VARLIK YILLIĞI 1962

VARLIK YILLIĞI

1962

Nurullah Berk

VARLIK YILLIĞI 1962

VARLIK YAYINEVİ
Ankara Caddesi, İstanbul

VARLIK YILLIĞI 3

Varlık Yayınları, sayı 860
İstanbul'da Ekin Basımevi'nde basılmıştır.
Aralık, 1961

ÖNSÖZ

Yıllığımızın 1960 da çıkan ilki gibi geçen yıl çıkan ikincisi de okurlarımızın geniş ilgisiyle karşılaştı. Dileğimize uyarak düşüncelerini bildirmek zahmetine katlanan okurlarımızın hemen hepsi daha hacimli ve zengin çıkan 1961 Yıllığını ilkinden üstün bulduklarını söyliyerek bizi sevindirdiler. Onun daha da genişletilmesini istiyenler az değildi. Ama yeni bir fiat artırmayı gerektiren böyle bir genişletmeye, çok istediğimiz halde, günün ekonomik şartları içinde gönlümüz razı olmadı. Özür dileriz.

Yıllık üzerine ileri sürülen düşünce ve istekler arasında gene birçok çelişmeler göze çarpıyordu. Soruşturmayı kaldırın - genişletin, şiirlerde yeni imzalara daha çok yer ayırın - şiirleri daha sıkı bir kalite denetinden geçirin, resimler gereksiz - resimleri çoğaltın, incelemeler daha kısa olsun - daha ayrıntılı olsun, dünya şiiri olmasa da olur - dünya şiirinden daha çok örnek verin, gibi birbirine tam karşıt istekler arasında biz ortalama yolun geçen sayımızdaki ölçü olduğu kanısına vardık ve gene aynı yoldan yürüdük.

Sanat kollarındaki yıllık çalışmalarla ilgili incelemelerin sağlanmasında gene sıkıntı çektik ve aradığımızı tam bulamadık. Verebildiğimiz kadarının da yurt içi ve dışı sanatının gelişmelerine ışık tutmak bakımından değeri olduğuna inanıyoruz.

Geçen yıl dünya edebiyatı kronolojisini vermiş, bu yıl da Türk edebiyatı kronolojisini sunacağımızı vadetmiştik. Behçet Necatigil'in hazırladığı kronolojiyi okurlarımız bu sayıda bulacaklardır. Edebiyat ödüllerinden Nobel'-

in listesini vermiştik geçen sayımızda, bu sayımız için de Pulitzer, Goncourt gibi ünlü ödüllerin listesini hazırlıyacağımızı söylemiştik. Ancak bu gibi uluslararası karakteri olmıyan ödüllerin listelerini inceleyince gördük ki bunları dolduran adların büyük çoğunluğu okurlarımıza hiçbir şey söylemiyecektir, hattâ bunların çoğu kendi yurtlarında bile unutulmuş kişilerdir. Onun için sayfalarımızı boşuna harcamayı uygun bulmadık.

Bu sayımızda soruşturmamızı yurt yönetimi ve sanat üzerinde iki konuya ayırdık. Sorularımızın günümüzün en önemli sorunlarını ele aldığını soruşturmaya katılan arkadaşlarımız söylediler. Bu soruları yüz kişiye sormuştuk. Gelen cevaplar, bu sayının yarısını bulmadı, ama konuları ayrı yönlerden ve açılardan ele almak bakımından çok yararlı oldukları kanısındayız.

Geçen Yıllık'taki yarışmamıza süresi içinde katılan okurlarımız 188 kişi olmuştur. Şiir ve hikâye bölümlerinde birinci ve ikinci gelen yazarlarla edebiyatımızın en büyük altı şairi olarak gösterilenleri kitabın sonunda ayrı sayfasında bulacaksınız. Katılma oranının bu kadar az oluşu bizi bu yarışmalara devamdan vazgeçmek zorunda bıraktı.

NOT Bu kitapta okuyacağınız şiir, hikâye, çevirilerin başka hiçbir yerde yayınlanmamış olması esastır. Yazıların hepsi elimizdeki el, ya da makine yazısı asıllarından dizilmiştir. Ancak bazı yazılar bizde beklemeleri sırasında gönderenlerce başka bir yerde yayınlanmış ve gözümüzden kaçmış olabilir. Bir ikiyi geçmiyeceğini sandığımız bu gibi aksamalardan dolayı önceden özür dileriz.

1961 e TOPLU BİR BAKIŞ

Yaşar NABİ

1962 ye çok elverişli şartlar içinde girdiğimizi söyliyebilmek için aşırı iyimser olmak gerekir. Bu yıl içerde ve dışarda karşılaştığımız olaylarsa orta derecede bir iyimserliği bile haklı çıkaracak cinsten değil.

Şurası su götürmez ki dünyamız artık bir atom korkusu havası içine iyice bağdaş kurup oturmuştur. Önceleri bize olacak şey değil gibi görünen yeni bir dünya savaşı ihtimali, her gün biribirinden biraz daha uzaklaşıp biraz daha düşmanlaşan iki ayrı dünya arasında gün geçtikçe artan gerginlikle birlikte, artık ihtimalden de fazla bir şey olma yolunu tutmuştur. Atom silâhlarının yoketme gücündeki başdöndürücü ilerlemeler bugün bir dünya savaşının insanlığın belki de sonu olacağını gösterdiği ölçüde bu çılgınlığa doğru koşunun gittikçe hızlanışı *"atom silâhları yeni bir savaşı önlemeye yeter"* düşüncesini bir uyku ilâcı gibi alarak rahat uykulara dalanların gafletini apaçık ortaya koyuyor.

Bir de, "canım geçen savaşta da yeni silâhların dehşetini anlatıp dururlardı, ne oldu, altı yıl savaştıktan sonra insanlık kısa zamanda gene kendini toparlamadı mı?" diye oyalananlar var. Bunlar, Hiroşima'ya kadar normal bir ilerleme çizgisi içinde yükselen silâh gücünün o tarihten bu yana korkunç atlamalarla anormal bir hıza erişmiş olduğunu unutuyorlar. Bunu ispat için bir rakam yeter. İkinci dünya savaşı devamınca kullanılan bütün patlayıcı maddelerdeki yıkma gücü toplamının Sovyetlerin son patlattıkları 50 megatonluk bombanın gücünden daha az olduğu söylenmiştir. Üstelik bu yeni bombaların öldürücü etkilerini aylarca devam ettirdiklerini de ayrıca hesaba katmak gerekir.

İki ayrı dünyanın öncüleri ve sözcüleri olan Birleşik Devletlerle Sovyet Rusya arasındaki gerginlik öylesine bir hal almıştır ki birara Berlin'de iki bölgeyi ayıran sınırlarda Amerikan ve Rus tankları silâhlarını birbirine çevirerek günlerce burun buruna kalmışlardır. O sırada patlıyacak bir tek silâhın,

sinirlerdeki gerginlik hesaba katılınca, ne önlenemez facialara yol açacağını düşünün bir.

Yıllardır kronik bir yara gibi için için işliyen Berlin uzlaşmazlığı bu yıl gerçek bir tehlike ile hasta dünyamızın ateşini birdenbire yükseltmiştir. Nasıl içinden çıkılacağı bilinemiyen bu büyük kavga konusu yanında bugün dünyamızın çeşitli yerlerinde çeşitli çıban başları, her biri günün birinde büyük dertler açmaya hazır, sinsi volkanlar gibi tütüp durmaktadır. Viet-nam'ı bir türlü, Laos'u başka türlü. Kongo'suyla, Cezair'iyle her yanından alarm düdükleri çalınan bir dünyanın ortasında gelin de siz rahatça oturup çubuğunuzu tüttürün.

İki Dünya arasını ayıran demir perde bir ateş perde halini almak üzeredir. Sovyet Amerika gerginliği bugün soğuk savaş'tan da öte bir duruma varmış görünüyor. Bir Amerikan uzmanının, iki memleketin yakın bir savaş ihtimali karşısındaki hazırlıklarını anlatırken, gözlerimizin önüne çizdiği korkunç tablo şudur: Bugün uzak menzilli füzeler bakımından Sovyet Rusya çok ilerdedir. Âni bir baskın halinde atom bombası yüklü Rus füzeleri Sovyet topraklarından atıldıklarından yarım saat sonra Amerikadaki hedeflerine düşmeye başlıyacak. Bu büyük tehlikeyi vaktinde karşılayabilmek için Birleşik Devletler Sovyet ülkelerini bir radar kuşağı ile çevrelemiştir. Füzeler yola çıkar çıkmaz radar kuşağının raporlariyle Amerika daha ilk dakikalarda bunu öğrenmiş olacaktır. Amerikan ordusu, donanması ve hava kuvvetleri öylesine hazır tutulmaktadır ki, ilk füzelerin yola çıkmasından 10 dakika sonra Amerika karşı hücumlarına başlamış olacaktır. Amerikanın elinde Sovyetlerinki kadar bol uzak menzilli füze yoksa da Sovyet topraklarının ta burnu dibine sokulabilecek, sesten hızlı 2000 birinci sınıf bombardıman uçağı vardır. Bu uçakların yarısı, baskın ihtimalini karşılamak üzere devamlı olarak havada, uçuş halinde tutulmaktadır. Bunların bir kısmı Sovyet hedeflerinin oldukça yakınlarında uçmaktadırlar. Hücum emri verilince Amerikan topraklarına ilk füzeler düşmeye başlamadan bu uçakların atacakları atom bombası yüklü füzeler Sovyet topraklarına düşmeye başlıyacaktır. Bunları arkadan dalgalar halinde gelen öteki füze taşıyıcı uçaklar kovalıyacaktır. Amerikan donanmasının ve su altından füze atabilen atom denizaltılarının hücumu da daha ilk saatlerde kendini duyuracak. Yapılan hesaplara göre atılan bütün Rus füzeleri Amerikadaki hedeflerine tam isabet kaydetse ve bütün üsleri yok et-

se bile o zamana kadar harekete geçmiş olacak hava ve deniz kuvvetlerinin atom silâhları Sovyet üslerinin hemen tamamını yerle bir etmeye yetecektir.

Bir başka uzmanın hesaplarına göre savaşın ilk günü sonunda Amerikan nüfusunun yüzde sekseni, Sovyet Rusya nüfusunun da yüzde 75 i yok olacaktır. Onun için savaşın yalnız bir gece, bir başka otoriteye göre ise iki gece devam edebileceği ileri sürülüyor.

Gelin de siz bu durumda kimin yenmiş sayılacağını ve yenenin nereden anlaşılacağını hesaplayın. İki büyük memleketin üsleri ve merkezleri yok edilince savaşı durdurmak ya da teslim olmak için emri kim verecek? Böyle bir emrin verildiğini kabul etsek bile, yurtları ile birlikte evlerinin ve bütün yakınlarının yok edildiğinden şüpheleri kalmıyan kıtalar arasındaki kuvvetleri, öclerini almak için kendi başlarına çılgıncasına savaşa devamdan ve bir yoketme sarhoşluğuna kapılmaktan kim alıkoyabilecektir. Yüzlerce, belki de binlerce atom bombasının patlamasından meydana gelecek radyo-aktifliğinse küçük dünyamızın en uzak köşelerine bile ölüm saçan felâketini götürmesini, savaşın bitmesinden aylar, hattâ yıllar sonra sağ kalmış olanların ışınların etkisiyle ölmeye devam etmelerini önlemek nasıl kabil olacak?

Bir başka uzmanın tahminlerine göre ise Sovyetler Birliği şimdi atom bombası taşıyacak yapma peykleri dünya çevresinde yörüngeye oturtmak için bir tasarıyı gerçekleştirme peşindeymiş. Yerden idare edilecek bu peyklerin sayısı yeteri kadar çoğaldığı zaman merkezden verilecek bir işaret üzerine bu peyklerin hepsini birden belli hedeflere indirerek patlatmak kabil olacakmış. Henüz gerçekleşmemiş olması bu tehlikeyi şimdilik pek uzak gösterse bile yukarıda anlattıklarımızın birer hayal olmaktan uzak oluşları insanlığı titretmeye yeter de artar bile.

Bu durumda insanlar için tek çare biraraya gelerek atom silâhlarını da, savaşı da kanun dışı edecek uluslararası bir anlaşmaya hep birlikte imza koymak olursa da bunun tam tersine, gördüğümüz, tarafların tehlikeyi artıracak bir yoldan şaşmamak için ellerinden geleni yaptıklarıdır. Dünyamızın bozulmuş dengesinde son yıllarda beliren yeni bir tehlike de Kızıl Çin'in uluslararası bağlarda gitgide daha ağır çekmeğe başlamış olmasıdır. Bu eski Sovyet peyki bugün şiddet yolunda onu kat kat aşan bir ideoloji sertliğinin temsilcisi olduğu kadar

yarınki gelişmeler bakımından Rusları bile düşündüren bir sorun haline gelme yolundadır. Bu yeni etkenin dünyamızdaki gerginliğin artmasında oynadığı rolü de hesaba katmak zorunda bulunuyoruz.

★

İşte dünyamızın acıklı durumu, ana çizgileriyle budur. Hiç de iç açıcı yanı olmıyan bu tablo karşısında bize, ulusça düşen ödev ne olabilirdi? Topun ağzında bulunduğumuz, fitilin de ateşlenmek üzere olduğu gerçeğini asla gözden ırak etmiyerek kurtuluşumuzu ulusça bir el ve işbirliğinde aramak. Oysa gördüğümüz nedir? Dünya gidişine ayak uyduran bir umursamazlık havası içinde tehlikeye doğru dolu dizgin gidiş ve aklın buyruklarına taban tabana bir tutumda çılgıncasına bir direniş. Şimdi izin verirseniz biten yıl içinde yurt içi politika gelişmelerine kısaca bir göz atalım.

Geçen sayımızda şöyle diyorduk *"Bugün memleketimiz Birinci Cumhuriyetle İkinci Cumhuriyet arasında bir geçici dönemde bulunuyor. Bu dönem ne kadar kısa sürer ve ulusça seçilecek yeni hükümet ne kadar çabuk iş başına gelirse yurdun o kadar hayrına olacaktır. Çünkü her geçici devir bir kararsızlık ve tereddüt devri olmaya mahkûmdur. Aylardan beri memleket ekonomisinde göze çarpan duraklama da bunu açıkça ortaya koymuştur. Sonra unutmamak gerekir ki geçici devreler her memlekette birtakım fesatçı ve fırsatçı hırsların kaynaşmasına zemin hazırlar. 27 Mayıs devriminin yarattığı ilk coşkunluk ve sevinç dalgası geçtikten sonra şu, ya da bu olay karşısında uyanmaya başlıyan çekingenlik ve tereddütler işte bu çeşit karıştırıcıların sebep oldukları hatalardan ileri gelmiştir."*

Ne yazık ki geçici dönemin kısa sürmesi hakkındaki dileğimiz gerçekleşmemiş, bu dönemin hiç de hayatî bir gerek olmadan uzatılması yukarıdaki satırlarda ileri sürdüğümüz sakıncaların tehlikeli bir şekilde ortaya çıkmasına ve gelişmesine uygun ortamı hazırlamıştır.

İkiye ayrılmış ulusu kana bulayabilecek ve yurdu korkunç sonuçlara sürükliyebilecek bir ayaklanmayı tam vaktinde davranıp kansız bir devrimle önlemeyi bilmiş ve bu hareketiyle de ulusun minnetine hak kazanmış olan Milli Birlik İdaresi ne yazık ki siyasal tecrübe eksikliği yüzünden, geleceği hazırlama yönünden aynı başarıyı gösterememiş, çevresinde topla-

dığı sivil aydınlardan da kendisine doğru yolu gösterme bakımından gereği kadar yardım görmemiş, belki yanlış yollara sürüklenmesinde bu yardımcıların derece derece etkisi de olmuştur.

İlkin, yeni bir anayasa hazırlanması gibi, memleket kaderini istenilen yöne çevirmede rol oynıyabilecek büyük bir fırsat vardı elde. Bu fırsat, ne yazık ki asıl en önemli bakımlardan kaçırılmıştır. Gerçi anayasanın ilerde diktatörlüğe doğru bir gidişi daha başlangıçta önliyecek müeyyideler taşımasına dikkat edilmiş, hattâ iş başına gelecek hükûmetlere parti programlarından bile ayrıntılı direktifler verme görevi anayasaya yükletilmiştir ama politika bezirgânlarının seçimleri istedikleri gibi yürütmelerine ve meclisleri her türlü ileri hamleleri köstekliyecek gerici bir kalabalıkla doldurmalarına engel olacak en gerekli hükümler nedense anayasada unutulmuş, daha doğrusu bu bakımdan yapılan uyarmalara kulak asılmamıştır.

Bugün karşılaştığımız tehlikelerden yurdu uzak tutacak tedbirlerin başında seçim hakkının yalnız okuma yazma bilenlere verilmesi gelirdi. Bu madde anayasamızda yer almış olsaydı atacakları listeleri okuyamadıkları için hangi partiye oy verdiklerini bile bilmiyen ve ellerine tutuşturulan pusulaları sandıkları atmakla "millî iradeyi tecelli" ettirdiklerine inanılan birtakım bahtsız yurttaşlarımız gerçi yurt yönetimi hakkından yoksun kalırdı ama ulusu çeşitli yalan ve iftiralarla kandırarak kendi çıkarlarını yürütenlerin haince maksatları da büyük ölçüde önlenmiş olurdu. Amerika Birleşik Devletleri anayasasında bile bulunan bu hükmün nasıl olup da anti demokratik sayılabileceğini anlamak mümkün değildir. İsviçre gibi birtakım medeni memleketlerde üniversite bitirmiş de olsalar kadınlar, yani ulusun yarısı oy hakkından yoksun edilir ve orada ideal demokrasi yürürlükte bulunur da geri kalmış bir memlekette siyasaya akıl erdirecek bilgilerden yoksun oldukları için yurttaşların bir bölümü bir süre - okuma yazma öğreninceye kadar - siyasal haklarından yoksun olursa kıyamet mi kopar? Yok, tam tersine bol keseden herkese oy hakkı vermekten kopar kıyamet koparsa. Netekim de son seçimler bu görüşün doğruluğunu açıkça ortaya koydu.

Herkese eşit oy hakkı tanınacaksa o zaman da gelişmemiş

bir memlekette demokrasinin sakıncalarını önlemek için başka bir çare akla gelirdi. O da, millet meclisinin yarısı halkın seçtiği temsilcilerden, yarısı da Kurucu Mecliste görüldüğü gibi kurumlarca seçilmiş üyelerden meydana gelirdi. Bu da hiç değilse meclislerde temsilcilerin yüzde ellisinin seçmene dayanmamasını, yani yarar peşinde koşan dar görüşlerin etkisinden uzak kalmasını sağlardı.

Anayasada bu iki tedbirden hiçbirine baş vurulmadı. Nisbi seçimin tek başına parlâmento hayatında gerekli dengeyi sağlamağa yeteceği sanıldı. Son seçim sonuçları bu görüşe bel bağlamanın ne kadar yanlış olduğunu meydana çıkarmıştır. Demokrasi hayatımızın dengeli ve sarsıntısız bir ortamda, yurdun ihtiyacı olan bir yeniden düzenlemeyi kolaylaştıracak şartlar içinde gelişmesini sağlamaya yetecek bu tedbirler alınmadığına göre hiç değilse devrim ertesinde ikiye bölünmüş olan memleketi kötü yollara sürükliyebilecek insanların yeni meclislere sokulmaması için çareler düşünülmek gerekirdi. Bu çarelerin başında demokrat parti teşkilâtının çeşitli basamaklarında görev almış, dolayısiyle eski rejimin bilinen yöne sürüklenmesinde sorum payları olan kişilerle Yassıadada hüküm giyenlerin yakın akrabalarının bir dönemlik olsun seçilme haklarını kaldıran bir geçici madde seçim kanununa, ya da anayasaya eklenebilirdi.

Bütün bu gerekli işlemlerden hiçbiri yapılmadığı için seçimlerin sonucunda 27 Mayıs devrimine diş bileyen bir kalabalığın meclislere doluştuğunu gören eski devrimcilerin şaşkınlığına da doğrusu biz şaşmaktan kendimizi alamadık. Ne bekleniyordu? Devrim hükûmeti kendini tutan tek siyasal topluluğun, yani Halk Partisinin iktidara gelmesini geciktirmek, ya da imkânsız hale getirmek için bilerek ya da bilmiyerek elinden geleni yapmamış mıydı? Devrim idaresinin belki aslında iyiniyetlerle hareket ettiğini, yurdu yeni bir parti istibdadı altına sokmamak kaygısı ile Halk partisinin devrim ertesindeki ezici üstünlüğünü elinden almak için seçimleri geciktirdiğini kabul etsek bile yeni kurulan partilerin tuttukları yol gözönünde olduğuna göre korktukları tehlikenin bin beteri ile karşılaşabileceklerini hesaba katmaları gerekmez miydi?

Devrim idaresi için yapılacak şey, iş başına gelir gelmez Kurucu Meclisi toplamak ve anayasayı hazırlama görevini birtakım nazariyeci profesörler yerine yurdun içinde bulunduğu şartları daha yakından bilen kişilere vermekti. Bir yandan

da ancak partisiz ve taraflsız, yani seçim ve oy kaygısından uzak bir idarenin başarabileceği kökten devrimlere girişmekti. Bu devrimler elbette ne ordu içindeki tasfiye, ne de o hazin Üniversite tasfiyesi idi. Toprak reformu gibi, işçi hakları gibi, mali ıslahat gibi seçmen korkusunun şimdiye kadar meclislerimizden çıkmasına engel olduğu kanunlar anahatları ile de olsa çıkarılsaydı sonradan gelecek seçilmiş meclisleri bu kanunları kabul etmek güçlüğü yerine kaldırma güçlüğü karşısında bırakmış olurdu. M.B.K. üyeleri geceli gündüzlü bir çalışma sonunda ne yazık ki asıl yapmaları gerekeni yapamadan, yurdu gerçekten güvenilecek bir sistemin eline bırakamadan görev başından ayrılmak zorunda kaldı. Bu kaçırılmış fırsata tarihimiz her zaman acınacaktır.

Ulus, kaybettiği huzura bir an önce kavuşmak istiyordu. Durmuş olan işlerin yeniden başlıyabilmesi için kuvvetli ve düzenli bir hükûmetin işbaşına geçmesi gerekiyordu. İşte bu durum yüzündendir ki seçim sonuçları yalnız Halk Partilileri değil memleketin gerçek dert ve ihtiyaçlarını yakından bilen bütün aydınları büyük bir umutsuzluğa düşürdü. Beklenen huzurun kurulup yerleşebilmesi için bir dönem için de olsa Halk Partisinin idareyi ele alması, demokrat parti tutumunun tam tersi bir tutumla dürüst, eşit, hakka dayanan bir idareyi kurup yerleştirerek partiler arasındaki kin haline gelmiş düşmanlığı unutturması büyük kazançlar sağlıyacaktı. Oysaki seçim sonuçları bütün partilerin ellerini kollarını bağlıyan, sağlam ve devamlı bir hükûmet ihtimalini ortadan kaldıran oranlar içinde bir Meclis getiriyordu. Bu yetmiyormuş gibi, çoğu eski demokratlardan meydana gelen yeni partiler beklemedikleri bu başarının sarhoşluğu ile zafer çığlıkları atarak 27 Mayıs devrimine karşı daha ilk günden cephe almayı ihmal etmediler. Saldırılan görünüşte Halk Partisiydi ama suç diye gösterilen hareketlerde Halk Partisinin hiçbir sorumu olmadığı için bütün hücumlar aslında devrimi yapanlara karşı idi. Bu son derece düşüncesiz ve tehlikeli bir oyundu. Ama seçim sonuçlarının şaşkınlığı içinde felce uğramış bir idarenin çekingenliğinden cesaretleri artanlar seslerini yükseltiyorlar ve daha meclisler toplanmadan ilk hamlede iktidarı ele alarak öcalma plânlarını yürürlüğe koyacak bir taktiği kazandırma gayreti içinde çırpınıyorlardı. Düşünmüyorlardı ki devrim idaresi üç gün beş gün değil bir buçuk yıla yakın sürmüştür. Bütün aydınlarla ordunun elbirliği ile yapılmış, şimdi kahraman ge-

çinmeye çalışanlar da dahil, ordunun, aydınlarla gençliğin ve yazarların ittifaka yakın tasvibi ile karşılanmıştır. Bir bayram havası ile kutlanmış, üzerinde başlıbaşına bir kitaplığı doldıuracak genişlikte yayınlan yapılmıştır. Sonra o uzun Yassıada yargılamaları olmuş, memleketin en güvenilir yargıçlarından kurulu bir heyet eski rejimi mahkûm etmiştir. Bu şartlar içinde, aradan daha bir ay bile geçmeden yeni bir anayasanın kanatları altında dahi olsa, bütün bu olup bitenlere düşman, kinci bir cephe kurup bu havayı yeni meclislere getirmeye kalkışmak, gerici tutumu yüzünden öğrencilerinin derslerine girmeye yanaşmadıkları, devrim hükûmetinin sıkı yönetim mahkemesinde yargılanmış bir adamı yaygaralı bir coşkunluk içinde cumhur başkanı seçtirmeye çalışmak son derece tehlikeli bir oyundu, her aklı başında kişi bu oyunun birtakım sert tepkilere yol açacağını hesaplıyor ve bunun sonuçlarından korkuyordu; netekim bu tepki beklenen şiddette olmuş ve yeni rejimi daha başlamadan yıkılmak tehlikesinden 78 yaşında bir adam kurtarabilmiştir.

İsmet İnönü'nün yakın tarihimizdeki büyük rolü çok zaman nankörce inkârlara uğramıştır. Bir ihtilâli hiçbir zaman doğru bulmadığını, ama bu tehlikenin göz göre göre yaklaştığını defalarca düşük rejime tekrarladığı halde 27 Mayıs hareketinden sonra bu devrimin bütün sorumu insafsızca onun sırtına yüklenmek istenmiştir. Atatürk devrinin başarısında olduğu kadar demokrasi hayatımızın doğup gelişmesindeki rolü de çok büyük olan İnönü, muhalefet yıllarında, hele şu son devrimden sonra örnek alınacak bir tevazu, sabır, doğruluk örneği olmuş, böylece çirkin bir iftira ve yalan kampanyasının kurbanı olan partisini daha büyük yıkıntılardan kurtarmıştır. Son seçimlerden sonraki buhranda gösterdiği feragat ve cesareti tarihimiz övgü ile anacaktır. Bütün askeri ve siyasi hayatı boyunca hiçbir zaman kendini büyüklük, servet hırsına, gösteriş ve pohpoh sevdasına kaptırmamış olan bu yüce adamın, nekadar yıpratıcı olduğu Menderes'in son on yıllık politika hayatını takibedenlerce pekiyi bilinen iktidar sarhoşluğunun yıkıcı etkilerinden kendini koruyabilmiş olması başlıbaşına bir meziyettir. Nitekim düşmanlarının çılgınca hareketleri yüzünden ayağına kadar gelen yeni bir diktatörlük fırsatını teperek demokrasiyi kurtarmak için onlarla işbirliği yapmaya, en haksız hakaretlerine uğradığı kişilere dostluk elini uzatmaya, bu yaşında, razı oluşu, saygı ile anılmalıdır.

Nedir bu bizim topluca çalışmayı beceremeyişimiz? Bakın çevrenize: Bütün başarılı işlerimiz hep tek adamın işi olmuştur. Ne zaman işi komisyonlara, ortaklıklara, toplu çalışmalara bırakmışsak orada mutlak başarısızlığa uğramışız. Atatürk bir ulusun kurtarılıp yeniden dirilişi mucizesini tek başına başardı. İnönü devri de tek adamın işi oldu. Sonra demokrasiye geçişimizi gene aynı İnönü'ye borçlu olduğumuzu görüyoruz. Derken çok partili devre başladı, serbest seçimlerle yeni bir parti iş başına geldi. Bir de ne görelim, aradan iki yıl geçmeden şartlarımız yeni bir diktatör yaratıp koymuş ortaya. Yassıada duruşmaları açıkça göstermiştir ki, on yıllık Demokrat Parti devri gerçekte bir Adnan Menderes devri olmuştur.

Bütün olup bitenlerin suçunu anayasaya yükledik. Diktatörlüğe götürebilecek bütün delik ve gedikleri tıkıyan dört başı mamur bir anayasa hazırlayıp onun ışığında yeni seçimlere gittik. Ama yukarıda anlattığımız gibi sonra elbirliği ile bu kurduğumuz yeni binayı yıkma işine giriştik. Bir de baktık ki bir adam ortaya çıkmış, kimsenin yapamıyacağı şeyi yaparak, demokrasiyi bir uçuruma yuvarlanmaktan bir kere daha kurtarmış.

Şu satırları yazdığımız sırada İnönü'nün başkanlığındaki karma hükûmet Meclisten güven oyu almış, işine başlamış bulunuyor. Yapılan mızıkçılıklara rağmen beyaz oyların beklenenden fazla çıktığı söylenebilir. Şimdi asıl tehlike karma hükûmete katılan iki partiden birinin yarıya yakın bir bölüğünün Halk Partisi ile işbirliğine karşı oluşundan geliyor. Bu Parti, bu şartlar içinde işlerini nasıl yürütecek ve bir dağılıştan kendini nasıl kurtarabilecek. Görünen şudur ki Adalet Partisi içinde birbiriyle uyuşması imkâsız iki ayrı tip insan yer almıştır. Eğer çözülme ilk anda olmadı ise bu, sadece iki taraf arasında bir çeşit denkliğin ortaya çıkmasından ileri gelmiştir. Her iki taraf da çoğunluğu sağlıyarak partinin üstüne oturmak ve karşı tutumdakileri ayıklamak düşüncesinde görünüyor. Hangi taraf ağır basarak öbür tarafı dışarı atmayı başaracak, bunu önümüzdeki günler ya da aylar gösterecek. Herhalde bu partinin de Yeni Türkiye partisinin de bugünkü hüviyetleri içinde gerçek birer parti sayılmalarına imkân yok. Ergeç ayrılmalar, birleşmeler olacak ve ileri kafalarla geri kafalar meclislerde gerçek yerlerini alacak. Bu çözülme olmadıkça bugünkü kararsız, anormal durum sürüp gidecek, beklenen huzur ve yerleşme

gecikecektir. Hattâ hükûmetin başında İnönü gibi büyük bir devlet adamı bulunsa bile.

Öteyandan, ayak takımı partizanlarının İnönü'yü "sallandırmak" görevi ile Meclise gönderdikleri milletvekillerinin gönül rızası ile olsun olmasın, İnönü ile işbirliğine girmeleri üzerine bu partinin teşkilâtı içinde geniş tepkiler baş göstermiş, bunu fırsat bilen ve particilikle işportacılığı birbirine karıştıran birtakım kişiler yeni yeni partiler kurarak kendilerini aldatılmış sayan eski demokratları armut gibi devşirmek sevdasına kapılmışlardır. Bu uğurda devrim'e karşı olanların kurdukları partiye Devrim adını vermeleri, liberal tutumlu olacağı lideri ağziyle bildirilen "sosyal demokrat" parti kurulması, bir partinin sadece D.P. remzini kullanabilmek için partisinin açık adı üstüne bir de remiz kondurması gibi yalnız memleketimize has tuhaflıklar inanılmaz bir hızla biribirini kovaladı. Böylece, anlaşılıyor ki, yüzyıllar boyunca hep aydınları tarafından aldatılıp sömürülen bu ulusun çilesi daha bitmemiştir. Bu çile, cahilliğin kökü kazınıncaya kadar da böylece sürüp gidecek.

Onun için dedik, gene de diyoruz, içinde bunaldığımız bitmez tükenmez buhranlardan kurtulmanın tek yolu halkımızı okutmak, kendi çıkarlarının şuuruna erdirmektir. Yoksa kendi keselerinden başka kaygıları olmıyan kişilerin çilekeş Anadolu köylüsünü aldatarak kendine suç ortağı etmesi gibi hazin bir olayın hep aynı yarı gülünç yarı acıklı hava içinde tekrarlanıp durduğunu görmek talihsizliğine uğramaktan kurtulamıyacağız. Ama halkımızın cahilliğinden söz açmaya da gelmiyor pek. "Millî İrade" sözünü dillerine dolayanlar hemen halka hakaret çıkarıveriyorlar bu sözden. Hani hiçbir şeyin değişmesini istemiyen gelenekçilerimiz var ya, neredeyse cahilliği de mukaddesat arasına yerleştirip dokunulmaz hale getirecekler. Ama gene de dokunmak zorundayız bu konuya. Gene de halkımızın yüzde yetmişi okuma yazma bilmedikçe oynadığımız demokrasi oyunu ile kendimizi aldattığımızı söyliyeceğiz. Demokrasiye karşı değil ondan yana olduğumuz için de bu derde mutlaka çare bulunması gerektiğini dilimiz döndüğü sürece tekrarlıyacağız. Bu temcit pilâvından bıkıp usananlar olsa bile tekrarlıyacağız ve bizim için bundan başka kurtuluş yolu olmadığında direneceğiz.

Demokrasiyi biz icat etmedik. Particiliği de öyle. Şu halde uygar dünyada bu kavramların anlamları neyse ona uymak, aynı yoldan gitmek zorundayız. Batının kasketini kafamıza ters

geçirdiğimiz gibi düşünce ve sınıf ayrılıklarına dayanan particiliği eski zamanın tulumbacılarına has bir didişme haline getirip soysuzlaştırmaya hakkımız yoktur.

Demokrasiyi bir yıkılıştan bir kere daha İnönü kurtardı. Allah uzun ömürlü etsin. Ama bu memleketin kaderini seksenine gelmiş bir adamın uzun ömürlü olması umuduna mı bağlıyacağız? Şimdiden pusuda bekliyenlerle dolu çevremiz. Kullanmasını bile bilmedikleri dinamitle oynuyorlar. Beceriksizlikleri ile yalnız kendilerini değil hepimizi havaya uçurabilirler.

İki partinin elele verip kurdukları karma hükûmetin açısından bakarak barış ve düzenlik umutlariyle süslenmiş toz pembe bir tablo çizemediğimize üzgünüz. Çünkü bu sevindirici gerçeğin altında ve çevresinde nice kazanların kaynadığını kulaklarımızla duyuyor, gözlerimizle görüyoruz. Karamsarlığımızın yersiz olduğunu görürsek bundan en büyük sevinci duyacak gene biz olacağız. İnşallah korktuklarımıza uğramayız ve inşallah sonunda sağduyu ve vicdan taşıyan politikacılarımız üstün gelirler de hiç değilse şimdi içinde bulunduğumuz güçlüklerle dolu dönemi kazasız belâsız atlatırız.

Rıza Topal: Desen

1961 DE SANAT HAYATI

Muammer Vatansever: Desen

1961'DE ŞİİRİMİZ

Memet FUAT

1961 yılında yayımlanan bütün şiirleri gördüğümü söyliyemem, ama çoğunu gördüm. Geçen yıl da böyle bir cümleyle başlamıştım yazıma; söz ettiler, ileri geri konuştular. Daha ilk cümlede son bulmuşmuş yazım, öyle dediler. Bir yılda kaç şiir yayımlandığını, kaç şiir kitabı basıldığını bilmediklerinden. Başka hiçbir iş yapmayıp yıl boyunca salt şiirleri, şiir kitaplarını kovalasanız, gene de bütün şiirleri gördüğünüzü söyliyemezsiniz. "Çoğunu gördüm," demek bile yanlış. Ortalama üç günde bir, yeni bir şiir kitabı yayımlanıyor. Dergilerde, gazetelerdeki şiirleri ise hiç saymıya kalkmayın! Ama bu kitapların, bu şiirlerin büyük çoğunluğu yeni başlıyanların, heveslilerin, ya da kavrulup kalmış şairlerin yazdıkları, ortanın aşağısında şeyler. Onları bir yana ayırınca elimizde kalan çok çok yirmi kitap, dergilerde de yüz kadar şiir. 1961'de böyle. Titiz, sıkı bir eleştiriye geçilse kaç kitap, kaç şiir direnir, bilmem. Ama bu bir tanıtma, bir gözden geçirme yazısı, yirmiye yakın kitapla yüz kadar şiiri önümüze koyup öyle yola çıkmamızı gerektiriyor.

1961 yılının özelliği üç ünlü şairin yıllardır beklenen ilk kitaplarının yayımlanması oldu: Yahya Kemal Beyatlı, Ahmet Hamdi Tanpınar, Râbia Hâtun. Bir de gene ilk kitaplarını çıkaran genç şairler ilgiyi çekti. Orhan Veli kuşağıyla, sonraki kuşağın ünlüleri (bir ikisi bir yana) kitap yayımlamadılar; (gene bir ikisi bir yana) dergilerde de pek görünmediler. Arada bir, tek tük şiirler. Bir tek şiir de yeter sırasında insana ama, olmadı, öylesi yayımlanmadı pek.

1961'e geçmeden önce, 1960'ın son ayında bastırılan, onun için de geçen yılki yazımızda yer alamıyan şiir kitaplarına bir göz atalım.

1.

Behçet Necatigil'in *Dar Çağ*, Salâh Birsel'in *Ases*, Metin

Eloğlu'nun *Horozdan Korkan Oğlan*. Gülten Akın'ın *Kestim Kara Saçlarımı* adlı kitapları 1960'ın Aralık ayı içinde yayımlandı. Bunlara Nevzat Üstün'ün - 1961'in ilk aylarında ortaya çıkan ama baskı tarihi 1960 olan - *Yitikler Kapısı*'nı da katabiliriz.

Behçet Necatigil kendine özgü tutuk söyleyişi, alttan alta kaynıyan öfkesi, bir parçası olduğu, yenilmezliğine inandığı iyliklerin yere çalınışı karşısındaki titreyişiyle, dürüst, insan, özgecil bir orta tabaka aydınının sıkıntılarını, bunaltılarını veriyor kitabında. Birinci bölüm "Dar çağlarda yaşamak zorluğu" diye adlandırılmış, ikinci bölüm "Geçici durakları yaşamanın", üçüncüsü de "Dar çağlara karşı koymak Atatürk'le" Bu son bölümde şairin Atatürk için yazdığı beş şiirle, 28 Nisan - 27 Mayıs için yazdığı bir şiir yer alıyor. *Dar Çağ* Behçet Necatigil'in öz şairi, yaşantı şairi olduğunu açıkça gösteren bir kitap.

Aşağıdaki şiir birinci bölümden:

T Ö R E

Alttaki odada yaşıyor hapis
Çekindiğim düşünce.
Zorladığı kapıda sürgü bir kopsa
İşim bitik, bilirim.

Nasıl yarım kalmaz herhangi bir sevincim
Sustuğunu sandığım sırada başlarsa
Haykırmağa derinden
Alttaki.

Ben onu oraya keyfimden kitlemedim
Güçbelâ kandırdım da girdi.
Yarı sinsi bir gülüş, yaltakçı bir bakış:
— Vakti değil şimdi...

Olacak, ilerde, istediğin,
Sonra...
Anladı, aldatılmış, şimdi
Öfkeden deli gibi orda.

Kimsenin görmediği o karanlık yerde
Ondan önce niceleri yattı.
Yalvardı yakardı, derken öldü çoğu
Pek azı dayandı, bir gün ışığa çıktı.

Ben aslında hiç de cellât değilim,
İster miyim can versin yaşamak özlemi hapis.
Ama böyle yapmasam
Benden önce sizin töreleriniz.

Behçet Necatigil'le karşılaştırılırsa, Salâh Birsel'in tersine bir çalışması var. Biçimden öze yönelen bir çalışma. Salt sözcükleri seçme, bir araya getirme, onlarla yepyeni düzenler kurma, kusursuz mısralar çekme adına yazıyormuş gibi görünüyor. Oysa bu çalışmanın büsbütün başı boş olmadığı, bir öz anlayışıyla çerçevelendiği açık. Salâh Birsel'in ustalığı en yüksek noktasına yergi, taşlama, *humour* şiirlerinde ulaşıyor, bence. *Ases* üç bölüm: "Ases", "Pakistan", "Yahyaname". İlk bölümde şair kapalı şiir anlayışıyla gelen söyleyiş özelliklerini Salâh Birsel şiirine uygulamayı denemiş. İkinci, üçüncü bölümlerde ise ustalığını geliştiriyor; bildiğimiz havası içinde. "Coğrafya Dersi", "Yahyaname", "Ev-Kadın-Moda" adlı şiirlerden birini seçmek de vardı, ama *Ases*'deki yeni yönü ortaya koymak için, ilk bölümden bir şiir alalım:

PİYANOLU ASES

Ben piyano çalıyorunı sen orada kaç yıl
Saçlarını at senl sevmeyi değiştiriyor çünkü
Ellerini at gözlerlni at dudaklarını at yoksa
Ben seni öpüyorum senin dudaklarında her gün

Senin gökyüzün benim gökyüzümden piyanolu
Kirpiklerini at gözlerini öpüyorum çünkü
Kaşlarını at ağzım at kulaklarını at
Ben seni okşuyorum senin esmerliğinle yoksa

Ben senin dişlerinle gülüyorum daha ne
Senin yıldızların her gece Beethoven'li
Piyanoyu al seni düşünmeyi tutuyor çünkü
Ben senl sevdalıyorum sen orada kaç yıl

Metin Eloğlu'nun şiirini değiştirme yolunda olduğunu biliyorduk. *Horozdan Korkan Oğlan* bu değişmenin ürünü. Şair açık, dümdüz, sokak çocuğu konuşmasından uzaklaşmış. O alanda, bence, çok büyük bir başarıya erişmişti. Onun için de yeni Metin Eloğlu'nu yadırgıyorum; ısınamıyorum bir türlü. Yeni Metin Eloğlu dilin tadını çıkarıyor. İstanbul'u aşmış; memleketi bütünüyle içine alan bir dil beğenisi geliştirip o beğeninin tezgâhında sözcükleri zorlamıya, dilin anlatma gücünü artırmıya girişmiş. Düzyazılarına sözüm yok, ama şiirini... eskisi kadar sevmiyorum artık. "Dilin tadını çıkarıyor" dememden şairin öze bütünüyle sırt çevirdiği sanılmasın. Eski tutumunda fazla bir değişiklik yok; belki biraz daha ezik, biraz daha az kavgacı; ama gene o Metin Eloğlu.

Şu şiiri alacağım o kitaptan:

Y İ T İ K Ç İ

Hadi git azıcık İstanbul iste
Kosunlar o denizi bir çanağa
Bir çıkına elesinler o günlerimi
O yazdan Üsküdar'dan ne kaldıysa Elif'ten
Doldur ceplerine
On'arda yoksa komşularında vardır
Tanırlar sevinirler
Beni bay Metin gönderdi, de

Gülten Akın dergilerde şiir kovalıyanların ilgiyle izledikleri bir şairdi son yıllarda. *Kestim Kara Saçlarımı* ikinci kitabı. İşin daha başında olan bir şair için çok başarılı denebilecek şiirler yazmış. Söyleyişte bir yoğunluk aradığı zamanlar büsbütün incelçşerek şiirimizde orta malı olmıyan bir tada ulaşıyor. Büyük şairleri yaratan düşünce gücüne erebilirse, kimseye benzemiyen bir kişiliği geliştirebilir sanıyorum. Özlemesi bizden.

Kestim Kara Saçlarımı'dan da bir şiir okuyalım:

K E S İ K

Yaşamanın kesik bir yerinde
Sevgiler yüzleri düşündürürdü
Gide gide incelen, kaybolan
Uçucu anlamlar kalırdı ağırlıksız
Kırılıp dökülen bir şeylerden

Şimdi hiçbir şey değiliz doğru mu
Bizim için kimse kimsenin bir şeyi değil
İlgiler gündelik giysiler gibi eski inceliksiz
İsa'dan bu yana giydiği herkesin

Yaşamanın kesik bir yerinde uzun uzun
Deli bir adam savruk bir kız
Bir duruma bağlarlardı kendilerini
Var bilinen sürüp gidecek sanılan

Güz geldi mi üstüste üç güz gelirdi
Her gün başka olmaktan yüzlerce olurdu
Her kuş yüzlerce olurdu anlatılmaz güzel
Ufalır ellerimiz tutula tutula

Biz şimdi güzleri ayrı ayrı
Kuşları güzelsiz yüzlercesiz
Bir bakıma öldük açıkçası bu
Bir başka bakıma nedensiz evetsiz
Unutmaya yaşıyoruz günleri doğru mu

Sonra Nevzat Üstün'ün *Yitikler Kapısı* geliyor. Nevzat Üstün antolojilere girmiş, şiirseverlerde mısraları kalmış, ünlü bir şair. Kitabını böyle bir hazırlıkla açıyorum. Başta: "Aykırı Düşünüler". Nevzat Üstün'ün şiir konusunda düşünceleri. Şair ikinci kitabının, *Yaşadığımız Devre Dair Şiirler*'in başına da buna benzer bir yazı koymuştu. Pişman olmamış demek. "Aykırı Düşünüler" de şöyle sözler var:

Şiir gücünü yok sanmak boşuna bir uğraşıdan başka nedir ki, şiir bilgisine varamıyan, şiirin ihtilâlci gücünü kavramıyan insan, istediği kadar kendini bilimli sansın. Bilimsizliğin en derinindedir. (...) Şiir gibi etkiliyen bir başka sanat dalı yoktur (...) Şiirsiz ihtilâl, şiirsiz toplum davranışı, şiirsiz sevişmek görülmemiş bir yalnızlık, bir aptallık taşır. (...) Şair bir devleti yönetmiyorsa işinin çokluğundandır. Yapamadığından değil. (...) Toplumcu olmıyan, sınıflar savaşındaki yerini bilmiyen şair, oyuncak otomobil kullanıp kamyon sürdüğünü sanan çocuğa benzer.

Sanatçı coşkunluğuyla söylenmiş sözler diye de alınsa çok aşırı, çok *büyük* sözler bunlar. Bir şiir kitabının başında böyle büyük sözler etmenin ne tehlikeli iş olduğunu *Yitikler Kapısı*

açık açık gösteriyor. Bu sözleri okuyup şiirlere geçiyorsunuz: Toplumculuğa karşı bir eleştirmenseniz durum iç açıcı; ama toplum sorunlarına değinmenin önemini savunan bir eleştirmenseniz hiç durmadan kaleme sarılıp şaire yergiler döşenmelisiniz.

Ayrıca, Nevzat Üstün'ün usta şair rahatlığını ararken çok yerde şiiri bütünüyle elden kaçırdığı da bir gerçek. Şöyle mısralar çekiyor:

Ben Şükran'a söyledim bir gerçeğimiz var bizim

Toplumcu sanat alanında büyük sözler etmek istiyenlerin önce kendilerini iyice bir tartmaları gerekir. Yoksa o büyük sözlerin arkadan gelen yetersiz örneklerle birleşip toplumcu sanata vurduğunu görürüz. *Yitikler Kapısı*'nda olduğu gibi.

Bu kitaptan da bir şiir okuyalım:

İYİ YIKILMALAR DA VARDIR

Büyümek uyumak gelmiyor aklıma
Uzanamadığım dalların uçlarına benziyorsunuz
Sizi sevmek geleceğe varmak oluyor bir çeşit
Ne de büyük öğreniyordunuz insan sevmeyi
Oysa şimdi bir çanak kan

Çizginin ilk yarısı gün ışığı
Tutup bir özlem sarıyor içimi
Siz geliyorsunuz uygun adımlarla karanlıklardan

Milyonlarca dönümlük bir çayırlıkta
Çıplak atların üstünde çırılçıplak
Şuramda miğdemde yüreğimin arasında
BÜTÜN SOKAKLARIN SONU
Bir şeyler oluyor

Böylece geldik 1961 yılına.

2.

Yahya Kemal Beyatlı'nın yıllardır beklenen kitabı *Kendi Gök Kubbemiz* adıyla yayımlandı. İyi kâğıda, özenilerek basılmış, 176 sayfalık, tertemiz bir kitap. Şairin *"20. asır Türkiye*

Türkçesi'yle söylediği, hem iç, hem dış bakımından, yeni şiirleri" biraraya getirilmiş. Kitap üç bölüm: 1. Kendi Gök Kubbemiz; 2. Yol Düşüncesi; 3. Vuslat. "Kendi Gök Kubbemiz" bölümünde *"daha çok, Türk milletinin Türkiye topraklarında yarattığı, Türk kanıyle islâm imanının birleşmesinden vücuda gelmiş büyük milletin niteliğini, yüceliğini ve güzelliğini terennüm eden şiirler yer almış."* "Yol Düşüncesi" bölümünde *"şairin düşünüş şiirleri, bilhassa rindlik, ufuk ve ölüm temaları üzerinde söylediği şiirler var."* "Vuslat" bölümünde *"daha çok aşk şiirleri sıralanmış."*

İçinde seksen bir şiir bulunan kitap şairin *"hayatta iken kendi düşüncesine göre tertiplediği şekilde"* yayımlanmış. Eserin arkasına ayrıca basılıp eklenmiş olan dört sayfalık açıklama yazısında Nihad Sami Banarlı böyle diyor ya, buna inanmak çok güç. Yahya Kemal yazdığı her şiiri - daha önce yayımlamadıklarını bile - kitabına alacak kadar eleştiri gücünden yoksun bir sanatçı mıydı? Benim içimde bir şüphe var: kitabı düzenliyenler "Büyük şairin tek bir mısraı bile kaybolmamalı" anlayışına yenildiler sanıyorum. Hele en sondaki şiir, "Madrid'de Kahvehâne"!..

Ben Yahya Kemal'in büyük bir şair olduğuna inanırım. Ona hiçbir zaman günümüzün şiir anlayışlarıyla yanaşmak, vurmak isteğini duymadım. Türk şiirinin gelişmesinde çok yüce bir yeri var. Ama her şiirini sevmek, beğenmek eğiliminde olanlara da şaşıyorum. Şiirlerinin iyi bir seçmesini vapmak gerekiyor. *Kendi Gök Kubbemiz* gibi derlemeler, daha çok, Yahya Kemal'i sevmiyenleri, yermek istiyenleri gülümsetiyor. Düşünüyorum da, Yahya Kemal'in şiirlerini seçecek olsam, belki "Nazar" ı bile almazdım.

"Kız vücûdun ne güzel böyle açık!
Kız yakından göreyim sâhile çık!"

Bu çeşit şiirler bir zamanlar Türkçenin tadına varmak diye alkışlanmış, sevilmiş olabilir. Ama bugün - o görevin ötesinde - insana bayağı geliyor. Yahya Kemal'i salt Türkçeyi aruza iyi uyguladığı için övenler ise onu hiç anlamamış, şiirinin tadına varamamış kimselerdir.

Şairin, büyüklüğünü yaratan şiirleri var; o şiirlerle insana yerleşen ahengin, sesin, söyleyişin alışkanlığı içinde sevilebilecek şiirleri var; onların ötesinde de kötü şiirleri var. Türk-

çenin bu büyük şairine, bu durumu bilerek, kendini bırakmadan, uyanık olarak yaklaşmak gerekiyor. Okuyucular *Kendi Gök Kubbemiz*'e böyle bir anlayışla girerlerse daha çok tat alırlar sanıyorum.

Yahya Kemal Enstitüsü'nün ilk görevi elbette ki bir seçme yapmak değil, şairin bütün şiirlerini derli toplu yayımlamaktı. Hadi o şüpheden de vazgeçelim, diyelim Yahya Kemal bütün bu şiirlerinin kitabında yer almasını istedi. Bir gönüllü çıksaydı da - Yahya Kemal sevgisi adına - hiç değilse o "Madrid'de Kahvehâne" yi yok ediverseydi! Son altı mısraı ufak tefek değişikliklerle başka bir şiirde de kullanılmış olan bu ölçülü uyaklı yazı şu ilk dörtlüğü için kitaba girmiş:

Madrid'de kahvehâneyi gördüm ki havradır,
Bir yerdeyiz ki söz denilen şey palavradır.
Dalmış gülüp konuşmağa yüzlerce farfara,
Yorgun kulaklarımda sürerken bu yaygara

Orhan Veli'ye *Bütün Şiirleri* ile kıyılmıştı. Yahya Kemal'e de *Kendi Gök Kubbemiz* ile kıyıldı. Anlaşılan büyük şairlerin ölümlerinin üzerinden elli yıl geçmeden doğru dürüst kitapları, *Seçme Şiirleri* yayımlanamıyacak.

Ahmet Hamdi Tanpınar'ın kitabı *Şiirler* adını taşıyor. O da özenilerek basılmış, temiz bir kitap. Seksen sayfa. Dört bölümde toplanmış, otuz yedi şiir. Ahmet Hamdi Tanpınar, Yahya Kemal gibi şiirimizin büyük şairlerinden değil, ezici bir şiir gücü, kendine özgülüğü yok. Yenileşme, değişme alanlarında da bir çaba göstermemiş. Hececiler sonrasından, Necip Fazıl günlerinden seslenen bir şair; ama iyi bir şair. Hececilerin arkasından şiirin salt ölçü uyak işi olmadığını bilen, anlıyan şairler geliyor. Ahmet Hamdi Tanpınar onlardan biri. Sözlüğü, imgeleri, biçim anlayışıyla - bugün için - hayli eski. Ayrıca. kimi şiirlerinde, Yahya Kemal etkisine tatlı bir açılışı da var. Kitabını antolojilere geçmiş seçkin şiirleri ayakta tutuyor.

"Ne İçindeyim Zamanın" ya da "Bursada Zaman" gibi çoğu kimselerce bilinen parçaları bırakıp şu şiiri okuyalım:

G E Z İ N T İ

İkiz hayaletler gibi yürüdük
Puslu aydınlıkta o bahar günü

Gece, bir tepeden seyrettik, büyük
Yıldızların suya döküldüğünü.

Ülker, Demirboğa, Altınkelepçe
Tılsımlı gülleri gök bahçesinin,
Bir bir açıldılar... Ve ıssız gece,
Suda tekrarlandı, ilhamlı, engin,

Bir âlem kurulur gibi yeniden
Baştanbaşa hayâl, düşünce, rüyâ
Billûr bir kadehe benziyordun sen
Uzanan yüzünle bu parıltıya!

Râbia Hâtun'un kırk bir şiirin bir araya getiren kitaba *Râbia Hâtun Şiirleri* adı verilmiş. Küçük boyda, derli toplu bir kitap. Başta İsmâil Hâmi Dânişmend'in "Zarûrî Bir Tavzîh" başlıklı kısa bir yazısı var; Râbia Hâtun olayına dokunarak kitabın niçin bastırıldığını anlatıyor. Şiirlerin altına eski sözcüklerin Türkçe karşılıklarını veren sözlükçeler eklenmiş.

Gerçi kitapta kırk bir şiir olduğunu söyledik, ama Râbia Hâtun'u üne erdiren üç ya da dört şiire bir beşincisini katabileceğinizi sanmıyorum. Ben şiirleri tekrar tekrar okudum, bulamadım. Bu arada şöyle mısralar da çıkıyor insanın karşısına:

Gül âşık olup bülbüle feryâd ediversê,
Bülbül onu ihmâl ile berbâd ediversê;

Bu kitabın benim için en önemli yanı sevdiğim iki şiirin doğrularını getirmesi oldu. Başka türlü kalmıştı benim aklımda o şiirler.
Okuyalım:

III

Olsandı sen semâ, olsandı sen havâ,
Alsamdı men senî dem dem, nefes nefes!
Olsandı sen zaman, olsamdı men mekân,
Eflâki dolduran bir aşk olurdu bes!

IV

Pâyin sadâsı, gelse de sen hiç gelmesen,
Men dinlesem kıyâmete dek, vuslat istemen!
Bulsam izinle semtini, ol semte irmesem,
Aşsam zamânı hasretin encâmı gelmeden!

("Pâyin sadâsı" sözünden sonraki virgül yersiz, bence. Anlamı bulandırıyor.)

Bu şiirler ilk yayımlandıklarında da (*Aile* dergisinde) böyle miydi, yoksa sonradan mı değiştirildi, bilmiyorum.

3.

Yeni şiirin öncüleri olan şairlerden 1961'de yalnızca Salâh Birsel kitap yayımladı. Bir de *Rahatı Kaçan Ağaç*'ın ikinci baskısı yapıldı. Fazıl Hüsnü Dağlarca yılın ilk aylarında şiirlerinin altına "Yeni betik Aylam'dan" diye yazdırdıysa da, kitap bugüne kadar çıkmadı.

Salâh Birsel'in *Ateş'i* 1960 ın Aralık ayında yayımlanmıştı; *Kikirikname* de 1961'in Martında basıldı. Üst üste iki kitap. Şairin halk sanatından yararlanma yöntemini ortaya vuran *Kikirikname*'de on dört şiir yer alıyor. Dört, beş, dört, bir şiirlik dört bölüm: Kikirikname; Alleben; Koltukname; Sis'ten Sonra. Çoğu taşlama, *humour* şiirleri.

Öncü kuşağın 1961'e armağan ettiği bu tek kitaptan da bir şiir alalım:

APOLLINAIRE

Bana Paris'ten haber geldi
Dostlardan biri orada yerleşmiş
Bütün gün bir meyhanede
Picasso'yla içiyormuş

On altısında bir terzi kız
Oynaşıymış şimdiden
Kızcağızla her akşam
Metroda öpüşüyormuş

Zannımca abayı da yakmış
Jacqueline Françoise'ya
Bir şarkı duymuyor mu
Hüngür hüngür ağlıyormuş

Gelen habere bakılırsa
Dostum serserliğe de başlamış
Ne derler ona Pigal'de
Boyuna bıçaklanıyormuş

Ben de Paris'te olsam bıçaklanırdım
Şaşırırdım yürüyüşümü
Mirabeau Köprüsünü Apollinaire'in
Etoile meydanında sanırdım

Melih Cevdet Anday'ın *Rahatı Kaçan Ağaç*'ı ilk basılışından on beş yıl sonra yeniden yayımlanırken, genç kuşak için bir ilk baskı niteliğine bürünmüştü. Toplumcu şiire karşı olan kimi gençler - konuşmalarında - Melih Cevdet'in eski şiirlerini daha sevdiklerini belirtmekten geri kalmadılar.

Kapalı şiir yolundaki şairlerden de bu yıl kitap yayımlıyan olmadı. Aralık ayı başında Edip Cansever'in *Nerde Antigone* adlı kitabı baskıya verildiyse de, bu yazıyı yazdığım sırada daha yayımlanmış değildi, ama her halde yıl başından önce çıkacak.

1961'in önemli yanı kitap alanında yeni adların dolaşması oldu. Edebiyatımızın en genç şairleri dergilerden taştılar. Ergin Sander'in *Gözlerinde Gökyüzü*, Oktay Tuncer'in *Deniz Kapısı*, Âlim Atay'ın *Şiirler*, Seyfettin Başçılar'ın *Altın Çağı Ölümün*, Doğan Türker'in *Gecebarı* adlı kitapları ilgiyle karşılandı. Âlim Atay ile Doğan Türker gerçekten umut verici şiirlerle geldiler.

Âlim Atay'ın "Balkonlarda" şiirinden bir parça:

hanımelleri mor menekşeler de bulunur burda
bu kentin iyi akşamlarına buyurun abla
koşuyor bir tavşan dağlara ovalara doğru
koşuyor şarkılara doğru hep hüzünlü şarkılara
tavşanın çocukluğundan kalma bir şarkıdır bu
bu kimdir şarkı söyliyen o karanlık balkonlarda

Gecebaşı'ndan bir seçme yapmak çok güç. Doğan Türker mısra şairi değil; hiç değil. Kitabın başındaki şiirlerine bakarak onun mısra kurmayı bilmediğini bile söyliyebilirsiniz. Ama sayfalar çevrildikçe uzamıya başlıyor mısralar, yoğunlaşıyor, sonunda alışık olmadığımız çeşitten bir düzyazı şiire ulaşıyoruz.

Gecebaşı üzerine iki eleştiri yazısı yayımlandı; bu yazıların ilkinde Doğan Türker özü biçime ezdiren bir şair olarak görülüyordu, enikonu biçimci bir şair; ikinci yazıda ise (İlhan Berk'in yazısı) şöyle denmekteydi:

Doğan Türker'e dıştan bakıldı mı (birçoklarının yaptığı gibi) bireyci bir ozan görünür. Oysa pek çok toplumcu ozanlarımızdan daha toplumcu bir ozan.

İlhan Berk'in görüşüne ben de katılacağım. Genç kuşak, kapalı şiir akımı içinde, Doğan Türker'le ilk toplumcu şairini veriyor. Kendileri "değiliz" deseler de İkinci Yeni sözüyle akla gelen şairleri bir düşünelim: İlhan Berk, Turgut Uyar, Edip Cansever, Cemal Süreya, Ece Ayhan, Kemal Özer. İlhan Berk İkinci Yeni'ye toplumculuktan kaçarak gelmiş bir kimse. Turgut Uyar ile Edip Cansever'in böyle bir kaçış içinde oldukları söylenemez. Turgut Uyar kendi yaşamasını, duygulanışını, düşüncesindeki dalgalanışları hızlı bir şiire dökerken ister istemez toplumu eleştirmek işini yükleniyor. (Bireyle çevrenin çatışması: Birey *ak*'ın ardında, çevre *kara*.) Edip Cansever düşünce düzeyinde ele alıyor toplum sorunlarını. Kendi yaşantılarını değerlendirse de hayatının özelliklerini bir şiir alanı, bir çatışma alanı diye açmıyor. Bu iki şairin de toplum sorunlarına değinişi propaganda öğelerine uzak, kapalı oluşlarıyla; okuyucunun kolayca girebileceği, ya da geçerken uğrıyacağı bir şiir alanı kurmuyorlar. Öte yandan, Cemal Süreya'nın toplum sorunlarına değinişi var; o tıpkı bir önceki kuşağın eylem adamı şairleri gibi, açık, kesin konuşuyor, düşüncelerinin propagandasını yapıyor; İkinci Yeni değil, kapalı değil bu alanda. Ece Ayhan ile Kemal Özer toplum sorunlarına bütünüyle ilgisizler. Cemal Süreya'yı bu yönden bir önceki kuşağa bağlayınca, geriye kapalı şiir anlayışı içinde toplum sorunlarını ele alan iki şair kalıyor: Turgut Uyar, Edip Cansever. Ama onlar da genç kuşaktan *değil*. Böylece Doğan Türker kapalı şiir anlayışı ile toplumculuğu bağdaştırmıya çalışan, Turgut Uyar ile Edip Cansever'e katılan ilk genç kuşak şairi oluyor. Üstelik, yepyeni, kimseye benzemiyen bir şair. "Karşı Güne Duran"

Mustafa Ashen Graviir

adlı çok güzel bir şiirinde, iyice belli olan Cummings etkisi var. Öbür şiirlerinde ise böyle açık etkiler yok.

Yalnızlığı, korkusu Doğan Türker'in

> Adam sağır, dilsiz; göremez çünkü. Işığı alınmış, bırakılmış. Duyamaz, konuşamaz çünkü. Çöker erden derinliğine kendinin, kurar duvarlarını, onu alıp götüren yorgun çevrenlerinde. Çıkar doruğuna yalnızlığın, korkunun ereğine. Kalır kendince. Suskun ve durgun yayılır yenilgisi.

Başka bir parça. Doğan Türker'in umutlanışı:

> Görüntü: Öyküsel bir yel getirir şimdi seni gümüş kanatlarında. Kan kurumuş sakat atlarında. Biraz umut, biraz umursamazlık. Yazlık gökleri gözleyen üşümüş topraklara düşer gökçe gölgesi katlanan kanatların. Birazı mutluluk ezilen katların; ezgisi atlanan gizli saatların. Beklenir öyküsel bir yel. Gelir.
>
> Işır koyusu göğün, aklanır sokakları. Güler yüzü, güler yüzlercesi öpülen dudakların. Saklanır argınlığı dövülen tutsakların. Dağlar seslenir, tepeler düzlenir, türküler söylenir gelişi görününce. Canlanır dalgaların; yitei suskunluğu, biter bunluğu yığılan yığınların. Gider karanlık.

Doğan Türker'i de, nereye ulaşacaklarını umutla izlediğim iki genç şairin, Ece Ayhan ile Kemal Özer'in yanına koyuyorum.

4.

Buraya kadar kitaplardan söz ettik, şimdi de 1961'de dergilerde yayımlanan şiirlere bir göz atalım.

Yılın dergilere en çok şiir veren şairi Fazıl Hüsnü Dağlarca oldu. Beş dergide yirmiden fazla şiiri çıktı. Sonra da

Behçet Necatigil. Bir de Nahit Ulvi Akgün. Bu yazıyı yazdığım sırada biri dokuz, öbürü sekiz şiir yayımlamış durumdaydılar. Daha yenilerden Gülten Akın ile Edip Cansever'in de sekizer şiirini okuduk. Attilâ İlhan Aralık ayı başına kadar üç şiirle kalmıştı, sonra yaylım ateş girişti, üç derginin Aralık sayıları Attilâ İlhan'lı geldi. Köycü şairlerden dergilerde en çok adı görülen Ceyhun Atuf Kansu idi; altı şiir. Mehmet Başaran dört şiir yayımladı. Kemal Özer'in Türk Dili'nde beş, Turgut Uyar'ın Dost'la Son Çağ'da dört, Ece Ayhan'ın Türk Dili'yle Değişim'de dört şiirini okuduk. Sabahattin Kudret Aksal, Özdemir Asaf, Ahmet Oktay üçer; Cahit Külebi, Necati Cumalı, Metin Eloğlu, Sabahattin Batur, Talip Apaydın, Arif Damar, İlhan Berk, Cemal Süreya, Ülkü Tamer ikişer; Salâh Birsel, Nevzat Üstün, A. Kadir, A. Arif, Can Yücel, Yılmaz Gruda, Suat Taşer birer şiir yayımlamakla yetindiler. Oktay Rifat'ın 1960 Aralığında basılmak üzere verdiği bir şiirini Yeditepe'nin 1 Ocak 1961 sayısında okuduk. Melih Cevdet Anday, Bedri Rahmi Eyuboğlu, Cahit Irgat, Ercüment Behzat Lâv şiir yayımlamıya karşı isteksizliklerini 1961'de de sürdürdüler. (Aralık ayı bu durumu birer, ikişer şiirle değiştirebilir.)

Genel görünüş şöyle: Şairlerimizin çoğunda bir bıkkınlık, bir şiirden kopma var. Gençler de eskisi kadar hızlı değil. *Bugün şiirimizi götürenler kimler?* diye sorulsa cevap vermek kolay olmaz sanıyorum. Başka türlü de şiir yazılabileceğini gösteren bir İlhan Berk, ya da her şiiriyle birkaç şiirin yazılmasına yol açan bir Cemal Süreya yok. Hele birtakım şairlerden öyle ölü bir hava esiyor ki, "Yazsa da bir, yazmasa da bir" diyesi geliyor insanın.

Öncü kuşaktan çok çok iki üç kişide (en belirli olarak Behçet Necatigil'de) süren şiir sancısı örnekse o kuşağın en çalışkan, en verimli görünen şairi Fazıl Hüsnü Dağlarca'da bile aranıp da bulunamıyan bir şey bugün. Şairlik değil de şiirler çoğaltılıyor. Kimi ünlü kişiler ise şair olduklarını arada bir hatırlıyorlar, o kadar. Bu durum çevreyle, toplumsal nedenlerle açıklanabilir sanıyorum. Genç kuşağın tutkusuzluğuna, hevessizliğine de şaşmamalı.

Karıştıralım dergileri.
Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın bir şiiri:

ÜSTÜSTE YAŞAMALAR

Ölünün bakışı değil
Ne varsa
Senin bakışın.

"Şimdi oralarda evliyim,
Her gece
Azalıyorum her gece.

Ağlamıyorum ama körüm sanki
Ellerimi almış götürmüş
Bilmiyorum kim götürmüş.

Şimdi düşü kocaman yapıların maviliğinde
Döner dönmez
İki pencereli odamıza döner dönmez.

Şimdi gümüş değilim,
Yaşanmış yaşanmamış ülkelerle yalnayak
Bir Avrupada güzelleşiyorum yalnayak."

— Senin bakışın değil
Ne varsa
Ölünün bakışı.

Oktay Rifat'ın şiiri:

Ş İ İ R

Sizinle acıkıyorum susuyorum
Siz mi yazdınız bütün kitapları

Sizden mi yeşil bu ağaç
Sizden mi yuvarlak bu çakıl

Sizden mi sizden mi savrulması güneşin
Batık denizin ucunda

Attilâ İlhan'ın "emirgânda çay saati.." adlı şiirinin ilk parçası:

çerâğân sarayı'ndan büyükdere'ye
üşümek sonbaharında eski çınarların
uzadığı yerde gizlice akşamların
başlayıp adetâ kendini dinlemeye
kafeslerin ardında bol gözlü bir kadın
ansızın giydirilmiş ipek ferâceye
bir çay yalnızlığı emirgân'dan öteye
değdikçe ısındığı yaldızlı bardağın
nedîm'den yansıması tatyos efendi'ye
tenha bir genç kız sesiyle hicazkâr'ın
kuytularda çürüdüğü bağdadî yalıların
yorgun sarmaşıklarıyla sarkmış bahçeye

A. Kadir'in şiiri:

SAR SICAK SICAK

Bir mektup ol sabahlar gibi gel.
Bir kuş ol, kon beşiklerin üstüne.
Bir göz ol, içine bizi al.
Bir deniz ol, yayıl dalga dalga.
Bir gemi ol, getir bize insanları.
Bir rüzgâr ol, dağ taş deme git.
Bir kavak ol, ver elini güneşe.

Bir çınar ol, bağrımıza daya kökünü.
Bir orman ol dorukta.
Bir meydan ol uğulda.
Bir kundak ol sıcak sıcak sar bizi.

Can Yücel'in "Yunu" adlı şiirinden dört mısra:

. .
İlk cemreymiş yunus emre dilimize düşende
İki derya arasında namaz kılan bir balık
Hem isa hem musaya munı olmuş ispermeçet
Ondan böyle cumhuriyet balinanın karnında

Turgut Uyar 1961'in başında yayımladığı "Meytup" şiiriyle hayli yadırgatmıştı bizleri. Sonradan bunun geçici birşey olduğunu anladık, sevindik. "Övgü, ölüye" den bir parça:

.

Bıkkınlık yürürse ayaklarıyla, o kıyıcı duygusu
gökler sofrasından artık olmanın, üleşilmenin
beş on paya, Tanrıya ilgreti konukluk, talaşla toz
yürürse, uzayan ıssızlığı işe yaramanın, yürürse
ayaklarıyla, duralım ve bağıralım,
herşey bir büyük gerçektir, cumhuriyet ve at ve
varsa denizlerde yitmek, ve varsa yetmemek o da,
ve varsa ilgisizlik o da, ve varsa hiçbir şeyi
sevmemeyi sevmemek o da, ve varsa herşeyi sevmeyi
sevmek o da,

"Ama bir su sakin akıp giderdi
denizde bir gemi sakin giderdi
bir kadın sakin doğurup giderdi
bir din sakin eskiyip giderdi
bir başkaldırma sakin gelişip giderdi."

sessiz ve uğultulu şarkıları boşuna taş kırmaların.
alkol bir büyük uğraştır, ey Mağribi, ey değerini
ve sonsuz düzenini bulmamış göçebe.
Pencereler yaslısı
senin zamanını düşünüyorum. sonsuz bir

"Bir Arabistan ve karşılıksız bir çek
bir para ile dengesi
korkunun sonsuz gelgiti kanında
külotlar, korseler ve adamlar.."

ve çöl yürürse üstüne ey,
tramvaylardan ve tartışmalardan korkan, ey Mağribi,
ayakların vardı senin, pis ayakların, kaçmaya
yarayan.
Senin sürülerin vardı Beytlehem kıtlığını otlayan
tuzlu ama fenerli, enlemli boylamlı denizlerin
içinde kaybolunamıyan,
sen bir koyun gibi tuzların kokusunu tanırdın

işe yaramazdın.. Gazallerin sakin otlardı, tulum
ezgileriyle uyuklayan, senin ayakların vardı,
alışmış, hep yürümesi ölüye...

İlhan Berk'in bir şiiri:

g

bir yerdeyim ceneviz eskimiş
denizin sofalarında en uzak yosunları arıyorum
gecesafranlarımı, sulkindilerimi açıyorum
seni görmemiştim,
işte çıplaktık
karanlıktı

K I R A L

çocuk

S A K A L / /

gecenin pancurlarını açtım

bir yerini dönüyorum durma oranı yaşıyorum/eskitiyo-
rum
eskitiyorum kalıyor ne güzel olduğun

Edip Cansever'in "Salıncak" adlı şiirinin birinci bölümü:

I

Büyük bir oda. Bahçeye açılan bir pencere
Ortada bir masa
Yanda bir kapı
Daha birkaç şey: Örneğin bir yunus balığı camdan, bir
heykel
Sabah. Duvarda gün tanrıları
Rezeneler, sedef otları, küpe çiçekleri görünür pence-
reden
Görünür ama görünmez

Yani hiçbir şey yerinde değil pek. Bugün ne?
Salı! O bile yerinde değil
Bir bardak, bir sürahi yerinden edilmiştir; nereye koysak
Nereye?
Bilmem!
Bir çıkrık bir zaman dışını kolaçan eder şöyle
İyi. Biz buna bir durumun sınırsız gelişimi diyoruz
Diyoruz; sanki o herşey kadar bir herşeyi getirir, yığar
Çıkrık
Bir su gürültüsü, bir pul koleksiyonu, bir duanın yaratılışı duyulur bu ara
Duyulmaz ama duyulur
Başlar çünkü onlar da; yani pul, su gürültüsü, dua
Başlar bir insan gibi; süreyi, düzeni, ölümü taşımaya
Sabah. Duvarda gün tanrıları
Birinin süresiz terlik giyeceği tutmuştur yukarı katta
Aşağıda
İskemle gıcırtısı, ayak
Tütün kokusu, koku
Yaz kelebeği tadında bir soluma
Yer değiştirme, lımıltı
Tekrar soluma
Kadın
Sessizlik.

Cemal Süreya. Uzun bir şiir olan "Ülke" nin ilk mısraları:

Saat Çini vurdu birden p i r i n ç ç ç
Ben gittim bembeyaz uykusuzluktan
Kasketimi eğip üstüne acılarımın
Sen yüzüne sürgün olduğum kadın
Karanlık her sokaktaydın gizli her köşedeydin
Bir çocuk boyuna bir suyu söylerdi. Mavi.
Birtakım genç anneleri uzatırdı bir keman
Sen tutar kendini incecik sevdirirdin
Bir umuttun bir misillemeydin yalnızlığa

Ece Ayhan yeni şiirin değeri bir türlü anlaşılamıyan şairi durumunda. Dergilere girmekte bile güçlükle karşılaşıyor. Gülünç gerçekten. Düşünün. *Kınar Hanım'ın Denizleri*'ni yayımla-

mış bir şairin şiirlerini bir yazı kurulu bekletiyor, nazlana nazlana koyuyor dergiye! Neyse, Ece Ayhan başarılı bir mısra şairiydi; şimdi düzyazı şiiri deniyor. Biçimci şiirde olduğu kadar değilse bile, gene de başarılı; kendine özgü, apayrı bir şair Türkçemizde:

M I S R Â Y İ M

Kaçtığı bilinmiyen bir ülkesinde cinler padişahının, bir yeniyetme. Değiştirmiştir adını, saçlarını kazıtmıştır. Soğuk bir tabanca yastığının altında, uyuyabilir ancak. Bir yelek giymiştir dimi; kuşbilime çalışır, omuzunda simruğ kuşu, eskiden ötermiş.

Bir tehlikeye yaslanmıştır; uçurtma uçurur, yüzlüğü düşmüş. Yakalanır ming izleyicilere, bileği incecik. Bir kılıçla keserler kirpiklerini uzun. Kırarlar eklemlerini, pantalonunu sıyırıp gümüş bir şamdana oturturlar, zift- le boğarlar teknede, damgalarlar.

Uçsuz bucaksız kucağındadır barbar anasının, bir yeniyetme. Büyük bir alınla karşılar ölümü de, alkışlıyarak karşılar; unuttunbeni mavisinden bir yelkenliye binmiştir. Hamsin yelleri eser mısrâylm'den, kırk gün. Saçlarını uzatmıştır, yalnızlığı sever.

Son şiir Kemal Özer'den:

GİDENLER İÇİN

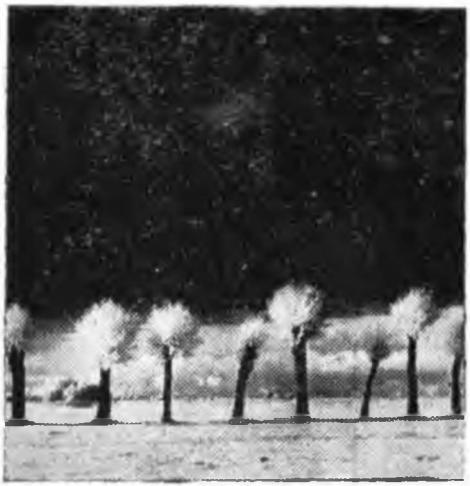
uykusundan koparılmıştır yaz kırlarının
belki dönecektir giden sular
açtığı yaralarla ağaçlardan
dönecektir gökyüzünün yansıdığı
yarınları genişleten yazgılar adına

kuyusuna düşmüştür belki bir şehrin
tamburları kaplıyan o fırtınalar
ağıtlarla çoğalışı gidenlerin
gidenlerin giz dolu unutkanlığı
açık kalmış bir kapı çılgınlıklara

dudaklarına sürünmüştür belki orman
belki sebepsiz bir suç işlediği
dağ oluklarını tırmandığı vakit
kaçmıştır unutulan rüzgâr gülünden
ırmakların unutulan bakışlarına

belki dönecektir ondan gidenler
vurulduğu vakit umutsuz bitkin
o gizli derinlikle yıpranmış
belki büyük bir sabahtır bıraktığı kan
yarasının ucundaki aydınlıklara

Umalım, 1962 yılı şiiri boğmıyan, umutlu, özgür, dürüst bir yıl olsun.

Edward Hartwig: Fotoğraf

1961 DE ROMAN VE HİKÂYEMİZ

Tahir ALANGU

Genel görünüş

Bir yıl içinde çıkan roman ve hikâye kitaplarının muhasebesini yapan yazılarıma 1957 yılında "Vatan" gazetesinde başlamıştım, şimdi iki yıldır "Varlık Yıllığı" nda devam ediyorum. Son iki yılın kitaplarına göz gezdirdikçe, o yılın ve ondan önceki yılların roman ve hikâye yayınlarının hayli verimli sayılabileceklerini artık kabul edebiliyorum. Oysaki yılda 20 - 30 hikâye kitabını, bir o kadar romanı o yıllarda küçümserdik. 1957 yılının muhasebesinde dergi ve gazete sayfalarında kalan, kitap olarak yayınlanmıyan eserleri hesaba katmadığımız halde, bu alanda 41 eserin çıktığını görmüştük. Bunlardan 22 tanesi küçük hikâye kitabı, 9 tanesi cep romanı, on tanesi de bizde bilinen büyük boyda romanlardı. Memleketimizde yayın işlerine yatırılan sermayenin azlığı, üstelik büyük kısmının sanat ve edebiyat kollarının dışındaki fazla gelir sağlıyan (çeviri, okul kitapları, çocuk kitapları, dini halk eserleri ve halk kitapları) alanlarda toplanmış olması. kâğıt darlığı gibi zorlayıcı sebepler gözönüne alınırsa, değerini kabul ettirmiş yeni edebiyat öncülerinin sanat değeri taşıyan 41 yeni eserinin "1957 Roman ve Hikâye Yılı" için ne kadar büyük bir kazanç ifade ettiği ancak şimdi anlaşılıyor.

Son beş yıl içinde roman ve hikâye yayınlarının gittikçe azaldıklarını gördük. Önce hikâye alanı boşaldı. Küçük hikâyenin duraklaması daha 1955 yılından başlamıştı. İkinci Dünya Savaşı yıllarında başlıyan (1939-1945) o gür ve umut verici akımın büyük öncüleri göçmüş, geriye kalanlar başka alanlara geçmişler, geriden gelenlerin de ilgileri gevşemiş, yayınevleri ise artık hikâye kitabı satamaz hale gelmişlerdi. Ama roman, hızla gelişiyor, hem eser sayısı, hem de değer bakımından o zamana kadar görülmemiş bir seviyeye ulaşma istidadı gösteriyordu. 1945 yılından sonra roman alanının eski öncülere katılan yenilerle birlikte birdenbire kalabalıklaştığını görmüştük.

Bu gelişme 1960 a doğru gittikçe yavaşladı, yayın imkânları git gide daraldı. 1957 yılının 19 romanına karşılık, 1960 yılında ancak 8 eserin çıkabildiğini görmüştük. Bu yıl için de durumda önemli bir değişme görülmedi. Cep romanı, mizah romanı, hepsi üst üste 11 kitap var bu yıl elimizde. Küçük hikâye kitaplarının 1960 yılında 10 tane olmasına karşılık bu yıl ancak 4 kitabın çıkabilmesi de dikkati çekecek bir tıkanıklığın varlığını gösteriyor. 1957 yılında kitap yayınlıyan sekiz yayınevinden yedisinin şimdilik roman ve hikâye yayınlamaktan vaz geçmeleri de bu alanın geçirdiği tıkanıklığın en göze çarpan işareti sayılmalıdır. Cumhuriyetten bu yana batılı eğitimin sabırlı emekleri ve yüzlerce sanatçının çalışmaları sonucu gelişen yeni ve gerçekçi küçük hikâyemiz ve romanımızın, yazarlarını yaşatacak imkânlara erişmesi şöyle dursun, sesini duyurup varlığını koruyabilmesi, eriştiği ve ulaştığı basamaklarda tutunabilmesi bundan böyle çetin uğraşıları, desteklemeleri gerektirecektir, kanısındayım.

Kitapçılarda yatan eserler

Geçen yıl da belirttiğimiz gibi bir çok yayınevleri daha üç yıl önceden basacaklarını vaadederek aldıkları kitapların çoğunu henüz basıp ortaya atamamış durumdadırlar. Kâğıt, baskı, posta, dağıtım masraflarının git gide yükselmesi, 3000 baskılı bir kitabı beş senede tüketemeyişleri gibi sebepler ortada dururken, onlardan daha fazla bir fedakârlık da beklenemez. Yazarların çoğu kitapçı çekmecelerinde yatan bu kitaplarının telif ücretlerini de alamadan yıllarca beklemek zorundadırlar (ortalama 2000 lira büyük bir romana ancak yayınlandıktan sonra ödenmektedir). Bu alanda yazarların eski çağların şövalyelerinde ve din ululannda benzerine rastladığımız çabalarını ve sabırlarını burada öğmeliyiz. Aslında eser ve çalışma var, ama kitabın halka ulaşmasını sağlıyacak yollarda çetin engeller yükseliyor.

Mehmet Seyda'nın "Kurtlarla kuzular", "İnsan bir yerde bellidir" romanlarile "Beyaz duvar" adındaki hikâye kitabı, Necati Cumalı'nın "Dağlı ile Muharrem" adındaki hikâye kitabı, Kemal Bekir'in "Yabancılar" adındaki romanı, Orhan Kemal ve İlhan Tarus'un ikişer romanı. Kemal Tahir'in üç romanı, Samim Kocagöz'ün "Kalpaklılar" adındaki sayfa sayısında rekor kıracağı söylenen romanı basılma sırası beklemektedirler.

Gazete sayfalarında kalanlar

Bir yılın, ele aldığımız konu çerçevesinde, gerçekten muhasebesini yapabilmek için yalnız yayınlanmış kitaplar ölçüsünde sınırlı kalmamak gerektiğini, roman ve hikâye alanında çalışan yazarların gazetelerde kalmış eserlerinden de söz etmek zorunda olduğumuzu daha önce söylemiş, ama geçen yılın yazısında bahis konusu edememiştim. Romancılarımızdan çoğunun, hele en başta gelenlerinin bu yıl içinde kitap yayınlıyamamaları karşısında, bu, artık kaçınılmaz bir zorunluk haline gelmiştir.

Kemal Tahir'in bu yıl içinde gazetelerde üç roman tefrika ettirdiğini gördük: "Kelleci Memet" (Son Havadis. 1961) ile "Esir Şehrin Mahbusu" (Vatan. 1961), "Yorgun Savaşçı" (Vatan. 1961). Bunlardan "Esir Şehrin Mahbusu" nun kitap biçiminde basılması son formasına kadar geldiği halde bu yıl içinde çıkamamış, 1962 yılına devredilmiştir. Ünlü romancı ayrıca, "Öncü" gazetesi için "Yol Ayrımı" adını taşıyan bir romanını önümüzdeki yıl içinde yayınlıyacaktır. Kemal Tahir, eski hazırlıklarına dayanarak yılda, ortalama iki roman hazırlamakta, bunları gazetelerde tefrika ettirdikten sonra kitap kılığına sokarken yeniden yazarcasına işlemektedir. Bu bizdeki romancıların çoğunun baş vurduğu bir yoldur.

Bu yıl kitap biçiminde iki romanı çıkan Orhan Kemal'in 1961 yılı içinde gazetelerde dört roman tefrika ettirebildiğini gördük: "İşportacı" (Son Havadis. 1961), "İstanbulun taşı toprağı" (Cumhuriyet. 1961, "Eskicinin oğulları" (Cumhuriyet 1961), "Sıkıntılı Günler" (Dünya. 1961).

Mehmet Seyda, bir kaç yıldanberi (1959) kitap yayınlıyamadı, ama 1961 yılı içinde gazetelerde tefrikaları da eksik olmadı: "Kör Şeytan" (Son Havadis. 1961), "Gerçekdışı" (Yeni Gün. 1961), "Küçük Sevgili" (Şehir. 1961).

Adı üzerinde rivâyetler birkaç yıldır yayıldığı halde, ancak bu yaz içinde Polonez köyünde hazırlanması bitebilen, Nezihe Meriç'in "Korsan çıkmazı", önce bir gazetede tefrika edildi (Öncü. 1961), elindeki geniş imkânlara rağmen bu yıl içinde kitap halinde çıkamadı.

Samim Kocagöz'ün "Kalpaklılar" ı kitapçı çekmecesinde yatarken, bunun ikinci cildi olan "Doludizgin" bu yıla ancak tefrika halinde ulaşabildi (Vatan. 1961). İkisi bir arada, bin sayfalık bir kitap halinde önümüze düşecek bu kitabı 1962 yılında merakla bekliyeceğiz. Şolohof'un "Sakin Don"u ile kır-

dığı dünya rekoruna ulaşamamakla beraber (1885 sayfa), bu sayı bizdeki bütün ölçüleri aşacaktır. Bu eserin merak çekecek bir başka yönü de son yıllarda Kurtuluş Savaşı konusuna gelip takılan iki başka iddialı romancının karşısına çıkmasıdır: Kemal Tahir'le İlhan Tarus.

İlhan Tarus, Kurtuluş Savaşı devresini kucaklıyan roman serisinin tefrika edilmiş ve kitap olarak yayınlanmalarını bekliyen ikinci ve üçüncü ciltlerini de 1962 yılı içinde yayınlayabilirse, gelecek yılın yazısında ilgi çekici şeylerden bahsetmek fırsatı bulabileceğiz.

Necati Cumalı'nın "Susuz" (Vatan. 1961) u ile Talip Apaydın'ın "Kadın Milleti" (Vatan. 1961) romanlarını bu arada sayabiliriz.

1961 roman yılının en önemli olaylarından birisi gerçekçi-öncü romancılarımız arasına Fatma İrfan Serhan adında bir kadının "Gâvurdağlı" (Vatan. 1961) adındaki romanile katılmış olmasıdır. Bu romancının, bizde kadın romancılar arasında benzerine rastlamadığımız ölçüde güçlü ve gerçekçi üslûbu ile, roman yolunun önümüzdeki yıllarda en ilgi çekici üstalarından biri haline geleceğini umuyorum. "Gâvurdağlı" nın 1962 yılının kitap listelerinde yer almasını arzuluyorum.

Bu genel muhasebeyi bitirirken, batının belli başlı dillerinde, bu yılın kataloklara geçmiş kalbur üstü kitap sayılarının 12.000 i aştığını, bunlardan ortalama iki bininin roman olduğunu belirtmeliyim,

1961 roman yılında belli başlı eserler ve yazarlar :

"Hanımın Çiftliği"

1961 yılının kitap ve tefrika sayısı itibarile başta gelen siması, geçen yıl olduğu gibi, bu yıl da Orhan Kemal'dir. 1954 seçimleri sırasında Dünya gazetesinde tefrika edilirken "vatandaşlar arasında mezhep ayrılıklarını tahrik ettiği" iddiasile partizanların saldırısına uğrayan "Vukuat Var" adındaki romanı evvelki yıl yayınlanmıştı (Remzi Kt. 1959). Bir yazarın ve bir kitabın adı ilk defa olarak seçim kampanyalarına karışıyordu. Orhan Kemal, bu romanında kalemine yıllardanberi dolanan o eski temayı, küçük adamların aşkları konusunu ele alıyor, "Cemile" (1952) den sonra bütün romanlarına yerleşen etli butlu, güzel işçi kızı ile yakışıklı işçi delikanlının Adana'nın kerpiç damlı işçi mahallelerinde geçen aşklarını anlatı-

yordu. Dünya gazetesi, esere ve yazara yöneltilen suçlama kampanyasına karşı koymuş, tefrikanın arkasını kesmemişti ama bu romanın ikinci bölümü olan "Hanımın Çiftliği" de ancak Vatan gazetesinde tefrika edilebilmişti. Yazılıp tefrika edildiği yıllarda (1954/55) eserin başına gelen bu işler, her iki romanın da bir köşede uyuklamasına, yazarının da, gittikçe geliştirdiği bir gerçekçi yoldan daha rahat müşteri bulabilen, tepki uyandırmıyan ılımlı bir gerçekçilik ve piyasa romancılığı yoluna sapmasına sebep oldu. Önce dampingçi Çağlıyan yayınevine satılan bu kitap, dönüp dolaşıp bu yıl yayınlanabildi. Orhan Kemal, "Vukuat Var" da bir zamanlar içinde yaşadığı bir çevreyi, Adana'nın işçi mahallelerini, geceleyin kapı diplerinde nâra salan afilli delikanlıları, erkek yumruğu altında ezilmiş, sadık ve güzel işçi kızlarının kaynaştığı bir yaşamayı tasvir etmişti. "Hanımın Çiftliği"nde ise birinci bölümdeki Kürt Cemşir'in Boşnak karısından olma kızı Güllü'nün, nişanlısının ölümünden sonra, çiftlik sahibi Muzaffer Beyin yeğenine satılmasını ve kızın çiftlikteki hayatını anlatıyor. Hayat okulundan yetişmiş, ilk eserlerini bu yoldaki gözlemlerinden çıkarmış bütün yazarlarda olduğu gibi, onda da, yaşanarak öğrenilmiş gerçeği anlatmağa yeten bir uslûp gelişmişti. Ama bütün gücünü eski gözlemlerden alan bu eserler artık ilk adımlarındaki canlılığı yitirmiş görünüyorlar. İşte "Hanımın Çiftliği" ndeki hayat, "Vukuat Var" ın ve daha önceki eserlerindeki hayat kadar canlı anlatılamamış. Orhan Kemal'in küçük adamlarının hayat çizgilerinin bir ucunda ekmek öteki ucunda aşk vardır, demiştik. 1955 den bu yana bu denklem bozulmuş, onun romanlarında aşk baş köşeye kurulmuştur. "Hanımın Çiftliği", baştan ayağa bu temayı, çiftlikte ve köydeki, azgın dişiyi işlemektedir. "Hanımın Çiftliği", alabildiğine hızlı bir macera romanı, bizde benzerleri çok olan bir masa başı tasarlamasıdır.

"El Kızı"

Onun bu yıl içinde çıkan ikinci romanı, "El Kızı" (Ak Kt. 1961) için de aynı şeyleri söyliyebiliriz. Burada gelin-kaynana temasına, bizim romancılığımızın ta Hüseyin Rahmi'denberi işlenen gedikli konusuna yönelen Orhan Kemal, kenar mahalle kadınlarının, düzeni bozuk ailelerin yaşamalarını anlatıyor. Bizde ekmeğini tefrika romancılığından çıkaran bütün yazarların kolaylıkla saptıkları o eski yola giriyor, insan münasebetlerini, hep aynı şehvet, kıskançlık, küçük çıkarlar, kaba duy-

gular mekanizmasını işleterek, o eski klişeleşmiş halk romanı düzenini kurarak çalakalem yazıyor. Bu yola giren bütün yazarlardaki anlatım rahatlığı, hızlı tempo, olaylar yığını, esere heyecan uyandırıcı, duyguları gıcıklayıcı bir nitelik kazandırıyor.

"Irazca'nın Dirliği"

"Yılanların Öcü" (Remzi Kt. 1959) nde başladığı, kendi köyü, yakın çevresi, anam diye tanıttığı Irazca Ana'nın kavgasını bu romanda bitiriyor Fakir Baykurt. "Yılanların Öcü"nde küçük toprak sahibi köylülerin kurak, arık topraklar üzerindeki yoksulluğunu, saplanıp kaldığı düzenin çıkmazlığını, ölürcesine çalışmaya zorlayışlarını, aşmağa, yenmeğe çabalayışlarını anlatmıştı. "Irazca Ananın Dirliği"nde töreden gelen köyün yaşamaya baskısını iyice ortaya koyuyor artık. Köy, bütün insanları ile, fakiri, varlıklısı ile, kendilerini yoksulluğa, tabiatın insafsızlığına esir eden bir düzen içinde, ilkel ve patriarkal bir göreneği sürükliyerek, birbirleri ile tırnak tırnağa didişerek çabalamaktadır. Yazar, Irazca Ana ve Kara Bayram'ın sırt sırta vererek çalışması ile bu güçlükleri aşabileceği kanısındaydı. Önlerine bir yol gösterici gerekli idi, bu işi de enstitü çıkışlı köy öğretmeni yapacaktı. Böyle bir dayanışma ile aşılmıyacak engel yoktu. Köyün bu günkü karanlık yaşaması cahillik ve geriliğe bağlı ahlâksızlıktan gelmekteydi, eğitim ve öğretimle köy canlandırılabilecekti. Bu soy bir anlayış, köyü, temel kuruluşu sağlam, bir takım yardımlarla yeniden diriltecek bir yapı olarak kabul ediyor. Köyün ve köylünün yaşamalarına sonradan gelip asılmış kötülükleri ayıklamağa, bilimin yardımı ile yaşama şartlarını değiştirmeğe, mutlu ve iyi insanlarla dolu eski töre köyünü diriltmeğe çalışan bir gerçekçi anlayış vardı ilk eserinde. Köy enstitülerinin ülkücü eğitiminden ve bizdeki gerçekçilerin anlayışından gelen bu görüş, son yılların bir çok eserini etkilemişti. "Irazca Ananın Dirliği" de bu sıradan başlanmış bir işi yürütüyor. İlk romanı, Kara Bayram'dan çok Irazca Ana'yı ortaya çıkarmış, tartışma konusu yapmış, yazar bu kadının olumlu kişiliği üzerinde ısrarla durmuştu. Bu roman Irazca Ana meselesini, durduğu yerde çürüyen, göçen ve dağılan eski köyü, daha açıkça, biraz da yazarın tutumu ve anlayışına karşı ölçüde ortaya koyuyor. Irazca Kara Bayram'dan daha belirli ortaya çıkaran, törenin, eski köye bağlılığın, yazara da, romana da ağır basan gücüdür. Bir baş-

Gürol Sözen: Desen

ka deyimle köy için yazarın getirdiği çare Irazca Ana ile karşılaşmaktadır. Irazca Anayla anlaşmaya girince de köye bir çıkar yol getirmenin imkânı olamazdı. Yazar eserin sonunda Kara Bayram'ın kasabaya göçüyle köyün çözülmesi, yeni ölçülerle bir başka yerde yeniden kurulması gerektiğini kabul etmeğe yanaşıyor mu? Köy Enstitüleri dâvasının da çıkmazı buydu. Köye ait ne varsa, töreyle pekişmiş, bütün toprağa kök salmış eski gücü ile bir direnme cephesi halinde olduğunun farkında olmadan, bir değerler düzeni olarak kabul ediliyor, eski köye yeni anlayışlı öğretmenin getireceği, düzeyde kalacak yeniliklerin yeteceği düşünülüyordu. Irazca Ana, yazarın bütün sevgisine, epikaya zorlıyarak yüceltmelerine rağmen, oğlu Kara Bayram'ın, gelinin, yetişen gençlerin karşısına dikilen ters bir çabadır. Yazar, bu soy köyün ve köylünün neresinde duracağını iyice kararlaştırmamış. Bu soy köy gerçekçilerinin tasvirci yoldan daha uzağa gitmemeleri belki de daha hayırlıdır. Ama Fakir Baykurt, köy meselesinde, roman ölçüsünde çözümlemeğe savaşan bir anlama varmak istiyor. "Irazcanın Dirliği", onun, töre savunucusu, ne oğlunu, ne de Fakir Baykurt'u tutmıyan savaşının romanıdır. Köy, günümüzün değişmeleri karşısında, bütün o eski babalık düzeni ile dünyanın hiç bir yerinde ayakta duramıyor, her ülkenin şartlarına uygun yeni birleşmelere gidiyor. Kara Bayram'ın köyden kopması, Irazca Ana'nın baba ocağında baykuş gibi tüneyerek ölümü bekleyişi, belki epikalık bir davranıştır, ama toplumcu ve gerçekçi romanda asıl anlatılacak kişi Kara Bayram'ın davranışıdır.

"Onuncu Köy"

Fakir Baykurt'un 27 Mayıs öncesinde bakanlık emrinde kaldığı sıralarda Ankarada bitirdiği (3 Mayır 1960) bu eseri Şavşat Ortaokulunda başlamış (1 Şubat 1959). O yılların gerçekçi aydınları kovuşturucu, bunaltıcı havası içinde, daha bakanlık emrine alınmadan önce, çevresini saran tehdid edici havayı sezinleyip bilerek ülkücü öğretmenlerin kendisine karşı çıkan bir toplum içindeki savaşını ele alışı, bir bakıma kendi biyografisi ile de birleşmektedir. Bu kitap, 1950-1960 yıllarında köy öğretmenleri ve devrimcilerin dağınık, bırakılmış, kendi güçlerine dayanarak direnmelerini ortaya koymakta, Demokrat Partinin çöküş devresinde, benzeri köy öğretmenlerinin çetin yaşamalarını yer yer başarılı savaşlarını anlatmaktadır.

Kendi köyünü ülkücü açıdan anlatırken saplandığı oyalayıcı ayrıntılardan meseleyi düze çıkaramayışına karşılık, burada dağ ve ova köylerinde çatışan kuvvetleri ve bunların arasında yeni öğretmenin yapıcı ve devrimci direnişini çok güzel anlatmıştır. Burada yeni köye ve yeni köylüye gidenlerle, çıkarları peşinde eskiliğe sarılanlar, rahatça kendi cephelerinde yerlerini almakta, yazar da kimlerle birlikte olduğunu açıkça belirtmektedir. Köy öğretmeni, burada, karşımıza epikaya kaçmadan rahat, olumlu, tarafsız bir gerçekçilikle anlatılmaktadır. Fakir Baykurt, benzeri gerçekçiler arasında, artık bu eseri ile bir basamağı aşmış sayılabilir. İlk eserlerindeki saplantıları bir yana bırakarak (bakınız: "Beş romancı tartışıyor. 1960), köyde yaşıyanla çürüyeni ayıracak, kişisinin savaşını olumlu bir ortama dayayacak kadar yeni bir anlayışa sıçrayışı, sevinilecek bir olaydır. Romanın asıl özünü, bu günün yeni gelişmelerinin içinde, en olumlu ve sağlam bir insan anlayışına ulaştırması, çatışmaları, romanın meselesini ortaya çıkaracak ayrıntılardan çıkararak, kargaşalığı ayıklayışı, temasına ve kişilerine uygun sertlikte dili ile bu roman, yılın en ilgi çekici eserlerinden biridir.

"Duru Göl"

İlhan Tarus bu yeni eseri ile bizde bilinen roman yollarının dışında yepyeni bir konuya yöneliyor. Bu bakımdan "Dugu Göl" (Dost. 1961), bu yılın ilgi çekici yeni romanlarından biri oldu. Eser, Elaziz ovasının üstünde, Hazar Gölü'ne dayanan sulama ve elektrik projesinin çok eskidenberi, zaman zaman ele alınıp bırakılışını, son on yıl içinde bu konuda yapılan araştırma ve yapı çalışmalarını, göl çevresindeki insanların gündelik yaşama şartları içindeki çatışmalarını ele alıyor. Gölün suları acı ve sulama işine elverişsizdir. Proje örtbas edilen araştırmalara aldırmadan yürütülen büyük bir palavraya dayanmakta, yıldan yıla toprağa ve betona gömülen insan enerjisi, akan milyonlar arasında artık geri dönülemeyecek kadar ileri giden teşebbüslerin altında, gerçek, leş gibi ezilmiş yatmaktadır. Çıkarı ve namusu arasında bocalıyan aydın mühendisler, mütaahhitler, parti adamları, dosyalara ve bürokrasiye boğulmuş bir resmi kontrol ve teftiş mekanizmasının budalaca körlüğü. Göldeki şantiyelerde işçiler, ustalar, memurlar, kadınlı erkekli bir kalabalık. Bir kalkındırma masalının çevresindeki acı gerçekler. Yerinde ve ilgili dosyalarda yaptığı araştır-

malara dayanan İlhan Tarus'un bu romanı, 1959 yılında Vatan gazetesinde tefrika edilirken proje hâlâ uygulanmakta idi. Yüksek, organize talanın bir yanını, insanları bağlıyan ve çürüten, yüksek teşebbüs ve politikanın bir yanını, çalışmanın ters işliyen düzeni içinde insanların sağır pervasızlıkları ve hayasızlıklarını anlatan bu roman, Upton Sinclair ve R. Penn Warren'in, iş dünyasının insanı çürüten şartlarını hicveden romanlarını andırıyor.

"Emmioğlu"

Talip Apaydın'ın "Sarı Traktör" (Varlık. 1958) ve "Yarbükü" (Varlık. 1959) nden sonra üçüncü romanıdır "Emmioğlu" (Remzi. 1961). Talip Apaydın, bu romanında, bizdeki köy gerçekçilerinin o peşin hükümlü yargı çıkmazından, köyü değişmez bir bütün olarak kabul eden, o yaşamayı ülküleştiren anlatıştan kurtulmuş görünüyor. Köyün bozukluklarını eğitimi yaymak ve üretim araçlarını değiştirmek suretile düzeltmek formülüne dayanan yaygın görüş yerine, köyü de şehir gibi, iç oluşlar ve dış etkilerle süreli bir değişme halinde görmeği artık iyice kavramış bir romancı var karşımızda. Tarla ve su kavgaları, eski kinlerin ve kıskançlıkların sürüp giden dâvaları, muhtar-köylü, ağa-ortakçı çeklşmeleri, köyde yaşamanın hayatı sürekli bir karanlık ve ilkel savaş haline sürükliyen şartlarını kişilerin varlığı ve çatışmalarında ilk sebep, temel ilke olarak kabul edince, romanın kuruluşunu da bu sonuçların karma karışık ayrıntılarına dayayınca, ortaya çıkan hemen daima karışık bir görüntü oluyor, roman bir türlü temeldeki ana meseleye oturmuyordu. Köy romanlarında anlatıla anlatıla bitirilemiyen o kötülükler, o hayvanca saldırıların karanlık yığınının ta gerisinde asıl romanlık büyük çatışmayı yakalamış Talip Apaydın. Çok eski çağlarda, kapalı bir dünyada, büyük imparatorluk düzeninin eski hesapları içinde kurulmuş, kendine yeter köyün, değişen dünya ve değişen yeni Türkiye ile birlikte, gelişen nüfus, yol, vasıta, makine ve endüstri karşısında, kıraç toprakları üzerinde kurduğu eski düzenin temelinden sarsılmasıdır büyük mesele. Bütün o köy içi çekişmelerin parazit otlarını şöyle bir iteleyince ortaya bir toprak ve üretim, sonunda geçim, ve yıllık gelirin bölüşülmesi meselesi çıkıyor. Bu düzen çok eskiden kurulmuş, köyün bu düzeni, bir iki aileye yeter ancak. Geriye kalanlar, bu topraklar üzerinde düşmanlıklarını, kinlerini, kavgalarını taşımağa mahkûmdurlar.

Talip Apaydın, fakir köylünün geçimi meselesine rahatça inmiş bu romanında. Her yıl ortakçı ağanın peşinde komşu topraklara ortakçılığa sürüklenen ,emekleri ve umutları dolandırılan zavallı, desteksiz, zebun insanları anlatıyor. Güneye ırgatlığa inen Çukurovanın köksüz, toprağından iyice kopmuş köylüsü değil bunlar. Bunlar henüz fakir, bir avuç topraklarına, ocaklarına yapışmış, toprağı kıt, taşıma suyla değirmen çevirmeğe, dışardan köye ekmeklerini taşımağa çabalıyanlar. Bunların çeltik tarlalarındaki emeklerini ve haklarını ortakçıbaşıya ve tarla sahibi ağaya kaptırışlarındaki acı ve büyük gerçeği tasvir ederken ulaştığı anlatım gücüne şimdiye kadar erişebilmiş bir yazar gösteremem. Toprakla güreşen, ocağına ekmek taşımak için parçalanırcasına çalışan bu insanların, emeklerinin çalınışı karşısında bu kadar çaresiz ve sessiz, çocuk saflığı içinde sabırlı oluşlarını anlatırken, yazar, ölçülü bir olgunluk içinde ne isyana, ne suçlamaya, ne de aşırı coşkunluğa kaçmadan, gerçeği tasvirle yetinmektedir. Bütün romanı başlıca iki ana çizgide toplamış: 1. Eski köyün gelişen yeni şartlar karşısında yaşamaya yetmeyişi, köylünün dışarıdan ortakçılıkla geçim yolu arayışı, bu yolda sömürülüşü, 2. Toprakta ve ırgatlıkta çalışmanın verimsizliğini anlıyan daha uyanık bir köylünün kasabaya alışveriş yollarına atlayışı, gecekonduları dolduran kalabalığın köyden kopuşu. Onbeş kişi ortakçıbaşının peşine takılırken Emmioğlu Battal ikinci yolu seçmektedir. Saf, neşeli, ama aptal yerine konulmaktan hoşlanmıyan, güçlü kuvvetli, ama kaba işten yılgın bir köyü delikanlısıdır Battal. Pratik zekâsı, ve çevreye uyma gücü ile ortaklığa gidip güneş altında toprak işinde ezilen Emmioğlu Hasan'dan daha atak ve beceriklidir. Ana, baba, enişte, kendisini köye bağlıyan bağlar Hasanı çeltikte ezerken Battal kasabada başıboş dolaşmakta, kendine uygun bir geçim yolu aramaktadır. Sömürülmesine, aldatılmasına meydan vermeden, şehirde köylüyü çürütecek şeylerin de farkında olarak, kaypaklık ve yalancılığın ortasında Battal kendine bir çıkar yol bulur.

Bu kitap, köyn, nereye doğru akıp gittiğini ve değiştiğini gösteren olumlu bir gözlem sonucu yazılmış, başarılı bir eser. Fakir Baykurt'un "Onuncu Köy" ü ile 1961 in en güzel romanlarından ikincisi. Kemal Tahir'in köylü kişilerinin o sürükleyici konuşmalarının etkisinde kalsa bile, meseleyi bulup koyuşunda onun kadar güçlü, toprağı işliyen köylüyü anlatışında ise onun etkilerini kolayca aşıp geçebilecek kadar başarılıdır.

"Mavi Sürgün"

Halikarnas Balıkçısı (Cevat Şakir Kabaağaçlı), İstiklâl Savaşı'nın bitiminde bir hikâye yayınlamıştı. Zekeriya Sertel'in çıkardığı, o yılların çok satan magazinlerinden "Resimli Hafta" da çıkan bu hikâyesinde, asker kaçaklarının mahkemesiz idam edilişlerini anlatarak, daha yumuşak bir davranış istiyordu. Bu yıl sonunda çıkan "Mavi Sürgün" de (Remzi. 1961) İstanbulun işgali yıllarına ait anılarından başlıyarak gazetecilik yoluna girişini, İstiklâl mahkemesine düşüp Bodruma sürgüne gidişini, sürgündeki yaşayışını anlatıyor. Bu sürgünle başlıyan, 1924-1961 yıllarını kucaklıyan "Halikarnas Devresi" diyebileceğimiz hayat bölümünde, yazarlığının ilk başarılı eseri "Aganta, Burina, Burinata!" (1946) dan sonra aranan ve sevilen bir yazar olduğu halde, 35 yılı aşan bu süre içinde ancak sekiz eser verebilmişti. Geçimini başka işlerde araması, onda yazıyı, ara sıra baş vurduğu bir ikinci iş haline getirmişti. İçinde denizler, balıklar, deniz adamları, antik mitolojinin kaynaştığı hikâyelerini okuyanlar, ancak 37 yıl sonra çıkabilen bu otobiyoğrafik romanda aradıklarını bulamıyacaklardır. Mütâreke yıllarında İstanbul, basın hayatı, Ankarada İstiklâl mahkemesi, cumhuriyetin kuruluş yıllarının sert ihtilâlci havası, sürgüne giden uzun yollar. Bodrum'daki ilk yıllar gibi, her bölümü, yazarın hayatında nefes nefes duyulup düşünülerek yaşanmış geniş bir hayat süresinin hikâyesi, artık bütün canlı çizgilerini, Balıkçı'nın gözünden ve kaleminden verildiği takdirde ilgi çekici olabilecek özelliklerini yitirmiş. 190 sayfalık kitabı dolduran olaylar, kişiler, manzaralar, eserin dokusuna iyice oturması gereken ayrıntılar bütünü vermiyen bir perişanlıkla savruluyorlar. Oysaki bütün bu anlatılanlar, yıllardanberi, daha canlı, daha güçlü ayrıntılarla onun hikâyelerinde verilmişti. Bütün o kullanılmış eski malzemenin, sabırlı ve itinalı çalışmak istemiyen yorgun bir yazarın bezgin kalemi ile yeniden tekrarlanışı, eseri bir taslak kılığından daha ileriye götürememiş. Hem de eski eserlerinde gördüğümüz, canlı uslûbunun bir dereceye unutturduğu o bilgi saçan paragraflar, o karışık ve çapaçul kompozisyonla birlikte, şimdi ilk eserlerini özlemle aratacak şekilde karşımıza çıkıyor. Çeyrek yüzyıldanberi o canlı sürgün hikâyelerini yazan bir yazar, şimdiye kadar yazdıklarını ve notlarını açarak, biraz da kendini zorlıyarak herşeyi yerli yerine koyabilir, daha düzgün bir eser verebilirdi,

"Kağnı Gölgesindeki İt"

Aziz Nesin mizah hikâyesinden romana 1957 yıllarında geçmeğe niyetlenmişti. "Gol Kralı Sait Hopsait" ve "Erkek Sabahat" (Düşün Y. 1957) adındaki denemelerinde romana has yapı bütünlüğünü bulamamış, romandan çok genişletilmiş bir hikâye karşısında olduğumuzu söylemiştik. Ancak "Sait Hopsait" in, daha iyi işlense, zaman ve çevredeki boşluklardan kurtarılsaydı ötekisinden daha başarılı olabileceği görülüyordu. Mizah hikâyesinde yer yer o kadar başarılı olmasına karşılık, seçtiği mizah tipinin üzerine yeni romanını kurarken, aslında bizdeki bu soy kişilere bağlı bir fıkra dairesi düzenlemekten ileri geçemiyordu. Çok umut bağladığı, üzerinde önemle durduğu "Kağnı Gölgesindeki İt" (Karikatür y. 1961) de de "Zübük" tipinin çevresine bir mizahi epika dairesi toplamış. Son on yılın politika ve toplum olaylarının taşra kasabalarında yaptığı çalkantıları, halkın öncüleri durumuna geçen ağa dökküntülerinin alttan alta sürdürdükleri, temelinde hasis menfaatler yatan sinsi çekişmeleri anlatıyor. Söylediklerinin hepsinin doğru olması yetmiyor, bütün ayrıntıları gazete sayfalarında yatan bir malzeme yığınından temeldeki meseleyi çıkaramadığı, sona eklediği mektuptaki "Zübüklük üzerindeki açıklamalar" ında iyice anlaşılıyor: "Şimdi çok iyi anladım ki, Zübük bir tane değil, biz hepimiz Zübük'üz. Bizim hepimizin içinde Zübüklük olmasa, bizler de birer Zübük olmasak, aramızdan böyle Zübükler büyüyemezdi...". Çala kalem yazıştaki rahatlıktan, yüzeyde kalan günlük olaylar yığınından kendini kurtarıp asıl amacı olan bu özü eserin bütünü içinde işliyememiş. Bu öz, temelde olması itsenen bu düşüncenin sona eklenişi, yazarın niyeti ile yapabildiği arasındaki farkı açıkça gösteriyor. Ömer Seyfettin de "Efruz Bey" (1919) serisi için buna benzer şeyler söylemişti, o da bu eserini bir bütün halinde verememiş, bölüm bölüm verirken içine düştüğü dağınıklığın da farkına varmıştı. "Efruz Bey, sen hiç birimiz değilsin, ama hepimizde senden bir parça var." derken eseri için tasarladığı büyük anlamı, bitirilememiş bir romanın kendinde kalmış büyük düşüncesini bir kısa açıklama halinde neden vermek istediyse, Aziz Nesin de biten romanının ardından bu açıklamaya bundan gitmiş olmalıdır. Bu arada, "Oblovom" yazarı Gonçarov'un, yarattığı tipin temsil ettiği büyük anlamı "oblomovluk" olarak belirtmeye çalışan sözlerini de hatırlamamak ka-

bil değil, ama o hiç olmazsa roman düzeninde bir eser verdikten sonra bu sözleri söyliyebilmişti.

"Dört Köşeli Üçken"

İlk şiirinin çıktığı 1937 yılındanberi Salâh Birsel'in çağını hicveden şiiri akıl ve gözlem yolu ile arıyan eserlerinden sonra denemelerini de okumuştuk. "Dört Köşeli Üçken" (Dün-Bugün y. 1961) adındaki kitabile bu yıl romanı da denemiş oldu. Bir tütün deposu bekçisinin gözlemlerini anlatan bu roman, yazarın denemelerinde alıştığımız çözümleyici bir anlatışla toplumun çeşitli köşelerinden ince kesitler almakta, bir romandan çok bir deneme kitabını andırmaktadır.

"Ay Tutulduğu Gece"

Kemal Bilbaşar, kendi kuşağındaki yazarlar içinde eser vermekte, gelişmekte, hikâyemizin yenileşmesinde en geri safta kalanlardan biri olduğu kadar başkaları kadar kolaylıkla romana da geçememişti. Bu yolda, "Denizin Çağırısı" (1943) romanı ile çok önce başlamış gayretlerini de devam ettirememişti. Bu romanında, ilk hikâyelerinde de görülen çözümleyici tasvirleri ile göze çarpmıştı. Son yıllarda gazetelerde tefrika edilen bir kaç roman denemesinden sonra "Ay Tutulduğu Gece" (Kovan K. 1961) adındaki yeni romanile bir başka, gerçekçi hikâyelerindeki yola dönüyor. Hikâye yolundaki eski ustalığından kalma rahat anlatışla, Eğe kıyılarındaki bir kasabanın küçük memurlar, yerli tipler, çatışan menfaatler, halkın biraz üstünde, kalbur üstü kişilerine bağlanarak anlatılan, gerçeklere hafif bir mizah açısından bakan bir roman. Ucu politikaya giden düzenlerin içinde bir kaç aydın kişinin sonu tatlıya bağlanan direnmeleri, romana çok ılımlı bir toplumcu hava veriyor. Ama aslında Kemal Bilbaşar, gözlemci davranıştan, alttaki çetin meselelerin dışa vuran görüntülerinden ileri geçmiyor, sık sık da eserine hareketli ve eğlendirici bir hava katan "taşranın kendine has eğlenceli yaşayışı"na yer vererek sert ve ciddi kavgalara varabilecek çatışmaları kendi roman yapısında yumuşatıyor. Eserde en dikkati çeken bölümler bir orman yangınını tasvir ettiği yerler olduğu halde, onu da, düşle gerçek arasında zorlanmış bir aşk macerası açısından vermek lüzumunu duymuş. Bu romanda bir Eğe kıyısı kasabasının her meselesine çok uzaktan, seçtiği kişilerin her

işi oluruna bağlıyan dervişçe, babacan mizaçları açısından dokunulmakla yetinilmiş.

"Hep Bu Topraklar İçin"

Fikret Arıt, küçük boyda, ortalama yüzer sayfalık küçük romanlar yazıyor. Şimdiye kadar "Muhtar" (Varlık y. 1957) ölçüsünde başarılısını yazamadı. 1944 den bu yana birer yıl ara ile yayınladığı bu soy romanlarında, konularını hep el dokunulmamış köşelerden, kişilerini edebiyatımızın hiç tanımadığı yeni çevrelerden aldığı halde, yazı düzenini bir türlü, bizdeki romancıların, öncü gerçekçilerin ulaştıkları anlatım çizgisine kadar getirebildiği söylenemez. Eserlerini hazırlamakta bir acelesi, ortaya çıkarabilmekte bir endişesi olduğu, yahut eserlerine daha fazla zaman ayırmak imkânına sahip bulunmadığı kanısını veriyor. Bu yeni romanında "Marmara Adası - Kapıdağ" arasında, 1920 yılı haziranının bu çevreye kadar ulaşan düşman işgali, Kuvayi Milliye hareketleri safhasını çok dar bir hacim içinde anlatmağa çalışmış. Türk halkı ile işgal kuvvetlerini dört gözle bekliyen yerli rumlar arasında başlıyan çarpışmaları, eşkiya baskınlarını, bir röportaj havası içinde dağınık, bir biri peşinden, çok çabuk tempolu bir anlatışla sıralıyor. Bir roman olmak için çok eksiği var, ama anlattıkları ilgi ile okunabiliyor.

1961 HİKÂYE YILI

Son yılların yeni yayınları engelliyen şartlarının hikâye kitapları üzerindeki kötü etkilerinden yukarıda bahsetmiştik. Bundan başka sanatçılarımızın davranışlarının da bu soy eserlerin geniş okuyucu kalabalığına yayılmasına engel olduğunu belirtmeliyim. Dilimizin, nesilleri birbirinden koparacak ölçüde zorlanarak çok çabuk tempoda arıtılması, sanatçıların aşırı ölçüde soyuta, olumsuza, karanlığa yönelişleri, okumağa susamış oldukça geniş bir aydınlar zümresini "yerli eser" lerden uzaklaştırıyor. Üstelik temelde şartları ve sebepleri bulunmadığı halde, Kafka-Sartre-Camus tutkunluğu seçkin aydınlar çevresine yayıldıkça (bu yazarlardan yapılan çeviriler çoğalıyor ve alıcı buluyor), genç öncülerin, bu arada genç hikâyecilerin de gidegide çağdaş batılı sanat akımlarına doğru kayıp gittikleri görülüyor. İkinci Dünya Savaşından bu yana başarılı öncülerin ellerinde güçlenip gelişen, yavaş yavaş bu alanı a-

yakta tutabilecek bir okuyucu kitlesini hazırlıyan büyük gerçekçi akımın peşinden giden pek az hikâyeci direnmekte devam ediyor. Bizim yerli gerçekçi edebiyatımızın okuyucuları, edebiyatımızı yenişleştirmek ve güçlendirmek çalışmalarında, öncü sanatçıları, desteklemiş olan geniş bir aydın kitlesi artık çeviri eserleri okuyorlar. Yukarıda anlattığımız çok kötü piyasa şartlarının daha çok bizim yerli edebiyatımız için yıkıcı bir anlam taşıdığını, yoksa maliyet fiyatlarının artmasına rağmen, yayınevlerinin durmadan pahalı çeviri eserler yayınlamakta devam ettiklerini belirtmeliyim. Kitap, daha doğrusu yeni edebiyat üzerindeki engelleri kaldırmadan önce, sanatçıların, herşeyden çok genç hikâyecilerin, eserlerini dilde ve anlatışta bu ölçüde halktan koparmalarının edebiyatımızın geleceği için ifade ettiği tehlikeleri kabul etmeleri, daha olumlu yollara girmeleri gerekecektir. Yerli edebiyatı basan ve yayan yayınevlerinin hemen hepsi bu vasıftaki sanatçıların eserlerini haklı olarak yayınlamıyorlar. Bu gün küçük hikâyeyi ayakta tutan ancak bir kaç sanat-edebiyat dergisidir. Yayınevleri ve gazeteler artık yeni edebiyatı desteklemekten vazgeçmiş görünüyorlar.

1961 hikâye yılında ancak dört hikâye kitabının yayınlandığını görüyoruz. Üstelik bunlardan bir tanesi (Abdullah Aşçı, Bekâr Adam. 1960) nin basılması geçen yıla ait olduğu halde ancak bu yıl piyasaya çıkarılabildi.

1961 hikâye yılının belli başlı eserleri ve yazarları

"Bekâr Adam"

Abdullah Aşçı, 1950 yılında, hikâyenin güçlü bir akım halinde dergilerl, gazeteleri kapladığı yıllarda, birdenbire parlamış, adı duyulmuştu. 1955 yılından sonra yayın alanından çekildi, sanat-edebiyat dergilerile de bir ilgi kuramadı, unutulduydu. Geçen yıl dağınık hikâyelerini derlemişti (Bekâr Adam. 1960). Çoğu 1954/55 yıllarında gazetelerin edebi ilâvelerinde çıkan hikâyelerinden başka son yıllarda yazdığı bir kaç hikâyesini de kitaba katmış. Bunlardan "Bitirim Üsteğmen" hikâyesindeki askerlik hayatı gözlemlerine dayanan paragrafları yüzünden mahkemeye verilmiş, eser ancak beraati sonunda bir yıl sonra satışa çıkarılabilmişti. Abdullah Aşçı. dili, anlatışı, kişiye yönelişi, insanlararası günlük çatışmalardan hikâyelerini çıkarışı ile M. Ş. Esendal'ın yolundan giden, ben-

zerlerine günümüzde rastlıyamadığımız hikâyecilerden. İnsanları gerçeğe basan günlük yaşamaları ile, kişiliklerini veren davranışları ile yakından tanıyan yazarın daha fazla ilgiye hak kazandığını sanıyorum. Kişiyi alışı ve anlayışı, gerçeğe yönelişi, toplum meselelerini dâvacı zorlamalara sapmadan, yorumlama ve taşlayıcı saldırı taşkınlıklarına kapılmadan, rahat bir anlatışla tenkidi, onda çok sabırlı, ne yapmak istediğini bilen bir sanatçı direnişinin varlığından haber veriyor, sanırım. Abdullah Aşçı, 1950 sonrası kuşağının en güçlü hikâyecilerinden biri, kendi yolunun da tek öncüsüdür.

"Karın Ağrısı"

Romanda son yılların önde gelen yazarlarından Fakir Baykurt, hikâyeden de pek vazgeçmiş görünmüyor. "Çilli" (1955) ve "Efendilik Savaşı" (1959) adlarındaki hikâye kitaplarından sonra, yeni hikâyelerini derliyerek "Karın Ağrısı" (Dün-Bugün y. 1961) nı çıkardı. Onun dergilerde kalmış başka hikâyeleri de olduğu halde bu kitabını son yıllarda yazdıkları ile çıkarışı, romanın yanında hikâyeyi de yürütmeye çalıştığını gösteriyor. 1953 de hiç kitabı yoktu, 1952 de ilk hikâyesini yayınlamıştı, bu gün üç romanı, üç hikâye ve bir de deneme kitabı var. Sekiz yıl içinde yaptığı bu hamlenin başlangıcındaki hikâyeleri hatırlıyorum: gayretle, her sözcüğünü kollayarak, çevresindeki gerçeklere, biraz sert ve kesin bir ifadeyle yanaşıyordu. Kişilerini ve temalarını seçişi, daha o yıllardan, güçlü bir anlatışa ulaşacağını gösteriyordu. Yeni kitabındaki hikâyeleri romanlarındaki başarıyı da aşacak ölçüde. Yeni edebiyatımızın gerçekçi geleneğini sürdüren 1950 sonrası kuşağının sayılı hikâyecilerinden biri olduğunu, bu yolun, bir kaç kişinin elinde de olsa kapanmıyacağını bu eserile gösterdi. Dilindeki çevresine bağlı yerli havasını daha ılımlı, daha yumuşak bir Türkçeyle yenilemiş, köylü ile ilgili her acıklı ayrıntıda çabuk ateşlenen anlatışını daha soğukkanlı, yaptığını bilir ustalığa eriştirmiş. Dilini ve anlatışını, kişileri ve temaları, hikâyenin kuruluşuna göre biteviyeliketn kurtarışı, esnekliğe götürüşü, hemen her paragrafında duyuluyor. Köy çıkışlı gerçekçiler arasında köyü, köyle ilgili kasabalıyı çatışmaları ile bu ölçüde ortaya koyabileni daha görülmedi. "Yapı Taşı" hikâyesindeki Haceli'nin köyün içinde sivrilen, yaratıcı zekâsile töreleri aşıp köylüyü şaşırtan, içinde renkler, resimler kaynaşan kişiliğini ortaya koyuşu, sanatında büyük bir dönemecin geleceğini

haber veriyor. Gerçekten anlattığı Haceli yerini bulamamış bir yapıtaşı, yarının köyünün temeli. Bu kitaptaki başka hikâyelerinde de o hep aradığımız "olumlu-geleceğe yönelmiş" köylü tiplerini buluyoruz. Bu kitap, bu yılın edebiyatımıza bir hediyesidir.

"Tanrıgillerden Biri"

Demirtaş Ceyhun, pek seyrek yazdığı hikâyelerini bu yıl "Tanrıgillerden Biri" (1961) adındaki kitabında derledi. 1955 sonrası kuşağının dilde, temada, kişiyi iç dünyası ile alış ve içeriye doğru soyutlayarak verişte, gerçekçi yolun getirdiği değerlere karşı çıkan hikâyeciler arasında yer alıyor. Son kuşak hikâyecileri arasında gerçekçi akıma daha yakın duran Erdal Öz, Adnan Özyalçıner, Tahsin Yücel, Yusuf Atılgan'dan daha ötede, batının Sartre-Kafka soyundan yazarlarının kötü çevirilerinden çıkan, yeni edebiyatın okuyucusundan dilleri ve anlatışları ile kopan bir yeni grubun içinde Demirtaş Ceyhun. Sanatı bir yaşama ve çalışma düzeni olarak almadığı yıllardanberi ortaya koyabildiği eserlerinin azlığından iyice belli oluyor. Bir kaç hikâye ile bütün hikâye yolundaki ulaşılmış hedefleri geride bırakmak, hikâyeyi yapan ve kuran bütün ayrıntıları aşan, yerine yenilerini koyarak yıkmağa davranan bir çaba içinde, hiddetin, saldırının, inkârın sardığı bir buruk acının aldatıcı uyuşukluğu içinde, bütün kişileri ve meseleleri ile çevreyi değil, sanata yönelen bir kuşağı yansıtıyor bu hikâyeler. Yine de kendi grubu içinde kendi kuşağının dar, toplumdan kopmuş, sorumsuz, sigara içişlerinden tükürüşlerine kadar "varlıkçı" lığa özenen davranışlarını, bütünden kopuk, savruk, uygunluğa karşı çıkan ayrıntılarla bir yere kadar anlatabiliyor.

"Hallaç"

Leylâ Erbil'in bu yıl içinde yayınlıyabildiği "Hallaç" (Dost Y. 1961) adındaki kitabına aldığı hikâyeler, şimdilik son kuşak hikâyecileri arasında en aşırısı, öteki uçta duranıdır. Onda hikâye bütün unsurlarile toplumsal anlamından, okuyucudan kopmuştur. Düşünceyi bir yana koyalım, duygular ve davranışlar bile, en azından karanlık bir bilinçsizlik ortamından kurtulup bir anlatım, bir cümleye bağlı akıl düzenine ulaşamadan kalmış. Dil yapısına dayanan, toplum içinde bireyi iç yaşamasile anlatan bir sanat eseri, "psikoanalitik boşalmanın

zabıt notları" değildir. Leylâ Erbil'in yolunda olanlar, bizi yapan ve anlatan, dilimizin ve edebiyatımızın yalnız geçmişinden değil de geleceğinden de kopuyorlar. Hiç bir sanatçı, ne anlatışta, ne de bu kabın içinde duygu ve düşünce olarak getirdiklerinde, bizdeki insandan ve onun yaşamasında gelişip yürüyen temelden dışarıda, ona basmıyan bir niteliği sanat olarak kurup geliştiremez. Hiç kimsenin gücü buna yetmiyecektir.

Muammer Vatansever: Desen

1961 DE DİL ÇALIŞMALARI

S. N. ÖZERDİM

10 Ocak 1945 te kabul edilen öz Türkçe Anayasa, D.P. zamanında, Ord. Prof. Dr. M. Fuad Köprülü ve 203 arkadaşının verdiği bir önerge ile değiştirilmiş, Anayasanın dili yeniden eskileştirilmişti. 27 Mayıs 1960 ihtilâlinden sonra yönetimi ele alan Milli Birlik Komitesi, yeni bir Anayasa meydana getirilmesi için Üniversite üyelerinden bir komisyon kurmuştu. Türk Dil Kurumu, komisyonun anketine cevap verirken Anayasa dilinde izlenmesi gerekli yolu da belirtmiş, Türk Dili dergisinin 106. sayısında (Temmuz 1960) Anayasa için özel bir bölüm ayırmıştı. Temsilciler Meclisi'ne sunulacak Anayasa metni hazırlanırken Kurum'un Meclis'te bulunan üyelerinin dikkati çekilmiş, hazırlanmış olan Anayasa tasarısı üzerinde Kurum'da yapılan bir toplantıda dil bakımından gerekli düzeltme teklifleri saptanmış, ayrıca Temsilciler Meclisi Başkanlığına gönderilen bir yazıda Kurum'un gerekli yardımı yapmaya hazır olduğu da belirtilmişti. Anayasa, öz Türkçenin egemen olduğu arı bir dille kaleme alınmış, 9 Temmuz 1961 de halk oyuna sunularak kabul edilmiştir.

Başbakanlık, 12 Temmuz 1961 günlü bir yazısı ile devlet dairelerinin, devlet yazışmalarında kullanacakları dilin terimlerini saptamak üzere "Millî Eğitim Bakanlığının rehberliği altında Türk Dil Kurumu ile Üniversitelerimize mensup ilim adamlarını ve başka yetkili uzmanların katılacağı bir kurulda" konunun incelenmesini istemiştir. Kurum temsilcilerinin de katıldığı toplantılarda, bütün devlet dairelerinin, resmî dilde kullandıkları terimleri saptamaları kararına varılmıştır. Türk Dil Kurumu Anayasa metni "Türkçe Sözlük"teki resmî dilde kullanılan terimleri taramakla çalışmalarını yürütmektedir. Bütün devlet dairelerinin "Türkçe Sözlük", "İmlâ Kılavuzu" ve "Sade Türkçe Kılavuzu"nu sağlamaları da Başbakanlıkça salık verilmiştir. Çalışmaların ileride birleştirilerek resmî dilde kullanılan sözcükler, deyimler ve terimler sözlüğü hazırlanacağı anlaşılmaktadır.

Millî Birlik yönetimi, 15 Haziran 1960 ta yaydığı genelge ile bakanlıkların adlarını türkçeleştirmişti. M.B.K. Sosyal İşler Komisyonu Başkanı Albay Sami Küçük, 12.6.1961 de, Başkanlığın yukarıda andığımız genelgesine karşın hâlâ resmî yazışmalarda eskimiş sözcüklere yer verildiğine dikkati çekmiş, böylece yeni bir uyarma daha yapmıştır.

İçişleri Bakanlığı'nın yer adlarının Türkçeleştirilmesi konusundaki çalışmaları sürmektedir. Bu arada 15 Nisan 1961 günü Cumhuriyet gazetesinde, Erzincan'da köy, bucak adlarının Türkçeleştirildiğini bildiren bir haber yayınlanmış; Erkek Öğretmenler Derneği'nin de Erdek'teki yer adlarının değiştirilmesinde ön ayak olduğu gazetelerde olunmuştur (Tercüman, 13.6.1961).

Diyanet İşleri Başkanlığı'nın hazırlattığı, sade Türkçe ile yapılmış Kur'an çevirisi, arapça aslı ile birlikte "Kur'an-ı Kerim. Türkçe Anlamı (Meali)" adı ile üç cilt halinde düzenlenmiş, yazımızın yazıldığı kasım ayı içinde iki cildi basılmıştır.

Ezanın Türkçeleştirilmesi için Temsilciler Meclisi'nde bir kamu tasarısı hazırlandığı 23 Şubat 1961 günlü gazetelerden öğrenilmiştir. Ancak, ertesi gün gazetelerde böyle bir teklif yapılmadığı bildirilmiştir. Oysa Meclis'teki genç gazetecilerin ve üyelerin (İlhami Soysal, Altan Öymen, Ömer Sami Coşar, İsmet Giritli, Ziya Müezzinoğlu, Selâmi Savaş, Oktay Ekşi) bir önerge hazırladıkları, M.B.K. ne verdikleri, Komite üyelerinin tasarıya imza koymalarından sonra imza toplamaya girişecekleri, ancak tasarının Komite'de kaldığı bir gazeteci arkadaşımızdan öğrenilmiştir.

Yüksek Adalet Divanı Başkanı Salim Başol'un duruşmalar sırasında öz Türkçe konuşmakta gösterdiği özen, tanık ve sanıkların ifadelerinde kullandıkları eskimiş, anlaşılmaz sözleri öz Türkçe ile düzeltmekteki dikkati üzerine; kendisine T. D. Kurumunca bir teşekkür mektubu yazılmış, Salim Başol bu mektuba verdiği cevapta: "Türkçe kelimeleri le konuşup yazmak her Türk aydınının borcu olmalıdır." demişti. Başol, duruşmalar sona erdikten sonra Ankara'ya döndüğünde, 27 Eylül 1961 günü Türk Dil Kurumu'nu ziyaret etmiş, yürütme kurulu üyeleriyle konuşmuş, sade dil konusunda anılarını anlatmıştır.

27 Mayıs 1960 tan sonra Radyo'nun dilinde yer yer öz Türkçeye özen görülmüştür. Ancak bu özen, Radyo'nun kimi konuşmalarını hazırlama görevini üzerine almış devrimci bir subayın çabası sonucu idi. Genç bir ozan ve yazar olan M. Celâl Ertu-

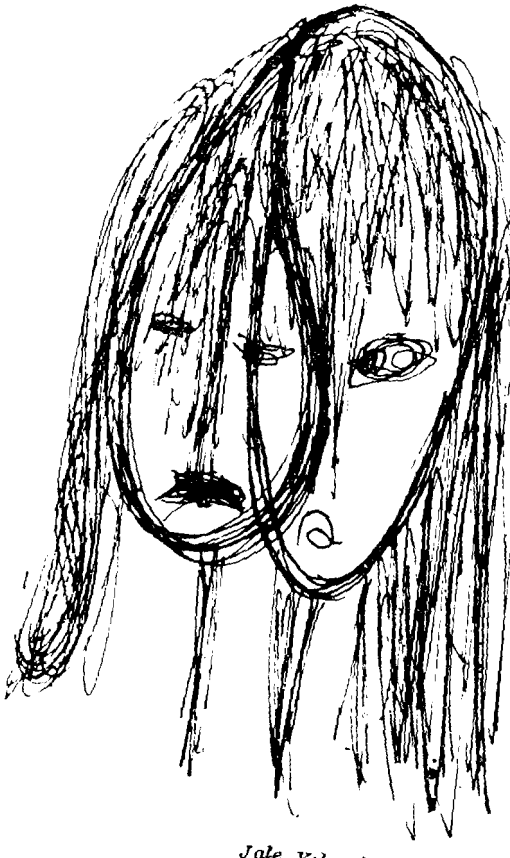
gay, T. D. K. ile devamlı değinmelerde bulunmuş, Kurum'dan yardım istemiş, öz dil dâvasında radyolarımızın üzerine düşeni yapması konusunda düşüncelerini belirtmiştir. Türk Dil Kurumu, Radyo'nun dilinde genel bir özleşme ve birlik sağlanması için her türlü yardımı yapabileceğini ilgililere bildirmişse de beklediği cevabı alamamıştır. Bununla birlikte radyolarda öz Türkçeye geniş yer verildiğini kaydetmek gereklidir.

Türk Dil Kurumu Çalışmaları

1961 yılı içinde Kurum görevlileriyle derleyicilerin işbirliği ile birçok işler görülmüştür: Halk ağzında kullanılan sözlerden yeni derlemeler yapılmış, eski Söz Derleme Dergisi'ni üç kat daha genişletmek olanağı sağlanmıştır. "Derleme Sözlüğü" adı altında yayınlanacak bu yeni eserin ilk cildi baskıya hazırdır. Halk sanatları terimlerinden derlenmesine başlanmış, binden artık terim derlenmiştir. Yurdumuzun türlü bölgelerinde kullanılan deyimlerle atasözlerinin derlenmesi işine girişilmiş, basılı eserlerdeki atasözleri ve deyimler de taranmış, içinde 200 kadar incelemenin adı bulunan bir atasözleri bibliyografyası da hazırlanmıştır. Bütün bu hazırlıklar, ileride bir kitap halinde ortaya konulacaktır. Tanıklariyle Tarama Sözlüğü'ne altmış eserin daha tarama fişleri katılmıştır.

Ana Gramer'in Giriş'i niteliğindeki "Genel Dilcilik, Gramer ve Türkoloji" başlıklı 250 sayfalık bölümün "Genel ses Bilgisi" ile birlikte bastırılması için gerekli hazırlıklara girişilmiştir. Kurum, 20.6.1961 de, iki yıl içinde tamamlanmak üzere, bütün aydınların yararlanabileceği bir elkitabı niteliğinde Dilbilgisi yazılmasını yarışmaya koymuştur. Kazananlardan, birinciye 10.000, ikinciye 5.000, üçüncüye 3.000 lira ödül verilecektir.

Mehmet Ali Ağakay'ın hazırladığı, içinde yeni önerilmiş sözcükler de bulunan "Fransızca - Türkçe Sözlük" ün basımı ilerlemektedir. 1962 yılı başlarında baskısı bitecektir. Almanca - Türkçe Sözlük'ün çalışmaları yürümektedir. İngilizce Türkçe Sözlük yazdırılması için teşebbüse geçilmiştir. Arapça - Türkçe, Farsça - Türkçe Sözlük'lerin yazılmasına de devam edilmektedir. Bütün bu sözlükleri Kurul dışında yazarlar ele almıştır. Etimoloji Sözlüğü'nün 350 maddelik hazır bölümünün basılması üzerinde durulmaktadır. Kurum, 20.6.1961 de, iki yıl içinde tamamlanmak üzere, ilk ve orta okul öğrencilerinin ih-

Jale Yılmabaşar: Desen

tiyaçlarını karşılayacak 15 - 20 bin kelimelik bir Öğrenci Sözlüğü'nü yarışmaya koymuştur. Verilecek ödüller Dilbilgisi yarışmasındaki gibidir.

Kurum'un "1960 - 1963 T. D. K. Çalışma Programı" adıyla bastırdığı kitapçıkta, bir Tanıtma Kolu kurulduğu bildirilmekte, yapacağı işler belirtilmektedir. Bu kol, Yönetim Kurulu'nun Eylûl 1961 toplantısında gerçekleşmiş, başına M. Sunullah Arısoy getirilmiştir. Kol, yukarıdaki genel programa dayanarak kendi programını saptamıştır. İlk iş olarak da 1961 yılı 26 Eylûl'ünde kutlanan Dil Bayramı'nı Tanıtma Kolu hazırlamıştır.

Birkaç yıldanberi üzerinde çalışılmakta olan "Orta Öğretim Terimleri Cep Kılavuzu" nun hazırlıkları ilerlemiştir. Hazırlanacak olan ikinci ciltte de, orta öğrenimde görülen öbür derslerle ilgili terimler bulunacaktır. "Zooloji Adları ve Terimleri Sözlüğü" adlı eser tamamlanmış, basılacak duruma getirilmiştir. Prof. Süheyl Derbil'in hazırladığı hukuk terimleri, onun vakitsiz ölümü üzerine Doç. İsmet Sungurbey'e verilmiştir. Edebiyat terimleri, temsil Sanatları terimleri, sinema terimleri, spor terimleri, felsefe terimleri, din terimleri bu konularla ilgili kimselere hazırlattırılmaktadır. Terim Kolu biri geniş çapta, birisi orta öğretim ihtiyaçlarına göre olmak üzere iki teknik terim sözlüğü hazırlamak için çalışmalara başlanmıştır. Geniş çaptaki sözlük için Kurultay kararı gereğince Türk Mimar ve Mühendis Odaları Birliği ile anlaşmaya varılmıştır. Orta öğretim derecesindeki teknik terimler sözlüğü ise Ankara'daki teknik okul öğretmenlerinden kurulu bir komisyonca ele alınmıştır. Reşat İzbırak'ın hazırladığı "Coğrafya Terimleri Sözlüğü" tamamlanmıştır.

Dil Bayramı

Türk Dil Kurumu'nun her yıl 26 Eylûl'de kutladığı Dil Bayramı bu yıl aynı gün, çerçevesi biraz daha genişletilerek, yeni kurulan Tanıtma Kolu'nun ilk çalışması olarak, kutlanmıştır. Bayramı Millî Eğitim Bakanı Ahmet Tahtakılıç, Devlet Başkanı Orgeneral Cemal Gürsel adına da konuştuğunu belirterek açmış, onun konuşmasından sonra, Genel Yazman ile Tanıtma Kolu Başkanı birer konuşma yapmış, 1961 yılı ödülleri Millî Eğitim Bakanı tarafından kazananlara verilmiştir. Yayın Kolu Başkanı'nın ödüller üzerindeki açıklamaların-

dan sonra, toplantıda bulunan ödül kazananlardan Azra Erhat ile Memet Fuat kısa birer konuşma yapmışlar. Erhat, Homeros'u sevmesinin nedenini, onun Anadolu kıyılarında doğmuş olmasına bağlamış, Memet Fuat ise, şu anda Ataç'ı andığını belirtmiştir. Konuşmalardan sonra kitap sergisi gezilmiştir.

Ödüller

1961 yılında hikâye türünde "Güzel Avratotu" adlı kitabiyle Tarık Dursun K., deneme-eleştiride "Düşünceye Saygı" adlı kitabiyle Memet Fuat, çeviride "İlyada" adlı çevrilciyle Azra Erhat - A. Kadir ödül kazanmışlardır. Roman, şiir, tiyatro türlerine gönderilen eserlerin hiçbiri ödülü kazandıracak oy sayısını tutturamamıştır.

Karaman'da Dil Bayramı

Karamanoğlu Mehmet Bey'in, Karaman'da yönetimi ele geçirdikten sonra, "Bugünden sonra divanda, dergâhta, bargâhta, mecliste ve meydanda Türkçeden başka dil kullanılmıyacaktır" buyruğunu çıkarması günü olan (Dilâçar, Önder Timurtaş'a göre: 15 Mayıs 1277, Levend'e göre: 4 Mayıs 1278) den bu yana 700 yıl geçtiği öne sürülerek bir kutlama töreni düzenlenmesi Karaman Turizm ve Eski Eserleri Koruma Derneği'nce düşünülmüş. Dernek Başkanı Avukat Baha Kayserilioğlu, daha 1960 kışında ilgili kimse ve kurumlarla değinmelere başlamıştı. Bu haber basınla yayıldıktan sonra, aşağıda belli başlılarını vereceğimiz pek çok yazı yazılmış, başta Agâh Sırrı Levend olmak üzere, araştırıcılarımız, Karamanlı Mehmet Bey'in buyruğundan bu yana 700 değil, 684 yıl geçtiğini ortaya koymuşlardır. Bunun üzerine adı verilen Dernek 684. yılı kutlamak üzere hazırlıklarını sürdürmüş, bu törenin gerçekleşmesi için daha yoğun bir çalışmaya girişmiştir. Gerçekten, Dernek'in "Bayram" dediği tören 3 - 4 Haziran 1961 günlerinde Karaman'da kutlanmıştır. Devlet Başkanı Orgeneral Cemal Gürsel ile Millî Eğitim Bakanı Ahmet Tahtakılıç törene gelememişler, birer mesaj yollamışlar, başka devlet büyükleri de aynı yolu tutmuşlardır. Törende: Baha Kayserilioğlu, Konya Valisi Rebii Karatekin, Basın-Yayın Bakanı Cihat Baban, Ord. Prof. Süheyl Ünver (tarih konusunda),

Türk Dil Kurumu'ndan da Agâh Sırrı Levend, Hikmet Dizdaroğlu, M. Sunullah Arısoy konuşmuşlardır. Arkeolog Dr Mübin Beken'in Selçuk - Karamanlı çağı mimarlık ve süsleme sanatı konusunda açtığı sergi ilgi toplamış, Hikmet Şimşek yönetimindeki Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrasının -Aylâ Erduran ve Suna Kan'la birlikte- konserleri dinlenmiştir. Bu arada, Cahit Öztelli, Yunus Emre'nin Karaman'da idam edildiğini, mezarının orada bulunduğunu ileri süren bir bildiri okumuş, buna Konya Müzesi Müdürü Mehmet Öner cevap vererek, sözü geçen Yunus'un bir -şeyh- Yunus olduğunu anlatmış, bu konu basında da yankı yapmıştır.

F. Boucher: Diana

1961 DE RESİM VE HEYKEL

Nurullah BERK

Bir Fransız devlet adamı, "Yirminci yüzyılın sanatı soyuttur" dediğinden bu yana başta Fransa, dünya hükûmetlerinin soyut biçimleri tuttukları görüldü. İtalya'da, Fransa'da, Brezilya'da, Japonya'da iki yılda bir açılan "Biennale" sergileri milletlerarası soyutluğun birer resmi anıtı oldu ve bütün uygar memleketlerde devlet yapıları "irréaliste" biçimlerle bezendi. Böylece soyut sanat gösterileri, bir bakıma, yeni bir "akademizmi' yarattı ve bunların çoğalması, gitgide harcıâlem olması, ondokuzuncu yıl boyunca örneğin empresyonizmin vardığı kalite düşüklüğünc paralel bir bayağılaşma yolunu tutmuş bulundu.

Bu bir kanun: Tekniği, reçeteleri, laboratuar "trük" leri çoğunluğun eline düşen her akım, en çok elli yıllık bir zaman parçası içinde bozulmaya, soysuzlaşmaya mahkûmdur. Monet'nin, Sisley'in, Pissaro'nun empresyonist tekniği zamanla dördüncü derece ressam bozuntularının eline geçip, turuncu ışıklar, mor, mavi gölgeler sokağa düşünce empresyonizm ölmüştü. Braque ve Picasso'nun biçimleri geometrik bir parçalamaya götüren kübizmi de zamanla reçete olmuş, bu yüzyıl başında empresyonizme kuvvetli bir tepki olarak meydana çıkan bu akım yavaş yavaş kuru bir sistem, bir reçete haline gelmişti.

Bu örnekler, gözönünde tutulursa her "stil" in bir "stilizasyon" doğurduğu, bu geçişin de, hiç şaşmadan, düşüşün en kuvvetli izi olduğu gerçeğine varılabilir. Ama, denilecek, "stil ne, "stilizasyon" ne? "Le style, c'est l'homme" diyen Buffon değil mi idi? Stil, yani üslûb. Üslûb ise, her ne kadar kendini göstermek için her sanat koluna bağlı birtakım reçeteler kullansa da, bunların boyunduruğuna giremez. Sanatın teknik ve zanaat tarafları üslûp sahibi sanatçı için birer araçtır, harçtır. Haydi diyelim ki, plâstik sanatlarda, edebiyattan çok fazla tekniğin rolü var, plâstik sanat, yarı yarıya teknik, işçilliktir. Öyle de olsa, öteki yarısı "dünya görüşü" ne öyle

sıkı sıkıya bağlıdır ki, bu işçilik, onu ayırmak istemek bir bedenden ciğer, yürek sökme gibi bir şey olur. Bu yüzden, yaratıcı ustaların, üslûp sahibi sanatçıların teknik buluşlarını kendilerine mal edenler "stil" den "stilizasyon" a geçer ve bir akımı, bir dünya görüşünü soysuzlaştırırlar.

Önceki bütün sanat akımlarında olduğu gibi, empresyonizmin, kübizmin başına gelen soysuzlaşma, bugün soyut sanatın başına gelmiş bulunuyor, hem de daha büyük bir dehşetle. Çünkü, empresyonizmin, kübizmin gerektirdiği bilgi sermayesi -başka deyimle klâsik etüdler yapmış olma zorunu- soyut sanatın genel anlamında pek yer almıyor. Soyut sanat çokluk, bir nevi "ampirizm" etkisiyle, klâsik etüdler yapma zoruna sırt çevirerek, sanatçının yalnız içgüdünün itişiyle güzel eserler meydana getireceği prensibini ileri sürer. Soyut sanat, kendi klâsisizmini doğurur. Kompozisyon kurallarını, desen, plâstik "inşa" prensiplerini, eşyanın yapısı, karakterini bulma kaygılarını, konuyu, temayı kökünden silip süpürdüğünden klâsik bünyenin bütün elemanlarını da yoketmiş, onların boyunduruğundan kurtulmuştur. Böyle olunca, klâsik eğitimin bütün basamaklarını faydasız, bir bakıma engel bilir. Soyut sanatın kendine göre kurmak istediği yeni kurallarda sanatçının sınırsız buluşları ve fantezisinin, içgüdüsünün cilveleri birinci plânda rol alır.

Soyut sanatın soysuzlaşması, dehşet verici soysuzlaşması kurallardan yoksunluğudur. Empresyonizm ve kübizmin kurucuları klâsik sanatın basamaklarını birer birer çıkmışlardı. Picasso'nun, Juan Gris'nin bazı desenlerini Rönesansın büyük ustalarının çizgilerile karşılaştırmak mümkün olabiliyordu. İşin tuhafı, Malevich gibi, Kandinski, Klee gibi soyut sanatın kurucuları da resim sanatının klâsik güçlüklerini yenmiş, ancak yendikten sonra kendilerini soyut akıma vermişlerdi. Ama onlardan sonra gelenler, daha fazla "ampirik" yolu tutmuş, yıllar yıllara katıldıkça, soyut sanatçılar, klâsik eğitimi iyiden iyiye kenara atmışlardı. Köksüz bir akım çarkının nasıl boşa döneceğini, ehliyetsiz ellerde nasıl bir anarşi içinde bocalıyacağını, şu son yıl içinde gerek Avrupa'da, gerek bizde açılan sergiler gereği gibi gösterdiler.

★

Bu bocalamayı daha titizce incelemeden, bizdeki resim

hareketlerinin Batıdakileri nasıl yakından izlediklerini biraz da yakınarak işaret etmek zoru karşısındayız. Türk resmi, bütünlüğü içinde egemenliğini, kişiliğini bir türlü kazanamadı. Dünya sanatı çorbasına bir iki damlalık özel çeşni katabilen üç beş ressam bir yana, yüz yıldır gelip giden kuşaklar Avrupa akımlarını adım adım kovalamakla yetindiler. Bu hal, onsekizinci yüzyıldan hemen sonra, minyatürün ölümü ile başladı denebilir. Minyatürden sonra Türk resmi özelliğini kaybetti. Oysa, minyatürümüzün kendine has bir rengi, karakteri vardı. İslâm sanatı çerçevesinde kalmakla beraber, İran minyatürcülüğüne paralel gidişi içinde ondan apayrı ruh ve teknikte idi. Türk resmi, Doğudan Batıya yönelince bu özellik gidiverdi. Teknik araçların yenilenmesinden doğan bu olayın zamanla düzelmesi, orijinal bir Türk resminin yavaş yavaş yirminci yüzyıl akademik empresyonistlerine, 1933 modernizmi ve bugünün soyut biçimlerine kadar hep Batının ardından gidildi.

Okuyucunun bu gidiş üstüne açık bilgi edinmesi gerektiğinden onu burada kısaca gözden geçirmeyi faydalı buluyorum. Batı tekniği çerçevesi içinde çalışmaya başlıyan ilk ressam kuşağımız ondokuzuncu yüzyıl ortalarında Paris'e gidince, Fransız gerçekçi ekollerinin boyunduruğuna girdi. Bu ekoller bir yandan, örneğin Gustave Courbet'nin realizmi, öte yandan da Barbizon ormanı ressamlarının tabiata sıkı sıkıya bağlı natüralizmi idi. O çağ, manzara ressamlarının tanrısı Corot idi. Bir yandan da "akademik" dediğimiz klâsik bozuntusu sanat Boulanger'ler, Gerôme'larla en gözde günlerini yaşıyordu. Empresyonistler daha gölgede, "yaşayan sanat" kavgacıları başarıdan çok uzaktılar.

Şeker Ahmet Paşa'da Courbet'nin, Hüseyin Zekâyi Paşa'da, Süleyman Seyyit'te Fantin Latour'un, Osman Hamdi'de Gerôme'un etkileri kuvvetle görülür. Abdülaziz devrinde Paris'e resim tahsiline gidip dönen asker-ressamlarımız arasında figür ressamı olarak kendini gösteren bir Osman Hamdi idi. Ötekiler çok figürlü büyük kompozisyonlar yapmıya yanaşmadılar, buna güçleri yetmedi herhalde, Osman Hamdi ise, daha olgun bir desen, istifleme gücü ile çokluk iki, üç metreyi aşan çerçeve çapları içinde, Fransız "oriantalist" lerinin izinde yürümeye başladı. Eserlerinin, değeri bir yana, Osman Hamdi "Türk resmi" yapmadı, sanki Frenk gözüyle

görülmüş bir Doğu'nun gerçeğe aymaz levhalarını boyadı. Bu da Batı etkilerinin bir sonucu idi. Delacroix'dan Fromentin'e, Rochegrosse'a, Leon Gerôme ki, Osman Hamdi'nin hocası idi., Fransız ressamlarının çoğu "oriantalizm" e heves edip Arap - Acem - Türk karışımı dekoratif bir Doğunun çeşitli konularını işlemişlerdi.

Avrupa'ya giden ikinci ressam kuşağında empresyonizmin yayılmasından doğan yeni etkiler göründü. Çallı kuşağının Paris'te bulunduğu dört, beş yıllık süre içinde -1910 - 1914- Lucien Simon'ların, Aman-Jean'ların, Paul Chabas'ların, Albert Bernard'ların soysuzlaşmış empresyonizmini rahat, kolay, sevimli yayılışını kaydetmişti. Çallı kuşağı, öncekilerin paletini temizlemekle yetindi ,Türk resmine kendine has bir çeşni katamadı. Yalnız, örneğin bir Avni Lifij'de, bir Ruhi'de, bir Nazmi Ziya'da, Batı tekniklerine adamakıllı uygun bir işçilik ve teknik yanında, Türk havasının hiç değilse ışığını, gölgesini yakalamak çabası görülmüştü.

Bana kalırsa, Türk resminin en ilgi çekici devresi 1928 - 1933 arası Müstakil Ressamlar Derneği'nin, sonra "D Grupu" nun devrim hareketidir. Ama bu hareketin çekiciliği, değeri, bir orijinal Türk resminin hiç değilse ilk adımlarını atma çabasında değildi. Resmimiz, geçmişte olduğu gibi, Batı etkisi altında kalma geleneğini devam ettiriyor, Batı zorundan kurtulamıyordu. Şu vardı ki, bu zor, geçmişin pasif tutumundan daha aktif bir tutuma ulaşmıştı ve genç ressamlar, Avrupalı ustaların boyunduruğuna girerken hiç değilse, ayıklıyor, seçiyor, bir bakıma kendilerine göre bir senteze ulaşıyorlardı. Müstakil ressamlara, hele entellektüelliği ile kıymetlenen "D Grupu" na Batı ustalarını neden sevdikleri, nasıl bir gidiş, seçişle onlara yöneldikleri sorulabilir, doyurucu cevaplar alınabilirdi. "Müstakil Ressamlar Birliği" ile adımı atılan bu yalnız teknikte değil, ruh ve fikirde de batılılaşma hareketi, "D Grupu" ile şuurlu, bilgili bir karaktere bürünerek, zenginliyor, Kemalizmin bünyesi içine rahatlıkla giriyordu.

"D Grupu" nun bilgili, ölçülü devrimciliği Türk resmine yepyeni ufuklar açınakla beraber, ona yine kendine has bir özellik katamadı. Ama zamanla, bu grupun açmış olduğu penceredeı gerek espri, gerek teknik bakımından Batıdan ayrılan araştırmalar peydahlandı. Folklor resmimizin önderi sayabileceğimiz Turgut Zaim'den sonra Bedri Rahmi, Eren Eyüboğlu, Cemal Tollu, Nurullah Berk, soyut stilizasyonlar için-

de de olsa, Sabri Berkel, eski Türk yazılarından yeni kombinezonlar çıkarmaya çalışan Şemsi Arel, Levni'nin renk armonilerini hatırlatan kompozisyonlarla Zeki Faik İzer, zamanla bu akıma katılan ve yerli motifleri ön plâna alarak Batı etkilerine bir Türk çeşnisi vermeye çalışan Mustafa Aslıer gibi ressam ve ilüstratörler beklenilen çeşniyi getirdiler.

Bu sıralama hayli eksiktir, kıymet ölçülerine göre kurulmamıştır, sadece genel olarak bilgi edinilsin için yer almıştır bu denemede. Yoksa, gerçek plâstik değer taşıyan çalışmalarla folklor süsleme ve bezemesi karakterinde olanları uzunca inceliyerek farklandırmak, tam bir liste çıkarmak gerekirdi. Bizim için önemli olan, sayıları bugün iki, üç yüzü bulan ressamlarımız arasında ancak küçük bir grupun Batı etkilerinden kurtulmaya çalıştığı, Türk plâstik sanatı çerçevesi içinde azınlıkta kaldığıdır.

Daha fazla kübizm ve konsrtüktivizm kaygılarıyla biçimini bulmuş olan "D Grupu" nun zamanla, yeni kuşakların yetişmesile soyut akımlara yol açması normal bir gelişme olacaktı. Ama, "D Grupu" nun kübizmi, konsrtüktivizmi ile bugünün soyut akımı arasına, bir ara başka bir akım sıkıştı, birkaç yıllık bir yaşama süresinden sonra, eriyip gitti. Güzel Sanatlar Akademisi'nde, Leopold-Levy atölyesinden çıkan birkaç genç "Yeniler Grupu" nu kurarak bir nevi realizm-sosyalist yapmaya yeltendi. Fırın önünde sıra bekliyen halkın kolay sembolizminden genel ev kadınlarının sefil yaşayışlarına, seçtikleri konular, memleketin sosyal yaralarına dokunarak sanatçının sorumluluğunu öne sürmek iddiasını güdüyordu. Bu zoraki çaba, o an bazı bilim adamlarımızca makbul sayılarak teorisyenlerini de buldu, ama yaşıyamadı, hedefine ulaşamadı.

Bu hedef, sanırsam, "D Grupu" nun topyekün Batıya yönelen kaygılarını, Batı etkisi, tekniği içinde gelişen estetiğini baltalıyarak, yerine memleketimizin kültürel bünyesine uygün bir sosyal gerçekçilik kurarak resmi topluma faydalı kılmaktı. O yıllar Hilmi Ziya Ülken bile bu akıma bir an kapılmış, yeni ressamların çabasını inceliyen bir kitap yayımlamıştı.

Bu küçük kıpırdanış bir yana, Türk resmi çabucak daha (normal) bir yola saptı ve "D Grupu" estetiğinin bir gelişmesi sayabileceğimiz non figüratif görüşler yayılmaya başladı. Öyle sanıyorum ki, bu yolun bizde önderi Sabri Berkel'dir.

Resim tahsilini Floransa'da, klâsiklerle başbaşa yaparak, yağlı boya teknikte ve gravürde gerçek bir işçilik ustalığına kavuşan bu ressam, 1946 - 47 yıllarında akademik sayılabilecek realizmini atarak çok daha serbest biçim araştırmalarına girişti, sonunda hayli bilgili bir "tecritçi" oldu. 1947 den bu yana, iki kuşak ressamları, Batı akımlarını adım adım kovalıyarak, soyut araştırmalarda bulundular ve bugün bu araştırmaların yüzde elliyi aşan bir nisbette resim dünyamıza hâkim olduğunu görüyoruz.

Soyut resmin ilerleyişi Güzel Sanatlar Akademisi'nin de kapılarını aştı. Sabri Berkel, Zeki Faik İzer, yenilerden Adnan Çoker gibi öğretim üyeleri her ne kadar öğrenicilere soyut resmin sistemlerini aşılamıyorlarsa da, tutumları örnek olmaktan herhalde geri kalmıyor. Soyut resmin bir Devlet Akademisine girişi bize has bir özellik, bir paradoks değil. Nice Avrupa resmi sanat okullarında bir kısım hocalar, soyut sanat taraflısıdır, öğrenicileri ona uygun yetiştirirler. Bizde ise soyut sanat, daha fazla, Akademi çerçevesi dışında gelişmişe benzer. Bu gelişmede, bu okuldan çıktıkları halde diplomalarını alınca onu ve hocalarını yermemeyi prensip edinen bazı sanatçılarının çabası rol oynamadı değil. Akademi dışında kurulan resim çevrelerinin başında bir zamanlar realist tekniğin iyi bir işçisi olan Nuri İyem'in atölyesi gelir. Bu ressamın etrafına toplanan amatör, ya profesyonel gençlerin hararetli birer "tecritçi" kesilerek sergiler açtığı, hele, on yıl evvelsi, "D Grupu" sanatçılarına ve estetiğine sert saldırışlarla kendilerini empoze etmek istedikleri görüldü.

Ne yazık ki, gençlerin çoğu, soyut sanatın resim tekniğine olduğu kadar felsefesine, metafiziğine dayanan şartlarını yerine getirecek "formasyon" dan yoksundular. Malevich'lerin, Kandinsky'lerin Mondrian'ların, Klee'lerin örneği meydanda idi oysa. Soyutluk sanatçı kafasının belki en güç plânda çabasıdır. Klâsik terbiyeyi ayıklıyarak varılabilecek bu özlük, bu "pürizm" her ressama nasip bir yol değildir. Önüne gelen, soyut sanat yapmıya kalkışınca son yılların anarşisi meydana çıkar, kof, köksüz, reçete ve formüllere dayanan yeni bir akademizm doğmuş olur. Resim sanatının son yıllar içinde "ayağa düşmesi" kanunları hazmedilmemiş bir moda taklitçiliğinin acıklı sonucudur. Müzelerin yanıbaşında yaşıyan Avrupa sanatçısının, böyle bir tutanağı varken, Batı sanatını röprodüksiyonlar, kitaplar, dergilerden kovalıyan bi-

zim ressamların düşüşü daha acı. Kopya ettikleri biçimleri ne kendi süzgeçlerinden geçirebiliyor, ne de o biçimleri yakından görerek incelemek fırsatını buluyorlar. Moda dergilerini karıştırarak etek, blûz biçimleri arıyan kadınların tutumundan farksız bu kopyacılık ruhu, yıllardanberi hayli gençimizi zehirlemektedir.

★

Konumuz 1961 yılı içinde Avrupa'da ve bizde resim hareketleri ilken konu dışı görünen bu uzun "girizgâh" gerek mi idi? Çoğu zaman fikir ve sanatın bir "hal" i söz konusu edilirken, o "hal" in çerçevesi içinde kalınır, onu doğuran öncelere uzanılmaz. Türk resminin bugünkü bocalamalarından söz açmadan önce arkaya doğru kısa bir bakış her halde faydasız değildi.

Bu satırları yazarken, bir buçuk aylık bir Avrupa gezisinden yeni dönmüş bulunuyorum. Paris'i, daha birkaç belli başlı başkenti gördüm, sayısız sergiler gezdim. Türkiye komiseri olarak ikinci Paris, genç sanatçılar Biennalinin hazırlanışında bulundum, bazı jürilere, tartışmalı konferanslara katıldım, söz aldım. Kırk dokuz milletin yirmi ile otuz beş yaş arası yüzlerce sanatçısının eserlerini biraraya toplıyan Bienale salonlarını defalarca gezdim. Bu bir buçuk aylık inceleme gezisi sonunda vardığım yargı, gitmeden kafamda kristalleşmiye başlamış olan düşünüşü daha da kuvvetlendirdi: Plâstik sanatlar on yıldır buhranlı bir devir yaşıyor ve bu buhran, düşüşün, soysuzlaşmanın bütün izlerini taşıyor.

Zaman zaman milletler, onlarla beraber sosyal yapıları, kurulları, sanatları da soysuzlaşır, yaratma güçleri zayıflar, ya da yokolur. Topyekûn silinen büyük medeniyetleri, ya da çağ çağ sarsıntıya uğrayıp sonra yine kuvvet bulan, toparlanan milletleri hatırlıyalım. Batı dünyasının plâstik sanatlar alanında bugün önemli bir sarsıntının altında kalarak soysuzlaşması normal bir olay değil midir? Yunan medeniyetinden, Mısır'dan ne kaldı? Rönesansın ölmez, durmaz görünen ressam ve heykeltraş kaynağı onsekizinci yüzyıldan sonra nasıl söndü? Canaletto, Guardi, Tiepolo gibi ressamlar Rönesansın son parıltılarını verdikten sonra İtalya hangi büyük sanatçıyı yetiştirdi?

Çağdaş sanatın gözü, kafası Fransa'nın Nicolas Poussin'-

den Watteau'danberi dünyaya yaydığı sanat bereketi gözönünde tutulursa, bu üç yüz yıllık verimin bugün yorulmuş, soysuzlaşmış olması, tarihin normal olaylarından sayılamaz mı? Fransa diyoruz, çünkü Fransa, Rönesanstan sonra, plâstik sanatların ocağı, önderi oldu ve denebilir ki, milliyetçilik tepkileri ne olursa olsun, bütün dünya memleketlerini kendi etrafına topladı. Paris'in yorulmuş, belli bir süre için de olsa tükenmiş olması, belki farkına varmadan soysuzlaşması üstünde durulacak bir fenomen teşkil etmez mi? Kaldı ki bu, bir soru, bir problem olmaktan çoktan çıktı. İkinci Paris Biennalinin yüzlerce soyut eseri biraraya toplıyan salonları yalnız beni değil, benden çok yetkili, çok daha, uzağı görebilen ünlü tenkitçileri de ürpertti. Yeni sanat akımlarının en ateşli övücülerinin bu sefer kara kara düşündüklerini gördüm.

Düşüşü, soysuzlaşmayı belli eden hangi izlerdi? İlkin kişiyi şaşırtan bir biteviyelik, eşit yapış tarzlarının tek sanatçının elinden çekmiş etkisini uyandıran benzerliği. Fransız ressamını, heykelcisini Arjantinliden, Japondan, Türkü Yunanlıdan, Belçikalıdan, Meksikalıyı İngilizden, Almandan ayıran bir özellik yoktu bu eserlerde. Son yılların modası "lekecilik" -tachisme-, tuvalleri, süpürge kadar kalın iri kıllı fırçalariyle yalayıp süpürürken, ortada ne milliyet, ne kültür, ne görüş, duyuş ayırımı bırakıyordu. Memleketten memlekete geçişinizde, bir medeniyetten bir başkasına yönelişinizde, onları ayıran salonlar olmasa, hep aynı deli fırçanın sonu gelmez isterisi içinde bunalıyor, bu hengâmede bir kişiliği, özelliği, kendine has koku taşıyan bir çeşniyi boşuna arıyordunuz.

Bu resimlerin düşündürücü, durdurucu tarafı da yoktu. Belli idi ki, dünyanın dört bucağından buraya toplanan gençler, kendi geleneklerini bir tarafa atarak, topyekûn renksizlik, anonimilik içinde boğulmuş bir tekniğe gönül vermiş, bir kalıptan çıkımışcasına birbirine benzemeyi marifet sanmışlardı. Tabiatle sanatçı arasındaki köprünün ince yapısını darmadağın eden bu resimler, bu heykeller, kaba bir tekniğin göz tırmalayıcılığını bellibaşlı heyecan faktörü kabul etmişlerdi. Arada bir biçimsiz, düzensiz renk lekelerine karşıt, ilkel bir geometriyi öne sürenler de vardı. Üç metrelik bembeyaz bir tuvalin orta yerinde siyah bir üçgen, kıpkırmızı bir levhanın sol kenarından aşağı sızan bir sarılık, baştanbaşa simsiyah,

ya da duvar kâğıdı gibi berneklenmiş tablolar, üç teneke levhanın bükülüşünden yapılı heykeller, silindir altına sokularak ezilmiş, orasından burasından teller, yaylar, vidalar fırlayan otomobil motörleri, dönen çarklar, eski kapı parçaları, bir vitrine doldurulmuş diş macunu tüpleri, krem kutuları, fırçalar, pis paçavralar, sinema âfişlerinden koparılarak, etrafları siyaha bulanmış baskı resimler, bütün bunlar dünya gençliğinin eserleri idi.

Biennale'da göze çarpan başka bir özellik de, sanat kollarına has araçların yer değiştirmeleri idi. Ressamlar, boya kullanmakla yetinmemiş, tuvallerin üzerine tahta yongaları, çiviler yapıştırmış, tablolarını muşamba parçaları, eritilmiş kurşunlar, bezler, çuvallarla bezemişlerdi. Heykeltraş kabartmalarından farksız inişli yokuşlu bazı levhalar, resimden fazla topografya denemelerine benzetilebilirdi. Heykeltraşlar da geleneksel araçları bir yana atarak kalay, çinko, eritilmiş demir, iri başlı yapı çivileri, kalaslar, kapı tokmakları, ağaçtan kesildiği gibi tabanlar üstüne oturtulmuş dallar kullanmışlardı.

İşin asıl yakınılacak tarafı, bu aşırı devrimciliğin artık skandal sermayesini de tüketmiş olması idi. Sergi salonlarında gezinen halk ne şaşıyor, ne irkiliyordu, bu soysuzluk karşısında sadece şaşkın, yorgundu. Modern sanatın aşırı ifadeleri "şok" kuvvetlerini yitirmişlerdi. Deniz kenarına dikiş makinesini oturtan, tenasül âletlerini sembolleştiren, Monna Lisa'ya bıyık takan, eski pabuçları, fare kapanlarını sanat eseri diye öne süren sürrealistlerden, dadaistlerden sonra kişiyi şaşırtacak, skandal yaratacak sistemler tükenmişti. Batı halkı hertürlü çılgınlığa kös dinlemişti. Halkın için için hasretini duyduğu, ama çok kere "belki yanılıyorum, belki anlamıyorum" korkusu ile ifadelemediği, haslık, temizlik, samimilik idi.

★

Batı plâstik sanatlarının düşüşü, soysuzlaşması, belirsiz bir süre için anormal ifadeler aramıyarak, soysuzluğun kurtuluşunu bunlarda bulması normal karşılanabilir. Batı, klâsik sanatın en olgun çağlarını yaşamış, İtalya'da, Fransa'da, Almanya'da, Hollanda'da resmin, heykelin büyük eserlerini vermişti. Empresyonizmle başlıyan devrim hareketi kübizmle,

fovizmle, ekspresyonizmle devam etmiş, Malevich, Klee, Kandinsky gibi ustalar soyut sanatın has örneklerini vermişlerdi. Batı plâstik sanatı yorgun düşmüş olabilir, bir baltıma soysuzluk, dejenerelik lüksünü kendine bahşedebilirdi.

Ama bu soysuzlaşmayı kovalıyan Türk sanatının son durumuna ne demeli? Türk plâstik sanatı, Batı merhalelerinin hiçbirinden geçmedi. Ondokuzuncu yüzyıl ortalarında emeklemiye başlıyan bu yeni varlık, olgun sesini çıkarmadan, bir klâsik çağın süzgecinden geçmeden, birdenbire, yeni temsilcilerinin elile, Batının üçyüz yıllık tecrübelerini halka sunmak çabasında. Bu çabada onu ileriye doğru götüren, normal fizik yapısı değil, sanki birtakım enjeksiyonlar, geçici kuvvet veren zehirlerdir. Bu zehirlerin başında, körü körüne kopyacılık gelir. Kopyacılık, Avrupalı sanatçının eseri önüne geçip taklit değildir sadece, onun görüş ve tekniğini kendine mal etmek de kopyacılıkdır. Batı Hıristiyan uygarlığının Rönesanstanberi geçirdiği değişmelerin sonucu olan çağdaş sanatın türlü akımları, bu değişmelerin hiçbirini görmemiş Türk sanatçısına yabancıdır. Aslında, onun Batının son eğilimlerini kontrolsüz kendine mal etmesi, ekleme bir benimsemeden başka bir şey olamaz. Türk sanatçısının çağdaş düşünceye uygun, çağdaş estetikle denkli arşatırmalarda bulunması kadar normal bir olay olmamakla beraber, çok geniş bir alan olan sanat araştırmaları ona, kendine has özelliklerde bambaşka sonuçlara varmasını sağlıyabilir. Batı kopyacılığı tutulacak yolların sonuncusu, en kötüsüdür. Ressamlarımızın çoğu, kişilikten bu kadar mı yoksun?

★

İçinde bulunduğumuz anarşinin başlıca faktörlerinden biri, memleketimizde sanat hayatının bir türlü gelişememesi. sanat piyasasının kurulamaması, değer ölçülerinin düzenlenememesidir. Başlıca şehirlerimizde açılıp kapanan yüzlerce sergi, çoğu zaman, sanatçılarının kendi heves ve çabalarının sonucudur. Bu sergiler, arabulucuların "mutavassıt" ların önayak olmasiyle açılmaz. Özel galeriler yoktur, özel galeriler olmayınca da onları idare eden, sanat eseri alışverişile, sanat eserini yayma, sevdirme işile ödevli kişiler bulunmaz. Oysa, Batı dünyasında, özel teşebbüsün sanat hayatında rolü pek önemli.

Sanat terbiyesinde birinci plânda elemanlar olan plâstik sanat müzeleri, Türkiye'de daha kurulamadı. Eski, yeni sanat ustalarının halka sunulamaması onu, iyi örnekler seyrinden alıkoyar. Müzesiz bir toplumun sanat terbiyesine, sevgisine erişmesi imkânsızdır. Müzeler yanısıra, zengin ve çeşitli sanat yayınlarının, kitapların, dergilerin, bültenlerin önemine işaret etmek gerek ki, memleketimiz, bunlardan da yoksundur.

Sanat edebiyatının uygar memleketlerdeki gelişmesi, sanat eğitimi, sevgisiyle paralel. Bu edebiyatın iki yönü var: Sanat tarihi, estetiği, sanat eleştirmesi. Uygar memleketlerde yetkili yazarların elinde bulunan bu iki kol, her yıl binlerce kitapla, dergiyle zenginleşen zengin bir bibliyografya doğurur. Bizde, halkın sanat terbiyesine erişememesi, değer ölçülerinin kurulamaması böyle bir bibliyografyadan yoksun oluşumuzun tabiî sonucudur. Çok kere, anlaşılmadan çevrilen, ya da adapte edilen sanat tarihleri, estetik denemeler bizim kültürel isteklerimiz icevaplandırmaz. Piyes, roman çevirir gibi sanat tarihi çeviren, adapte eden yazarların çabası boşa gider, o kitaplar okunmaz, okunsa da anlaşılmaz.

Ya günlük gazetelerin "sanat sütunları" ndaki eleştirilere ne demeli? Bunlar, daha doğrusu, sanat kronikleridir. Geniş çapta bir sanat edebiyatımızın yokluğu gözönünde tutulursa, en faydalı bir yayma aracı olması gereken sanat eleştirisinin kronikçilerin elinde kalması, bunların kendi fantezilerine göre beğenip beğenmemesi halka önderlik etmekten çok uzak bulunuyor. Kendi kaprislerinin cilvelerine uyarak yargılar kuran kronikçiler, tarafsız bir değerlendirme sisteminin kurulmasını köstekliyorlar.

★

İşte "grosso modo" Avrupa'da ve bizde resmin bugünkü hali. Bu yazı süresince konu çerçevesinden çıkar görüldüm, konu ile uzaktan ilgili sanılacak yönlere daldım. Bu kadarı bile, bugün dünyayı saran sanat buhranını aydınlatmaya yetersiz. "Atom Çağı" ve beraberinde sürüklediği bir sürü problem, ideolojik kavgalar, aşırı makineleşme, geleneklere bağlı bilimsel prensiplerin kökünden sarsılması, yakın-uzak ölçülerinin hiçe inecek kadar kayboluşu, daha bir sürü faktör toplumların sanat anlayışını sarsmış, bir geçiş, daha doğrusu bir

bocalama, düşüş, soysuzlaşma çağının açılmasına sebep olmuştur. Bundan yirmi beş yıl önce Elic Faure, resim sanatının can çekişmeye başladığını haber veriyordu. Elic Faure'a göre, başlıca sebeplerden biri, sanatçının "iman" ı yitirişi idi. Sanat eserinin yaratılışına yataklık eden din, çağdaş toplumların ancak formül halinde yürütebildikleri bir sistemden ibaret kalmıştı. Mistisizme ruhunun kayboluşu, sanatın en önemli kozlarından birinin silinişi demekti. Elie Faure, resmin duvardan, tapınaktan inerek şövaleye intikalini de hayra yorumlamamıştı. Arkitektüral bütünden sıyrılıp sadece bir renk ve biçim oyuniyle yetinen tablo, şu tutumuyla, soysuzlaşmasını hazırlamıştı.

Yarının sanatı ne olacak, bu kriz nasıl sona erecek? Onu bugün kimse sezemiyor. Germain Bazın plâstik sanatların yeni bir Rönesansını Doğu'da, özellikle Hindistan'da görüyor. Bu, Türkiye'den de gelemez mi? Ya da, Meksika'nın büyük çabasından sonra başka bir memleket dürüst, temiz, köklü bir sanatın hasretiyle soysuzlaşmaya karşı gelmeye çalışamaz mı?

Wilhelm Morgen Desen

1961 DE DÜNYA SİNEMASI

İhsan AKAY

Tarihi elli yılı yeni aşan sinema, hem sanatla ilgilidir, hem de ticaret ve sanayi ile. Başka bir deyimle, sinema, iktisada, topluma ve tekniğe sıkı sıkıya bağlı bir sanattır.

Sinemayı yücelten, öbür sanatları da biraraya getirebilen bir bütün oluşudur.

Yeryüzünde yetmişten fazla ülkede film çevriliyor bugün. Beyazlar ve sarılar en önde yer alıyorlar film sanayiinde. Kara Afrika ise, varlığını gösterebilmiş değil henüz sinemada. Yeni Dünya'da Amerika Birleşik Devletleri; Avrupa'da İngiltere, Fransa, İtalya, Sovyetler Birliği; Asya'da Japonya, en çok film çeviren ve milletlerarası piyasaya en çok film süren ülkeler.

Binden fazla film çevriliyor her yıl yeryüzünde. Kim seyredebilir bunların hepsini!

Bereket versin, sanat ve ticaret ölçüleri var elde. Filimlerin pek azı sanat kaygısı, pek çoğu da kazanç kaygısı ile çevriliyor.

Ben burada, kazanç kaygısı güdenleri üstünkörü geçip, sanat kaygısı güdenler üzerinde durmıya bakacağım.

Bu kısa girişi kapamak için bir noktayı daha belirteyim. Ne gözle bakacağım dünya sinemasına? Çeşitli gözlükler takılabilir zira bu konuya göz atmak için. Açıklıyayım hemen tutumumu: Ulusal okullardan hiçbirine aşırı bağlılık duymaksızın Paris'te oturan bir sinema meraklısının gözüyle bakacağım dünya sinemasına.

Doğrusu ya, Paris'te bir yıl sürekli oturmadan önce, Amerikan sinemasının üstünlüğüne sarsılmaz bir inancım vardı. Paris'te bir yıl kalıp da İsveçli İngmar Bergman'ın, İspanyol Luis Bunuel'in, Rus Ayzenştayn'ın filmlerini görünce allak bullak oldu sinema görüşüm. Şimdiye kadar seyredip de beğendiğim filmlerin çoğu düşüverdi gözümden.

Oscar gibi reklâm körüğü ödüllere, sayısı günden güne arttığından tâkibi güçleşen milletlerarası film festivallerine

de fazla önem vermiyeceğim bu derlemede. 1961 yılında çevrilen veya gösterilen filmlerin başlıcalarını belirtmeğe çalışacağım sadece. Dünya sinema piyasasının sayılı büyük pazarlarından biri olan Paris'te her çeşit film gösterildiğinden, işim kolaylaşıyor biraz. Yoksa, hiç kalkışmazdım "1961 de Dünya Sineması" üzerine yazı yazmağa.

Sinemanın hâlen yaşıyan büyük ustalarının 1961 yılında ortaya koydukları yapıtları, ve ulusal okulların 1961 de meydana çıkardıkları başlıca yeni değerleri gözden geçireceğim burada.

AMERİKAN SİNEMASI

1961 yılı Amerikan Sinemacılığı için parlak bir yıl sayılabilir mi bilmem! Gördüklerim sanattan çok, ticarete yönelen filmler zira. Sanat çabası güdenler de pek güçlü örnekler değil. Çabuk eskiyecek şeyler hepsi. Sıralıyayım kısaca:

1) *Misfits* — John Huston'un yönettiği, Arthur Miller'in senaryosunu yazdığı, Clark Gable'in (son rolü) ve Marylin Monroe'nun oynadığı bu film, bunca parlak isme rağmen orta kararı aşamamış. Elde edilen sonuç: Kuru gürültü.

2) *Exodus* — Otto Preminger'in sahneye koyduğu bu film, benzerini çok gördüğümüz, büyük perde için hazırlanmış, kalabalık ve hareketli bir yapıt. İsrail Devletinin kuruluşu ile ilgili olayları bir destan gibi anlatmak sevdasında.

3) *Elmer Gantry* — Sahneye koyan: Richard Brooks. Baş oyuncular: Burt Lancaster, Jean Simmons. Sinclair Lewis'in ünlü romanından ak perdeye aktarılan bu film, sinemaya yenilik getirmemekle beraber, fikir taşıyan, çok güzel oynanan, sürükleyici bir yapıt. Konu, din ticareti. Saf kişilerin inancından kazanç sağlıyan bir çeşit kumpanyada geçen kafa, gönül ve çıkar oyunları.

4) *Good bye again* — Françoise Sagan'ın "Brahms'ı Seviyor Musunuz?" romanından çıkarılan bu filmi. sahneye koyan: Anatole Litvak. Oynıyanlar: İngrid Bergman, Anthony Perkins. Tadı tuzu bilinen, çok denenmiş, benzeri bol, başarılı bir aşk filmi.

5) *The Naked Edge* — Deborah Kerr'le oynıyan Gary Cooper'in son filmi. Sahneye koyan: Michael Anderson. Sırrın çözüldüğü son sahneye kadar, Gary Cooper ilk defa sevimsiz bir rolde. Bir cinayeti kendisinin işlediğinden şüphelendiği için karısını da yok etmeyi tasarlıyan adam rolünde.

Son sahne açıklıyor gerçeği. Gary Cooper'in ününe hiçbir şey eklemlyen bir film. Sahneye koyan, adım adım izinde yürüdüğü Alfred Hitchcock'u taklit etmiş her sahnede.

6) *Spartaküs* — William Wyler'in Ben Hur'ü, 65 milimetre eninde şeritlere çekilmiş, her anlamda büyük bir filmdi. İsa'dan önce 73 71 arasında Roma İmparatorluğuna kafa tutup, sonunda yenilen ve çarmıha gerilen köle Spartaküs'ün hayat serüvenini canlandırmak isteyen ve dört saat süren bu renkli film, 70 milimetrelik şeritlere alınmış. Senaryo, Howard Fast'ın aynı başlığı taşıyan romanından çıkarılmış. Yarım düzine ünlü oyuncu var işin içinde: Kirk Douglas, Jean Simmons, Laurence Olivier, Charles Laughton, Peter Ustinov, Tony Curtis. Avuç dolusu para dökülen, bunca emek harcanan bu "gösterişli", bu "zengin" film, olağanüstü bir değer taşımıyor ne yazık ki! Gönül işleriyle ilgili bazı sahneleri uzunluğu ile sıkıyor hattâ insanı. *Misfits gibi Spartaküs*'e de fazla el değmiş. Filmler de dişiler gibi galiba. Fazla el değdi mi canlılık ve tazelik kalmıyor ortada.

7) *One-Eyed Jacks* — Ünlü oyuncu Marlon Brando sahne koyuculuğuna özenmiş. Filmin rejisörü de kendisi, baş oyuncusu da. Senaryoya bile çeki-düzen vermekten alamamış kendini. Bu renkli film, Valentino'dan sonra ak perdenin en çok gönül yakan delikanlısı olduğu söylenen Brando'nun hayranlarını sevindirecekse de, sinemadan başka şeyler bekliyenleri tatmin edemiyecek. Çizmeden yukarı çıkan sevimli delikanlı, orta karar bir sonuç elde edebilmiş yine de.

8) *The Magnificent Seven* — Baş rolü Yul Brynner'in oynadığı bu film, Amerikan sinemasının içine düştüğü çıkmazı belirten en dikkate değer örneklerden. Bu renkli ve, hakcası, ilgi verici filmi, Akira Kurosawa'nın *Yedi Samuraylar (Silâhşörler)* filmini gördükten sonra seyrettim tesadüfen. Kurosawa'nın 1954 de çevirdiği renksiz Japon filmi, doğrusu ya, renkli Amerikan filminden kat kat üstün. Japon filminin yeniliği ve başkalığı Amerikalıları bile öylesine büyülemiş ki. yıllar sonra aynı konuyu ve aynı temayı kendi iklimlerine ve insanlarına uygulayıp *The Magnificent Seven*'i çıkarmışlar ortaya. Film, adım adım, *Yedi Samuraylar*'ın izi sıra gidiyor. Yönetıciyi samimiyetsizlikle suçlandıramayız ama. Filmin başındaki takdim bölümünde, "Yedi Samuraylar'ı örnek alan bu film, aynı konunun Amerikan versiyonudur" itirafı var. Bu samimî itiraf, dikkatli bir seyircinin farkedebile-

ceği kadar küçük harflerle yazılı gerçi. O kadar olur gayrı.. "Bizde iş kalmadı, Kurosawa ustamızdır" diye davul zurna ile ilân edilecek değil ya!

(Tırnak açarak, *Yedi Samuraylar*'ın Amerikan sinemasını nasıl etkilediğini başka bir örnekle de belirteyim. Geçen yıl Henry Hathaway'in *Seven Thieves* başlıklı bir filmini gördüm. Baş rol Edward G. Robinson'da idi. Bu sefer, konu değil de tema, *Yedi Samuraylar*'dan aktarılmış. Yedi hırsızı biraraya getiren bir çetenin kuruluşu ve iş görüşü anlatılıyor. Amerikan sinemasında bu yedilerme akımı sürüp gidecek belki de!).

9) Amerikan sineması üzerine ileri sürdüğüm bu "aykırı düşünceler" kötü niyetliliğime verilmesin sakın. Ben bir kıyaslama yapıyorum ve bu kıyaslamada sanat cabasını esas tutuyorum. Yeni Amerikan sinemasını temsil eden değişik bir Amerikan filmi de gördüm geçen yıl: *The Savage Eye*. Amerika'daki yaşama tarzı üzerine bir çeşit röportaj filmi bu. Üç genç yönetmiş filmi: Ben Maddow, Sidney Meyers, Joseph Strick. Toplumun hep kirli ve çirkin yanlarına çevirmişler gözlerini. Kılâvuzumuz, kocasından yeni ayrıldığından çevresine "vahşi göz" le bakan genç bir dul kadın. Nereye gidersе gitsin, bilincinin ve vicdanının sesi takibediyor kendisini. Toplumun kirli çamaşırlarını gözler önüne seren bu filmde din ticareti önemli bir yer tutuyor. Beğenilmese bile, üzerinde durmaya, tartışmaya değer bir yapıt.

10) Amerika'da çevrilen filmler serisini Luis Bunuel'in *The Young One* filmi ile kapıyacağım. 1960 da çevrilen bu film Paris'te 1961 ortalarında gösterildi. Bugünkü sinemanın sayılı ustalarından biri olan Bunuel, İspanyol asıllıdır. Fransa'da, İspanya'da, Meksika'da çevirmiştir filmlerini. Paris'te "Genç Kız" başlığı altında gösterilen bu film, ırkçılık ve cinsiyet sorunlarını iç içe işlemektedir. Başkasının elinde yavan kalmıya mahkûm bir temadan Bunuel çekici bir film çıkarmayı başarmıştır.

Amerika'da çalışan öbür ustalardan söz açmıyacağım. Büyük Hitchcok (Hiçkok), Psycho'dan sonra bir şey çıkarmadı ortaya. John Ford dişe dokunur yapıt yaratmaz oldu.

Değişiklik peşinde koşan bir film daha çevrilmiş Amerika'da: Shirley Clarke'ın *Connection*'u. Paris'te henüz gösterilmedi ama bu film.

İNGİLİZ SİNEMASI

Amerikalılardan sonra dünya piyasasına en çok film süren millet İngilizlerdir. Reji, oyun ve fikir yönünden, başarılı İngiliz filmleri kolay kolay çıkmaz doğrusu insanın kafasından. 1961 yılında, üstün değerde iki İngiliz filmi seyrettim:

1) *Concrete Jungle* — Yönettiği bu film Joseph Losey'e büyük ün kazandırdı Fransa'da. Olaylar bir cezaevinde geçiyor. Bir çetenin silâhlı soygunla ele geçirdiği para çıkınını içlerinden biri (Stanley Baker), yakayı ele vermeden önce, ötekilerden habersiz, bir tarlaya gömmiye vakit buluyor. Çetenin dışarda kalan öbür üyeleri, paraya kavuşmak için Stanley Baker'i hapisten kaçırıyorlar. Sonunda, Stanley Baker, karlı bir tarlada, çıkını gömdüğü noktayı bulamadan, çete arkadaşlarının kurşunları altında can veriyor.

Fransa'da "Les Criminels — Câniler" başlığı ile gösterilen bu bayat konulu film, taptaze bir gözle işlenmiş. Joseph Losey, olaylar üzerinde değil de, kişilerin birbirlerile olan münasebetleri üzerinde duruyor. Objektifi yüzlere ve gözlere çeviriyor. Cezaevinde patlak veren silâhlı ayaklanmayı bile çabucak geçiyor.

2) *Saturday Nigh. Sunday Morning* — Daha önce iki kısa şerit doldurmuş olan Karel Reisz'in adı bu filmle yılın ünlüleri arasına karıştı. Gençliğindenberi İngiltere'de yaşıyan Çek asıllı Karel Reisz, İngiliz sinemasını eski yollara saplanıp kalmaktan kurtarmayı emel edinen "Free Cinema" (Serbest Sinema) akımının öncülerinden biri.

"Cumartesi Gecesi, Pazar Sabahı" nın teması, çağımızın âvâre ve kıyamcı gençliği. Yazında Angus Wilson'la John Osborne tarafından temsil edilen "angry young men" (Kızgın Gençler) akımının ak perdeye aktarılışı. Daha önce "Look Back in Anger" filminde Tonio Richardson işlemişti bu temayı. Tazelik ve yenilik getirememişti ama. Karel Reisz ise güzel ve hattâ önemli bir film çıkarmış artık eskiyen bu temadan. İngiltere'de yaşıyan bir işçi delikanlının sorunlarını, çevresini de kuşatan bir genişlikle gözler önüne serebilmiş. Filmin bir önemi de, Albert Finney adlı genç oyuncuya büyük şöhretin kapılarını açması. Albert Finney, 1961 yazında, Sarah Bernhardt tiyatrosundaki "Milletler Tiyatrosu" temsillerinde, John Osborne'un oyunundaki Martin Luther rolüyle dikkati çekmişti üzerine. Böylece, hem sinemanın, hem de

tiyatronun en ünlü adları arasına kattı adını.

İngiliz sinemasını kapamadan önce Basil Dearden'e de birkaç satır ayırayım. 1960 daki *League of Gentlemen* ile büyük ilgi toplıyan Dearden, aşamamış kendi kendini. *The Secret Partner* şöyle böyle idi. Yeni gösterilmeye başlanan *Victim (Kurbanlık Kişi)* ise konuyu işleyiş tarzından çok, konunun önemiinden ve nâzikliğinden kuvvet alan bir film. Sanıyorum ki, ilk defa bu filmle homoseksüellik bir toplum sorunu olarak ortaya atılıyor sinemada. Aynı cinsten kişiler arasındaki cinsel temas suç sayılıyor İngiltere'de. Bu durumdan faydalanan birtakım açık gözler, cinsel sapıkları takibederek gizlice çektikleri fotoğraflarla tehdit savurup para sızdırıyorlar ağları arasına düşen bahtsızlardan. İşte Basil Dearden, büyük bir cesaretle, bu zavallıların durumunu ele alıyor ve kanunun sertliğine dikkati çekiyor.

FRANSIZ SİNEMASI

Ön yargılardan hoşlanmam ama, körü körüne hayranlığa da aklım ermez. Ne yalan söyliyeyim, çokluk beğenmemişimdir Fransız filmlerini. Belleğimi yokluyorum da, beğendiklerimi bulup çıkarmak için hayli düşünmem gerekiyor. Gördüğüm, üstün değerde son Fransız filmi *Le Salaire de la Peur*. Clouzot 1952 de çevirmiş bu filmi. Ondan sonra çok Fransız filmi çevrildi. Ama kaçının üzerinde durulmaya değer bilmem orasını! Festivaller, ödüller, kesin bir şey söylemez bana. Bir filmin kendi ülkesi ve çevresi dışında da tutunabilip tutunamadığına bakarım ben. Her toplum kendi oyuncularını sevdiğinden, kendi sorunlarına ilgi duyduğundan, seyircisi bol Fransa, yerli filmlere akın akın koşmakta kusur etmiyor. Ama Fransa'nın dışında, hele Fransa'dan daha ileri ülkelerde tutunabilne kaç Fransız filmi var acaba? Son hayal kırıklığına Marcel Camus'nün *Orfeo Negro*'su uğrattı beni. Bir festivalde (Cannes festivali idi galiba!) birinci ödülü aldı diye Fransız gazeteleri nasıl da velvele koparmışlardı. Büyük reklâm sayesinde dünya ölçüsünde ticarî bir başarı sağlıyan bu filmi gördüm geçen yıl. Seyredilebilir cinsten, orta karar bir yapıt. Ne var ki, Hitchcock, Bergman, Bunuel, Ayzenştayn gibi ustaların yaptıkları yanında çocuk oyuncağı kalıyor.

Yine de, yılda 100 - 150 uzun şerit dolduran Fransız sinemasının 1961 ürünlerini gözden geçirelim kısaca. Eski ün-

lüler ne yaptı 1961 yılında? René Clair, Clouzot, hatırlattılar adlarını. *Hilekârlar*'ı devam ettirmek isteyen Marcel Carné *Boş Arsa* ile sağlıyamadı aynı başarıyı.

Fransız sinemasında "Yeni Dalga" denen bir akım var şimdi. Bilinen eski-yeni çekişmesi. O kadar çok isim sayılıyor ki "Yeni Dalga" temsilcileri diye, akılda tutmak mesele. Boşlukta kalan kısır niyetlerden çok, ortaya konan yapıtın değerine bakıyorum ben. Nerede Yeni Dalga'nın baş yapıtları? François Truffaut, Claude Chabrol, adları en çok geçenler. Bunların da, "umut veren", "vaadeden" istidatlar olmaktan ileri gidemediklerini sanıyorum.

Bu yılki Cannes Film Festivalinde Henri Colpi'nin *Une Aussi Longue Absence*'ı, Bunuel'in *Viridiana*'sı ile ortaklaşa birinci ödülü aldı. Bellek kaybı temasını işliyen bu Fransız filminin olağanüstü bir yapıt olmadığını, Colpi'yi öven eleştirmeciler bile belirtmekten çekinmediler.

Bana kalırsa, Fransız sineması 1961 yılında gerçekten dikkate değer bir tek film koydu ortaya. Venedik film festivalinde birinciliği aldıktan sonra tartışması hâlâ kapanmıyan *L'Année Dernière à Marienbad*'dır bu film. Senaryo, yeni romanın ünlü temsilcilerinden Alain Robbe-Grillet'nin kaleminden çıkmıştır. Sahneye koyan Alain Resnais'dir (Alen Rene). Şu *Hiroshima Mon Amour*'la adı duyulan Alain Resnais. Denebilir ki, hiçbir sinema rejisörü bu kadar kısa zamanda ulaşmamıştır büyük üne.

Geçen Yıl Marienbad'da, ticari kazanca açıkça sırt çevirerek yalnız sanat kaygısı güden sayılı filmlerden. Mantıkla alay eden, düşle gerçek arasında mekik dokuyan, zaman ve mekân kavramlarını paramparça eden bu garip film, yenilik yolundaki en aşırı denemelerden biri şüphesiz. Ak perde ile seyirciler arasındaki bağları gevşetecek kadar çetinlik gösteren yapıt, türlü tepkilere elverişli bir zemin. Üzerinde ileri geri tartışılabilir kolayca. Ama, ister beğenilsin, ister beğenilmesin, tarafsız ve çekimser kalınamaz.

Alain Resnais'nin ustaca sahneye koyduğu filmin özelliklerinden biri de, yeni yıldızlar bekliyen sinema dünyasına Delphine Seyrigue'i katmış olması. Bu alımlı kız, tiyatro kumpanyasında yer aldığı Sacha Pitoeff'le birlikte oynuyor ak perdede.

Son günlerde de Jean Renoir'ın *Doktor Kordelye'nin Vasiyetnamesi* çıktı piyasaya. Benlik ikileşmesi temasını sine-

ma tekniği ile değil de, televizyon tekniği ile işleyen bir deneme filmi.

İTALYAN SİNEMASI

Sinema sanayii hayli gelişmiş durumdadır İtalya'da. Ama piyasaya yığınla sürülen İtalyan filmlerinden kaçı taşıyor sanat değeri? Kendi hesabıma, hiç de büyülememiştir beni İtalyan yeni gerçekçiliği. Néo-verisme, çoktan tarihin malı olmuştur sanırım. Vittorio de Sica *Bisiklet Hırsızı*'nı (1948), Roberto Rossellini *Roma Açık Şehir*'i (1945) aşamadı bir daha. Ardında moloz bırakmak istemediğinden olur olmaz şeylere imza atmıyan Federico Fellini ise *Dolce Vita*'dan sonra ses vermedi. Luchino Visconti de sustu 1961 de.

İki yıldır Fransa'da adı en çok anılan İtalyan, Michelangelo Antonioni'dir. 1912 de doğan Antonioni, eleştirmecilik, gazetecilik, rejisör yardımcılığı ve senaryoculuk yaptıktan sonra 1950 de başlamış kendi uzun filmlerini çevirmeye. 1960 daki *Avventura (Seriiven)* üne ulaştırdı Antonioni'yi. 1961 de, rolü Jeanne Moreau'nun oynadığı *Notte (Gece)*, perçinledi bu şöhreti. Ben yalnız birinciyi gördüm, ikinciye gitmedim henüz. Neden mi? Doğrusu ya *Avventura* çekmedi beni. Kısa kesmiyor, sezdirmekle yetinmiyor Antonioni. Uzattıkça uzatıyor. Hararetli hayranları bile, filmlerinin sıkıntının sınırlarında dolaştığını kabul ediyor. Yine de, göreceğim *Notte*'yi. Ne de olsa, filmini kazanç kaygısı ile değil. sanat çabası ile kuran sayılı sahneye koyuculardan biri Michelangelo Antonioni.

Konusu ve teması hayli ilgi çekici *Notte*'nin. Konu, bir gece içine sığdırılmış. Tema, yıllarca birlikte yaşamış bir kadın erkek çifti arasındaki sevgi bağının, yavaş yavaş çözülüp kopuşunu her iki tarafın bir gecelik süre içinde sezip anlamaları.

Roma yakınlarındaki Cinecitta'da, Ben Hur tipi büyük ve masraflı filmler de çeviriyor İtalyanlar. Bol seyirci çekmekten başka gaye gütmiyen bu çeşit filmlerden sinema dergileri bahretsin gayrı.

SOVYET SİNEMASI

1948 de ölen Ayzenştayn, Sovyet sinemasının en yüce temsilcisi, dünya sinemasının da üç beş büyüğünden biridir. Ayzenştayn'dan sonra, Donskoy, Dovjenko, Ermler, Kuleşov, Ko.

sintzev ve Travberg, Pudovkin, Yutkeviç, Hayfitz, batıda adları sık anılan sahneye koyucular.

Sayılıdır gördüğüm Sovyet filmleri. Sovyet sinemacıları arasında bir Ayzenştayn dehâ sahibi zaten. Paris'te dört filmini gördüm Ayzenştayn'ın. Ama bu büyük yaratıcı hayatta değil artık.

Sovyet sinemasından şu maksatlarla söz açtım:

1) Sinema sanayiine çok önem veren Sovyetler, 100 - 150 uzun film çeviriyorlar her yıl. Bunun 10 - 12 si batı ülkelerine de sürülerek ilgi topluyor sanat değeriyle.

2) Ucuz propaganda ile sanat yapılamıyacağını artık anlıyan Sovyetler, sırf sanat çabası güden filmler de çevirme yoluna girdiler son yıllarda. Kendi rejimlerinin üstünlüğünü haykırıp durmakla batıda seyirci çekemediklerini görünce, Gogol'ü, Dostoyevski'yi. Tolstoy'u ak perdeye aktarmaya ve, yalnız toplum sorunlarile yetinmeyip, çağdaşlar arasındaki kişisel münasebetleri ve duyguları da incelemiye koyuldular.

3) Sovyet sineması bir de şu yönden dikkate değer ki, üzerindeki politika baskısı ne kadar ağır olursa olsun, sanatçıda cevher ve kafa varsa, söylemek istediğini söyler bir yolunu bulup. Bunun en güzel örneği, Ayzenştayn'ın iki bölümlü yapıtı *Korkunç İvan*'dır (1945 ve 1958). 16 ncı yüzyılın ilk çeyreğinden son çeyreğine kadar tahtta kalan ünlü Çar'ın hayat serüvenini canlandıran bu film, halkın birlik ve beraberlik duygusunu pekiştirsin diye, İkinci Dünya Savaşı başlarında Stalin'in emri üzerine çevrilmiştir. Sovyet sinemacılarının en büyüğü olması hasebile kendisine verilen bu tarihsel görevi Ayzenştayn, büsbütün başka bir yönde kullandığından, yapıttan kuşkulanan Stalin, filmin ikinci bölümünü yasak ettiği gibi, birinci kısmın da halka gösterilmesini istememiştir.

Stalin'i bu karara sevkeden nedir acaba? Zira, bütün Sovyet sinema sanayiini seferber eden bu büyük filmle Ayzenştayn şu insanî temayı, bir diktatörün yalnızlığı temasını işlemiştir. Ayzenştayn, bir diktatör olan Korkunç İvan'ın gitgide nasıl yalnız kaldığını anlatmıştır yapıtında. Filmi seyreden Stalin, Korkunç İvan'ın kaderi ile kendi kaderi arasındaki yakınlığı sezdiğinden, kuşkuya düşerek istememiştir başkalarının da bu püf noktayı seznesini.

"Korkunç İvan" Ayzenştayn'ın ölümünden sonra 1958 de gösterildi bâtı ülkelerinde. Resmi, heykelciliği, mimarlığı, dansı, müziği, kısacası bütün güzel sanatları birleştirme ça-

bası güden bu olağanüstü yapıt, dehşet verici gerçekten. Sanat adamının ne yapıp yapıp kişiliğini belirteceğinin kesin delillerinden.

JAPON SİNEMASI

Yenilgiye uğradığı İknici Dünya Savaşından sonra, kader yoldaşı Almanya gibi, mucize sayılabilecek iktisadî hamleler yapan Japonya, sinema sanayiinde de, hem nicelik, hem nitelik yönlerinden, en önde gelen ülkelerden biri oldu. 1958 de 504 film çevirmiş olan bu çalışkan Uzakdoğu memleketi, Raşomon, Cehennem Kapısı, Yedi Samuraylar gibi olağanüstü yapıtlarla, dünya piyasasında da, sevgi ve saygı sağlamanın yolunu buldu. Japon sineması, 1961 de, güzel birkaç film sayesinde batı ülkelerindeki ününü perçinlemesini bildi.

ULUSAL OKULLAR DIŞI BİRKAÇ USTA

Dünya sinemasının halen yaşıyan verimli büyük ustaları şunlardır bana kalırsa: İngmar Bergman, Luis Bunuel, Federico Fellini, Alfred Hitchcock.

Fellini'yi İtalyan sinemasından, Hitchcock'u Amerikan sinemasında andık.

İngmar Bergman İsveçlidir ve filmlerini İsveçli oyuncularla İsveç'te ve İsveç diliyle çevirir. 1958 deki *Yaban Çilekleri*'ni takibeden *Çehre* ve *Bâkire Çeşmesi* hayli haksız hücumlara uğramasına yol açtı Fransa'da. Bergman'ın son filmi *Şeytanın Gözü* pek yakında gösterilecek Paris'te. Sinemayı, tıpkı bir yazar, ressam veya kompozitör gibi, kendi kişiliğinin yankısı bir deyiş aracı olarak kullanan Bergman'ın bu filmi de, beğenilsin veya beğenilmesin, hayli mürekkep ve kâğıt harcatacak şüphesiz sinema eleştirmecilerine.

Luis Bunuel İspanyol'dur. Niceleri gibi, kafa yoldaşı şair Federico Garcia Lorca'yı da idam eden Falanj rejiminin İspanya'da iktidarı ele alışındanberi memleketine dönmiyen Bunuel, Fransa, Meksika ve Amerikan stüdyolarında doldurmuştur şeritlerini. Patlayıcı bir bombaya benziyen her filmi, bir hâdise yaratan Luis Bunuel 1961 de *Viridiana*'yı koydu ortaya. Cannes festivalinde Henri Colpi'nin "Une Aussi Longue Absence" ı ile birinci ödülü alan bu film, konusunun nazikliği dolayısiyle Katolik Kilisesini kuşkulandırdığından, henüz çıkmadı piyasaya. İnsan benliğindeki iyilik ve kemlik çatışmasına ışık tutmaktan hiç usanmıyan ve televizyonda göste-

rilen bir eski filmi dolayısiyle güç beğenir François Mauriac'a bile "dâhi Bunuel" dedirten bu büyük yaratıcının son filmi de, mutaassıp hıristiyan çevrelerinin gazabına ve hışmına uğramaya namzet sayılıyor şimdiden.

Ulusal okullar dışında anılması gerekli ustalardan biri de Avusturyalı Fritz Dang'dır. Alman-Fransız karma emeğiyle 1961 de piyasaya sürdüğü *Doktor Mabüz'ün Gözü*, hem eleştirmecileri ilgilendirdi, hem de seyirci yığınlarını.

SONUÇ VE TÜRK SİNEMASI

1961 de Türk sinemasından, yetkili bir arkadaş ayrıca söz açacak. Ben burada kıssadan hisse çıkarmaya ve Türk sinemasına içerden değil, dışardan bakmaya çalışacağım.

Gördük ki, dünya sineması hiç de Amerikan sinemasından ibaret değil. Hattâ, hattâ. yeni araştırmalar ve katıksız sanat çabası yönünden Amerikan sineması hayli yaya.

Giriştiğim kısa derlemeden çıkan ilk sonuç, sinemanın artık birkaç zengin başkentin tekelinden kurtularak, tam anlamıyla evrensel bir sanat olma yoluna girdiğidir.

Öbür sanatlarda olduğu gibi, sinemada da, evrensel olmanın yolu ulusal olmaktır. Mizahtan hiç vazgeçemiyen Hitchcock. filmlerini Amerika'da da çevirse, iliklerine kadar İngilizdir. İspanya'sından bunca yıl uzak yaşamış olsun, Bunuel'in kişiliği de, yapıtları da İspanyol'dur. Fellini'nin filmlerini nerede seyredersek edelim, İtalya'da sanırız kendimizi. Bergman'ın buğulu yapıtlarında, İsveç'in kısa günlerile uzun gecelerinden doğan insan huzursuzluğu kaplar içimizi.

Bir nokta daha var. Sinema sanayiinde ileri gitmiş ülkelere yabancı bir filmi beğendirebilmek, o ülkelerde yapılanlardan daha güclüsünü ortaya koymakla mümkündür. Bergman. Bunuel ve Fellini. şu veya bu desteğe değil, olağanüstü kabiliyetlerine, hattâ (sözcüğü kullanmaktan niye kaçınalım!) dehâlarına borçludurlar elde ettikleri milletlerarası ünü.

Dışardan bakan göz nasıl görür acaba Türk sinemasını? Yetkili birine, Georges Sadoul'a bırakayım sözü burada. Yeryüzünün yetmiş ülkesindeki sinema ürünlerini inceliyen *Histoire du Cinéma Mondial* başlıklı kitabının 1960 baskısında Türkiye'ye de bir yapracık ayırmış Sadoul. Dediklerini kısaca aktarıyorum buraya:

"İstanbul'da çevrilen filmlerden memleketteki ve Küçük Asya ile Kıbrıs'taki Türklerden başka kimsenin haberi yoktur.

Yine de 1956 da altmıştan fazla film sahneye konmuştur... İstanbul'un en tanınmış sahneye koyucuları arasında Baha Gelenbevi'yi *(Barbaros, Sihirli Kaval, Boş Beşik)*, gençlerden de, güldürüler uzmanı, şair Orhan Arıburnu'yu, Aydın Arakon'u *(İstanbul'un Fethi)* ve bilhassa Şandra Kâmil'i *(İki Süngü Arasında)* sayabiliriz. Son ikisi, yeni-gerçekçiliğin etkisi altında kalmışlardır. Bu filmlerden bazılarının fotoğrafları kusursuzdur. Türkiye, çok güzel halk gelenceklerine (bilhassa Anadolu'da) ve yetkili komedi ve trajedi aktörlerine sahiptir. Şimdiye kadar iç istihlâke ayrılan filmleri nitelik kazanırsa, ilgi ve hayret uyandırabilir Türkiye."

Yabana atmıyalım Sadoul'ün gözlemini. Kendi kaynaklarımıza başvurup kendi sorunlarımızı kendi kişilerimizle ustaca işliyebildiğimiz gün, yabancı ülkelerde de Türk sinemasından söz açılmasını mümkün kılarız. Batı insanı bizlerden çok kusur taşısa da, bizlerde seyrek görülen bir vasfa sahiptir, meraklıdır. Kendi ülkesi dışında yapılanlara da ilgi duyar. Ama yabancı ürünleri beğenmesi ve alkışlaması, kendi ülkesinde yapılanları aşmış olması şartına bağlıdır. Bugün Paris'te İsrail, Polonya, Yunan ve Bulgar filmleri bile gösterilmeye başlanmıştır. Sinema deyip küçümsemiyelim. Sinemayı küçümsiyenler, gerçekten küçük filmlerle yetinenlerdir. Sinema artık bir milletin kültür ve propaganda araçlarından biri haline gelmiştir.

Türk sinemasının çıkmazdan kurtulması, öyle sanıyorum ki, "Devlet Tiyatrosu" gibi bir de "Devlet Sineması" kurulmasiyle mümkün olacaktır. "Devlet Sineması" nı, buyrukla yönetilen tümcü ülkelere has bir kurul sanmıyalım. Kanada, çıkardığı bir kanunla, 1939 danberi, "Millî Film Ofisi" ne sahiptir. Norveç sineması 1915 denberi "belediyeleştirilmiştir"

Memleketimizde 1910 dan bu yana film çevrilmektedir. Bir kısa dolgumuz anılmıştır yurd dışında: *Hitit Güneşi*. Çekirdekten yetişme bir sinemacı değil, ekinli bir yazın adamı, Sabahaddin Eyüboğlu'dur gerçekleştiren bu kısa dolguyu.

Kazanç peşinde koşmaktan kurtulamıyacak olan özel sermayenin yanı sıra bir "Devlet Sineması" kurulmadıkça, kafa gücüne dayanan filmler çıkaramıyacağımızı, çaba ürünü olmıyan filmler çıkaramadıkça da dışarda adımızın anılamıyacağını bilmeliyiz.

Paris, 20 Kasım 1961

1961 DE TÜRK SİNEMASI

T. KAKINÇ

Bir yıl gecikmeyle 1961 yılı mayıs ayında yapılan II. Türk Film Festivali için - birincisine benzetilerek - küçük jüri yine gazetelerin sinema eleştirmecilerinden kurulmuş ve II. festivale Atıf Yılmaz'ın "Ayşecik-Şeytan Çekici", Memduh Ün'ün "Ölüm Peşimizde" ile "Kırık Çanaklar"ı, Metin Erksan'ın "Gecelerin Ötesi", Attilâ Tokatlının "Denize İnen Sokak"ı, Orhan Elmas'ın "Kanlı Firar"ı ve Osman F. Seden'in "Namus Uğruna"sı birinci seçmeyi aşarak yarışmaya katılma hakkını kazanmışlardı. Eleştirmecilerin seçtikleri arasında Orhan Elmas'ın "Kanlı Firar"ı hiç hesapta yokken, rejisörünün tarih yanlışlığı yüzünden Atıf Yılmaz'ın "Suçlu"suna itirazı dolayısıyla kabul edilmiş ve seçicilere sormadan hazırlık komitesince de yarışmaya sokulmuştu. Fakat festival başlamadan öncesi yapılan ilk itiraz Orhan Elmas'a ait değildi. Büyük jüriyi yeterli bulmayan bir başka sinema eleştirmecisi de jüriye girmeyi kabul etmemiş ve çekilmişti. Festivalin başladığı gün ise hiç kazanma şansı olmayan bir çocuk filmi ile yarışmaya giren rejisör Atıf Yılmaz da seçmelere karşı çıkmış ve yaptıklarının içinde en iyisi olduğuna inandığı "Dolandırıcılar Şahı"nın ne bahasına olursa olsun yarışmalarda yer almasını istemişti. Fakat İstanbul gazetelerinin sinema eleştirmecileri - Atıf Yılmaz'ın ileri sürdüğü gibi: örnek çalışmalı - "Dolandırıcılar Şahı"na gereken ilgiyi nedense göstermemiş ve filmi ön seçim listelerine almamışlardı.

Rejisör Atıf Yılmaz yüksek sesten itirazını yaparak "Dolandırıcılar Şahı"nı yarışmaya ille de sokmak isterken, arada festival başlamış ve ön seçim barajını rahatlıkla atlayan yedi film gösterilme sıralarına girmişlerdi. Bunlardan, birinci günü açık filmi olarak gösterilen "Ayşecik-Şeytan Çekici" ile birinci "Ayşecik" - reji Memduh Ün - arasında temel yapı olarak pek öyle büyük değişiklikler yoktu. Yine küçücük bir kız çocuğunun akıl almaz serüvenleri birinci plâna çıkarılmış ve çevresi de tıka basa doldurulmuştu. "Yaşamak Hakkımdır",

"Gelinin Muradı" ve "Suçlu" filmlerinde rahatlıkla çevreye inip başarılı bir gözlemcilikle işlenmesini bilen Atıf Yılmaz, "Ayşecik-Şeytan Çekici"nde de, yine sırtını çevreye yaslandırma gayretindeydi. Beklenen ve akla uygun geleni de zaten buydu ama, nasıl birinci "Ayşcik"te bir Atıf Yılmaz kadar - belki ondan da başarıyla - çevreye inmesini beceren Memduh Ün, hikâyenin güçlü melodram unsurları arasında sıkışıp kalmışsa; benzeri bir sonuç, bu defa da Atıf Yılmaz'ın karşısına dikilmişti.

Festivale iki yıl öncesinin I. Türk Film Festivalinde Atıf Yılmaz'ınkine benzer bir yoldan giderek iki filmiyle katılan - "Ölüm Peşimizde" ve "Kırık Çanaklar" - rejisör Memduh Ün, "Gecelerin Ötesi"nin rejisörü Metin Erksan ile birlikte yarışmanın en güçlü adayıydı ve en başarılı rejisör armağanını kazanması büyük ihtimal dahilinde sayılıyordu.

Memduh Ün'ün her iki filmi festivalin en kalabalık - her dalda - adaylarını da bir araya toplamakta ve bu yönden ilgiyi üzerine çekmekteydi. 'Ölüm Peşimizde", kötü konulu fakat rejisörünün teknik gelişimini ortaya koyması bakımından hayli önem taşıyan polisiye bir filmdi. Türk sinemasında "Ölüm Peşimizde"ye kadar bir başına teknik usta ününü sürdüren Osman F. Seden'le bir anda atbaşı gelen ve yer yer biçim bakımından Seden'i de "takan" Memduh Ün, gerçek değerini bu filminden çok "Kırık Çanaklar"la büyük jüriye kabul ettirdi. "Kırık Çanaklar"; Edmond Morris'in 'Tahta Çanaklar" adlı tiyatro oyunundan Lâle Oraloğlu ile Halit Refiğ tarafından iyiye yakın bir nitelikte yaşayışımıza uygulanmıştır. Gerçi filmde bizim gerçeklerimize aykırı düşen davranışlar ve yorumlamalar yok değildir ama, buna karşılık "Kırık Çanaklar", sinemamız için çizgi üstü sayılan ve Şehir Tiyatrosu geleneğinin dışına taşan Turgut Özatay ve Lâle Oraloğlu'nun oyunlarıyla - yer yer fantezi havasına bürünse bile - küçük insanların sıcak yaşayışlarına, günlük dertlerine inme çabasını gösteriyordu.

"Ölüm Peşimizde", "Kırık Çanaklar" ve Orhan Elmas'ın "Kanlı Firar"ı fotoğraf direktörü Turgut Ören'e, İliadis'in karşısında iki yıl öncesi kaybettiği birinci armağanı bu defa mutlaka ve mutlaka kazandıracaktı. Memduh Ün ve Turgut Ören'in arkasından "Kırık Çanaklar"la Turgut Özatay, Salih Tozan en başarılı erkek, Lâle Oraloğlu ile Muallâ Kaynak; en başarılı kadın oyuncu ve Halit Refiğ Lâle Oraloğlu ikilisi de en başarılı senaryo yazarına adaylıklarını kaymuşlardı.

"Namus Uğruna"da yine hikâyenin dramatik yapısıyla özü bir yana koyup yalnızca biçim canbazlıkları yolunu seçen Osman F. Seden, bu yeni filminde de, son derece gülünç ve son derece gerçek dışı bir hikâyeyi anlatıyordu. Üstelik hikâyenin baş kişileri için de başarısız oyuncuları seçmişti. "Namus Uğruna"nin kirk yamalı bohça konusuna göre; genç, namuslu ve işsever bir şoför, mahallelisi bir genç kıza tutulup evlenmektedir. Gelgelelim, genç kız güzel olduğuna inanmakta, bundan ötürü de kocasının yaşattığı hayatı beğenmemektedir. Şoförün film boyunca baş kaldırıp ince ince gülen bir de patronu vardır. Takdimde alışılagelmiş bir yoldan bunun "kötü adam" olduğu seyirciye - sözde akıllıca bir biçimde - verilmekte, daha doğrusu bu; bir yandan oyuncu, bir yandan da seyirci dürtüle dürtüle olmaktadır. Bir ara karısını patronuna kaptıran, sağır olup sonunda herşeye rağmen kendini toplayan film kahramanı, "ahı"nı almak için derhal silâhına sarılmakta ve her türlü toplum uzlaşmasını reddetmektedir. Seden'in senaryocu ve rejisör olarak yaptığı öbür filmlerindeki bütün kahramanları gibi "Namus Uğruna"dakiler de ayni çizgiden sonlarına varmaktadırlar. Onlar için bir uzlaşma, ya da bir barış şekli yoktur. Hak olanı, ancak tabanca ve yumruk gücüyle alacaklardır. O yüzden acıklı son, hep ayni ve değişmez "son"dur.

Festivalde "Ölüm Peşimizde" ve "Namus Uğruna" gibi bir başka biçim denemesi örneği de, Orhan Elmas'ın "Kanlı Firar"ıydı. Elmas, sinemamızda öyle üzerinde uzun boylu durmak gereğini duyurmayan, sıradan bir rejisörken "Kanlı Firar"la beklenmedik bir anda gözleri üzerine çekmişti. Konu ve işleme bakımından da pek öyle büyük bir gelişme göstermeyen "Kanlı Firar", Orhan Elmas'ın filmografisinde yeni bir çizginin başlangıç işareti yerine geçmekteydi. Öteki filmleriyle sıradan ve ucuzuna denemelere girişip bir alay "müsvette" yapan rejisör, "Kanlı Firar"la bir takım atakları göze almıştı. Fakat bu cesareti festivalde Orhan Elmas'a herhangi bir armağan kazandırmadı

Festivalin en ilgi çekici filmi, şüphesiz rejisörlüğünü Attilâ Tokatlı'nın yaptığı,prodüktör Selçuk Bakkalbaşı'nın "Denize İnen Sokak"ıydı ve hiç bir şekilde seyirciye "taviz" vermemekte ayak direyip işi iflâsa kadar götüren film, şimdiye dek Türk sinemasında eşine rastlanmadık bir iyi niyet gösterisine girişmişti. Gününün yaşayışına bir türlü ayak uyduramayıp bu yüzden de toplumla bağdaşamayan bir paşazadenin acı, iç bu-

ran serüvenini hikâye eden "Denize İnen Sokak", sinematoğrafi yönünden ilkel ve bu ilkelliğini örtmek için de bir takım çizgi dışı "oyunlar"a başvuran bir filmdi. "Denize İnen Sokak"ta yerli filmlerimizi yerli film kılan hiç bir "unsur"a, tek bir ayağa düşmeliğe rastlanmamaktaydı. Kusuru, bu çeşit yeni denemelere hazırlıklı olmayan bir seyirci karşısına çıkması ve kabul edilmeyeceğini baştan hesap etmemiş olmasındaydı. Ulvi Uraz en başarılı erkek oyuncu, Tahsin Kavalcıoğlu da en iyi müzikçi armağanı adayıydılar ve kaybettiler.

Festivalin en büyük kazanma şansına sahip filmi "Gecelerin Ötesi"ydi ve film Metin Erksan imzasını taşıyordu. Erksan, filminde eski DP iktidarı sırasında her mahallede nasıl bir milyoner türetilmişse, başıboş ve sorumluluk duygusundan yoksun, giderek benliklerini kaybedip soysuzlaşmış bir çeşit türedi gençlikten söz ederek bunlardan yedi kişilik bir soyguncu çetesinin serüvenini anlatıyordu. Başlarda normal olarak dağıtılan hikâye, filmin ikinci yarısında da - bağışlanmayacak bir kusur - dağıtılmaya devam edilerek "son"; başlangıç ve gelişme süresinin çok üstünde bir hızla gelmekteydi. Bu yüzden de film gerekli havasından uzaklaşmakta ve seyircisini kendinden ayırmaktaydı. "Gecelerin Ötesi" ile Metin Erksan en başarılı rejisöre, Kadir Savun da en başarılı erkek oyuncuya adaydılar.

Sonuçta; "Kırık Çanaklar"la Memduh Ün en iyi rejisör, ayni filmdeki rolleriyle Lâle Oraloğlu ve Muallâ Kaynak en başarılı kadın ve en başarılı yardımcı kadın oyuncu, "Ölüm Peşimizde" ile Turgut Ören en başarılı fotoğraf direktörü, "Gecelerin Ötesi" ile Metin Erksan en başarılı senaryo yazarı ve Kadir Savun en başarılı yardımcı erkek oyuncu seçildiler. Büyük jüri özel armağanı ise, Tokatlı-Bakkalbaşı çiftinin filmleri "Denize İnen Sokak"a verildi.

İlk bakışta zapt-ı rapta girmekten pek hoşlanmıyan bir sinema manzarası gösteren Türk filmciliği 1961 yılının sinema mevsiminde de hep o alışılagelmiş başıboşluğu ile kendi başına buyrukluğu sürdürmüştür. Geçen yılın modası sırılsıklam aşk ve serserilik filmleri olarak ilân edilmiştir. Bir önceki yıl piyasaya çıkarılan sinematoğrafik bir başarısızlık örneği "Samanyolu"nun görülmemiş bir gişe rekoru kırması, 1961'de prodüktörleri ayni filmin baş rollerinde oynayan Göksel Arsoy ile Belgin Doruk'a yine "Samanyolu"na benzer konularda birbi-

rinin tıpatıp benzeri filmleri çevirmeye - adeta - itmiştir. Yeni yaratılan "gözde"ler, Türk sinemasında bir yandan film çevirme rekorunu kırarlarken, öte yandan da "gözde" olmanın verdiği bir güçle bir takım sırça köşkleri de tuzla buz etmekten çekinmemişlerdir. "Gözde"ler onbeş yirmi filme birden yetişip her filmde ayrı bir kişilik yaratma, ayrı bir özel oyun verebilme niteliğinden - bir mevsim boyunca yirmi filmi çevirip de ayrı kişilikler canlandırabilecek oyuncu, hiç bir ülke sinemasında ne görülmüş ve ne de duyulmuştur - çok uzak olduklarından, her yetiştikleri filmdeki rolleri; oyun bakımından büyükçe bir değişiklik kaydetmemektedir. Hele erkek oyuncunun karşısındaki kadın, kadın oyuncunun karşısındaki erkek oyuncu - çoğunlukla "gözde"lerde - yine ayni kişiler olduğundan, oyunları ve işlenişleri yönünden de birbirine çok benzeyen bu filmleri bir ötekisinden ayırt etmek hayli güçleşmiştir. Arada çevirdikleri filmlerle, ya da ellerinde eski iş yapan "gözde" lerine dayanarak sinema pazarında kendilerine bir çeşit tiranlık kurmuş büyük şirketler de yeni "gözde"lerin sert çıkışlarıyla eski güçlerinden büyük kayıplara uğramışlardır.

Küçük şirketler, elbirliği ve kendi yarattıkları "gözde"lerinin yardımı ile birinci plâna çıkarak büyüklerin karşılarına dikilmişler ve beklenenin tam tersi, büyükleri ağır zararlara doğru götürmüşlerdir. Yeni "gözde"ler büyük şirketlere karşı bir yandan vaziyet alırlarken, öte yandan da kendilerini önce doruğa, sonra da uçuruma götürecek saltanatlarını kurmuşlardır.

1961/62 yeni sinema mevsimi için yapılan ve gösterilenler arasında bu yüzden Türk filmciliğinin iyiye doğru gittiğine dair en ufak bir işaret bile yoktur. Küçük şirketlerin "aşkî melodram" modasına ister istemez büyükler de ayak uydurmuşlardı. "Üç Arkadaş"tan bu yana pek tutulup ağızlara sakız olan bir kaç kişilik serseri arkadaş grubunun acılı, tatlılı serüvenleri de "aşkî melodram"ların hemen arkasında yer almıştı. Bir önceki yılın sonlarına doğru tamamlanan fakat mevsimin geçmesi dolayısiyle büyük şehirlerde ancak yazlık sinemalarda oynatılan Osman F. Seden'in yeni Kurtuluş Savaşı filmi "Aşktan da Üstün", bir iki küçük şirketi de bu türe itmiş ve Şinasi Özonuk'un "Vatan Fedaileri" ile Semih Evin'in "Kahraman Üçler"i bu itilmenin ürünleri olarak ortaya çıkmıştı. Adını gü-

venilir rejisöre eriştirmiş Atıf Yılmaz, bir önceki yılki "Dolandırıcılar Şahı" adlı sosyal taşlama denemesinden sonra, bu yıla, biri polisiye komedi - "Allah Cezanı Versin Osman Bey" - diğeri de "aşkî melodram" - "Kızıl Vazo"da da yılın "gözde" lerinden Orhan Günşiray ve Göksel Arsoy ile yapmıştır. Birincisi ne kadar başarılı ise ikincisi de bir o kadar kötü filmdir.

Yine bir önceki yılın modasına ayak uydurayım derken son derece acayip bir "Dişi Kurt" yaratan eski usta Lütfi Ö. Akad'a gelince; anlaşılması gereğince Akad, geçen yıla ikinci, yerli Mike Hammer kırması Murat Davman'ın serüvenlerini anlatan "Sessiz Harp"le girmiştir. II. Türk Film Festivali'nin en başarılı rejisörü seçilen Memduh Ün ise, öbür rejisörlerden daha değişik bir çizgi üzerinde yürümekte ve bir "aşkî melodram"ın ardından "Üç Arkadaş"ı andıran ve konusunu Orhan Kemal'in "Devlet Kuşu" adlı romanından alan "Avare Mustafa"yı çevirmektedir. Osman F. Seden de "İki Aşk arasında" ve "Mahalleye Gelen Gelin" adını taşıyan yeni filmlerinde eski ustalığının ötesinde yeni birşey söylememektedir.

1961 yılındaki Türk sinemasında sansür baskısının bir türlü azalmamasıyla sansürden şikâyetler devam edip giderken, senaryocular ve rejisörler arasında da sarsıntılar ve tasfiyeler başlamıştır. 1954 deki "Yedi Köyün Zeynebi" ile görülmemiş bir ticarî başarıya ulaşan rejisör Muharrem Gürses, o günden bu yana Muhsin Ertuğrul'un getirip koyduğu Alman, Arap ve Şehir Tiyatrosu kırması sinemamızı uçuruma götüren kötü geleneği bir başına sürdürmüş ve çevirdiği yüze yakın filmi - çok gariptir - hiç bir ticarî fiyaskoya uğramamıştır ama, Gürses'in elindeki çalgısı durmadan ayni sesi ve havayı verdiğinden, sonunda bu rejisörden de bıkılmıştır. Bıkkınlık ve terketme, kat'iyen seyirciden gelmemiştir. Anadolu seyircisinde herhangi bir rejisörü ve o rejisörün yaptığı filmi reddetme ve karşı koyma bilinci uyanmış değildir. Karşı koyma, önce sinema eleştirmecilerinden, sonra işletmecilerden ve en sonra da yapımcıdan gelmiştir. Muharrem Gürses ile birlikte parlak başarılara kavuşmuş bir senaryocu Ali Kaptanoğlu - da 1961'de ortalıktan silinirken bir başka senaryocu ile oyunculuktan gelme yeni bir senaryocu yeniden piyasaya çıkmışlardır. Bunlar Sadık Şendil ile Bülent Oran'dır. Birinin gidişi ne kadar olumlu ise; ikincilerinin yeniden gelişleri, bir o kadar düşündürücüdür.

Faruk Kenç, Baha Gelenbevi, Şadan Kamil, Aydın Arakon

ve Şakir Sırmalı'nın içinde bulunduğu eski kuşak rejisörlerini, daha sonra Akad'ların, Erksan'ların, Karamanbey'lerin, Yılmaz'ların, Seden'lerin ve Ün'lerin takip ettiği orta kuşak rejisörleri; bir öncekilerin getirip çıkınaza soktuğu Türk sinemasını kurtarma savaşına girişmişler ve her biri kendi yönünden -sevaplarının yanı sıra günahları da vardır- olumlu çalışma örnekleri vermişlerdi. Yalnız, orta kuşak rejisörlerinin bu olumlu çalışmaları hiç bir zaman bir bütünlüğe erişmemiş, yarım kalmıştı. Başta Muhsin Ertuğrul olmak üzere, eski kuşak rejisörlerinin Türk sinemasına ettiği kötülükler, kolay kolay arınacak soydan değildir. Orta kuşak, işte bu çıkmazdan kurtarma ve kötülüklerden arınma savaşında kendi kendini ağır ağır tüketmiş ve yıpranmıştır. Orta kuşak bir yandan film yapma, bir yandan sinemayı doğru dürüst bir gramere sokma ve bir yandan da iyi sinemanın savaşını yapmak zorundaydı.

Geçen yılla gelen ve bu yıl sayılarını üçe dörde çıkaran yeni kuşak rejisörleri ise, orta kuşağa nazaran yine de pek hazıra konmuş sayılmıyorlardı. Savaşmanın kendilerine tanıdığı film yapma hakkını kolaylıkla yenilere kaptırmak istemeyen orta kuşak; yenileri, eski kuşağın kendilerini karşıladığı gibi öyle güler yüzle karşılamamıştır. Yeniler hem eski hem orta kuşak rejisörleriyle ayrı ayrı uğraşmak zorundaydılar. Ayrıca iki kuşaktan daha değişik düşündükleri için de prodüktör ve seyirciler tarafından yadırganmaktadırlar. Yeniler kuşağından bir Halit Refiğ ve geçen yıl yaptığı "Yasak Aşk", kolay kabul edilmiş bir film değildi. Yeniler hem şekil ve hem de konu yönünden yenileşme çabasını bu ve buna benzer ilk denemelerden sonra şimdilik bırakmış görünmektedirler. Daha çok şekilcilik üzerinde durmakta, yaratıcı olmak yerine de batı sinema ustalarının çeşitli etkilerini sürdürmektedirler. İçlerinde birkaç rejisörün etkisi yerine, tek bir rejisörün etkisini, ya da yerli bir ustanınkini tercih edenler de yok değildir. Çok etkiliye Halit Refiğ, tek etkiliye Suphi Kaner, yerlilerden Osman F. Seden'e yaklaşır bir ritm ve çalışma örneğini de Ertem Göreç gösterilebilir. Bu arada, yaşça genç olup da kafa ve üslûp bakımından orta kuşaktan çok eski kuşağa sıkı sıkıya bağlı, örneğin bir Nejat Saydam, bir Ülkü Erakalın ve bir Türker İnanoğlu ve Nişan Hançer de sayılabilir. 1961 yılı, Türk sinemasında Yenilerin kendilerini suyun yüzüne çıkarma savaşına giriştikleri ve bu kör döğüşünü sürdürdükleri yıldır.

1961 DE TİYATRO

Yıldırım KESKİN

1961 yılında hiçbir önemli tiyatro eseri yazılmadı demek, büyük bir iddia mıdır? Böyle bir iddianın ileri sürülmesi aynı zamanda tiyatro'nun bir kriz geçirdiğini de kabul etmek olur. O zaman, bu krizin sebeplerini araştırmak gerekir. Bizim memleketimizde yazar krizi vardır. Başka memleketlerde ise, yalnız yazar krizinden değil, genel olarak tiyatro krizinden söz açılmaktadır. Ama kriz büyük bir kelimedir. Salacrou: "Bundan kırk yıl önce de tiyatro krizinden söz ediliyordu" diyor. Tiyatroda her zaman bir kriz olmuştur. Ama bu tiyatronun ilerlemesine, yeni yazarların, sahneye koyucuların, oyuncuların doğmasına engel olamamıştır. Tiyatroda kriz, tiyatronun yaşamasını sağlıyan en önemli unsurlardandır! Ne kadar aykırı görünürse görünsün, bir gerçek payı vardır bunda. Tiyatro krizi de, belli bir zaman içinde ve o zamanın verilerine göre ölçülmek gerekir. En büyük krize belki de Molière'in çağı tanıklık etmişti. Tiyatro, idarecisini de, oyuncusunu da, yazarını da ancak geçindiriyordu. Hattâ geçindirmiyordu. Bugün, örneğin Paris'teki elli tiyatrodan iki tanesi kapılarını kapadığı zaman krizden söz açıyoruz. Bir yılda sadece iki önemli piyes seyrettiğimiz zaman diğer yazarların geleceklerinden endişe ediyoruz. -Krizden söz açmak doğru değil öyle ise.... 1961 yılında tiyatro bir kriz geçirmedi, sadece bir durgunluk oldu...

Burada, kendi memleketimizle diğerlerini ayırmamız gerek. Bizde kriz, ya da durgunluk, seyirci yönünden değil, daha çok yazar yönünden. Türkiye'de bir tiyatro seyircisi var. O kadar var ki, piyeslere beğenmiyeceğini bilse bile gidiyor. Neden gidiyor? Bunun en belli başlı sebebi, bence, eğlence vasıtalarının azlığıdır. Tiyatro, bir eğlence vasıtasıdır, ya da değildir diye tartışacak değilim burada. Büyük çoğunluk için tiyatro, eğlence vasıtasıdır; ancak sanatçılar için başka bir anlamı, bir işlemi olabilir. Türkiye'de sinemalar yeteri kadar değildir, gelen filmlerin çoğu kötüdür. Televizyon yok.

tur, diğer eğlence vasıtalarının seviyesi düşüktür. Kalır, tiyatro. Bunun dışında bir de, ne denirse densin, sanat eserine ilgi, saygı duyan bir kuşak yetişmiştir. Bu kuşak, tiyatroyu sevmekte, anlamakta, tartışmaktadır. Önemli olan bu seyirciye, tiyatrolarımızın yeteri kadar cevap verip veremedikleridir. Gerçi, sayıları yıldan yıla artmaktadır, ancak buna bakarak iyimser olmıyalım. Tiyatro bir birlik sanattır. Yazarı, oyuncusu, sahneye koyucusu, dekoratörü v.b. ile. Bizim tiyatromuz yazarından yoksundur. Böyle olunca bir bütün olan tiyatronun bir yönünün eksik kaldığını kabul etmek gerekecektir. Genç yazarlarımızın, bazen, çok başarılı denemelerini unutuyorum, zannedilmesin. Ancak tiyatro eseri gelenek yaratamadıkça, örnek niteliğini alamadıkça, gelip geçici olmaktan ileri gidemez. Her meslekte olduğu gibi, tiyatro yazarlığında da devam ve her yeni eserde mükemmelleşme esastır. Son yılların bize büyük bir sahneye koyucu getirdiğini de iddia edemeyiz. Büyük yazarla büyük sahneye koyucu birbirine bağlıdır, biri olmadan ötekinin olması çok güçtür. Türkiye'de yazar tiyatroya girememiştir daha, profesyonel olamamış, başka bir deyimle tiyatro yazarlığı başlıbaşına bir meslek durumuna gelememiştir. Böyle olunca, sahneye koyucu ile yazar arasında beraber bir çalışma düşünülemez. Oyuncularımıza gelince, onların değerlerinin tiyatronun diğer unsurlarından üstün olduğunu kabul edeceğiz. Kenter kardeşler gibi. Gökçer gibi adlar bütün bir seyirci topluluğunu tiyatroya çekmeye yetiyor. Tiyatro oyunculuğu da bir öğrenim ve disiplin gerektirir. Dileğimiz, konservatuar tiyatro bölümü öğrencilerinin artması, bu öğrencilerin de, Fransızca bir deyimle, tiyatro tarafından adamakıllı ısırılmış olmalarıdır!

Dış ülkelerde ise, tiyatrodaki durgunluğun başka sebepleri var. Televizyon ve sinemanın rekabeti, otomobil sayısının artması ile seyircinin şehir dışına çıkıp eğlenme imkânlarını bulması, bir temsilin maliyet fiyatının artması, en ufak bir başarısızlığın çok ağır malî külfetler yüklemesi gibi. Bu sebeplerin bir kısmı çok ciddidir. Televizyon ile sinemanın, tiyatronun rakibi olabileceklerini pek zannetmiyorum. Aksine, propagandasını yapıyorlar. Televizyon, ya da sinemada seyrettiği sanatçıların kendilerini görmek için seyirci, tiyatroya koşuyor. Bunun yanında otomobil sayısının artışı tiyatro için ciddî bir tehlikedir. Seyirci, bir salonda kapalı kalacak yerde, otomobile atlayıp civar köylerden birinde örneğin bir

kahve içmeye gitmeyi kolaylıkla tercih edebilir. Hayat seviyesi çok yüksek olan İsviçre ve İsveç gibi ülkelerde durum, seyircinin çoğunluğu için böyledir.

Dış ülkelerdeki tiyatro durgunluğunun bir sebebi de, yazarların, her zaman seyircinin isteğine göre eser vermemesi. Bu yüzden yazarlara kızmak doğru olmaz şüphesiz. Yazar istediği ve ancak yazabildiği eseri verir. Özgürlüğü kutsal olduğuna, sanatın ilerlemesi için başka çıkar yol da bulunmadığına göre, durumu olduğu gibi kabul etmek gerekir. Bir kısım yazarlar, belli bir aydın sınıf için eser vermektedirler. Bunlar arasında *avant-garde* dediğimiz yazarları sayabiliriz. Diğer bir kısmı ise, halkın zevklerini çok küçümsemekte, eskimiş duygu ve düşüncelerden vazgeçememektedirler. Her iki halde de, ne çok aydın, ne çok cahil, kısaca orta seviyeli ve çoğunlukta olan seyirci tiyatrosuz kalmaktadır.

★

1961 yılındaki tiyatro ve seyirci sorunlarını kısaca özetledikten sonra, bu yıl içinde bilhassa dış memleketlerde sahneye konulmuş eserlere göz atmak her halde yerinde olacaktır.

Günümüz yazarları içinde 1961 yılında Fransa'da kendilerinden en çok söz açtıran iki İsviçreli yazar oldu. Bu yazarlardan birincisi Friedrich Dürrenmatt, memleketimizde de bundan birkaç yıl önce dilimize *"Bir Ziyaret"* adı ile çevrilerek oynanmış olan *"La visite de la vieille dame"* adlı eseri ile biraz tanınmıştır. Dünya sahneleri bu yıl Dürrenmatt'ın üç eserine perdelerini açtılar. *"Le mariage de Monsieur Mississipi"* ile *"La visite de la vieille dame"* Paris'te birbiri ardınca temsil edildi. *"Romulus le Grand"* Almanya ve İsviçre'de tekrar oynandı. Bu eserlerden *"La visite de la vieille dame"* 1957 yılındanberi New York'tan Tokyo'ya kadar hemen hemen bütün dünya sahnelerinde temsil edilmiştir.

Kimdir bu Dürrenmatt? 1921 yılında İsviçre'de Bern kantonunda doğmuş. Protestan bir papazın oğlu. Zürich'te felsefe ve ilâhiyat okumuş. İlk tiyatro piyesi *"Il est écrit"* yi 1946 da yazıp Zürich'te oynatıyor. Bir İsviçreliden beklenmiyecek kadar keskin dili ile piyes, hâdise oluyor. Bu eserden sonra Dürrenmatt, hayatını kazanmak için, polis romanları yazmaya koyuluyor. Bu polis romanlarında yeni, barok, olağanüstü

bir dünya yaratıyor. 1946 yılında tekrar tiyatroya dönen yazar *"La visite de la vieille dame"* ı veriyor. Eser o tarihtenberi dünya sahnelerini gezmektedir. 1948 yılında oynanan *"L'Aveugle"* aynı başarıyı sağlamıyor. Ama bunu izleyen iki eser *"Romulus le Grand"* ile *"Le Mariage de Monsieur Mississipi"* Dürrenmatt'ın ününü hem daha fazla yayıyor, hem sağlamlaştırıyor. "Yeryüzünde Guillaume Tell'den sonra en çok tanınan bu İsviçreli Brecht'ten boş kalan yeri almıştır" deniliyor.

"La visite de la vieille dame" her şeyin, hattâ adaletin bile satın alınabileceğini, insanların konfor karşısındaki, rahatlık karşısındaki zaaflarını anlatmaya çalışıyor. Eser, 1957 yılında Paris'te ilk oynandığı zaman, beklenen başarıyı kazanamamıştı. 1961 yılında eseri yeniden Paris'e getiren *"Comédie de l'Est"* Dürrenmatt'a gerçek değerini kazandırdı. Hubert Guignoux'nun sahneye koyduğu piyeste, Valentine Tessier, Claire Zahanassian rolünü oynamaktadır. Yaşlı sanatçı, Dürrenmatt'ın eserinde hayatının en güzel rollerinden birini bulmuştur.

İsviçreli yazarın Paris sahnelerinde büyük bir başarı ile oynanmış ikinci eseri de *"Le Mariage de Monsieur Mississipi"* dir. Eser, başlangıcından sonuna kadar buluşlarla doludur. O kadar ki, seyirci, bu kadar bol deha ışıkları içinde yoruluyor, yeniliklerin farkına varamıyacak hale geliyor. Dürrenmatt yaratıcılıkla alay ediyor sanki. Aynı zamanda da sahne imkânlarının ne kadar uzağa götürülebileceğini gösteriyor. Bu eser de bütün bir dünyadır. Hayali bir ülkenin büyükleri arasında geçer. Kadınlar, erkekler, bütün çıplaklıkları ile ortaya konulmuştur. Siyasî rejimlerin sert bir tenkidi yapılmaktadır.

1961 yılında adından uzun uzun söz açtırmış ikinci İsviçreli yazar Türkiye'de hiç tanınmamıştır, şimdiye kadar hiçbir eseri sahnelerimizde oynanmamıştır. Max Frisch'in *"La guerre est finie"* adlı piyesi 1953 yılında Paris'te temsil edilmiş, küçük bir başarı kazanmıştı. 1961 yılında Théâtre de Babylône'da oynanan *"Biedermann et les incendiaires"* in kaderi bambaşka oldu. Frisch bir anda kendisini büyük yazarlar arasında buldu.

"Biedermann et les incendiaires" yirminci yüzyıl insanının, etrafını çeviren bütün tehlikelere rağmen nasıl saf kaldığını, nasıl bir vurdum duymazlık içinde yüzdüğünü göstermektedir. Konuyu kısaca anlatmak belki yerinde olur. İsviç-

re'de bir köyde, boyuna yangınlar olmakta, yangıncılar yakalanamamaktadır. Köyün sakinlerinden Biedermann'ın evine garip bir adam gelir bir gün. Yemek ister, yatacak yer ister. Biedermann o kadar iyi adamdır ki, kendi rahatından da fedakârlık ederek, razı olur. Bir zaman sonra misafirinin bir de arkadaşı ortaya çıkar. Eve benzin tenekelerini yığar, Biedermann'a olmıyacak yalanlar anlatırlar. Ev sahibi o kadar saf, o kadar iyi niyetlidir ki, bütün yalanlara inanır; günün birinde ev tutuşup yanıncaya kadar. Yazar, her gün yeryüzünün bir tarafında patlatılmakta olan şu veya bu bombasını nasıl kılımız kıpırdamadan seyrettiğimizi, her gün kendisini biraz daha duyuran tehlikeler karşısında nasıl rahat yaşamakta devam ettiğimizi, oysa ki, günün birinde Biedermann gibi hep birden havaya uçmamızın pek muhtemel olduğunu göstermek istiyor.

Eseri, ilk önce Lausanne'da seyrettiğim zaman, oyuncuların mükemmelliği ve sahneye konuşun güzelliği karşısında şaşırmıştım. Piyesi Lausanne'da, bugün ünü bütün Avrupa'ya yayılmakta olan Charles Apothéloz sahneye koymuş, Biedermann ile Goulot rollerini, William Jacques ile Fernand Berset gibi Fransız İsviçre'sinin en gözde oyuncularına vermişti. Paris'teki temsil aynı bütünlükte olmamıştır. Öyle zannediyorum ki, eseri Fransa'da sahneye koyan Jean-Marie Serreau mizah tarafına gerektiği kadar önem vermemiş, piyesin akımını ağırlaştırmış, biraz. Fakat yangıncı Goulot rolünü Lausanne'da oynamış olan Fernand Berset, Paris'te de oynadığı aynı rolü, büsbütün olgunlaştırmış. Temsile boylu boyunca hâkim olan da o.

Yakın bir gelecekte Paris seyircisi Frisch'i daha iyi tanımak fırsatını bulacaktır her halde. *"Don Juan ou l'amour de la Géométrie"*, *"La grande rage de Philippe Hortz"* gibi eserleri ramp ışıklarına çıktığı zaman Frisch'in gerçek değeri de daha iyi anlaşılmış olacaktır.

Bu iki İsviçreli yazar dışında Paris'te, yaşayan tiyatro yazarlarından, adından en çok söz edilen, genç François Billetdoux o'dur, denebilir. Billetdoux hem yazar, hem aktör. Bundan birkaç yıl önce *"Tchin-Tchin"* adlı piyesi, yazarın adını duyurmuş, aynı eser *"Şerefinize"* adı ile Türkiye'de de oynanmıştı. Bu defa Billetdoux, çok sağlam bir eserle geliyor: *"Va donc chez Törpe"*. Pirandello ve Dürrenmatt'ın çok etkisi altında kalınarak yazılmış bir oyun bu. Beckett'i de hatır-

latıyor. Olay, Ursula Maria Törpe adında bir kadına ait dağ evinde oturan altı pansiyoner ile, evde birbiri ardınca vuku bulmuş intihar vakaları hakkında tahkikat yapmıya gelen polis müfettişi arasında geçer. Henüz hayatta bulunanlar da ölümlerini beklemekte ve Törpe'nin evine de bunun için geldiklerini itiraf etmektedirler. Polis müfettişi, sağ kalanları yeniden hayata bağlamaya, intihardan vazgeçirmeye çalışır. Sonuçta, ümitsizlik içinde kendisi de hal çaresini intiharda bulur. Ölümün kaçınılmazlığı üzerine yazılmış bir eserdir bu. Antoine Bourseiller'nin sahneye koyduğu piyeste, polis müfettişi rolünü yazarın kendisi oynamaktadır. *"Va donc chez Törpe"* ile Billetdoux sanat hayatında önemli bir adım atmış oluyor.

Bernard Shaw'dan da çok söz edildi geçen yıl. Yeni bir piyesi sahneye konulduğu, ya da bilinmiyen bir eseri ortaya çıktığı için değil. Jerôme Kielty, İrlanda'lı yazarın kırk yıl boyunca ünlü sahne oyuncusu Mme. Beatrice Campbell ile yazıştıkları mektuplardan bir piyes çıkarmış: *"Cher menteur"*. Sevgili yalancı, büyük yazarın kendisi; ona bu ismi veren de Campbell. Kırk yıl sürmüş, çok masum bu aşk macerasından büyük bir eser ortaya çıkmış değil; ama rolleri iki çok yaman sanatçı, Pierre Brasseur ile Maria Casarès oynayınca, ortaya unutulması güç bir temsil çıkıyor.

Bu yaşayan yazarların yanında geçen yıl Paris'te en çok oynanan yazarların başında Brecht geliyor. Bir yılda üç piyes: *"La résistible ascention d'Arturo Ui"*, *"La bonne âme de Se Tchouan"*, *"Schweyk dans la deuxidème guerre mondiale"*. Geçen yıl Vilar'ın TNP'de sahneye koyduğu Arturo Ui, Almanya'da Hitler'in iktidara gelişinin hicvidir. Brecht'in en ünlü oyunlarından biridir. *"Schweyk dans la deuxième guerre mondiale"* ise yazarın sağlığında hiç oynanmamış ve en başarısız olarak tanınmış eserlerinden biri. Eserin zayıflığına rağmen, kazandığı başarının sebebi Roger Planchon'un sahneye koyuş şeklidir. Planchon, alışılagelmiş sahneye koyma şekillerine bir yenilik getiriyor. Bir sinema metodu olan *"travelling"* leri döner sahne üzerinde, tiyatroda kullanıyor. Eleştirmeciler bunun tiyatro tarihinde bir hâdise olarak kalacağını ileri sürüyorlar.

Yukarıda, sözünü ettiklerimizden başka hangi yazarların eserleri oynandı? André Roussin'in manzum piyesi *"Les Glorieuses"*, baş rolü Pierre Dux gibi bir aktörün oynamasına

rağmen başarılı oldu, denilemez. Jean-Pierre Cassel ile Annie Girardot'nun oynadıkları Marcel Achard'ın *"L'Idiote"* u için de aynı hükmü verebiliriz. *"Piège à un homme seul"* ün mutlu yazarı Robert Thomas, bu yıl ikinci oyununu verdi: *"Huit Femmes"*. Bütün oyuncuları kadın olan ve aralarında çok ünlüleri bulunan bu oyuncular yazara, ilk piyesinin başarısını sağlıyamadılar. Pierre Fresnay'in baş rolünü oynadığı ve içinde Türkiye aleyhine de bir hayli bölüm bulunan Terence Rattigan'ın *"Lawrence d'Arabie"* si ise kısa bir müddet sonra afişten düştü.

Paris tiyatrolarına bu kısa bakıştan çıkan sonuç, belli başlı bir yeniliğin kendisini göstermediği, çığır açabilecek hiçbir yeni yazarın ortaya çıkmadığıdır. Tiyatro teorisinde önemli bir değişiklik olmamıştır. Paris tiyatroları gençlere geniş yer verememişlerdir. Gençler daha çok İngiltere'de, o da deneme tiyatrolarında, kendilerini gösteriyorlar. John Mortimer'in *"Lowich Hour"* u, N. F. Simpson'un *"The Form"* u, Harold Pinter'in *"A Slight Ache"* i 1961 yılında Londra'da *Théâtre* Club'de oynandı. Fakat kendisinden uzun uzun söz açtıran başka bir yazar oldu: Selagh Delaney. *"Bal Tadı"* nın yazarı, yeni eseri *"The Lion in Love"* da, gene bütün tiyatro kurallarını hiçe sayarak seyirciyi ikiye ayırmasını bildi.

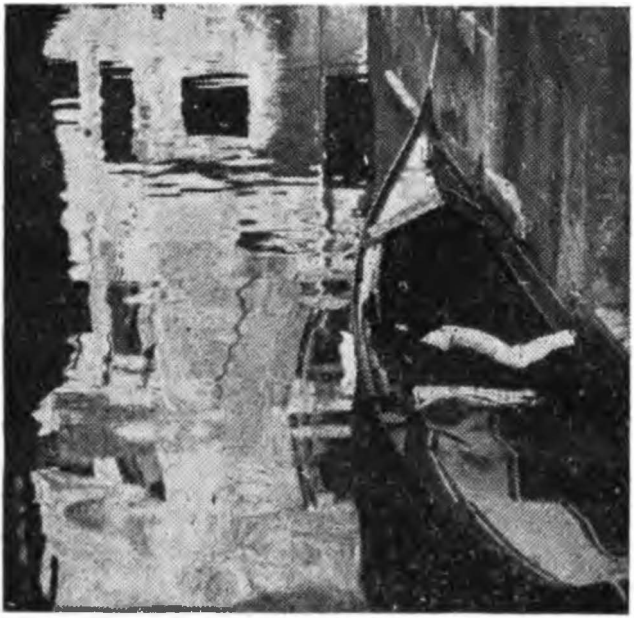
Bu kısa bilânçoyu Tenesse Williams'ın son eseri ile bitirelim. Bundan önceki piyesinin temsili sırasında, artık her zamanki kahramanlarına dönmiyeceğini söylemiş olan Williams, sözünü tutmuyor. *"Period of Adjustment"* da her zamanki Williams olmakta devam ediyor. Yeni evlenmiş çiftlerin birbirlerine alışıncaya kadar geçirdikleri krizin hikâyesi bu. Tenesse Williams söyliyeceklerini adamakıllı tüketmişe benziyor.

★

Kendi yazarlarımıza, kendi oyuncularımıza, başka bir deyimle kendi tiyatro dünyamıza gelince, 1961 yılı *"Midas'ın Kulakları"* çapında bir ikinci eser getirmedi bize. Yazarlarımız klâsik ölçüler içinde, herhangi bir yenilik aramadan eserler verdiler. Bunların içinde en ümitlisi Cahit Atay'ın *"Pusu"* isimli tek perdelik oyunudur. Ankara tiyatroları genç yazarlara kapılarını ardına kadar açıyor, onlara çalışma imkânları sağlamak istiyor. 1961 - 1962 tiyatro mevsimine dört yer-

li eserle başlaması bunun en güzel delilidir. Bu iyiniyet şimdiye kadar bize, birkaç genç yazar kazandırmıştır. Zamanla çok daha başarılı oyunlar seyredeceğimize inanmak ve sabırla beklemek gerektir.

Burada, tiyatromuzun Atina Festivali sırasında Yunanistan'da kazandığı başarıya da işaret etmek isterim. Devlet Tiyatrosu 1961 güzünde Atina'da *"Kral Oidipus"* ile *"Midas'ın Kulakları"* nı oynadı. Atina gazeteleri her iki oyundan da övücü bir dille bahsettiler; bilhassa *"Kral Oidipus"* un sahneye konuluşu ile Cüneyt Gökçer'in oyunundan uzun uzun söz açtılar.

Edward Hartwig: Fotoğraf

1961 DE ŞİİR ÇEVİRİLERİ

Edebiyatımızda henüz değerlendirilmeden bırakılan çalışma kümelenişlerinden biri de çeviri şiir alanında görülüyor. Milli Eğitim Bakanlığı Tercüme Bürosu'nun çıkarageldiği *Tercüme* dergisinde (ilk sayı, 19 Mayıs 1940) zaman zaman Tanzimat şairlerimizin Batı şairlerinden şiir çevirileri üzerine incelemeler görülür. Ama Tanzimat'çılardan bu yana yapılmış, yapılmakta olan şiir çevirileri konusunda incelemeler, öyle sanıyorum ki, yoktur. Türk şiirinin bir dönemden ötekine ve kişiden kişiye ayrımlar gösteren yönelişlerinde çeviri şiirlerin de inkâr edilemez payları olduğu dikkate alınırsa, bu konuda yapılacak araştırmaların bazı yargılarımızı değiştireceği, kendi şairlerimiz üzerine daha nesnel konuşabilme imkânları sağlıyacağı söylenebilir. Sonra, bir şair, genellikle kendi dünyasına en yakın şairleri daha çok okuyacağına, çevirirse özellikle böyle şairlerin eserlerinden seçmeler yapacağına göre; onun sanat anlayışının belirtilmesinde bu gibi çabaları üzerine de eğilmek gerekir. Bir de çeviriyle aslının karşılaştırılması, ilginçtir. Şunun için ki: Kendine özgü bir anlatışı, bir üslûbu olan bir şair çevirdiği şiir önünde çokluk tarafsız kalamaz, ona kendi damgasını vurur. Böylece elindeki şiir sıradan bir çeviri olmaktan çıkarak bir yeniden-yaratma katına yükselir. En güzel şiir çevirilerinin, usta şairlerin elinden çıkmasını böyle açıklıyorlar. Bizi bir şiiri çevirmiye iteliyen sebebin; sırf dilbilgisi, söz dizimi yönlerinden bizce de anlaşılmış olması ile; bizde yatan, bizim şiirlerimizde de şu veya bu yoldan varlığını belli eden bir sanat anlayışına özgü değerler taşıması halinde ortaya çıkacak farklar; çevirinin başarı derecesini etkiliyor. Yani şair-çeviricilerin seçtikleri şiirlerden bu yönden de bazı sonuçlar çıkarılabilir demek istiyorum.

1961 yılı Batı şiirlerini çevirmeden yana bir hayli verimli oldu. Bu çabaların hepsinin de başarılı olup olmadığını söylemek, bu yazının sınırları dışındadır. Bu türlü bir yargı, elbette, çevirilerin asıllariyle karşılaştırılmalarını şart koşar. Zaten şiir çevirileri üzerinde nedense hiç konuşulmaması, onların asıllariyle karşılaştırılması gibi bir zorunluluğun kolayca yerine getirilememesi yüzünden oluyor. Benim niyetim, burada yalnız bir bilânço çıkarmak, bu alanda bu yıl yayınlanmış kitaplarla, taradığım başlıca sanat dergilerinde (Çağ-

rı, Dost, Tercüme, Türkçe, Türk Dili, Varlık, Yeditepe, Yelken, Yeni Ufuklar) 1961 deki çeviri şiir verimlerine bir göz gezdirmek, onları toparlamaktır.

I) Yılın çeviri şiir antolojileri :

Çıkışlarında geniş ilgiler toplıyan, değerlerini bugün de sürdüren *Tercüme dergisi şiir özel sayısı* (1946, sayı 34-36), *Orhan Veli Kanık*'ın *Fransız Şiiri Antolojisi* (Varlık yayınları, 1947), *Hüseyin Karakan*'ın *Dünya Şiiri Antolojisi* (Kendi yayını, 1957), *Çağdaş Fransız Şiiri Antolojisi* (Yeditepe yayınları, 1959) gibi antolojileri hatırlıyarak girdiğimiz 1961 yılı, bize iki genel antoloji daha getirdi:

1 — *Dr. Muhaddere Nabi Özerdim*'in *Çin Şiirleri Antolojisi* (İş Bankası yayınları, Ankara, 1961, 84 s., 300 kuruş). Doğrudan doğruya Çinceden çevrilen şiirler üzerine bir inceleme ve karşılaştırma için Muzaffer Uyguner'in yazısına bakınız: Türk Dili, Nisan 1961 sayısı.

2 — *Atâ Kamatay*'ın *Çağdaş İskandinav Şiiri Örnekleri* adlı antolojisi (Şairin kendi yayını, İstanbul 1961, 104 s., 4 lira). Bu kitaba İsveç'ten 12, Norveç'ten 10, Finlandiya'dan 7, Danimarka'dan 6 olmak üzere, hepsi 35 çağdaş İskandinav şairinden örnekler alınmış, şiirlerden önce şairler üzerine kısa biyografik bilgiler verilmiş, çevirenin kitap sonuna eklediği bir açıklamaya göre, Norveç ve Danimarka şiirleri doğrudan doğruya bu dillerden, İsveç şiirleri ise, İsveççe asıllar İngilizceleriyle karşılaştırılarak, Fin şiirleri de, ya İsveççe, ya İngilizcelerinden çevrilmiştir. Kitaptaki 12 İsveç şiirinden 6 sı yıllardır Yeditepe'de İsveç şairlerinden çeviriler yapan *Lütfi Özkök* imzasını taşıyor. Çağdaş İsveç şiirini, çevirenin de belirttiği gibi, şimdilik "ilk defa bir bütün halinde" bu kitapta gördük.

1960 sonlarına doğru çıktığı için burada hatırlatılması uygun bir üçüncü antoloji daha var: *E. Mahir Yalnız*'ın *Alman Şiiri Antolojisi* (Şairin kendi yayını, Ankara 1960, 96 s., 3 lira). Kitap, Klopstock (1724 1803) ten Karl Guesmer (Doğ.: 1929) e kadar doğum tarihlerine göre sıralanmış 58 Alman şairinin birer veya birkaç şiirini veriyor. Kitabı hazırlıyan, şiirlerin hepsini kendisi çevirmiştir. Şiirlerinin üstünde sadece şairin adı, doğum-ölüm tarihleri bulunuyor, başkaca bir not'a rastlanmıyor.

II) Tek tek şairlerin şiirlerini derliyen kitaplar :

1 — Eluard, Gamarra, Mevlâna, Neruda, Guillevic, Desnos, Hayyam, Brecht, Boris Vian'dan çevirdiği 18 şiiri, 1960 Eylülünde *Asıl Adalet* adlı bir kitapta derliyen *A. Kadir*, 1961

başında *Asım Bezirci* ile birlikte *Paul Eluard, Seçme Şiirler* baş'ıklı yeni bir kitap daha çıkardı (Kendi yayınları, 72 s., 3 lira). İki hazırlayıcı, bu kitaba Sabahattin Eyüboğlu, Cahit Sıtkı Tarancı, Orhan Veli Kanık, Melih Cevdet Anday, Oktay Rifat, Can Yücel, Sabri Altınel, Cemal Süreya ve kendilerinin Eluard'dan yaptıkları çevirileri aldılar (34 şiir). Daha önce *Tercüme* dergisi şiir özel sayısı'nda (1946), *Orhan Veli Oktay Rifat Melih Cevdet*'in *Batıdan Şiirler* antolojisi'nde (Yeditepe yayınları, 1953) ve *Çağdaş Fransız Şiiri* antolojisinde (Bk. I) gördüğümüz şiirlerin de yer aldığı bu kitap; baş sayfalarında Eluard (1895 - 1952) ın hayatını özetliyen yazısı, şairin kişiliği ve sanatı üzerine Claude Roy ve Gaeton Picon'dan A. Bezirci'nin çevirileri ile bu alanda örnek eser değerini taşıyor. Seçmelerin en ünlü ve titiz şiir ve sanat erlerimizin çevirilerinden derlenmiş olmasiyle de boşa gitmemiş. kutlanması gereken, ciddî bir çaba.

2 — *Abdullah Rıza Ergüven*'in *Baudelaire'den Şiirler* adlı kitabı, 1961 Haziran'ında basıldı (Varlık yayınları, 80 s., 2 lira). Başına François Porché'nin bir etüdünün İhsan Akay tarafından kısaltılarak çevirisi konan bu kitapta, Fransız şairlerinin (1821 - 1867) 49 şiiri var. Her yeni kuşağa öğretecek çok şeyleri bulunan bu büyük şiir ustası, dilimize en çok çevrilen Batı şairlerinin başında gelir. *Âlişan-zade İsmail Hakkı*'nın *Les Fleurs de mal*'i bütün şiirleriyle çevirisinden (Elem Çiçekleri, İstanbul 1927, 400 s., 163 şiir), bu yana, şairlerimiz ondan zaman zaman yeni çeviriler yapmıya devam ettiler. *Vasfi Mahir Kocatürk, Elem Çiçekleri*'ni bir kere daha çevirdi, yayınladı (1957). *Şükran Kurdakul*'un derlediği *İçe Kapanış* adlı bir kitapta (Ataç kitabevi yayınları, 1959) yalnız Baudelaire çevirileriyle meydana geldi. Yukarda andığımız Fransız şiiri antolojileri dışında bugün de, birkaç kere çevrilmiş Baudelaire şiirlerinden çoğunun genç şairlerimizce bir daha denenliklerini görüyoruz. Baudelaire çevirisi işinin bunca geçmişi ve tecrübeleri bulunması, yeni çeviricilere yarı yarıya bir kolaylık sağlasa gerektir. Bu durumlar gözönüne alınınca, şair Abdullah Rıza Ergüven'in bu yeni Baudelaire armağanında üstün bir başarı beklenirdi. Kitap, Baudelaire severleri hayal kırıklığına uğrattı (Bk. Türk Dili dergisi, Ağustos 1961, s. 872).

3 — 1961 Eylûl'ünde *Erdoğan Alkan*, *Paul Verlaine* kitabını çıkardı(kendi yayını, Samsun Yüceer matbaası, 192 s., 5 lira). 148. sayfaya kadar çeşitli Fransız kaynaklarından faydalanılarak hayatının, sanatının tanıtılması; Ahmet Haşim, Yahya Kemal, Ahmet Hamdi Tanpınar, Cahit Sıtkı Tarancı

(Ahmet Muhip Dranas yok) üzerindeki etkilerinin belirtilmiye çalışılması peşinden, şiirler geliyor. Verlaine (1844 1896) den kırk şiirin kırkı da Erdoğan Alkan çevirisidir. Kitabın birinci bölümündeki anlatım ve açıklama dilinin fazla zorlanmış oluşu, ikinci bölümdeki şiirlerden alınan tadı yarı yarıya azaltıyor.

4 — 1961 Ekim'inde *Necati Cumalı*'nın *Langston Hughes*'un şiirlerinden meydana gelme *Memleket Özlemi* adında bir kitabı çıktı (Ataç Kitabevi yayınları, 48 s., 2 lira). Amerikalı zenci şairin (Doğ.: 1902) bu kitaba girmiş 25 şiirini Cumalı, Fransızcalarından çevirmikse de, çevirilerini İngilizce asıllariyle karşılaştırmak imkânını bulmuş, ikinci dilden çevirmenin bazı sakınca ve yetersizliklerini böylece önlemiştir. Gönül, Cumalı'nın bu kitabı çok daha önce yayınlamış olmasını arzu ederdi. Memleket Özlemi'nin başına, şairin, hayatı ve şiiri üzerine konmuş yazılar; bize bu "kara kardeş" in evrensel soluğunu, şiirlerinin çevirilerindeki gücle birlikte, kuvvetle duyuruyor. Eluard bir, Langston Hughes iki! İşte 1961 yılının çeviri şiir alanında kitap olarak kazancımız.

Bu bölüme nokta koymadan önce 1960 yılının iki kitabını daha hatırlatmak isterim (çünkü bu üçüncü Varlık Yıllığı'nın bundan önceki ikisinde, 1960 ve 1961 Yıllıklarında çeviri şiirler üzerine bir haber verme yazısı yoktu; burada o noksanı az çok gidermiş olalım!);

a — Çağımızın büyük şairlerinden birinin, şiirlerini İspanyolca yazan Şili'li şair Pablo Neruda (Doğ.: 1904) nın hepsi kendi çevirisi 25 şiirini *Mustafa Gökçe, Pablo Neruda, Şiirler* adlı bir kitapta derledi (Düşün yayınevi, 88 s., 3 lira). Kitabın başına konmuş iki sayfalık bir tanıtma yazısında şairin hayat hikâyesini de bulduğumuz bu kitapla Neruda; Eluard'ın, Langston Hughes'un şiir dünyalarını bütünlüyor; onlarla ortak anlayış ve yönelişler gösteriyor.

b — 1960 yılından bu bölüme girecek ikinci kitap *Ülkü Tamer*'in İspanyol şairi *Garcia Lorca* (1899 1936) dan çevirdiği 18 şiiri derliyen *Deniz Bile Ölür* (Kitap yayınları, 32 s., 200 kuruş) adlı kitabıdır. İspanyol eserleri bize henüz asıllarından değil de Fransızca, İngilizce, Almanca çevirilerinden aktarılıyor ve Lorca. bu şekilde aşağı yukarı 1945/46 danberi tanıdığımız bir şair. Dilimize pek çok şiiri çevrilmiş şairlerden biri. Ülkü Tamer'in, bu, Türkçede ilk Lorca kitabı için bizde bilinmiyen şiirleri seçmesi; ilerde yapılması beklenir bir Lorca antolojisi için isabetli bir davranış, böyle bağımsız bir kitapta şairin hayatı ve sanatı üzerine en ufak bir not dahi bulunmayışı, büyük bir eksikliktir.

III) Dergilerde şiir çevirileri :

Bellibaşlı sanat dergilerimizde bol bol yerli şiir yanında, yine oldukça geniş bir ölçüde çeviri şiir gördük. Dergiler pek ayırma yapmadılar. Bilinen, bilinmiyen, eski, yeni Batı şairlerinden çeviriler bastılar. 1961 yılı dergileri içinde *Türk Dili*'nin Şubat sayısı, *şiir özel sayısı* olarak çıkarıldı ve özellikle Fransız ve İngiliz şiirinden yana göz ve gönül doyurucu oldu. Fransız şiiri bölümünde İlhan Berk, Said Maden, Salâh Birsel, Fuat Pekin, Tahsin Saraç, Ferit Edgü; İngiliz şiiri bölümünde Ülkü Tamer, Cevat Çapan imzaları üstündeki şiirler; günümüz Batı şiiri hakkında okuyucuya tamamlayıcı bilgiler verdiler. Yine *Türk Dili*'nin Ekim sayısında *A. Turan Oflazoğlu*'nun *Rilke*'den çevirdiği on şiir, bu büyük Alman şairinin kapalı dünyasına ustalıklı bir ışık düşürdü; derginin şiir özel sayısındaki Alman şairi bölümündeki gördüğümüz yetersizliği giderdi.

A. Turan Oflazoğlu, ayrıca *Türkçe* dergisinde çağdaş Yunan şairi Konstantin Kavafis'in iki şiirini daha çevirdi (Şubat ve Mart sayıları). Yine Türkçe dergisinde Said Maden'in (Ocak, Baudelaire'den), Cevat Çapan'ın (Ocak, Robert Graves'den) ve Tahsin Saraç'ın (Mayıs ve Temmuz, Philippe Soupault ile Jules Supervielle'den), Özdemir Asaf'ın (Mart, Paul Eluard'dan) çeviri şiirleri görüldü.

Dost dergisi on iki sayısından ancak üçünde çeviri şiir bastı. Polonyalı şair Adam Wazyk'in Yetişkinlere Şiir'ini Nermin Menemencioğlu (Mart), Mart içinde yurdumuza da gelmiş Stephan Spender'in (Bk.: Yeditepe, 1-30 Nisan, N. Menemencioğlu'nun Spender üzerine bir incelemesi) Yürüyün Delikanlılar'ını Can Yücel (Nisan) ve Raymond Queneau'nun, başlığı dergiye herhalde yanlış dizilmiş, bir şiirini ise Tomris Gedik ile Ülkü Tamer (Haziran) çevirmiştiler.

Yeditepe dergisinde Lütfi Özkök'ün İsveççe asıllarından çevirdiği İsveç şiirleri devam etti. 1-15 Ocak sayısında Karl Venneberg (Doğ.: 1910) den üç, 1-30 Nisan sayısında Artur Lundkvist (Doğ.: 1906) den bir, 16-31 Ekim sayısında, Stig Carlson (Doğ.: 1920) dan dört şiir olmak üzere Lütfi Özkök, yıllardır süregelen ve bir kitapta birleşmeleri zamanı çoktan gelmiş İsveç şiirleri çevirisine yenilerini ekledi ve her seferinde çevirilerinin başına, şairlerinin kimlikleri üzerine özlü notlar katmayı da unutmadı. Yine Yeditepe dergisindeki çevirilerden Coşkun Zengin'in Amerikan şairi Ezra Pound (Doğ.: 1885) den (1-15 Ocak), Eugenie Florit (Doğ.: 1903) adlı bir Küba şairinden, Patrick Havanagh adlı şimdi ellibeş yaşlarında bir İrlanda şairinden (16-30 Kasım; ki bu şiir Çağrı dergisinde

de çıktı, Kasım sayısı) birer, Feyyaz Kayacan'ın Conrad Aiken (Doğ.: 1889) den üç (1-30 Haziran, 1-15 Ağustos ve 1-15 Kasım sayıları), e.e. cummings (Doğ.: 1894) den bir (1-15 Ekim) şiirl, bu alanda değerlerini tanıtmış çeviricilerin yeni çalışmaları oldu. Nermin Menemencioğlu, Yunan şairi Konstantin Kavafis'in üç (16-31 Ağustos) ve Nikos Gatsos'un bir (16-31 Ekim) şiirini de -İngilizcelerinden çevrilmiş- Yeditepe'de yayınladı. Cumalı'nın Memleket Özlemi'nde topladığı Langston Hughes'un şiirlerinden ikisini de önce Yeditepe'de gördük. Çağdaş İskandinav Şiiri antolojisini hazırlıyan Atâ Karatay; o edebiyatlardan yaptığı yeni çevirileri *Çağrı* dergisi (Şubat ve Mayıs) yanısıra Yeditepe'ye de verdi (1-30 Haziran ve 16-30 Eylûl). Son yıllarda Japon ve Fransız şiiriyle birlikte İskandinav şiirinden de çeviriler yapan Muzaffer Uyguner'in İsveçli Johannes Edfelt'ten bir şiiri Çağrı'da (Şubat), Aragon'dan bir şiiri Yeditepe'de (1-31 Temmuz) çıktı.

Yeditepe'de yayılanmış öteki çeviri şiirler olarak A. R. Ergüven'in François Villon'un *Ölüm* başlıklı şiirini (1-15 Şubat), Necati Cumalı'nın G. Apollinaire'in *Annie* şiirini (1-15 Kasım) ve evvelce, birlikte bir de *Çağdaş Amerikan Şiirleri* antolojisi yayınlamış olan (Şairler Yaprağı yayınları, Ankara 1956, 72 s., 100 kuruş) *Özdemir Nutku* ile *Tarık Dursun K.*'nın üç eski Çin şiirini de (16-28 Şubat sayısı) kaydedelim.

Yelken dergisinde 1961 boyunca 16 çeviri şiir gördük. Coşkun Zengin, Yelken'de de iki çeviri şiir yayınladı: Biri Ezra Pound'dan (Mayıs), öteki bir Lâtin-Amerikalı şair Emilio Adolfo von Westphalen (Doğ.: 1911) den (Mart). Ezra Pound çevirilerine Cevat Çapan (Ağustos), Rilke çevirilerine Sıtkı Salih Gör (Temmuz), Heine çevirilerine Turgay Gönenç, Baudelaire çevirilerine İ. Afşar Timuçin (Mayıs), Jacques Prevert çevirilerine A. R. Ergüven (Ocak), Mallarme çevirilerine İ. A. Timuçin ile M. Eray Canberk (Mart), Andre Breton çevirilerine Oben Güney (Aralık), Jules Romain çevirilerine Sabahattin Eyüboğlu (Eylûl), Yelken'de birer yenilerini eklediler. Cumalı'nın Langston Hughes çevirilerinden dördü de *Memleket Özlemi* kitabında birleşmeden önce Yelken'de çıktı (Eylûl).

1961 çeviri şiir çalışmalarına İlhan Berk'in A. Rimbaud'nun Cehennemde Bir Mevsim'inden üç parça ile giren (Ocak) *Varlık* dergisinde de değişik milletlerin şiirinden bol örneklere rastladık. (Ayrıca Varlık 1961 Yıllığı'nda da çeviri şiirler bulunduğu unutulmamalıdır.) Dökümü sayfalar tutacak bütün bir listeyi tam olarak veremlyeceğimiz bu yazının darlığı ölçüsünde, Varlık'taki başlıca şair ve çevirıcileri de değinmekle yetinelim:

Varlık'ta klâsik Çin ve Japon şiirlerinden (üç Çin şiiri, 1 Temmuz; 20 Japon şiiri, L. S. Akalın, 15 Eylûl) başlıyarak Shakespeare'e kadar (1 Nisan, 15 Nisan, 1 Temmuz, 1 Ağustos, 1 Eylûl: Çev.: E. Sezai Bozdoğan) ortaçağ şiirleri yanısıra en yeni örnekler, henüz pek bilmediğimiz milletlerin (Yugoslav şiirinden 5 örnek, 1 Mart, Çev.: Nusret Dişo Ülkü. Bir Sudan şiiri, 15 Ağustos, Çev.: Orhan Erdivanlı. Bir Macar şiiri, 1 Eylûl, Çev.: Kundeyt Surdum) şiirleriyle de karşılaştık. Muzaffer Uyguner çağdaş İsveç, Fin şiirinden verdiği örneklere özellikle Varlık'ta devam etti (15 Mart, 15 Haziran, 15 Temmuz, 1 Ekim, 1 Aralık), sonra da çağdaş Meksika şiirine geçti (4 şiir, 15 Aralık).

T. S. Eliot'un Oyulmuş Adamlar şiiri (1 Haziran, Çev.: Attilâ Büyüktuncay), H. W. Auden'in (15 Temmuz, Çev.: Aylâ Gökçek), Stephan Spender'in (15 Ağustos, Çev.: Coşkun Zengin), Edna St. Wincent Millay'ın (Ölm.: 1950) (1 Ekim, Çev.: Nermin Menemencioğlu), Louis Macneice'in (1 Ekim, Çev.: Coşkun Zengin), Chester Kallmann'ın (4 şiir, 15 Şubat ve 1 Mart, Çev.: Adnan Ardağı), Winthrop Palmer'in (1 Haziran ve 15 Temmuz, Çev.: Dinçer Sümer) şiirleri, İngiliz-Amerikan şiiri bölümünü güçlendirdiler.

Varlık dergisi çeviri şiirleri arasında dikkati çeken bir nokta da, bu dergide günümüz Alman şairlerinden çevirilerin çokca yer alması oldu. Böylece bu yıl Varlık'ta Franz Wedekind (1 Ağustos), Stefan George (15 Nisan ve 15 Kasım), Rene Schickele (1 Kasım), F. Georg Jünger (1 Ağustos), Josef Welnheber (15 Mayıs), Rilke (1 Eylûl) gibi eski kuşak şairleri yanı sıra son kuşak Alman şairlerine de rastlandı: Rudolf Hagelstange (1 Mayıs), Paul Celan (15 Temmuz), Christoph Mackel (1 Ağustos), Oscar Loerke (15 Ağustos), Christine Busta (15 Ağustos), Friedrich Ege (1 Ekim), J. Ringelnatz (1 Ekim), Ingeborg Bachmann (15 Kasım), Ekim sonlarında yurdumuza da gelmiş Günter Eich (sanatını tanıtan bir yazıyla birlikte, 1 Aralık). Bu Alman şairleri altında E. Mahir Yalnız (Bk.: Bölüm I), Kundeyt Şurdum, A. Kevenoğlu ve çağdaş Alman hikâyeleri çevirisiyle de uğraşan Kâmuran Şipal imzaları görüldü.

Bu yıl en az çeviri şiir yayınlıyan dergi *Yeni Ufuklar* oldu. Aralık ortasına kadar ancak Ekim sayısını çıkarabilen derginin Eylûl sayısında Paul Eluard'dan Sabahattin Eyüboğlu'nun çevirdiği dört şiir, Bertold Brecht'ten Teo'nun çevirdiği dört şiir yer aldı. Ekim sayısında ise İlyada'nın Azra Erhat - A. Kadir çevirisinden bir parça yayınlandı (Bk.: Bölüm IV).

Millî Eğitim Bakanlığı Tercüme Bürosu'nca yayınlanan

Tercüme dergisi, Ocak Haziran 1960 tarihini taşıyan 69-70. sayısını ancak 1960 sonlarında çıkarabilmişti. Bu sayıda son yılların en başarılı ve zevkli şiir çevirilerinden *Sabahattin Eyüboğlu*'nun 22 La Fontaine masalı yer aldı (Sabahattin Eyüboğlu'nun bunlar da dahil 103 La Fontaine çevirisi sonradan şu kitaba derlendi: *La Fontaine, Masallar*. Remzi Kitabevi 1960, 10 lira). Tercüme dergisinin yine bu sayısında (69-70) Baudelaire'den Suut Kemal Yetkin'in çevirdiği üç, Behçet Necatigil'in Alman şairleri Hans Egon Holthusen'den iki, Carl Zuckmayer'den bir (Kurtlar), Afif Obay'ın Alman şairi Gottfried Benn'den çevirdiği bir şiir asıllariyle karşılıklı basıldı.

Tercüme dergisinin, Temmuz 1961 başlarında yayınlanan 71-72. sayısında ise (üzerindeki tarih: Temmuz Aralık 1960 dır) İlhan Berk'in Charles D'orleans'dan, Pierre Corneille'den, Arthur Rimbaud'dan, Jose Maria de Heredia'dan, Paul Valery'den çevirdiği birer şiir ile Behçet Necatigil'in Alman şairleri Hans Magnus Enzensberger (Doğ.: 1929), Alexander Xaver Gwerder (1923 1952) ve Andreas Okopenko (Doğ.: 1930) dan çevirdikleri birer şiir, asıllariyle yan yana görülmektedir.

IV) Şiir çevirilerine armağanlar :

İstanbul'da Türk-Alman Kültür Derneği, 1960 yılı başlarında bir "Alman şiirlnden çeviri yarışması" tertiplemiş, yarışmaya katılacakların adlarını, imzalarını gizliyerek üç Alman şiirinin çevirisiyle Almanca asıllarını göndermelerini istemişti. Sonuçlar yıl sonuna doğru, 7 Aralık 1960 da yapılan bir armağan dağıtımı töreninde açıklandı. *Behçet Necatigil*, Carl Zuckmayer'den çevirdiği Kurtlar şiiriyle birincilik, Hans Egon Holthusen'den çevirdiği İmkânsız Şey şiiriyle üçüncülük aldı; ikincilik armağanı da *Ülkü ve Tankut Tamer*'in Rilke'den birlikte çevirmiş oldukları Panter şiirine verildi.

1961 yılında çeviri şiir alanında tek ve büyük armağanı ise, *Türk Dil Kurumu* verdi. Dil Kurumu, 1959 danberi öbür armağanları arasında bir de *çeviri armağanı* vermektedir. 1961 de bu armağan bu sefer bir düz-yazı çeviriye değil, *Azra Erhat*'ın *A. Kadir* ile birlikte çevirmekte oldukları, Homeros'un *İlyada*'sının *üçüncü cildine* verildi. Aynı çevirinin ilk cildinin I-VI. bölümleri de 1959 da Habip Edip Törehan Bilim Ödülü'nu kazanmıştı.

Yayınevlerimizden birinin, Batı şairlerinden şiir çevirilerini asıllarıyla karşılıklı basmak gibi bir niyeti olduğunu da haber vererek, 1961 de şiir çeviri ve çevirenleri bilânçomuzu burada böylece kapatabiliriz.

1961 DE MÜZİK ÇALIŞMALARI

Faruk GÜVENÇ

1961 yılı Türkiye'nin müzik hayatına ne getirdi, Türkiyenin müzik hayatından ne götürdü? 1961 yılı içinde müzisyenlerimiz ve müzik yazarlarımız hangi meseleler üzerinde durdu, hangi konular üzerinde tartıştı? Kısaca, bir müziksever 1961 yılını kuşbakışı nasıl görecektir; üçyüz altmışbeş günün hesabını yaptığı vakit sevinecek midir, üzülecek midir? Bu soruların cevabını verebilmek için yüzümüzü geriye çevireceğiz, bir yılın getirdiklerini, getirmediklerini ve götürdüklerini teker teker hatırlamıya çalışacağız. Önce getirdikleri:

Getirdikleri

1961 yılının mayıs ayında İstanbul'da Belediyenin düzenlediği bir "Sanat Festivali" yapıldı. Büyük bir sanat şenliği için İstanbul'dan daha uygun bir ortam, daha güzel bir dekor nerede bulursunuz? Ama kolay mı böyle bir şenliği düzenlemek, başarıyla uygulamak? Ayrı bir büro kuracaksınız, şenlik tarihinden aylarca önce hazırlıklara başlanacak, şenliğin amacı tespit edilecek, genel plânı yapılacak. Bizde ise çok önemli olması gereken bir şenliği gece kondu gibi bir-iki ay içinde güzel İstanbul'un göbeğine oturtuverdiler. Kesin program son günlere kadar belli değildi. Siz zaten İstanbul'da konser vermeyi mi düşünüyordunuz, bir eser mi oynuyordu İstanbul sahnelerinde; hepsini birarada çerçevelediler ve adına "Sanat Festivali" dediler. Aslına bakarsanız düpedüz hazıra konma bu: eldeki sanatçılar, eldeki filmler, eldeki ve oynanmakta olan operalar, eldeki sahne eserleri, eldeki tablolar... Bu çeşit bir şenliğin hiçbir özelliği olmaz elbette. Rengi olmaz, kokusu olmaz. Ama İstanbul Belediyesinin bir geleneğin kurulması yolunda ilk adım attığını da kabul etmeliyiz; zaten İstanbul Sanat Şenliğini 1961 yılının getirdikleri arasında saymamız da bu yüzden. Evet, böyle bir gelenek kurulmalıdır; ama daha evvel, bir sanat şenliği geleneğiyle memleketi-

mizin sanat hayatına nasıl faydalı olabileceğimizi araştırmalıyız. Bana sorarsanız bu şenliklere herşeyden evvel ulusal bir renk verilmelidir. Türk bestecilerine gelecek şenlikte çalınmak üzere eser ısmarlanamaz mı? Birine bir senfonik eser, birine oda müziği, birine konçerto... Bu eserleri çalacak müzikçilerle şimdiden anlaşmaya varılamaz mı? Genç çalgıcılar, genç şarkıcılar, ya da genç besteciler arasında yarışmalar düzenlenemez mi; yarışmayı kazanan sanatçı İstanbul Belediyesi tarafından bir yıllığına Avrupa'ya gönderilemez mi? Bütün bunlar ciddî işler, köklü işler; ama biz dostlar alış verişte görsün diye çalışmaya alışmışız, plâna ve programa hiç gelemeyiz. Birinci şenlikten bu yana İstanbul Belediyesinde ikinci şenliğin hazırlandığını belli edecek hiç bir kımıldanma yok. Bu gidişle gelecek yıl İstanbul Şenliğini 1962'nin götürdükleri arasında sayacağız.

Sanatseverler için 1961 yılının 29 Ekimi çifte bayram oldu: hem Cumhuriyetin yıldönümü, hem Devlet Konser salonunun açılışı. Cumhuriyetin 38. yıldönümüne kadar Türkiye'de bir konser salonunun yapılmamış olması pek övünülecek, sağa sola yüksek sesle yayılacak bir durum değil aslında. Batılı olduğunu ileri süren bir toplum için yüz kızartıcı bir gecikme! Kaldı ki Ankara'nın konser salonuna gerçekten ihtiyacı vardı. Senfonik bir orkestranız olsun; Opera, Konservatuar, Filarmoni Derneği çevresinde pek çok sanatçı toplansın; yabancı solistlerin, yabancı toplulukların uğrak yeri haline gelsin başkent ve bu sanatçı trafiğini haftanın sadece bir günü boş olan opera sahnesinden akıtmağa çalışın. Hem de haraç alırcasına insafsız kira ücreti istiyerek. Devlet Konser Salonunun açılmasıyla bütün bu dertleri geriye atmış oluyoruz. 29 Ekimden bu yana Ankara daha bir büyük şehir, daha bir uygar kent.

Müzikseverlerimizin hattâ müzisyenlerimizin elinde türkçe yazılmış müzik kitabı yok gibidir. Olanlar da faydalanmak için değil, olsa olsa eğlenmek, gülmek için okunabilir. Bu sebepten 1961 yılında yayınlanan üç eser, müzik kitaplığımızı gerçekten zenginleştiriyor. Kitapların ikisini değerli müzik eleştiricisi İlhan K. Mimaroğlu yazmıştır. Varlık Yayınlarından "Musiki Tarihi", Forum Yayınlarından "11 Çağdaş Besteci" İlhan Mimaroğlu hem kalemine, hem bilgisine güvenebileceğimiz bir kişi; her iki kitap da müzik meraklılarını tatmin edecek seviyededir. Yılın üçüncü kitabı Mahmut Ragıp Gazimihal'-

in "Musiki Sözlüğü". Eser Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yayınlandı. Kitabın iyi bir sözlük olduğunu söyliyemiyeceğim; ama ilerde bu çeşit çalışma yapacak kimseler için değerli bir kaynak, iyi bir temel. Mahmut Ragıp Gazimihal, sözlüğünün sonuna bir de türkçe terimler dizisi eklemiş. Herhalde bütün müzisyenlerimiz, bütün müzik yazarlarımız bu terimleri dikkatle incelemeli ve uygun bulduklarını kullanmalı. Bana öyle geliyor ki Mahmut Ragıp Gazimihal'in sözlüğü, müzik meseleleri üzerinde kafa yormaya alışmış olan müzisyenlerimizi, müzik meraklılarından daha çok ilgilendirecektir.

Getirmedikler

Yıllardan beri sözü edilen bir Konservatuar Yasası vardır ya; işte bu yasayı Türkiye'ye getirmeyi 1961 yılı da başaramadı. Oysa ki 1961'in ocak ayında ne kadar da umutluyduk. Millî Birlik Komitesi meseleye el atmıştı, komisyonlar toplanıyor, komisyonlar dağılıyordu ve tasarı üstüne tasarı hazırlanıyordu. Bu arada bazı dostlar "Konservatuar Yasasının gerisinde aslında Konservatuar öğretmenleri pusu kurmuş, hepsi birer profesörlük kapmak hevesinde" diye bağırmağa başladı. Ben de o zaman şunları yazdım: "Konservatuar Yasası çıktığı vakit sırtına profesör cübbesi geçireceğimiz kişiler, bu konuda gereken sınavı çoktan kazanmış kişiler; bir senfonik konsere gittiğinizde ya da operanın perdesini her açışında Ferit Alnar'ı görmez misiniz karşınızda? Her Türk bestecisinin ardında Türk Beşleri dikili durmaz mı? Daha ne eser bekliyorsunuz siz kuzum? Hem sanıyor musunuz ki onlar profesörlük peşinde? Kristof Kolomb Batıya açılırken gemisinin yelkenlerini profesörlük umudu mu şişiriyordu; Beethoven'in adının başına bir de "Ordinaryüs Profesör" eklerseniz ne kazanır Beethoven bundan?" Tasarılar gitti, tasarılar geldi; bu arada gözlerini şöyle bir aralamış olan Konservatuar Yasası derin uykusuna tekrar daldı. 1962 yılı, Devlet Konservatuarını karşısında yine eskisi gibi "leyli-meccani" bir okul olarak bulacaktır.

Türk sahnesinin Siyamlı İkizleri, Devlet Tiyatrosu ile Devlet Operası 1961 yılını da birbirine yapışık geçirdi. Teşkilât yasasına göre Opera, resmen Devlet Tiyatrosu Genel Müdürlüğüne bağlıdır; Devlet Tiyatrosu Genel Müdürü de müzikten anlamıyan bir tiyatrocu! Tiyatro ile Operanın birbirinden ay-

rılması gerektiğini kimbilir kaç kişi, kimbilir kaç defa yazdı. Ya Tiyatro ile Opera birbirinden ayrılarak ikisinin de başına meslekten olan müdürler getirilir, ya da Devlet Tiyatrosu Genel Müdürlüğüne bağlı iki sanat müdürlüğü ihdas edilir; biri opera için, diğeri tiyatro için. Operanın yahut tiyatı onun, idarî işlerin dışındaki bütün sorumluluğunu bu sanat müdürlerine yüklemek lâzımdır. Getirtilecek şefleri, rejisörleri ve sanatçıları onlar tayin eder, oynanacak eserleri onlar seçer, repertuarı onlar yapar, rol bölümü, artist kontratları üzerinde son söz onlara aittir. Dünyanın hiçbir yerinde, bir operanın başında müzikle ilintisi bulunmayan insanların oturduğu görülmemiştir. Devlet Tiyatrosu Genel Müdürü, bu sebepten, bütün iyi niyetine rağmen üç beş kişinin oyuncağı olmaktadır.

Konservatuar Yasasını çıkaramıyan, Operayı Tiyatrodan ayıramıyan beceriksiz bir yılın, Bornova'da yatan bir orgu Ankara'ya getirmesi elbet de beklenemezdi. Sanatsever bir iş adamının ölmeden önce Devlet Konservatuarına armağan ettiği değerli org, 1961 yılı içinde de Ankara'ya nakledilememiştir. Konservatuarımızda org bölümü var, org yok; yeni bir konser salonu yapılıyor ama Avrupa'dan org getirtip gömemiyorsunuz sahnesine. Öte yanda ise Devlete armağan edilmiş bir dev çalgı, nakliye parasını veremediğimizden çürüyor. 1961 yılı içinde Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğündeki "org dosyası" biraz daha kabarıktı. Bornova'daki orgun üstündeki tozlar biraz daha çoğaldı.

Ya İstanbul'un opera binası diyeceksiniz; İstanbul Opera Binası yarım kalmış haliyle 1961 yılında da kalkınan Türkiye'nin sembolü olmaya devam etti.

Götürdükleri

Aslında 1961 yılının getirmediklerini de götürdüklerine ekliyebiliriz ama, iki kurum var ki kökünden baltalandı, karanlık çukurların dibine düştü. Bu kurumların başında Devlet Radyosu geliyor. Yalnız, doğrusu suçun büyüğü 1961'de değil, 1960'da. O zaman Ankara Radyosu Müzik Yayınları Şefliğine müzikten anlamıyan bir akraba atanmıştı. Bu akraba 1961'de de yerinde oturdu ve Radyonun müzik yayınlarını bu kurumun tarihinde görülmemiş bir seviyeye indirdi. Ciddi Devlet Radyosu, izahlı müzik saatlerinde pot üstüne pot kırıyor, bir şakacının

Haendel'in "İtfaiye Müziği" diye radyoya yolladığı (Bach'ın, Purcell'in, Mozart'ın, Webern'in tanınmış eserlerinden derlenmiş) uydurma band radyo programlarında yer alabiliyordu. 1961 yılı, radyonun müzik alanında yüzlerce yıl geriye doğru kayışını ne durdurdu, ne de frenliyebildi.

Öte yandan, temelleri Sultan 2. Mahmud zamanında atılmış ve Veli Kanık, İhsan Künçer gibi değerli şeflerin elinde dünyanın sayılı senfonik bandolarından biri haline gelmiş olan Cumhurbaşkanlığı Armoni Mızıkası, İhsan Künçer'in emekliye ayrılması ve onun yerine şeflikle zerrece ilintisi olmayan en kıdemli subayın atanması üzerine doğru dürüst marş bile çalamaz oldu.

Bunlar da 1961 yılının götürdükleri. Geride bıraktığımız üçyüz altmışbeş günün bilânçosu biraz karanlık gibi. Tek avunduğum nokta şu: bizim bu gidişte hiçbir suçumuz yok; suç sadece 1961'de. Eğer 1962 babasına çekmemişse bütün işler düzelecektir; umutsuzluğa düşmek için, keyfe keder etmek için hiçbir sebep yok.

SORUŞTURMAMIZ

Muammer Vatansever: Desen

SORULARIMIZ

A

1) Son yıllarda bir rejim buhranı içinde bocalayıp duruyoruz. Sizce yurt yönetimi işlerinin Atatürk ilkelerine ve yurt yararına uygun olarak en sarsıntısız bir şekilde yürütülebilmesi için nasıl bir yol tutulması gerekir. Yani, memleketimizin şartlarına en uygun düşecek demokrasi şekli hangisidir ve particiliğin bizde kişi çıkarları peşinde bir meslek haline gelmesini önlemenin çareleri nelerdir?

2) Geçirdiğimiz siyasal buhranın asıl nedeni halkımızı eğitmekte çok geri kalışımız olduğuna göre, en kestirme yoldan bir ulusal eğitim için, gene kendi şartlarımız ve imkânlarımız gözönünde tutularak, neler yapmak, hangi yollara başvurmak gerekir?

B

1) Edebiyatta olsun, müzikte, resimde, heykelde olsun bugün halkla yeni sanat akımları arasında oldukça önemli bir uyuşmazlık göze çarpıyor. Sanatın böyle alabildiğine halktan uzaklaşıp bir çeşit "erbap işi" haline gelmesini doğru bulur musunuz? Bulursanız bu yeni sanatın alıcısızlığı sizce önemsiz midir? Bulmazsanız, sanatçıların, eskiye dönemiyeceklerine göre halkın yadırganmıyacağı nasıl bir yenilik aramaları gerekir?

2) Sanatla halk arasında dünya ölçüsünde göze çarpan bu ayrılma yanında bir de bizde dil yönünden yeni edebiyatçılarla okurlar arasında bir aykırılık günden güne kendini daha çok duyurur olmuştur. Sizce, halkla arasını daha çok açması pahasına yeni edebiyatımız dil yenilenmesi yolunda hızını arttırmalı

mı, yoksa okurların sindirim gücünü gözönüne alarak daha ılımlı bir yol mu tutmalıdır?

CEVAPLAR

Bu soruları yüz kişiye sorduk. Gelen cevaplar yazarların soyadları alfabe sırası ile konulmuştur.

ACAROĞLU, Türker

A

1) Yurdumuzun koşullarına en uygun demokrasi şeklini, yürürlüğe girmiş bulunan yeni *Anayasa*'mız göstermiştir. Demokrasi kavramını biz oldukça yanlış anlıyoruz. Bu, *"halk iradesiyle halk idaresi"* demektir. 27 Mayıs 1960 devriminden sonra, üniversite hocaları bize doğru yolu gösterdiler. Çok partili hayatın bugünkü seviyemize, sosyal yapımıza uymadığını söyliyenler var. Ama, husumet kaynağı sayılan bu çok partili yaşayışın zararlarını gidermek, ya da hiç olmazsa hafifletmek için *Seçim Kanunu*'nda *tek adam*'a dayanan *dar bölge* sistemini benimsiyebiliriz. *Türkiye*'nin halk iradesine uygun bir sistemle idare edilmesi gerekir. *Milli Mücadele*'nin ta başındanberi buna alıştık. Bu sistemle zaferler kazandık, devrimler yaptık. Artık bundan vazgeçemeyiz. *Koopertatif usuller* gibi, başka ülkelerde bile yürümemiş, ne sonuca varacağı belli olmıyan yeni sistemlere gitmek yanlış olur. Bizce yapılacak şey, bugünkü gibi, *koalisyon hükümetleri*'yle yurdu bir sürc için idare etmektir. Hele *Ordu* ile *Adalet* ve *İçişleri* Bakanlıkları *partizan* ve *çıkarcı idare*'nin her türlü etkisinden uzak kalabilmelidir. Öç ve husumete dayanarak kurulup gelişen partiler, kendiliğinden yapılarını düzeltme zorunda kalacaklar, belki de ortadan büsbütün silinip gideceklerdir. İşte, biz, yurt yönetimi işlerlnin *Atatürk ilkeleri*'ne ve yurt yararına uygun olarak en sarsıntısız bir şekilde yürütülebilmesi yolunu böyle görmekteyiz.

2) *Halk eğitimi*'ne önem verelim! Bunun için, *kütüphanecilliği* ciddî ve esaslı şekilde ele alıp, Batı anlamında dinamik ve çok sayıda *halk kütüphanesi* açmalıyız. Köylere olduğu ka-

dar, şehir içinde de hizmet görecek *gezici kütüphaneler teşkilâtı* kurmalı. Yetişkinleri eğitmenin en kestirme yolu, bizce budur.

B

1) Edebiyatta olsun, güzel sanatlarda olsun, yeni akımların halktan uzaklaşıp sanatçının halkla uyuşmaz hale düşmesi doğru olmasa gerek. Sanatı sözlükler *"hoşa gidecek hayranlık uyandıran bir ifade veya ahenk kullanma işi"* diye tanımladıklarına göre, bu hoşa gitme, hayranlık uyandırma işi herkesin malı olabilmeli, sanatçının başarısı da bu yolda görülmelidir. Yoksa *"erbap işi"* olan bir sanat yalnızca sanatçıların, o işi iyi bilen, iyi yapanların malı olur, ki halk bundan bir şey anlamaz, halkla sanat arasında gittikçe büyüyen bir uçurum meydana gelir. Sanatçı değer verdiği işine alıcı bulmak isterse, halkın yadırgamıyacağı yenilikleri kendisi yaratıp ortaya koymalıdır.

2) Pek acı bir gerçek olarak, bizde, dil yönünden de genç yazarlarla okurlar arasında bir aykırılık, bir uzaklık görülmektedir. Rahmetli hocamız *Nurullah Ataç*'la başlıyan, son yıllarda kendini daha çok belli eden bu aşırı akım, bizce, hızını artık biraz yavaşlatmalıdır. *Yeni Türk Edebiyatı*'nın dil bakımından da yeni, öztürkçe olmasını istemiyen hemen yok gibidir. Ancak, *okurların seviyesini, yeni sözcüklerin sindirim gücünü* ve *zevkini* de düşünmeli. Edebiyatın tadını gereği gibi duymak, zevkine varmak için edebiyatçıların daha *"ılımlı"* bir yol tutması istenir.

AKAY, İhsan

A

1) "Yurt yönetimi işlerinin Atatürk ilkelerine ve yurt yararına uygun olarak en *sarsıntısız* bir şekilde yürütülmesi için nasıl bir yol tutulması gerekir?" sorusundaki *sarsıntısız sözcüğünün* altını çizmek isterim. Bir toplumun sarsıntıdan kurtulabilmesinin ilk şartı, her bakımdan durulmuş olmasına, başka bir deyimle, ziraatini, sanayiini, eğitimini, tekniğini tümüyle düzene koymuş bulunmasına bağlıdır. Kaldı ki, yer yuvarlağının birliğe doğru gittiği bir çağda, bu da elvermez. Toplumlar, yakın ve uzak, öbür toplumlarla da münasebetler kurmak, mal alıp mal satmak, fikir alıp (gücü varsa) fikir sür-

mek zorundadırlar. Bir toplumdaki bunalımlar, şu veya bu şekilde, az veya çok, öbür toplumlara da bulaşır eninde sonunda. Onyedinci yüzyılda La Rochefoucauld'nun kişiler için söylediği söz toplumlar için de doğrudur: Tek başına erdemli olmaya kalkışmak büyük bir çılgınlıktır.

Demokrasi, adı üstünde, halk egemenliği, yani yurt işlerini halkın yönetmesi demektir. Peki halk ne demektir? Geniş anlamda, halk, bir milleti meydana getiren insanlar topluluğudur. Böyle olunca, milyonlarca insan yurt işlerini nasıl yönetecektir?

Sorun burada çatallaşıyor işte. Bir başbuğun keyfine boyun eğmek istemiyen "iktisaden gelişmiş" ülkeler, genel seçimlerle iş başına getirdikleri adamların aracılığı ile yönetiyorlar yurt işlerini. Demek ki, batı anlamında demokrasi, halk egemenliğinin serbest seçimlerle belirmesidir.

Başbuğ yönetiminden kurtulamıyan "iktisaden geri kalmış" ülkeler de özenmiştir demokrasiye. Ama çok kere, hileli-denetli seçimlerle, batı demokrasisinin temel şartına yan çizerek.

"Memleketimizin şartlarına en uygun düşecek demokrasi şekli hangisidir?" sorusunu cevaplandırmak, kolaylaşıyor artık sanırım.

Durulmasını sağlıyamadığından devrimci olmak zorunda bulunan bir ülke, halkının dörtte üçünden çoğunun millî eğitim gördüğü ülkelerin yönetim yolunu olduğu gibi benimsiyemez. Öte yandan, batı dünyası ile kader birliğine karar veren bir ülke, başbuğ rejimini de uzun süre uygulıyamaz. Batı dünyası, demokrasilerle yönetilen milletler topluluğudur. Bu topluluk, iş başına serbest seçimlerle gelmiyen yönetimlere kapalıdır. Resmî temsilcilerimiz, 27 Mayıs 1960 danberi, Avrupa Konseyi toplantılarına bu sebepten katılamamışlardır.

Şu halde, şu halde, "güdümlü demokrasi" gibi, demokrasi kavramına yabancı bir durumla karşı karşıya kalmamak ne yapmak gerekiyor?

Pek zor olmasa gerek bu soruya cevap vermek: Millî eğitimden geçmiyenlere seçme hakkı vermemek, belirli eğitim görmemiş olanlara da seçilme hakkı tanımamak.

Nasıl olur? denecek, milletin yüzde yetmişi hiçe mi sayılacak?

Bugünkü şartlar altında bulunan bir devrim ülkesinde, ulusal eğitim görmiyene de devlet çarkı teslim edilebilir mi

ya! Unutmıyalım ki, bunca yıl sonra, biz hâlâ "halka rağmen, halk için, halk yönetimi" kurmak zorunda bulunuyoruz. Milletin yüzde sekseni ulusal eğitimden geçmedikçe çoğunluğu hükmü altında tutan "kara güç", sayıca azınlıkta kalan "ak güç" ü alt edebilir, günün birinde, hiç değilse boşu boşuna oyalar. İleri gitmemek, bundan böyle, yerinde saymak değil, başkaları dolu dizgin yol alırken, geri gitmektir.

Atatürk devrimlerinin kuruyup yok olmasına göz yummak günâhların en büyüğüdür.

2) Kestirme yoldan ulusal eğitimin çaresi, "Köy Enstitüleri" ile kısmen bulunmuştu. Kısmen diyorum, çünkü köy enstitüleri sadece eğitim açısından ele alınmış, köylerin tümü hesaba katılmamıştı. 40.000 köye okul, öğretmen, yol ve su sağlanamazdı. Köy sayısını indirmeyi, ziraatçi köylü nüfusu azaltıp sanayici şehirli nüfusu arttırmayı kimse dert edinmedi. Oysa ki, "iktisaden geri kalmış" ülkelerin temel vasfı, nüfusun dörtte üçünden çoğunun köylü, dörtte birinden azının şehirli oluşudur. Amerika Birleşik Devletlerinde nüfusun sadece % 10 u çiftliklerde ziraatle uğraşır. Fransa'da bu oran % 28 dir. Çarlık devrinde Rusya'da nüfusun % 75 i köylü idi. Kırk yıllık çabadan sonra bu oran hâlen % 52 ye düşmüştür ancak.

$$\text{Şu halde: Ulusal Eğitim} = \frac{\text{Okullar} + \text{Köy Enstitüleri}}{\text{Köylerin sayısını azaltma}}$$

B

1) Yazı basma ve çoğaltmanın yolu bulunduktan sonra, okuyanlar gibi yazanlar da çoğaldıkça çoğaldı. Hemen herkes, istediğini okuyor ve istediğini yazıyor bugün. Sanat adamının işine karışmak doğru olur mu bilmem! Her koyun kendi bacağından asıldığı gibi, sanatçı da, kendi yaptıklarından, kendi sorumludur. Yeni sanat akımları ile halk yığınları arasındaki mesafenin gittikçe açıldığı bir gerçektir. Sanat, toplumdan ayrılamıyacağına göre, sivri köşeleri yuvarlatmak sanatçının zararına olmıyacaktır herhalde. Sanat bir bilmece olamaz.

2) Yazın demek, bir dilin imkânlarını yazı yoliyle işlemek demektir. Bizler, okur yazarlarımız da dahil, sözlük karıştırmaktan hoşlanmayız nedense! Canlı bir varlık olan dil, boyuna değişir ve gelişir. Dilin yürüyüşünü kimse durdura-

maz. Kaldı ki, Türkçe, uzun süre, Türk yazarlarınca haklı görülmüş, işlenmemiş bir dildir. Ama, dilin arınması yolunda aşırı gitmek de yıldırıyor şüphesiz okuyucuların çoğunu. Hiç bir alanda aşırılıktan hoşlanmadığımdan, dil yenilenmesi konusunda da ılımlı bir yol tutulmasından yanayım.

AKALIN, L. Sami

1962 Varlık Yıllığı için Varlık Yayınevinin açtığı ankete ben yalnız soruların B bölümü, bu bölümün de daha çok edebiyatla ilgili yönünden cevap verebileceğim.

B

1) Bana kalırsa, edebiyat ve güzel sanatlarla toplum arasındaki uyuşma hiçbir zaman tam anlamda sağlanamadı. Günlük insan yaşayışını ve toplum düzenini yürüten kanunlarla edebiyat ve güzel sanatları başından günümüze kadar getiren kanunların birbirine simetrik olduğunu hiç sanmıyorum. On göbek önceki dedemizin bugün için ilkel zavallılığına düşmüş yaşayışını tekrarlamıya hiçbirimiz gönüllü çıkamayız ama, edebiyat ve güzel sanatların o günlerden bize bıraktığı bir sanat eseri karşısında pekâlâ büyülenebiliriz. Ben bu bakımdan insanlık zincirinde hep gelecek nesilleri, gelmiş-geçmişlerden daha talihli sayarım.

Bir bakıma her sanat kendi içinde bir loncadır. Sanatın bütün incelikleri ustadan kalfaya, kalfadan çırağa geçer gider. Geleneğe isyan bayrağı açmış olsa bile, her sanat uzaktan yakından gelenekle ilgilidir. Sanatın bir "erbap işi" halini alması da tabiîdir.

Sanatın karşısında alıcı rolünde bulunan toplum, sanatı sanatçı gözüyle değil de, alıcı gözüyle görür. Sanatın el emeği, göz nuru onu her zaman ilgilendirmez, o alacağı malın işine yarayıp yaramıyacağına bakar. Kırk liralık pabuç alnıya niyetli müşterinin yüz kırk liralık ayakkabı görünce sinirlenmesi gibi, kendi ruh ve akıl hazırlığı ve zenginliğinin üstündeki eserlere homurdananlar da çıkabilir. Vatandaşları edebiyat ve güzel sanatların herbirinde iyiyi kötüden ayırdedebilecek kadar eğitmiş uluslarda bile, ömür boyu sanatının kahrını çekmiş bir sanatçıyı bütün incelikleriyle anlıyabilecek adam az çıkar. Gerçek sanat ölümsüzdür, bugün alıcı bulamı-

yorsa, yarın da bulamıyacak demek değildir. Toplumun sonradan kıymetini bildiği sanatçıların sayısı, yaşarken göklere çıkarılıp da öldükten sonra adları sabun köpüğü gibi dağılıp unutulan şöhretlerden fazladır. Demek ki, toplumun biraz duygusuz davranışı kadar, yalandırılıp dolandırılması da mümkün oluyor. Bugünkü yeni sanatın çok az alıcı bulması, yalnız bu sebeplerden doğsaydı, üzüntüm az olurdu, ama öyle değil.

Edebiyat ve güzel sanatların sahneye çıkardığı sahte aktörleri dünyanın hiçbir mesleği o berekette yetiştiremiyor. Bu hevesli figüranların şamatası arasında asıl rol sahiplerinin varlıklarını gösterebilmeleri için kalabalığın içinde dikkati çekecek gariplikte davranışlarda bulunmaları, akla gelmedik yenilikler yapmaları gerekiyor. Meselâ, korkunç bir sesle bağırıyorlar, yahut da tepetaklak yürüyorlar... Zaman eleğine güvenip çalışma mutluluğunu şöhretten üstün tutabilen alçakgönüllü sanatçılar az yetişiyor.

Sebeplerden biri de şu: Yirminci yüzyıl insanı çok hızlanan günlük yaşayışta edebiyat ve güzel sanatlar için sanatçı olarak da, alıcı olarak da yeteri kadar zaman ayıramıyor.

Yenilik, gelişmenin sonucu olsa gerektir. Yenilik olsun diye yeniliğe kalkışmak sanatçıyı yapmacıklığa götürür. Tam anlamda gününün adamı olabilen sanatçı, yeteri kadar yenidir. Bana göre toplumu anlama, değişmez yönleriyle insanı anlamaktır.

2) Dil işi çok önemli. Ben şiiri dil sanatı sayıyorum. Türkçeyi bilmek de hünerdir. Bu yetenekte yirmi yıldan az çıraklık ve kalfalığa aklım ermez doğrusu.

Türkçenin başına gelenler pişmiş tavuğun bile başına gelmiş değildir ama, bu dil öylesine güzel, öylesine sağlam ki, onu ne divan şairleri unutturabildi, ne Servet-i Fünun'cular Fransız sömürgesi yapabildi, ne de bugünkü ozan ve yazarlarımız dizginliyebildiler. Türkçe yerinde duramıyan, kıpır kıpır bir dil. Yeri-yurdu belli belli olmasına ama, Edirne'den Kars'a kadar ardından koşacaksın, deyimmiş, atasözüymüş, kelimeymiş; ne duysan derliyeceksin. Yirmi-otuz yıl geçecek, ondan sonra yazdığını bu ulus neden yadırgasın?.. Ama dil yenilenmesini uydurukumsu yoldan yürüten ozanı ulusu değil yavuklusu bile anlamaz.

Sözü devrik cümleye çatarak bağlıyalım. Devrik cümle, Türk şiir geleneğinin malıydı. Gene de öyledir. Ataç, eskiyi devireyim diye iyi etmiş de devireyim demiş, o başka iş., devrik cümleyi öbür edebiyat türlerine soktu. Yenilik peşindeki gençlere amaç bakımından doğru, ayrıntı yönünden yanlış yol gösterdi. Türk ulusu şiiri şiir bellemiştir, masalı masal, hikâyeyi hikâye. Hikâyeye benziyen şiiri, şiire benziyen hikâyeyi yadırgarsa bunu garipsemiyelim.

Benim gelecek günlerimize öyle büyük umutlarım var ki, sevincimden yerimde duramıyorum. Yeter ki bilginin gösterdiği yoldan ayrılmıyalım ve çok çalışalım.

AGKÜN, Nahit Ulvi

A

1) Bir ülkede türlü düşünlerin bulunması, tartışmalara yol açarak özgürlük sevgisini, saygısını doğurur. Türlü düşünler aydın kafaların ürünü olmalıdır. Yoksa, tartışmalar bir kavgaya, bir ayaktakımının itiş kakışına döner. Aydın derken, biraz titizlik göstermek zorundayız. Nice aydınlar, geriliğin savunucusu oldu. Bir düşün namusuna dayanmıyan yönetimler nasıl olursa olsun sarsıntısız yürüyemez. İlkeler istediği kadar sağlam olsun, kişiler namuslu değilse, her şeyden önce bulunduğu toplumu sevmiyorsa, kendi dışına çıkarak başka kişilerin de yaşamakta olduğunu, binbir sıkıntı içinde kıvrandıklarını düşünemiyorsa, gününü gün etmek için yeryüzündeki koşusunu tamamlamıya çalışıyorsa, eninde sonunda o sağlam ilkeler, o türlü kişilerin elinde yıpranacaktır. Atatürk ilkelerine sımsıkı bağlı bir yolda sarsıntısız yürümek, o ilkeleri benimsemekle olur. O ilkelere uygun yasalar çıkarmakla olur. O ilkelere bağlı eğitimle olur. Nasıl bir yol mu tutalım bunun için? Boyuna deniyoruz. Hangi demokrasi şekli mi? Çoğunluğu okumak yazmaktan yoksun olan ülkemize en uygun düşeni, oyları aydınlara dayanan bir demokrasidir. Bir partiye girmenin, kılı kırk yaran, ince elekten geçiren koşulları olmalı. Milletvekili olacaklar en ağır sorumlulukları yüklenebilmeliler. Milletvekili sayısı da yarıya indirilmeli. Bu kadarı bize çok değil mi?

2) Halkı okutmak için gece okulları, gece üniversiteleri açmalıyız. Yersiz olarak kapatılan Halkevleri'ni hemen açmalıyız.

B

1) Gönül sanatın çoğunlukça sevilmesini, aranmasını ister. Aydınlar içinden yeni sanatı yerenler çıkarsa bilgisizler ne yapmaz? Sanat her zaman "erbap işi" olmuştur. Herkesin yeni olsun, eski olsun, sanattan anlamasını, zevk almasını istemek ham bir hayaldir. Sanat ince iştir. Bir eğitim ister, görgü, bilgi ister. Halkın yadırgamıyacağı bir yenilik yoktur. Halk anlasın diye de sanatçı fedakârlık yapamaz. Halkın fedakârlık yaparak sanat eleştirilerini okuyacak, sanat üzerinde konuşacak hale gelmesi için kendini yetiştirmesi gerekli-dir. Sanatın alıcısı çok muydu da yenisi çıkınca azaldı?

2) Ne gelirse kişinin başına bu ılımlılık yüzünden gelmiştir. Her şeyde ılımlı olmak. Yok canım öyle şey mi olur? Okurlar ne olur biraz kendilerini yoruversinler. Sanatçı ondan az mı yoruyor kendini. Hep bu okurlar anlasın, okurlar sevsin okurlara inelim diye sanatta da geri kaldık bilimde de. Sanatı yapan dildir, bunu bilmiyen var mı? Dil yenilenmesi -her toplumda vardır ya- bizim için çok gereklidir. Dilimizi arılaştırmak, özleştirmek zorundayız. Dil yenilenmesinden en çok yararlanacak olan halktır. Onun dilidir bu, ama unutmuş bir yol. Kendini biraz sıksa yeni sanatı dili ile daha çok sever.

APAK, Rıza

A

1) Bence idealist bir kadro işi bu: Atatürk ilkelerine hem gerçekten bağlı, hem de gücünü yitirmemişler kadrosu işi. Almıyacak verecek: Kesesinden verecek, onurundan verecek, canından verecek... Zor.

2) a- Adın önemi yok, gerekirse adı başka olsun: Köy Enstitülerini yeniden canlandırarak (Aşırılıkları, aksaklıkları -varsa- düzeltmek kolay).

b- Bol sayıda aydın "Din Adamları" yetiştirip "Din Eğitimini" yobazların elinden kurtararak.

c- Okullarda, camilerde, kulüplerde, kahvelerde, heryerde "Sevmeyi" birbirimize "Katlanma"yı öğreterek.

B

1) Sanatın halktan uzaklaşmasını, bir çeşit "Erbap işi" olmasını doğru bulmam. Eskiye de dönülemez. doğru. Yenilik

olacak: Yenlik, özde, biçimde, deyişte olmalı. Olmalı ya ölçüyü kaçırmamayı da unutmamalı.

2) Dil yenilenmesinde de "okurların sindirim gücü" göz önüne alınarak "daha ılımlı bir yol" tutulmalı. Amaç dili sevdirmek olmalı.

APAYDIN, Talip

A

1) Bizde demokrasi bir arkadaşın deyimi ile eşraf demokrasisidir. Hürriyet mi, her çeşidinden yalnız okumuşlarla varlıklılar yararlanır. Bilgisiz, yoksul köylü, binbir zorluğun içinde mutsuz gecekondulu, küçük kasabalı, kıyı mahalleli nasıl kullansın hürriyetlerini? Nasıl faydalansın haklarından? Olanağı var mı? Ya takılmıştır bir şeyhin dedenin peşine, ya birinin adamıdır, ya filâncadan kötülük görmüştür, onun karşısında kim varsa oyunu gözü kapalı oraya verir. Bunların hiç birisi değilse feşmekân partili çok atıp tutmaktadır, iyi sövmektedir, çok gürültücüdür, öyleyse oyu helâlinden onundur.

Bu ortam içinde oy sömürgecisi particiler türemiştir. Seçimlere az kala köylere, kasabalara üşüşürler, avurtlarını şişire şişire, kollarını sallıya sallıya konuşurlar. Sonunda oy alır, ya da almaz ortalardan kaybolurlar.

Budur bizde demokrasi. Budur seçim. Halk sorunlarına asla eğilinmez. Yoksulluktan, bilgisizlikten nasıl kurtulunacak, bu halk reyine nasıl sahip olacak, haklarını kullanabilir duruma nasıl getirilecek, hiç bir olumlu çare düşünülmez. Hiç bir tedbir alınmaz. Eskiden köylü asker lâzım olunca, vergi alınacağı zaman hatırlanırmış. Şimdi bir de seçim zamanı hatırlanıyor.

2) Millî Eğitim çalışmalarına, halk eğitimine nutuk atarak değil, demagoji yaparak değil, gerçekten inanarak önem vermek gerekiyor. Bütün aydınları bu işle görevli kılmak, devlet bütçesinin büyük payını millî eğitime ayırmak, ülkücü köycü öğretmenler yetiştirmek. Halk zehirleyici, karanlığını sürdürücü gericilerle hiç taviz vermeden dişdişe savaşmak, müsbet düşünceyi geliştirici bol ve ucuz kitaplar basıp halkın ayağına götürmek... Bütün bunları başarmak için Millî Eğitim hizmetlerinin başına gerçekten iyi niyetli, halksever, Atatürkçü kişileri geçirmek.

Devletçe cesur olmak, halk sorunlarına içtenlikle eğilmek.

B

1) Sanatlar - özellikle edebiyat - halk eğitiminde, insanların fikren, ruhan gelişiminde büyük rol oynar. Hangi ülkede ortaya başarılı sanat yapıtları konulmuşsa, orada kişiler tek tek daha seviyelidir. Daha bir yükseğe meyillidir. Halktan kopan sanat köklü sanat olamaz. Ağacın beslenmesi için toprak neyse, sanat için toplum odur. Sanat halka dayanacaktır. Halktan yararlanacak, halka yararlı olacaktır. Değilse birgün kurur. Sanatta yenilik evet, fakat halktan ayrılmak, hayır,, ikisini uzlaştırıcı yol en sağlam yoldur.

2) Bence dil birden değişiverecek alışkanlıklardan değildir. Bazı yazarlarımızın aşırılığı karşı tepki yaratmaktadır ve zannımca yararlı olmamaktadır. Türkçemiz değişiyor, doğrudur. Değişmesi, arınması gerekmektedir. Ama ben şuna dikkat etmişimdir, yeni Türkçeyi örneğin Aziz Nesin gibi, Yaşar Kemal gibi dilde yeniliğe taraftar ama bu yeniliği yazı içinde eriterek, dilin zevkini tattırarak yazan sanatçılarımız başarmaktadır. Hiç bir okuyucu ustaca yazılmış bir yazıya sindirilmiş yeniliğe karşı olmaz. Öyleyse birçok eski yanımızı yıkan, yeni tarafımızı yapan başarılı sanat yapıtları, aynı zamanda dilimizin de başlıca dayanağıdır.

ARDAĞI, Adnan

A

1) "Egemenlik Ulusundur" temeli üzerinde yükselen demokrasilerde baş yönetim kurulları bir amaç değil bir araçtır. Başa geçen kişilerin halk emrinde memleket düzenini yani askeri, sosyal, ekonomik ve kültürel disiplini sağlamakla görevlendirilmiş kişiler oldukları hatırdan çıkarılmamalıdır. Atatürk Anadolu insanının karşına bu anlayışla çıkmış ve ilkelerini Halkın mutlu ve uygar olma hakkı üzerine bu açıdan koymuştur.

Gerçek demokraside "Yurttaş" en büyük değerdir. Onun özgür doğuşu, her türlü haklarını kullanışı, sosyal ortamda en rahat bir gücle yuvasını kuruşu, okuyuşu, eğlenişi amaçtır. Bu amacın sağlanmasında görev almış kişiler vardır. Çöpçüsünden, Cumhurbaşkanına kadar çeşitli fonksiyonlarla meydana gelen bu görevler toplamı bunun için bir araçtır. Böyle olunca memleket görevinde sen-ben kavgası ancak çıkarcılığın

sapmaları olarak belirir. Çıkarcılar için baş yönetim amaç olma durumundan kurtulamaz.

Bu gerçek nasıl ulusça, her kişisine kadar maledilebilir?

Bence bunun tek çaresi vardır. O da 2. sorunun cevabıdır: Ulusal Eğitim.

Buna hangi davranışlar bizi götürür?

Sıralıyalım:

a) Millî Birlik Hükûmeti işbaşına geldiği ilk günlerde "Millî Eğitim"i nasıl baş problem yapmış ve bütün gücünü bu yolda dökmüş ise yeni gelecek hükûmetler tam işe bırakılan yerden daha büyük bir güçle başlamalıdırlar.

b) Kuvvetlerin ve enerjilerin Millî Eğitime seferber edilmesi şarttır. Her kişi bu seferberliğin üyesidir ve olmalıdır.

Dünyanın hiç bir yerinde hattâ hiç bir zengin ülkede bir kişi haftada 4 saat çalışmakla, koskoca bir hafta çalışmış sayılmaz.

Lütfen haftada 3 saat ders okutan öğretmenlerin sayısını isteyiniz. Başka bir görevde çalışmadan yalnız haftada 2-12 saat meşgul olan insanların sayısını isteyiniz. Bu cevabı öğrenen Amerikalı bir eğitimci gibi gözleriniz ve ağzınız hayretten açılır, kalır.

Bu kişiler haftanın kalan saatlerinde hiç bir iş te mi yapmazlar? Memur başka bir işle meşgul olamaz? Neden? Koskoca tatillerinde lokanta işleten Amerikalı Lise Müdürü, memur değil midir? Onun izzeti nefsi yok mu? Şerefinden ne kaybeder? Hayır. Memleketi seviyorsak, insan gibi yaşamak ve özgür kalmak istiyorsak çalışma sistemini değiştirmemiz gerekir.

Bu açıdan yürürsek görürüz ki Ulus yönetiminin başında yer almak bir amaç olur. Amaç olur, çünkü orada yalnız siz yargıçsınız, yalnız siz varsınız, görevine koştuğunuz halk ve onun varlığı sizden sonra gelir ya da getirirler...

Halk neden hakkını arayamaz? Bilmez de ondan. Bilgisizliği kendi kendine düşünür olmasını engeller. Bir başka bilir görünen kişinin ağzına bakar. Onun duygularını giyer. Ya da olayları en tensel ölçülerle ölçer.

Halkı okumuş uluslarda bir kütlenin çıkıp ta 100 yıl geriye götürecek bir görüşün arkasına takıldığı görülmüş müdür?

Özetin, Ulusal bir şuura ulaşmış Türk ulusunun özlediği gerçek demokrasi yine onun ellerinde yükselecektir.

Bu ellere uygarlığın ilk ışığı olan kültürü götürelim.

Sağ duyusu, köklü geçmişi, kahramanlığı ancak, Atatürk ilkelerinin ışığı altında parlayacak ve ölmezliğe kavuşacaktır.

B

1) Güzel sanatları yöneten kişiler her nekadar bu toprağın çocuklarıysalar da çabalarını etkileyen, onların uğraşılarını besleyen kaynaklar büyük örneklerdir.

Güzel sanat çabalarını değerlendiren büyük ustaların yurt dışında ve başka Uluslarda bulunması dış etkilerin kolayca sızmasını sağlamıştır. Böyle olunca bu toprağın insanlarının uzağında bir değerler ortamı ortaya çıkmıştır. Bir ressamın Paris'te sergi açması, bir müzikçinin yapıtını Amerika'da çaldırması sanatçı için daha ilginç gelmektedir.

Şurası daha acı gerçektir ki bu toprağın sanatçısı değerlendirilme ölçüleri içine bile giremiyor. Biz ulusça değerleri sevmemek inadında direndikçe sanatçı ister istemez uzaklaşacaktır. İş, hayranlık duygularını, övgü gösterilerini kendi kendimiz için kullanabilme alışkanlığındadır. Bu alışkanlığı korkmadan, hakkımızda söyleneceklere aldırmadan yaratabiliyor muyuz? O kez sanatçı yaklaşması doğacaktır.

Hem dudak bükelim, hem de bizden uzaklaşıyor onu diye yakınalım. Bu tek bir kelime ile haksızlıktır. Alıcısızlık nasıl ortadan kalkar? Bence yaban hayranlığını uygun bir sınırda tutup, bakışlarımızı dostça yerli yapıtlara çevirmekle.

San'at daima erbap işi kalacaktır. Bir ulusun bütün kişileri sanatçı olamaz ki.. Ama sanatsever olabilir. O halde büyük bir sever kütle ister istemez O "erbap" kütleyi yaratacaktır.

Yenilik Sanatın büyümesidir. Sosyal etkiler, uygarlık düzeninin gelişimi, insanın değişimi sanatta da "yeniler" yaratacaktır. Ben bunu mutlu büyüme sayıyorum.

2) Dil'de ayrılık özetin bizim memleketimizde bir gerçektir. Ama bu gerçeği doğuran nedenler vardır.

Biz Doğu'dan Batı'ya dönmüş ve Batı'da tepeler aşmaya koyulmuş bir ulusuz. Bu dönümün çıkaracağı köklü gıcırtılar, sarsıntılar olacaktır.

Dil'de böyle bir sarsıntı bir yenilenme daha doğrusu kendini arama yolundadır. Çok değil, on yıl önceki bir şiirle bu yıl yazılmış bir şiiri karşılaştırın. Bu iki şiir dilinde bile farkları göreceksiniz. Ama bir de bu süre uçlarındaki yadırgamaları karşılaştırın, şaşarsınız. Zaman aşımını yapmakta, kelimeleri dolayısile dili yatağına oturtmaktadır. Bu günkü kütleler ara-

sındaki anlaşmazlık bence olağandır. Duyularda bile böyle değil midir? Bu kütleler arası musiki bile bir ayırım konusudur. İnançlar da öyle... Ama bu sürüp gidemez ki. Bir gün bu uzaklık azalacaktır. Ve halkın yadırgamayacağı bir anlatımda birleşecektir.

Edebiyatımızda dil yenilenmesine hız verilmesi ve bu değişim savaşı bir an önce bitirilmelidir ki, durulma ve yerleşme başlasın.

Ama asıl soru bu hız hangi yönde geliştirilecektir, olmalıdır. Yurdun uzmanları bir araya mı getirilir? Okulların ilk sınıflarından itibaren zorlu bir yerleştirilmeye mi geçilir? Bakanlıkça ulusal kelimeler özel bir yayımla duyurulur ve yazarlardan istenir mi? Yoksa sorumlu kişiler kendilerini bu akımın başında görevli bilerek tutumları mı ayarlanır?

Her ne olursa olur, ama dil, gerçek kişiliğini kazanmak ve bu yurt insanlarının ortaklaşacağı en büyük bir kaynak olarak yaşamak zorundadır.

ASLIER, Mustafa

A

1) Demokrasinin malzemesi insandır. İnsanlarının nitelikleri o toplumdaki demokrasinin oluşuna etki yapar. Malzemeye uygun demokrasi yaratılamıyacağına göre bizim tutacağımız yol malzemenin niteliklerini yükseltmek olacaktır. Yani insanlarımızı her yönüyle yüceltmek.

2) İnsanları eğitim ve öğretimle yüceltebiliriz. Eğitim için, kanaatimce aynı derecede önemli üç ayrı yön vardır: Temel eğitim, meslek öğretimi, ilim ve sanat eğitimi. Bütün yurttaşlarımız temel eğitim görmeli, bir meslek öğrenmeli ve bir iş sahibi olmalıdır. İlim ve sanat araştırmaları tam bir hürriyet içinde yapılmalı ve sonuçlar günlük hayatta değerlendirilmelidir. Hemen üç yönde birden eğitim seferberliğine girmeliyiz. Bunun köylerde nasıl yapılacağını Köy Enstitüleri tecrübesi göstermiştir. Meslek öğretimi için tutulacak yol asırlarca önce Anadoluda Fütüvvet teşkilâtı tarafından denenmiştir. Bu yolun daha gelişmişini herhangi bir Batı Avrupa memleketinden adapte edebiliriz.

İlim ve sanat kurumları hürriyet ve ilgi bulunca gelişir. İlgi, çalışmaları maddi olarak değerlendirme ve saygı şeklinde belirmelidir.

B

1) Sanat tarih boyunca erbab işi olagelmiştir. Sanat kültür ve düşünce ürünü olduğuna göre toplumun en aydın tabakasına hitap etmesi tabiidir. Bizde eksik olan sanat eseri ile onun fikirsel yönünü yayma imkânlarıdır. Sanatı sevmek bir çeşit tiryakiliktir. Onunla sık sık temasa gelmeden tiryakisi olunamaz. Sonra her eseri yeni sanatın mümessili sayıp hüküm vermemek lâzımdır. Her devirde yenilik çabalarını kolay tarafından moda haline getirenler olmuştur. Halkla sanat arasındaki açıklığı kapamak için, halkı sanatla ve onun fikirsel yönüyle sık sık karşılaştırmak yeter.

2) Gerçek sanatçılar dili istedikleri gibi kullanmakta hür olmalı. Fakat sanatçı olmayanların, meselâ gazeteciler, spikerler, caz şarkıcıları, idare adamları, ilim kitabı yazarları v.s. gibi dilin yayılmasında rolü olan diğer kimseler dilimizin Türkçeleşmesi ve Türkçe kalmasına dikkat etmelidirler. Bu alanda dil uzmanları ve çok aydın kimselerin yetkisine dayanan bir kurum (Dil Kurumu ve Akademisi) genel kontrolü yapmalıdır.

BALABAN, Memduh

A

1) Soruşturmanızı yanıtlıyabilmek için, ister istemez bugünkü durumun nasıllığını (soruşturmanın çerçevesi içinde çok özet olarak) kavramak, bu kavrayışı: "memleketimizin şartlarına en uygun düşecek demokrasi şekli"ne temel yapmak gerektiğine inanıyorum.

Evet, bir an önce durulmasını dilediğimiz (Dilemek yetiyor mu?) bir kaynaşmanın içindeyiz; şu soruşturmayı yanıtladığımız Kasım ayı ortalarında.. Ama işte bu içinde bulunduğumuz koşullardan doğan kaynaşmanın demokrasi kitaplarında bir benzeri yoktur. Oysa demokrasimiz, adını koydum ben biliyorsunuz, bir "Kitap Demokrasisi"dir. Sağolsunlar, bu "Kitap Demokrasisi"ni, her biri birer kitap kurdu olanlarımız yarattılar.

Şeyh Sait'in ayaklanışı. Sıvas'ta, Erzurum'da, Maraş'ta, Rize'de, Menemen'de gericilerin ayaklanışları; Atatürk'ü öldürmek isteyişleri.. sonunda düşük yönetimin on yıllık kepazelikleri.. Bunlar Cumhuriyet tarihçemizin bir çırpıda sıralayıverdiğimiz olayları. Sormak isterim: Bunlara benzer olaylara

hangi çağdaş demokrasi kitabında raslıyabilirsiniz? Kitaba sığar yeri var mıdır bunların? Oysa gericilik, gerici görünerek gericiliği kendine çekmek, körüklemek bizim gerçeklerimiz değil midirler?

Atatürk "Hayatta en hakikî mürşit ilimdir" demiş ya, bizim bu ilkelik önemindeki özdeyişin anlamı üstünde bugüne değin düşünmediğimiz, o anlama uygun bir davranış takınamamış olmamızdan bellidir. Atatürk "üniversitede" dememiş, "hayatta" demiş; yaşamda, en gerçek yol göstericinin bilim olduğunu söylemiş. "Hayat", üniversiteyi de içine alır; siyasal düzeni de, bu düzenin koşullarını da içine alır; yaşamla ilgili her nesneyi de içine alabilecek genişliktedir. Kitabı "hayat" çerçevesi içinde yorumlıyarak siyasal düzenimizi geniş bir "bilgisizlik düzlemi" üzerine değil, "bilgi düzlemi" üzerine kurmalıydık. Yazdık, söyledik; Kitap Demokrasisi'ne tutulan alkışlardan ne yazık ki sesimizi duyuramadık.

Demokrasi düzeninde ister istemez oy peşinde koşacak, seçmenim ne der? tasasını taşıyacak politikacının, üzerinde "kandırarak" ancak ayakta durabildiği "bilgisizce düzlemi"nin yerine "bilgi düzlemi"ni sürüverin; işte bu koşulla politikacı "kandırma"nın yetmiyeceğini, "inandırma"nın gerektiğini anlıyabilecektir.

Bizim istediğimiz "Aydınlar Demokrasisi" ise, ancak inandırıcı politikacının barınabileceği bir demokrasi biçimi olacaktır. Bu da: partilere yazılmayı da, seçmeyi de, seçilmeyi de birtakım öğrenim koşullarına bağlamakla yani yalnız aydınlara bırakmakla olabilir. Bu "bilgi düzlemi" gerçekleşmedikçe, parti ciliğin bizde kişi çıkarları peşinde bir meslek durumuna düşmesinin önlenemiyeceği kanısındayım.

Kitap Demokrasisi bir yana, bizim gerçeklerimize bakarak ileri sürdüğümüz "Aydınlar Demokrasisi" görüşünün karşısına sözümona iki görüş çıkıyor: "Liberal demokrasi" ile "Sosyalizm" görüşleri. Soruşturmanın çerçevesinde çok kısa olarak, ilerde gene birtakım yanlışlıklara düşmeyi önlemek umudu ve dileğiyle, bu görüşlere değinmeyi de gerekli buluyorum.

Bunlardan liberal demokrasi görüşü, Atatürk'ün devletçiliğine karşı çıkarak kişi çıkarlarını sağlamak için yalnızca bir maskedir. Şöyle ki: Bu ülkede her yıl tarım kesiminde 250.000, sanayi kesiminde 100.000 insanımızın iş istediğini; bir insana evet yalnız bir insana iş alanı açabilmek için de en az 25.000 T.L. lık yatırım yapmak gerektiğini yerli, yabancı uzmanlar ra-

porlarında, incelemelerinde göstermişlerken, liberalizm üzerine yarım yamalak okudukları kitaplardan edindikleri bilgilerle sözümona bir dünya görüşü maskesiyle "Biz liberal partiyiz, liberal programımız var." diye övüne övüne ortaya çıkan partilerimiz madrabaz, cahil, kinci oyların çokluğunu sağlayabilmişlerdir.

Öte yandan: Atatürk'un gerçeklerimize dayanan halkçılığı, devletçiliği, koskoca iktisat, maliye bilimlerinin verileri, bu bilimlerin uzmanları dururlarken sorunlarımızı, falan ya da filân batı ülkesinin gerçeklerine bakılarak yazılmış sosyalizm kitaplariyle çözmiye kalkışmanın da bir başka çeşit kitap anlamazlığından olduğunu söylemek gerekir mi? Ama duyguları okşıyan görüşler, aybaşını nasıl getireceğim diye kıvranan memurcuğun, bilgili görünmek istiyen daktilocu kızcağızların hoşlarına giderler. Gazetede fıkracı da bunların hoşlarına gitmek için yazar. Herkes bu ülkede hoşa gitmek sevdasında. Politikacımız da öyle.

Hani bir şey değil de, Atatürk'ün gerçeklerimize dayanan halkçı, devletçi görüşlerini sosyalizm kitaplarının "tarihî maddeciliği"yle falan yorumlamıya kalkışmıyorlar mı, ona tutuluyorum işte. Ama evet, bir tartışma düzeyine ulaşmadan bunların tartışmasına girişmek istemiyorum. Yararlı bir tartışma düzeyine de biz aydınlar düzlemiyle varabiliriz ancak. İnandığım bu benim. O aydınlar düzlemi kurulmadan. bu ülkenin gerçeklerine elde sosyalizm ya da liberalizm kitapları gibi birtakım öğreti (doctrine) kitaplariyle değil,iktisat, maliye bilimleriyle eğilmiş uzmanlarımız ne yazık ki seslerini duyuramıyacaklardır. Yok sosyalizmmiş, yok liberalizmmiş; bu gibi gösterişli heyecanları okul koridorlarında bırakmış olmalıydık.

Alexis Carrel, öğretilerin çağımızda yaşamın (hayatın) çetrefilliklerini çözmiye artık yetmediğini, bir toplumun sorunlarını, o toplumun gerçeşlerine eğilmiş uzmanlarla değil de bir öğretinin açısından çözmiye kalkışmanın çözülmesi daha güç yeni sorunları ortaya çıkaracağını söyler.

Zaten çağdaş uygar ülkeler de sorunlarını çözerlerken başka türlü düşünmemektedirler. Çağımıza. uzmanlar çağı, ya da uzmanlaşma çağı da diyebiliriz.

2) a: **ÖNCE**: kitabı yanlış yorumlattırmıyacak. kitabı "hayat"a bağlatan bir öğretim - eğitim niteliği. b: Çocuğuyle, genciyle, yaşlısiyle bütün halkımızı gündüz, gece, halk okullarından geçirmek. c: Ordularımızda erlerimize, halk okullarının

programlarına benzer bir eğitim programının uygulanması. ç: İlkokulu bitirmiş olanlara, askerlik ödevi sürelerinde indirimler yaparak okumayı isteklendirmek. d: Oy hakkını ilkokulu bitirmiş olmak koşuluna bağlıyarak demokrasiyi, okumıya yöneltecek bir niteliğe eriştirmek. e: Daha kısacası: ilkokulu bitirmek zorunluluğunu vatandaşlara yükliyen yasamızı kâğıt üzerinde bırakmayıp kesin olarak uygulamak.

B

1) Salt halkın hoşuna gitmek amaciyle çalışma sanatçı için ne denli tiksindirici olmak gerekirse, halka kendi sanatını benimsetebilmek o denli başarılı, o denli insanlığa yönelen sanatın amacına uygun bir sonuçtur.

Bu sonucu küçümsememek gerek. Batılı sanatçılar, hele hele yüzyılımızda o çeşit başarıyı artık küçümsemiyorlar. Küçümsedikleri: kendi sanat çalışmaları dışında kalan sinemalar, radyolar, televizyonlar, okullarda sanat eğitimleri, manifestation'lar, konferanslar, toplantılar, microsillon plâkları, tablo reproduction'ları, ucuz cep kitapları, gazeteler, dergiler gibi çeşitli yayın araçları; teknik uygarlığının çeşitli olanaklariyle sanatın, halkın ayağına götürülmesine, halklaştırılmasına (démocratisation, popularisation'a) önem vermelerinden belli. Bu halklaştırma araçlarının bazı biçim-bozucu (déformatif) sakıncaları oldukları anlaşılmıyor değil; ama bu sakıncaların, yararlı yanların yanında önemli olmadıkları da anlaşılıyor. Çünkü sanatçı gene kendi soylu uğraşısında özgür kalıyor. Alıcısı oldu mu sanatının, sanatçı da ikinci bir iş tutmak zorunda kalmadan bütün gücünü sanatını çalışmalarına verebiliyor. Bizler gibi, gününün en verimli saatlerini bambaşka işlerde boş yere harcamak durumuna düşmüyor.

Ülkemizde, batı uygarlığının bulunduğu o çeşitli araçlarla halkın genel eğitimi, okumuşların sanat eğitimleri gereğince sağlanmadıkça, bizdeki şu sanatla halk arasındaki uzaklaşma sürüp gidecektir. Hepimizin bildiği bu gerçek ise, hepimizin kabul edemediği bir başka gerçeği: sanat konusunun toplumsal çerçeve içinde düşünülmesi gerekliliğini ortaya koyar.

2) Bazı sayın dilcilerimiz, güzelbilim tasar'ında (esthétique plân'ında) yüksekten atıp da kekeliye kekeliye yazarak dilin en başarısız örneklerini verenlere bakmamalıdırlar. Genel olarak sanatçılarımızın, özellikle son iki, üç yılda yenileşmekte olan dilimizi kullanmakta başarılı olmak yoluna gir-

dikleri kanısındayım ben. Dilin yenileşmek yoiundaki hızından hoşlanmıyanlar: ya yeni edebiyatımızı izlemiyenler yani alışkanlıklarından bir türlü sıyrılamıyanlardır ya da gericilerdir. Bunlara bakarak o hızı azaltmak doğru olmasa gerek. Yazar ile okur arasındaki 'aykırılığın" dilin yenileşme hıziyle değil, sanat konusunun da içinde yer aldığı toplumsal sorunlar konusuyle ilgisi olduğunu sanıyorum. 1961 yılına ben "gazete yılı" diyorum. 1962 yılı başka türlü mü olacak acaba?

BAYDAR, Mustafa

A

1) Memleketimizin şartlarına en uygun düşecek olanı "Güdümlü Demokrasi"dir. Başımızda kudretli ve Atatürkçü bir lider bulunmalıdır. Bu lider, devrimcileri, gerçek aydınları ve ileri davranışları koruyucu kanatları altına almalıdır.

Din istismarcılığı normal tenkid sınırlarını aşarak devrimler aleyhinde yıkıcı faaliyette bulunmak en büyük vatan ihaneti sayılarak suçluları en ağır şekilde cezalandırılmalıdır.

Biz demokrasiye hazırlıksız girmenin ıstırabını çekiyoruz.

Bir memlekete buz dolabı getiriyorsunuz. Fakat o memlekette elektrik yoksa o buz dolabı işliyemez.

Bir memlekette demokrasi kurmaya karar veriyorsunuz. Fakat o memlekette demokrasinin dayanacağı, kuvvet alacağı şuurlu bir efkâr-ı umumiye yoksa ne olacaktır? Elbette ki o demokrasi işliyemiyecektir. Nitekim bizde bu güne kadar işliyemedi.

İyiyi kötüden ayıramıyan, gerçek menfaatini anlıyamıyan, büyük bir çoğunluğu kara cahil olan bir toplumda eğer milli irade, milleti batıracak şekilde tecelli ederse, ne yapmalı? Buna hürmet mi etmeli, yoksa müdahale mi? Elbette ki memleketin felâkete sürüklenmesine göz yumulamaz.

Demokrasi oy sayısı ile kurulan bir sistem değil, seviyeye dayanan, olgunluk ve anlayışla işliyen bir sistemdir.

İşte bunun için kuvvetli bir lider arıyoruz. Çünkü demokrasimizi istediğimiz gibi sağlam temellere oturtamayınca onu elbette ki, boşlukta bırakamayız. Esaslı bir temel olamayınca hiç olmazsa kuvvetli ve iyi niyetli bir "baş"a bağlanmak zorundayız.

Şimdi çözüm bekliyen çok önemli bir mesele kalıyor. O da memleketin başına zayıf ve kötü niyetli "baş"ların geçebilme-

si ihtimalini önliyecek bir formül bulabilmek... Fakat özlediğimiz, demokrasiyi kendi normal düzeni içinde temelden çatıya kadar kurabilmektir.

2) Kanaatimizce halkın eğitilmesi bir çırpıda çözülebilecek dâvalardan değildir. Zaten bugüne kadar hep kısa yoldan gitmek kolayımıza geldiği için hiç bir sonuca varamadık.

Eğitimin kısa yolu olmayıp normal yolu vardır. Halkımızı eğitebilmek amacı ile memleketimizin ve dünyanın en büyük eğitim uzmanlarına en aşağı elli yıllık bir plân yaptırmalıyız. Bu plân, Anayasa'nın teminatı altına alınıp, bu sürenin sonuna kadar hiç bir iktidar buna el dokunduramamalıdır. Gerekirse bu konuda zora başvurmaktan da çekinmemelidir. Bunun için dâva ile orantılı bir şekilde elbette ki, büyük bir paraya ihtiyaç olacaktır. Bunu çeşitli kaynaklardan sağlamak düşünülebilir.

Meselâ Tekel maddelerine konan Millî Savunma Vergisi gibi bir Eğitim Vergisi ihdas olunabilir. Bütün memurlardan, serbest meslek sahiplerinden yüzde bir gibi mecburî bir Eğitim Vergisi kesilebilir.

Devlet bütçesinden bu iş için özel bir fon ayrılabilir.

Toplanan bütün bu paralar büyük bir teşkilât tarafından plânlı ve programlı bir şekilde 50 yıl süre ile hiç bir tâviz vermeksizin tam yerine harcanırsa demokrasimizi dayıyabilecek bir temelin ilk harcı atılmış olur. Başka türlü demokrasimiz için de milletimiz için de çıkar yol yoktur.

B

1) Edebiyatta olsun, müzikte, resimde olsun halkla yeni sanat akımları arasında her zaman her yerde önemli bir uyuşmazlık göze çarpar. Bu uyuşmazlık olmasa bu akımların zaten pek yeniliği kalmazdı. İddia sahibi her sanatçı, tek olmak, yeni ve orijinal olmak kaygusundadır. Alışılmışı, kurulu sanat düzenini gücü ölçüsünde zorlıyacak ve başka bir yeninin temelini atacaktır.

Sanatın bizde alabildiğine halktan uzaklaştığı düşüncesine katılmıyorum. Halka alabildiğine yaklaşmış bir sanatın nekadar sanat değeri kalır, o da ayrı bir mesele.

Sanatın alıcısızlığı önemlidir ama bunun çaresi ekonomik ve kültürel kalkınmaya bağlıdır. Millî Eğitim Ordusu ile sanat öncülerinin ödevlerini birbirlerine karıştırmıyalım.

2) Biz Osmanlıca denen dilin ve düşünüşün çeşitli baskıları altında bunalmış, bir kuşağın devamıyız. Ulusal benliği bulmak için Tanzimat'tan beri başlıyan dilde özleşme hareketi, ölüm-kalım savaşı olan "Milli Mücadele"den sonra adamakıllı hızlandı. Olayların bizi gerçekler üzerine eğen baskısı, dil özleşmesinde en büyük etken olmuştur.

Bu bir bakıma yaldızla özü ayırma savaşıdır. Nice yüzyıllar yaldızı öz zannederek gerçeği çiğneyip durduk. Biz böyle davrandıkça ezilmiyen, bilâkis iyice güçlenen acı gerçek, bizi dilde de değişikliğe zorladı. Bu aynı zamanda gerçekleri görmeye zorlanan bir kafa değişmesi idi.

Bize çok pahalıya mal olan eski dile karşı tepki, bir hayli sert ve aşırı oldu. Artık bu konuda eskiye ait zincirler kopmuş, buzlar erimiştir.Fakat çalkantı hâlâ devam etmektedir.

Ölçüyü aşırarak yeni bir çıkınaza girmemek için ulusun ortak malı olan dil üzerinde tekrar tekrar ve dikkatle düşünmek zorundayız.

Yüzde yüz bir türkçe dâvasından, diğer bir deyimle dilde bir nevi ırkçılıktan vazgeçip, yüzdesine bakmadan bütün halkın anlıyabileceği, benimsiyebileceği bir yola girmeliyiz.

Yadırganmıyan, anlaşmayı zorlaştırmıyan, bir sayfa yazı için yabancı bir dil sökercesine insanı bıktırıncaya kadar lûgate baktırmıyan, terkiplerden ve yabancı kurallardan arınmış bir dil... Kanaatimizce dildeki ölçümüz işte bu olmalıdır.

BENEKAY, Yahya

B

1) Sanat alanımız, bugün, kazara bir varil mazot dökülmüş bir deniz yüzü görünümünde. Onun gibi de allı, morlu, pembeli, eflâtunlu bir baksan böyle bir basan şöyle ve hep biribirinin aynıymış gibi görünen, ama, biribiriyle bağı olmayan, ortamın oynaklığıyla büyüyüp küçülen adacıklar. Bu, bir kuşak sorunudur; kuşakların iç yapılarıyla ilgilidir. Sanat elbette bir "erbap işi'dir" Uyuşmazlık, sanat akımları arasında değil kuşaklar arasındadır. Böyle olduğu için de her kuşak kendisini okumaktadır. Ortamının oynaklığıyla büyüyüp küçülen o adacıklar da, hep aynı havanın, aynı akımın bir başka bir araya gelmişliği. Edebiyat konusunda söylüyorum: bu gün "yeni sanat akımları" diye bir şey yoktur; "yeni sanat akımı" diyebileceğimiz bugünün sanat anlayışı vardır. Yayınlanan ki-

taplara, dergilere baktıkça, insan, başka türlü düşünemiyor. Arada bir, numara sırasıyla anılan, "yenilikler" adı altında bazı çıkışlar da olmuyor değil; ama bunlar ana akımdan ayrılıp çok az sonra gene ona karışan kılcal akımlar. İnsan ancak güncesini, anılarını bir kendisi için yazar. Sanatçının güncesinde bile "bir gün yayınlanabilir" kuşkusu vardır. Zaten sanat başkaları içindir. Bu sebeple "sanatın alıcılığı" her zaman hiç umursamayanlar bile: "ben mutlu azınlık için yazıyorum" derken ürünlerini sergiliyeceği bir pazara, bir ortama inandıklarını itiraf etmiş olurlar. Diyeceğim, her sanatçı sanatının alıcısını, önceden asla kestiremiyeceği sayıdaki alıcılar gerçeğini hesaba katmak zorundadır. İş okunmaktadır, alıcı bulmaktadır. İnsan duymağa, insan düşünmeğe başladığı andan beri sanat da bir gerçek olarak ortadadır. Sanat bir olaydır. Tek kişi için de toplum için de sanat söz konusudur; vardır. "Hep akar ve hiç bir zaman hiç bir yerde durmaz" deyip dünyada bir "statuquo"nun var olamıyacağını ilk anlayan, bizim Anadolulumuz, Efesoslu Heraklitten beri her düşünenin öğrendiği, göründüğü ve sezdiği bir devamlı yenileşme vardır. Ama gene de her yenilik önce yadırganır. Bu itibarla "halkın yadırgamıyacağı bir yenilik" olamaz. Bu günden asla kestiremiyeceğimiz bir yönde ve şekilde yenilikler hep olacaktır sanatta. Asıl iş "halkın yadırgamıyacağı yenilik" te değildir; sanat ürünlerini alıcısına ulaştırabilmektedir. Annem onbeş sene önce, radyoda bir alafranga musiki başladı mı "kapat şu zırıltıyı" diye çıkışırdı bana. Sonra sonra sesini çıkarmaz oldu. Şimdi, benimle birlikte oturup Bahc'ın Branderburg Konçertosunu bile dinliyor. Bunun gibi, sanat ürünlerini de her fırsatta ve her araçla toplumun karşısına çıkarmak gerekir. Alışkanları olmayınca alıcılar da olmaz. Bu yüzdendir ki ben, en önemli olarak, "halkın yadırgamıyacağı yenilik"leri değil sanat ürünlerinin yayınlanmasını, sergilenmesini görüyorum; bunun faydasına inanıyorum. Bir yeni sanat dergisini sergilenmiş görmüyor muyum, içim bir cızz ediyor, fiyatını bile sormadan alıyor, ne edecekse etsin diye satıcısına bütün para uzatıyorum. Ömürlü olursa seviniyorum, devam ettirilmezse üzülüyorum. Çünkü, o dergi de aşıladı bir yeni çevreyi daha; bir kişi de kazanılsa, bir kişi de alıştırılmış olsa kârdır diyorum. Sanatın asıl yükünü taşıyan da dergileri çıkaranlardır. Sanatkâr doğum sancısını çeker ve ürününü verir. O yapıta ortamını hazırlayan ve onu, alıcılarının karşısına çıkaran da yayımlardır. Eskiden

pek çok, ünlü, gazetelerde belli günlerde birer "sanat sayfası" da olurdu. Şimdi ise bir "Halk Gazetesi" ayırımıdır tutturdular, gazeteleri de ikiye ayırdılar. Cumhuriyet, Vatan, Dünya bazı bazı da Tercüman gazetelerinden gayrısının sanat eserlerine yer verdikleri pek az. Arada sırada Akşma gazetesinde de sanata dair yazılar yer alıyor. O da kendisi de bir yazar ve sanatkâr olan Bilgin Peremecinin sebebiyle oluyor galiba. Halbuki Anadolu'da şehirlerde ve kasabalardaki yerel gazetelerde - ve hepsinde - sanatla ilgili yazılara ve bilhassa şiire bol bol yer ayırıyorlar. Karabükte bir İbrahim Yıldız, Konyada Halıcı kardeşler, Ankarada da Medeniyet gazetesinde Osman Attilâ bu işi kendisine özel bir uğraşı edinmişler. Resim için de sergiler, hattâ gezici sergiler; musiki için de - iki üç yıldır olduğu gibi bilhassa gezici konser toplulukları gerek. Olursa bu iş böyle olacaktır. Gelip gidip iş "eğitime" dayanıyor.

2) Dilcilik ayrı pazar'lı ayrı konulardır. Dünyanın genel gidişime uymuş olarak toplumun anlayışındaki iç değişiklikle birlikte, dilde de değişiklikler olmaktadır. Edebiyat alanında ise bizde, bu değişmeler bazı zorlamalar şeklinde olagelmektedir. Hattâ yapılmak istenilen sıra numaralı bir takım yenilikler de; birer araç halinde; uydurmalara da yönelindi. Yazarlar, şarkı okuyucularına, keman ya da her hangi bir musiki âletini çalanlara benzerler: duyduğu, okuduğu, bellediği sözcüklerden beğendiklerini alırlar çizelgelerine. Onlar için esas olan yapıttır. Böyle olunca da dil sorunu sonraya kalır. Yeni sözcüklerden de tuttuğuna inandıklarını alırlar. Aşırıları fedakârlığı göze alanlardır. Dilcilik alanındaki çeşitli akımlar daha çok dil uzmanlarının ilgilendiği konulardır. Ben "çoğunluğun benimsediği sözcükleri" yabancı saymam. Günümüzün kalbur üstü yazarları da öyledir. En aşırılarında bile kısa deneme yazılarıyla roman, hikâye gibi türlerde tutumları değişiktir. Tutunamıyacak yeni sözcükler daha doğarken belli oluyor. Sanat akımlarıyla halk arasındaki uyuşmazlık görünümünün bir yönü de gelip bu dil sorununa dayanmaktadır. Günümüzün kalbur üstü yazarlarını hemen hemen hepsi kendilerinin düzenledikleri dil çizelgelerini önlerine almışlar, kimseye aldırmadan, romanlarını, öykülerini yazıyorlar. Sanata önem ve değer veren en ünlü gazetelerde onların romanları; kitapçı vitrinlerinde onların kitapları. Demek okunuyorlar. Yolları da "ılımlı bir

yol". Kullandıkları sözcüklerin çoğu Karacaoğlanda da Türk Dil Kurumunun Sözlük'ünde de var. Yazar, şair dilciyi sadece izler. Hattâ çook arkadan gider. O da, aracının dil oluşundandır. Dil konusundaki bir yazısında Yaşar Nabi "Her kuşak kendi direnme payını yerine getirmekten geri durmuyor." der. İşin bütün ruhu da budur. Dergiler yeni yeni akımların aynalarıdır ama onların da dayanabilme gücü sınırlıdır. "Şart" yerine koşul" u kullanan S. N. Özerdim için, T. D. Kurumu yazmanı olduğundan, ben, "görevini yapıyor, özü sözü bir" derim; ama Cumhuriyet gazetesinde bir başyazıda Nadir Nadi kullanırsa çok sevinirim. Dil dâvası aydınlarımızın yürüteceği bir iştir. Yazarlar da, ayrıca bir aydın olarak,, bu dâvaya katılıp "okurların sindirim gücünü" arttırmaya çalışmalıdırlar. Bu da, çoğunluğun benimsediği kelimelerin arasına sürülmesi gerekli yeni sözcüklerin sıkıştırıverilmesiyle mümkündür. Türkçeye benzeyen bir takım söz oyunlarına başvurmak ise okuyucuyu kuşkulandırır. Bizde yazı sanatıyla halkın arasının, bugün, çok açılmış olmasının sebeplerinden başlıcası dilde aşırılıktır. Okur bildiği dilden anlar ve sıkılmaz. Kamu oyu bugün yazı sanatında yeni türlerin yaratılmasına bile sebebiyet verdi. Öykülerin bir solukluk, romanların da binbir parça olmuş olmalarının zorunluluğu nedendir? Okuyucu sadece kendisine uygun geleni arar. Yazar'a düşecek iş, dil çizelgesini okurların sindirim gücünü göz önünde bulundurarak düzenlemek ve beğendiği, sevdiği yeni sözcükleri de; onlara bunu farkettirmiyecek bir şekilde; araya sıkıştırmak olmalıdır.

BERK, İlhan

B

1) Yeni sanatın gittikçe büyük çoğunluktan ayrıldığı bir gerçektir. Yalnız buna salt yazınsal bir olay gözüyle bakılmamalıdır. Böyle diyorum çünkü, bunu böyle sanmak, sanatçıyı suçlamaya kadar götürür. Dahası var: Böyle hareket etmekle, ona doğru yolun ne olduğunu gösterileceği düşüncesine de varılır. Oysa böyle bir şey olmadığı için, öğüt yerini bulmıyacaktır. Aslında, bugünün sanatçısı da eskilerden ayrı davranmıyor. Eski sanat kuralları düşünüldüğü zaman, bugünün kuralları değişikse, bunun tek nedeni bugünü kendine özgü kuralları olduğundandır. Bunları da gerektiren, ya da getiren çağımızın özü'dür. Sanatçının ortaya attığı yeni yöntemler, an-

latım biçimleri bu özün sonucudur. Özü de ona, içinde yaşadığı toplum, daha geniş anlamda acun veriyor. Bu öz, bu acunda, yaşamasının bir sonucudur. Yine bu öz, çağlara göre değişir. Bunun *gerçekçi* ya da *soyut* olması sanıldığı gibi salt yazınsal değil, belki de daha çok toplumsaldır. Balzac'ın, Stendhal'ın, Boccaccio'nun gerçekçiliğini (Bunu daha da çoğaltabiliriz) o ulusların toplumlarının zenginliğiyle, *bourgeoisie*'nin gelişmesiyle ilgili bulanlar düşünülecek olursa, *soyut* sanatı da (yeni sanat)çağımızın kararsızlığı, bunaltısı, umutsuzluğu, *yoksunluğuyla* bağlamak olasal olmalıdır. Bence bu gerçeğin bilinmesinde büyük bir yararlık vardır. Bu bilinmedikçe büyük çoğunlukla bağı koparanın sanatçı olduğu sanılacaktır. Daha da kötüsü, soyut sanatçıların bunaltısını, umutsuzluğunu, gerçeküstücülüğünü *aktarma* bir bunaltı, umutsuzluk olarak düşünmekten kendimizi kurtaramıyacağız.

Elbette, bu sorunun yazınsal olan yönü hiç yok değil. Çağımızın özü olan bunaltı, umutsuzluk soyut sanatla kolaylıkla bağdaşıyor. Çünkü öz aslında somut değildir. Her nekadar endenleri biliniyorsa da, daha yöntemler bulunmamıştır. Soyutun, gerçekdışılığından, daha doğrusu somut olmayışından kaçan büyük çoğunluk, sanatçıyı ister istemez yalnız bırakıyor. Bu da onun bireyciliğini daha bir artırıyor. Ama onu çağının dışına atan bir bireycilik değil bu. Çağının dışında yaşayan, aslında, büyük çoğunluktur. Sanatın gittikçe mutlu azınlığın bir malı olmıya gidişi bundandır. Bugünün sanatçısı az kişi tarafından okunmayı çoktan göze almıştır. Bu onun artık bir gerçeği bile olmuştur. Buna üzülüyor, ama çağını çizmenin bir başka yolu olabileceğini sanmadığı için, yakınmıyor. Soyutu, çağının özüne en uygun diye biliyor çünkü.

2) Şiirin dışındaki yazı sanatlarını konuşma diliyle bağdaştırabiliriz. Bununla, ozanlar bir yana, öteki yazarların konuşma dilini göz önünde bulundurmalarını amaçlıyorum. Ama onlar için de konuşma dilinin alanını genişletmek diye bir şey vardır sanıyorum. Bunda *ölmü* bir yol tutup tutmamak yazarın bileceği bir iştir. Yâni kime seslendiğini bilmek... Bizde de, dünyada da, her yazar bugünün büyük kalabalığını amaçlamıyabilir. Buna bugünün çoğunluğunu demek daha doğru. Bir çeşit yarını düşünüp yazmak bu. Stendhal, *ben 1900'lerle anlaşılırım* derken, o günün çoğunluğuyla ilgili olmadığını söylüyordu. Bugün de bizde böyle düşünen yazarlar olabilir. Bunlar konuşulan dilin alanını genişletmeyi ilk önce düşünebilirler. Bu

yalnız yeni sözlükler katmakla değil, özellikle, yeni anlatım biçimleri bulmak, yeni bir *özanlatı*'nın ardına düşmek, yâni dil kurallarını zorlamak... şeklinde olabilir. Nitekim, Feyyaz Kayacan, Vus'at O. Bener, Bilge Karasu, Orhan Duru, Leylâ Erbil, Ferit Edgü, Demir Özlü, Adnan Özyalçıner bu arada sayılabilir. Bunlar için, elbette *ilimli* bir yol üğütlenemez. Önceden, James Joce, Faulkner, Butor, Robbe-Grillet gibi bir azınlığı seçmişlerdir onlar. Bunda, getirdikleri dilin kalıcı olup olmadığını, eni konu araştırmaları gerektiğini ileri sürmekten başka bir şey söylenemez. Yarınki çoğunluğa seslenmeleri böyle olabilir çünkü. Okurların *sindirme gücünü düşünerek* kim yazar? bakın ben onu bilmem.

Şiire gelince, şiiri ben konuşma dilinin dışında bir dil olarak düşünürüm. Bunun için de, ozan, bir dil getiren adamdır. Bu dilin okurla bağını kurmak diye bir ön düşüncesi olamaz ozanın. Onun dille vardır doğrudan doğruya ilişkisi. Dille nasıl oynıyabileceğini düşünür o. Elbette, bu da sağlam bir dilbilgisi ister. Dilini böyle bir yere yaslandıran ozan için, okur diye bir şey yoktur, olamaz da.

Ozan, bir dil getiren bir adam olduğu için, onun getirdiği dil ilkin bir kaç kişiyi ilgilendirir, sonra sonra bu büyür, çoğunluğun olur. Bu, şiir ille çoğunluğun konuştuğu dilin dışında olur demek anlamına gelmez. Kimi ozanlar kendilerini ancak o yoldan anlatırlar demektir bu. Bir ozan, bir yazar çoğunluğu değil, önce kendini nasıl anlatabileceğini düşünür. Çoğunluk, azınlık bundan sonra gelir. Bugünün az kişisi tarafından okunmak, yarının çok kişisi tarafından okunmıyacağı anlamına gelmez.

Alıcısızlığı ise ben böyle anlamıyorum. *Edition de Munuit*'yi yönetenler, Beckett'leri, Adamov'ları, Robbe-Grillet'leri, Butor'ları 3000 basmakla işe başladıklarını söylüyorlar. İş kalıcı yazarı seçmesini bilmekte, diyorum.

BERK, Nurullah

B

1) Gerçekten, yalnız bizde değil, en uygar, en kültürlü memleketlerde bile halkla sanatçı arasında derince bir uçurum açılmış bulunuyor. Bu uçurum bir çeşit sanatçı, bir çeşit eleştirmecilerce makbul bir olay olarak kabul ediliyor. Daha geçenlerde, İstanbul Akademisinde, bugünün genç Fransız yazarlarından Michel Ragon, "sanat bugün, onun sırlarını açabi-

lene konuşan, belli bir grupa hitap edebilen kapalı bir dünyadır" demeniş mi idi?

Hiç şüphesiz sanatın tadına varmak için kurallarını bilmek, sanat kültürünün ana hatlarına yabancı olmamak gerekir. Ama sanat eseri çözülmesi gereken bir problem değildir, bir "muamma" değildir. Kültür düzeyi ne olursa olsun her insanın, kendi anlayışına göre, sanat eserinin tadına varmalıdır. Nitekim büyük eserlerin, ölmez eserlerin her çeşit insana seslendiği göz önünde değil mi?

Sanatın alabildiğine halktan uzaklaşıp "erbap işi" haline gelmesi soysuzlaşmasının en belirli izidir. Büyüklüğünü, saflığını, gerçek derinliğini yitiren her sanat sahte bir entellektüalizmin zihin oyunlarına dalar, kudretsizliğini teorilerin arkasına gizler.

Erbap işi haline gelen çağdaş sanat, "erbaptan olma" snobizmini kendilerine yakıştıran soysuzlaşmış tabakalar arasında alıcı buluyor. Halk kitleleri bu sanattan uzak kalıyor ki, yakınılacak bir olaydır.

Sanatçıların halkın yadırgamayacağı bir yenilik aramasına gelince, bence çağdaş sanatın en büyük kusuru boyuna yenilik aramasında, duygusunu bir yana atarak hep aklını çalıştırmasında. Bu gerçek göz önünde tutulursa sanatçının hiç bir yenilik aramadan, gönlünce, kalbince, kendini zorlamadan çalışması gerek. Eskilerin saflığına, açıklığına, samimiliğine dönmek gerek. Ama biliyor musunuz bu ne kadar zor? Bugün her ressam, her heykeltıraş yeni, ihtilâlci biçimlerle halkı şaşırtma, sahte bir büyüklüğe, sahte bir derinliğe ulaşma çabasında. Bugün bir ağacın, bir insan yüzünün, bir deniz parçasının karşısına geçip duyduğu gibi çizmesini bilen, bu sade tutumla yetinen kaç sanatçı var? Hayır, hemen hepsi, ilkel bir metafiziğin boyunduruğuna girip sözüm ona derin, anlaşılmaz, kompleks eserler verme sevdasında.

2) Son yıllar içinde okuduğum yazıların, romanların, denemelerin çoğunu şaşılacak kadar ilkel buluyorum. Yazarlarımız, ille de arı dil kullanacağız kaygısı içinde cümlelerini törpülemekle meşgul. Ne söyledikleri, ne yazdıkları, nasıl fikir sıraladıkları önemli değilde sanki, ileri sürdükleri fikir taslaklarını, ilkel düşünüşleri "nasıl" yazdıkları önemli. Eleştiri alanında ağlanacak fakirlikteyiz.

Günün en gözde denemecileri, belki çok ölçülü biçili bir dille, bir takım basmakalıp gerçekler sıralamaktan öteye gide-

miyorlar, aydının sorumluluğu, halkın yönetilmesi, aşırı dinciliğin zararları gibi. Milletlerarası plânda düşüncelere yönelen yok gibi.

Hiç şüphesiz dilde normal yolun tutulması gerek. Yazarların ödevi bugün olduğu gibi birer "stilist" mi olmak, yoksa güçlü, gerçek bir ümanizmanın cevherini taşıyan eserler mi vücuda getirmek?

CUMALI, Necati

A

1) Önce Atatürk ilkelerinin kesin olarak bütün açıklığıyla ulusumuzca bilinmesi, bellenilmesi gerekir. Önce şunu kabul etmek gerekir ki, bu ilkeler halkımız, hattâ aydınlarımız arasında sanıldığı kadar iyi bilinmiyor. Nitekim, hâlâ dilimizde Atatürk ilkelerini tam olarak açıklıyan bir kitap bulunmayışı bile bunu gösterir.

Dilimizde Atatürk üstüne yazılanlar ne yazık ki çoklukla anılar, fıkralar olmaktan öteye geçemez. Bunun dışında Atatürk'ü anlıyabilmek için başvurulacak en güvenilir kitaplar, gene Atatürk'ün kendi yazdıkları, kendi söyledikleridir. Sırasiyle, Anafartalar Hatıraları, Atatürk'ün Bana Anlattıkları, Atatürk'le Konuşmalar, Atatürk'ün Özel Mektupları, Nutuk, Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, İslâm Ansiklopedisinin Atatürk'le ilgili fasikülü, hepimiz tarafından dikkatle okunulmalıdır. Yardımcı kitaplar olarak da Prof. Dr. Afetinan'ın anıları, Falih Rıfkı Atay'ın Çankaya'sı Atatürk ilkelerini incelemek isteyenlere yararlı olacak kitaplardır.

Gerçi bunları açıklamakla sorunuzdan ayrılıyorum. Fakat, şu son iki aydır yalnız bu konu üstünde uğraşıyorum. Atatürk üstüne bilgi toplamanın çok güç bir iş olduğunu gördüm. Okuduğum bazı Fransızca kitaplardan örneğin Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri'nin bile noksanları bulunduğunu öğrendim. Sonra gene yabancı dilde yazılan kitaplarda, Atatürk'ün kişiliği daha da yücelik kazanıyor. Dilimizde çıkan kitaplardaki bütün öğücü sözler, yabancıların Atatürk'e verdikleri değer yanında sönük kalıyor. Bu kitaplar niye dilimize çevrilmez? Niye devlet eliyle bu kitapların herkes tarafından okunması için gayret gösterilmez anlıyamıyorum.

Sorunuza dönelim:

Önce Atatürk ilkeleri açıkça bilinmeli, bu ilkeler üstünde toplu bir anlaşmaya varılmalıdır. Böylelikle yurt yöneti-

minde girişilen işlerin Atatürk ilkelerine uygun düşüp düşmediği herkes tarafından kullanılabilir bir duruma gelir.

Öte yandan, Atatürk ilkelerinin açıkça bilinebilmesi için bu ilkelerin açık tartışma konusu yapılabilmesi gerekir. Bizde bu da zor. Yıllardır politika hayatımız, Atatürk'le ne ruh, ne de düşünce bakımından hiçbir yakınlığı bulunmıyan bazı kimselerin, Atatürk sevgisini sömüren gösterişli safsatalariyle bulandırılmıştır.

Atatürk'ün eseri, bütün yaptıkları açıkça tartışıldığı takdirde, önemi, büyüklüğü daha da anlaşılacak güçtedir. Atatürk'ün kişiliği de öyle.

Bu bakımdan gayretimiz Atatürk'ü tabulaştırmak yerine, insanlaştırmak günden güne aramıza, safımıza katmak yönünde geliştirilmelidir.

Sorunuzun ikinci bölümüne gelince, memleketimizin şartlarına en uygun düşecek demokrasi şeklinin ne olduğunu, inceliyenler Atatürk'ün eserlerinde açıkça göreceklerdir. Yukarıda adlarını saydığım kitaplardan Atatürk'ün görüşü kendiliğinden ortaya çıkar.

Nutuk'ta, söylev ve demeçlerinde açıkladığı görüşlerinden anlaşılır ki, Atatürk bir ulus yaratmaya çalışmış, bugünkü Türkiye toprakları üstünde yaşıyanlar arasında ulusal bir birlik kurmaya, Türk halkını hurafelerden, şeyhlerden, ağalardan, mütegallibeden kurtarıp, tok, aydın, batılı bir ulus yaratmaya ömrünü vermiştir.

Kişisel çıkarları ardında koşan politikacılar, gericiler önünde Atatürk'ün takındığı tutum artık tarihimize geçmiş olaylarla sabittir.

Atatürk, kanun koyucu yerini tutacak, yani millevekili olabilecek kimselerin üstün bilgi, kişilik sahibi olması gerektiğini söyler. İlerde Milletvekillerini seçerken, halkın seçtiği kimselerin kişiliklerinde son derece uyanık bulunması gerektiğini belirtir. Mecliste bir amaç etrafında birleşmiş, kuvvetli bir grupun bulunması gerektiğini, hattâ ne istediğini bilen böyle bir grupun azınlıkta kalmasında bile bir kuvvet bulunduğunu savunur.

Kısaca söylemek gerekirse, Atatürk'ün görüşlerine uygun olarak, particiliğin bizde kişi çıkarları ardında koşan kimselerin elinden kurtarılması, yönü, programı bilimsel olarak belirtilmiş fikir partilerinin kurulmasına bağlıdır.

Günümüzde bütün partilerin kayıt defterleri, her düşüncede her davranışta kimselere açık bulunduğu için partiliği meslek durumuna getirenlerin oyunları önlenemez.

2) Önce öğretim eşitliği sağlanılmalıdır. Yerli yabancı özel okullarla, devlet okulları arasında her türlü ayrılık giderilmelidir. Yurdun herhangi bir lisesini bitiren bilmem hangi koleji bitirenle eşit bilgi, eşit koşullar içinde bulundurabilmelidir.

Yabancı okulları bitirenlerin okudukları yabancı okulun aşıladığı kültürün etkisinde kalıp kalmadıkları bugün için ciddiyetle düşünülecek bir konudur. Yabancı bir ulus, kendi kültür üstünlüğünü kabul ettirdiği ölçüde öbür ulusları hâkimiyeti altına alır. Bunu unutmamak gerekir.

Sanat, eğitim hizmetinde ömürlerini harcayanların hayat şartları yükseltilmelidir.

Yedeksubay öğretmenler konusu, bu öğretmenleri bir çeşit maden mükellefiyeti anlayışıyla çalıştırmaktan kurtarılmalı, bu öğretmenlerin fedakârlıklarına karşılık, kendilerine mesken, yiyecek, kitap, ışık sıkıntısı çektirilmemelidir.

B

1) İyi sanatçılar daima halkla anlaşmanın yolunu bulurlar. Yaptıkları yenilikler, sonunda halk tarafından anlaşılmamalarına yol açmak şöyle dursun, aksine halkın çağını daha iyi anlamasına yardımcı olur. Nedir ki, sanatçının getirdiği yenilik, gerekli olmalı, yani toplumdaki değişime bağlı olarak doğmalıdır.

Her yenilik gerekli ise, sonunda alıcısını bulur. Gereksizse, köksüzse elbette ki alıcısız kalacaktır. Bu konuda kimseye öğüt verilemiyeceği gibi, tasalanmanın yeri de yoktur.

2) Bilimde ılımlılık yoktur.

ÇAĞLAR, Behçet Kemal

A

1) "Sil yeniden yaz, boz yeniden başla" çağına bir son vermeli artık.. Anayasanın Atatürk devrimleri üstüne kanat geren apaçık hükmüne dayanıp gericiliğe kutsal savaş ve ısrarlı kovalama açmak, artık işten bile değil.. Nice ekonomik ve sosyal meselelerimiz var ki, bugünkü şartlarla kolay kolay hal tarzı bulacağa benzemiyorlar. Anayasa hürriyetleri, yalnız şer kuvvetlerinin değil, hayır kuvvetlerinin de rahat ve

serbest işlemesini kolaylaştıracaktır elbet... Güdümlü demokrasi dlye bir şey düşünmüyorum.. Atatürkçü aydınlar da sebatla, cesaretle, samimî ve fedakâr olmasını bilsinler...

2) Bizim asıl derdimiz, cahillik değil; imansızlık, kararsızlık, karaktersizlik! Namusu, hâlâ belden aşağı bir kavram sayıyoruz. Döneği, dalkavuğu, yalancıyı iğrenç bulmuyoruz. Yüzüne tükürmek değil, bugün de yaptığımız yüzüne gülmek!.. Biz cahil halktan değil, ahlâksız aydından çekiyoruz. Gerçek münevver, kafası, kalbi ve vicdanı aydınlanmış olandır. Yoksa, acı acı gülmemiz için bir eski nüktemi hatırlatmam gerekecek: "Bizde aile", "bizde edebiyat" "bizde münevver" yollu kısa ve özlü sorunlardan meydana gelmiş bir anketin son sorusuna şöyle cevap vermiştim: "Münevver, Münevver mi? Mahallemizde bir kızdı, o da gelin oldu!" Onyıldır bir ahlâk zelzelesi geçirdik. İdealistin adı enayiye, hırsızın adı açıkgöze çıkar gibi oldu. Bunları belirtmekle cahilliği giderme yolunda yapılacak çabaları hafif görüyorum sanılmasın!.. Köy Enstitüsü ve Halkevi işte iki denenmiş ve tutmuş çare.

B

1) Sanat, ne zaman halktan uzaklaşırsa, o zaman yozlaşıyor, kozmopolitleşiyor, özenti ve yapmacık oluyor. Önceleri serde yetiştirilen fidan. sonradan toprağa dikilmezse, köksüz kalmıya, iyice serpilip meyva vermeden kurumaya mahkûmdur. Sanatımız kapısını ardına kadar halka açmalı. Divan edebiyatı yalnız saray ve mesken içindi. Şimdi bizden ayrı ve müzelik. Şimdi birçoklarının edebiyatı bu kadarcık bir çevreye bile seslenmiyor. Kendi kendilerine gelin-güvey oluyorlar!.. Yunus'un dilini kullananlar, Yunus'tan ibret almalılar. En girift inanları, kaygıları ve coşkunlukları, o, engin halkın içine ne güzel sindirmesini biliyordu!..

2) Arıtma, azıtma olmamalıdır. Her çeşit aşırılık, okuyucuyu soğutur. Dilde ırkçılık da bir gericiliktir; bir ilerilik değil! Tanrı'ya evet; Çalab'a hayır! Sevgi'ye evet, sevi'ye hayır! Uydurmak yok, türetmek var!..

DİZDAROĞLU, Hikmet

A

1) Yeni Anayasamız, demokratik düzenin yurdumuzda yerleşip kökleşmesini sağlıyacak niteliktedir. Demokrasi yo-

lunda karşılaşacağımız güçlükleri yenmenin anahtarlarını da orada bulabiliriz.

Başarısızlığımız, iyiniyetle hareket etmeyişimizden, politikayı çıkarcı açıdan görüşümüzden doğmaktadır. Anayasa ilkelerine bağlı kalınır, davranışlarımız yurt ve ulus yararına yönelirse, demokratik düzenin "en sarsılmaz" biçimde yürütüleceğine inanıyorum.

Yazık ki, politikacılarımız, bize bu umut ve güveni vcremiyorlar...

2) Falih Rıfkı Atay'ın bir fıkrasını hatırlıyorum. Zamanın Başbakanı ile, Belgrat'ta yapılan Balkan Antantı toplantılarından birinden dönerlerken, Bulgar hükûmetinin dâveti üzerine, Sofya'ya da uğrarlar. Gidişte ve dönüşte Bulgaristan'dan geçerlerken, dikkatini en çok çeken şey, ormanların zenginliği, bakımlılığı oluyor. Heyetimiz şerefine verilen ziyafet sırasında bunun nedenini ilgili Bulgar Bakanından soruyor. Aldığı cevap şu:

— Osmanlı hükûmetinin hazırlatmış olduğu Orman Nizamnamesi'ni bulgarcaya çevirttik, hükümlerini aynen uyguluyoruz!

En kestirme yoldan ulusal eğitime gitmenin yollarını düşünürken, bu fıkrayı tekrarlamayı gerekli buldum. Bizde, bu konu üzerinde çok söylenmiş, çok yazılmıştır. Elimizde, çiçeği burnunda bir ilköğretim ve Eğitim Kanunu vardır; rafta mı kalacak, gerekleri yerine getirilecek mi? Bütün mesele buradadır.

B

1) Sanat, daima halkın önünde gider. Uyarıcı ve aydınlatıcıdır. Halk böyle istiyor diye, geriye ve eskiye dönülemez. Nedir ki, öncülük yaparken, halkla arayı fazla açmaması, aşırılığa kaymaması gerekir. İkisi arasında, anlaşabilecekleri ortak bir "dil" bulunmalıdır. Bunun ölçüsünü tâyin, sanatçıya düşer.

Sanatçı ilkin kendisiyle konuşur; ama bu konuşma okuyucu, seyirci, dinleyici adınadır. Daha mükemmel bir eser ortaya koymanın hazırlık evresidir bu. Eser ortaya çıktıktan sonra, sanatçı, onun sadece yaratıcısı durumunda kalır. Bu kez "konuşmak", yani eser üzerinde düşünmek ve değerlendirmek "alıcılar" a düşer. Bunu sağlamak için, sanatçı, "alıcılar" ın yadırgamıyacağı bir yenilikle ortaya çıkmalıdır. Ün-

lü deyimiyle, "şiirin anlamı şairin karnında" kalmamalıdır.

2) Yazarlarımızla kimi okurlar arasında dil yönünden bir ayrılık bulunduğu inkâr edilemez. Nedenini sadece dilin ileri hamleler yapmasında aramak doğru olmaz. Yeter ölçüde okumayışımızın, ilgisizliğin de büyük payı vardır bunda. Her yıl liselerimizden, yüksek okul ve üniversitelerimizden binlerce genç çıkıyor. Öyle olduğu halde, okur sayısında, göze batacak bir etkisi görülüyor mu? Düşünmeli ki, bunlar Osmanlıca bilmiyen genç kuşaklardır. Dilde yenilik onlara da bir engel sayılmaz ya!

Bu bakımdan, dil yenilenmesi hareketini yavaşlatıp hızını kesmemeli; "okurların sindirim gücü" sözü, eski kuşağın Osmanlıcaya bağlı kalanların, dili dondurmak istiyenlerin öne sürdükleri bir bahanedir. Dilini seven, dildeki değişiklikleri izlemek, onu benimsemek zorundadır.

Bundan ötesi lâf-ü güzaf.

ENATA, Muhtar

A

1) Sorunuz bir hayli ilgi çekici. Fakat korkarım ki bunun akademik münakaşası hem uzun sürecek hem de yapıcı bir sonuç vermeyecektir. Düşüncelerimi şöyle sıralıyayım:

a. Yurt işlerinin sarsıntısız ve Atatürk ilkelerine en uygun bir şekilde yürütülmesi bence mutlak surette vatandaşların başlarındaki insanlara itimat ve sevgi beslemesi ile kabil olacaktır. Atatürk vatandaşlarının bu sevgisini kazandığı için girıştiği her işte muvaffak oldu ve milletin kalbinde o ölümsüz yerini aldı.

b. Bence, Atatürk'ten sonra gelen bütün devirler devletle vatandaş arasındaki bu sevgi ve hürmet bağını biraz daha gevşetti.

c. Atatürk ilkelerine bağlı kalınsa ve her ne pahasına olursa olsun onlardan dönülmeseydi yıllardan beri içinde bocaladığımız bu buhrana girmemiş olurduk.

d. *Halkın, halk tarafından, halk için* idaresi demokrasinin şaşmaz bir prensibidir. Senelerden beri politikacılarımızın çoğu *halkın, halk tarafından* idaresini istediler de *halk için* mefhumunu akıllarına bile getirmediler. Atatürk'ün büyüklüğü ve ölmezliği bence bu *halk için* imanında gömülüdür. Halkı iyi'ye, doğru'ya ve güzel'e götürecek insan lâzım bize. Bu insan

nerede? Lise hattâ üniversite mezunlarının hepsi böyle insan olmuyor. Belki bugünkü tahsil sistemi bize özlediğimiz bu hakikî aydını veremiyor. Son seçimlerde halkın oyunu avlıyabilmek için onlara "boy abdesti almadan huzurunuza gelemedim" diye yobazlık yapan bir politikacı yüreklerimizi sızlatmıştı. Buna aydın mı diyeceğiz?

e. 15 Ekim 1961 seçimlerinden önce Dünya'da sayın Atay'ın bir yazısı çıkmıştı. Diktatör Atatürk'ün tek parti rejiminde yapılacak seçimlerde İstanbul halkını temsil etmek için seçtiği adayları sıralıyordu. O listeyi gördükten sonra 1961 seçimlerinde partilerin namzetlerine bakınca hakikî aydınların vicdanları bir hayli sızladı.

f. Bence, *halk içinde, halk ile, halkla beraber* olabilmek için bütün milletvekili ve senato adaylarının birer birer elden geçirilmesi, muayene edilmesi, kafasının içinin, geçmişinin iyice kontrol edilmesi lâzımdır. Gerek Büyük Millet Meclisine gerek Senato'ya girecek insanların yüksek bir kurul tarafından ayıklanması bence ilk şarttır. Böyle olmadığı için Atatürk öldüğü gün sevincinden arkadaşlarına rakı ikram eden bir meczup Senatoya hem de II. Cumhuriyetin ilk Senatosuna üye olabildi.

g. Bucak, ocak başkanlarından değil, Atatürk ilkelerine samimi bağlılığını göstermiş, memleket dertlerine ışık tutmasını bilen insanların bu işe karışması, karışmaya mecbur edilmesi lâzımdır. Ancak o zaman particilik şahsi çıkarlar için bir meslek olmaktan çıkabilir zannındayım.

h. Böyle bir rejimi, kötü niyetli bir sürü açıkgöz gene ellerine dolayacaktır. Fakat unutmamak lâzımdır ki dünyaya demokrasi öğretmenliği yapan Amerika'da bile okuyup yazma bilmeyen, milyonların içinde bir kişi bile olsa, oy kullanamaz. Bütün insanlara tanınan hak ona tanınamaz. Biz bunu bile yapamadık.

2) Birinci sorunuzun bu kısmı ayni derecede zor bir mesele. İnönü'nün Başbakan iken söylediği bir söz kulaklarımda çınlıyor. "Bir memlekette namus erbabı en az namussuzlar kadar cesur olmazsa o memlekete kurtuluş yoktur."

Hakikî aydın, bu toprağı, bu yurdu seven hakiki aydın bu cesareti kendinde bulduğu gün Anadolu köyleri aydınlarla dolacak, dünya nimetlerinden mahrum kalmış insanlar yanıbaşlarında en büyük mürşidi bulacaklardır. Hakiki aydın, Türk

köylüsüne, onun şahsi hislerinin hiç birisini istismar etmeden ona sadece güzel'i, doğru'yu ve iyi'yi gösterecek ve Türk insanı onun ellerine sarılıp iyi'ye, doğru'ya ve güzel'e doğru yürüyecektir.

Bu bir var olmak dâvasıdır ve *reya*'sı yoktur.

ERÇİN, Melih

A

1) Devlet yönetiminde Atatürk ilkelerini şöyle toparlamağa çalışmıştım bir yazıda: Millet adına millet için (Milliyetçilik), demokratik düzen içinde (Cumhuriyetçilik), salt bilime dayanarak (Lâiklik), yeniye açık bir davranışla (Devrimcilik), halkın yararına (Halkçılık), iş görmek (Devletçilik).

Atatürk'çülüğün geniş kavramı içinde, siyasal, sosyal ve ekonomik alanlarda çeşitli görüşleri savunan partilere bol bol yer var. Ama demokrasi meydanını boş bulup da, ille Atatürk'çülüğün sağ, ya da sol sınırları dışında at oynatmakta direneceklerin, memleket ve dünya gerçeklerinin baskısı karşısında, er geç Atatürk'çülüğe sığınmak zorunda kalacaklarına inanıyorum. Başka çare yok.

2) Uzmanların enine boyuna incelemeleri sonunda hazırlanıp her yıl yeni duruma uydurulacak uzun süreli bir plânla yürütülebilir bir konu. Zaten yetkililerin de bunu böyle ele alarak on yıllık bir öğretim raporu hazırladıklarını duyuyoruz. Herhalde bu çalışmalarda, şimdi ve belirli gelecekte değişik kollardaki öğrenci sayısına göre öğretmen yetiştirilmesi, şimdi ve belirli gelecekte meslek ve üretim kollarının insan gücü gereksinmesine göre, yeni öğretim müesseseleri kurulması, sağlanabilecek mali kaynaklar tabii hesaba katılarak, incelenmiştir. Yalnız bu ara gazetelerde tuhaf çelişmeler gözüme çarptı. Örneğin bir mutlu haber: Yakında bütün vatandaşlar okuyup yazacak. Oh ne iyi, üç Türk çocuğundan biri bile okul yüzü göremezken, demek ki yakında üçü de okula gidecek. Ya bu habere ne dersiniz? Yakında bütün okullarda üçlü öğretim bire indirilecek!

Bir de şu noktaya değinmek isterim. Bizim Köy Enstitülerinin başarısı işin gerçekçi bir görüşle ele alınmasındadır. Bu konuda uzun ve derinlemesine söz edecek durumda değilsem de, herkes gibi ben de biliyorum Köy Enstitülerinin kısa denebilecek bir zamanda, hem hiç de üzerlerine ödev olmadığı

halde, köy, kasaba sınırını çok aşan değerler yetiştirdiklerini. Aynı yola Doğu bölgelerinin doktora olan gereksinmesini karşılamak için baş vuramaz mıyız? Bırakalım artık, kılgın çıkar yollar durup dururken, şu ülkücülükten medet ummayı. Ülkücüler en küçük azınlıktır her toplumda, bunu bir kez böyle bilelim. Sonra da kendimizde olmıyan nitelikleri başkalarında hiç aramıyalım.

En tezinden işe koyulmak gerek. Koca üniversite yapılarına ne hacet; barakadan büyücek pavyonlar kurarız, gerekirse Ordumuzun yapı birliklerinin de yardımiyle. En yaşlı öğretim üyesi isterse, baş asistan olsun, ona da bol aylık bağlarız. Bibliotek yokmuş, ders kitapları yeter başlangıçta. Doğuda liseyi bitirmişler arasında ciddî bir sınavla parasız yatılı yeteri kadar çalışkan öğrenci mi bulamayız? İsterseniz Tıp Fakültesi demeyin de doktor okulu deyin bu kuruluşlara. Duyup okuduklarımıza göre takvim arkalarındaki sağlık öğütlerinden bile yoksun Doğu. Orada hastanın, hamilenin beklemeğe vakti yok. Yok yere ölenlerin vakti var sade. Bizim üzüntülerimiz hep yüzeyde mi kalacak; hayatlarından umut kesilmiş vatandaşlarımızdan bir de Avrupa'da son şansını denemek istiyenlere uygulanan kaçınılmaz bazı malî ve idarî hükümleri tenkitle insanî vazifemiz bitti mi sanıyoruz?

Halk eğitimi konusunda da bir çift sözüm var. Mehmetçiğin askerlik dışı alanlarda da yetişmesine şimdikinden daha fazla yer ayrılabilir belki. Ancak, Ayşecikle arasındaki görgü, bilgi farkını daha da büyütmekte yarar mı olur zarar mı? Soruyu evet, ya da hayırla yanıtmaktansa, en iyisi, köyde bekliyen Ayşeciğe de özel bir özen göstermek.

B

1) Başkasının hoşuna gitsin diye yazılan şiirin -o başkası isterse halk olsun- en başarılısı bile yine de aslından ayırdedilemiyen sahte tablo değerindedir bence. Başkasını umursamıyan, ama gerçekten umursamıyan şiirin hiç olmazsa içtenlik erdemi olur ki, küçümsenecek şey değil.

Toplumun baskısı içini çöle çevirmiş kişi toplum şiiri yazar elbet, yani kendi şiirini; okuyucu kendi şiirini okur. Ölümlük dirimlik sorunu cebinde sık sık yokladığı tabancanın namlusunu önce kime çevirsem olan kişi de kendi şiirini yazar elbet. Kimi de anlamsız şiir yazıyor, yazar a, kendi şiiri. Ama

anlamlısı da olamaz şiirin diyor; işte ben bunu anlamıyorum, ya benim canım çöllü şiir çekiyorsa, yahut tabancalı.

2) Osmanlıcanın tumturaklı bir edası vardı; arı Türkçe bir başka türlü akıcı. Biriyle öbürü hemen hiç bağdaşamıyor. Bugünkü dilimiz civcivle tavuk arası şekil yoksulu palaza benziyor. Hem yazının özüne sadık kalalım, hem kulağı tırmalamıyalım diye ıkınıp sıkınıyoruz. Bu geçiti bir an önce arkada bırakmak onun için de dil devrimini dört nala koşturmak gerekiyor. Ya bunu yapmak, ya da Osmanlıcaya dönmek. Dönüşü devrim düşmanlarının bile aklı kesmediğine göre, bunu yapmak kalıyor geriye.

Evet, kelime yaratmakla iş bitmiyor, halkın kelimeyi diline sindirmesi en önemlisi. Ancak bu sindirim yeteneğini arttıracak br şeyler yapamaz mıyız? Yapabiliriz. Gazeteler, ondan önce radyolarımız işi daha bilinçli ve yöntemli tutup, halkın bildiği öztürkçesi olan hiçbir yabancı köklü kelimeye yer vermemeyi dert edinseler, bu öz ve temiz Türkçeye alıştıkça kulağımız ve gözümüz, dilimiz de onu zorluksuz, özentisiz koruşur. Giderek, bu duru dil, başarı umduran yeni deyimleri de mıknatıs gibi çeker, sindirir. "Hâdisatı yakinen takibetmek" Osmanlıca; "Olayları yakinen takibetmek" zevksizlik nümunesi; "Olayları yakından takibetmek" eh bir derece; "Olayları yakından izlemek" çok şükür bu deyim bakımından olsun devrim ereğine kavuştu.

HACIHASANOĞLU, Muzaffer

A

1) Bu konuda daha evvelce "Varlık" dergisinde "Atatürk bakıyor bize" başlıklı yazımda düşüncelerimi belirtmiştim. Toplumu belirli kültür düzlemine erişmemiş bir memlekette, halkın kendini dilediği şekilde yönetecek bir yöneticiler ve yasacılar topluluğu seçebileceğine inanmıyorum. Köyünden hiç çıkmamış, günü birlik yararlarından başkasına aklı ermiyen, gelenekleri en büyük dayanağı sayan bir toplumla demokrasi bu kadar olur. Eksiğimiz bir yönden değildir:

a) Toplum yeteri kadar okur yazar, iyiyi kötüyü seçecek olgunlukta değildir. Günlük çıkarlarına cevap verilmek şartiyle (Ormanı serbest kesmek, okula öğrenci göndermemek, az vergi verip, bol kredi almak, cami yapmak, mevlût okutmak, v.b.) kandırılabilir. Son seçim nutukları da politika cambazla-

rının bu yolları seçtiklerini gösterdi. İçlerinden öylesini biliyorum, hiç vergi alınmıyacağına söz verdi. Böyle milletvekillerinden ve senatörlerden kurulu parti gruplarının halkın ilerdeki yararı için bugünkü hayatında fedakârlığı gerektiren bir yasa, bir vergi teklifi yapan milletvekilini destekliyeceğine inanabilir miyiz?

b) Türkiye'de partiler, toplumun sınıflarına dayanıp, onların zorlamasiyle doğmamıştır. Demokrat Paıti toprak kanuna karşı çıkan, daha yüksek mevkilerde gözü olan dört beş milletvekilinin kurduğu bir politika kumpanyası idi. Uzun bir süre iktidarda kalanlara karşı halkın gösterdiği tepkiyle kuvvetlendi. Kimler girmedi bu politika kumpanyasına: Eski devirde kalburüstü kişilerden kendilerine sıra gelmiyen değersizler, Atatürk ve devrim düşmanı olanlar, serbest fırka artıkları, hırsızlar, yağmacılar... Liberalistti bu kumpanya; fakat zaman zaman yiyeceği bile devlet eliyle satan cinsten. Dünyanın bütün liberalistleri gülmüştür.

1950 den sonra, kişiler, hükûmet daireleri ancak milletvekilleri aracılığı ile iş görebilir hale geldiler. Vatandaşın temyiz mahkemesinde işi mi var; milletvekiline; köye çeşme mi yaptırılacak; milletvekiline; fabrika mı istenecek; milletvekiline... Ben kendi işimden biliyorum: Hastahanenin ödeneği için resmî yoldan baş vurmamızdan çok, milletvekiline sızlanmamız gerekiyordu. Yine bir milletvekili tanıyorum: Allahın günü, Ankara'nın bir büyük hastahanesinde, hasta baktırmak, hasta yatırmak için dolaşır, dururdu. Eğer bu adam bir doktor, hem de milletvekili, idiyse işi bu değildi. Vatandaşa yeteri kadar iyi bakılmadığına inanmışsa, sistemi değiştirecek yasayı teklif etmesi beklenirdi kendisinden.

c) Asıl çekerimiz aydın saydığımız kişilerdendir. Halkı kötü yollara götüren onlardır. Bunun sorumluluğunu ilkokul öğretmeninden tutun, üniversite öğretim üyesine kadar öğretmenlerde buluyorum. Bizim aramızda dalkavuklar, fikir sağlamlığına erişmemiş olanlar, korkaklar, iki yüzlüler, geri fikirliler varsa suç onlarındır. Eğiten kişi, kendi tutumuyla öğrencilerine örnek olmalıdır. Bir öğretmen yalancıysa istediği kadar yalan söylememeyi öğütlesin; kim dinler onu.

Yeni partilerden birinin hukuk fakültesini bitirmiş ilçe başkanına: "Peki, partinin burada teşkilâtını kurdunuz; tüzüğünde neler var?" dedim. Başını salladı. Anlaşılan istim sonradan gelecekti. Kem küm etti, yumuıtladı cevherini: "Mem-

lekette hürriyet olsun istiyorum..." Bu hürriyeti değil, anarşiyi istemekti. Bu arkadaş ırkçıydı ilkinden, demokrat oldu, nurcu oldu, olmakta devam ediyor. Ali Fuat Başgil gibi öğretmenden böylesi çömez beklenir. Çok bunun gibiler. Zayıf yetiştiriliyoruz okullarda. Bu memleket eğer bir çıkmaza girdiyse sorumlusu aydın geçinen diplomalılardır.

d) Partilerarası transfer, kulüplerarası transferden hem daha ucuz, hem daha kolay memleketimizde. Bu partide önemli bir yer alamadın mı, koş öteki partiye; Hasan ağaya kızdın, bırak o partiyi, öteki partiye. Bir aday biliyorum, 1950 den bu yana, girmediği bir cehennem partisi kaldı. Bu gibiler bir an evvel o partiye girseler de kurtulsak ellerinden. Memleketimizde partilerinin tüzüğünü bilmeyen milletvekilleri vardır.

Nedenleri böylece sıraladıktan sonra, gelelim çareye:

a) Daha önce de "Halka rağmen halk için" çalışmamız gerektiğini söylemiştim.

b) Aydınlar üzerine söylediklerimden caymamakla beraber, her kişinin oyunun aynı değerde olmasını kabul edemiyorum. Öğrenim durumuna göre, oyların değerlendirilmesiyle aydınların ağır basacağı bir seçimin daha değerli kişileri iş başına getireceği inanışındayım.

c) Tüzüklerinde devrimler aleyhinde açık kapılar bırakan partiler kapatılmalı, kurulmasına izin verilmemelidir. Devrimleri yıkıcı şekilde konuştukları tesbit edilen politika adamları ömürleri boyunca politik haklarından mahrum edilmelidirler.

d) Parti transferleri ağır şartlara bağlanmalıdır. Bir partiden ayrılıp diğer partiye geçen kişi, en az beş yıl yeni girdiği partide herhangi bir görev alamamalı, milletvekili ve senatör seçimlerine girememelidir. Böylece politika cambazlarının iyi niyetimizle alay etmeleri önlenmiş olur.

2) İyi bir hamle yapmıştık köy enstitüleri ve halkevleriyle. Fakat hurdahaş ettiler ikisini de. Bugün köylerimizde öğretmen varsa hâlâ, o hamlenin yadigârıdır. Onları komünist yuvaları diye lekeliyenler bunu inkâr edebilirler mi? Halkevleri değişik kollardaki çalışmalariyle yurdumuzda fikir ve sanat hayatını canlandırıyordu. Aramızda oralardan faydalan-

mış, oralarda yetişmiş sanat ve fikir adamları çoktur. Kendi hesabıma ilk yazılarını İstanbul halkevlerinin "İstanbul" dergisinde yayınladım. Orada beraber başladığımız birçok arkadaşlar bu gün de yazıyorlar.

Neden canlandırmıyoruz bu iki kurumu? Türk kültür dernekleri o yeri alabilecek mi? Sanmıyorum. Yola iyi çıkılmadı çünkü. Halk dershaneleri açmanın yeni bir okuma-yazma zorunluluğu olmadan yürüyeceğine inanmıyorum. Halk eğitim müdürlükleri ise havanda su döğüyorlar.

B

1) Olmaz bu. Halkın ilgisini hesaba katmadan yapılan sanat ne derlerse desinler, kıymetsizdir. Bir malın değeri alıcısı ile belli olur. Sanat eserinin eskisi, yenisi olmaz bence; eskimiyeni olur. "Beni sonra anlıyacaklar..."; öyle değil.. Belki ölümünden sonra değer kazanmış bir iki yazar vardır; hepsi o kadar.

"Gel dur önüme, sen benim sahiliğimsin ısırdığım bir
"kauçuk düşmanlığıdır."

Bilinçaltı; boşalma... Bu şiirin her tarafı böyle değil, güzel yerleri var. Fakat yukardaki satırlar toplumu sanata küstürmekten başka bir şeye yaramıyor; ayrıca güldürüyor, kızdırıyor...

Sanatçı başkalarına benzemekten korkarak yeniliğe sarılıyorsa; boşuna. Kimse kimseye tıpa tıp benziyemez; taklit eder sade. İlgi çekmekse yenilik diye yapılan bozuk düzen şeylerin çekeceği ilgi de sabun köpüğü gibi dağılıverir. İşte içlerinden birisi "Gergedanlar" ıyla dönüş yapmadı mı? Bizimkiler de zamanla asıl yollarını bulacaklardır.

2) Ben birdenbire her kelimenin yerine öztürkçesinin konulması taraflısı değilim. Elbise değiştirmiyoruz. Yazarın okuyucusunu düşünmesi, onu kelimelerine alıştırması gerekir.

HALICI, Feyzi

A

1) Genel olarak biz, doğu sarsıntılar içindeyken, doğuya; batı rejim krizlerine sürüklendiği bir devirde, batıya yönelmiş bir toplumuz. Başarısızlığımızın dış nedeni budur. Devrimleri halka mal edebilmek için salt yasaların yeter olduğuna inandık. Bu halkla, aydın kitle arasında tepkilere yol açtı. Oysa,

devrimleri sevdirmeliydik. Atatürk ilkelerine dayanacak bir demokrasinin kurulması evvelemirde bu ilkelerin halka mal edilmesine bağlıdır. Buna mecburuz. Diğer yandan, devrimlerin ekonomik yanı işlenmedi. Oysa, batılı demokrasi devrimlerinde ekonomik doktrinler, sosyal reformları desteklemiştir (Bizde siyasî partiler gerçek doktrin partileri olamadıklarından başarılı olamamışlardır.)

Demokrasiyi salt siyasî alanda kurmak, milyonlarca vatandaşın iş bulamadığı, yine milyonlarca vatandaşın okumayazma bilmediği bir ülkede, ne ifade eder? Halk sağlığının korunamadığı, ülke servetlerinin değerlendirilemediği, eğitim görevinin başarılamadığı, köylerden, illere nüfus hareketlerinin başladığı, ortalama ölüm yaşının 45 e indiği, orta sınıf halkın gittikçe azaldığı bir ülkede siyasî demokrasinin kuruluşu evvelemirde bu dâvaların halline bağlıdır.

Bu düşüncelere karşılık demokrasi, bu ülke için kaçınılmaz bir zarurettir.

2) Halkımızı eğitmek için yedeksubay öğretmenlerin hummalı çalışmaları elbette yararlı olacaktır. Bunun yanısıra Orduya askerlik görevlerini yapmak için gelen ve okuyup yazma bilmeyen bütün vatandaşlarımızın altı aylık bir eğitim kursuna tâbi tutulmaları gerekli dir.

Okul yapımı içinde Millî Eğitim Bakanlığı tahsisatından başka, ülkemizdeki bütün bankalardan yıllık kârlarının yüzde onu, belediyelerin yıllık gelirlerinin yüzde on beşi, özel idare gelir bütçelerinin yüzde beşi, vakıf gelirlerinin yüzde onu, diğer, anonim, limited ve kollektif şirketlerin yıllık kârlarının yüzde beşi eğitim vergisi olarak tahsil edilebilir. Ayrıca vasıtalı vergilere de yüzde iki buçuk eğitim vergisi eklenebilir. Bu fondan toplanacak paraların tamamı okul yapımına sarfedilebilir.

B

1-2) Yeni sanat akımlarının halkla olan uyuşmazlığı bu akımların ithal malı gibi, yabancı ülkelerden -taklidden- alınmalarından ileri geliyor.

Bu akımların öncüsü olan sanatçılarımız, ülke gerçeklerini gözönünde bulundurmadan, batıyı titiz bir acelecilikle ülkemize aktarmak gibi olumsuz bir telâş içerisindedirler. Oysa, batı ülkeleri bugünkü sanat seviyelerine düzenli çalışmalar sonunda erişmişlerdir. Bizim diğer bir şanssızlığımız da, halktan

uzaklaşmış bir dil çabası içinde oluşumuzdur. Demek oluyor ki, hem teknik yönden, hem de dil yönünden halkla sanatçılar arasında bir uçurum belirmiştir. Biz yeniliğe ve dil de özleşmeye karşıt değiliz. Ne var ki, halkın kavramadığı ve anlamadığı bir sanatın etkisizliğine değinmek istiyoruz. Tüm sanat kollarında beliren bugünkü gidiş, Anadolu adamına -Anadolu gerçeğine- ve Anadolu diline yönelmezse sanatımız daima yadırganacaktır.

HANÇERLİOĞLU, Orhan

1) Toplumun bütününe yayılmış bir sanat hiçbir çağda varolmamıştır. Gide'in tadına varmak için Fransız olmak yetmez, belli bir çizgiye yükselmiş olmak gerekir. Sanat alıcılığı bir eğitim işidir. Sanat alıcısı her toplumda azınlıktadır İleri toplumlarda o belli çizgiye yükselmişlerin sayısı, geri toplumlardakinden daha çoktur. Bu sayı, gelişmenin ölçüsüdür. Bizde korkulacak kadar azsa, bu, bizim korkulacak kadar gerilerde bulunduğumuzu gösterir. Bunun dışında başkaca bir halkla sanat uyuşmazlığı görmüyorum. Günümüz Türk Sanatı, Divan Sanatı gibi, halka sırtını çevirmiş değildir, halk yüzünü bir türlü sanata döndüremiyor. Halkın yüzünü sanata döndürebilmesi sadece eğitimle de olmaz, bir ekonomik düzene erişmek ister. Birçok değersizlikleri değerli imiş gibi halkın önüne sürerek toplumun beğenisini yanlış yönlere çeviren bilgisiz sanat yöneticilerinin de paylarını unutmamalı. Gördüğüm şudur: Toplumumuzda sanat alıcısı geçinenlerle sanat yöneticisi geçinenler ve sanatçı geçinenler elele vermişler halkın yüzünü sanata çevirmemesi için ne mümkünse yapıyorlar. Ekonomik düzensizlik de bunlara yardım ediyor. Böyle bir durumda sanatçı neylesin, halk neylesin?

Sorunuzu bir başka açıdan ele alınca da aynı sonuca varıyorum. Sanatın soyuta yönelmesi de halkla sanatın arasını açmış değildir. Eski kilimlerimizin üstlerine oturdukları için beğenenler elbette soyut sanatı beğenemezler. Çıplak bir kadın heykelindeki sanatı o heykelin çıplaklığında bulanlar elbette günümüzün soyut heykelleri karşısında şaşıracaklardır. Bunlar, sanat alıcıları değil, sanat gösterişçileridir. Soyut sanat, bunları elemişse pekâlâ etmiştir. Sanatın sahtesi kadar sanat alıcısının da sahtesi zararlıdır. Gerçek sanat alıcısı, soyut heykele eski bir kilime baktığı gibi bakmakta, soyut

müziği bir romansı dinler gibi dinlemekte, soyut romanı Leylâ ile Mecnun'u okur gibi okumaktadır.

2) Dil açısından bakınca da sonuç aynıdır. Gerçek sanat alıcısı dilimizin gelişmesi yolunda sanatçıyla beraberdir. Sahte alıcılar bu yolda da elenmektedirler. Sanat, tarlamızın zararlı otları ayıklanıyorsa, bundan korkulmamalı. Bu ayıklama tarlamızı güclendirecektir.

Yol, sanat yoludur. Ilımlısı ılımsızı olmaz. Diyeceğim şudur: Sanat halka gitmiyecektir, zahmet olmazsa halkı sanata getiriniz.

KANSU, Ceyhun Atuf

A

1) Yurt yönetimi işlerinin Atatürk ilkelerine ve yurt yararına uygun yönetilmesini istiyor muyuz? İstiyorsak, yurt yönetimi Atatürk ilkelerine bağlı ve yurdunun işlerinden başka bir şey düşünmiyen namuslu ve aydın yöneticilerin ellerine geçmeli. Yurt yönetimi için tutup birtakım lâf ebelerini, birtakım çıkarcıları, birtakım gericileri seçersek, ne Atatürk ilkelerini, ne de halk yönetimini gerçekleştirebiliriz. Geliyor demokrasi seçmeye, seçebilmeye dayanıyor. Ne oluyor? Halk namuslu, aydın, ülkücü yurt yöneticileri seçebiliyor mu? Halkın karşısında, genel olarak, peşine üç beş lâf ebesini, üç beş çıkarcıyı takan insanların kurdukları oy avcısı partiler çıkıyor. Bu partiler, birtakım toplulukların, birtakım insanların çıkarlarını korumak, beslemek istiyorlar. Dikkat edilsin, halktan halk için değil, kendi çıkarları için oy istiyorlar, halkı aldatıyor ve oy alıyorlar. İş halkın seçimine gelip dayandı mı, demokrasinin en önemli sorunu da ortaya çıkıyor: Oy eğilimi! Halkın oyları kaba oy'a dayandıkça, halk oyunun nereye gittiğini, neye yaradığını, kimlere çıkar sağladığını bilmedikçe, halk uyanmadıkça bu oy oyunu sürüp gidecek. Atatürkçü anlamda bir halk yönetimi kurulamıyacaktır. Bize ilkönce bir deney demokrasisi içinde halkın oylarını uyanık, bilinçli vatandaş oyu haline getiren bir geniş oy eğitimi gerekli. Seçme eğilimi! Halk oylariyle devlete şekil verdiğini bilmeli. Bu deney, demokrasisi, bu eğitimsel demokrasi içinde halka, demokrasi alfabesinden başlıyarak halka devlet yönetimine oyla katılmanın koşullarını ve sorumluluklarını öğretmeliyiz. Halka Atatürk'ün ilkelerini de, halk yönetimi ilkelerini de

öğretecek, yayacak olanlar Atatürkçülerdir. Gerçek demokrasi, sorumlu aydınların halkı Atatürk ilkelerinde uyandırabilmeleri, halka örnek olabilmeleri oranında yerleşecektir.

Atatürkçülerin savaşı bitmemiştir. Kolay kolay da bitecek benzemez. Atatürkçüler, halk yönetimi savaşında elele vermeliler ve halka çıkarcı politikacı ile, gerçek yurt yönetici arasındaki kesin ayrılığı işleriyle, örnekleriyle, düşünceleriyle göstermelidirler.

2) Halkımızı eğitmek için, en kestirme yol, halka inanmak, halkı sevmektir, halkı tanımaktır. Bunun için ilkönce, aydınların belli bir düşünce aydınlığına varmaları gerekir. Halkı eğitmek ancak halkçı yöntemlerle mümkündür. Halkçı bir ulusal eğitimin koşulları ise, aydınların halka karışmaları, halkı doğrudan doğruya halk için uyandırmaları, eğitmeleriyle gerçekleşir. Lâfın açığı şu. hem halkı eğiteceğim de, hem halk lâfından kork. hem halkı uyandıracağım de, hem de halkın gerçeklerinden kaç, olmaz bu. Bir ulusun halk toprağının krizmasına inanmıyanlar, halkın eğitilmesini kendi çıkarları için değil, yalnız halkın uyanması için istemiyenler, kendi çıkarları için halkın eğitilmesinden korkanlar, halkçı eğitimi gerçekleştiremezler, halkçı eğitim olmadı mı da, ne yapsak ne etsek eğitimin nimetleri havada kalır, ulusal eğitim bir türlü gerçekleşemez.

B

1) Yahu, biz bu memlekette, halka en ilkel kavramları anlatmamışız! Ankara Kayseri demiryolunun nasıl yapıldığının öyküsünü yazmamışız. Koca bir ulus, ulusal savaşta bir ölüm kalım dönemi yaşamış, o destanı yazmamışız daha, adama "Ben Türküm!" demeyi öğretmemişiz, Marmara denizinden habersiz, tutmuşuz batıdan çalma araçlarla yeni sanat akımları yaratmak istiyoruz. Halkla büsbütün aramızı açıyoruz ve, sanatın bir ulusa en gerekli olduğu çağda, sanatı soluksuz, yürüksiz, insansız, anlamsız, sevgisiz bir hale getiriyoruz.

Yenilik mi istiyorsunuz? Halk her zaman yenidir. Ondaki yenilikleri ayırdetmek diye birşey var. Ama halk kimin umurunde. Mutlu azınlıkmış? Utanılası bir sanat bu! Halktan kopmuş. halkla ilgisiz. Sonra da, "Halkımız neden geri?" diye masa başında dövünüyoruz. Sen onun dilinden, onun için. onun gücüyle, onun gelişen, yenileşen koşullariyle bir şey yazdın mı, söyledin mi, onu desene bana? Biz neye bu hale düştük? Sa-

natımız neden bu kadar çabuk soysuz, halksız bir hale geldi? Yurt yöneticiliğinde nasıl aldatıcılığa, göz boyacılığa kaçtıysak, sanatta da öyle olduk denebilir. Gerçek halk yönetiminin elbette sanatı da diri, gerçekçi ve hayat dolu olur.

2) Yazınımızın halka yönelmesi için durmadan, durmadan dili yenilemesi gerek. Bakıyorum, dil yenilenmesinden sızlananların çoğu halktan kopmuş, okumadan, yazmadan, düşünmeden kesilmiş kişiler. Dil yenilemesinin de koşulları var elbette: Sanatçının işliyeceği canlı, temiz bir halk dili. Bazıları, dil yenileşmesi adına öyle şeyler yapıyorlar ki, bir Türkçeden Türkçeye sözlük gerekiyor. Türkçeyi Türkçeye çvirmek değil, dil yenilemesi, Türkçe söylemek, Türkçe yazmak, ve bu yenileşme içinde bile söylediklerini sevdirmek, yazdıklarını okuttırmak.

KARPAT, Prof. Dr. Kemal H.

A

1) Bizde rejim buhranı, yirminci yüzyılın ihtiyaçlarına uygun olarak gelişmiş bir sosyal yapı ile, eski devirden kalmış bir sosyal teşkilât, iskolastik ve şekilci felsefe, otoriter devlet ve kişi tutumunun çarpışmasından doğmaktadır. İdare eden "aydın" la, idare edilen halk, birbirinden ayrı şekilde yetişmiş, kültür seviyeleri ve anlayışları, hayat standardları birbirinden alabildiğine ayrılmış iki sosyal grup olarak gözükür. Bizim aydın kitlenin toplum içindeki yeri ve fonksiyonu, tarihî ve sosyal gelişme sonunda, halktan uzak, yanlış bir şekilde tâyin edilmiştir. Her toplumu aydınlar idare eder. Her çeşit siyasî teşkilât fikir unsuruna dayanır ki, bunu da temin eden kimse, aydın olur. Aydın olmak için yüksek okuldan mezun, ya da diplomalı olmak gerekmez. Aydın demek "düşünebilen insan" demektir. Yaşadığı toplum olayları arasında gerçeğe uygun, sağlam bağlar kurabilen insan demektir. Aydınlar, grupu, kendi başına, müstakil varlıklı sosyal bir grup olarak asla düşünülemez. Aydınlar, kendilerine ayrı sosyal grup gözü ile baktıkları zaman, o toplumun mukadderatı karanlıktır. Çünkü aydınlar, sosyal bir grup olarak hareket ettikleri zaman devlet idare şekillerinin en kötüsü olan oligarşi kurabilirler. Demokraside aydınlar, topluma bağlı, onun içinden doğmuş, onun ihtiyaçlarını en iyi anlıyan, kültürü-

nü ve hayatını paylaşan, halkla kaynaşmış bir kitledir. Bu durumda olan aydın ise, etrafını saran sosyal gerçeklerle fikir arasında sağlam bağlar kurarak toplumun yararına çalışabilir.

Bizim aydın grupumuzun bugünkü durumu birkaç yüzyıllık tarih sonunda meydana gelmiştir. Tarihi bir açıklamaya girişmiyeceğim şimdi. Ancak görünürdeki gerçeğe işaret etmekle yetineceğim. Bugün, aydınımız, kendini, toplumun üstünde, âdeta ona sahip görür. Kendisini, toplumu, yetiştirmek le ödevli görür. Topluma karşı herhangi bir sorumluluk duymaksızın, kendisi için yirminci yüzyılın seviyesine uygun bir hayat elde etmek için çabalar, Aydınların büyük bir kısmı halktan sakınır, ona karışmaz, onu küçük görür, her fırsatta onun "geriliğinden" söz açarak, kendi mutsuzluğundan şikâyet eder durur.Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun *Yaban* romanında aydınlara karşı ileri sürdüğü ithamlar, her zaman için kuvvetini muhafaza eden, her zaman okunmağa ve üzerinde düşünmeğe değer gerçeklerdir. Biz, aydının kuru düşüncesiyle kurduğu, halk ve hayat gerçeklerinden ayırarak yaşattığı bir düzenin mirasçılarıyız. İslâm iskolâstik düşüncesinin Osmanlı devlet idaresi ile elele yarattıkları ve Tanzimat'tan sonra bir kat daha bozulan bir sosyal düzenin etkilerinden kendimizi halen kurtaramadık. Cumhuriyet bu düzeni yıkmak için kurulmuşken, zamanla halk kontrolünden çıkarak, eski düzeni canlandırmış ve halk - aydın ayrılığını devam ettirmiştir. Halkevlerinin ilk kuruluş amaçları incelenip, sonradan aldığı şekiller gözönüne getirilirse söylediklerimiz daha iyi anlaşılabilir.

Bugünkü durum meydanda. Alabildiğine genişlemiş bir diplomalılar grupu, toplum içinde yerini tâyin edemiyerek durmadan çırpınıyor. Faydalı olmak istediği halde bunu nasıl başarabileceğini kestiremiyerek vicdan azabı çekiyor, sonra da toplumun cehâletinden, anlayışsızlığından şikâyet ediyor. Bu durum bir bakımdan gayet normaldir. Kimse bağlı olduğu veya bağlı olduğunu sandığı bir topluluk içindeki yerini ve bilhassa fonksiyonunu iyice anlamadan mutlu olamaz.

Bizim aydınımız gayri müstahsil bir gruptur. Ne kafaca, ne de bedenen devamlı varlık gösteren bir eser yaratamamaktadır. Bazı ufak tefek kıpırdanmaların arkası gelmediği için de bunlarda uzun vadeli sonuç veremeden kaybolur gider. Ye-

gâne varlık gösterebildiğimiz edebiyat, toplumla ilgilendiği derecede başarı sağlamıştır. Zamanla burada da tekrar aşırı bireyciliğe dönülerek, veya sanatla ilgisini kesen toplumsal görüşlere savunan ilk başarıların arkası alınamamıştır. Öteyandan, toplum hayatı durmadan gelişmektedir, ileri bir düzen kurmak için sonsuz fırsatlar yaratmaktadır. Ama toplum gelişmeleri fikir yönünden ele alınmadığı ve elde edilen gelişmeler değerlendirilmediği için bu fırsatlar da heba edilmiştir. Ben ömrümün on yılını yakın tarihimizi incelemekle geçirdim. Son yüz elli yıl içinde gerçek bir ilerleme kaydetmek için önümüze sayısız fırsatlar çıktığını gördüm, ama hepsini heba etmişiz. Bunların tek sorumlusu ise, toplumdan ayrı kalmış aydınlarımızdır. Halk, tabiî bir bitki gibi durmadan meyve verir, kendi dünyası içinde çırpınır durur. Onun hayat kuvveti sonsuzdur. Ama bu hayat kuvvetine daha ileri şekiller verecek, onu müesseseleştirecek kimseler aydınlardır. Halbuki aydın, kendini doğuştan idare etmek, emir vermekle ödevlendirilmiş olarak görür ve sonra da "ileri" dir diye ruhunu anlıyamadığı yabancı modelleri kopye ederse, halkın yaratma ve hayat kuvvetini engeller, hattâ dumura bile uğratabilir. Bizim sosyal tarihimiz o kadar zengin, o kadar insanî çabalamalarla doludur ki, bunları incelemeyi ihmal eden aydınları ben kendi hesabıma hiçbir zaman affedemem. Bizim aydınlarımız da tarih okumasını severler. Kahramanlık tarihleri, fetih tarihleri onları ilgilendirir. Ama onları da okuyamazlar, çünkü, tarih okumasını da, tarih yazmasını da gerektiği gibi öğrenememişlerdir. Yalnız kötü şiirler yazar, hayat gerçeklerinden kaçarak hayalinde tek başına kurduğu romantik şatolar içinde münzevî bir hayatı arar. Sonra da biz neden fabrika yapamıyoruz, neden şöyle olamıyoruz? diye dert yanar, eninde sonunda kabahati yine "cahil" halka yükler.

Bugün, istihsal kabiliyeti azalan, nüfusu artan bu yurtda üniversiteler, liseler, başka yüksek okullar durmadan mezun vermektedirler. Bunların büyük bir kısmı masa başında çalışmak istiyeceklerdir, iyi bir ev, elbise, iyi gıda istiyeceklerdir. İnsan olarak bütün bunlar onların haklarıdır. Ama bunları kimin ve nasıl temin edeceğini pek düşünen yoktur. Halbuki devlet dairelerinde halen lüzumundan fazla memur çalışmaktadır. Tek bir insanın göreceği işi bazı yerlerde altı yedi kişi görmektedir. Halbuki memurun da devlet bünyesindeki yeri istihsale iştirâk nisbetile ölçülürse ve ona göre ma-

aş alınsa, o zaman memur sayısı azalır, işler süratlenir, maaşlar artar ve "memur sefâletine" son verilebilir. Bürokrasinin teşkilâtı esasında teknik bir mesele olmakla beraber, bizi ilgilendiren bir tarafı da vardır. Bizim aydın zümrenin büyük bir kısmı, ya devlet tarafından yetiştirilmiştir, yahut da istikbalini devlet kapısında görmektedir. Esasen devlet bizde her sahaya el attığı için hayatta ilerlemek, şu veya bu şekilde devletle bazı ilgiler kurabilmeye bağlıdır. Böylece aydınlarımızın devletle olan ilgileri, yani üstün bir otoriteye bel bağlamaları her meseleyi zor kullanarak çözmek yolunu tutmalarına sebep olmuştur. Bu bir alışkanlık, âdeta ikinci bir tabiat olmuştur. Şimdi aydınların büyük bir kısmının gayrî müstahsil olduğunu düşünür, devlet kapılarında yetiştiğini gözönünde tutar, bir de her meseleyi zor kullanarak kestirmeden çözmek itiyadını hatırlarsak, siyasî buhranımızın ana sebeplerinden birini anlanış oluruz. Bir yanda istihsal kabiliyeti olan halk refah istiyor, ihtiyaçlarını giderecek yolları gösterecek öncü aydın arıyor, diğer yanda gayrî müstahsil aydın, halktan ayrılmış bir durumda yalnız kendini düşünüyor, azalan istihsalden daha büyük pay almak için çabalıyor. Buhranın birinci nedeni budur. Aydın kitlenin toplum içinde yerini bulabilmesi, sağlam şekilde yetişmiş diğer bir aydın kitlenin meydana gelmesile mümkündür. Böyle yeni bir aydın grupunu Türkiye'de bugün görmek pek mümkün olmasa da, doğmakta olduğunu sezmek kolaydır. Bunlar, şüphesiz ki, ekonomik ve sosyal yapı, tarihî gelişme ve kıymet hükümleri arasındaki ilgileri gereğile kurarak Türk toplumuna yeni bir canlılık verebilecektir. Çünkü, her şeye rağmen (buna aşağıda uzun uzadıya ilişeceğiz) Türk sosyal ve ekonomik hayatında esaslı gelişmeler kaydedilmiştir. Bunlar gerçek, maddî olaylardır. Fikir üzerine etkilerini bellemek gayet tabiîdir. Bu ilk noktamızı bir sonuca bağlıyalım. Halk aydın ayrılığı birçok tarih ve ekonomik olayların sonucudur. Bu ayrılık, her sosyal olay gibi, siyasî alanda da etkisini göstermektedir. Çünkü, aydının ve halkın yetişme şartları, çalışma imkânları, geçim emniyeti o kadar farklı, o kadar birinin zararınadır ki, bunları tatlı sözle bağdaştırmaya imkân yoktur. Ayrılığı gidermenin tek yolu, aydını, toplumun hem fonksiyon hem görüş, hem de ideal bakımından bir parçası haline sokmak, kaynaştırmaktır. Bu kaynaşma ise ne cebir, ne şiddet, ne yıldırma ile olamaz. Ayrılığı meydana getiren nedenleri ortadan kaldırmakla olur. Bunun

için de her şeyden evvel yurt ve insan sevgisinden hareket edecek bir anlayış gerektir. Sonra da bu durumu ortaya çıkaran nedenleri ele alarak bunları zararsız duruma getirmek gelir. İnsanlarla uğraşmayı bırakarak, bu insanların hayatlarına, tutumlarına şekil veren gerçekleri anlamak gerekir. Gerçekleri görebildiğimiz nisbette de şahsiyattan uzaklaşır, verimli bir yola girmiş oluruz. Aydın ve halk birbirinden ayrılırsa, bu başsız gövdeye benzer. Buhranın birinci nedeni bu.

Siyasî buhranımızın kültür alanındaki nedenine de biraz ilişmek istiyorum. Kültür alanında da halkımızdan ayrılmış bulunuyoruz. Kültür gıdamızı öz halkımızın tabii olarak yarattığı kültürden alacağımız yerde, rastgele önümüze çıkan yabancı kaynaklardan kopye ediyoruz. Yaptığımızı da sıkılmadan "batıcılık" diye dünyaya ilân ediyoruz. Yanlış anlaşılmasın. Ben batı aleyhtarı değilim, bilâkis birçok batılı taraftarından daha fazla devrim ve değişme taraftarıyım. Ancak ben batıyı Türk toplum hayatının ihtiyaçları açısından görerek oradan, öz milletimin yaratıcı kudretini arttıracak metodları almak taraftarıyım. Başka bir deyimle, fikrin özünü almak istiyorum. Hattâ almak da istemiyorum, öğrenmek istiyorum ki, kendi toplumumu daha iyi anlayabileyim. Bu kadar. Türkleşmek batılılaşmadan evvel gelir. Türkleşmek ise halka inmekle, onun kültür duygusunu kavramakla mümkündür. Esasen Türkleşmek demek batılılaşmak demektir.

Kültür yönünden de halkımızla kaynaşamadığımız (aydınlar hesabına konuşuyorum) aşikârdır (1). Sosyal ve ekonomik alanlarda kaynaşmamış bir kitle, kültür alanında nasıl kaynaşabilir? Bizde ötedenberi dillerde dolaşan bir düşünceye göre, aydınlarımızın kültürü batıya, halkımızın ise doğuya yönelmiştir. Bu o kadar saçma ve gerçekten o kadar uzak bir görüştür ki, uzun uzadıya tartışmasına dahi girişmek istemiyorum. Türkiye'de gerçek mânasile batılı olan kimseler köylülerdir, halk tabakalarıdır. Doğulu ise, eğer doğulu ve batılıyı düşünüş ve hayatı anlayış yönlerinden ele alıyorsak, aydınlarımızdır. Batılı insan, toplumla hayat, tabiatla akıl arasında gerçeğe uygun ilgiler kurarak uzun yüzyıllar boyunca iptidaî insan kümelerini geliştirerek bugünkü duruma sok-

---

(1) Kültürle medeniyet arasında fark görmediğim için "medeniyet" terimini kullanmıyorum.

muştur. Temel halk kültürü, her yerde aynı şekilde yaratılır. Dünyanın her yerinde halk eriştiği hayat seviyesine, çalışma şartlarına, sosyal teşkilâtına göre, her gün başbaşa yaşadığı hayat gerçeklerine uygun olarak bir kültür yaratmaktadır. Bizim halkımız da batıda ve dünyanın her yerinde olduğu gibi, yani, aynı kültür ameliyesini kullanarak, durmadan kendi kültürünü yaratmaktadır. Halk kültürü, her yerde objektiftir, hattâ lirik anlarda dahi objektivitesini bir dereceye kadar korur. Bu halk kültürünün her yerde mevcut bir özelliğidir. Bizim halkımızın kültürü onun hayat aynasıdır. Dünyanın her yerinde de bu böyledir. Batı, bu halk kültürünü yüzyıllar boyunca işliyerek, dilini geliştirerek bugünkü duruma sokmuştur. Gerçi bugün herhangi bir batı yazarının eseri halk kültürü ile ilgisi yokmuş gibi gözükür, ama onun hayat görüşü, olayları ele alışı, halk kültür metodunun aynısıdır. Bir yanda insan, diğer yanda hayat ve gerçekleri ve bunlar arasında sağlam bir bağ kurabilen akıl. Bizim aydınımız ise, kendi halkından ayrı düştüğü için onun kültürünü, hayatını anlıyamaz, basit bulur, yadırgar. Bunun için de halkımız batılı, aydınımız doğuludur. Şüphesiz ki, aydının da kendine göre bir kültürü vardır. Her sosyal grup, kendi özelliklerine göre bir kültür yaratır. Ama aydınlarımızın kültür anlayışları o kadar uzun açıklamalara ihtiyaç göstermektedir ki, üzerinde fazla durmak bizi konumuzdan uzaklaştırabilir. Onun için bu meseleyi bir yana koymak gerek.

Kültür ayrılığını meydana getiren diğer bir meseleye, din meselesine de ilişmek istiyorum. Şüphesiz ki, kültür alanındaki buhranlarımızın diğer sebeplerinden biri, dinle toplum arasındaki ilgilerin yanlış anlaşılmasıdır. Dinin toplumsal bir olay olduğunu ve toplum şekillerine göre değiştiğini bugün kabul etmiyen yoktur. Yani, dinin bir toplum içindeki mevkiini ve etkisini, o toplumun teşkilâtı, çalışma şartları, v.s. tâyin eder. O halde, dinin toplum içindeki yerini tâyin eden kuvvetleri gözden uzak tutarak, din meselesini tek başına ele alırsak, çıkmaza gireriz. Dinin sosyal yapı ile olan ilgisi, gereğile anlaşılmış olsaydı bizde, lâikliğin uygulanmasından doğan birçok güçlükler önlenmiş olurdu. Dinin halk gözünde pratik bir değeri vardır. O ahlâk kaynağıdır. Dışarıdan hiçbir eğitimci kuvvetin girmediği bir yerde, ki bu bizim köy ve kasabalarımızdır, düzenleyici fonksiyonu vardır. Ama dini, içinde bulunduğu toplumsal ve ekonomik şartlardan ayırarak

tek başına ele alır ve en iyi amaçlarla da olsa değiştirmeye kalkarsak, o zaman halk arasında şiddetli tepkilere yol açmış oluruz. Çünkü bu halde, halkın doğrudan doğruya her günkü hayatına, geleneklerine karışmış oluruz. Bu durumda da siyasî buhran bir kat daha şiddetlenecektir. O halde, meselenin ana noktası lâiklik değil, onun tatbikatıdır. Dinle, sosyal yapı arasındaki ilgi iyice anlaşılmadan, din reformu ve lâiklik yürütüldüğü içindir ki, bizde din meselesi bir çıkmaza girmiş, halk ve aydının birbirinden daha da fazla ayrılmalarına sebep olmuştur. Ama bugün, din meselelerinin, ekonomik ve sosyal meseleler ön plâna geçtiği için Türkiye'de ikinci derecede önemi olduğuna samimiyetle inananlardanım. Bir iki büyük şehirde mahdut bazı gruplar arasında yapılan tartışmalar bir yana bırakılırsa, bugün Anadolu'da din meselelerini siyasî yönden uzun uzadıya tartışan yoktur. Tatbikatta din meselesi hakkında siyasî partilerin tutumu birbirinin aynıdır. Ekonomik ve sosyal meseleler her yerde dinden evvel gelmektedir ki, en tabiî tutum da zaten budur. Dini istismar ederek fayda uman gruplar, her zaman ortaya çıkacaktır. Ama bunların etkisi mahdut kalacaktır. Din meselesi, sosyal veya ekonomik bir konu ile bir arada gösterilirse ki, eskiden bizde din meselesi, şartlar uygun olduğu için bu şekilde ele alınırdı, o zaman dinin etkisi kuvvetli olarak gözükebilir. Ama bu halde de, kuvvet kaynağı dini inançtan ziyade, dinî bir kisve altında gösterilen sosyal veya ekonomik meselenin ta kendisindedir. Sonuç olarak diyebiliriz ki, din meselesi, sosyal ve ekonomik meselelere bağlı olarak görülmelidir, çünkü dinin sosyal ve siyasî alandaki etkileri aslında bunların bir sonucudur. Sosyal yapı, ekonomik teşkilâtla kültür arasındaki bağlar gereğile anlaşılırsa din meselesinin de durumu kendiliğinden ortaya çıkar ve böylece öneminin ikinci derecede olduğu anlaşılarak daha esaslı konulara gitmek mümkün olur.

2) Bize en uygun demokrasi şekli ne olmalıdır? sorusuna gelince, vereceğim cevap daha fazla tatbikatla ilgili olacaktır. Yalnız şunu belirtmek isterim ki, ben sonuna "ism" ler gelen basma kalıp doktrinlerden ve teorilerden şiddetle kaçınan bir kimseyim. Etrafını saran gerçeklere ve olaylara bakarak fikir yürütmeyi daha uygun bulurum. Bizim bugün, içinde bulunduğumuz şartlar her "ism" i az zaman sonra birbirine benzetmekten başka bir sonuç veremez. O halde, ilk

yapılacak iş yakın geçmişe bakarak elde edilen kazançların muhasebesini yapmak gerekecektir.

Fikrimce bugün bizim ana amacımız faaliyette bulunan muhtelif sosyal grupların karşılıklı durumlarını tesbit ederek, onlara fikirlerini ifade ve menfaatlerini koruyacak imkânları sağlamak, istihsali arttırarak sosyal adaletin gerçekleşmesine çalışmaktır. İstihsâl metodlarını rasyonelleştirerek, tekniğini daha mütekâmil bir hale sokmak ve böylece istihsal vasıtalarını yirminci yüzyılın ayarına çıkartmak baş amaçlarımız arasında olmalıdır. Ancak bunlar ve benzeri amaçlar, gerçekleştikten sonradır ki, rejim konusundaki tartışmaların gerçekten derin bir mâna ve değeri olabilir. Bugün için kabul edeceğimiz demokrasi, muhtelif sosyal grupların ihtiyaçlarının neler olduğunu bulacak. sosyal ve ekonomik hayatımızın ilkelerini gösterecek ve bu ilkeler açısından yeni fikirlerin ortaya çıkmasına yardım edecek demokrasidir. Bu ise 1945-46 da kurulan ve yeni Anayasa ile eksikleri bir dereceye kadar tamamlanan çok partili demokrasinin devamından başka bir şey değildir. Ancak bunu söylerken, muayyen bazı noktaları gözönünde tutarak konuşurum. Kanaatimce çok partili hayat Türkiye'de ilk defa geniş çapta aşağıdan yukarıya doğru bir sosyal değişmeye yol açmıştır. İngilizlerin "social mobility" dedikleri bu olay, toplumun alt tabakalarında yaşıyan kimselerin meslek değiştirmelerine ve yükselmelerine yardım etmektedir. Aynı zamanda birçok meselenin yukarıya çıkmasına ve fikir hayatını etkilemesine yol açmaktadır. İkinci olarak, çok partili hayat halka siyasi bir terbiye vererek vatandaş ve insan olarak toplum içindeki değerlerini öğretmiştir. Üçüncü olarak da, ihtiyaçlarının neler olduğunu göstermiş, bunları doğuran nedenler üzerinde ve hattâ giderme yolları üzerinde düşünmeye sevketmiştir. Bu son nokta ise, Türkiye'nin siyasî geleceği için çok önemlidir. Yalnız şunu belirtmek yerinde olur ki, bütün bu kazançları muayyen bir siyasî partiye mal etmek yanlıştır. Kazançlar bizzat çok partili hayatın icaplarındandır. Çok partili hayat daha geniş, daha liberal bir duruma girdikçe de, bu kazançlar daha da artacaktır.

Çok partili hayat, devlet ve bürokrasinin halkla olan ilgileri üzerinde de önemli etkiler meydana getirmiştir. Böylece bürokrasi hem devlet siyasetini düşünen, formüle eden ve hem de yürüten bir organ olmaktan çıkarak, halk temsil-

cilerinin emrine girmiştir. Bürokrasi çalışmalarını devletin müessese ihtiyaçlarına göre düzenlemekten bir dereceye kadar vazgeçmek zorunda kalarak, bunları halk ihtiyaçlarına uygun şekilde ayarlamak yolunu tutmuştur. Böylece halk ve devlet arasında yeni bir denge meydana gelerek, devletin halk üzerinde yürüttüğü mutlak egemenlik azalmıştır. Bu değişmeler bir hayli sarsıntılar meydana getirmiştir, çünkü devletin baskısından kurtulmaya başlıyan halk, devlet otoritesine de yer yer karşı gelmeye başlamıştır. Devlet bizde otorite sahibi, yalnız emir verici bir varlık olarak tanındığı için fonksiyonu değişerek vatandaşın emrinde çalışan bir müessese duruma girince, ilkten halk bunu bir hayli yadırgamıştı. Sonra, yeni düzenin faydalarını anlıyarak benimsemiye başladı. Bunlar olup biterken, Demokrat Parti içinde gruplaşmalar başlamış, üst kademeler kuvveti kendi ellerine toplamaya girişmişlerdi. Bu defa da devleti bir parti mekanizması haline sokarak, toplum üstü eski rolünü tekrar canlandırmak yolunu tuttular. Bunda bir dereceye kadar başarı sağlamakla beraber, Demokratlar, çok partili hayatın getirdiği yeni devlet anlayışını ortadan kaldıramamışlardır. Demokrat Parti içinde meydana gelen bu gruplaşma ve devleti tekrar ilâhileştirerek toplumun gelişmesini, daha doğrusu halkın siyasî şuura sahip olmasını önlemek çabaları esaslı bazı nedenlere dayanmakta idi. Bu olayların meydana gelmeğe başladığı 1956 - 1957 seneleri, halkın sosyal ve ekonomik meseleler üzerine eğilerek görüşlerini ve reylerini ona göre ayarlamaya başlıyan tarihlere rastlar. Eğer 1957 seçimleri ve bilhassa seçim kampanyası incelenirse, bunun 1950 ve 1954 seçimlerinden çok farklı olduğu görülür. Çünkü 1957 seçimlerinde ağırlık merkezi sosyal ve ekonomik meseleler üzerine toplanmıştır (1). Din meselelerinin halk oyu üzerinde etkisinin ne kadar azaldığını da yine bu seçimler göstermiştir. 1957 seçimlerinde ağa ve ortakçı işçi ile işveren. yeni bir şekilde düşünmeye başlıyarak oylarını şuurlu bir halde ekonomik menfaatlerini koruyacak partiye vermeye başlamışlardır. Halk bir partiye körü körüne inan-

---

(1) Biz bu seçimleri bütün teferruatile inceledik ve yayınladık. Bk. Kemal H. Karpat "The Turkish Elections of 1957" The Western Political Quarterly, *Haziran 1961, Sayı 436-456. Bu dergi, Batı Amerika Siyasal Bilgiler Derneği'nin organıdır ve Utah Üniversitesinde yayınlanır.*

maz. Siyasî partilere menfaatleri açısından bakar ve ona göre oyunu kullanır. İşte, 1957 de altı yıllık ekonomik ve sosyal siyasetin tepkileri gözükmeye başlamıştı ve halkın büyük bir kısmı kendini savunmak için Halk Partisine oy vermişti. Bu kitlenin arasında eskiden Demokratlara oy vermiş ve Halk Partisine karşı sürekli düşmanlık ilân etmiş çok kimse de vardı. Bütün bunları şahsen Anadolu'nun otuz vilâyetinde ve sayısız köylerinde yaptığım araştırmalarla tesbit ettim. Eğer 1957 seçimleri birkaç ay sonra yapılmış olsaydı Halk Partisi çoğunlukla iktidara gelmiş olacaktı. (1961 seçimleri çok değişik şartlar altında cereyan ettiği için bunlara bu yazıda dokunmak istemiyorum).

1957 ve onu takibeden yıllarda Demokrat iktidara karşı görünen çetin direnme halktan gelmiştir. Bunu Halk Partisi'ni tutmakla göstermiştir. Halk bu partiye karşı gösterdiği meylin Cumhuriyet Halk Partisinin bu tarihlerde halka doğru gitme çabalarile biraz ilgisi vardır. Ama esas neden Demokrat Parti içinde meydana gelen gruplaşmalardır. Şu veya bu yoldan iktisadî kuvveti elde eden bazı gruplar, kendi hegemonyalarını kurarak, halkın çok partili sistem sonunda elde edilen kazançlarını, hürriyetlerini baltalamıya ve kendi kuvvetlerini arttırmaya girişince, halk, kurtuluşu bu partiyi iktidardan uzaklaştırmada görmüş ve ona göre hareket etmeye başlamıştır.

Çok partili hayat, Türk toplumuna, meselelerini daha iyi kavrama imkânı vermiştir. Serbest bir hava içinde muhtelif sosyal gruplar durumlarını daha iyi tâyin ederek, hareketlerini ona göre ayarlamaya başlamışlardır. Bu ayarlama ise sosyal ve ekonomik gerçeklerin ışığında meydana gelmeye başlamıştır. Çok partili hayata tekrar dönülerek sosyal vetirenin daha hür bir hava içinde ortaya çıkması sağlanırsa, Türk toplumunun ana meselelerini sırasile ele almak mümkün olacaktır. O zaman parti hayatı da kısır şahıs dâvalarından kurtularak, bu dâvaların da temelinde olan temel meseleler üzerinde toplanacaktır. O halde, bugün için Türkiye'nin şu veya bu "ism" dâvası olamaz. Ortada mevcut çok partili nizamı geliştirerek bütün sosyal grupları bunun içinde söz sahibi yaparak ana amaç olmalıdır. Türkiye için bugün en uygun demokrasi budur.

KESKİN, Yıldırım

B

1) Sanatın gittikçe "erbap işi" haline gelmesi, alıcısız kalması düşünülemez. Sanat, ancak belli bir zaman için "erbap işi" olabilir. Yaratıcı, çoğunlukla, kendi çağdaşlarından yirmi-otuz yıl ileride olduğuna göre, bugün alıcısız kalan eseri, yarın alıcısına kavuşacak; bugün "erbap" olan kendisi yarın erbaplığını kaybedecektir. Şüphe yok, yirmi-otuz yıl uzun bir devredir. Ancak sanat, sanatçının bu sabrı ile gelişebilir.

Sanatın alıcısız kalmaması için ne yapmalı? Sanata gerçek yenilik getiren kaç kişidir ki? Sayısı her kuşakta iki üçü geçmez. Alıcısız kalacak olan bu iki üç sanatçıdır, daha fazlası, genel olarak sanat değil.

Yaratıcı olarak kabul ettiğimiz bu kişilerin dışında bıraktıklarımızın sanatçılığından şüphe edebilir miyiz? Yaratıcılık yalnız yenilik midir? Yenilik bir ham maddedir. O ham maddeyi işlemek, mükemmelleştirmek de yaratıcılıktır. Öyle zannediyorum ki, sanatımızın geçirdiği krizin asıl sebebi buradadır. Daimi olarak yenilik aramak, ilk bulunmuş yeniliklerin mükemmelleşmesine, yerleşmesine, incelmesine engel olmak da, sanatımızı bir nevi anarşiye götürmektedir.

2) Arı, yerleşmiş, sağlam bir Türkçeye ihtiyacımız olduğuna göre, bu amaca doğru yönelmiş bütün çabalara, bugünkü kuşakla arasını açmak pahasına da olsa, hız verilmek gerekir. Ancak, bunu, başıboş bir akıma bırakmak doğru olmaz. Yazarların zevklerinden çok, dilcilerin değerlendirmelerine öncelik verilmelidir. Gelecek kuşakların günümüz sanat eserlerini okuyabilmelerini, bizimle aşağı yukarı aynı dili kullanmalarını istiyorsak, başka bir yol tutulması, belki de doğru olmıyacaktır.

KOCAGÖZ, Samim

A

1) Memleketimizde siyasal kaynaşma ve çekişmeler, çeşitli partiler arasındaymış gibi görünüyor. Ama aslında belli bir azınlığın, bir tek sınıfın arasında külâh, koltuk kapma-

cadan başka bir çekişme, kaynaşma yok. Çeşitli parti yöneticileri, oy için halkı aldatmak gayretinde. Aralarında niçin çekişirler, akıl fikir elmez. Herbirinin kendisine göre memleketin ana sorunlarını kapsıyan bir programları, görüşleri yok. Çoğunluk, halk, köylü, lider; kendi dertlerine çare bulacak parti aramaktan şaşkın bir hale gelmiştir. 27 Mayıs'tan sonra büyük halk kitlelerinin bir bölüğü, KUYRUK diye adlandırıldı. Bu sorunun üzerinde önemli durmalıyız. Halkın çoğunluğu, kendi yararına çalışacak, programlı, ilkeli, namuslu bir partiyi, bilincinin altındaki iteleme yle arıyor. Dört büyük partinin dördünde de büyük toprak ağaları var. Ya da toprak ağalarından yana olan kişiler var. Bu koşullar altında bu partilerden Toprak Reformu'nu beklemek yersizdir. Oysa, toprak reformu yapılmadan memleketimize demokrasi gelemez. Ağaların, şeyhlerin buyruğunda olan köylü, bunların sadakası ile geçinen toprak işçileri; kendi başlarına buyruk, kendi tarlalarına sahip olmadıkça, ağaların verdiği buyrukla oy kullanmıya devam edeceklerdir.

Atatürk'ün ilkelerinde DEVLETÇİLİK vardır. Memleketimizin bugünkü koşulları, olanakları, Atatürk'ün koyduğu bu ilkenin izinde, bir adım ötesinde BİR DEMOKRASİ'yi gerektirmektedir. Atatürk devrimlerinin gelişmesi, bu noktaya gelmiştir. D evrimcilik de budur. Çoğunluğun yararına, ana dâvaları sosyalist bir açıdan ele alacak, plânlıyacak, namuslu, bilgili bir parti, memleketteki tedirginliği giderir. Sosyal, siyasal kaynaşmalar, memleketimizi artık bu noktaya getirmiştir.

Atatürk'ün partisi olan C.H.P., ilk bakışta, ilkelerinde yukarıda sıraladığımız isteklerimizi gerçekleştirecek gibi bir tutumda görünürse de, üzülerek söyliyelim ki, bugün artık bir Babil Kulesi'ne benzemektedir. Sayın İnönü'nün kişiliği bu partiyi ayakta tutmaktadır. Temsilciler Meclisi'nde geçen yıl, toprak reformu sorunu ortaya atılınca, ilk direnme bu partinin içindeki toprak ağalarından gelmiştir. Partilerin en kuvvetlisi gibi görünen bu parti, istese de bundan böyle ana sorunlara el atamıyacaktır. Halk Partisi, halkın partisi olmaktan çıkmıştır. Atatürk ilkelerine karşıdır.

2) Bu sorunun karşılığı kısaca, "Köy Enstitülerine dönmek" tir.

B

1) Edebiyatta yeni kuşağın halktan uzaklaştığı, giderek halkı hiçe saydığı, okuru, okuyanı bile küçümsediği, bir gerçektir. Sanat, sanatçı, her zaman, her çağda, toplumun buyruğundadır. Toplumun iç kaynaşması, gelişmesi, ya da durması, gerilemesi, sanatın içten yeniliğini kendiliğinden ortaya koyar. Topluma karşı direnen, toplumdan kopmak isteyen sanat, köksüzdür, köksüz kalır. Sanat, sanatçı, toplumla birlik yaşamıya bakmalı, toplumun düşlerine, halkın iyiyi, güzeli araştırmasına katılmalıdır. Böylece, yenilik, kendiliğinden, içten, kendi kendine olur. Tutumu böyle olan sanatçıyı da halk sever, okur. Çünkü bu sanat ve sanatçıda halk kendisini bulabilir.

2) Ben, dilimizin sadeleşmesini, güzelleşmesini candan gönülden isteyen bir kişiyim. Yeni kuşak, bu sadeleşmeyi bir yenilik gibi anlıyor. Oysa, okur, halk, Osmanlıcayı konuşmadığı, anlamadığı gibi, koyu sade Türkçeyi de ne konuşur, ne anlar. Sanatçı, sade, özlü bir Türkçeyi okura, halka sevdirmeye çalışmalıdır. Ilımlı olmalıdır. Yok okura, halka kendisini okutmak istemiyorsa o başka...

KÖRÜKÇÜ, Muhtar

A

1) Aslında 27 Mayıs, son yıllarda içine düştüğümüz rejim buhranına bir hal çaresi bulmak için girişilmiş bir davranışın başlangıcıydı. Ama bu davranışın öncüleri, ya da onlara ışık tutanlar, çare olarak gidilmesi gereken yolun tam tersine bir tutum izlediler. 27 Mayıs'ın başında bulunanların sonsuz iyi niyetlerine, yurdun mutluluğu için duydukları bitmez isteğe rağmen, onlara, ne de olsa uzmanı olmadıkları bir alanda yol gösteren "fikriyatçılar" ın romantik ve akademik tutumu işi büsbütün çıkınaza sokmuştur. Bunlar, yurt gerçeklerine ve siyasi oyunlarına tüm yabancı, kendi fildişi kulelerinin kanı ve yargı edinmiş nazariyatçılardı.

Geçirdiğimiz sınavlara göre, demokrasi yolunda attığımız kötü adımları biraz kısmak, güdücü ve güdümcü kurallar koymak gerekirdi. Demokrasiyi hazır elbiselikten çıkarıp, yurdumuzun koşullarına uygun duruma getirmek olumluydu. Bunu derken, Salazar'ınki, ya da Franco'nun rejimi biçiminde,

ömürlü ve mutlu görünen de olsa, tek kişi egemenliği yoluna eğilim taşıyorum sanılmasın. Sadece küçük, ya da büyük bazı kısıntılar, sınırlama tutumları, yurt koşullarına ve seçmenin kişiliğine göre ayrıntılar yapmak yeterdi.

Akla hemencecik şunlar geliyor örneğin:

Oy eşitliği, demokrasinin vazgeçilmez kuralı değildir. Belli bir kültürü, dünya ve siyasa görüşü olan, ya da yurt hizmetinin çeşitli kollarından yetişmiş, tecrübe görmüş seçmenle dağdaki çobanın bir tutulması ve salt "kelle çoğunluğuna" dayanan bir egemenlik aranması yanlıştır, kanımca. İyi izliyemedim, şimdi örnek sayamıyacağım, ama batı ülkelerinde de bu oy eşitliğinin tersine pek çok kurallar vardır.

Sonra, partilerin her işi bölge kuruluşlarına bırakınasiyle sonuçlanan akım önlenmeliydi. Parti genel merkezlerinin yurt hizmetinde ve kültür alanında gelişmiş yürütücülerinin amaçları, evren görüşleri, yurt çıkarı tutumları başka olur, bir kasabada burnundan öteyi görmez duruma gelmiş arzuhalcinin, toprak ağasının tutumu başka. Birinciler kişi çıkarına çalışan yaradılışta bile olsalar, onları gemliyen, sorum altında tutan genel düşünceler, basın, kişice itibarları v.b. vardır. Oysa, bölge siyasetçisinin yitireceği hiçbir şey yoktur.

Yine akademik düşünürlerin bizi sürüklediklerı "nisbî temsil" sisteminin de tüm tersine sonuç verdiği, bizi bölgeciliğe, kişi çıkarlarını düşünenlerin genel merkezlere egemen duruma gelmeleri sonucuna sürüklediği kanısındayım.

En önemli noktalardan biri de, siyasa mekanizmasının devlet düzeni içine karışmaması, kurulu hükûmet işlerine el atamamasıdır. Siyasa alanında vekil, milletvekili gelir giderler, ama idarenin kuralları, koşulları hep yerinde kalmalı, oraya siyasanın eli uzanmamalıdır. Böyle olursa, en çok kişi çıkarlarına yol açan "idarî tasarruflar" a siyasanın kapısı kapanırsa, politikacılık biraz da kuruca mevki ve sandalye haline gelir ve oraya da sadece "erbabı" heveslenir. Politika mevkileri uğruna her kutsal duyguyu, her ülküyü çiğneyenlerin kişi çıkarı kapısı, devlet hizmetindekilerin sağlam ve sarsılmaz tutumları karşısında kırılabilmelidir. Bu noktada "Prezidansiyel sistem" de düşünülebilir.

Bugün (şu satırların yazıldığı sürede İnönü'nün kabine kurmasına çelme takma oyunları kara bulutlar gibi insanı umutsuzluğa sürüklemektedir ve bu varta atlatılsa bile başka çel-

melerin gelmiyeceği belli değildir), o ülkücü ve akademik tutumun aksaklıklarını ve eksikliklerini büsbütün izliyoruz. Sadece Anayasa'nın halk oyuna sunulması sonuçları bile böyle bir ters sonuç için kanı verebilirdi. Yarın için de pek umutlu değilim.

Ben kendi payıma, alabildiğine özgür demokrasi sisteminden çok, yurt koşullarına uyarak biraz kısıtlı, biraz sınırlı, hattâ hattâ güdümlü sistemden yanayım.

2) Eğitimde geç kalışımız ve bu sorun üstünde hâlâ kayıtsız, ürpermeden söz edebilmemiz döğünülecek bir olay. Bir yandan "yurttaşın yüzde sekseni kara cahil; Danimarka'da son okuma yazma bilmiyen adam 1917 de ölmüş" diye yeriniyoruz, öte yandan okumak için yırtınan öğrencilere ilkokul, lise, üniversite bulamıyoruz. Bulmak çareleri üstünde de şöyle esaslıca durmuyoruz. Oysa, her işten öncelikle bunu ele almak gerek.

Vaktiyle, kaymakamken zorla, güçle okul yaptırdığımız, okula gelmiyen çocukları bekçiyle, kolcuyla izlediğimiz günleri düşünüyorum; bütün eğitim işinde böyle kesin, gerekirse zorcu olma gerektiği kanısına varıyorum. Her işi ikinci plâna atıp sözün tam anlamiyle "eğitim seferberliği" yapmak gerek. Buna da klâsik devlet düzeninin rutininden, bütçe, "mucip", "âmiri ita" mekanizmalarından sıyırıp en kestirme ve kısa yoldan gidici kurallar koymalı. Olağanüstü yetkilerle, olağanüstü yürütücülerin düzenlediği olağanüstü bir kuruluş. Konu ile ilgisi uzak, ama örnek olarak "Devlet Su İşleri" ne, "Karayolları" na bakın: Tek elden yürüt, al elemanı, al parayı, valisine de, kaymakamına, ya da mal müdürüne de uğrama, yap yolu. Ama bu iş düzen dışı, tehlikeli falan denebilir: Bu kara cahillik içinde bu eğitim buhranı içinde kalmak daha mı az tehlikeli.

B

1) Sanatın böyle erbap işi durumuna düşmesinden yana değilim. Bunun gerektiği kanısında da değilim. Söyliyecek sözü olan, bunu kulağını tersten göstermeden, otuz türlü karışık kılığa sokmadan da söyliyebilir. Oysa ki, bu tutum, Çin İmparatorunun, göremiyen budaladır, diye yutturulan mevhum elbisesi öyküsüne de çok yol açabilecek, bir sürü gücsüzü anlamsızlık, ilham ve özellik havası arkasında güçlü geçindirmeye müsait bir açık kapı.

Burada bir ince ayrıntıya göz kulak olmak elbet gerek: Her okuyucunun her nitelik ve gücte sanat yapıtının tadına, derinliğine varması beklenmez. Elbette topluluğa beğendireceğim diye özden, gücden fedakârlık yapılsın demem. Ama bir okuyucunun Shakespeare'in, ya da Yahya Kemal'in derinliğine erememesi, tadını alamaması başka şey, Salvador Dali'yi, ya da Âsaf Halet Çelebi'yi anlamaması başka.

Böyle toplumdan uzaklaşmış ve sıyrılmış sanat, gide gide içinde bulunduğu çevrenin de, ülke ve genel oyun da dışında kalacak, hani şu eski deyimle "fildişi kule" hikâyesi. Bunun çıkar bakımından kötülüğü söz götürmez bir kere: Alıcısız, okuyucusuz, seyircisiz sanat, ne yiyip ne içecek? Burası uzun anlatım gerektirmiyecek açıklıkta.

Ama asıl önemlisi, manevî alanda, toplumun dayandığı temellerden biri olma yönünden sanatın kıymetini, mevkiini yitirmesi kötü. Hani Üstadın eski deyimiyle "Hattı destimle resmim, ne için? Kim için?".

Bu konuda kesinleme yargılara düşmeden bile denebilir ki. sanat sadece kendi başına dönen, kendine özge bir nen değildir. İşin uçlarına değil, ortalamasına bakmalı: Hani eski deyimle, "Sanat sanat içindir" sözüyle "Sanat cemiyet içindir" sözünün ikisinde de doğruluk payı vardır. Ne yalnız biri, ne tek başına öteki. Elbet sanatın topluma faydası, ışık tutucu görevi vardır, ama sadece de bununla yetinmez sanat. Böylesine düşününce, "erbap işi" haline getirilen sanatın gide gide topluma, ondan fayda bekliyen, gelişmeye yardımını özleyen insan ailesine hiçbir faydası kalmıyacak.

Bu bakımlardan, sanatın amacı noktasında olduğu gibi, bugün artık eskiye dönemiyecek olan sanatçılar yönünden de ben ılımlılığa. ortalama gidişe taraftarın. Özü olan sanatçı, uç ve en ileriye gitmeden de, ama sanat görüşlerinden fazla yitirmeden de yapıt verebilir sanırım. Toplum görüş ve gidişine biraz ayak uydurmaya çalışmak, çok ayrık ve aykırı yolların çekiciliğine kapılmamakla bu iş sağlanabilir.

2) Dil konusunda da ben ılımlılık yönündeyim. Bunun yolu: Nasıl yabancı bir dille yazarken kendi dilimizde cümle kurup, aynen çevirmeyiz de, o yabancı dilin kuruluşuna göre düşünürüz; yeni dil akımı konusunda da böyle davranmalı. Toplumun ortalama anlayışına çok aykırı gelecek kelime kullanmaktan sakınmalı. Eski cümle kuruluşuna göre düşünür

ve kalemin ucuna gelen kelimenin yeni Türkçe ve pek bilinmeyen, ya da aykırı gelen karşılığını kullanırsak elbet okuru sıkarız. Ama ılımlı ılımlı gidip cümle kuruluşuna göre okura daha hoş gelecek yenliliklerle onu alıştırma yoluna gidersek, amacımıza daha er ulaşırız.

MAKAL, Mahmut

A

1) Yöneticilerin. kanunların üstüne çıkma alışkanlıklarını önlemek ilk şarttır. Nüfuz ticareti yerine, memleketin geleceği endişesinin hâkim olması gerekir. Bunu belki Anayasa Mahkemesi sağlıyabilecektir. Ama önemli olan, eski alışkanlıklardan kurtularak, bir anlayış aramasına ulaşmamızdır. Particiliğin kişi çıkarları peşinde bir meslek haline gelmesini önlemenin ilk şartı da, bence saylav aylıklarının indirilmesi olacaktır...

2) İşin en önemli tarafı budur işte. Meselenin yöntemini ve ayrıntılarını burada yeniden belirtmek uzun sürer. Ama iyi niye sahiplerinden anlamıyan kalmadı: Köy Enstitülerini canlandırmak, oradaki olumlu eğitim sistemini öteki öğretmen okullarına ve liselere sokmak gerekir. Yurt gerçeklerinin bir bakıma dışında yürütülen yüksek öğretim kurumlarına da aynı anlayışla çekidüzen verilmelidir.

B

1) Sanatın halktan uzaklaşmasını elbette doğru bulamayız. Esasen halktan uzaklaşan sanatın peşini halk da (aydınlar dahil) bırakmaktadır. Non-figüratif resmin ve ikinci üçüncü yeni şiir akımının çıkmaza girmesi bu yüzdendir. Sanatçılarımıza, yollarından dönmelerini salık veremeyiz, ancak, yerli olmaya, halkın karşısına çıkarken anlaşılır olmaya çok gayret etmeleri gerekir. Anlaşılamıyan sanat yapmak neye yarar zaten? Yerli ve anlaşılır olurken, bir de halkın yaşayışını, meselelerini işlemeyi unutmamalıdır. Bu, her zaman yeni kalmanın da çaresidir. 1945 den sonraki durumunu düşünün sanatımızın: Şiirde, hikâyede ve resimde nasıl ana meselelere inilivermişti. Buram buram memleket, dolayısiyle yenilik kokuyordu o yıllarda çıkan kitap ve dergi sayfalarında. Onlar şimdi de yenidir...

2) Yazılan, ya da yapılan şey, her şeyden önce anlaşılmalı, okuyanlara, görenlere bir şeyler duyurmak içindir. Yazarlarımızdan çoğu, hem öztürkçe kelimeler kullanmakta, hem de çok iyi okunup anlaşılmaktadırlar. Ataç, rahmetlinin ortaya attığı her yeni kelimeyi yazılarımızda kullanmak zorunda kalmamak şartiyle, anlaşılır olmak pekâlâ mümkündür. Birçokları öyle kelimeler kullanıyorlar ki, cümlenin içinde sırıtıyor, yerini bulamıyor. Cümle içindeki anlaşılır bir kelimeyi atıp da yerine "yeni" bir kelime koymakla olmuyor iş. Oysa çoğu bu şekilde yapıyor. Cümle şeklinin bazan baştan değişmesi gerektiği halde, buna dikkat edilmiyor. Balıklama dalmadan, anlaşılır olmak ve eskimiş kelimeleri kullanmamak yazarın elindedir.

MENEMENCİOĞLU, Muazzez

A

1) Demokrasi deneyinin sonuçları bu yolun çıkar bir yol olmadığını bize gösterdi. Demokrasiyi amaç değil de, yurdun esenliği için araç sayacak yöneticilerin getireceği her şekil bizi daha iyi günlere götürecek sanıyorum.

2) Geçirdiğimiz siyasal buhranın asıl nedeninin halkımızı eğitmekte çok geri kalışımız olduğu kadar, üretimin arttırılmaması, bol yatırım yapılmaması, üretim araçlarının kamuya dağıtılması gereğini anlıyabilen yöneticilerin hâlâ içimizden çıkmamış olmasıdır.

B

1) Bu kopuşun önceki yıllardan daha büyük olduğu ayrıca tartışılabilir. Sonra bu denli bozuk olan bir toplumsal düzen içinde halkın sanata daha çok ilgi göstermesini beklemek, halktan kopmanın ta kendisidir. Buna çağımızın karmaşıklığını, bunaltısını, anlamsızlığını, sıkıntısını da ekliyecek olursak.

2) Yeni ve ileri her zaman azınlıktadır. Demokrasi ve ihtilâl denememizde halkın her isteklerine uymanın acı sonuçlarını gördük. Dilde yenileşmeyi de halkın isteklerine bırakacak olursak sonucun daha yararlı olacağı ne dereceye kadar söylenebilir bilmem? Aşırı bir eskiyi tutanlara karşı, yeniyi tutanların da aşırı olması gerekir gibi geliyor bana,

NADİ, Nadir

A

1) Kısaca söylemek gerekirse, sorunuzun karşılığını yine sorunuzdan çıkarmak mümkündür: Yurt yönetimini yurdumuzun yararına uygun olarak sarsıntısız bir şekilde yürütebilmemiz, Atatürk ilkelerine her konuda öncelik vermemize bağlıdır. Bu, öyle kimimizin sandığı gibi, güc birşey değildir. Atatürk, ömrü boyunca aklın egemenliğine inanmış bir adamdır. Yurt yönetimi işlerinde akıl dışı davranışlara yüz vermez, ve aklın ışığında her türlü fikir savaşlarına kapıları ardına kadar açarsak, memleketimize en uygun düşecek demokrasi şekline yakın zamanda kavuşmuş oluruz.

2) Geçirdiğimiz siyasal bunalımın asıl nedeni bence halkımızı eğitmekte geri kalışımızdan ziyade, aydınlarımızda rastladığımız ülkü ve inanç yetersizliğidir. Bize koltuk hasretlisi politikacılar değil, kellesini koltuğuna almış, ülkücü aydınlar gerek. İlkin böylelerini yetiştirecek bir ortam yaratalım; üst yanının sonra nasıl ve ne kolay tamamlandığını göreceksiniz.

B

1) Halkla yeni sanat akımları arasında gördüğünüz uyuşmazlık, toplum bilimin değişmez kurallarından biridir. Bu, her zaman ve her yerde böyle olmuştur. Ataç'ın dediği gibi, "mutlu azınlık" işidir yeni sanatı anlamak. Wagner, Almanya'da ıslıkla karşılanan ilk operalarını Paris'te sahneye koyduğu zaman, kendisini ilk anlıyanlardan biri, belki birincisi, devrinin anlaşılmamış şairi Baudelaire olmuştu. Bugün bile Almanya'da Wagner'i geniş halk yığınlarının benimsediğini ileri sürmek bilmem mümkün müdür?

Bununla beraber, sanatta yeniliği aramak başka, yaratmak ise büsbütün başka bir sorundur. Boşa giden, ya da tadına varılamıyan bir yenilik çabası yanında başarılı bir taklit, birçoklarının hoşuna gidebilir. Bence toplum yönünden birinciler şüphesiz daha değerlidirler. Çünkü sanatı ilerletenler hep onların arasından yetişir.

2) Şimdiki tempo pek hoşuma gidiyor. Ona rahatça ayak uydurabiliyorum.

OĞUZCAN, Ümit Yaşar

A

1) Yurt yönetimi işlerinin Atatürk ilkelerine ve yurt yararına en uygun olarak sarsıntısız bir şekilde yürütülebilmesi için:

a) Din istismarcılarına taviz verilmemesi,

b) Eğitim meselelerimizin partiler üstü millî bir dâva haline getirilmesi,

c) Kararlı ve plânlı bir iktisadî politika takibi.

Gerektiğine inanıyorum.

2) Ulusal bir eğitim için, ulusal bir eğitim seferberliğine ihtiyacımız vardır. Cehâlete, geriliğe karşı açılacak savaşta her aydın bir ödev almalı ve aldığı ödevi mutlaka başarmalıdır. Bu arada bir eğitim vergisi ihdası da düşünülebilir. Ancak böyle bir vergi, doğrudan doğruya mükelleflerin vicdan ve takdirine bırakılmalıdır.

B

1) Şahsen sanatın halka inmesi gerektiğine inanıyorum. Anlaşılmaz olmak yeni olmak değildir. Halkın tutacağı bir yenilik yaratmak için önce halkı tanımak, onun ne istediğini bilmek gerekir.

2) Edebiyatımızdaki aşırı dil yenileme çabası, halkı edebiyattan soğutmuştur. Bu soğukluğun giderilmesi, halka anlıyacağı bir dille seslenilmesi şartına bağlıdır. Sanat eseri azınlığa değil, çoğunluğa etki edebildiği nisbette güçlüdür, kalıcıdır. Bugünün Türk okuru elbette kendisine Osmanlıca bir dille hitap edilmesini istemiyor. Ama bu sevdiği, ısındığı kelimeler yerine, yeni yeni kelimeler uydurmamızı istediği anlamına da gelmez. O halde, halka, halkın diliyle seslenmek gereklidir. Aksi halde, aradaki buzların erimesi gün geçtikçe daha güç olacaktır. Halksız bir sanat anlayışının, sanatsız bir halkı doğuracağı gerçeğini unutmamalıyız.

ÖZERDİM, Sami N.

A

1) İhtilâlin gerekli bir ayıklamaya girişmemesi, yumuşak ve "demokratik" davranması, 15 Ekim seçimlerinin sonucuna "hırslı politikacıların" konmasını sağlamıştır. Kısacası, temiz-

lenmesi gerekli zihnlyet yine karşımıza dikilmiştir. Aydınları ve ihtilâlcileri şaşırtan, düşüncelere atan bu durum üzerine, güdümlü bir demokrasiye dönülmesini tek çıkar yol sayanların sayısı artmıştır. Ancak bunu herkesten önce, demokrasiyi yerleştirme çabasını 1945 denberi yürüten İnönü istememiştir. Geriye dönmenin, yeniden sıkı bir düzen altına girmenin mi; yoksa yeni acılara katlanarak demokrasiyi yürütmeye çalışmanın mı daha kazançlı olacağını kestirmek güçtür. Ancak, geriye dönmeyi, başlangıç noktasında durup, düşünmeyi insan kolay kolay kabul edemiyor. Bu satırlar yazılırken, buhran henüz önlenememişti. Akılsız politikacıların Türkiye'de güdümlü bir yönetime yol açmaları halinde elbette suç ne ordunun, ne de buna boyun eğecek olan aydınındır. Bütün dileğimiz, düşe kalka da olsa demokrasi yolunda yürümeye savaşmaktır.

Bu tatsız sonucun en büyük etkeni cahilliktir. Ne yazık ki, ulusa toz kondurmamak için "onun sağduyusu vardır" deyip duruyor ve suç işliyoruz. Halkın cahilliğinde sorumlu kendisi değildir. Önce halkın cahil bırakıldığını kabul etmek, ondan sonra da çare aramak gerekiyor. Köylüye biraz zahmet vererek okul yaptırılmasını önliyen, Köy Enstitülerinin yanlış yorumlanarak, yanlış tanıtılmasını iş edinen "hırslı politikacılar" olmasaydı, bugün okutma dâvamız yüzde ellinin üstünde çözülmüş olacaktı. Buna neden olanların memlekete, ne kadar büyük bir kötülük ettiğini tarih belirtecektir. Tabii, bu yola gidilmesinden menfaat sağlıyanların da payı unutulmıyacaktır. Yapacağımız, daha dikkatli davranarak eğitim seferberliğini yeniden -daha da hızlı olarak- ele almaktır. Demokrasi basit bir düzen değildir. İki meclisin seçimi için birtakım ilkel kuralları radyo, bir ay, halka öğretmek için çabaladı. Bir de, kendi kendini yönetme demek olan demokraside, halkın daha neler bilmesi gerektiğini düşünelim.. Eğer, memleketi önünde bulunduğu bataktan kurtarmak istiyorsak, köylüyü, çocuklarını okutmak ve onları ağanın kölesi olmaktan kurtarmak için "okul yapımında" taş taşımaya razı etmek gerekiyor. Şehirlinin de bu yolda köylüye örnek olması, "taş taşımaya" kendi olanakları içinde yardım etmesi gereklidir.

B

1) Sanatçının soyuta sığınmasının nedenlerini aranıla-

yız önce.. Gerçi dünya çapında bir bunaltı var; ama sanat akımlarını durdurmak, ya da sanatçıya baskı yapmak elimizde değildir. Akım yürür, bir gün son erer.. Sözü bol bol edilen bunaltının Türkiye'de yayılmasının bize özgü koşulları da var.. Mahmut Makal'a haftalarca pasaport verdirmiyen polis, anlayışsızlığı karşısında sanatçının kendi kulesine çekilmesini haklı görmemek de elden gelmiyor. Tanzimat'tan bu yana, sanatçıdan hep fedakârlık, kahramanlık istenmiş, ona hiçbir şekilde soluk alma olanağı sağlanmamıştır. Namık Kemal Mağusa'da başının altına taş koyarak yatmıştır da Mahmut Makal "Bizim Köy" ü yayınladığınız günlerde hapishaneyi boylamamış mıdır? Hep aynı kaderdir sanatçınınki... Polis yurtsever de Mahmut Makal yurt haini mi?.. Yurdun kalkınması için çeşitli yollarda düşünmeye alışmadıkça bu bunaltı ürünlerinin karşısında tepki göstermeye hakkımız yoktur. Ama, düşünce özgürlüğüne kavuştuktan sonra, bu konuda da daha rahat tartışabiliriz.

2) Bu sorunun karşılığı dil özleşmesinin bir "devrim" düzeni içinde yapıldığını söylemekle verilmiş olur. Bir karışıklık içinde imişiz gibi geliyor hepimize.. Ama, Ataç'ın aşırılığının az mı yararı oldu? Eğer "sindirme" yoluna girersek, sindirmenin dereceleri üzerinde anlaşamıyacağımız kesindir. Bugün dilde en muhafazacı tutumda olanlar bile, bir sindirmeden söz açınca "elbette, elbette" diye yanımıza koşacak, ama sadece geriye dönmemizi sağlamaya çabalıyacaklardır. Hem, hızı arttıralım mı, yavaşlıyalım mı, diye düşünmenin yararı da olmasa gerek.. Kimseyi durduracak güçte değiliz artık.. Dil özleşmesi bir zorunluktu; bugünkü konağa kadar geldi. Aşırı gidenleri de -daha az okunmak gibi- bir fedakârlığa katlandıkları için kutlayasım geliyor.. Yazılarımda onlar kadar özleşmeye gidemediğim halde, onları yadırgamıyorum. Bu çabaların yemişi bir gün alındığı zaman (biz göremiyeceğiz elbette, koca bir dilin durulması kolay olmaz!) bütün çabacıların "rahmetle" anılacağına inanabiliriz.

SEYDA, Mehmet

A

1) "Memleketimizin şartlarına en uygun düşecek demokrasi şekli hangisidir? Particiliğin bizde kişi çıkarları peşinde bir meslek haline gelmesini önlemenin çareleri nelerdir?" soruları gerçekten önemli ve düşündürücü.

Kimi sözler vardır, hiç eskimez. Eskimek şöyle dursun; üzerinden zaman geçtikçe daha dirileşir, daha vurucu olur. Propotkin'in, geçen yüzyılda söylenmiş, (Hürriyetten dem vurma, fakirlik esarettir) sözü bunlardan biri, bence. Çağının çözümlenememiş bir gerçeğini vermekle kalmaz, günümüzün koşullarını da içine alır. Kaba mı? kaba. Ters mi? ters. Durumu daha ince ama, daha alaycı biçimde ortaya koyansa, Anatole France. Kalkmış, kendi toplumu adına, (Cumhuriyetin güzelim yasaları, yüksek eşitlik ilkesi içinde, hem zenginlere, hem de meteliksizlere köprü altında yatmayı, sokakta dilenmeyi ve ekmek çalmayı yasak etmiştir) deyivermiş.

Endüstrisi, tekniği, şusu busu, kısaca, ekonomik-toplumsal yapısı "az gelişmiş" ülkeler arasında sayılan Türkiye'de, durup dururken "Modern iş adamı" nı çoğaltmayı başa almak, "özel teşebbüs eliyle iktisadî kalkınma dâvası" na gitmek, demokrasiyi soyut ve aktarma bir düzen olarak benimsemek demek, Kropotkin'lerle Anatole France'ları, bu işlek alaycı kafaları Ali Veli adıyla diriltmek, 'dön dolaş aynı yere gel" demektir. Yoksa, huzur içinde, dengeli bir topluma o iğneler saplanır mıydı?

Biz, birkaç kuşak, Cumhuriyetin Onuncu Yıl Marşı'ndaki (İmtiyazsız sınıfsız kaynaşmış bir kitleyiz) dizesini ünliyerek, dinliyerek büyüdük. Karnı açlıktan guruldıyan birisine, "Al işte sana, şehrin bütün alanları açık. Dilediklerini bağıra çağıra anlat orada, hürsün!" demenin kurnaz gülünçlüğü, çok istense de, görmezlikten gelinemez artık. Ucunda umarı bulunmıyan boşalış, kişiye ve topluma bir şey kazandırsaydı, "meydan hatiplerinin nesli" çoktan tükenirdi.

Öte yandan, karnı aç, sırtı çul çaput görmüş birisine, "İşte toksun. Daha ne? Sus ve otur oturduğun yerde.." demenin, insanoğlunun mayasındaki o büyük baş kaldırış, yerli-yersiz direniş ve dikilişle, fantezilere sapmak eğilimi ile bağdaşmaz yönü de hasıraltı edilemez.

Doğu Batı diye ikiye bölünmüş bir dünyada, onları en kaba çizgileriyle vermeğe çalışan bu tanımlamadan sonra, geriye kalanı araştıralım. Hani, yazın kavurucu sıcağından, kışın dondurucu soğuğundan sızlanan Nasrettin Hoca, sorgu üzerine, (Ilık bahara bir şey dediğim var mı?) yı yapıştırır ya? Onu. Satrançtaki "piyon" luk değil, "vezirlik" tir insanoğlunun ereği; çapraz ve düz, her yana doğru, belirli bir kurala

gene bağlı ama, öteki "âlet" lerin hepsinden daha geniş biçimde hareket edebilmek.

Türkiye'nin bugünkü koşullarında, ona bu esnekliği bir tek yol, "orta yol" sağlıyabilir; toplumsal eleştiriyi (bu, aynı zamanda, çeşitli partiler ve politik görüşler anlamında kullanıldı) yoketmediği kadar, insanın gene insan tarafından sömürülmesini önliyebilecek bir toplumculuk (sosyalizm).

"Particiliğin bizde kişi çıkarları peşinde bir meslek haline gelmesi" sorununa gelince; birçokları, bu durumun, iyi niyetle ve tatlı öğütlerle geçiştirileceği, ortadan kaldırılacağı sanısındadır. Oysa, iş tarihsel gelişimimize, kaynaklarımıza, ekonomik yapının yetersizliğine dayanıyor gene. O bozuk. o geri, o düğümlü. İnsanlarını da bozuyor.

(Batı dünyası yeni zamanlardanberi türlü saik ve âmillerin yardımı ile dağınık ve savruk kazanç gayretini az çok mazbut teşebbüs formları içine teksife muvaffak olurken, Doğu Akdeniz, Osmanlı İmparatorluğu da dahil olmak üzere, böyle bir enerji teksifine gidememiş ve bilhassa ticaret yollarının kapanmasındanberi normal geçim imkânlarının asırdan asıra daralışı, kazanç hevesini anormal ve irrasyonel yollara taşırmıştır. Yerine göre; **KABA** ve **ZORLU** (taşralarda baskın ve yağma!) çok defa **HİLE** ve **HAYAL MAHSULÜ** (ihtikâr. alşimi, define merakı ilh) kazançlar bu taşma ve dağılmanın mahsulleridir. Ve hepsi de batının rantabilite ile tartılı ve rasyonel kâr şanslarına ayak bastığı asırlara kadar uzanıp gelmişlerdir. Dış ve uzak ticaretten başka iç pazarların daralması, (doğulu MS.) tüccar ve müstahsili gitgide istismar ve ihtikârın daha haşin çeşitlerine, birçoklarını da devlet nüfuzu ile servet edinme yollarına sürüklemiştir.

Politik menşeli servet ve kazanç, siyasi ve iktisadî çöküş çağımızın kolay tasfiye edilemiyen miraslarından olmalı ki, "nüfuz ticareti", "mal beyannamesi" gibi sözler vakit vakit günün mevzuu olabilmektedir). -Bk. Prof. Dr. Sabri Ülgener, "YENİ TÜRKİYE".-

Görülüyor ki, iş başına geçenlerden, politikaya atılanlardan bir kısmının "nüfuz ticareti" ne kayması, (Devlet malı deniz yemiyen domuz) demesinin bir nedeni, Türkiye'nin henüz Osmanlı İmparatorluğu'nun dayandığı ekonomik yapıyı köklü biçimde değiştirememesinin, geri bir endüstride kısır ticaret olanaklarının alabildiğine zorlanmasının, özetlersek; "précapitalist" dönemden bir türlü sıyrılamamasının sonucu. Batı

dünyasına hür düşüncenin yerleşmesinde öncülük eden "uzağı görür, açık fikirli, müteşebbis iş adamı" nın yerini bizde, devlete yanaşık, onun gölgesinde çimlenen bir "KAPIKULU" zümresi almıştır: Kıraldan çok kıral yanlısı, her yeniliğin önüne dikilen, sırasında devrimci geçinen, ama devrimleri sonuna kadar götürmek istiyenlere karşıcı çıkan. İşte, iyi niyet'lerin, sırtta ve omuzda taşınmaların fos çıkışının bir nedeni bu.

Öteki nedeni ise, eğer aldanmıyorsam, demokrasiye her özenişte doktrin partilerinin kurulmalarına başlangıçta izin verilip, gelişecekleri sezilince çeşitli yollar, düzenlerle kapatılması. Demokrasi deneyine girişimizden bu yana, yurdumuzun yaşama-yürütme organlarında görev ve yetki alanlar, oralara seçilenler, ya toprak ağalığının, ya orta sınıfın, ya da gelişmemiş bir ticaretle endüstrinin temsilcileri olmuştur. Bunlar zaman zaman "orta sınıf" ı kazanıp kendilerini destekletmişler, zaman zaman eğemenliği ona kaptırmışlar, ama deneylerin hiçbirinde tam bir içtenlikle topraksız köylü ile fabrika işçisini yanlarına almamışlardır.

Biz, KİŞİ kavramını çoğun, toplumdan kopmuş, onun etkisinden sıyrılmış bir varlık, ya da Sartre'ın dediği gibi, "bezelye kutusu içindeki bezelye tanesi" ne benzer bir şey olarak anlarız. Oysa, devleti, ulusu sömüren kişi, yetkilere sahip bulunduğu yerde (Meclis içinde, Hükûmette) sadece kendi kendini temsil etmez; bilinçli biliçsiz olarak bağlı bulunduğu, içinden yetiştiği toplum katını da temsil eder. Senato ve Millet Meclisi üyelerine bakalım. Hangi toplumsal katın temsilcileri olduklarını görürüz. (Geçenlerde Cihad Baban, Mecliste işçi temsilcilerini, kadın milletvekillerini bulamıyacağız diye hayıflanıyordu. İlginçtir.)

Aralarında ilericisi var, gericisi var, devrimcisi var, devrim düşmanı olanlar var denecektir. Olsun! Orta sınıfın ilerici. devrimci kişileri çoğunluğu ele geçirseler bile, işlerin kökünden çözümlenebilmesi, bu arada particiliğin çıkarcılıktan kurtarılması uzun zaman, büyük çaba ister. Karşılarında, köylü ve işçi sınıflarının en aşağı durumdaki haklarını dile getiren keskinlemesine eleştirici bir ekip yoktur çünkü. Bir yan boşluktur ve birbirine aşağı yukarı denk, eşit, benzer grupların temsilcileri, muhalefetlerinde de, iktidarları sırasında da birbirlerini andırıp, aratıp durmaktadırlar.

Tek parti döneminde yönetim eşraf ile orta sınıfın aydın-

ları elindeydi. -Memurundan esnafına bir orta sınıf ki, gözü hep yukarıda, bol kazanıp gösterişli biçimde bol harcamadadır. Aşağı bakınca içi daralır.- Birtakım devrimler yapıldı. YETTİ Mİ?

Yetseydi, şimdi bir "rejim buhranı" ndan söz açılmazdı herhalde.

(2) "Geçirdiğimiz siyasal buhranın asıl nedeni", yalnız, "halkımızı eğitmekte çok geri kalışımız" değil sanısındayım. Birinci Cumhuriyetimizin ilk Meclisi, 27 Mayıs öncesinin Meclisi kadar ne okuyabilmiş, ne de yazabilmiş milletvekillerini barındırmaktaydı. Öyleyken, çıkan yasalar ve alınan kararlar çok daha devrimci olmuştu. "Asıl neden", halkın okuyup uyanmasından, gerçekleri görmeye başlamasından korkusu olanların bugün de toplumsal güçlerini yitirmiş bulunmamaları, tersine; alttan alta güçlenerek en önemli yerlere, halk adına Meclise, ekonomik kurumların kilit noktalarına sızabilmeleridir. İlk öğretim seferberliğine, halk eğitimine karşı bu üstü kapalı ya da açık direniş kimlerden, hangi siyasal gruplardan gelmekteyse, halkın ışığa kavuşması kimleri çıkarlarından edecekse, önce onları ekonomik güç, dolayısiyle siyasal yetki yerlerinden uzaklaştırmanın, eritmenin ve dağıtmanın yollarına bakılmalı.

Neredeyse öldürmek ve yaşatmak gibi, almak ve satmak sürmek ve bağışlamak, her şey dinsel büyüğün (şeyhin) ve ağanın elinde. Onun sözü, kimi illerde, devletin sözünden önce geliyor. Demokrasi, bir insanın kafa, ya da kol gücünü, sınırları belirlenmiş ve kabul edilmiş, iyi işler bir açık pazarda korkusuzca, serbestçe kiralaması, satabilmesidir. İlk bakışta belki küçümsenecek olan bu hak, aslında çok önemlidir; kişinin kölelikten kurtulmuşluğunu açıklar. Ama bir yanda demokrasi, bir yanda kölelik olmaz. Hiç istenmiyen zamanlarda bunalımlar, tıkanıklıklar baş gösterir.

Eğitim konusunu arkaya mı alıyorum? Hayır, Türkiye'de bütün sorunlar birbirine geçik, iç içedir. Onu demek istiyorum. Birbirlerinin karşısında öncelikleri, sonralıkları yoktur. Tümünü birden ele almak gerekir. Demokratik mekanizma içinde plân ve programa sahip bir toplumculuk anlayışını yaygınlaştırıp uygulamak, alt yapının düzenlenmesine hemen girişmek, imece gerekiyorsa, imeceye başvurmak, çözüm yollarının başında gelir.

B

1) Yıllık'ın, salt benim görüşlerimi yayınlamak için çıkmadığını hesaplıyarak, (A) bölümündeki uzunca karşılığı burada kısa kesmek zorundayım.

Sanatın alabildiğine halktan uzaklaşıp bir çeşit "erbap işi" durumuna gelmesini elbette doğru bulmuyorum. Geçtiğimiz yıllarda aktarma modernizmi tutan bir dergi, çıkardığı kitaplarla da zaten sayısı az okuyucunun köküne kibrit suyu ekti. Handiyse, zararını öbür yayınevleri çekiyor bunun diyeceğim. Halkın yadırgamıyacağı yenilik, sözcük ve kavram oyunlarından cayan sanatçının halkı yitirdiği noktada bulmasına, dertlerini bir sanat tekniği içinde verebilmesine bağlı. Halkın, kendi dertlerini dile getirmesini bilen, yolunu ışıtan sanatçıya yüz çevireceğini sanmıyorum. Bunu yapsa yapsa, alıştığı kalıplarda çok dinlediği şeyleri tekrarlıyan, anlattıklarına kişisel damgasını vurmayı beceremiyen sanatçıya karşı yapar.

2) Yeni edebiyatımız dil yenilenmesi yolunda, okurların sindirim gücünü gözönüne alarak daha ılımlı bir yol tutmalı. Eleştirilerde, inceleme ve denemelerde sonuna kadar gidilmesi bir ölçüde su kaldırıyor. Romana, hikâyeye gelince, iş biraz değişiyor. Geçende, dilin Türkçeleştirilmesini savunan, denemelerini de hep öyle yazan bir ozanımızın bir roman çevirisini okudum. Baktım da, pek ileri varmamış. Varmadığı da iyi olmuş.

Kök bulmak, o kökten sözcük türetmek, kural koymak dilcilerin işi. Sanatçı, yapıtını alışılmış ve adamakıllı sinmiş, artık tutunmuş sözcüklerle kurmalı. Buna çalışması sevilmesini, okunmasını daha kolaylaştırır gibime geliyor, benim de.

TARCAN, Mesut

A

1) Particilik, önemini günden güne yitirecektir bizde. Seçim sonuçları, bundan sonra yurtta partizan bir idare kurulamıyacağını açıkça gösteriyor. Partiler tek başına çoğunluğu sağlıyamayınca, devlet yönetiminde elele, kardeş kardeş çalışmanın yolunu arayıp bulacaklardır sanırım. Artık bol keseden vaadlere paydos. Oy avcılığı için rastgele fabrika aç-

maya paydos. Bu işler partilerin elinden çıkıp bilim kurullarına, iktisat uzmanlarına, plânlama dairelerine bırakılıyor. Bundan sonra partililer, hürriyet nutukları çekemiyecek meydanlarda. Hoş, millette de bu nutukları dinliyecek hal kalmadı ya... Gel de Orhan Veli'nin,

Neler yapmadık şu vatan için
Kimimiz öldük
Kimimiz nutuk söyledik

şiirini hatırlama şimdi. Yeni rejim, memleket şartlarına uygundur sanıyorum. Partiler bundan sonra, Atatürk ilkelerinin ışığına gözlerini kapıyamazlar. Atatürkçü bir kuşak orduda, üniversitede, basında ve hattâ partilerin bünyesinde, rejimin ve Atatürk ülküsünün değişmez koruyucusu olacaktır. Eh, giderek demokrasi devesini daha iyi gütmeyi başaracağız elbet.

2) Bizde ilkokullar olsun, orta okullar olsun, kitle eğitiminde esaslı bir rol oynıyamıyorlar. Okul programlarında ve öğretmenlerin yetişme şekillerinde de böyle bir durum gözetilmiyor nedense. Diyelim ki, okulları çoğalttık. Okuma odalarını köylere dek götürdük. Bunlar kolay kolay gerçekleşecek şeyler değil ya... Biz gerçekleştiğini sayalım. Ama bugünkü toplum sorunlarının çokluğu karşısında ilkokul, hattâ ortaokul kültürü nedir ki. Günün değişen koşulları, toplum sorunlarının durmadan çoğalmasına yol açıyor. İlk ve orta okulların bugünkü program ve gereçleriyle bu sorunlara eğilmesini düşünmek gülünç olur. Bu okullar, okuma-yazma öğretiminden ileriye geçemediler çünkü. Okuma-yazma, ulusal eğitimin ancak ilk basamağıdır. Önemli olan, halkları, değişen koşulların gerektirdiği gibi yetiştirebilmektir. Halkımıza yeni değer ölçüleri kazandırmak. Kimsenin kimseyi sömüremiyeceği bir toplum düzeninde, iyi yurttaş olmanın yollarını ona bir bir öğretmek gerek. Okullar, kültür dernekleri, kitap kulüpleri, ordudaki eğitim kurumları, okuma odaları, radyolar bu büyük dâvaya ayrı ayrı yönlerden ışık tutabilirler sanıyorum.

B

1) Halkla yeni sanat akımları arasındaki uyuşmazlık her devirde devam edegelmiştir. Ozan, şiirindeki dil, konu ve biçimi, çoğunlukla bağlarını koparmak pahasına da olsa yenile-

mek ister. Konuşulan dili ele alıp işliyen bir ozan bile, o dilde halkın kolay kolay farkına varamıyacağı birçok yenilikler yapmıştır. Şiirinin o dile yaslanması, belki de, kendinden önceki ozanların kullandığı ortak dili aşmak içindir. Orhan Veli, şiirlerini konuşma diliyle yazdı. Şiirini halka yaklaştırmak için değil, yeni bir şiir dili yaratmak içindir onun bu çabası. Halkın o şiirleri sevmesi, bana kalırsa daha çok konuyla ilgili. Sereserpe şiirini kime okusam hoşlanıyor o şiirden. Ama şiirdeki söyleyiş güzelliğini, dildeki tazeliği göremediğini de her halinden belli ediveriyor insana.

Sanatın alabildiğine halktan uzaklaşması doğru değil elbet. Hele yeni sanatın böyle alıcısız kalması yürekler acısı. Eskiye de dönemiyeceğine göre, ozan şimdi ne yapsın. Sanatta halkın yadırgamıyacağı bir yenilik olamaz gibi geliyor bana. Elimiz kolumuz bağlı. Dilimiz tutuk. Varlık da olmasa şiirlerimizi kendimiz yazıp kendimiz okuyacağız.

2) Ataç'ın aşırı olması dile büyük faydalar sağladı. Yeni sanatçılar da dili yenileme yolunda büyük bir çaba gösteriyor. Dilimizin durulması, ancak bu gibi varyantlar geçildikten sonra olabilir kanısındayım.

TARUS, İlhan

A

1) Yurt yönetiminin yurt yararına uygun olarak yürütülmesi için demokrasi şekilleri ve hukuk kuralları üstünde durmak yetmez. Bir bakıma bunun yolunu siz sorunuzun ikinci bölümünde göstermişsiniz. Demokrasi her şeyden önce öznel vasıflara ihtiyaç gösteren bir sistemdir. Okur-yazar, düşünme yeteneğini almış kişilerden meydana gelen topluluklar, demokrasiyi şu ya da bu ayrıntılı biçimleriyle, başarılı şekilde uyguluyorlar. Eğitim yolunun kendi başına, çıplak, soyut olarak bir sonuç veremiyeceğini de bilmeliyiz. Aydınlarımızın yurt tutumundaki durumları ortadadır. Eğitim, kişisel erdemlere ulaştığı, böylece somuta gittiği, iyi yurttaş yarattığı ölçüde demokrasi olanaklarını arttırır. Demokrasi, her şeyden önce, yetişkin ve erdemli oyuncular ister. Batıda halk yönetimlerinin hep hedefine varmış eğitme çabalarından sonra ve hep erdem kazanmış topluluklarca gerçekleştirilmiş olduğunu görürüz. Eski Yunan filozoflarının görüşleri böylece bütün canlılığı ve yaşarlığı ile önümüze çıkıyor.

2) İlk girişilecek iş, eğitim toparlanması gibi görünürse de bunun olanağı ve dayanağı, ekonomik gelişimdedir. Eğitim, Devletin de, daha önce halkın da ekonomik düzeyinin yükseltilmesi sayesinde gerçekleşme aşamasına girebilir. Okul binası, öğretmen kalitesi, çocuk okutmanın maddeye dayanan ögeleri, eğitim gereci, en sonunda da uzun süre yiyici kalan çocuğun babasına bağışlanacak geçim olanağı, eğitim ayaklanmasını sonuçlar. Sıraya koyma meraklıları için denebilir ki, ilkönce: Geçim olanakları!

Genel eğitim konusunda tutacağımız yol da tektir ve bellidir: Kasabalarda, ya da belli gruplaşma merkezlerinde büyük kadrolu, yatılı okullar açmak. Biz, aydınımız ve cahilimizle, sosyal sorunlarımızın çözümünde köy'ü, özgür bir ünite olarak ele almağa alışkınız. Bu, işleri sığ yönlere sürmekteki tarihsel geleneğimizden doğar. Kırk bin köyün herbirini ayrıca ele alıp sorunlarını çözmeğe çalışmak hem imkânsızdır, hem de bilimsel gerçeklere, deney sonuçlarına aykırıdır. Köyler, ekonomi alanında da, eğitim alanında da, kasabalık ve kentlik topluluklar olarak düşünülmelidir. Üretim araçları, teknik olanaklar, ev yapımı, hayvan bakımı, el sanatı, kısaca niye ki ihtiyacımız varsa ve ne ki gerekli ise, kasaba ve kent imkânları açısından ele alınmalıdır. Böyle düşünmeğe katlanırsak, devletin para ihtiyacı, öğretmen kadrosu, ders aracı, öğrenciyi doyurma yolu düzene doğru gider. Bugünkü canlı, cansız sermaye ile güçlü bir eğitim savaşına bile gireriz.

Köy Enstitülerinin eninde sonunda köyleri birey olarak ele almaktan kurtulamıyan tutumu, önce kısırlığı, sonunda da yıkılışı getirmiştir. O kuruluşların orta ve yüksek eğitimi önliyen aksaklıkları da yaratıcı unsurların kaynayıp gitmesini sonuçlamıştır.

Salt ilk öğretimle yetinmek, sandığımızdan çok daha kötü bir yola girmek demek olur. Köy ve el sanatı, modern ekim tekniği, bir oran içinde orta ve yüksek öğrenim olanağı getirmiyen düzenler, yurt düşmanı yobaz yayınları için kalabalık yardımcı orduları hazırlar.

B

1) Halka yönelmiyen sanata benim aklım ermez. Bu alanda çok lâf söylenebilir, ama hepsi de benden önce söylendiği için burada tekrarına yer yoktur. Sizin "erbap işi" dediğiniz, "Mutlu azınlık" a yönelmiş sanatçılara oldukça basit,

oldukça da yeni bir açıklama yapayım: Büyük kalabalıkları hedef tutmıyan bütün çabalar, bir kez, yayılma olanağını yitirir. Yayılmıyan bir sanat eseri kalıcılık niteliğini de elden kaçırır. Kalıcılık, sanatın ve sanatçının önde gelen ereği, vasfı, ögesi olduğuna göre, soylu çabaların en soylusu olan bir insanca gücü biz kendi ellerimizle soysuzlaştırmış olmaz mıyız?

"Bu yolu tutan sanatçılar geri dönemiyeceklerine göre.." diyorsunuz. Dönerler, dönerler.. (Bundan önce yazdığım şiirler benim değildir, onları unutunuz) diyebilen birisi, pekâlâ daha doğru, daha verimli yola da dönebilir. Dönmezse kendi bilir. Unutulma bahasına ayak direrse, olumlu yolda yürüyenlerin ve onları izliyen yenilerin sillesiyle silinip gider. Nasıl bir yenilik aramaları mı gerekir? Büyük kalabalıkları peşlerine takanların yüzyıllardır uyguladıkları tipte bir yenilik.

2) Dil yüzünden ortaya çıkan ikilik bence daha önemli. Dil yenilenmesi akımına bizler, halka daha çok yaklaşma amaciyle girdik. Atatürk'ün düşündüğü de, işin anlamı da buydu. Halk kalabalığı arasında yüzyıllardır yaşayan kelimeler, deyişler dururken, yabancı dillere başvurup el açmak yersizdi. Ama bugün, belki de rahmetli Ataç'ın aşırılığı yüzünden, bu amacı büyük ölçüde aşanlara rastlıyoruz. Düşünceme göre, Fransızca'dan Lâtince kelimeleri ayıklama niyeti ile bu gibilerin tutumu arasında pek ayrıntı yok. Olacak iş de değil. Günün birinde elde avuçta anlamsız, güçsüz birkaç bin kitaptan başka şey kalmaz. Er geç halkın bildiği, sevdiği, tuttuğu yabancı kelimelere döneriz.

Öyle sanıyorum ki, aşırı dilciler, dilimize yerleşmiş yabancı kelimeleri gereği gibi tanımıyorlar. Tanısalardı üçünü, beşini, onunu tek Türkçe kelime ile karşılama yolunun bizi dil çöllerine sürükliyeceğini anlıyacaklardı. Azıya kaçanların genel olarak liselerde Arapça ve Farsçayı hiç okumamış olanlar arasından çıkması da bunu kanıtlar. Öte yandakiler, yani arı dili, Türkçenin zenginliğini bozmadan kullananlar, Dil Kurumu'nda bile çoğunluğu teşkil ediyorlar. Bir de aşırı ayıklama yanlılar arasında dilciliği meslek tutmuş olanlar var ki, Atatürk'ün mirasından pay koparmanın yolu budur sanıyorlar. Sayıları da, tutumları da sözgelişi edilmeğe değmez.

Kim ne derse desin, rahmetli Ataç'ın bozduğunu yapacak gücte, Türkçeyi zenginleştireyim derken fakirleştirenlere söz

geçirecek çapta, oturaklı bir dilciye ihtiyacımız var. O da günün birinde ortaya çıkacak elbet.

TEOMAN, Sabahattin

A

Bu yılki soruşturmanızın toplum düzeni bölümünü, göğsümü iyice şişirdikten sonra, adınızın başına uzun bir "Ah..." koyarak yanıtlamağa başlamaktan kendimi alamadım.

Ah... Sayın Nayır!.. Bu ülkenin aydınları, hangi güne değin birbirine bu türlü soruları sorup, hep o ütülü yanıtları alacak? Ben bezdim. Bir süredir okumuyorum bu türlü yazıları. Deyiş ayrıntıları dışında birbirinin benzeri bu yazılar.

Bu günedek biz yazdık, biz okuduk, uygulama erki olanlar aldırmadı. Bu kez de kendi kendimize gelin güvey olacağız.

Bu yüzden kısa söylemeyi yeğliyorum:

Her şey, kişimizin uygarlığa yönelme gücünü edinmesine bağlı. Bunun için yeniden yuğurulup biçimlenme zorundayız. Buna, son yirmi yılı Atatürk'le aydınlanmış yüz elli yıl yetmemiştir. Dış-yağı'dan korunmak için ayırdığımız paradan daha çoğunu iç-yağı'dan korunmak için harcamamız gerek. "Kendi koşullarımız, olanaklarımız gözönünde tutularak" değil, bunlar ille aşılarak, zorlanarak bu sonuca varmalıyız.

Bunu anlayıp tüm gerçekleştirmedikçe, kıyametedek, hem de bugünkünden beter bir durumda kalmamız alın yazımızdır. İlkin bu gerçek anlaşılıp benimsenmeli; buna gerekli davranışın düzenlenmesi kolaydır. Kolay olmasına kolaydır ama, tozdan dumandan ferman okunmuyor ki...

B

1) "Halkla yeni sanat akımları arasında önemli bir uyuşmazlık olduğu" tartışma götürür bir konudur, çok geniş bir soruşturma yapılmadıkça tanıtlanamaz.

"Yeni sanat akımı" deyimi de kaypak ve yanıltıcıdır. Yabancı yazında hiçbir yeni sanat akımı dili bozmamıştır. René Char'ın şiirinde Fransız dili kurallarına aykırı bir davranış yoktur. Bu yüzden bizdeki "Numaralı" akımları "yeni sanat akımı" deyiminden ayrık tutmak gerekir. Bunlar ne "yeni", ne de "sanat" tır. Bunların dışında bir köklü, gerçek yeni sanat vardır.

Bundan başka "halk" ve "sanat" deyimleri karşılaştırılırken de bir gerçek gözden kaçmamalıdır: Herkes içki içmediği gibi, herkes sanatla da ilgilenmez. Halkın sanatla ilgilenen kesimi, yukarıda sözünü ettiğim "köklü, gerçek yeni sanat" dan uzak, hiç olmazsa "alabildiğine uzak" değildir.

Sanat, her çağda bir "erbap işi" olmuştur. Halkın bu işden anlar, hoşlanır bir kafa yapısına ulaşmış olması, mutlu azınlığın çoğunluğa doğru büyümesi, Caliban'ların Prospero'laşması gerek. Budur insanlığın amacı.

Yaşasaydı da ustamız Ataç bu soruyu yanıtlasaydı. Kimbilir kimleri ne kerte kızdırır da kıs kıs gülerdi.

2) Dil için de öyle derim. Gerçek yeni edebiyatçılarla okur arasında "bir ayrılık" bulunduğu kolay savunulup tanıtlanamaz. Bu türlü sanatçılar dilde arıtma, yenileme işini ustaca yapıyorlar. Yeni sözcükleri sevdirmesini bilerek sunuyorlar. Bu ölçüde gerileticı bir davranış her şeyi kaybettirebilir. Lâtin yazısının alınması işini bir yıldan on yıla kadar yayarak yapmak isteyenlere Atatürk, "Bu iş ya şimdi tam olur, ya da hiç olmaz." demiştir.

Dil işimizde yenilik benimsenmesi de Atatürk'ün iç-tezliği ile yürütülmelidir. Edebiyatı izliyen halk yeni dile ısınmıştır. Bir kesimimiz için bu dil henüz yazıdadır, onunla konuşmıyoruz. Ama gün geçtikçe bu dil ile konuşan gençler çoğalıyor. Umutlarımızı kırmayalım. Sanatçılarımız "okurların sindirim gücüne göre" davranıyorlar. Aldığımız yol azımsanamaz. Hızımızı kesmiyelim, tökezleriz.

TONGUÇ, Engin

A

1) Atatürk ilkelerine ve yurt yararına uygun bir yönetime kavuşmak için sadece yönetim sistemini şu veya bu şekilde değiştirmenin yeterli olacağını sanmıyorum. 1946 ve 1961 demokrasi denemelerinde birbirinden çok farklı siyasal sistemler uyguladığımız halde, sonuç her ikisinde de devrimlerin ve Atatürk ilkelerinin tehlikeye düşmesi olmuştur. Bozukluk, sistemlerden çok, halkın cahil, politikacı ve aydın çoğunluğunun yeterince ülkücü ve erdemli olmayışındadır. Kısacası ulusça demokratik eğitimden yoksun olmamızdadır. Demokratik eğitim, herkesi sadece okur-yazar yapmak demek değildir, toplumun her katmanındaki vatandaşın kişiliğinin demokratik bir

toplum düzeni içerisinde olumlu bir etkenlik gösterebilecek şekilde yoğurulması demektir. Bu şart yerine getirilmedikçe, demokrasinin hiçbir türünde süreli bir başarı kazanamayız. İnancıma göre, rejim dâvası, her şeyden önce bir eğitim dâvasıdır.

Eğitim sistemimizde böyle kökten bir değişmeyi gerektiren oluşumu bugünkü koşullarımız içinde nasıl başarabiliriz? Bunun için bütün Atatürkçülerin birleşerek seslerini duyurabilecek siyasal bir güç haline gelmeleri gerekir. Bu kişilerin 1946 dan bu yana siyasal partilerimiz içinde yeterince temsil edilmeyişleri, siyasal çekişmelerin ülkücüleri iğrendirip uzak durduracak kadar çirkin hesaplarla yöneltilmesi, ekonomik gücü olmıyanların siyasal hayata sokulmakta çektikleri zorluk, bir yığın düşünürün türlü karalamalarla lekelenerek düşünce ve siyasal alandan uzakta tutulmaları, Atatürkçüleri yeterli bir siyasal güç haline getirememiştir. Bu durum, siyasal düşünce hayatımızda bizi rejim buhranlarına kadar sürükliyen bir kısırlığa sebep olmuştur.

Yurtta Atatürkçü topluluklar olarak bugün elde kalan, gençlik, basın ve ordunun siyasal alandaki gerici ve çıkarcılara göstereceği tepki o kadar şiddetli olmalıdır ki; Atatürkçüler yurdun ana sorunlarını politika alanına getirebilsinler.

Bu Atatürkçü toplulukların zora dayanarak değil, iyi organize edilmiş bir çalışma ile, insan haklarına saygılı bir düzen içerisinde de bu derece etkili olabileceklerine inanıyorum. Bundan sonra, yapılacak iş, cahili aydını ile bütün ulusa demokratik bir eğitim vermeğe girişmek olmalıdır. Demokratik rejimin gelecekteki asıl güvenliği, Atatürkçülerin yaratacağı bu yepyeni vatandaş kişiliğidir.

2) En kestirme yoldan ulusal bir eğitimi kendi koşul ve olanaklarımıza göre gerçekleştirebilmek için yürünmesi gereken yol, 1936 - 1946 yılları arasındaki eğitim seferberliği sırasında bulunmuştu. Bu yol, şu veya bu kişinin usundan doğmuş bir fantezi değil, bu alanda yüzyılı aşan çalışmaların ışığında yapılan deneyler sırasında, ulusumuzun kendine has özellikleri, tepkileri, davranışları bilimsel bir şekilde gözlencrek çizilmişti. Bunun içindir ki, bu sonuçlar, yabancı bilim adamları tarafından (yüzde yüz Türk ve yalnız geri kalmış ülkelerin değil, uygar batı ülkelerinin birçoğunun içinde bulundukları eğitim buhranlarına bile çözüm olabilecek nitelikte) görülmüştü. Bu yoldan yürünseydi, yukarıda söz konusu ettiğim

demokratik eğitim ulusa verilmiş olacaktı.

Bugün eğitim alanında içinde bulunduğumuz bocalama, yol bulunamamış olmasından değil, bulunmuş yolu görmek istememezdendir.

Yapılması uygun olan iş açıktır: Bitmek bilmeyen yabancı uzman incelemelerini ve komisyon toplantılarını bir yana bırakarak Dünya eğit-bilim tarihine geçmiş 1936 - 1946 ilkelerini iyi niyetle benimsemek ve o çağa kıyasla bugün çok daha elverişli olan ekonomik olanaklarımızın ışığında bir daha gözden geçirerek hemen uygulamıya girişmek. Böylece usun ve sağduyunun gösterdiği yola zaman yitirmeden girmek.

Ama o zaman, süslü lâf etmenin rahatlığını, iş yapmanın alçakgönüllülüğü ve ülkücülüğün dikenli yolu ile değiştirmek gerekecektir ki, bir türlü göze alınamıyan da budur sanırım.

TÖR, Vedat Nedim

A

1) Türkiye'de, tarih boyunca yapılagelen demokrasi denemeleri hep bir çıkmaza girip saplanıyor. Siyasal yapımız demokrasi aşısını bir türlü tutmuyor. İlle Atatürk devrimlerine sahne olalıberi, partilerarası yarışma, gerici bir "oy avcılığı" ile soysuzlaşıyor.

Bu durum karşısında, tek parti rejimine mi dönelim, yoksa, bir üçüncü alternatif mi arıyalım? Yani tek parti diktatoryasını ve çok partili batılı demokrasyaları körükörüne taklit etmeden, bizim gibi az gelişmiş, ümmisi bol, demokratik geleneklerden yoksun ve üstelik devrimler geçirmiş bir milletin gerçeklerine uygun, yine çok partili, yine hür seçimli, fakat oy avcılığını mümkün olduğu kadar önleyici ve partilerarası rekabeti bir ehliyet ve hizmet yarışı halinde asilleştirici bir sistem mi yaratalım?

İşte üniversite ve Kurucu Meclis Anayasa Komisyonlarının meseleyi böyle koyarak, yani taklitçi, ithalâtçı tutum yerine, araştırıcı, yaratıcı bir davranışla yalnız bizim için değil, dünya nüfusunun üçte ikisini teşkil eden bütün az gelişmiş milletler için de örnek bir Anayasa ve örnek bir seçim kanunu hazırlamaları gerekirdi. Çünkü, bütün az gelişmiş milletlerin ortak problemi bu demokrasi krizidir. Hemen hepsinde, Avrupa taklidi çok partili denemeler iflâs ediyor. Ve sonunda askerî "darbe-i hükûmet" ler düzenleyici faktör olarak işe

karışıyor. Bu bir nevi "kanuniyet" arzeden durumdan kurtulmak, ancak bir üçüncü alternatif bulmakla mümkün olacaktır.

Madem ki, soruyorsunuz size bu üçüncü alternatif hakkındaki düşüncemi kısaca anlatayım:

Bütün az gelişmiş milletlerin kurtuluşları, ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmalarına bağlıdır. Bu, onların ölüm kalını dâvasıdır. Bu da sadece bir bilgi ve teknik işidir. Onun için kalkınma problemleri üzerinde esaslı araştırmalar yapacak ve bunları sistemli plânlara bağlıyacak yerli ve yabancı uzmanlardan kurulu partilerüstü bir "plânlama dairesi" ni Anayasa'nın içine bir "bağımsız kurul" olarak yerleştirmek gerekirdi. Bizde bir "plânlama dairesi" kuruldu ama, Başvekâlete bağlandı. Yani, er geç yine bir "kapı kulu organı" olmaya mahkûm edildi.

Milletin bütün kalkınma problemleri böylece yüksek yetkili, partilerüstü bir kurula verilmekle, partilerin oy avcılığı biraz frenlenecektir. Hiçbir parti, oy kapabilmek için millete artık öyle ulu orta vaadlerde bulunamıyacaktır. İktidara gelen parti veya partiler de plânın tatbikini kontrol edeceklerdir. Millet de kurtuluşu ve kalkınması için nelerin, ne kadar zamanda yapılması gerektiğini bilerek partilerin hizmet kabiliyetleri hakkında hükmünü verecektir.

Partilerarası rekabet de yine bu sayede, bir ehliyet savaşı haline geleceği için, artık arkasında çok oyu olan, fakat gerçekte hiçbir kalitesi ve değeri olmıyan meydan hatiplerine, palavracılara değil, ekonomi, finans, eğitim, kültür, hukuk, sosyoloji, teknik gibi siyasetin çeşitli kollarında ihtisas ve tecrübe sahibi kimseler makbul sayılacak ve aranılacaklardır. Böylece, lâf ebeliğinden başka bir işe yaramıyan, parazit partici tipi artık toplumumuza musallat olamıyacaktır.

Bu konuda daha birçok şeyler söylemek isterdim, fakat yerinizi fazla doldurmamak için bu kadarla yetiniyorum.

2) Biz ötedenberi Maarif dâvasını sadece bir "öğretim işi" olarak ele aldığımız için yıllardır, bunca emek ve sermaye yatırımına rağmen, yine de bir alay Osmanlı tipi kalem efendileri yetiştirmekten başka bir şey yapamıyoruz. Oysaki, bizim bol bol yaratıcı ve yapıcı insanlara ihtiyacımız vardır. Köylere gönderilen "tek" öğretmen toplum düzeninde kendisinden beklenen değişiklikleri yapamıyor. Yalnız kalıyor.

Ya toplum şartlarına o da uyuyor, yahut da topluma küsüp kahroluyor.

Öğretim ve eğitim işlerimizde toptan bir devrim yapmak zorundayız. Köyün statik ve geleneksel ortamını değiştirebilmek için, eski Osmanlı metodu ile hareket ederek kız-erkek köy çocuklarını bölge bölge büyük "çiftlik-okullar" içinde devşirmeliyiz. Onlara bölge ihtiyaçlarına göre ileri ziraati, ileri hayvancılığı, ileri yemişçiliği, balıkçılığı, konserveciliği, makineciliği, ev yapmasını v.s. kısaca, bir köyün kalkınması için gerekli bütün teknik hünerleri ve bilgileri vermeli ve bu arada da onlara okuma, yazma. hesap ve diğer bilgileri öğretmeliyiz. Yoksa, sadece bir müddet sonra unutulmaya mahkûm klâsik ilkokul bilgileri ile köy toplumu üzerinde bir değişiklik yaratamayız. Bütün çocukları böyle yepyeni bir eğitim disiplininden çıkmış köylere gidecek öğretmenler, kendilerini artık "yalnız" hissetmiyecekler ve kendilerini anlıyan, kendilerini tutan, kendilerini destekliyen kız-erkek yüzlerce gencin arasında bulacaklardır.

Ayrıca, üniversitelerimizi de gerçek ünviersiteler, yani memleket ihtiyaçları için, memleket problemleri üzerinde düşünen, araştırmalar yapan müesseseler haline getirmenin zamanı artık gelmiştir, sanıyorum.

B

1) Güzel sanatlar, her zaman, toplum içinde bir elit'e hitabederler. Halk sanatlarının hem alıcısı, hem de yaratıcısı ayrıdır. Fakat gel gör ki, bugünkü sanat eserlerini elit zümre içinde bile anlayıp tadan pek az. Bu, yalnız bizim değil, bütün dünya elitlerinin kaygısı..

Resim olsun, heykel olsun, şiir veya müzik olsun, sanat eseri o kadar sübjektifleşmiştir ki, "mâna şairin karnında" deyimi tam bugünün sanat eserleri için söylenmişe benzer..

Suratsız ve anlamsız sanat eserlerini anlamış gibi görünmek bir nevi "snobluk" oldu. Onun için aydınların çoğu bir ikilik içinde: İçlerinden eseri yadırgıyorlar, fakat dışarıya karşı da anlamış gibi görünüyorlar..

Tam bir hiçliğe ve yokluğa doğru yönelen dünyamıza küsen sanatçının böyle kaplumbağa gibi içine çekilmesi belki anlaşılır bir olaydır. Ama bence, toplum için büyük bir tehlikedir. Çünkü sanatçı, böylelikle, kendisini "lüzumsuzlaştırmış" oluyor. Bırakın geniş halk yığınlarını, aydın kişileri bile çok-

luk sarmıyan böylesine ruhsuz, kalpsiz ve bir matematik formülü kadar kuru ve katı bir sanat anlayışı, insanın yüksek heyecanlanma, yüksek haz duyma ihtiyacını karşılayamıyacağı için, hayvancı içgüdülerinin esiri, korkunç ölçülerde bencil, saldırgan ve kolaycı bir gençliğin yetişmesine yol açıyor.

Üstelik, "suratsız sanat" bizim için bir yenilik de değildir. İslâmî sanatta da "suratsızlık" asıldır. Nasıl ki, "sakal" da bizde bir avant garde değil, tam tersine bir gericilik alâmetidir. Bizde avant garde olan suratlı sanat ve bıyıksız surattır.

Bugünkü suratsız tabloları, bizde en mütaassıp softalar bile yadırgamazlar. Tam tersine, 'işte, tam müslüman sanatı" diye beğenirler. Sakallı gençlerimizi de softalar "bizden" diye bağırlarına basarlar! Demek ki, bizim avant garde'ımızla Paris'in avant garde'ı aynı olmamak gerekir. Eğer tabiî, sanatçının ve sanatın toplum içinde bir rolü olduğunu kabul ediyorsak...

Suratsız, mânasız, melodisiz sanatların da artık bütün dünyada modası geçmeye başlamıştır. Onun için yaratıcı sanatkâr, her yerde olduğu gibi, bizde de ne yapılması gerektiğini kendisi bulacaktır.

2) Bilim ve teknik terimlerinde yeni kelimeler yaratılmasını, hattâ uydurulmasını anlıyorum. Sanat eserlerinde "anlam" zararına yeniliği doğrusu pek kavrıyamıyorum. Yaşıyan köklerden yapılan bütün üretmeler kolaylıkla tutuyor. Halkın diline girmiş olan kelimeleri atmayı lüzumsuz buluyorum. Meselâ, "akıl" sözcüğünü Türkçemizden nasıl kovabiliriz?

TÜTENGİL, Cavit Orhan

A

1) Türkiyenin Batılı bir toplum olmasının koşulları Atatürk Devrimleri ile hazırlanmıştır. Yurt yönetimi bu ilkelerin ışığında ve Batılı bir toplum olma amacında dürüstlükle ele alındıkça rejim buhranına düşülmesi önlenebilir. Ne var ki, Atatürk Devrimleri nasıl, aydın bir azınlığın yukardan aşağı doğru gerçekleştirdiği bir hareket olmuşsa, Devrimlere karşı halk kütlelerini yekindiren tutum da gene aydın bir azınlığın kişisel çıkarları yararına ve yukardan aşağı yönetilmektedir. Devrimleri bölüp parçalama çabaları da "cahil çoğunluk"tan değil, hep "aydın azınlık"tan gelmektedir. Şu halde, aydının

sorumluluğu ve karakteri konuları rejim buhranında küçümsenilmiyecek bir yer tutmaktadır.

Türkiyede demokrasi de, öteki az gelişmiş ülkelerde örneğini gördüğümüz gibi, sosyal bir muhtevayı gözetmek zorundadır. Feodal bir topluluğun izlerini silmek için ister istemez otoriter olmalı, sınırlandırıcı ve eşitlik gözetici bulunmalıdır. Ülkenin insan ve madde kaynaklarını toplum yararına ve en verimli bir biçimde iktisadî kalkınmanın hizmetinde bulunduracak plânlı bir çalışma yurt yönetiminin ayrılmaz bir parçasıdır. Halk için bir siyasal eğitim okulu olması gereken partiler sınıf yapısının temel görüşleri üzerine dayanmalı, parti disiplini çıkarcı davranışlara fırsat vermemelidir.

Sözün kısası, demokrasi adını verdiğimiz "halkın, halk tarafından ve halk için idaresi" bir amaç olarak değil, yurt gerçeklerinin gerekli kıldığı doğrultudaki bir yönetimin aracı olarak anlaşılmalıdır. Bunun dışında kalan her şey bir ayrıntı olmaktan öteye gidemez.

2) Çoğunluğu yurt yönetiminde bilinçli ve söz sahibi yapmak, bunun için de bilgi ve karakter eğitimini kütleye götürmek gerekmektedir. Yeni yollar bularak imkânlarımızı daha etkili bir hale getirmeli, kütle eğitimi yöntemlerini denemeliyiz. Eğitimi bir süs olmaktan çıkarmadıkça, üretici insanın ve ödevlerini bilen iyi yurtdaşın köyde kentte, kabiliyeti ölçüsünde eğitim ve öğrenim nimetinden faydalanmasını sağlamadıkça, daha da önemlisi, eğitimi iktisadî kalkınmanın gerektirdiği amaçlara ulaştırmadıkça güçlüklerimizden kurtulamayız.. Fakat, yaygın bir inanç halinde bulunmasına rağmen baş düşmanımız cehaletimiz değil, iktisadî geriliğimizdir. Daha çok verimli çalışmak için eğitim örgütü kendine düşeni başarmazsa siyasal buhran kapı komşumuz olarak kalacaktır. Şu noktayı, bir daha ve açıkça belirteyim ki, siyasal buhranın baş sorumlusu ve tertipçisi cahil halk kütlesi değil, ona kişisel çıkarı uğruna bir rol oynatmayı tasarlayan sözde aydındır, kara aydındır. Bu sebeple "aydın eğitimi" konusu "kütle eğitimi" konusundan daha gerekli görünmektedir. Eğitimdeki baş meselemiz ise, demokrasi anlayışımıza uygun bir eğitim siyasetinin tesbitidir.

UYGUNER, Muzaffer

A

1) Son yıllarda karşılaştığımız rejim buhranı, büyük ölçü-

de, halkımızın eğitilmemesi sonucudur. Büyük ölçüde dedik. Çünkü mürekkep yalamış bazı kişilerin de eğitim görmemiş çoğunluktan daha az zararlı olmadığını belirtmek istedik böylece. Mürekkep yalamış bu gibi mollaların amacı, halkı aydınlığa çıkarmamak, köstebek misali uyuduğu kovuklardaki uykusuna devam etmesini sağlamaktır. Halkı, bu yüzyıllarca süren uykusundan, doğu tembelliğinden -son yıllardaki bazı çabalarla da- uyaramadık bir türlü. Yaşadığı ve mollanın yaşatmakta ayak dirediği bu bitkisel hayatta fikirlerden çok inançlar, görenekler yol gösterici olmaktadır. Eğitim, bazı fikirler aşılar kişiye, bu bitkisel hayattan kurtulmak için bazı fikirleri uyandırır kişide. Fakat, ekonomik bakımdan kalkınmamış, ağaların boyunduruğundan kurtulamamış kişi gene de silkinip kurtulamaz. Bir yandan eğitirken bir yandan da ekonomik özgürlüğünü sağlamak gerek. Aksi halde, halk, kişi çıkarları için oyuncak olmaktan ileri gidemez.

Bütün bunlar için uzun zaman ister. Bugün için demokratik ilerleyişi durdurmamak amacı ile, aşamalı bir oy verme sistemi uygulanabilir memleketimizde. Aşamalı oy verme sistemi ile, öğrenim durumuna göre verilecek oy hakkını tanımlamak istiyoruz. Okuyup yazma bilmeyenlerle yüksek öğrenimini yapmış olanlara ayrı oy hakları tanınmalıdır. Okuyup yazma bilmeyenlere bir oy hakkı tanındığı takdirde ilk, orta, lise ve yüksek öğrenim yapmış olanlara iki, üç oy hakkı tanınmalıdır. Cumhuriyet Senatosu üyelerinin seçiminde ise belirli bir öğrenim yapmış, sözgelişi en az ortaokulu bitirmiş olanlara oy hakkı tanınabilir.

Bu biçim bir demokrasi olur mu, olmaz mı? Tartışılabilir bu konu. Bir halk yönetimi olan demokrasinin uygulanışı her memlekette ayni değildir zaten. En demokrat olarak tanınan memleketlerde bile bazı kayıtlamalar görülmektedir. Sözgelişi, İsviçrede kadınların oy hakkı yoktur. ABD. nde senatörler nüfusa göre değil de her Eyalet için eşit sayıda seçilirler. Bu örnekleri daha da çoğaltabiliriz. Bugünkü koşullara göre bizde de aşamalı oy verme sistemi uygulanabilir. Okuyup yazma oranının çok düşük olduğu, ekonomik bakımdan da geri olan memleketimizde bundan daha etkili sistem olabilir mi? Okuyup yazma bilmiyen son kişinin 60 yıl önce öldüğü Danimarkada böyle bir demokrasi düşünülemez elbette.

Madem ki amaç olarak batı uygarlığını seçtik, ona varmak için böyle bir yoldan gitmemiz gerek. Aksi halde bitkisel haya-

tı sürdürmekten başka yol yok. Atatürk, bir konuşmasında şöyle diyor: "Medenî olmayan insanlar, medenî olanların ayakları altında kalmağa mahkûmdurlar." Ayaklar altında kalınağı hangi Türk ister? Hepimizin isteği olan yükselmek, ayaklar altında kalmamak ideali de bir an önce batı uygarlığına ulaşmakla mümkün olabilir.

Kanımız odur ki, particiliğin kişi çıkarlarına âlet olmaması için halkı eğitmek ve ona ekonomik özgürlük vermek gerekir.

2) Bir zaman başlanmış olan eğitim seferberliğinde yeni bir atılış daha yapmalıyız. Yüksek öğrenimini bitiren her genci bir yıl için köye göndermeli ve köyde faydalanmanın yollarını aramalıyız.

Halkı ekonomik özgürlüğe kavuşturmak için de eğitim şarttır. Gizli işsizliği eğitim ile önleyebiliriz. Her işgücü ünitesinin bir iş sahibi olması ne güzel bir şey, bir sonıç olur. ABD, nde nüfusun yalnız % 10 kadarı tarımda çalışır ve geri kalan % 80 nüfusu da besler. Tarımda mevcut fazla işgücünü başka alanlara aktarmak, onları bağımsız kişiler yapmak eğitim ile mümkün olabilir. Bence sihirli bir anahtardır eğitim. Bu yüzden, her araçtan, her olanaktan faydalanıp eğitmeliyiz halkımızı. Halk da bunu bekliyor artık.

B

1) Bana öyle geliyor ki, sanat her zaman uzak kalmıştır halktan. Dedelerden kalma kuralların ve göreneklerin dar çemberi içinde, Yahya Kemal'in deyimiyle "dar hendesesinde" kalmak sanatçının yapmadığı, yapamayacağı bir iştir. Yeniyi arayıp bulmak, yeniyi yaratmak, güzelin ardından gitmek sanatçılara vergidir. Doğanın gizlerini çözümlemeği, doğa-üstü varlıklar yaratmağı, güzeli güzel olmayandan ayırmağı sanatçı becerebilir ancak. Sanatçı, çabasının karşılığını hiçbir çağda alamamıştır toplumdan. Sanatçının değeri, ölümünden çok sonra anlaşılmıştır. Her zaman ve her çağda böyle olmuştur bu. Yaşarken değeri bilinen mutlu sanatçıların sayısı ne kadar azdır.

Sanatçı ileri atılır. Zamanla bu ileri atılışa yetişir halk. Ama bu kez yeni bir sanatçı atılır ileri. Bunun da değeri sonraları anlaşılır. Bu yüzden, gerçek sanatçı daima "alıcısız" kalmıştır, benim bildiğim. Büyük çoğunluk hep sanatçının ardından yürümüştür. Çok az hallerde sanatçı ile çoğunluk birlikte yürümüş ise de ileri geçememiştir.

2) Bizde bir de dil yönünden ayrılma var. Bu ayrılma bugüne özgü bir olay mı? Divan edebiyatının, Tanzimat edebiyatının dili çoğunluğun dili mi idi? Elbette, hayır! Bugünün sanatçısı halkın dilini kullandığını, halkın anlayabileceği bir dil kullandığını söylüyor. Hangisi doğrudur bunun? Şu bir gerçek ki, dilinin kullanıldığı söylenen halk bu sanatçıları, okuma bilmediği için en başta, zaten okumuyor. Yarım yamalak okuyanlar dili anlamadıkları yaygarasını koparıyor. Gerçekten okuyanların ise bir şikâyeti yok. Ama ne kadar az bunların sayısı.

Fakat, gene de diyeceğim ki, "okurların sindirim gücü gözönüne" alınmalı, "daha ılımlı bir yol" tutulmalıdır dil bakımından. Çünkü, zaten kendine özgü bir dil, soyut bir anlatış yaratmağa çalışan sanatçının, bir de yeni sözcüklerle ortalığı körduman etmesi iyi olmuyor kendisi için. Bu hususta karar vermek gene de sanatçıya düşmektedir.

YAŞIN, Özker

A

1) Atatürk ilkelerine sımsıkıya bağlanmakla bütün güçlükleri halledebiliriz. Ancak Atatürk ilkelerine bağlanmak, bu ilkelerin bütün vatandaşlar arasında yayılmasını sağlamak, Kemalizmi *"tepesi yerde temelleri havada ve her an devrilmek tehlikesi içinde bir Ehram"* durumundan kurtarmak için en erken zamanda bir "Atatürk Enstitüsü" kurmalıyız. O ilkelerin açıklamasını yaptıktan sonra memleketin şartlarına uygun düşecek demokrasi şeklini bulabilir, particiliği şimdiki perişanlığından kurtarabiliriz.

2) Bence geçirdiğimiz siyasal buhranın asıl nedenini yalnız "halkımızı eğitmekte çok geç kalışımıza bağlamak" doğru olmaz. Bu başka sebeplerden biridir ama tek sebep değildir. Geri kalışımızda dinsel, pisikolojik ve sosyal sebepler de vardır. Sonra aramızdan sözde eğittiğimiz, Batı ülkelerinden yüksek okul diplomaları almış niceleri çıkıyor ki, adını yazmasını bilmiyen ama yine yurdu yüceltecek gerçekleri anlıyabilen vatandaşlardan çok daha zararlı oluyorlar yurtyönetiminde... Geçirdiğimiz siyasal buhranı bu diplomalı kültürsüzler yaratıyorlar. Diyeceksiniz ki şayet Ulusumuzu eğitirsek, diplomalı kültürsüzler kötü emellerini gerçekleştirecek kalabalıkları peşlerine takamazlar. Doğru. Ancak, "en kestirme yoldan" gidilecek bir

ulusal eğitim yine gedikler verecektir. En iyisi, eğitim işimizi "kestirme yoldan" yapmak yerine "normal yoldan" giderek tamamlıyalım. Çünki yıllar var ki hep "kestirmeden" gideceğiz diye yerimizde sayıyoruz...

B

1) Sanatın alabildiğine halktan uzaklaşıp sizin deyişinizle "erbap işi" haline gelmesine hiçbir zaman taraftar olmadım. Bence halkı bayağılığa düşürmeden gerçek sanat eserinden zevk alacak olgunluğa ulaştırmak için, mümkün olan yapılmalıdır. Büyük kalabalıkların anlıyacağı bir sanat yaratıcısını ölümsüzleştirir...

Her yenilik başlangıçta muhakkak yadırganır. Ancak zamanla bu "yadırgama duygusu" kalkar. Oysa bizde meslekten olanların bile anlıyamadığı, anlıyamıyacağı bir sözde yenilik yapmıya kalkışanların durumu ortadadır. "İkinci yeni" akımının tutmayışı bu tip çalışmaların sonunu göstermiştir.

Sanatçıların "halkın yadırgamıyacağı nasıl bir yenilik aramaları" gerektiğini biz nasıl bilellm, nasıl söyliyeyim? Güçlü sanatçı bulur yolunu... Güçsüz sanatçı sözde yenilik getiriyorum diye kısa bir süre göz boyar. Neticede unutulur gider..

2) Yeni edebiyatımızdaki dil yenilenmesine taraftarım. Ancak aşırılığa gidilmesine taraftar değilim. Zannedersem dil konusunda Varlık Dergisi "ılımlı bir yol" tutmuştur. Bu yolu beyeniyor ve ayni yolda gidilmesini uygun görüyorum.

YÜCEL, Tahsin

B

1) Bizim ülkemizde, halkla sanat arasında hiç bir zaman bir uyuşma, bir yakınlık olmamıştır bence. Ancak halk şiirleriyle halk türküleri, bir de son zamanlarda alaturka şarkılar ulaşabilmiştir halkımıza. Bununla birlikte, önceki kuşak sanatçılarının bizim kuşak sanatçılarına kıyasla daha çok alıcı buldukları söylenebilir. Ama bugünkü Türk sanatçıları, ülkemizdeki okur-yazar oranı göz önünde bulundurulunca, dünkü sanatçılar kadar alıcı bulamıyorsa, bunun sebebi halktan uzaklaşmaları değildir. Öyle ya, biçim sorunları bir yana bırakılırsa, yeni kuşağın bütün sanatçılarının, örneğin bir Yahya Kemal'e kıyasla Türk halkına çok daha yakın oldukları söylene-

bilir. Görünüşte halktan uzaklaşan sanatçılarımız yanında, halkın diliyle halkın duygularını, halkın sorunlarını açık açık işliyen sanatçılarımız da var. Ama onlar da aynı ilgisizlik çemberiyle sınırlanıyorlar. Bugünkü Türk sanatçılarının alıcı bulamamalarının sebebini, bu sanatçıların yetersizliklerinde aramak gerekir bence. Ekin bakımından ulusça geriyiz ama yabancı dil bilen, iyiyi kötüden, güzeli çirkinden ayirabilen, düşünmesini bilen yurttaşlarımız düne kıyasla çok artmıştır. Bu mutlu artışın sanatmıza geçici olarak zararı dokunmuştur. Yurdumuzda sanatla ilgilenenlerin önemli bir kısmı, bugün besinini dışarda aramakta, dışarda bulmaktadır. Çünkü Türk sanatını, Türk sanatçısını aşmıştır, geride bırakmıştır. Bu düşüncemi yadırgıyacaklar bulunabilir, ama ben düşüncemin kanıtlarıyla yıllardır karşılaşıp durmaktayım.

Bu sorunu dünya ölçüsünde ele alırsak, suçu gene yeniliklere yükliyemeyiz. Öyle ya, en aşırı yenilikleri yapanlar bile, oldukça geniş bir okuyucu, dinleyici, seyirci kitlesi bulabiliyorlar. Ne var ki yüzyılımızın gittikçe gelişip yayılan teknik ilerlemeleri insanları kolaylığa alıştırıyor. Batılı kişilerin çoğunluğu belki de sinemayı tiyatroya, plâğı kitaba yeğ görüyor. Ama içlerinde sanatla, sanat sorunlarıyla yakından ilgilenenler de çok. Unutmamalı ki sanat, gerçek sanat her zaman bir "erbap işi" olmuştur, erbapların sayısıysa düne göre çok yüksektir.

2) Okuyucularla yazarlar arasında dil bakımından bir ayrılık bulunduğu yadsınamaz elbet. Ama bugünün uygarlığına ayak uydurabilmemiz, bugünün uygarlığını anlıyabilmemiz, izliyebilmemiz için dil devriminin bir zorunluk olduğu da bir gerçek, şu son bir buçuk yıl içinde, azıcık bir çabayla, dil devriminin küçümsenmez bir hız kazandığı da bir gerçek. Bu hızın sürdürülmesi gerekir bence, ama ölçüyü kaçırmamak, daha doğrusu bulmak için, dili bir bilim konusu olarak, bilimsel bir görüşle ele almak gerekir sanıyorum. Ama buna hiç birimiz yanaşmıyoruz.

ŞİİRLER

Nuri Abaç: Gravür

YOLCULUĞUMUZ

Çağrıldık seviler sonrası
menekşeler yerde -
Suçsuz arınmışlığı günlerin
- kuş tüylerinde -
Ayçiçeği gözlerinde ses karanlığı
Zeus'un korkusunda bulutlar
- utancı maviliğin -
Kıskanç çığlığında Hera
Kan acısında biçak zinası
Pencereler açık kalacak hep
Perdeler rüzgârlı
- yağmurlu bekleyişlerde -
Unutacağız

Doğan ACAR

★

G Ö M Ü

Düşlerimin gömüsü saçların
Dağıtır upuzun bir sıkıntıyı ansınınca
Ellerimi koyduğum yeri bilirim, güzün geldiğini
Yıkıntıma inanmam, geçmişlerim hep masal;
Hasta bir çocuk gibi üşüdüğüm gecede
Yalnızlığın gecesinde saçların
Tek sığınak umusuz bunaltıya.

Mehmet AJLAN

FADİME

Kurtuluşa yönelen kağnı gıcırtısında
Mermiler gülleler
Yüreğinde inan yüzünde mut
Açılan güller

Dünden bugünden yarına
Yeşeren umut
Köylerde kentlerde dağca
Yükselen anıt

Ağrılı beller güçlü omuzlarla
Boz tarlalarda ışır
Buğday kokusu göğe açılmış avuçlarda
Irgat aşk ana

Esersin elbet
Bir uçtan bir uca Anadolu'da
Mut umut bereket
Senden yana

Dünden bugünden yarına
Şavkıyan umut
Yiğitçe dağca anaca
Büyüyen anıt

Sadiye AKAY

★

MUTLU GÜNLERİN ÇAĞRISI

Bu senin esintili denizlerinin suları
Böyle bol köpüklü ayak uçlarıma vurup duran.
Unutulmuş nice gemilerin şarkısı deniz diplerinde
Ve senli anılardır martı çığlıklarında çoğalan.

Sonu gelse diyorum artık susmalarınızın.
Bilsen, tedirginliğimi bu koyup gitme aylarında.
Bir yosun örneğin koptum çok önce kıyıdan
Olmuyor, dost geçinmek balıklarla.

Bırakıp koyverdim kendimi akıntısına suların...
Ötelerde bir yer varmış bize Tanrı'dan sunu,
Belki o mutlu günlerin çağrısı uzak ülkelerden
Orda güneş, orda hava, orda su...

Faruk AKÇA

★

KURUNTU

Bitirmek gerek bir an önce
Hiçbir şey eksik kalmasın
Ha şunu göreyim ha bunu derken
Kırılır kolun kanadın

Koşun başlar mavilikte
Sığmaz evrene daralırsın
Açılır faltaşı gibi
Gözlerin kulakların

Oraya koş buraya yetiş
Kıl üstünde düştün düşeceksin
Ekmeğin suyun umulmaz tadında
Ürperir öyle ellerin

Hep o kurt kemirir içini
Hep o kuruntu yatağa girince
Her şey tamamlanmıya görsün
Bir telâş alır bir düşünce

Nahit Ulvi AKGÜN

KOCA AYDINLIK

Salıverir boşluğa kendini yıldızlar
Kızlar halay - halay,
Aydınlanıverir yüce evren
Bensiz edemez yaratıklar.

Benim sesimdir göklerdeki
Çın-çın öten sevinçlerle,
Bir yel olurum bazan
Eserim ana sütü gibi ak
Mutlu geleceklere.

Şimdiyse Nisan bulutlarıyım
Sonsuzluğa ulaşıyorum yeryüzünden,
Boşanıyorum üstünüze gürül-gürül
Yunup- arınıyor kötülerden yurdunuz
Benimle açıyor goncalar yedirenk
Işıklar kaplıyor yaslı toprakları
Güllük-gülistanlık Türkeli baştanbaşa
27 Mayıs sabahları.

Cemal AKIN

★

İÇTEN - DIŞA

Dururken ayaklar yürür
Yürürken eller
Aşıksanız eğer
Hem ayaklar yürür
Hem eller.

Turgut AKINCI

TANRIYLA ALIŞ VERİŞ

Hep ben mi taşıyacağım
Ağırlığınca yükü başımda
Hep benim sahnelerimde mi
Oynayacak aktörler
Yapma Tanrım
Duyguları terazine vur
Eşit olsun kederler
Bana sevincin azını ver
Razıyım, ama
Kederin ölçülüsünü isterim.

Cahide AKINTÜRK

★

SEN VE BEN

Biz ki böylesine berrak karşılıklı
Esirgemeksizin elden geleni
Ama gene de olmuyorsa gönlümüzce
Üzülme
Demek ki olmuyor

Akil AKSAN

★

N E Y E ?

Dön geri
Kalıreden yitikliğe el açmak neye?
Bir acı yeşilliği var ki karanlığın
Kapa gözlerini, görme onu, alma ellerine
Donukluğu, susmuşluğu para etmez evrenin
Mutluluğu yaşamak varken mezara gömmek neye?

Dön geri
Bir tren yolculuğundan arda kalan çığlık
Saçlarına taktığım çiçeği unutma sakın
Herşeye yeniden başlıyorum seninle
Kapkara suçluluğumu unuttum artık
Yamaçlardan akan sellere tutkunum bilmelisin
Yalnız da olsam suçlu da olsam mutluyum artık
Al tut ellerimi ellerinle
Ellerimin doyumsuz kıvancını görmelisin.

Rahmi AKSEKİ

★

S E N

Ya da Mehmetlerden biri -

Yanık türküleri ceviz yapraklarından ovaya
Gönlümden geçerek giden
Katıksız sevgilerden masal çocuğu.
Sen
Dağ ve kır kokan akşamında meltemlerin
Yol gözleyen anaların kuzusu
Sen
Bakraçta süt, petekte bal
Bozkırların esmer delikanlısı

İçli okul şarkılarında yazar hâlâ
Filiz-filiz duyguların
Ve bir damla gözyaşında birikir anıların sızısı.
Sen
Toprağın kaderi su kenarında
Yıkanmış yeşillerce alımlı, selviler gibi üzgün
Bağların bahçelerin kurdu.
Salkımlar üzüme durmayınca
Çiçekler badem olmayınca dalında,
Dökülen yapraklarca üzgün.

Sen
Boş yüreklere sevda aşısı
Işıklı bakışları gözümde tüten
Çiçeği burnunda taze fidansın.
Titrerim üzerine titrer -
Sen gönül ufkumda ilk ve son umut
Gözlerinle gecelerime şafaksın.
Getir yedi ülkeden güneşleri teker teker
Gözlerine bakıp: utansın.

Temiz dudaklarında dağ çiçekleri gülümser
- Alnıma koy -
Dağ pınarları kaynaşır gözbebeklerinde
Berrak sular yıkamış yüzünü esmer
Rüzgârlı güneşlerde.

Ellerin bereket, toprak kadar sıcak
Bileklerin keskin kayalarca sert
Bırak avuçlarında kalsın ellerim
Ben yıllardır Anadolu'ya hasret.
Ben iman dolu göğüslere hasret
Bırak yüreğini dinlesin başım
Anadoludan sesler çınlasın kulaklarımda
Abdullah-Ahmet-Mehmet.

Sen, dalımda-kolumda can, canevimde kan olup
Damar-damar vücudumda akansın.
Uzat toprak kokan ellerini uzat
Sen herşeyinle Anadolu, heryeri Mehmet
Kendini Ulus'una adayansın.
Al başımı göğsüne koy
Özlemim ateşinde yıkansın.

Özdoğan ***AKTAR***

ÇOCUK BAHÇESİ

Uzakta, çok uzakta bir yolda
İncecik bir ip ayaklarımıza dolanırdı
Yarısı kararmış bir yüzdü hiç görmediğim
Biz ikimiz beklerdik durmadan eski bahçelerde
Düşlerimizde bir salıncak; sallanırdı

Oyunları bir döner dolapta kalmış
Bir atlı karıncada kalmış giysileri
Luna parkın kıyısında bir ağaç
Esrik bir ezgi dallardan dökülen
Eteklerin havalarda savrulup gittiği

Bunca çocuk gülüşlerinin eskiyip durması
Nice pencerelere uzanır bir yerlerden
O beyaz perdelerden uykulara
Kıştan kalma bir yangındır şimdi daha çok
Umutsuz bir yaşama durumudur ötelerden

Biri anasını yitirmiş havuzun kıyısında
Yeniden babasını yitirmiş biri
Bebeğin gözlerinde ışıl ışıl umut
Korkulu bir ağıt yüzünde
Çekip gitmişler bahçelerden oyun günleri

M. ALPTEKİN

NELERDEN SONRA BİR GÜN

Gitme kal diyeceğim nelerden sonra bir gün
Unut kahrettiğim şarkıların tümünü
O saçlar hep öyle yana düşsün n'olur
Yine o saçlarda uzun uzun sevgim
Yine o plâklarda bizim şarkılar
Yine o çayır kokan gecelerde büyüyelim
Sabaha karşı bir kâğıt bir kalem
Yine biz o şiirleri sevelim
Yine aşık desin elâlem

Gitme kal diyeceğim nelerden sonra bir gün
Seni bir güney ilinin sıcacık ellerinden öpeceğim
Seni bir güney ilinde yaşıyacağım bilki
Seni bir güney ilinde öleceğim
Şarkılar dur etme diyecekler
Ama ben dinlemiyeceğim
Seni bir güney ilinde yaşıyacağım bilki
Seni bir güney ilinde öleceğim

Geceler ağır-aksak inecek korkudan
Yıldızlar beynime dökülecek
Belki pişman olacağım nelerden sonra bir gün
Belki nelerden sonra çekip gideceğim
İşte o zaman seni değil
Bomboş caddeleri düşüneceğim
Bomboş caddelere yağmur yağacak
Yüzün ince-ince düşecek kaldırımlara

Benim bir elimde içki, bir elimde sigara
Bomboş caddelerde çırılçıplak
Bomboş caddelerde seni düşüneceğim

Öldüğümü kimseler duymayacak!

Recai ALTINEL

★

SEVİSİZ

Birer birer unutuldu
o dev şarkıları çocukluğun
yeşili gök kuşağının
sokak oyunlarının başıboşluğu
sınırsız özgürlüğü komşu bahçelerin
Unutuldu
mutluluğu çocukluğun

Sevisiz yaşantılara kaptırdık kendimizi
puding taşından bir yüreğimiz var artık
yalnız nefrete duyarlı
Gökkuşağının yeşili boş
sokak oyunları
özgürlük
Mutluluk
uzak bulutlar ardında kaldı

Büyüyor
göz göze gelmişlerin yanılmışlığı
Büyüyor
karanlığı anlamsızlığın

Günel ALTINTAŞ

A H A...

Aha dedi yol gösterdi, yürüdük
Uzakları etti yakın.
Öyle insancıl, öyle eyimser, sıcak
Bir ses o... Aha dediği zaman
Dağ taş düz olur, umutsuzluklar ırak.

Ve doğduğumuz ilk günden o ses
İçimizden dışa parıltısı
Büyür, dağılır, ışır halka halka
Tüm karamsarlıklara karşı
Eyiliği, güzelliği gösterir aha...

Ne varsa evrenimizde karşıt
Karaya karşı ak aha.
Ayrılıklara, sayrılıklara, karanlıklara
Yüreklerde sevgileri yeşerten
Bir güç var onda.

Korkularımı kara ağları içinde
İstekleri boğan, korkulara
Ve hırslara yaşadığımız süre
Gem vuran
Erdemlik, yücelik, insanlık onda.

Onda ruhu tutsak etmek isteyen
Çemberlerin dışındaki özgürlük,
Duymak onu bırakmak birşeyler kendimizden
Erdemlik, yücelik ve insanlık adına.
Aha ölüme rağmen ölümsüz olmak aha...

Ahmet ALTÜMSEK

Gülâğzı'ndan (II)

ÖZLEM ÜSTÜNE

Ay ağustos Midilli uzakta
Ayvalık'ta Gülâğzı'ndayım gene
Herşey yerli yerinde
Herşey onca güzelken
Bu densiz duyarlık da ne?

Değil açıkça değil ama gizliden gizliye
Bir şey var duyarlığımı besliyen,
Yeni mutlular güleçler arasında
Oyuncağını yitirmiş çocukcasına
Beni enikonu ağlamaklı eden.

Başkaydı onlar, daha dündü nerdeyse,
Tatlı mı tatlı dudaklarında
Başka türküler başka biçim gezen
Nerde onlar onlardaki "hava"
O bambaşka "hava" nerde...

Değil açıkça değil ama gizliden gizliye
Birşey var duyarlığımı besliyen
Herşey onca güzelken
Oyuncağını yitirmiş çocukcasına
Beni enikonu ağlamaklı eden.

Rıza APAK

YAŞ KIRK, YAŞ

Hep onları düşünüyorum, ilk on, ikinci on, üçüncü on
Kırk yaz günü hep ayni yerden kalkan tren
Sevimli bataklıklarda sarı zambak
İlk onda, ikinci onda, üçüncü onda
Bir çocuk var ki
Ha uzandı, ha uzanacak...
Yaş kırk, yaş

Dönmedi yankısı ilk çığlığımın, ses yok öteki başlangıç-
Hitit incirlerinde bu kaç kezdir kurudu güneş tan
Kaç kezdir her değişmesi hani sondu batık gemilerde deniz
Bir karanfil açtım ya hani sondu
Yaş kırk, yaş

Şimdi serin bir düşünmek bilinmezdi ilk onlarda
İlk yirmilerde anlaşılmazdı bu ezik ben
Üçüncü ondu ilk gül bahçelerinde güz tadı sonsuz
Yorulmuş gibi bir akşam eski çağlarda,
Yaş kırk, yaş

Adnan ARDAĞI

DÜŞLERİMDEKİ GERÇEK

bilmem hiç ağladınız mı akşamları ayın onüçünde
hiç güldünüz mü uğurlu gecelerde sessiz
hiç seviştiniz mi yapraktan yoksun dallarda
biriyle sonbaharda bilmem hangi parkta

sonra yemin ettiniz mi elleriniz içiçe
bir kaya oyuntusunda fırtınalı havalarda
dallar yeşerirken...
çocuklarınızı kurdunuz mu

gündüz yaşadığınızı uyudunuz mu uykularınızda
çakan şimşekle yemininizin aydınlığını
sonra yıldırımla birlik
öbürlerini yıktığını
gördünüz mü?

Çetin ARMAĞAN

★

BU KENTİN VAPURLARI

Haziranlı seviler üstüne kuruyorum bütün düşlerimi
Tirenlere koşuyorum el sallıyorum vapurlara
Bir güzel mora boyuyorum Sahilparkı akşamla
Bir güzel oynuyorum filmleri yeni baştan

İnsan yüklü Muratlı Caddesi
Sevgiler kucak kucak eller el el dolu
Kendimi bilmekten çok seni biliyorum
Gözlerin çam kokuyordu biliyorum
Mutluluklar öncesi vapur düdüklerinde
Seni arıyorum

Sırılsıklam şarkılar çıkarıyorum kadehlerden
Allahsızcasına umutlarımı yitiren
Oysa Sahilparkın camlarını kırmalıydım
Taşlamalıydım vitrinleri
Kancık çıktı bu kentin vapurları

Saat yirmidörtlü caddelerde
Acımsı türküler dilime dolanır
Bir başka sarhoş olunur bu kentte
Bir başka ağlanır

Mithat ARSLAN

★

SAKI = SAKİN

Benim bu yoksulluğum yok mu
Bu sokak sokak evsizliğim
Serseriliğim kimsesizliğim
Senin yüzünden

Benim şu gurbet kalışım yok mu
Kaderin oyuncağı oluşum
Bu verem bu hastalığım
Senin yüzünden

Benim bu çektiklerim yok mu
Ah bu çektiklerim
Hanlarda kaldırımlarda

Senin yüzünden
Benim bu kan kusuşum yok mu
Bu pembe bu kızıl
Aşk mı sevda mı kimse bilmez
Senin yüzünden.

Hüseyin ARUK

BAHAR

Günler günü ilk defa gözkırpmışım insanlara
Olanca yokluğuyla içimin
İlk defa sarhoş olmuşum
Düşlerimde köpüklü çılgın şarap
Şiir yazmak için
İlk defa geceyi beklemişim
Çılgıncasına caz dinlemişim
Zenci dostlarım olmuş
Bu mevsim bahar.

Sevgi ASAL

★

MESUT İNSANLARIN SONATI

İnsanlar bana bu kadar acıdılar işte
önce başlar eğildi yumruklar arasında
dudaklar gerildi gözler kelimeler filan
sonra halka halka sigara dumanları üflendi havalara
sonra kötü kötü konuşuldu "efkar mısın nesin"

İnsanlar bana bu kadar acıdılar işte
bütün kadehler dudaklarda kaldı acı
parmaklar kalem tutmadı kibrit tutmadı sallandı
kapı aralıklarında gördüler bir pencere camlarında
içerdi denildi gece gündüz denildi gençti denildi susuldu

İnsanlar bana bu kadar acıdılar işte
ayrılmalar zordu sıkıcıydı içirirdi adama
gündüz çiçekçi dükkânları doluydu gece içkici dükkânları
şerefime kadeh kaldırıldı nutuklar atıldı meyhanelerde
büyüktüm
bir içkiye bir fıstığa davrandı elemli insanlar vah
o beyaz peynirlerde ben yokum

İnsanlar bana bu kadar acıdılar işte
sinema biletleri yerleşti sevdalıların ceplerine usuldan
sonra terzinin borcu düşünüldü kasabın borcu bir süre
randevucu kadınların telefonları çevrildi
sonra ben yoktum artık ben hiç olmamıştım
kafa kafaya verip gülüşüldü

M. Alâeddin ASNA

★

KAPALI

Caddeye bakan pencerem kapalı
Kapım kapalı
Ben kapalıyım
Gel beni sana aç tezelden
Nefes alayım.

Derdimi unutsam
Aynalarla aramız düzelse
Gel arabuluculuk et bize Tanrım
Aşk güzelse.

Nefesim kördüğüm donuk-sıcak
Ortasını bulamadım yaşamanın
Put gibi durma uzaklım
Çıkar bu karamsar üçgenden beni
Azıcık kaldı aklım.

Şu camların tozunu al
Yüreğimin yağını daha da erit
Canımın sarı anahtarı sen
Şimdi biraz iyimiyim ne
Vay sen misin gelen.

Ben unutmayı silmişim
Belleğimden.

M. Sami AŞAR

MUN

Bir Allaha ısmarladık deyişin vardı
en güzeli gel-deyişlerin

Haram aylarda bir gün
İçimde mektuplar dolusu özlem
Çekip evinize gelsem

Ellerinde günah çiçekleri
Dudaklarında haram incirleri
Haram incirlerin en irisi
Açsan kapıyı.

İbrahim ATLIHAN

★

DENİZ ŞARKILARI

IV

Sevmek için bu deniz o ölümsüz maviyi
Sıcak isteklerin düşsel anlarında
Nasıl çıldırtan bir dengede anlatılmaz
Sessizliği öyle kutsal tapınaklarca

Sevmek için bu deniz yeni umutlarla
Mutlu yaşantıları bir yürekle tertemiz
Kardeşleri iyilikleri güzellikleri
Yaşamak hızla sevmek için bu deniz

V

Bulunmaz mavilerden bunca yeşillerden
Sesinde anılarımın o suskun sesi
Günlerdir kurduğum düşlerim benim
Belki güzelleyen böyle denizi

Köpükler ufacık göğsünde martıların
Susadıkça o kızgın güneşi içen
Sallantıları kaygısız yüreğimde
Aşktır doludizgin gelen denizden

Cevdet ATMACA

★

GECE ŞİİRLERİ XV

Bir dal kımıldasa sen sanacağım,
Bahçelerden nefesin gelecek,
Ürpertecek yapraklarla yüreğimi meltem,
Yavaşça geçip gidecek.

Bir yıldız kaysa niyet tutacağını,
Bir niyet sayısız niyetler içinden,
Aydınlık bir yol uzanacak sonsuza doğru
Gecenin göklerinden.

Yılmaz AYBAR

★

P A

Ben
Taptaze terlerin
Övgüsündeyim
Çamura karışmış
Taptaze terlerin...

Nevzat Sami AYGÜVEN

CAN SIKINTISI

Ağaçları rüzgâr kovalar
Yollar adamsız up-uzun
Odalar akşamdan sarhoş
Sallar bir sıkıntı insanı.

Yıldızlar dizilmiş boncuk boncuk
Herbiri bu dünya kadar
Sıkletini ben taşırım
Boşluğunu dört duvar.

Gergef gibi gerilmiş hava
Yaprağın iğnesi güne batmaz!..
Yağmurun hışırtısı başlar
Yorganı açar-açmaz.

Yırtamam bunaltıcı havayı
Çıkamam vakitsiz aradan
Yumruklar gözlerim cansız eşyayı
Alamam öcümü ışıkdan.

Faruk AYTEMİZ

★

MET... CEZİR...

Kimi met der,
Kimi cezir.
Anlaşılan ikisinin arası
Bir ikindi veya gece yarısı.
Bir verip bir alırken dalgalar
Can gelmiş tenime konar...

O gün bu gün
Bir kez met
Bir kez cezirdir esen.
Burcumu deşen
Bir alıp bir verirken ben
Koynuna alıp oyuncak eden...

Beki L. BAHAR

★

YAĞMURDAN KAÇAN ÇOCUK

Tazecik yağmurlar yağıyordu gözlerinden
Bir ıslattı beni bir ıslattı beni
Kaçtım da kurtuldum
İliklerime dek üşüyecektim az kalsın

Muhittin BALKAN

★

ANKARANIN GECELERİNDEN BİRİNDE

Dün gece bu saatler bu sokaklarda
gökteki tüm yıldızlar sarhoşlara gülümsüyor,
ve kör bir it taksi altında eziliyordu.
Dün gece bu saatler bu sokaklarda
geçen zaman insanlardan çıldırasıya kaçıyordu.
Sarhoşlar yıldızlar kadar özgür,
çöpçü içini boşaltmaktan,
it ezilmekten mutluydu.
Saat yirmi dört sularında sokaklar ve ben
el ele göz göze ağlaşıyorduk.
Dün gece bu saatler bu sokaklarda
bir külçe geçen zamanımdan üç saat daha yitirmiştim.

Çınar BATU

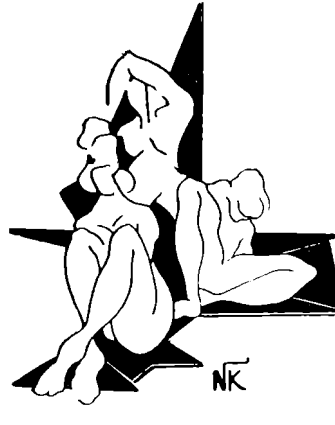
ADSIZ KIYI

Bir uzak, karanlık kıyıda
Çağıldar sular her gece.
Kayanın, kumsalın açığında
Gelir denizler uç uca.

Bir büyük günün eşiğinde
Buluşur ölenler gizlice,
Uzakta o ışık dönemecinde
Sevişir güzeller doyunca.

O uzak, karanlık kıyıda
Gelir denizler uç uca.

Selâhattin BATU

Nazif Kayagil: Desen

SONBAHAR EZGİSİ

Caddelen liseli kızlar geçiyordu
"medeni hukuk"u usulca kapattım
imtihanmış paraymış etiketmiş
inadına bir sigara yaktım

örneğin dedim şu dünya
bir boşlukta döner de döner
şu yağmur şu hınzır eylül yağmuru
adamı büsbütün deli eder
peki insanlar peki insanlar
hangi akla hizmet eder

düşünüp düşünüp içlendim

saniyeler dakikalar saatler derken
Günler su gibi akıyor kardeşim
bir yanda ders kitapları bir yanda kalbim
şaşırdım KALDIM

Ataol BEHRAMOĞLU

★

DEVRİM OTELİNDEYDİM HER ZAMANKİ GİBİ

Ne güzel yerleştirmişsin bavulumu
Herşeyi düşünmüşsün, tertemiz
Tedirgin mi o işbilir ellerin şimdi
Sıcaklığı yanağında mı son öpüşümün hâlâ
Sızlamağa başlayınca göğüs uçların
Yaz bana

Macit BENİCE

SUZANNA

Bir kutsal zehir kattım bütün yaşamalara
Selâm çılgın gözyaşına, selâm zehir sevince
Gözbebeklerimde tuz buz oldu dünya
Suzanna

Sarı, mor çılgınca dansediyordu
Bir al bir yeşil yanıyordu fener
Ve ipsi bir yağmur
Bütün evreni tarıyordu

Bütün soru işaretlerinin
Nida işaretinin ucundaki noktalar
Bütün o kahredici düğümler
Bir kutsal zehirde eridi

Gel! Gözbebeklerimin billurlarında
Bir çıplak dünya yarattım
Bir ipsi yağmur
Bir bakir hışırtıdan

Bir yeşil bir al yanan fenerin altında
Bir berkin zehirin tadı dilimde
Gözlerim bir bir sarhoş
Bir şey çarpar: tik, tak, deli divane
Suzanna, Suzanna

Yağmur çözdükçe çözdü saçlarını
Işıklarda tarandıkça tarandı

Bütün yokluklara senin varlığın
Benim kahroluşum dolmuş
Gece yarıyı aştı
Suzanna,
Gel! bir dünya yaratsın
Çırıl çıplak
Bir ipsi yağmur
Bir bakir hışırtıdan
Bir de çamurun kokusunu aldım
Gel gözlerindeki pırıltıyı kat
Dudağındaki tuzu
Sıcak vucudunu bu ıslaklığa
Tamam olsun etme
Suzanna

Fatma M. BERKKAM

★

YALNIZLIK SENFONİSİ

Yalnızlık mutluca, yalnızlık güzel
Umurumda değil aydın sabahlar
Gönlümce yalnızlık, bir ömre bedel
Yalnızlığı tatmamak, neye yarar

Buğulu kentlerin dedikodusu
O ağlamaklı, o sonsuz yolculuk
Çığ gibi dağlardan düşmek korkusu
Tümünden kutsalca yapa-yalnızlık

Değmez bu yaşantı ölünceye dek
Bırakın yakamı insan kerdeşler
Paraymış, şöhretmiş sizin olsun tek
Bana yalnızlığımı verin yeter...

Ahmet BİLÂL

MANKEN

Mum merhem petek petek
Kaynatıldım donduruldum şakacıktan
Ölçüldüm
Biçildim
İki dirhem bir çekirdek
Adam oldum şakacıktan

Rüstem BİLEN

★

KÜSÜK YAŞANTI

Bölük somunlar gibiyim;
Sofralara çıkamam.
Saadet erişemediğim doruk,
Yalnızlığın taşında parçalanmış aynam,
Geceler koyu, geceler yalnız, geceler soğuk...

Şimdi caddeler ırmak gibi gür
Sıcaklık yok insanlarda.
Bir yürek var elimde ürpertili,
Sular yalnızlığın derin kıyısına dökülür,
Ya sen nerdesin, ömrümün biricik gülü?

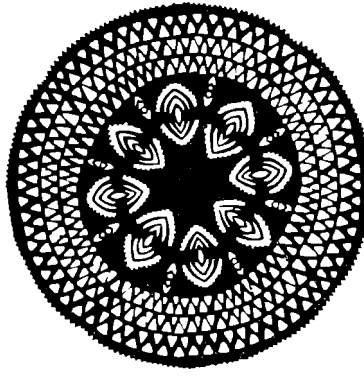
Bir akıntıya düşümüşüm deli-dolaşık
Kahrolası içkiyi tutmuş ellerim.
Ben bu sigarayı içmezdim,
Böyle meyhanelere düşmezdim,
Ayrılık olmasaydı Nero!

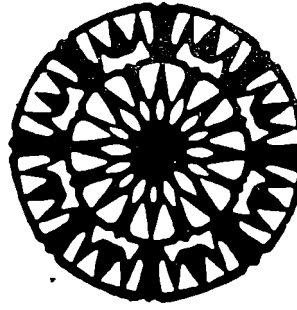
Bu şehirde insanlar ayrıksı:
Beni avutmuyor süslü rüyalar.
Burda kadınlar kuşsu,
Bizden değil çevrilen sayfalar Nero!
Beni söyler sana Nero!
Pencerendeki kurumuş saksı.

Küçük evimizde karanfiller açar mıydı?
Unuttum, unuttum, ah unuttum:
Hangi bahçeye açılırdı penceremiz?
Yolculuğumuzun sonu Nero,
Böyle uzak şehirlerde nâçar mıydı?

Bir akıntıya düşmüşüm deli dolaşık
Kahrolası içkiyi tutmuş ellerim.
Ben bu sigarayı içmezdim,
Böyle meyhanelere düşmezdim,
Ayrılık olmasaydı Nero!

Osman BOLULU

ATAÇIN ÖVÜLÜŞÜ

Yoksul bir yazın'ın karanlıkları içinden
Böylesine parlak yedi renkli çırağanı kaldırıp
Bize en iyiyi en güzeli gösteren
Ey kuşağımızın en büyük övgüsü
Babasının peşinden giden çocuklar gibi
Koşuyoruz senin izinden
İçimiz sevgi dolu

Senin yazılarından öğrendik ey ustam
Yaşama sevincini tatlı armağanları ey ustam
Ey bize baba öğüdü veren
Her gün yeniden anlıyoruz gerçekliğini

Yurdun dört bucağından
Köylerinden kasabalarından yıkılıp çökmüş şehirle-
Değil ağzından dolan bir sarnıç rinden
Derinden kaynıyan pınarlar gibi
Gelenlerin dillerinde senin adın senin türkülerin
Yaraşır tanrılara böylesine sevilmek sayılmak

E. Sezai BOZDOĞAN

AŞKI ARIYORUM

"Tanımadığım sevgilime"

Yıllar yılı uzak kaldım senden
Sevgilim.
Yıllar yılı sevdim seni.

Uzaklardan çok uzaklardan sesini duydum.
Öylesine yakındın ki o an bana
Elin elime deydi.
Kalbinin atışını duydum
Hayalini kucakladım sevgilim.

Bugüne dek hayalinle yaşadım
Bugüne dek tanımadığım seni
Sevdim, sevgilim.
Yaşamanın ne tadı var sevdiğim.
Sen yitik olduğun anlarca

Gel artık
Öylesine arzuluyorum ki seni evrende
Acı çektirme artık sevgilim bana,
Ellerine dudaklarına dokunabileyim
Sevebileyim bundan böyle seni
Yitirdiklerimizi unutalım
Tanıyalım bundan böyle birbirimizi

Yıllar yılı uzak kaldım senden
Sevgilim.
Yıllar yılı sevdim seni.

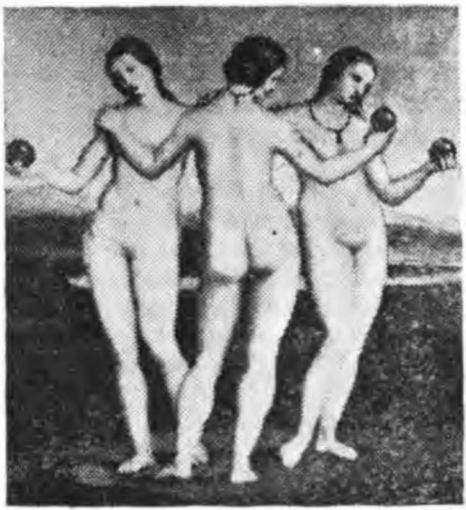
Ünver BODUROĞLU

S A B I R

Koruğun sabrıdır asmadaki üzüm,
Her bardak dolu-taşar damla damla.
Yeter ki kırağı çalmasın çiçekleri
Nar kızarır dalında zamanla.

Kökten yapraklara doğru
Bir ağır yürüyüşü vardır özsuyunun.
Bet-bereket getirir evrenime
Sabırla kütür kütür çatlayan tohum..

Osman Kaya BÖRÜTEÇİNE

Raphaello: Üç peri

BÖLÜK YAŞANTI

Unutulmuş kentlerin duraklarına eğiliyor yorgunluğun
Gizli maceraların oynaklığında sabah-sabah
Doyumsuz sevgilerde büyüyor ellerinde bakamıyorum
Böyle el-etek mi alınır acı sulara sebepsiz
Daha ben kendi kendimi toplayamıyorum

Tutsak öyküler yığılıyor günlerine anlatamadığın
Sana adanmış türküleri söylemez oluyorum
Toy duyguları bitiremiyor bunca şiirler
Nice yakarışlarda bulunsak ta Tanrı'ya
Gözlerimize dökülüyor bilinmedik geceler

Üç dua yakımı raslantılarda küçülüyoruz
Can-evimize sallanıyor uzak iklimli karanlıklar
Düşsel çağrılarda, çoğalsa da dudaklarımız
Bölük-pörçük ağrılar tırmanıyor eklemlerimize
İki yanımıza düşüyor kollarımız

Günaydınlar açılıyor günlerimize zehir-zakkum
Tüm caddelere savruluyor bakışlarımız kan-revan
Bir türküyle seslenmek istiyoruz yokluğumuza
Büyülü tutkular yapışıyor yakamıza iki-el
Daha bir sığınıyoruz kabuklarımıza...

Abdülkadir BULUT

★

YOKLUĞUN VAR

Tan, açılmış dağlara
Sordum
Dönmedi cevaba dağlar
Güllenmediler
Dillenmediler.

Gökyüzü, söz açmış kanatlara
Sordum
Bir şey söylemedi kuşlar
Susuştular
Uçuştular.

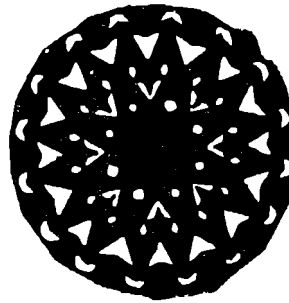
Irmak, kıyısına bir şey öğretmiş
Çizmiş şeklini suya
Köpükler düğüm düğüm
Dönüverdiler
Sönüverdiler.

Uyandım yeşil yapraklarla
Sorguyum dal dal
Yok bir anahtar renklere
Sezilmediler
Çözülmediler.

Mevsim, elinde bir kalem
Dilinde bir söz
Anlamın ortasındayım
Geçemiyorum
Seçemiyorum.

Sen, renklerimin isteği
Dileği kapılarımın
Yolumda türküleşiyorsam da
Olamıyorum sen
Olamıyorsun ben.

İbrahim Zeki BURDURLU

SONNET

Aslanlı gerinişim uzaktı sıkıntıdan
Dağlarıma kaçarken ulusların artığı
Bir lokmacık ekmeği sevgiyle uzattığı
Kılıçlı sarhoşluğun geriye döndüğü an

Kuzey rüzgârı dolar şehre açık balkondan
Gezer Büyükayının geniş gökte yıldızı
Sevgisiz adamların yalnız ışıklı yazı
Bırakır geceleri uzakta umudundan

Güçlü kartallarındı boşlukta dolanırdın
Atlayıp ötesine yaşamak gibi yarın
O gölgeli vadide beyaz atlar severdim

Krallık ülkelerim sevgiye atılmada
Akşam yeşilliğiyle vurunca sıkıntıma
O eski krallığın düşlerine dönerdim

Attila BÜYÜKTUNÇAY

LA BOHEM

Çapa gibi tırnakları vardı gecenin kipkirliydi.
Ensemi bir atlıkarınca gıdıklıyordu.
Sırılsıklamdı pabuçlarım yama içinde
Duman içiyordum Arnavut kaldırımı sokaklarında
Çapa gibiydi tırnakları gecenin kipkirliydi..

Kırık panjurları sallıyan poyrazı umursamazken
Kimdi o saatte çocuğunu emziren kadın?
Yorgun bir salepçinin nefesi gar duvarı dibinde?.
Çapa gibiydi tırnakları gecenini kipkirliydi..

Duman içiyordum Arnavut kaldırımı sokaklarında
Ve sabahçı kahvelerinde uykuyu sakız gibi çiğnedi-
Zaman seni aradığımı ancak biliyordum!.. ğim

Fethi S. CANDAŞ

★

YAĞMUR YORUMU

Boşsanız, üzgünseniz, kitap okumuşsanız
Bu yağmur canınıza-canınıza yağacak,
İçinizden bir şeyler sağacak.

Bir sudan kırbaç yüzünüzde, gözlüklerinizde;
Karanlık, yapışkan bir kırbaç ensenizde
Yılan gibi dolaşacak.

Çocukluğunuzun evlerinde leğen-tencere
Sıralayacaksınız akan yerlere;
Tıpır-tıpır dolacak.

Bütün kadınlar, korkan kadınlar
Sizi yardıma çağıracaklar;
Sebep yağmur olacak.

Kumruları göreceksiniz nasıl tünerler,
Yağmur altında boynu kısık düşünürler;
Yürekleri sımsıcak.

Boşsanız, üzgünseniz, kitap okumuşsanız
İnsanlar, zengin-yoksul koşacaklar umutla
Sinemalara, aydınlık evrenler bulmağa..

Şahin CANDIR

★

GİZLİ YENİLGİ

I

Üstünü açıversem gizli yenilgilerin
Bir küçücük gölgeden ürker serçe kuşları
Gizli bir el zorluyor öne eğik başları
Biz burda kalacağız şehirleri gönderin.

Çocukları uyutsun esenlik masalları
Bir yere ulaşmıyor, ne olsa ellerimiz
Yalnız orda açar kırmızı güllerimiz
Niçin kat ettik böyle en dikenli yolları.

Seviler önümüzde uçları pembe beyaz
Gizli bir kurt yemese, çekilmese özsuyu
Ya da sussa bilgiler, ya da kör olsa duyu
Neden bu ince düşü evdekiler anlamaz.

Ben seni seviyorum ama benden önceki
Ben nerde bekliyeyim bu sokaktan geçerken
Susmalar ötesinde bir kelime kaçarken
Gösteriyor dört yanı öyle bir pencere ki...

Müşür Kaya CANPOLAT

EVRENSEL AÇLIĞI O

Kuğulu aklıklarda ağrılarda
yorgun ve dinç çağlardan uzar elleri
yenildiği yerde duyunun usa
o işte uzayların soluksuz boşluğu
kanyine düşünmelerin batağında
evrensel açlığı o

Işık düşüncesinde yitirdiği
aradığı o masal hızında gerçekleyin
olumsuz güçlerin korkunç uzaylarında
durduğu durmadığı onlayın
değil tutkularında sanmadığı o
kaçıncı çağların sorduğu
mutsuzluğunda evrensel yalnızlığın
evrensel açlığı o

Fikri CANTÜRK

★

BARIŞÇIL.

Bir yağmur sabahında uykulu,
Gel vur pencereme beyaz güvercin..
Avuç avuç düş sana sevgi dolu,
Avuçlarımda düş göreceksin.

C. CEM

D U V A R

Uzar kapkara geceler ölü çağlara doğru
Işığın, yıldızın görmediği.
Yoksul insanlar sürünür duvarların ardında
Acı türküler gibi ezik, sancılı
Doğmamış günlerde saklı belki de
Ölümcül karanlıklarda beklediği.

Susuz topraklarla çatlamış umut
Dökülmüş bozkır mağaralarına çoluk-çocuk
İlkel çağlarda ağlayan
Anaların, genç kızların söylediği savaş türküleri boşuna
Gelmemek üzre gitmiş bir kez
Körolası mutluluk.

Yıkılmaz duvarların ardında insanlar u
Söyler acı türküsünü zamanın.
Kayan bir yıldız ışısa doruklardan
Kaybolur karanlığında duvarların.

Faik Sabri CEYLÂN

★

A Y S U

Sevincimden tan ağartısını bekledim
Işıldayan gözlerini, saçlarını parıltısını gördüm
Bu tutku gecenin ıslaklığında yaktı içerimi
Yanıksı türküler vardı dudaklarımda.

Usumu alıp götüren diri bakışlarınız var ya
Sevilerimi ilettim alacakaranlıklarda
Mor zambakların bittiği yerde dinle türkümü.

Dağınık dünyamın içinde gün ışığısın
Dağıtıyorsun ışıklarını renk renk, bulut bulut
Sevilerin, zamanın ışığı ile dolsun denizlerime
Yoksa, dağlarda bayırlarda açan güllerin uçan kuşların
Ovalarda çimlenmiş yeşilliklerin anlamı kalır mı?

Yaklaş AYSU ılık sevilerinle yaşantılarıma
Şiirler söylemek istiyorum aşkımızın bittiği yerden.

Turgut ÇAKIR

★

KÖR YAŞANTI

Yol yok geçitlerde
Köprüler kurtulmuş
Bir kesik aydınlıktayız
Kime dönsek şikâyet
Kime dönsek yanıltı
Bu kaçıncı yaşantı böyle
Bir tedirginlikten öbürüne
Kaçıncı daraltı ölçüler çizgisinde
Kaçsak tenhalara
Didişmesinden kalabalığın
Bulsak dualarla dolu beyazlığı
Kurtulsak
Yıkılan dayanakların sesinden
İliklenmese üstümüze bitimleri
Anlaşılmaz sonuçlar içinde günlerin

Şükran ÇAPA

TAŞ A

Bir elim var,
Veririm taşa
Vermem sana.
Minimini dostum, minimini vay!

Bir başım var,
Vururum taşa
Verınem beşe.
Minimini halkım, minimini vay!

Mediha ÇINAR

★

KANDOKU

Temmuz Ağustos sıcaklarında bukadar yanmadım
Sana yandığım kadar
Gevrek oluşum
Gelişip boy salamayışımdandır
Şukadar yıl var görıneyeli birbirimizi
Fotoğraflarda eskidik
Bir acılı türküyüm bak dile düşmüş
Küllenmiş anıların ateşinde
Benim sana yandığımı tandırlarda ekmekler söylesin

Arif COŞKUN

ARMAĞAN

Sana masmavi bir gök gönderiyorum
Gözlerinin renginde - anılardan
Yığın yığın bulutlariyle
Bir yuva özlemlerimizde tüten

Sana tüten dalları gönderiyorum ilkbahardan
Türkiyemi kokla emi?
Çiğdemleri, rüzgârda sallanan kimsesiz otları
Bir de dallarda açan gözlerimi.

Abdullah Edip ÇİTÇİ

★

BEN VE DOSTUMUN ŞAPKASI

Allah'ın sesini kimse duymuyordu orada.
Rüzgârlar taş kokularıyla doluydu.
Suçsuz bir insan olmaktı suçum.

Halbuki gökyüzü inadına duru, inadına yorgun;
En karanlık yıldızlar ölüyor önümde.
Eller sallanıyor bana doğru, gölgesiz.

Tünellerden bir soğuk rüzgâr esiyor gizlice;
Avuçlarımda bir güneş eriyor yavaştan;
Dalgaların tek tek boğuluşunu görüyorum.

Bir kahraman değil, bir insanım ben,
Kurban olanları olumsuzluktan kurtarmışım;
Zaman, şimdi hafif hafif ıslık çalmaktadır.

Yaşadığım günler senindir, sana vereceğim.
Onları ister kullan, ister eskiciye sat.
Yalnız, bakışlarım beyazlaştığı zaman
Benim için şapkanı çıkaracaksın, dostum.

Narman Demir ÇINAR

İKİ BİR

Her gece
İki ölü her gece yavaşçacık,
Dokunur bir ölüye.

Yılan değil, çiyan değil orada
İki ölü bir ölüyü kokutur,
Yeşil eder türküsün.

İki ölü
Düşünemez
Bir ölü.

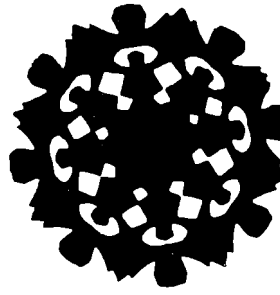
Acı çeker kuşlar dallarda erken
İki ölü bir ölüyü anlamaz
Yeni öpenle uzak.

İki ölü
Bir ölüyle
Sevişir.

İki ölü bir ölüden ötecek,
Verdiğine, yıldız yıldız,
Aldığı.

Çiçek açar nar ağacı düzlerde
Atlar geçer oradan,
İki ölü bir ölüyü doldurur.

Fazıl Hüsnü DAĞLARCA

BİR UMUT DAHA

"Ve aynı deniz değil bu gece rüyasında gördüğümüz"
Saint John Perse

Bir kara yağmur yağmakta asfaltlara,
Nekadar yansa boş cıvalı lâmbalar.
Sanki bir çamurlu gölde,
Güneşte yağlı mandalar.

Otomobiller.. otomobiller..
Bana inat, bana küfür.
Sanki yine ben çiğnendim bu şehrin her semtinde,
Hep eter, kan, tendürdiyot her taraf...
Sanki adresini kimsenin bilmediği bir hastaneye,
Harıl harıl hepsi beni götürür.

Nilüfer nilüfer çiğnenmiş, gitmiş
Gölün gördüğü rüya.
Bir sıçan ölüsü gibi kokuyor
Bir yerde dünya.

Zeki Ömer DEFNE

YALNIZLIK SOFRASINDA BİR ERZİNCAN

En güzelinden kan tutuyor bardağınıza akşam
hadi, yalnızlık soframıza buyrun
karlıdır aşılmaz Erzincan dağları
gökler gibi efkârlıdır

Pul pul kanatlarına dayayın başınızı
hiç bitmiyen bir ağrıya
Kemâh geçidinde salkım saçak umudunuzla
sigaranız bir anlamı şaraplar
durgun ve tenha darağaçlarına

hadi, yalnızlık soframıza buyrun
karlıdır aşılmaz Erzincan dağları
gökler gibi efkârlıdır

Öksel DEMİR

★

YAŞ ELLİ

Bütün şarkılar hoşuma gidiyor artık
Bütün türküler. Ve hele,
Bu sabah güleryüzlü bir anı
İki sevgi yumağım torunlarım kucağımda
Ankara radyosundan dinlediğim bir türkü...
Okuyan, göz aşinalarımdan biri,
Sahibinin sesi eski bir plâk.

Her şey hoşuma gidiyor her şey,
Eskisinden fazla seviyorum hayatı,
Görünen, görünmeyen ne varsa dünyada gözle,
Bir yoldaki iniş-yokuş,
Bir çocuğun ağlayışı, gülüşü,
Bir zenginin insanca yaşayışı
Ölüm - kalım, her şey hoşuma gidiyor her şey,
Eskisinden fazla seviyorum hayatı...

Biliyorum, mevsim S o n b a h a r ,
Yaş elli.
Ne var Allaha şükür,
Bir dağın en yüksek noktası gibidir bu yaş,
ZARO gibi üçte birindeyim yolun.
Beyaz, bembeyaz düşüncelerim
İki sevgi yumağım kucağımda bu sabah
Ve güleryüzlü bir anı
Aşkla, şevkle çarpıyor, çarpıyor yüreğim...

Sabri DİL

★

ÇENGELLİ İĞNE

Gülüyor herşey aynalarda
Kulaklarımda Hera'nın korkunç sesi
Bir çift göz kuşkulu
Beni sevilerimden uzak tutar.

Boşuna konuşmalar yeminler
Gözlerdeki yaş soğansuyu
Deveye hendek atlatmak örneği
Sabır taşı olsa çatlardı
Gerçek yerini yalana bırakmış.

Mutluyum herşeye karşın
Ak güller gibi açılır yüreğim.

Sevim DİL

MAVİSİZ

Yum gözlerini isteğimce
Bırak ellerindeki beyazlığı!

Ateşin yakıcı özelliğini
Unuturum sen varken.

Bu delişmen gökyüzü
Bulutlu, katı, taş!

Yetersizliği en korkunç düşlerin
Beni iter sonsuzlara, aşka.

Yedi veren güllerisin sen!
Bir korku uyanacak dudaklarında.

Bir ateş attım en irisinden
Gözlerce ürkünç bir geceye.

Biz böyle mi uçardık?
Yüzeysiz göklerde.

Senin ellerindir çıldırtan, ak
Ya canlılığı aşkın dudaklarda?...

Şahinkaya DİL

U S A N T I

Gözlerimi ellerine verebilsem,
Sevdiğimizin ağırlığınca yıllanmış
Üç günlük anılarımızı içsen,
Yüzünün kırmızılığına bakarken
Taş kesilsek öylece.
Bir suç işlesek
Serserice, insanca!

Matematik bağlarla birleştik!
Birbirimizi kaybedeceğiz;
Duygulardan arınmış kişiliğimizi
Bulduğumuz gün.
Ben, bağlarımızın arasında
Erimek isterim, seninle,
Tek başıma özgürlük değil...

Yavrucuğum,
Bırakalım bu oyunu,
Yüreğimiz kaldırmaz bizim,
Çorabını dizinden bağlamış
Aşağılık kadınlarca...
Kapısı çalınmaz
Gecekondularımıza dönelim!
Bırakalım toplum kurallarını
Kızkulesinden, ya da Ahırkapı fenerinden
Denize adasınlar kendilerini

V. Nezih DİVİTÇİ

BİLMEZSİNİZ

Şimdi ilerlerde bir yerler kararır
Bir ak duman çıkar gökyüzüne
Başını ellerinin arasında tutar birisi
Birisi kızarmış gözlerini siler

Dağların tepesinde o ıssızlık yok mu
Yarım ağrılar gibi iner dağların karnına
Oralarda mutlu kişiler kalakalmış
Unutulmuş bir yönleri var insanların

Keçiler taşlarda ağaç diplerinde
Uğultuya benzer yaşaması köylerin
Şu anda çıralar tutuşmuştur evlerde
Çocuklar serilivermişlerdir yerlere

Siz bilmezsiniz bu ağrıyı hanımlar beyler
Siz burnunuzun ucunu görmezsiniz
Taksim Beyoğlu Ulus Kordon
Pardon siz bizden misiniz

Siz bilmezsiniz bir çocuk ağlar şimdi
Kır toprakların ta yüreğinde bir eli
Yüzünde acılar durur boğulur
Ellerinde kocaman yağız bir meme

Siz bilmezsiniz şimdi buraları
El kadar gökyüzü yüce dağlar
Bir kadın sabahla yün eğirir
Çocuklar dolanır ayaklarına

Suların bulunmadığı yerde ter konuşur
İnsanlar durur kocaman kocaman
Dağlarda yama yama bacaksız ekinler
Güneşin bağrında yanar kavrulur

Siz bilmezsiniz efendiler beyler
Ak bedenli bir okul ta oralarda
Başında bir düşünce adamın biri
Konuşur durmadan konuşur

Gözlerinde bir ışıltı var adamın
Ellerinde ölçülü biçili şeyler var
Solgun yüzlere karşı adam
Dikilir karşısına bütün bir çağın

Maksut DOĞAN

★

BİR ŞARKIDA YAŞAMAK

Bir şarkıda yaşamak
Öbüründe ölmek mi

Seni beklemiyecek kadar yorgunum
çalma kapımı akşam akşam
boşuna durma
ben kaçıncı İsayım yıkımdan kurtaracak
böyle yalvarma

Denizlerimi bile unuttum
ellerimi aynalardan kaçırdım sonra
bir akşam treninde vazgeçip yalnızlıktan
inmeyi düşündüm üşümüş zambaklarla

Bir şehir yetişti ardımdan ve hiç gitmedi
karanlıktan çizilmişti yolları
heryerde seni gezdim - seni gördüm
tutup yorgunluktan yattığım zaman
kapımda duruyordun

Bu eller senindir - al git - istemem
sevgiye bile açılmaz artık kapım
zorlama boşuna boşuna durma
belki bir İsayım kendimi yıktım
neden öldüğümü sorma

Özcan DOĞRUÖZ

★

ÖNCESİ BİR KARANLIK, BİR KARANLIK

"Sois sage o... ma douleur"

Sizi vurdular mı hiç?
Beni vurdular.
Bir bozkır kentinde, bir minarenin gölgesinde
Tam üç yerimden.

Siz aç kaldınız mı hiç?
Ben bilirim kaldım.
Tam tanrının üç gününü...
Çocuk bahçesinin kapısında bir çocuk vardı,
Soluk, mavi gözlü.
Elinden simitini çaldım...
Güldü çocuk... çocuk çocuk güldü.

Sizin bileklerinize kelepçe vurdular mı hiç?
Benim vurdular.
Tüm suçluluğum neydi? Siz biliyor musunuz?
Ben bilmiyorum.
Bir kanlık avluda bir avuç güneş vardı,
Ellerimi uzattım ısınsın diye.
Öylesine çoktu ki umutsuz eller.
Tutup benimkileri
Bir darağacına astılar.

Sizi meydanlardan, sokaklardan kovdular mı hiç?
Beni kovdular.
Bir tanıdık yüze, bir dost bakışa
Canımı verirdim, inanın.
Bir gün ağlamak isterdim de doyasıya
Toplayıp gözyaşlarımı
Derin uçurumlara attılar.

Edip DÖNMEZ

★

HOCA

Merkebe ters biner
Nasrettin Hoca
Yüz binenler
Gülsün diye

Nezhun DURU

YENİ YILIN EŞİĞİNDE ESKİ GÜNLER

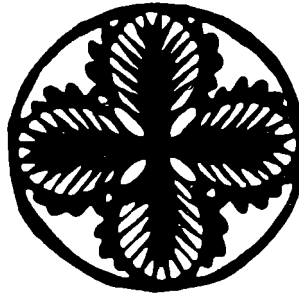
Gökkubbeyi dolduran
O eski sesler, eski bulutlar
Şimdi bir ırmakta çağlıyor

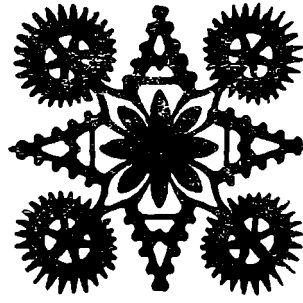
Sen unuttun gittin bizleri
Bir akşam üstü
Eski baharların yaprak mahşeri
Acı rüzgârların önünde ağlıyor

Gözlerim kapalı giriyorum geceye
İki yanıma düşen ellerimi
Eski kızlar bağlıyor

Vurulmuşum birkez sana
Ölünceyedek
Delik deşik yüreğimi
Eski aşklar dağlıyor

Baki Süha EDİBOĞLU

NESİ VAR OYUNU

Seninle bir akşam
Balkonda
"Nesi var" oynamıştık.
O akşam;
Saçların buram buram sarı
Gözlerin mas-mavi
Dudakların çatlak çatlaktı.

Sana "Tuttuğumun sarısı, mavisi
Çatlak çatlak bir şeyleri var" demiştim.
Önce "kedi" sonra "halı" demiştin
"Bilemedin demiştim.

Öfkeyle yanağımı çimdikledin,
Parmakların ıslandı
Ve sonra sen de ağlamıştın.

O akşam;
Tanrı da dahil, her şey vardı tuttuğumda
Ve bütün tuttuklarım Sende!.

İhsan Nuri ELÇİ

BEKÂR ODASI

Bekâr değil köpek yatmaz içinde,
Oturduğum odanın.
Gene de hayâlleri Avrupa'da, Afrika'da, Hindi-çin'-
Cebi delikse de, de,
Gönlü zengin bir adamım.

Tavanıyla tabanı da sayarsam,
Odamda tam altı tane duvar var.
Bütün eşyam:
Kırık bir karyolayla,
Sigara dumanı,
Yerden tavana kadar.

Bazan şöyle düşünürüm de...
Karışmadığım halde etliye sütlüye,
Yine hem dostum var hem düşmanım.
Onlarsız yap desen yapamam hani...
Hattâ bitince yeniden alırım parayla.
Hem hüzün dolarım,
Hem teselli olurum,
Güler yüzlü düşmanım sigarayla.

Giray ELMALI

SENFONİ

I. Sonat

Altında o küçük yol
Tepede asma köprü
Hep öğle vakitleri
Yavaşlamıştır zaman
Birdenbire bir tren
Çarparak nabızları
Birkaç saniye süren
Sessizliği kovalar

Papatyalar üstünden
Koşar koşar kaybolur
Sürünün köpekleri
Tren geçtiği zaman
Hep öğle vakitleri

Tıpkı bu gümüş gibi
Altında o küçük yol
Asma köprüsü üstte
Yol boyunu bekliyen
Telgraf direkleri
Hareketsiz, asılı

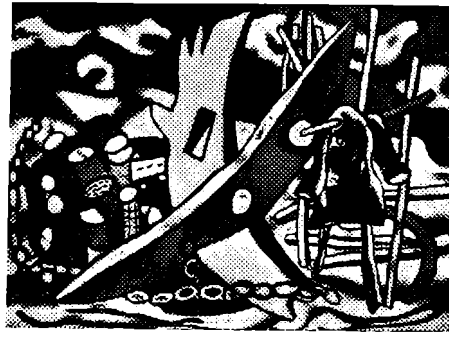
Ben orda doğdum işte
Senelerce yaşadım
Şimdi artık her yerde
Bir tren bekliyorum
Sessizliğe daldığım
Zamanların içinden

Ayseren ERBAY

TUT ELİMDEN

Bir tek umudum benim
Ak badanalı minarem
Yedi kat göğe eren
Başka nem var ki oğul
Başka ne var ki oğul
Gayrı eylemen
Bir tek umudum benim
Cennet, burda cehennem
Bana umut getir aydınım
Bana soğanla ekmek
Bana su bana toprak
Bana yaşamak

Melih ERÇİN

Fernand Léger

SEVMEK KAÇMAK DEĞİL

Okullar dağılmıyor mu akşam üstleri
Kızlar geçmiyor mu gözlerimden
Her ak yaka seni çiziyor caddelere
Her kara önlükte ellerini buluyorum
Sen serin sabahlarda duruyorsun ama
Ben yağmur damlalarına sığınıyorum.

Yağmur damlalarında olmak nasıldır bir düşün
Düşün bakalım seni her gün bulmak nasıldır
Çekip gitmek diyemiyorum hep senin yüzünden
Bilge sokağına varamıyorum üst-üste ölmemek için
Yokluğun yanıyor bu dumanlı köşelerde
Gün geçtikçe biraz daha tükeniyorum.
Açılmamış sevgilerde.

Anladım, habersizce girmiyeceksin odama
Gizlenip de -ben kimim- demiyeceksin
Ak yakalı kızları görünce duvarlarım yıkılacak
Yavrusunu yitirmiş kuşlar örneği çırpınacağım
Herkes evlerine gidecek ben sokaklarda kalacağım
Karanlık durur mu, çökecek özlemlerime ağırlığınca
Gölgeni telefon direklerinde bulacağım.

Okul şarkıları başlamıyor mu kaldırımlarda
Kızlar geçmiyor mu gözlerimden
Yağmur damlalarına sığınıyorum.

Kerim Aydın ERDEM

Ö Y K Ü

Dağ başında bir bitki
Amanın ne bitki
Dal-dal
Çiçek-çiçek
Maviye çalar kırmızıya yeşile
Hele eflâtuna

Kır yolunda bir türkü
Amanın ne türkü
Alev-alev
Böcek-böcek
Düşleri alır getirir
Hele hele tutkuları

Dudaklarda bir ıslık
Amanın ne ıslık
Mutluluğa
Sonsuzluğa
Masallara yakışık
Hele hele sevilere

Orhan ERDİVANLI

★

AĞIR BİR ZAMAN

Gemiler uğrağında bir geçimlik yol
Dağ sularıyla geçitleri tıkanmış
Ve içinde kötü uğraşılarla yoğun
Daracık bir odaydı orada zaman.

Meşelerden kopan uğultuyla birlikte
Gölgelerin artık suya indiği o an,
Yüreğimden masanın ortasına düşen bir gölge...
Demek derdim böyle günler için anılar
Anılarla sürerdi orada zaman.

Acılar çimlenirdi dudaklarımda
Bir silkinişle kırılırken düşsel dalgalar..
Akşamın perdesine çizilen gölge
Ve gölgenin gerçeği tüm sıkıntılar
Sıkıntılarla çoğalan bir andı zaman.

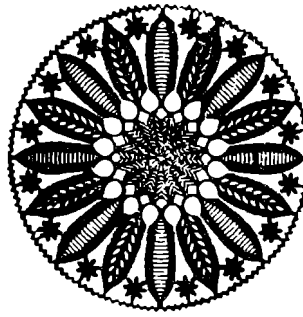
Dağlardan gelen sesle değişirdi su
Yalnızlığın güçlüğüydü orada zaman
Yiterken günlerin tükettiği umutlar
Büyürdü kişinin kan uykusu.

Çin masalları anlatırdı geceleredek
Her kuşkuyla dolu bir handı zaman
Uğrağı kıt uğrayanları yorgun.
Kır bahçesinde solgun çiçeklerleyin
Bükülmüş boynunda sılayla vurgun.

Bir çizgiydi orada geçen dakika
Dakikalar dakikalara kırgın.

İçi kötü uğraşılarla dolu
Daracık bir odaydı orada zaman
Ağlamak çizilirdi dudaklarıma
Ak ufka gölgeler düştüğü zaman.

Halûk Faruk ERGİNSOY

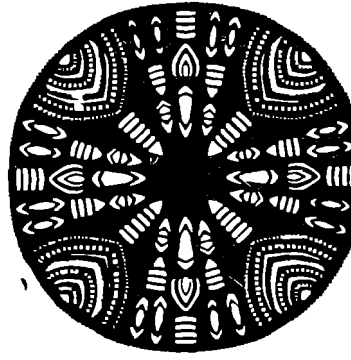
UZUN ACI

ellerimde ellerinin aklığı
günlerden gecelere sakladığım
bir güvercin kanadı bildiğin
değinince yüreğime ansızın
mutluyum ama değil

değil bu sokakların sonsuzluğu
martıların denizlerde uçuşları değil
ne sustukça tükenir yalnızlık
ne içilince ölümsüzlük suları
değil işte değil

ellerimde ellerinin aklığı
yüreğimde o bitimsiz yokluğun
bu hepsinden ayrı işte
günlerden gecelere büyüyen
yalnızlık içimde bıraktığın

Yavuz ERGÜN

KOCA FARLAR GİBİ

— *Djamila Bendjema'ya* —

Ne siz geleceksiniz, o gün ne de ben,
Çıplak ayaklar nilüferler üstünde.
Sen daha beter, daha alımlı benden,
Yeryüzünü dolaşacağız bir günde!..

Ayaydın bir gece, sabahlar ve sonra
Ürkek öpüşlerinle uyanacağım..
Sımsıcak, upuzun altın saçlarında
Birden yerini bulacak dudaklarım.

Bir salkım üzümsün ılık yaz yellerince
Sende bulacak yüreğim mutluluğunu.
Darmadağın o deniz köpüklerince!..

Koca farlar gibi gözlerin, bil bunu
Bir yaz günü dikilecek gözlerime;
Bir buhurdan gibi saracak ruhumu!.

Abdullah Rıza ERGÜVEN

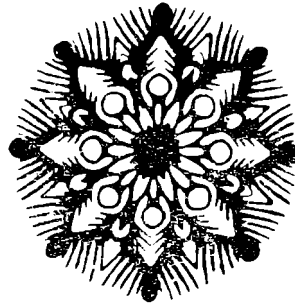
SONSUZ ÇAĞ

Ben gerinin karşısında
Sıkılmış yumruklardayım.
Kara tahtalarda ak tebeşir
Halkımın içinde inanç
Okulların üstünde bayrağım.

Yaşarım destanlar boyunca
Kocatepe'de, Aslıhanlar'da
Kızaran namlulardayım.
Ölmedim, ölmedim ki ben
Ben Atatürk'üm, sağım.

O kadar uluyum, dağım
Başım bazan bulutlu
Bazan ışıklar içinde
Gelecek kuşakların alnına vurmuş
Ben sonsuzdaki çağım...

Yüksel ERKEKLİ

O T

Kimi vakit, kimi adam öldürür;
Adam var ikisini de beceremez.
Yaşar da ot gibi bana mısın demez,
İçin için kinle, hasetle çürür.

Sana bana benzer saksıda ıtır,
Buruk arzularla kurumağa mahkûm!
Dağ başında rüzgâr, denizlerde kum,
Ot dediğin bozkırlara yakışır!

Kuzey sabahlarının donuk hüznü
Çökerken sırtına binlerce damın,
Allahın kırında bir ot olmanın
Ölümsüz hiçliğini düşündünüz mü?

Kimi başakta, kimi kavruk ve naçar
- Ot olacağına insan kılığında -
Ferman dinlemiyen dağ yalnızlığında
Bilgeliğin beyaz çiçeği açar.

İcap eder bakarsın ölüvermek
- Bizimle ölüm yok, ölümle biz yokuz -
Başımıza gelmeden korktuğumuz
Ot misâli tohum, meyva, döl vermek!

Belki de daha iyi şehirden uzak,
Yüz üstü bırakıp sevdiklerini,
Ayrık otu, çayır, deve dikeni,
Bozkırlarda bir başına ot olmak!.

Nüzhet ERMAN

KARIMA

Küçük
Korkak
Ufarak
    Bir adamın
Karısısın sen

        Ben
        Yumurtanın
        Kabuğuyum
            Akıyım
        Yarısısın sen

Biliyor musun
Evren benim
Ben evrenim
    Bu evrenin
Yarısısın sen

Oğuz ERMUMCU

Ö T E D E N

Duyular kaybetti azizliğini
Gülmeyi hatırlamıyoruz
Bıktık hayal dallara tutunmaktan

Daha uzak masal güzelliklerin ötesi
Yaşamıyoruz galiba
Ölümü düşünmediğimizden

Coşkun ERSÖZ

★

B U İ N S A N L A R I N

Mutluluk dayayıp döşediğin evde
Güneş her öğün bölüştüğümüz yemekte
Havasında eksilmeyen sevincimiz
Edirneden Karsa kadar her yerinde
Her şeyinde bu insanların irili ufaklı
Türküsünde çizgisinde öyküsünde
Tancığım karış karış vatan saklı

M. Celâl ERTUGAY

★

BEN MUHTAR OLAMAM

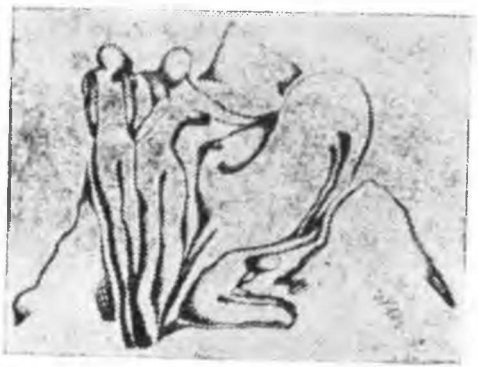
Oturtacak nerem var konukları
Şehre inecek hani param
Balım peteğim yok yedirecek
Fukara adamım ben aslanım
Muhtar olamam.

Utanmak işime gelmez combam
Yüz mü kalır dosta düşmana bakacak
Çiftime çubuğuma kim bakar yalnızım
Bilmişliğim yok ilmühaber yazacak
Yok dede yok ben mühürü alamam.

Sağol dayı öyle şeyde gözüm yok
Dilemiş beğenmişin sözüm yok
Bende varlık öte yandan karı yok
Sürünür giderim böyle zararı yok
Yazan yazmış bozarı yok.

Koru kesilmiş köprü yıkılmış kardaş
Yollar bozuk dilerim ama
Zengin olayım derken sefil olamam
Emmim, koçum, hısımım, tosunum
Vezir olayım derken rezil olamam
Kusura kalma muhtar olamam.

Süreyya ERYAŞAR

Wilhelm Morgen: Desen

MEKTUP

Biz,
Yine bildiğin gibiyiz...
Elde var, avuçta yok,
Yarı aç, yarı yok...
Bazen de öylesine neş'eli,
Yani orta şekerli yaşayıp gidiyoruz..

Eğer sen,
Gelecek gibi değilsen;
Hani ben de yalan söylemesem
Mahalle çocuklarına,
Bizim Kocaoğlan
"Çıkmaz ayın son çarşambası"na
Gelecekmiş desem...

Cahid ETİKAN

★

KARA DİKEN

"Bu yol mezarlık kokar
Geçme buralardan,
Ne olur geçme Ayşe
Kara diken takılır ayaklarına"

Aysız, ıslak bir gece
Mezarlık kokan yoldan geçti Ayşe
Kara diken takıldı ayaklarına
Gelmedi bir kez daha
Tâa, uzakta...
Bir kerpiç evde
Bir oğlan
Ağladı
Tek başına...

Erhan ETİKER

O ŞEHİRDEN KOPMAK YA DA SEVMEK

Uzakları düşünmek geldi bu akşam içime. Sen geldin
O şehirden kopmak ya da sevmek
Deniz rengi anılarda bölük börçük
Olumsuz şeyler düşürdüm usuma

Bir SENsiz yaşam başladı bu kez. Bir bitmiyen. Bir acılı
Sevgisiz, yapyalın anlıyamıyorum
Oysa bir gidiş işte bu. Doluyum. Ağlıyamıyorum.

O şehirden kopmak ya da sevmek işte şimdi
Kentlerden kentlere böyle ansızın
İlkelden bugüne olumsuz gitmek
Söyle ne yapmalıyım?

Anıların en güzelini o kentte yaşıyacağım
Özlemin yatacak içimde. Aylarca
Belki SEN diyeceğim sana. Belki O. Kimbilir...
O şehirden kopmak ya da sevmek
Seveceğim.

Bu kente gelmemek vardı belki.
Gelmemek. Elimde olsa
Gözlerimi yummamak. Seni yitirmemek
Tüm yaşamları koyup bir yana, sencil anılarda beklemek

Seni kucaklıyacağım akşamları. Biliyorsun
O şehirden kopmak ya da sevmek
Onikinci saatlarında yolmak yapraklarını takvimlerin
Sonra gelivermek sana. Akşamların birinde

Çığlık çığlık bağırarak karanlıkları gecelerin
Özlemin. Odamın dört köşesinde. Odalarda
En az her akşam bir başka SEN
Bir başka kaçmak dolduracak düşlerimi
Ve ben bir başka SANA geleceğim

İlk sevdiğim gün gibisin bu akşam
O şehirden kopmak ya da sevmek
Bom-boş yaşamlardaydım oysa daha dün
Şu kekrek şu olumsuz tadı ayrılmaların
Kaldırım taşlarında anılar. Birlikte ağladığın

Ergun EVREN

MUTLULUK

Delinmez karanlıklardan öte
Karanlık güneşler arkasında mutluluk
Sarıçiçekler evrenine
Yeşil bulutlar üstünde yolculuk

Ercan EYÜBOĞLU

ÇAĞRI

Bu yalnız benim derdim değil,
Sanırım ki, hepimizin hepimizin.
Bu yüzden söyleyin bana,
N'olur insan kardeşlerim.

— Yıllar varki çekişiriz,
Durmadan, dinlenmeden.
Güneş değil, hava değil, su değil,
Nedir bu bölüşemediğimiz.

Su ıslatır, ateş kurutur
Ayni güneş ısıtır, ışıtır hepimizi
Kişiyi saran kendi havası
Toplumu toplum yapan ne varsa toprağında.

Gelin dostlar bırakalım eski düşünceleri,
Kuşkuları, kaygıları, birbirimize karşı olmayı,
Yaşamak elimizde yanyana, beraberce,
Barışa ererek önce kendi içimizde.

Namık GÖKÇAY

★

AK SEVİ

- Sevgili K.....'e -

Aşkın dolar yüreğime pırıl-pırıl
Ak sevilerle hepten
Tutkular yağar çisil-çisil gün bitimi
Delişmen gözlerinden.

Bir yel eser gönlüme püfür-püfür
Tüm sıp-sıcak anılar yüklü
Esrik bir türkü dolaşır dudaklarımda
Yaşamlarla mutlu.

Ali GÖKYER

★

O ZAMAN

Biri çıkarsa birgün
Daha yakın
Bana kendimden;
Ah! İşte o zaman
Korkarım ölümden...

Tülin GÜÇLÜ

MASAL

Bir kız varmış seneler evvel
Saçı uzun aklı kısa
Bir kız
Seni severmiş

Bir kız
Yeşili severmiş severmiş yaprağı
Gönül dolusu
Eski sevdalarının tutkunluğuna inat senin
Bir kız
Seni severmiş çiçeği burnunda

Bir gün
Küp cadısı çıkagelmiş cinler ülkesinden
Ansızın
Yolmuş yapraklarını hep gözlerinden kızın
Düşlerinde tüm yeşiller solmuş
Demir âsâ demir çarık
Geceler boyu içi ezik
Gözleri ıslak geceler boyu
Düşlerini birbirine ekler olmuş
"Onlar ermiş muradına biz çıkalım kerevetine"
Diyemezsin masalcı baba
Görüyorsun sonumuzu
"Bir varmış bir yokmuş"

Suna GÜÇLÜLER

ELLERİ

Bir çift ince el bağladı
Bu gözlerime yalnız şarkıları
Gitti gideli gecelerimden
Bıraktı bırakalı bana yolları
Bir kuş bile geçmez gökyüzlerimden

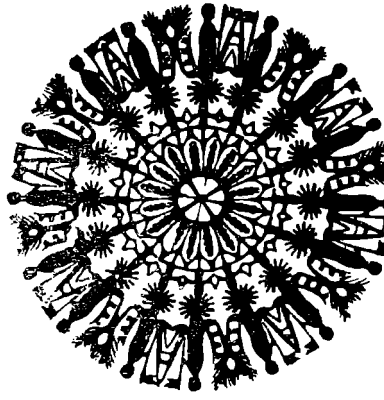
Sen neyse ne trencisin
Kaderin düğümlemektir yolları
Çözmek demir demir ayrılıkları
Neyse ne sen trencisin kardeşim
Bir de bana bak yıllar yılı
Yol yürü yol git bagaj yap bagaj çöz
Şimdi bir de onun elleri

Dinar'da bir öğle vaktiydi
Onu hatırladım yudum yudum
Baktım gökyüzünde bir yağmur
Bu yağmuru getiren elleriydi

Bir çift el gezinir
Kaderimin bahçesinde şimdi
Gitti mi ortalık zifiri karanlıktır
Ne gülüşler
Ne hıçkırıklar
Müflonlu terliği köşede ağlamaklı
Mavi bir yalnızlık içindedir
O bir çift el yok mu o
Bir de mavi terliklerin ayakları
Bıraktılar mı gecelerimi yarı
Çıktılar mı kapımdan

Günlerim gecelerde o zaman
Gecelerim gecelerde
Dört yanım zifiri karanlıktır

Kemal GÜÇLÜOL

ŞİİR

Yumuk avuçlarını iyi sık
Uçmasın parmaklarının arasından
Gerçekliğine inanamadığın
Yalan olmasını da istemediğin
Rüyan

Yumuk avuçlarını iyi sık
Yitirme güvercin sıcaklığını
Kadife yumuşaklığını
Yitirme

Yumuk avuçlarını iyi sık
Batsın ellerine parmakların
Sık iyi sık avuçlarını
Gerçeğin dikenleri kanatsa da
Rüyanın gülü kaybolmasın

Nadir GÜL

KANDIRILAN BİR ÇOCUKLUKTA MASAL

Uzak çağlardan süre gelen bu türlü yaşamak
Yaz ayları içim hep karaltılarla dolu
Kıyamadığım bir şeydi o akrepleri öldürmek
Ve olmadık biri çıkmış karşımıza
Ben çocuğum demiş oturmuş yüreğimize

Bayramlar sabah uykularını yitirmiş
Ezanlar gelir kulaklarıma ak güvercinlerle
Artık paydos esneyen horozlara

En güzel elbiselerimi giyerim senede birkaç kez
Arife akşamları sabun kokar annemin bozmaları
Mumdan mevsimsiz meyvalar
Topaçlar ve çemberler asılı duvarlarımızda
Bir çatlak eldir ki hep aynı dizlerimizde
Bu çocukluk yalancı erdemlerle kaplı
Ben geceleri uyuyamazdım
Mart ayları tepemizde kediler

Ali Ersin GÜNÇE

★

YABANCI

Omuz omuza yaşadığımız bu yerde
Nedir insanlara uzaklığım?
Nedendir,
Her akşam vakti böyle
Ağlamaklı olduğum?

Umurumda değil,
Rüzgârın sevdalı hali
Çiçek açmış ağaç,
Bu çevre
Ve baharla gelen arzular.

Nedir insanlara dargınlığım,
Nedendir
Her akşam böyle
Taş kesildiğim?

Nâzan GÜNTÜRKÜN

★

SEĞİT ALO'NUN MUSKA YAZIŞINI ANLATAN ŞİİRDİR

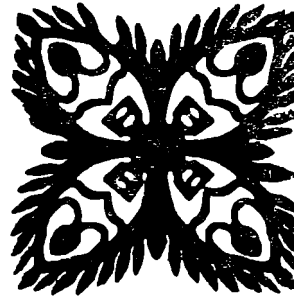
Bu hasta üç günlük gelin
Alo bir baktı iki baktı
Sonra çıkarıp memesini
Diliyle güzelce ıslattı.

Bir başka neşe vardı Alo'da
İşte hakikî muska diyordu
Bense hep düşünüp durdum
Acaba içinden ne geçiyordu

Şehvetin kucağında Alo
Muskayı yazdıda yazdı
Göbeğe dek dayandı kalem
Göz göze geldiler bıraktı.

Her akşam yeniden yeniden
Silinip yazılmalı diyordu
Bir baktım kızarmış Alo
Arzular içinde kıvranıyordu.

A. GÜRLER

LEYLÂKLARDA YİTİRDİĞİM

Ah! O güzelim bahar akşamları
Kahredici gerçekler ötesinde kalan mutluluk
Günbegün anılarca uzaklaşan ufuk
Yöremde duyulmıyan leylâk kokuları.

Delicesine mandolin çaldığım geceler
Sonra sen, çocuk masallarımın perisi.
İlk düşlerimin unutulmaz sevgilisi.
O yunmuş, o arınmış düşünceler

Toplar atıldıktan sonra, kimsesiz
Terkedilmiş sokaklarda çaldığım ıslık.
Ah! O büyük, o dost yalnızlık
Nerelerdesiniz?

Bir şey var yitirdiğim leylâklarda;
Yaşanmamış anılar kadar güzel..
Tüm aydınlıklara, mutluluklara bedel.
Hayır değil, değil Tanrılarda!..

Ataol GÜRUS

ÖZLEYİŞ

Bir bulut dolaşıyor gökyüzünde
Bir kuş uçuyor başucumda
Nefesi;
Habersiz anılardan derin.
Deniz meltemle güreşmekte
Ve selviler altı
Bir yar bahçesi kadar serin.

Mavi gök,
Dalgalı deniz
Ve alabildiğine bütün diyarlar boş
Yemyeşil fındık bahçeleri
Şimdi özleyiş çağrısında sarhoş

Soluk benizli insanlar gibi
Sürüklüyor beni bir sarı yaprak
Sallanan dallar kadar özlüyorum anıları
Masa başında
Ağlıyarak.

Ahmet GÜVEN

★

MASAL ANI

Geçerler her biri bir korsan limanından
Altın kanatlariyle yalnızlığın kuşları.
Silerler o taptaze mutluluğu masallardan
Açık gözleriyle devanaları.

Hep ölü toprağında birleşir umutlar
Serpilse üstlerine devanaları kör.
O mutlu masal diyarında at oynatanlar
Dönerler evlerine en sonunda çok şükür.

Yaşar içimizde hâlâ o uzak masallardan
Altın kanatlariyle yalnızlığın kuşları
Ama sular bulanık, bahçeler perişan
En hoyrat eller kırmış içimizdeki dalları.

Ruşen HAKKI

★

GÜLİZAR'IN SEVDİĞİ

Gülizar'ların semti Güzelyalı
Evleri çividi mavi
Duvarları gömme dolap
Tabanları tekmil halı

Gülizar'ın gözleri de mavi
Yeni-yeni esmekte kavak yelleri
Ya roman okur ya şarkı söyler
Pıt-pıt eder yüreğinde bir sevi

Gülizar bir evin bir kızı
Üstünde en pahalı giysi
o sinema benim bu sinema senin
Ağzında bir Amerikan sakızı

Gülizar'ın sevdiği lise öğrencisi
Futbol oynar dans eder
Artistleri tek-tek bilir
Su dökemez eline erkeklerin birisi

Mehmet HAŞMET

F R E N

Karlı gecelerde küçük istasyonlardan
Geçip giden trenlere bayılıyorum
Tül perdeler ardında kadınlar gülüyor
Tutup pencerelere tırmanıyorum

Bir şiir söylüyorum sonra bir şarkı
Sonra oturup ağlıyorum
Sonra iyice kafam kızıyor
"Sokaklarda mızıka" çalıyorum

Bu kente her gece yağmur yağıyor
Ve ben her gece yeniden ölüyorum
Bu tren oraya gidecek saklamayın
Ne derseniz deyin ben biniyorum

Atâ HAYDAR

★

BÜTÜN YOLLAR ROMA'YA ÇIKAR

Termopil geçidinde bir ağaç
Doğu Sibirya'da bir ayı
Deveci dağlarında bir yığın kar
Veya Çekerekli Salih Dayı
Hep aynı şeyi duymadalar

Türküleri aynı makamda hep
Hicaz hüzzam acemaşiran
Hep aynı tonda sesleri biliyorum
Tenor altosoprano bariton
Bütün nağmeleriyle hayatı çağırmadalar

Hep aynı Leylâ'yı seviyorlar
Esmer kumral cüzzamlı
Hep aynı ülkede yaşıyorlar
Estonyalı Meksikalı Siyamlı
Kızların gözlerinde sevgi aramadalar

Aynı şeyleri arıyorlar akşamlara dek
Kükürt soğan kestane plâtin
Yekvücut olmuş terliyorlar
Tatar Çingene Lâtin
Yaşama özlemini duymadalar

Aynı tabloyu çiziyorlar aynı sehpada
Rembrant Bedri Rahmi Gogen
Aynı araçları kullanıyorlar
Yağlı boya sulu boya füzen
Var gayretleriyle yeşili yaratmadalar

Termopil geçidinde bir ağaç
Doğu Sibirya'da bir serçe
Deveci dağlarında bir yığın kar
Veya Trabzon'lu Fadime Teyze
Yüz metre yarışında ölümden kaçmadalar

Osman Cevat HIZAL

SEN BENİM HİÇBİR ŞEYİMSİN

Sen benim hiçbir şeyimsin
yazdıklarımdan çok daha az
hiç kimse misin bilmem ki nesin
lüzumundan fazla beyaz
sen benim hiçbir şeyimsin
varlığın yokluğun anlaşılmaz

Galiba eski liman üzerindesin
nasıl karanlığıma bir yıldız olmak
en fazla sonbahar otellerinde
dudaklarınla cama çizdiğin
üniversiteli bir kız uykusu bulmak
yalnızlığı öldüresiye çirkin
sabaha karşı öldüresiye korkak
kulağı çabucak telefon zillerinde

Sen benim hiçbir şeyimsin
hiçbir sevişmek yaşamışlığım
henüz boş bir roman sahifesinde
hiç kimse misin bilmem ki nesin
ne çok çığlıkların silemediği
zaten yok bir tren penceresinde

Sen benim hiçbir şeyimsin
yabancı bir şarkı gibi yarım
yağmurlu bir ağaç gibi ıslak
hiç kimse misin bilmem ki nesin
uykumun arasında çağırdığım
çocukluk sesimle ağlıyarak

Sen benim hiçbir şeyimsin

Attilâ İLHAN

YİTİK AŞK

Dokunma bana,
Bir çocuksu ağlıyacağım
Bin defa yalnızım, bin defa deli
İçimi Aşk Tanrısı Eros'a verdim
Kahrımdan. Dışımla yaşıyacağım.

Öpme beni.
Yıldızları uyutacağım
Bütün evren uyuyacak gözlerimde
Mutluluğum gerçekler ötesinde
Yıldızları bir bir koparıp sana
Çelenk yapacağım.

Gülme bana,
Umutlarım tüm ölü gecelerde yitik
Türkümü yeşile, maviye söyledim.
İpince parmaklarım çam kokan saçlarında yine
Seni bir çocuk gibi uyutacağım.

A. İNAL

★

KIŞ GÜNEŞİ

Tanrım, şükürler olsun sana
Kadrini bilmeliyim bu kış güneşinin
Kuşlarla bulutlarla dallarla
Fakiri hastası memnun
Verdiğin bunca nimetten
Memnun cümlesi kurdun kuşun

Yılanlar böcekler kuşlar
Bir saadet türküsüdür tutturmuşlar
Yılanlar böcekler kuşlar
Sırtımda güney kuşlarının sıcaklığı
Gerin bedenim gerin
Otların yaprakların çiçeklerin
Kavak yelleri esiyor başlarında
Otların yaprakların çiçeklerin
Cümlemizi düşünen sen
Eksilmesin sevgin yüreğimizden
Kadrini biliyoruz bu kış güneşinin
Çok görme verdiğini yarattıklarına
Tanrım şükürler olsun Sana

Özbek İNCEBAYRAKTAR

★

MUTLU SEVİ

Meltemlerle gelecektin
En çitlenbikli zamanlarda
Gözlerindeki o anlamsız bakışlarında
Yaşamaların en güzelleri
En olumlusu mutlulukların

Yoktu sevilerin tatlı düşleri hiçbir şeyde
Yoktun sen, senin güllerin yoktu artık
Bir bitmiyecek yolun ortasında
Bütün dişiliği dudaklarının

Sen benim yeminimdin
Kor dudaklarına ak dişlerimle yazdığım.

Erol İNCİOĞLU

İHTİYAR

Yumuşak bir minder gibi bağdaş kurmuşum ya karanlığa,
Ara sıra aydınlanırım ya yarı karanlıklı,
Çıplak ampullerin ışığınca, solgunca, dertlice,
Saçlarım allanır ya, saçlarım parlar ya,
Işıklanırım ya kendimce mutlu?
Anılar geçiyordur işte o süre karanlıktan..
O yarı karanlık; onların aydınlığı
Mindere yerleşmeli..

Bir arkadaş yüzü.. sen
Sonra iki.. biri ben
Ellerimiz mürekkepli, tepemizde çıplak ampuller, önümüzde kâğıtlar
Kâğıtların üstünde saçlarımız tel tel
Ben somurtuk, çıplak ampullerin ışığınca, solgunca, dertlice
Sen acunun en sevimlisi
Ben kendimce mutlulu, yarı karanlıklı
Sen özlemli, güneşli yollar gibi aydınlıklı.
Keşki soraydım sana: "Sıkılmaz mıydın yarı karanlıkta?"

Yumuşak bir minder üstünde ihtiyarladım ben
Yüzüm anılara dönük, yarı aydınlıklı.
Güneşli yollarda arayıp bulmalı seni.
Sana sorular sormalı; kendimce mutlulu, yarı karanlıklı
Güneşli yollarda arayıp bulmalı seni..

Nevin İŞLEK

★

UMUT ÖTESİ

Erişilmedik tutkuların ak eşiklerinden
Çocuksu gülüşlerle el uzatmışlıklar
Bir masal kahramanları ulaşılmadık
Tüm uzanışta gecelerce kaçışlar

Çürümüşlük kokularında bir iyimserlik
Umut yüklü bulutların yeşil gülüşlerinden
En dik güneşinde Ağustos un bir uyumuşluk
Seviler ötesi yığınla unutmuşluk

Üstün İZAT

★

TUFANDAN SONRA

Ve Tanrı... Bakışlarını yarattı geceden
Kaç kez çiçekler açtı mevsimler boyu,
Kaç arpa boylarında yükseldi güneş,
Dünyamız dönüp durmada mevsimler boyu.
Bir Mayıs sabahı gözlerinde başlıyan tufan
Bir evren getirdi çağlar sonrası avuçlarıma,
Nefesin yaşam demekti inançlarıma
Yeniden oluşlardayım müjdeler boyu..

Akşamlarca yıldızlar ışıdı, yıldızlar soldu
Çocuklar doğdular, öldüler kaderlere dek.
Hep bu yeşillik içindi bekleyişim bugüne dek
Nurlar içinde uzanacak karanlıklardan,
Ve Tanrı... Ellerini yarattı pişmanlıklardan
Göksel arınmalardayım yağmurlar boyu..

Umut verdi, unutmalar verdi acılar sonrası,
Yitmeler, özlem içinde bulmalar verdi,
Buluşmalar dedi anılarda istekler boyu,
Cemreler düşüyordu usul usul aydınlık sabahlara
Ve Tanrı... Kalbini yarattı sıcaklıklardan
Isınıyorum, kavuşmıyacak güneşler boyu..

Mübeccel İZMİRLİ

ÖZLEM

— Gülter'e —

Bu sancılı ikindilerle beraber gelirsin
Gözlerinde en dilber geceleri İstanbul'un
Ah.. bu benim huyum kurusun işte
"Güzelsin" diyemiyorum
Ben bunu diyemedikçe sen inadına güzel oluyorsun
Şehzadebaşı'nda bir ara sokakta hergün
Beni bırakıp, yabancı bir akşamla beraber gidiyorsun.

Ben bu İstanbul'u her zaman boşuna suçlamışım
Aslında en büyük suçlu benim -ya da sen-
Dudaklarında gülüşlerin cenneti olmasa mahvolurdum
Sen kurtardın beni bu kudurmuş sevgilerden.

Gece lâmbalarının yoksul ışıklarında düşlerim yanıyor
Seni her baharla yeniden yaşıyorum.
Belki Fatih'te durakta bekliyorsun şimdi
Yanaklarında püskül püskül pembeler gülüyor
Ben İstanbul oldum seni gözlüyorum
Tutuşmuş sevgilerle bu sancılı ikindilerde
Ben İstanbul oldum seni özlüyorum.

Turan KALAYCIOĞLU

OP 3

Çocuğun ilk ağlayışı gibi
yaşamaya yakınız
gözlerinde insanların perişanlığı var
ne olur benden saklama gözlerini
gözlerinde insanların perişanlığı var
gel beraber ağlıyalım yaşamanın olumsuzluğuna
biz ağlarsak sevişiriz
acılarımız azalır gözbebeklerimizde ki
çocuğun ilk ağlayışı gibi yaşamaya yakınız

Bir akşamüstü güneşler kır çiçeklerini parçalıyor
bir deniz duruyor aya karşı
ufkumda denizler bitmiyor
denizleri yırtmak istiyorum ufkumda
oraya gitmek
orada insan öldürüyorlar
suçsuz insanları
denizler gözlerinde ki insanların perişanlığı getiriyor aklıma
bitmiyor ki bu acı denizlerle

Son güneşle beraber
hakkımız yeniyor
seçiyoruz ölümü
sevmem geceleri çocukluğumdan beri zaten
verin elinizi korkular
nasılsa geceler suç ortağımız
işte ya da böyle
ertesi günler ilk güneşi karanlıkta özlemek
sen de bilirsin ya
son güneşle beraber
ne yapacağını şaşırmış yalnız kalacak bir adam

Dur ağlama
çocuklar ağladığını görmesin
şarkıları duymuyor musun
seni şarkılar söylemiyor ki
duymadılar ki seni ninnilerde
dur ağlama
çocuklar görmesin gözyaşlarında insanların kaderini
yum gözlerini öl
nasıl olsa birazdan yaşıyacağız
maviler gelecek dudaklarında bir sigarayla
yeşiller yeniden gülecek alışkanlığına yaşamanın
gökyüzü düşecek üstümüze
bir çocuk ilk defa ağlıyacak

Avni KALINÇINAR

★

GÜN VURDU GÖK SANDALINA

I

"Bu onu sürükliyen neydi yanlış yollara
Bir inecek yolcu vardı dönmeliydi
Döndü seni gördüm sen'an.

Simsiyah bakışlarındaki anlatamadığım
Yazılmamış mektupların
Mutlu yarınların penceresi içe dönük
Ezgilerin susup dinlediği çağlar boyunca
Ve Tanrısal akşamlarda dolaşan dilden-dile

Ellerini öpmeliydim deniz kokulu parmak uçlarını
En yüce şiirleri okuyordum gözlerinden
Poseydon eteklerine sarmıştı tuzlu damlacıkları
İlâhların saati miydi seni gördüğümde
Okşayan gülmelerle evreni boyuyorduk
Yaşamak belki içindeydi kilitli parmakların
Ellerini ellerimden çeksen ölürdüm

II

Çıralar yakılmış bahçelerde ilk ışıklar gecikecek
Ardından bakarken çıraların
Gözlerim senin gözlerine benziyecek."

Durgun suların ağlatamadığı gece ucunda yaprakların
Masal ülkelerine yelken açınca ışıklar
Deniz fenerleri söndüğünde
Gök saltanatı başlarken
Yarı-karanlık dudaklarından öptüğüm
Dalgaların erişemediği kuytu sahillerde

Sazının kopunca telleri ozanın
En içli türküsünü söylediğinde
Yeni gün başlayana dek dinlediğim parmak uçlarımda sen
Sabah güneşiyle aydınlanırken kıyılarda

Venüs'ün gönlünce dolaştığı yeşil koylar
Dağlardan kopup gelmiş rüzgârın kekik kokulu
Sararken büyülü kollariyle omuz başlarımızdan
Avuç içlerine yazdığım üç heceli Tanrım
Yokedemediğim boşluklara savrulurken dudaklardan

Gök bizi alınca bulutlu sandalına
Gelecek gecelere adanmışken gözlerin
İlk ışıklar oynaşırken taptığım en güzel yerlerinde
Çiğ düşmüş saçlarından binlerce öptüğüm
Gün ışımış yollarda ardından baktığım
Işıklar yanında gitmektedir
Yalnızlığımın üstüne filiz verince günler

Tamer KARABUĞA

TURFANDA ÖLÜM

Raylara akıttım gözyaşlarını
Sevilerden öte
Ilık yeller aldı saçlarımı
Vagon pencerelerinde
Ekinler tavşanlanmıştı yol boyu
Ola ki bahardı mevsim
Aşk yaşantılarına özgü
Gecenin karanlığında izlediğim
Yakamozlar yapışkanlığınca ıslak
Mantar koktu burnuma usulca
Kekik koktu karpuz koktu çam koktu
İçim dolu dolu gözlerim yaş yaştı hani
Sevilerden ayrılmak soluksuzca
Yalın yapıldak yollarda garipsi bir özlem
Tanıdık yitik çehrelerden ayrı
Ölüm değil de ne demekti

Timur KARABULUT

★

AĞLAMA ELLERİ

Akasya ağaçları tazeledi beyazlığı
Varlığın tamamlanmışlığın nerde?
Al bunca geri tepen günleri
Deniz, o bildiğimiz deniz işte.

Yağar Kadıköy'e bir mutlu yağmur
Aldılar götürdüler seni.
Bir buldum Dolmabahçe rıhtımında
Aldılar götürdüler seni.

Bir o sandalyede dostluk vefa
Garson rakı getir.
Sıcaklığın çok uzaklarda
Üstümde üşüme gülleri.

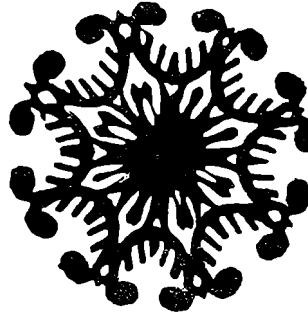
Bu altın sarısı son ışık
Boğulan gözlerini arıyor.
Bastı karanlık o gün bu gün
Aldılar götürdüler seni.

Beklemek bunca zamandan sonra
Bir rüzgâr esecek geleceksin
Çok gördüm saman yelini
Aldılar götürdüler seni.

O bildiğin özgür cadde
Akşam üstü, ışık seli.
Oturduğum o masa o sandalye
Konuştuğum o masa o sandalye.

Kapanır içime dünya
Boğazımda ağlama elleri.
Alıp gözlerini kaçsam uzaklara
Gemiciler gemiciler nerdesiniz.

Hüseyin KARAKAN

UMUT GEMİSİ

Bir gemi, bir gemi daha kalktı limandan
Tüm kapanmalarda hep aynı sonuç
Ne var ki gelecek beklenilenden
Hergün daha korkunç

Bir gemi, bir gemi daha kalktı limandan
Mavi bir gök utanması akşamların getirdiği
Bilmem kaçıncı enlemde soluk alıp-verir
Aşk, umut, sevgi

Bu kaçıncı gemidir böyle kalkan
Doludizgin akışında zamanın
Size bir dünya çizeyim
İnsin perdeleri pencerelerin.

Ertuğrul KARAKOÇ

★

DUALI DUMANLAR

Bir sigaram, bir de ben
Masada başbaşa düşünürüz
Konuşuruz, susarız
Bazı dalarız. Tanrıya uzanır sigaramın dumanı
Uzanır uzanır, seslenir..
Dua ederiz..
Bir sigaram bir de ben

Nursen KARAS

ASKER OCAĞI

Ben Karadeniz uşağı
Dursun oğlu Temel Elibol
Hoşbulduk Asker Ocağı,
Merhaba'na Sağol!

Başüstüne onbaşım, Peki
Biz Horon'a uymuş adamız.
Ne demek Sol, Sağ, bir, iki
Ayak mı uyduramıyacağız.

Yaprak kıpırdayamaz, esemez yel
Uçamaz kuş
Hemşerim hizaya gel,
Esas duruş!

Ha teftiş, tatbikat, atış,
Ha düğün, dernek, bayram.
Bir sardı bir sardı beni bu iş
Asteğmen ağabeyim, Yüzbaşı babam.

Hergün çizilen üçgen:
Eğitim alanı, dershane, koğuş
Bir rütbede ki erişilmeyen
Yüzbaşıya tekmil veren çavuş.

Anılar yumak yumak büyümüş,
Artık bir ömür yeter bana.
Nöbet için bölünen düş,
Kaşık çaldığım karavana.

Ben Karadeniz uşağı
Dursun oğlu Temel Elibol
Emrin başüstüne Asker Ocağı,
Merhaba'na Sağol!

Ömer KAYAOĞLU

★

BAHARDA HASRET

Nar kandan kırmızı
Bal çiçekten sarı olsun
Yer yeşil gök mavi
Göğe uzanan ağacın dalı olsun.

İnsanı sudan ucuz
Ömür az, ölüm olsun
Yeter ki gökte uçan kuşta
Uçmağa özenen gönlüm olsun.

Ağaçlar domur domur
Esen bahar yeli olsun
Olsun da baharda gördüğüm
Komşu kızının eli olsun.

Edip KEMAL

ADIM — ADIM

Her güz yağmurunda
İzlemi çıkar ayaklarımın;
Çıplak,
Korkunç.
Son adımlayışlar evreni
Parkeler korkunç,
Basışlar müthiş.
İzlerin yaklaşması ölüme,
Toprağın aç bekleyişi
Korkunç.
Merteklerin uzanışı
Bir top et için,
Toprakların kürekleniği
Bir yığın kemik için;
Bir tek buğdaydan faydasız
Gömülmek,
Korkunç!.
Suçumuz insan olmak,
Yaratılışımız müthiş,
Ölüşümüz korkunç,
Korkunç!.

Kâmil KEMAL

★

YAŞAMAK

Bu bahar ülkesinde
Kar için için
Sen düşlerimde erirsin.

Sızılı bir yara öncelik
Çok acı erken doğmak.
Varsa yıllar yılı ayrı yaşamak.

Dil aynı,
Başka başka duyulanlar.
Didinir boşuna bunca insanlar.

Yaşanır dışında isteğimizin,
Bir solukluk yaşama kıvancı
Bitmiyor içimizin.

Umurumda değil
Dumanı, karı mevsimlerin.
Açmışım kollarımı beklerim.

Eşref KILINÇ

★

GECE'YE ÖVGÜ

Bir dirhem et misali geceler
Bin ayıbımızı örten
Biz geceleri olmıyan ülkelerde neyleriz
Ki sıksanız
Geceler boşalacak gözlerimizden...

Ayhan KIRDAR

★

BİR SEN OLMAK

Bir sen olmak umutlarımın başı
Salt yalnızlığıma ilk taşı bir sen atmak
Bir senle getirmek ilkyazları
Karamsar karanlıkları bir senle bozmak

Bir sen anılamak yaşam boyu
Delifişek istemlerime bir sen bulmak
Bir senle değişmeliydi saçlarımın rengi
Bir senle yaşam boyu yaşamak

Bir sen düşünmek evrende yaşlı
Bir sen mavi tutkularıma elçi
Bir senle çiğdem çiğdem kokmalı yörem
Bir senle başlamak erden düşlerime ilk nöbetçi

Mehmet KIYAT

★

ANAMA MEKTUPLAR

V

Yalnız sıla değil, ana değil
Unuttuklarım.
Anlattığın masallardan
Bir peri padişahının kızı aklımda
Bir de keloğlan.
Kalanları unutmuşum.

Bütün yakınmam zamandan
Yarış atı gibi giden yıllar
Altın anılarımı almışlar.
Olan olmuş...
Olanları unutmuşum.

Takvim yapraklarında dostlarım
Derde düşünce anarım.
Kırk yıllık hatır sadece fincanlarda
Ne anılar kusurlu, ne ben
Sam yelleri gibi geçen
Zamanları unutmuşum.

Geceler boyu uykularımın ortağı
Ölümsüz, güclü romanlarda
Kovuşturduğum hayran
Eserlere sığmayan
Kahramanları unutmuşum.

"Unutmam" unutulmuş türkülerde.
Uğurlanan, uğurlıyan dillerde
Beni unutma - seni unutmam...
Boş avuntu gönüllerde.
Yalanları unutmuşum.

"Nasıl özledim bilsen"
"Bir bayram çıkıp gelsen..."
Beni özlemedi sanma.
Sılam, toprağım, suyum...
Arzulamaz olur muyum?
Yolları unutmadım amma
Bayramları unutmuşum.

Yıllardır gurbette ne aradığımı
Mutluluk mu, aşk mı, para mı?
Nerede güldüğümü, neden ağladığımı
Unutmuşum anacığım
Unutmuşum yaşadığımı.

Mevlût KOCA

S E V İ

Islatır ak uykularını sevilerin
Deniz öncesi bir sevi
Serin yamaçlara değen bir bulut
Sıcak alnına değen bir el gibi.

Sevi şarkıları kıpırdatır tüm anıları
Sevidir gemileri iten,
Sevidir bir ucundan ışıtan dağları.

Sevginle sular yükselir, yürür
Bir sıra deniz gözükür evinin üstünden
Derin yumuşak;
Gözlerin
Çimene bakarken yeşil, denize bakarken mavidir.

Sen giderken
Sevi gülleri başlar terlemeğe
Eteklerinde özgür ülkelerin tutsak kuşları
Oturur gün bitimine.

Kemalettin KOÇ

★

D E Ğ İ Ş M İ Y E N

Uyur uyanırsın aynı burukluk
Nereden bakarsan kendi yüzün
Hükmün geçmez geçip giden çağa
Bir oyundur oynanır durmadan
Arasında geceyle gündüzün.

Gezer dolaşırsın aynı görüntü
Gelmiş oturmuş gözbebeklerine.
Kirli bulanık birtakım resimler
Konuları hep yoksulluk üstüne.

Dalar düşünürsün hep o dev
Tutulmuş bütün kapıların yolların
Çabalar durursun karanlıklarda
Kızıl kan içinde düşüncelerin.

Tanrım nedir bu değişmiyen?
Zehirli bir bıçak gibi saplanmış
Bir ince sızıdır ki tükenmez
Boğazımızda düğümlenip kalmış.

Ahmet KÖKLÜGİLLER

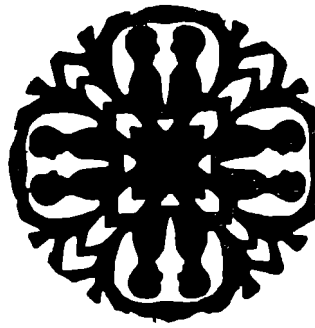
★

ANILAR OLMASIN

Narrantsula gün seninle doğar aydınlıkta,
Büyür alev alev dudaklarımda anıların.

Mavili gecelere sesleniyorum Narrantsula
Denizlere, seni kaybettiğim mevsimlerden.
Kan kokan, irin kokan bu sokaklarda
Kirli eller uzanır ellerime
Seni unutmak için
Ellerimi pancurlardan asacağım.
Zavallı ölü yüzlerde seni yitireceğim
Kıyılarda dalgalar, kumsalda ay
Narrantsula çizecek
Ve ben yıllarca sonra hiçliğinde eriyeceğim.
Narrantsula,
Gün doğduğu zaman aydınlığında
Seninle öleceğim.

M. Eşref KÖSEOĞLU

İKİ ÇİZGİ

Bir kadeh içince Bekir
Adının (B) sini düşürdü masaya
Ben soyadımın (K) sını
Bir kızdı buna Cavidan
Bir kızdı
Ama görseniz Cavidan ne kızdı
Küstü döndü arkasını
Yürüdü gitti dümdüz
Sallıya sallıya çantasını

Biz de kızdık
Zaten üçümüz bir yerde çok
İkimiz azdık

Sorun
Bekir anlatsın sonrasını

Mahmut KURU

KİM BİLİR

Kim bilir benim bir sevdiğimi
Bir adı Antula, bir adı Birgitta
En ışıklı gecemin
Bir zenciyle geçtiğini kim bilir
Bir İstanbul'un arka sokağında.

Sonra gelip annemin
Beni evlendirdiğini güzel bir kızla
Bir kızım, bir oğlum olduğunu
Gülen resimlerini sakladığımı cüzdanımda,
En güzel şiirlerimi yazdığımı
Onlar için,
Kim bilir, kim ilgilenir bin yıl sonra.

Zeki KURUCA

★

SERSERİ

Alabildiğine sarhoş adam
Sallana sallana yürür kaldırımlarda
Çamurla savaşırken zavallı ayakları
Baykuşlar şarkı söyler çok uzaklarda

Alabildiğine uzayan kaldırımlarda
Bir nara işitirim sokaklardan
Bağıra bağıra bir şeyler söyler dudakları
Belki de çok yorulmuştur zavallı adam
Fakat terk edemez kaldırımları...

Esrarlı adam,
Cebinden çıkardığı şişeden
Birkaç yudum daha içer
Ve...
Yaslanır bir çam ağacına.
Sessizlikle boğulan sokakta
Sonra hıçkırıklar duyulur
Bağıra, bağıra ağlar zavallı adam
Sonra bir şarkı mırıldanır gönlünce
"Gözün kör olsun felek" diye bitirir
Ben böyle mi olmalıydım der ardından.

Dalga dalga yankı yapar uzaklarda sesleri
Çaresizlik içinde bir yatar, bir kalkar adam
Yine dolaşır uzun bir zaman
Serseri... Serseri...

Erdal KURUMU

★

EYLÛL

— *Daima uzak olana* —

Sarı halkalar çözülmekte bir bir hafızamızdan;
Bin yılın insanları dolaşmakta çevremizde...
Dağılan birliklerinde bir ince hüzün,
Ağaçlar yaslı... Eylûl düşünüyor içimizde!..

Kararsız kuşlar... Heyecanlı kuşlar;
Hiç farkında olmadan göğe konmuşlar!..
Sarı gölgeler sularda baygın...

Ey dönüp dolaşan sonsuzluğu bir karar,
Yine son karar Eylûl'de biten yol...
Çocukluğumuz ağlıyor geçmişimizde!..

Ağaçlar yaslı... Eylûl düşünüyor içimizde!..

Ahmet Nesim KÜRÇER

★

BEN İSTANBUL DELİSİYİM

Kimi Atkestanesi sever
Kimi gökçe erikleri
Ben İstanbul'u severim anam
Kalabalık kahpe İstanbul'u
Geceleri

Sabahı mahmur kızoğlan kız
Kuşluğu tembel öğlesi uyuşuk
İkindi vakti kitapça düşlüngülü
Akşamı
Etekleri belinde sıfır numara aşifte
Picadilly yosması Montmartre gülü

Gecesine köleyim kulum
Meyhane tüter caddeleri sokakları
Neonu vitrini yaşamak alabildiğine
Rakısı şarabı aşk kokar sevda kokar
Çimeni apartımanı burcu burcu yatak
Kaldırımları yedi rengini süzer güneşin
Toz eder duman eder şair yürekleri
Ben İstanbul delisiyim anam
Orospu çocuğu orospu İstanbul
Geceleri

Nesrin MAVİ

YANIK YILGI

Sana karşı yürüyeceğim, köprüler önünde vurulacaksınız
Sular çekildiğinde
Yaban hayvanlarının saçtığı yılgıyla
Yüzümü ırmaklara karşı koyacağım
Baharat taşıyan kervanlar iletsin sesimi
Beni, doğulardan batıya nakış nakış
Kurşunlar tükenince ay aydınlığında güzün
Haksızlığa karşı kor sırtın
Erkeksin, korkmazsın
Tanrı vebasını yollasa düşlerine
Kapını döğse korkunç gülüşler
Çünkü gözlerin maviye benzer

Avcılar yay kursunlar, Türkmenler çadır kursun
Dağ başları dursun
Onbinlerce solgun yüz senin kurtarışınla
Kıyıları oyalı sesin sularda tufan
Gözlerim över seni
Ben sana kalkanım
Dile doğumlar yapayım, ağrılı
Kokun kokular içinde kral
Yiğitler içinde en yiğit, diz çök, andiç
Öyle yanmış ki yüzün öyle işte
Soyun çabuk, omuzlarını görmeliyim.

Muazzez MENEMENCİOĞLU

K O Ş U

Korkum
Büyümüş çığ gibi
Karanlığın acısını duymuşum
Aydınlığa yönelmiş insan adımlarında

Uyumuşum
Kurttan kuştan önce
Uzamış tembelliğim; geriye, ileriye
Uzamış tembelliğim kuştüyü yastıklarda

Kim
Gelip geçmişse
Kim yaklaşmışsa çevreme
Ezip geçmiş beni, ezip geçmiş pare pare

Bu
Işık benim değil
Ben yapmadım bu makineyi
Sökük dikmek üzere dışardan alıverdim iğneyi

Alıp
Uzatmışım vakti
Zaman saatlerde yorulunca
Uyanmışım daha dağlar ağarmadan

Ellerim
Gözlerim, başım
Bir büyük hızla koyulmuş çalışmaya
İnsanım, elbette dünyamı düzene koymak ödevim

Alın
Terimin
Damlalarında
Gülen ışık; aydınlatır çevremi

Daha
Daha güzel
Daha mutlu yaşamaya doğru
Yöneltmişim gücümü kuvvetimi

Daha
Daha çok
Yaklaşmalıyım beni geçenlere
Bu koşu yaşamak ve mutluluk üstünedir

İbrahim MİNNETOĞLU

Muammer Vatansever

YAĞMURLARDAN ÖTEYE

Ve, bir gün yağmurlar yağacak
alabildiğine yaşlarla.
Tasalar toprağı öylesine emecek
öylesine emecek ki?..
evreni tümüyle mutlu
tümüyle başkalaşmış kılacak.

Sonra sen,
kuşlar örneği cıvıltılarla
oturacaksın baş ucumda.
yaşam üstüne, güzel üstüne
bir şarkı tutturacaksın.
Delicesine sıkacak kolların boynumu
ve umud yüklü ellerinde
belirecek çocuklarımız bir bir.

Günler tükenir, devir tamamlanırken
bir yağmur ki boşalırcasına bardaktan,
dökülecek üstümüze alabildiğine yaslı
alabildiğine ıslak.

Ve iki yığın ötesinde mutluluk
kalacak büsbütün yaşayanlara.

Abdullah NEFES

★

M E L Â N K O L İ

Ne zaman dinecek dersiniz, ne zaman?
Bu ardı arası kesilmiyen yağmur,
Ve bu kış günleri ne zaman tükenecek?
İnsanın boğulacağı geliyor.

Hasretiz haftalardır gökyüzüne,
Bir parça maviliğe hasretiz.
Nerede o parlak ufuklar,
Ve o güzelim güneş nerde?

Kuşlar bile geçmez oldu semalarımızdan.
İnsan nerdeyse çıldıracak bu kasvet içinde.
Dünya, sanki bizi hapseden geniş bir zindan.
Kimde bir parça neşe var, kimde?

Öylesine bir boşluk var ki içimizde,
Anlatılması güç.
Bir bezginlik duymadayız yaşamaktan,
Acı ve korkunç.

Bir gariplik içinde geçmede günler.
Saatler bizi mıhlamış gibi duvarlara.
Allahım biraz mavilikle biraz güneş ver,
Kavuşalım, kavuşalım tekrar baharlara.

Çiçek açacak mı dersiniz yine erik ağacı
Bahçemizde sessiz, sessiz.
Acı günler yaşıyoruz velhasılı, acı,
Ruhsuz kaldı gövdemiz.

Haşim Nezihi OKAY

KÜÇÜKLÜĞÜM

İşte küçüklüğüm
Şu duvarın ardında
Şu yatağın altında
Pencereden gözüken
Ağacın dallarında

Zavallı bebeğimin
Kırılan bacağında

Tülây ORTAÇ

★

CENNET BAHÇELERİNDEKİ GİBİ

Yaşamak var
Yer yerinden oynarcasına
Ayak-ayak

Yaşamak var
Gökyüzü delinircesine
Baş-baş

Yaşamak var
Işıl-ışıl
Yepyeni doğmuşçasına

Yaşamak var
İçler acısı
Öyle günahlıcasına

Ş. Avni ÖLEZ

AK IŞIKLARDA GEÇENLER

Bir korkusu var içimde
Boşuna zorlamalarda anlatamam;
Çöküyor elime, ayağıma ağırlığı
Adımlarda uyuyamam.

Eski ağrıları oluyor insanın,
Uluyan köpeklerce karanlık;
Git, devir masalarda kilolarca
Sonlu, bulanık.

O halde inmeli gecelerin içinden,
Ağlamalı soluk başlarında çeşmelerin;
Sormalı kopuk gülüşlerinin sırrını
Ak ışıklarda geçenlerin.

Yüksel ÖNEM

I

Bir kız tanıyorum,
İçi çöl çiçekleri gibi kurak;
Dudaklarında buğusu arzuların
Dokunsan ağlıyacak.

Bir kız tanıyorum,
Yiğitliğince korkak;
Dişi yalnızlığını bir gece
Tırnaklariyle boğacak.

II

Kalmadı burukluğu içkilerin
Özgürlük kavramım benden uzakta
Gözlerinin sonsuzluğunda dinlenen gözüm
Ürkek yıldızlar gibi iki nokta.

III

Bir kız tanıyorum,
Erir göktaşınadek parlak
Gözlerinde hayalim
Boğulurum sanıyorum maviliğinde.

Mustafa ÖNEŞ

★

YAĞMUR ALTINDA İSTANBUL

Yağmur altında Beyoğlu
Kandilli, Üsküdar, Kalamış
Yağmur altında gezmek bu şehri
Karış, karış

Her adımında duyduğum derin haz
Sular sızarken şakaklarımdan
Yağmur altında yerler ıslak
Çamurlu biraz

Islak saçaklar altından geçenler
Eşarplı, şapkalı, baş açık
Bambaşka güzel şimdi bu şehir
İncecik minareler sisli ufukta
Gülen, düşünen, seven sevilen insanlar
Yağmur altında

Esen ÖRNEK

BUNLAR SENİN ELLERİN VE SONRASI

I

Gökler mi boşanıyor aydınlığından
Toprak mı açılıyor böceklerle bir
Ya evrence yürekler evrence sevgiler
Gördüklerim bunlar değil.

Utanma ellerinden
Kaldır başını Dağlarca;
Şimdi daha sıkı, daha
Tutun gözlerimdeki ışığa.

Esenliğin, özgürlüğün
Gerçek kıvancın içindir; durduğum nesillerle
Yoksa, yüce değil yaşamak
Bin kez ölürcesine...

II

Bir türkü başladı dudaklarda
Ululardan ılu yücelikten yüce
Göğün, denizin pırıltısı
Evrenin şavkı vurmuş yüzlere

Dal gövdelerdeki nefes
Salkım, salkım sokaklar
Yiğitlerimle yürüyor tek ses.
Göğüsler dolu.
Olur mu böyle olur mu...
Özgürlük soframda ekmek

Özgürlük su
Özgürlük damardaki kan
Bir çığlık gözlerinde HÜRRİYET
Meydan meydan...

Ak duvarlarımda kurşunlar
Bilim basamağında ökçe izi
Ya ussuz simsiyah el,
En temiz yüzdeki.
Kuğu boynun dik, doru
Alnında güllerin en alı
Kar göğüslerde bayrağım, namlıya karşı....

Bu eller senin ellerin övün, güven
Bu eller senin ellerin tertemiz arı.
Bu eller senin ellerin çocuğum
Kaldırdı karanlığı...

Işıl, ışıl yanım yörem.
Sınırlar boyu saadet
Seninle duracak kurallar.
Çağların üzerindesin artık
Ardından geliyor zamanlar...

M. Rasim ÖRNEK

SÜRÜCÜ ZAMAN AKLIĞI

— Ağrılı gecelerden 27 Mayıslara, 6 Ocaklara —

I

Tükenir geceler bir zorunlu
Bir zorunlu sabahlar sürücüsü
Geceler çekilmez ki
Ölüm çağırır bakışlarımızı
Aydınlıktan yoksun günler ardında
Zindan gecelerini de bilirim ben
Islak yosunlu ağıtını da bilirim
Zindan gecelerinin
Geceler çekilmez ki

Tutsak bedenlerin özgürlüğünü
Kanlı düşüncelerine gömdü de bir devir
Mutlu yağmurlara açık göklerimiz ama
Geceler çekilmez ki
Ölüm çağırır bizi.

Mutlu anılarımız yitik daha nice gün boyu
Karanlıklar yankısınca uzay ölümlü bir
Geceler çekilmez ki gözlerimiz bu
Ellerimiz bu
Bu tuzumuz, ekmeğimiz
Özgürlüğümüz bu.

Göklerimiz kapkara niye ki
Niye ki düşüp-kalkmalarımız acımaklı, anlamlı bir
Özgürlük daha mı ırak yürüdük bunca
Geceler çekilmez ki
Aydınlıktan yoksun günler ardında umut yok.

Kan kan yudumlarımız ama bir güçlü
Donmuş gözkapaklarımızda ağlamaklığımız
Geceler kayalıklar mı ki
Yankısınca yürekleri kim söktü böyle göğüslerden
Çığlık çığlık ölüm rüzgârları
Geceler çekilmez ki.

II

Tükenir mi
Midelerin doymamışlığında
Özgürlüğün aklığı? Dur.. Ama kulca bu,
Tanrıdan ırak.
Aklar gerçeği tüm çabamız erir elbet kötü anlam
Düşüncelerde yuduk aklığını zamanın bu kez
Tükenir mi bencil uslar çıkmazında
Bir özgeci aydınlıklar çağrısı?

Orhan ÖZBEK

BAKAR DA İÇLENİRİM

Bir körpe çömelmiş karşı bahçede
elinde çapa.
Tamsiper uzanmış yemyeşil bayıra bir asker.
Bir kadillâk kıvrıldı kayarak
İzmit yoluna.
Kayıtsız Karacaahmet'tekiler.
Ben
otobüsün tekerleküstü yolcusu
bakar da içlenirim sâde.

Bir türkü çalıyor arabanın radyosu
kıvrak.
Uzayan asfalta ve Marmara'ya karşı
oynuyor şoför mahallindeki kızın
omuzbaşları hafiften.
Tempo tutuyor ayakuçları
yanımdaki delikanlının.

Ada'lar görünüyor şimdi uzaktan.
Büyükada...
sahillerinde masalar kurulu.
Ben
tekerleküstü yolcusu İzmit otobüsünün
bekârın zavallısı
bakar da içlenirim sâde
yakmışım sigaramı.

Tarık ÖZBİLGEN

YAŞAMA İNANCI

Bu gökyüzü bu deniz ve biz
Coşalım cümbüşü içinde arzuların
Tomurcukların bahara secde ettiğinde
Ellerini ellerimi koyverelim enginlere.

Güzelliğini saklama karanlıklara
Uzaklar başlıyor bak önümüzden
Ayrılık saati geldiğinde
Tren düdükleri acı öter bilirsin.

Şarkılar kapıp kaçmadan seni
Gel diyorum işte bu en güzel inanç
Sakladığın yerden al umutlarını.

Sen ve ben ikimiz neresinde olsak bir yerin
Dünya güzel yaşamak tatlıdır.

Yavuz ÖZDAL

★

OLUMSUZLUĞUN ŞARKISI

Çizgi çizgi kırık bu akşam
Gözleri büyüyor insanların bu akşam kurbağa göz-
Çağrısına lânet ediyorum bin kez leri
Rakı şişesindeki tadı getiren akşamların.

Bir umut yitiriyorum A'dan H'ye
Bu akşam bir göz büyüyor, gözlerimden
Umutlarım bölünüyor umutlara, bir bölü iki
Kahroluyorum karanlığın örtüsünden.

Oturup bir iyice ağlıyacağım.

Hâdi ÖZDEMİR

U Z A K T A

Penceren iğdelerle örtülü
İğde kokusuyla yıkanmış odan
Sen; ömrün bir defa açılan gülü
Senin kokun gelir hep uzaklardan.

Hasretse; hasreti yüreğimde gör.
Şarkıysa;dilimde bütün şarkılar.
Geceyse; geceler içimde büyür.
Baharsa; istemem ben böyle bahar.

Nurettin ÖZDEMİR

★

K E S İ K

Körseği düşlerden yundum
Öp beni
Ellerimi kestim, şimdi tertemiz
Sev beni
Duyusuz kaldım, yaşantım bitik
Tut beni
Senle başladım yaşamağa
Yanıksı öllümden beride
Yaşa beni.

Birim ÖZGÜR

SENİ ŞİMDİ BAŞKA DÜŞÜNÜYORUM

Ne tuttuysam kuruttum bu ellerle
Huy ettim adına şiir yazmayı
Ne ettiysem boşuna G
öğrenemedim sensiz yaşamayı

Sen öyle büyüksün ki hiç bitmiyorsun
Adınla başlıyor sabahlarım - GÜNAYDIN
Seni sevmeli yatmaların tadı bambaşka
Seni sevmekle tükeneceğim adını yazmaya kıyamadığım

Bu kaçıncı gece yarısı bu seni kaçıncı yaşayışım
Bu kaçıncı senden gelen rüzgârlarla uyanışım
Bu cehennem geceleri sıkıntılı uykularda
Bu kaçıncı gözüne yüzüne adına susayışım

Oysa senle ne güzeldim oysa senle ne iyi
Akşamları gözlerime yağar şimdi yağmurun
Bir sen vardın seni de telleyip duvaklayıp gelin ettiler
Uzak bir kentin yabancı odalarına götürdüler

O yabancı odalarda bu uzun günler
Ya mutsuzsan ya ağlamaklıysan ya üzgünsen
Ya da yorgun argın uykularında
Üstün açıksa üşürsen

Hüseyin Doğrul ÖZKORAY

SARHOŞ DEĞİLİM

İçtiğim zaman ağlıyorsam
Şiirler okuyorsam gecenin sessizliğine
Başkalarında arıyorsam seni
Bil ki: Sarhoş değilim.

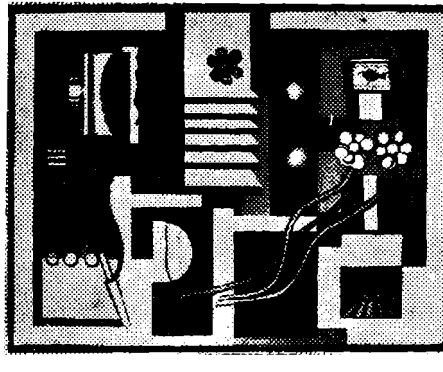
Güner ÖZMEN

★

NEDEN SONRA

Seneler bir hışım gibi geçti Sarıkızım,
Sen bir ucunda kaldın zamanın
Ben bir ucunda.
En parazitli ortamlarda boğuldu seslerimiz
Dudaklarımızdan kopan dualar Tanrıya erişemedi
Bir büyük sevgi kayboldu arada
Nedenini kimseler bilemedi.

Türker ÖZSAYAR

Fernand Léger

KRALLARI ÜZER AYAKLARI

Bir güvercin gelir o dünyalarım güler
Elmanın şakında üşür yarınız
Gülü sarısında gözünü sevdiğim
O ince yapısında
Üzer kralları ayaklarınız

Saf dudaklarında o nar kırığı
Dalgın denizlerde bu yıkık gemim
Tez baharlar gerilir dönüşü peşin
Bir ölüsü kaldı gülmemin

Çok sabahlar çalar açık penceremi
Rüyalarım o kuşları gibi arınık
Ak terkisi denizleri böler atınız
Yeşilinde tüter güneşin nemi
Elmanın şakında üşür yarınız

N. Rasim ÖZSOY

★

KÜLKÖYLÜ MEHMET

"İrfan Tanrıkulu" ya

Marş marş! dediler, yattı bilâder
Çök! dediler kalktı,
Tüfengini tüfekliğe astı cem borusunda...
Lâkin nöbet yerindeydi her sehet
Bizim Külköylü Mehmet.

Nurettin ÖZYÜREK

M E R H A B A

Ben renksiz acunlar içinde
Adlandıramadığım
Sen yeşilimsi dileklerde
Özgür
Sen kubbe-kubbe aradığım
Al Sen'li duygularla taşan yinimi
Birlikte uzaklara yaban illere götür

Sen ansızın çıkan karşıma tellerde
Gündüz-gündüz
Sen kutsal duraklarda
Önünde eğildiğim
Sen yıllar-yılı tek başına susuz
Al sen'siz gerekli bulamadığım erkenimi
Avuçlarında taşı öpemediğim

Sen bir "La bohem" yaşantısında
Bakmağa doyamadığım
Sen tanımsız dakikalarda en belirli
Merhaba'larla çocuksu
Sen bakışlarında şefkat-sevgi
Al ayrılamadığım evrenine özgü bu mutluluğu

Sevisizler içinde bırakma beni
. . . .
Merhaba merhaba merhaba
Sen ey en yaban yüzlerde bulduğum havanı
Sen özgece kentlerin adamı

Mehrizat POYRAZ

A m c a m a
s ö y l e d i ğ i m
k u ğ u l a r

Uzak göllerde. Oraya atlarımız gidemez, annem çağırır beni ben gidemem. Sokağımızın çocuklarını toplayıp taş atarız iyice bir yorgunluğa. Yabansı yılanları soygunculuğa kışkırtırız.

Uzak göllerde. Ki gitmek istesek tabanlarımızda demir eskimez çarıklar olmalı. Kavalını alıp gelmeli amcam akşamın eskimiş kıyısına. Silâhlarımızı sağlamalıyız güneşlerden.

Uzak göllerde. İri, şafak tüylü, kadifelere doğru büyüyen uzun boyunlarla. Ne güzel olur tutmak, o tuhaf duygulu boyunlara dokunmak. Ben hiç görmedim, amcama söylediğim kuğuları.

Ali PÜSKÜLLÜOĞLU

★

BU ŞEHRİN KADINLARI

Bu şehrin güneşinden olacak
Kadınları anneliklerini unutmuş
Unutmuşlar ayaklarının yerde olduğunu
Her birisi gökten inmiş gibi uçtu uçacak
Bakışlarında aynı yangından bir kaçış
Ve aramızda gül yaprağından perde olduğunu
Unutmuş bu şehrin kadınları

REK

Bu şehrin havasından olacak
Yaşamaya yeniden başlanır her güzelde
Deniz ırak bir anı da olsa bu ülkede
Bakışlarında dalgalandı, dalgalanacak
Şafak söktüren cömert yanaklarında
Dayanılmaz bir çağrıdır yaşamak
Anlatılmaz bu şehrin kadınları

Bu şehrin sularından olacak
Çalkantı verir göz göze gelmek her kalbe
Kadınların menevişli, ürkek gözlerinde
Akar gönülden gönüle derin bir ırmak
Geceleyip kalır insan olduğu yerde
Kimbilir, kimleri nerde boğacak
Anlaşılmaz bu şehrin kadınları

Bu şehrin gecesinden olacak
Yıldızları kadın olmuş gezer sokaklarda
Karanlıkta köpüklenen birer ışık seli
Kaktüs yaprakları gibi yumuşak elleri
Ve yüzleri düşle gerçeğin birleştiği kavşak
İster yaz ortası olsun, ister kışta, karda
Hep bahardır bu şehrin kadınları

Mehmet SALİHOĞLU

AÇIKLARDA CAN ALEVİ

1. BİL Kİ

Geçen sabahlardı, başlıyan öğleden sonra
Artık rüzgârlar eser gayet şaşkınsız
İlk uğultulu bir kıvanç
Ardından isteklerin çalkalanışında büyük dalgalar
Yağmur, tekrar yağmur, bir yağmur daha
Islak yollara sessizlik
Ardından sevgili talih;
Dolu üstüne dolu
Dolu üstüne yeşillik
Çamur köpüklü sellerde isteğin ilk ölüleri.
Saadet yok.

2. İŞTE

Uslandı. Ezgiler bir başka oldu
Değil mi yaş-baş aldı yürüdü
Öyle; çoşuverdi bu deniz, korkarım derinleşiverir
Sahile hep dön, yok gittiğin yere var, tekrar gel
Gidememek, eh ne halt edeceksin
Uzaklara derinine
Bak Tanrı senin kulaçlarını gösterdi
Yüzmesini bildirdi sana
Öyle; coşuverdi köpük köpük
Sultancığım aman eziliverir ölüverir
Gideceksin kötü söyletme dedirtme.

3. DAHASI VAR

Peki aldım canımı billûr maviliğe
Bir koca acun, bir güneş, geceleri bir ay
Esnemeden su içtim yudumlayıp

Esenlik çağıma değin
Sepetinden yemiş gibiyim onun meyvelerini?

Salt yaşamak öğütünü okumuştun ya kitaplarda
Anlamak gördüğün ölüveren canın.

Nasıl olur benim karakollarım
Adaya, çöl adaya, vahasız adaya varmadan
Devriyelerimi peşime salıverdiler.

Soluğun kesikti
Daha içinde kalacak. Yağmur bitmedi.

Tahsin SALTIK

★

SON YAĞMUR GECESİ

Anne, hani senin de beğendiğin
yeşil gözlü bir kız vardı ya,
bu ona işte.

Sen bu gece gözlerimde bir ıslak büyü
sen yağmurlar geçeli dudaklarımda bir tuhaf
ve unutulmuş liman köşelerinde söylediğim türküyü
bir anı diye tut bana bırak.

Sen bu gece bardağımda bir eski şarap
sigara dumanlariyle yıkanan çizgili yüzler
çizgili yüzler kadar dost tanıdık
eskimiş mektup yaprakları gibi
hergün süregelen bu yaşamak.

Şimdi ben serserilerin yalnızlığını topluyorum
bu son büyük yalnızlığım olacak
son yağmurlar geçeli bu limanda sıcak
bir sıcak alışamadığım havayla yıkanacağım
alışamadığım köşelerde son sabahlayışım olacak.

Dikmişsin gözlerini şarap bardaklarından
çocukluk türkülerimizi mırıldanır gibisin
bırak yaşadıklarımız bu köşelerde ölsün
bir son yağmur gecesi yerler kurumamışken
gelip beni çocukluğuma götürür müsün?

Alpaslan SANKUR

★

İNTİHAR

Karanlığında kanatları var
Yokluğunda çırpınan güçsüz
Bir adam bir ip bir ip bir adam
Tetik tetikte parmak intihar.

Sökecek gene Penelope örgüsünü
Hiç dönmemiş gemileri Odysseus'un
Yüzyılsız yoğun bir akşamüstü

Şimdi en şaşkın bu ölü sularda
Karanlığın kanatları var
Elim bütün tetiklere doğru
Kuru çiçekler ve intihar.

Ergin SANDER

U Z A Y

Ağlıyan gözlerindir ellerimin içinde
Bir yaz gecesi uzayda karanlıklara asılan
Uzak ülkelerin özlemi içimde
Kuşatılmış büyük kentler gibi her yönden
Birden basılan

Bir düşünce seninle birlikte dolaşan
Düşlerimizde gördüğümüz ülkelerin ötesinde
Dudaklarımızda yakarışlardan fısıldaşan
Yollarımızın Tanrıya yaklaştığı gün
Duyulur sesinde

Önce parmaklarımız, yüzümüz, camsı gözlerimiz
Günlerle bal mumu gibi sararan
Sonra bir korku gökyüzünü keskin bıçaklar gibi yırtan
Çakmak çakmak çakan yıldırımlar düşmekte şimdi
Ülkelerin ötesi Çin'de.

Bizi yıllar yılı güneşin dost ışınları
Böyle ısıtan
Gözlerimizde dağların uygarlığı, denizlerin büyüklüğü
Karaların doğudan batıya uzunluğudur
Sesimizi yollarda yansıtan

Kimsesizliğimiz saat başlarında çalar
Karanlıklara, üstümüzden esen rüzgârlara karışan
Geçtiğimiz yollarda arta kalan
Güzün dalından ayrılan yapraklar gibi
Günlerin aydınlığında yitirilen anılar.

İsmail Ali SARAR

GÖK BALIKÇILARI

Seni aydınlığa taşımak için gemiler
Gözden uzak köşelerde yosunlara gizlisin
Sevilmez bir akşamdır her gittiğin...

Ya durup bakışı göğe onların
Elleri hep arkada kalır
Ya düşleri onların...

Ve her gelişin bir sabahtır.

Teoman SARIKÂHYA

★

ÖZGÜ ŞARKILARDA SEN

Yarı iç ağrısında yaşantılarımız
Bilirsin özlemlerin yoksunluğunu
Yanı sıra bir başka topraktır savrulan
Bir mutlu yağmur başladı salkım saçak
Hani ıpıslak doğardı dağın ardından gün
Özgü bir deyişin vardı, bana kıyacak...

At, karanlıklardan öte bu yitikliğimi
Ezildi bir avuç içinde kaygılar
Sevilerimiz bir başkaydı ve yaprak yaprak
Üşür mü havada bulut bunu bilemem
Deniz mavi mi, yeşil mi bu seni algılar
Duyabilsen, bir an anlatabilsem...

Ne düşünebildiğini insanların yapayalnız
Garipsiliği gözlerimde ezgilerin
Giden özdenliğimizdir bunu bilmelisin
Bitmemş mısralarımda yarı şarkılar
Hangi tem çağırır bu yıldızları
Eridi gözlerimizde bulut, sen gülmelisin...

Ali SERT

★

TUT BENİM ELLERİMDEN

I

Tut benim ellerimden yoksa İstanbul tutacak
En güzel maviye uzanacak ellerim
Bir yağmur yağacak İstanbul'a korkuyorum
Tut benim ellerimden

Bir yağmur yağıyor İstanbul'a ellerim üşüyor
Kadir Ağa sokağından geçiyorum sen yoksun
Tanrı değil arsız bir el sağıyor bulutları
Ağaçların duldaları sensin diye koşuyorum

Kocaman bir evren dönüyor başucumda
Yıldızları bir bir senin için topluyorum
Akşamları ellerim soğuksa
Bil ki Aksaray'larda ölüyorum

Akşamları yağmurlar yıkıyor asfalt caddeleri
Tüm kirlerinden arınıyor İstanbul
Uzattığım ellerim değil yağmur sonrası bir gökyü-
Tut benim ellerimden züdür

İsmet SEZER

(× + 1)

Sen yasak sıcaklıkları düşle
ömrün boyu
ev sıcaklığı yasakken bunca kişiye
üşüyeceksin

Tok tay coşkunluğu
özgür alabildiğine damarlarında senin
ekmeğe satılık şu kadınlar
sevişebilecek misin

Sen dev aynalarına köle yıllar yılı
elini uzatsan göğe erersin
ben özgür dertleri sen boyu
boy ölçüşecek misin

Sennur SEZER

★

BİR BEKÂR AĞLIYACAK YALNIZLIĞINDA

— İşte yıkıldı güneş çavuşkoru üstüne
Gene bir İsa akşamı başlıyor çok yaşanmış
Adem, bir sigara yak! Yalnızlıktır kapını çalan!. —

Gene iki elin iki şakağında oturacaksın
Bekâr bakışlarla bekâr odanın penceresine
Alışılmış bir çarşaf gibi başında karanlıklar
Bir samanyolundan yürüyeceksin
Gene sessizlik yağacak gökyüzünden yıldız yıldız
Gözlerinde uzaklar-düşüneceksin.

Bir şeyler duyacaksın anlatılması güç
Bir şeyler.. örümceklerin odana işlediği
Türkülerin ağladığı-şarkıların gülmediği
Bir şeyler uykusuzluk olup konacak düşüncene
Zaman yürümiyecek dört döneceksin yatakta
Bir şeyler seni senden koparacak öylesine.

Ay dökülecek iğde dallarından ipil ipil
Yıldızlar oynaşacak, horozlar ötecek anlamsız
Bu senin sultan bekârlığın böyle sürüp gidecek
Nice ay dökülmeleri nice rüzgârlarla sarmaş-dolaş
Ama sessizliğin kılı kıpırdamıyacak
Kavramlar, korku duvarları, odalara çekilmişlik
Yalnızlığın bir yıldızla düşüp kaybolmıyacak!..

Mehmet Âdem SOLAK

★

GİZLİ RESİMLER

Sana bağlılığım bir geçmiş gibi senden geliyor
Ölümden öte yaşadıklarını inkâr edebilir misin
Tüm sevgiler bile sende tek kalırken
Çokça yaşamak seni
Ne demek bilir misin

Bir gün dıştan bakanlar da beni ölmüş görecek
Duy ki o zaman hep öyle kalacağım
(Bu son resmimdir seninle çekilmiş)
İçden öldükçe her gün biraz daha
Başkalaşacağım

Geçtikçe toprakların altından aklım
Böyle çekilmiş son resimler görünür
Herkesten gizlenmiş
Bir kalp köşesinde
Öğünür

Muhteşem SÜNTER

★

ÇİLE

Sen ben çekerim bir ucundan
Onlar yüzler
Sen ben çekeriz
Yine tükenmez

Yaşarım işte öyle
Yağmurlu havalardan daha çok
Islak topraklara doğru

Bilmem hangi dönenceden
Hangi bir iklimin sözde insanlarıyız
On yaşar yüz yaşar
Ölürüz senle ben

Sen ben çekerim bir ucundan
Gittikçe uzar gider
Değil işte onlar yüzler
Neden

Mete ŞAMİLGİL

CEZAYİR MENEKŞESİ

—Mutluluk, demiştin, Bekir Öztürk —

Düş sarı-nokta yüreğime
Afrika güneşi
Bu mor tedirginliğimi dağıt biraz
Isıt yeşilimi
Damar damar yayıl içime
Yetsin duvar diplerine sığındığım
Yetsin bu kapkara utanç
Altın ve fildişi tutsaklığım

Bir rüzgâr essin atlas dağlarından
Tüm menekşelerin kardeşliğine
Göğüs göğüs çoğalan bir rüzgâr
Arınmış, mutlu, beyaz
Uzak berberi köylerinden
Yaşanmış büyük acıların sonrasında
Ve sevinçten ağlanacak kadar gerçek
Ama sensiz Cemile Bupaşa unutulmuş
Ama essin, essin tek

Kim demiş Cezayir Fransa'nınmış
Ve neden Fransa Cezayir'in değil
Bu karanlık, tesbih böcekleriyle çoğalan
Bu çirkin geceler Paris'in düşünde
Biskra'da yıldızlar türkü söylüyor
Ama tınmıyor, anlamıyor Avrupa'da
Şövalyelerin çocukları
Nedir bu kapkara, kocaman kilit
Cezayir Fransa'nmmış

Ben bir menekşeyim
Kokusuz, dargın
On milyon parçaya bölünmüşüm
On milyon parçamda on milyon yürek
Onların yürekleri taş
Onlar sevmiyorlar menekşeleri
İstemiyorlar M'sini morun
Bir kırık çizgiden ötesini
Bu bir aptallık ki bilgece
Tüm anıtlarda pırıl pırıl bir aydınlık
Gece, Atlas dağlarında gece...

Burhan Garip ŞAVLI

Fernand Léger: Kadın başı

İSTANBUL DEDİĞİN...

İstanbul'dan söz açma ikide bir
Adını etme bana
İstanbul dediğin bir hain şehir
Sürüm sürüm süründürür insanı
İnim inim inletir
İstanbul'dan bıktım usandım.

İstanbul'dan söz açma ikide bir
Adını anma sakın
Karaca kızları bir nazlı gelin
Sarışınlar dersen bir başka ama
Neyleyim iki gözüm cânım efendim
Suyu havası zehir
Sürüm sürüm süründürür garip olanı
İnim inim inletir
İstanbul dediğin bir hain şehir.

İstanbul'dan söz açma ikide bir
İstanbul'u övüp durma
Taşı toprağı altın deme İstanbul'un
Taşı toprağı altın olmak şöyle dursun
Elindeki avucundaki bile erir
Çırılçıplak ağaç gibi kalırsın.

Sabih ŞENDİL

MUSTAFA KEMAL'E MEKTUP

Toros'lardan selâm sana Mustafa Kemal
Kır çiçeği, çam kokusu, kekik kokusu
Yiğitçe çarpıyor yine yüreğim,
Deli rüzgârlar başımda...

Yıllarca evveli düşünüyorum
Usuma yer etmiş anıların var
Duman, duman dağlar gibi dimdik
Aydınlığa özgürlüğe koşuyorum
Bu dünyadan selâm sana Mustafa Kemal
Vatanı özgürlüğü, seni sevdik...

Yeter bir çakmak ateşi
Parlayabiliriz birden
Selâm yazabilirim Mustafa Kemal
Yosun kokulu uzak denizlerden

Karadeniz yine dalgalı Mustafa Kemal
Korkmayız, örneğin sensin.

İnanma söylenenlere yalan, yanlış
Vatanın toprağı, havası, suyu
Işıklı gökler, ağaçlar, kuşlar
Tanık olsunlar bu sözlerime
Süpürürüz bulutları gökyüzünden
Özgürüz dedik, deriz ya...

Yeter bir çakmak ateşi
Parlaya biliriz birden
Yüce dağlar gibi başımız dimdik
Selâm sana, saygı sana Mustafa Kemal
Özgürlüğü, vatanı, bir de seni sevdik...

Ahmet Tufan ŞENTÜRK

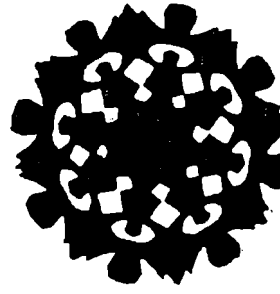
IŞIKLI NOKTALAR

Sen birşeyler katıyorsun evrene ozan olarak
Sesin karışıyor büyük uğultuya
Bir devrim sürüp gidiyor ve dört ana öge
Diyelim hava, diyelim ateş su toprak -
Sürdürüyor sıcaklığını damarda kan olarak.
Günlü geceli bir bütün akıyor molasız
Günlü geceli bir bütün, güzel devam, sonrasız.

Bir kadın soyunur gibi çoğaltan sevişmeye
Bir karanfil en değiştiriyor tenhada
Sorular çemberinden kurtuluyor merak,
İlk-yaz havasında çiçek tozları uçuşur gibi
Gerdekli vakitler vuruyor yaşamana;
Yaşaman uzuyor, her günün bir intihar olsa da
Sende çarpıyor, senden öncekilerin kalbi...

Doğumla ölüm arası ha yakın ha uzak
Işıklı noktalardan bir çizgi dünyada;
Yol da, yolcu da sen olduğuna göre
Gideceksin... Bir kadın sana gebe kalacak:
Çünkü su, duruyorsa göl; akıyorsa ırmak
Ya da bulut bulut ağıyorsa göğe
Yağmur olup bir kez daha yağacak..

Hasan ŞİMŞEK

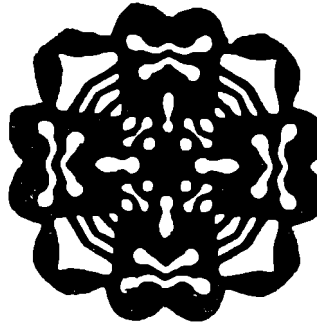
AYRILIKLAR

Boşluklar, bana karşı, sonsuz
Arada ayrılıklar, kocaman
Aç, susuz
Çivilenip kalmışım olduğum yere...
Tanrı kulları ayıplar beni
Gidemem burdan ötelere...

Arada ayrılıklar
Boşluklar kocaman!
Boşuna dağıtma kara saçlarını
Ellerini götürme dudaklarına
Yasaklar var, çaresizim
Yalan söyliyemem sana
Kaldır bakışlarımı üzerimden
Gücümü yitirmişim bunca yıl artık
Bir şey gelmez elimden.

Aşılmaz bu büyük duvar
Boşuna dağıtma kara saçlarını
Ellerini götürme dudaklarına
Arada boşluklar... Ayrılıklar...

Çetin TAFLIOĞLU

ÖLÜNCE

Sansarlar ölünce çiçek olurlar
Külleri sabaha karışır
Dereler dalgınlığa karışır
Uslanırlar, yıkanırlar
Beyaz kargalar, terli haydutlar.

Ölünce kim yaslanır tüylerine
Saydam elmalarını kim uzatır
Ay belki diner, kar belki ölür
Ölünce akşam olur, çiçek olurlar
Seslerinin kanaması ağaçlaradır.

Ağaçlara doğrudur ülkesi koruların
Koyu bir mezardır sansarlara
Islanmış darağaçlarıdır belki
Belki öldükten sonra sansarlar
Otlarda unuturlar gölgelerini.

Ülkü TAMER

SENİ BULUP ÇIKARDIM

Seni bulup çıkardım en sonunda
Türlü sevinçler özlemler içinden
Ayakların incecik dağ yolunda
Bir pencereden bakıp bakıp gülen
Minnacık çocuklar büyür koynunda

O dergiler resimler arasından
Bak seni bulup çıkardım ilk peşin
Ey gözleri bir çıra gibi yanan
Çağıltısıyla hızıyla güneşin
Çırılçıplak yatağıma uzanan

Bak seni bulup çıkardım kadınım
Şarapların yıllandığı mahzenden
Gözlerin nasıl büyüyor anladım
Bir şarap gibi imbiğe süzülen
Yılların ötesindeydi sevdalarım

Seni bulup çıkardım her buluttan
Maviliğin gerisindedir dedim
Tüm kötülüğü bir anda unutan
Sevinci dipdiri ayakta tutan
Ellerini eğilip öpemedim

Seni bulup çıkardım en sonunda
Türlü sevinçler özlemler içinden
Ayakların incecik dağ yolunda
Bir pencereden bakıp bakıp gülen
Minnacık çocuklar büyür koynunda

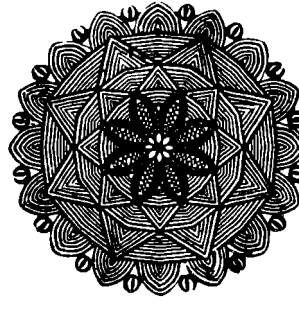
Mesut TARCAN

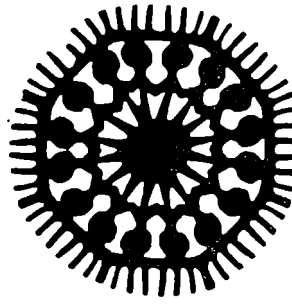
ÇİÇEK

Bir gün sonu odada
Yeşilimsi buğulu güzel
Misk kokusu buram buram tüten
Bir çiçek vazoda
Hafiften hafiften
Köşede bir masa oyun oyuncular
Sonra bir kadın
Eski tozlu bir tablo gibi
Çerçevesi kırık
Mat yüzünde çizgileri perişan

Çiçek zehirliyor odayı
Hava bir dumansı ağır duruk
Oyuncular kendi kaderlerinde yitik
Kadın için için ağlıyor
Dışarda ışıklar yandı
İçerde yoğunlaşan, bezginlik
Yavaşça titreşen loş gölgelerde
Bomboş sağır bir duyu asılı
Başlamakta işte soluksuzluk
Çiçek zehirliyor odayı

Nuri TARHAN

HELE BİR DOĞSA DA GÜNEŞ AYDINLANSA GÖZLERİ MAĞARALARIN

Şimdi o, elemi içinde dağılan bozulan pazar yerlerinin akşamları
Gözleri karanlığa ama gövdesi aydınlığa uzar kıskançça uzar aydınlığa
Gece kara kara esner açık kanatlarından sonsuzluğa pencerelerin
Bekler ha geldi, gelecek ha bekler istekle usanmadan uzaklığa.

Şimdi o, uyur uzaklarda çok uzaklarda sıcak seviler özlemleri
Onun sıcaklığı benim ama benim sıcaklığım onunla
Benim sıcaklığım onunla ama kara mağaraların kara aydınlığı mağaraları ısıtmaz
Biraz güneş, daha biraz güneş mağaralara
Hele bir doğsa da güneş aydınlansa gözleri mağaraların.

İbrahim TEKELİOĞLU

ELLERİN

Yoksun bakışlarında, ellerine düşkünüm
Bir ıpıslak gecede bir rüzgârla dolaştım
Yağmur tanelerinin buğulaştığı yerde
Gözlerim görmez oldu... İşte başladı aşkım...

Nefes kesen uzaklık, dile gelen yakınlık
Tutkunum ellerine, ellerin tatlı, ılık.
Ellerin aşkım benim, ellerin emellerim.
Ellerin belki sende en çok sevdiğim yerin.

Gel, elele gidelim; gel, elele uzağa
Gel, beraber gidelim, seninle son durağa...

Terliyen parmakların, aşkımın göz yaşından
Ellerin daha güzel, güzel bakışlarından
Ellerin ellerimde, seninim ben seninle
Dudaklarım iz yaptı, ellerinin renginde.

Ellerin avucumda bir kor gibi sımsıcak,
Eğer şüphe edersen, ellerim tutuşacak.
Ellerin sedef gibi, pamuk gibi, kar gibi.
Ellerin aşıkların tapındığı yâr gibi.

Dudaklarıma dokun, saçımı tel, tel ayır
Ellerinle aşkımı tart, incele ve ayır,
Ellerini ver bana, onları ölçüyorum,
Ellerini sevdim ben, ben seni istiyorum...

Ali TEOMAN

SENDE ISINMAK

Uçsuz bucaksız kırlar üşütür beni
yokluğunda bir kuşluk vakti
dağarcığım, çentikli sopam
istemez misin seni anlatsın
doğan güne
kır çiçeklerine

İstemez misin dönüp geleyim bir gün
dişi güzelliğine sığınmak için
yoksul adamlara su verdiğini söylediler
doğan günle patlıyan kır çiçeği
istemez misin seni anlatsın
kırda kalan yolcuya
çoban ateşlerine

İ. Hakkı TİMUR

★

BAYRAM KEDERİ

— Cezayir çocuklarına —

Gene eski karanlıklardan eski sesler var
Eski taşlar gene
Eski yosunlar
Bulutlar uzak yoksul illere

Aç köpekler gezer insanlar arasında
Aç köpekler gibi insanlar
Işığına dokunulmuş bu insanların duymaz
Yalancı mabutlar gibi ulular

Bir tabak ortasında dünyanın
Kurdeleli kurdelesiz kişiler gider gelir
Bu tabakta bayram şekeri
Bu tabakta zehir

Işıksız ülkelerin bayram salıncakları
Orda susmuş çocukların şarkıları
Al giymez kızlar gelinler yeşil giymez
Unutmuş gülmeyi gözleri dudakları.

Ahmet TOPTAŞ

★

BEN YALNIZLIĞIMDA BULDUM KENDİMİ

Öpüp öpüp başıma koydum yalnızlığımı
Ak düşüncelerimi serdim akşamlara
İnsanlar telâşlı
İnsanlar sel gibi caddelerde
Ben ellerime aldım kendimi
Yalnızlığımda arınıyorum

Meydanlar caddeler içre bir özgürlük
Katıksız ak katıksız mutlu
Dilim dilim böldüm yalnızlığımı
Karanlıklarım ışıdı bütün
Ben yalnızlığımda buldum kendimi

Güneşi çekip odama getirdim
Dörde ayırdım birer mevsim
Masada bahar perdelerde yaz
Kışı çekmeceye sakladım
Sonbahar kapının eşiğinde

Sonra bütün günahlarını topladım İnsanların
Penceremi açtım mutluluk aktı yüreklerine
Yalnızlığımı istediler veremedim

Dilim dilim böldüm yalnızlığımı
Karanlıklarım ışıdı bütün
Ben yalnızlığımda buldum kendimi

Mustafa TÖZEN

★

B E N

Uzak bir yıldızın aydınlığıyla
Uzak bir yıldızın sıcağıyla yaşıyorum
Ben tohum ekili topraklar üstünde
Bereketini biliyorum
Isınmanın ışınmanın
Ben tohumların patlayışı gibi
Suyun uzanışı gibi toprakta
Geriniyorum

Ben şimdi Hindistan'da Klimanjora'da
Ben Paris'te Otello'yu oynuyorum
Tuleytule'de şarap içiyorum
Kastanyetler dinliyerek
Ben tohum ekili topraklar üstünde
Bereketini biliyorum yaşamanın
Ben burda ben her yerde
Uzak bir yıldızın aydınlığıyla
Uzak bir yıldızın sıcağıyla yaşıyorum

Baha Galip TUNALIGİL

YENİ GÜNEŞLER BULMAK

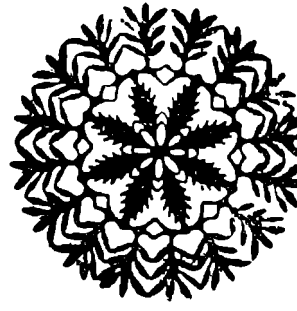
O iyi günlere doğru uzayan
O iyi evlere yeni güneşlere
Yenmek bizi saran duvarları
Çok zor oluyor bu şehirlerde.

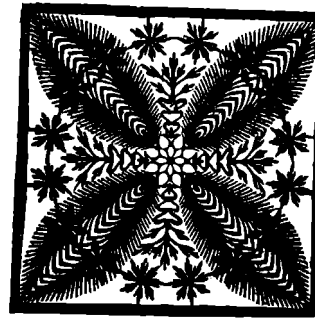
Konuşmak için kısa bir süre
Ne kadar çok şey veriyoruz
Daha başlarken bu yorgunluk
Ve belki iyi günler diyoruz.

Yoksulca sevişmeler kadar
Bozan durduran günlerimizi
Kaçak ve korkak yaşamalar
Değiştiriyor sevgilerimizi.

Yorgun sular gibiyiz önce
Ürkek ve sakınan bakışlarla
Kavuşmak için bütün gücümüzle
Yeni güneşlere o iyi günlere.

Oktay TUNCER

TA SENİ BANA GETİREN DÜŞÜNCE

Tüm aşamaları geçti birden
Sesin, soluğun, gülüşlerin
Ellerin ısı getirdi ellerinden
Al bu görüntüyü vur ötekine bir,
Üç, beş, on, yüz, üçyüz, bin...
Uyumazlığım, tıpkılığından gözlerinin.

Kalemin sivri ucundasın elimde
Saatin birindesin
Göz kapağımın içinde.
Boşuna bunca ayrımlar
Sağa, sola dönmelerimde
Az sonra düşümdesin.

Bilirim bu dudaklar senin
Yapma gezegenler gibi çevremde
S harfinden bakıyorsun işte
Mavidesin, mordasın
Konuş bekliyorum
Ta burdasın.

Cahit TUNÇER

GÖKÇE MUTLULUK

Benim gözlerim
Karanlıklardan koptu
Çirkinliklerden koptu benim yüzüm
Kuyularca suskun dudaklarım
Ellerim üşümüş

Benim de gözlerim, ellerim, ayaklarım vardı
Mutluluğu arıyordum
Ap-ak, sıcaksı
Bir mutluluğum oldu benim de
Mutsuzluktu benim mutluluğum
Gökçeydi...

Her sabah gökçe mutluluğum büyüyordu
Gözlerimde
Daha gür, daha güçlü...

Büyüdü, büyüdü gökçe mutluluğum
Dünya kadar, uzay kadar oldu
El kadar kaldı
Benim buruk, kırık yeşilim

Benim gözlerim
Karanlıklardan koptu
Çirkinliklerden koptu benim yüzüm
Kuyularca suskun dudaklarım
Ellerim üşümüş...

Sülün TUNCER

BİTMEZ BU YOL

İsli bir gök altında
düşmekte sessiz titrek damlacıklar
kalbimin iniltileriyle süslü bir geceye

hani sen gülerdin ya melekler köşesinde harbiye parkının
yaprakları dökülen bir sonbahar dururdu gözlerinde

ve hüznün baharından gelen bir rüzgârda şimdi
gelin çiçekleri tomurcuklarını dökmekte avuçlarıma
ve sallanmakta tekrar yalnız kalmış salıncaklar

hani ellerinin bir hali vardı okşadığım
bu gökyüzüne doğru zambak gibi açan
bu bazen göz yaşlarımı silmek için
bu bazen göz yaşlarımda boğmak için

ve bitmiyen bir yolda yapraklar
çiçeklerin hüznüyle başıboş sürüklenir.

Erhan TÜNAY

★

G E L İ R

Doğmuşuz, ölmüşüz kime ne sanki?
Yıllardır yaşadığımız dün gibi gelir
Bir solmuş, ufalmış gül gibi gelir
Ufukta kaybolan güneşin rengi

Bir güçlü eldir alınyazımız
Karadan, denizden yel gibi gelir
Ne bulursa alır götürür
Ölüm karanlıklardan sel gibi gelir

Cavidan TÜMERKAN

BANA GÖSTER BENİ

Bu kadar acı söyleme
Ayrılık bilirsin ölüm gibidir
Gel, bir aydınlık ki sabahlar
Gel, yağmurlardan korkuyorum

Korkuyorum gecelerden, düşüncelerden
Korkuyorum alaca karanlığında sabahların
Ellerinden atıvermişsin dünyamı
Dünyamı getir bana, gel

Yastığımın bir ucuna sen koy başını
Yatağımın yarısında sen yat
Al bu kötü düşünceleri başımdan
Dönüşü olmıyan bir yere fırlat

Gel,
Yeşilin yaprağa gelişi gibi
Gel, gör halimi

Ekmek gibi, su gibi özledim seni
bahar gibi, aşk gibi özledim seni
Bilir misin yıllardır yitirdim kendimi

Gel ne olur gel
Sabah olsun akşam olsun
Bana göster beni...

Erol TÜREGÜN

UZAK KENTİN ÇAĞRIŞIMLARI

İlkönce sokaklar beniledi acımsı özlemlerle
Yapılar uyandı en ağır uykularından
Toprak gerindi ve kutsal bir ışıkla çatladı tohum

Düştü alanlara bir bir anılar

Sonra taşıtlar homurdadı uzaysal yürek çarpıntılarında
Güneş artık bilinen güneş değildi fakat
Aydınlattı doğa-dışı çağrışımlarla
Uzak kentin beyninde sızlayan en gizli yeri

Sonra deniz köpürdü hiç ölmeyen ruhlarında
Yedi doruk üstünde yedi meşale bir altın köprü
Birleşti en sonunda bir uzak gezegende
Kafataslarından ayrı yaşayan düşünceleri

Aşk vardı taş yerine kurdukları anıt-yapıda
Beş yapraklı yoncalarda beşgen gönül yasası
Özdeksel tutkulardan evren evren ötede
Yıldızlar öpüşse de yıldızlarla menekşeli düşlerinde
Biri yönelince somut aydınlığa bin yıl geriden
Öteki ışık hızıyla soyut karanlıklara kaçardı

Yalnız uzak kent bilirdi bu eski serüveni

Kars'tan önceyi düşünüp onları hatırladı
Fırtınalı havalarda şimşekle her vuruluşta
Bir dokunaklı şarkı kalmıştı belleğinde
Onu her yolcuya tekrarladı:
"Aşkım aşkların en temizidir
Çünkü seni hiç görmeden sevdim."

Osman TÜRKAY

MİSAFİR

Güzel misafir gitme
Mutluluk getirdin evime
Dualaştı sofram
Bu gece kal gitme
Ay kapımda
Sandal boş deniz köpüklü
Palmiyeler yıldız yıldız
Şarkılar başladı dinle
Sana adadım tüm varlığımı
Gitme nolur misafir
Gözlerime bir bak
Al ellerimi
Sımsıcak

Müveddet TÜRKUĞUR

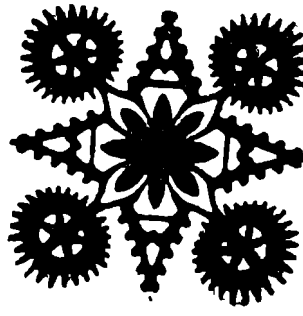
★

K A R

Uykumu bölüyorsun kar yağınca saçının akşamına
Güvercin göğsünde yorgun afrikanın tamtamlarını görüyorduk
Aynaların korkunç çıplaklığı yataklarda saçların uzuyor
Ölüyorduk sevinçten vahşi kuyularında alkolün

Kar yağıyor birinci zaman bitkilerini uyandırıyoruz
Öptük sinsice geceyi soğuktu
Etinin aklığında aç savaşçıları kanımın
Metlerin mızraklarıyla aşka girdik

Ercüment UÇARI

KADINLAR BALÂDI

Karanlık sokakların boyalı kadınları
Eski bir ezgi dudaklarında titreyen
Küfreder gibi elleri üşümüş
Belirsiz ışıklarında gece fenerlerinin.

Mutluluk arayıp açık kapılarında evlerin
Yeşil gözlerinde yine ağlamak
En bilinmiyen bir ölüm bekledikleri
Tranvay rayları kadar soğuk ve acı.

Beyaz günlerin unutulduğu uzak bir kentte
- Suzan olmasa bile belki başkası -
Satmaya ellerindeki yadigâr giysileri
Baykuşların öttüğü pazar meydanlarında.

Kaldırımlar boyunca aradıkları evren
Yalan gülmelerinde öylece
Sarı odalarda sevişmelere tutsak
Sarhoşsu düşleriyle eksik umutları.

A. Hamdi UÇKAN

LEYLÂ

Duymadıysa bırakıp gitmiştir
Yok odalarda gözleri
Tutulu sokak başları gölgelerle
Gündüz oyunu kapılarda saklı

Eski plâklarda şarkılar Leylâ
Leylâ en süslü vitrinlerde saklı
Boşalmış kalabalık yerleri çarşıların
Küçük bir rüzgâr oynuyor meydanlarda

Elleri düşmüş geceler gibi ansızın
Uyanmış pazar sabahları başka
Delikanlı ıslıkları sokaklarda
Bakmış pençerelerde bir sürü Leylâ.

Nevzat UÇKAN

★

SALINCAK

Görürsen salıncaklarda çocuklar
Masallarla ninnilerle
Uyurlar uyanırlar sarı saçlariyle
Odalar dolar boşalır sokaklar
Çarşılar adam almaz
Görürsen salıncaklarda çocuklar

Yürür salıncaklara ölüm sinsi
Ak kokular içinde susar analar

H. Vasfi UÇKAN

MEYDAN

Heykeliyle dertleşiyor bir garip meydan
Bir şeyler anlatıyor ona kendi dilince
Yalnızlığı azap veriyor sesler kesilince
Uzağından geçiyor ürkerek zaman

Bırakalım yaşasın biraz kendi dışında
Varlığını tehdit eden bir dünyadan kaçarak
Yatıyor heykeliyle her gece çırılçıplak
Nabzını sayaraktan yıldızların atışında

S. UMRAN

★

YÜREĞİM

Az daha dayan yüreğim
Az daha...

Şöyle rahat ol biraz
Korkuları kov gitsin
Yüz çevirme köylerden
Sen yiğitsin.

Bana umutlarını anlat
Sıcaklığın gibi
Alnımda aklığın parlasın
Senden duyulsun sevgi.

Az daha dayan yüreğim
Az daha...

Ahmet UYSAL

ONLAR

Çağırdım işte yorgun sabahlarımı
Ya da koyup gitmişliğini bir kızın
Esmerliğini kumrallığını
Daha neler neler
Kızoğlankızlığını çağırdım sonra

Herhangi bir yerde çok süreli
Belleri yirmibir ölçüyü geçemiyen
Onları diyorum siz onları bilirsiniz
Örneğin Ayten'i Bedriye'yi Sever'i bilirsiniz
Ekonomik kuralları bir türlü düşünemiyen

Onlara kalırsanız yalnız unuttukları var
Oysa bilmek önemli değil duyup dinlemek gibi
Sonra bu konuda daha söylenecek sözler de var
Bir de diyorlar onlardan onlara ne
Adam Smith'i bilmemek kadar

Onların en bilgesi Aylâ en güzeli
Hani hiçbir sevişmekte çekimser kalamıyan
Okudukları bir yana Lysis üstüne Eros üstüne
Açmıyagörsün ağzını
Atıp tutar herkesin bilmesi gerekene

Diyeceğim şu ki sözüm ona
Boşaymış yazdığı kitapların
Bunca didinmeler yazıp bozmalar boşa
Çıkarlar kapılardan dışarı onlar
Bilmediklerini bilmiyorlar

Halil UYSAL

ÖĞRETMENCE

Kara tahta, tahta değil
Tebeşir bir başka güç.
Birleşir zihinlerde:
Bir, iki, üç...

Sıralar, sıra değil:
Eşyanın en akıllısı.
Zaman zinciri içinde,
Bir Ali-Baba halısı...

Değil dört duvar sınıf.
Dünyalar onda gizli.
Gelip dile söyler yurdum:
Kars, Edirne, Denizli...

Kırk çift göz değil bakan,
Kırk kaynağa akan su.
Dolaşır sessiz sessiz,
Bir kardeşlik duygusu...

Rahat yatağımda değil,
Tek dileğim gözlerimi
Sınıfta öğretmence yummak.
Ve yavrularımın sevgisi
Üstümde dalga dalga bayrak...

Sermet Sami UYSAL

VARYA

Şimdi sınıflarında okullarımın
Aç kafalarını doygunluğa dönüşü varya
Varya bilisizliğe, geri geri gitmişliğe savaşımız
Töresiz yaşamlardaki aksıvanışlara kıvancımız varya
Dolu beşiklerdeki tombul uygarlığın
Anaç memelerine sarılan ellerimiz varya
Varya toprak evlerde kök salan filizlerimiz
Yarınına umut bağladığımız büyümemişlerimiz varya
Şimdi sınıflarında okullarımın
Katıksız işliyen çarklarımız varya.

Mustafa UZ

★

HELE

Bu kentin akşam üstleri böyle değilde hele
Bu özlem hergünkü değil
Bu duraklarda ağlayışım?
- Eli-an itip bir yana -
Nedensiz.
Paralel caddelerde
İç içe yürümüşüz
Habersiz

Neon lâmbalarını ürküten aydınlığında sezilerin
Işımalıydı caddeler

Gözlerini görmeliydim önce
Durmalıydı kanım
Ve ayaklarım.
Bir mutluluk damarlarımda.
Gözlerimi görmeliydin
Erimeliydi ellerin gözlerimde
Ellerin ıpıslak
Ellerim... Sımsıcak...

Ama çekip gitmişsin bu kentten
Geldiğin gibi

Korkulu
Ürkek
Ve
Koyu bir ağırlık şimdi avuçlarında
Üç-beş saatle eskittiğin umutlar...

Maksimum bir özlemde:
Durdu yüreğim
Doldu bulutlar.
Ve
Islak bir gri şimdi iliklerimde
Bu kentin yağmurları böyle değildi hele
Ağrılı - sessiz.
Paralel caddelerde
İç içe yürümüşüz
Habersiz.

Ayten ÜNAL

KARANLIKTA

Böyle başımı getiren sana
Işığa örülü demir geçitler
Sonra rüzgâr sesi, su
gitmiş gemilerin bıraktığı
beklemeler.

"Konuş biraz her şey susunca...
Kim bu? Karanlığı gönderen, götüren
her akşam dolan sinsi
hür mü? dalkavuk ya da zorba
Kim bu? dolaşan arkamızda."

Acılarla ölümlerle korkulu
Gözlerini arıyorum karanlıkta
gün yanığı, tuzlu, ıslak
Ellerin şakağında mı, bir renkli
çiçek mi o uzakta?

"Konuş biraz her şey susunca...
Neden gittin, bilmiyorum, o
kuytularda ağır gölgelerle geçen
Sen misin, değil misin?
Çağırınca ürkek kaybolan."

Şehsettin ÜNLÜ

OLUMSUZLUK

İşte mutluluk inancımı koyuyorum
Nurtopu sevgileri koyuyorum ortaya
Özlemler içre gelişkin dilekleri bir bir
Tutup insancıl barışları koyuyorum
Olmuyor

Tüm umut kapılarını örtük buluyorum
Nice ışık-yolu varsa tıkalı
Kapkara yasaklar ardına itilmiş dirlik-düzen
Tutamaksız buluyorum- olmuyor
Ölesiye direnmişliğimi kaba-güçlere
Çekip gitmiyor boğuntusu yöremizden

Bu diyorum kitaplı-şiirli insanca
Sarmaş-dolaş olmak üzgürlük düzeyinde
Veryansın ediyorum bildik havaları baştan
Dörtbir yanlardan aşkı-sevdayı
Kardeşlik oluyorum-gel bu canımı al
Dostluk oluyorum haraç-mezat
Çırılçıplak dikiyorum köşebaşlarına
Olmuyor

Ne ki bu hoyrat yellere savrulmuşluğumuz
Balta olmuşluğu bencilliğin- vur ha vur
Çentik çentik özleri tüm dayanakların
Hep bu yüzden dalbudak korkular içimizde
İtilmesi kakılması yararlının güzelin
Erdemlerin boş-boş salınışı bulanıklarda
Bu yüzden sürekli kanuykusu güçlerimizin
Olmuyor anam-babam ha deyince
Yitmiş ki öylesine kişilikler olumsuzlukta
Ha deyince olmuyor

Abdülâtif M. ÜNSAL

AĞIR - HAFİF

ağır kurşunlar gibi kafam
yüreğim rüzgârlar gibi ha uçtu ha uçacak

ben gündüzleri gezip tozup
Muğla yaylalarında
arasıra madem taşlıyan adam
akşam oldu mu
içime gözyaşları gelir oturur
beynimi bıçaklar oyar

sonra o sarı saçlı çocuk baba diye
sarıldı mı boynuma
hızla yaşamak yollarına saparım

gülmekle ağlamak arasıdır artık
hem yavaş hem yumuşak
yaşamak için aldanmak güzel ve iyi diye
kulaklarımı uzak ve yakın sesler tırmalar

İsmet ÜSTEK

★

BİRİNCİ MASAL

Şimdi o kentlerin suskunluğunda
Birtakım insanlar güneşe karşı
Alınlarında gamın kederin yükü
Gülüşlerinde bir ekmek kokusu

Gelinlik kızlar da var içlerinde
Türküsüz yaşamlardan bıkıp usanmış
Bir çağrı beklerler günün birinde
Kaçası bir sızı acunlardaki

Şimdi o kentlerin sokaklarında
Geçen düşler değil kağnılar belki
Bitimsiz bağrılarında en büyük ezinç
Tekerleklerinde yitik bilmem ne çağı

Bu bir yaşamaktır zehir-zemberek
Çocuklar oyuncak diye çamuru bilir
Analar çapa peşinde
Babalar kahvededir.

Demir almış bir evren ileri doğru
Gidiyor kaptanı ilim ya da fen
Büyük işler büyük sözlerden önce
Varıyor rıhtıma her alnı terli

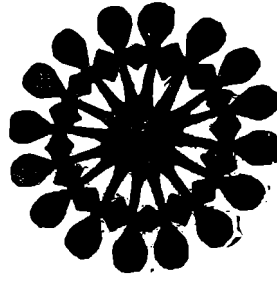
Bir gün bu kentlerden siz de geçmelisiniz
Göreceksiniz,
İçinizde kalacak aşk dediğiniz,
Acı bir gerçeğin aynalarında,
Yüzünüzü doyası seyredeceksiniz.

Hilmi ÜSTÜN

DÖNÜLEMEZ

Bazan rüyada gibi kendi kendime
Annem derim şimdi gelir belki
Sonra bir ateş düşer içime
Annem istese de gelemez ki

E. Faik ÜSTÜN

SENİ DÜŞÜNÜYORUM

Seni düşünüyorum yitik akşamlarımda
Bilmiyorsun nasıl, nasıl yaşıyorsun içimde anlamıyorum
Damarlarımda dolaşan ılık ılık kadınsı sıcaklığınla
Böyle benden habersiz

Gökteki yıldızlarım oluyorsun pul pul
Deniz maviliklerinde seni buluyorum
Seni bir kere daha seviyorum yalnızlığımla.

Kemal VOLKAN

ILIK PIRILTI

Sen denize bakıyorsun, martılara
O deniz, martılar benim
Bin yerde açan - zamansız
Bin çiçektir gözlerim

Yıldızlar diyorsun uzak, yalnız
Karanlık dağlardaki çoban ateşleri
Tüm ölümler, göz yaşları, sevinçlerde
Ara, bul beni

Ben varım veya yoğum
Diyelim, garip bir otum rüzgârda
Duy beni ne olur duy
Şu sonsuza giden bulutlarda

Ben güzelim veya çirkin
Som mermerde konuşan
Sıyrıl günahlardan; heveslerden
Duy beni bazan

Halim YAĞCIOĞLU

★

HAVAİ MELODİLERİ

Siz görmediniz, ben karanlığın gözlerinde ateş yakıyordum
Bir yandan ateş yakıyordum, bir yandan ağlıyordum, siz görmediniz

Bir sevmişliğim vardı, canımı yakıyordu, oysa siz ağlamağa değmez diyordunuz
Güzel değildi, - belki de güzeldi -, yurdumun karanlık yerleri, siz görmediniz
Ay ışımasında dağlar vardı, çıplak mı-çıplak
Kuru ot sarılığında bozkırlar vardı, ölü mü-ölü
Uzaktınız, canınızı yakmıyordu sizin, göz yaşlarıma değmez diyordunuz

Ben kaç sefer yitirdim umudumu, kaç sefer buldum
Bir sevmişliğim vardı da ondan, gidip gidip geri dönüyordum
Bu toprakları alıp alıp avuçlarıma, diken dolu toprakları
Siz gidin ben kalacağım
İşte giysilerim sizin olsun, işte ısıtılmış yemekler
İşte yurdumun karanlık yerleri, işte ağlamış gözlerim, işte dilim, kurumuş
Aydınlıklar gelecek diyorum size, yurdumun güzel aydınlığı, tatlı aydınlığı
Tutki ay tutulmuş.

Siz gidin, iyi yaşantılar için, alıp kendinizi göz yaşlarımızı unutun
Akşam olunca, serinlik çökünce, yaşamak karanlıklar altına dağılınca
Islıkla İtalyan şarkıları söyleyin sokaklarda
Sevi içinde ısıtın güzel kızları, ellerinden tutup ateş gecelere götürün
Ya düş, ya gerçek, ya da ikisi birden
Siz gidin, alıp kendinizi, siz gidin, buralar böylece kalsın
Açın radyolarınızı, ay ışığı altında, sonuna kadar, hep
Havai melodileri çalsın.

Hayri YALÇIN

GEL, BERABER AĞLIYALIM

Gel, beraber ağlıyalım sabah olmadan
Damla damla bir zehir karışsın kanımıza
İnsanları affedelim, yaşamayı sevelim
Sonra insan yaratıldığımıza, zavallılığımıza
Gel, beraber ağlıyalım.

Biz seninle en iyiyiz, en güzeliz bu dünyada
Oysa bizi her gün aldatıyorlar değil mi
Öyleyse gel, bir başka dünyaya gidelim
Kurtar bu yalnızlıktan ellerimi
Gel, beraber ağlıyalım.

Hatırla tekrarı bir ömre bedel dakikaları
Gerçek olmıyan bütün hayallerimizi düşün
Biz de bir yerde insanız, ne diyelim
Hep böyle bıçağın kemiğe dayandığı gün
Gel, beraber ağlıyalım.

O ayrılığın, kederin hüküm sürdüğü
O zamanın ilerlemediği gecelerde
Söyle kime yalvaralım kimi bekliyelim
İşte böyle çaresiz kaldığımız yerde
Gel, beraber ağlıyalım.

Ne aradık ne bulduk bu yeryüzünde
İnan sevdiğim bizi aldattılar
Sonunda yapayalnız kaldık, neyliyelim
Gel, dünya duruncaya kadar, ölüme kadar
Gel, beraber ağlıyalım.

Ümit YAŞAR

BİLSEN ANLARDIN BENİ

O büyük çığlığı duymadın
Kulakların sağır senin
O büyük aşkı duymadın
Kalbin sağır senin
O öpüşü duymadın
Dudakların sağır senin.

Servetini masaya sürmüş kumarbazın
Bir an sonraki sevinç veya yıkılışını
Bilsen anlardın beni
Can çekişen balıkların ağlayışını
Tanımadığı bir limanda sarhoş gemicinin yalnızlığını
Bilsen anlardın beni.

Hani bütün kemanlar çaldığı an
Hani uğurlanan yolcunun ardından
Hani imtihan kapısında beklediğimiz zaman
Bir buruk duygu sarar yüreğimizi
Hani unutup kendimizi
Sıyırılırız murdar karanlığımızdan
O kutsal dakikayı
Bilsen anlardın beni.

Aşkla başlamış evliliğin ilk gecesi
Gebe kadının kocasına müjdesi
Kısa bir zaman için mutlu günler
Önce düğünler sonra ölümler
Zamanla insan yaşlanır elbet
Yatılı okula giden çocuğunuzun
O isteksiz vedâsındaki şikâyet

Nasıl kahreder sizi
Zencilerin kutuplardaki şaşkınlığını
Eskimoların ekvatördeki perişanlığını
Bilsen anlardın beni.
O büyük çığlığı duymadın
Kulakların sağır senin
O büyük aşkı duymadın
Kalbin sağır senin
O öpüşü duymadın
Dudakların sağır senin

Duysan anlardın beni...

Özker YAŞIN

★

ANILARIN ÖTESİ

Yaşamakla yaşamamak arasında
Anılar var yıldızlar gibi.
Düşsel dünlerin boşluğunda
Karmaşık anılar var
Anıların ötesinde ne var?

Düşünmekle düşünmemek arasında
Anılar yığılmış göklere dek
Bir sürü yaşantılar içine
Serpilmiş anılar var,
Anıların ötesinde ne var?

Duymakla duymamak arasında
Anılar var hoş, anılar var boş.
Gülmekle gülmemek arasında
Acı anılar, tatlı anılar var,
Anıların ötesinde ne var?

Ahmet YAVUZ

GECEDE ÇAĞRIŞIMLAR

Küçük avcunda biten yıldızlar
Sonra o canavar solumları trenlerin
Düşümün en gerçek tutkularında
Yine o senin trenlerin.

Gece bir avcı gibi çevirdi dörtyanımı
Batı yolları keskin virajlarda
Kurt kuş çırpınıyor dört bir yanda
Zaman sonsuz ve hâkim.

En tutkulu anında sevilerin
Gece bir bıçak gibi girdi aramıza
İn sahile uzak yollu dağlardan
Mutluluk gelsin artık yöremize.

Gece, bir avcı gibi çevirdi dört yanımı
Zaman sonsuz ve hâkim...

Yahya YELKEN

★

SARI SAÇLARIN DİYOR DA BİR DAHA DEMİYORUM

Sarı saçların diyor da bir daha demiyorum
Bir yarım adamım sensiz yaşamalarımda
Kızgın lâvlarla çevrili yanım-yörem
Ama ben üşüyorum baksana, gözlerim bulanık
Bir kopuk başağrısı gibi kımıldar dudaklarımda
Sarı saçların diyorum da bir daha demiyorum

Sarı saçların diyor da bir daha demiyorum
Yorgun nehirler gibi dalgalı-sıcak
Yalnız kalmalardan o kadar bitkin
Yalnızlığım bir demir çember benzeri bileklerimde
Beyin hücrelerimde bir kaos gibi kimsesizliğim
Sen de olmasan diyorum, ceplerimde resmin de olmasa
Kaderin elinde dizgin
Sarı saçların diyor da bir daha demiyorum.

Sarı saçların diyor da bir daha demiyorum
Utanmış beraber gezmelerden gözlerin, kızarmış
Kirli deniz akşamlarında tepinir sivri bıçaklar
Yok elimizden tutup aydınlığa çıkaracak bizi
Aşk yüklü rüzgârlar gibi telâşlı mutlu
Tuzlu su lâlelerince gergin dudakların
Bir güney gecesinde göçmen kuşlar bölüşmeli sevincimizi
Sarı saçların diyor da bir daha demiyorum.

Sarı saçların diyor da bir daha demiyorum
Leylak kokularında aramak ellerini
Ayak bileklerini okşamak gün ortasında
Anlamadığım bir dille konuşma diyorum sana
Bölünmüş uykularda unutamamak sensiz bırakılmaları
Kalkıp bir sigara yakmak
Hınçla gebertmek yokluğunla geçen zamanı
Sarı saçların diyor da bir daha demiyorum
Yorgunluğun duruşundan belli
Yürü sımsıcak yatağına, ben gelmiyeceğim
Güneş bir daha seninle ışımalı tutkulu saçlarında
Kopkoyu, karanlık çağrısını unuttuğum vakit suların
Sarı saçların diyor da bir daha demiyorum.

H. Zekâi YİĞİTLER

UZANIR YÜCELERDEN O DEV YÜREKLİM

Uzanır yücelerden o dev yüreklim
Bütün karanlığımızı birden götürür
Bütün mutsuzluğu, acıyı, gözyaşını
Düşlere önce Mustafa Kemal'i getirir
Kaldırır Türkiye'min eğik başını.

Önce Mustafa Kemal'dir O, dağ taş
Yine Dumlupınar'la uyanır düşüncelerde
Doğrulur Kuvayi Milliye kutsal örtüsünden
Özgürlüğe Mustafa Kemal'le varılan yerde
Ne varsa Mustafa Kemal türküsünden.

Sonra Atatürktür O, Mustafa Kemal'lerle ölümsüz
Hep Atatürk'tür bir yeni evrim gerekse
Gerekse ölümler, yokluklar, acılar
Kocatepe'den yeter Mustafa Kemal gözükse
Kuşanır kılıcını o dev gücle ordular.

Uzanır yücelerden o dev ellim
Alın ellerimi der, vurun karanlığa bir daha
Vurun geriliğe yiğitlerim, yavrularım
Artık korkuyla uyanmasın kimse sabaha
Okuyun yeniden ne demişse buyruklarım.

Coşkun ***ZENGİN***

BÜYÜK SEVGİ

Tanrının selâmı üstüne olsun ey Demokrasi
Bir bahar gibisin içimde taze
Her zaman yeşil
Dört mevsimde bir değil
Adem'den beri var gibisin.

Bir sen kaldın dostlarıma anlatamadığım
Çünki sen
O geniş atmosferinden çıkamazsın
Kocaman masalar önünde el-pençe divan durup
Daracık odalara sığamazsın.

Ama bütün bunlara karşı özentisiz
Göçüp gideceğim bu özlem içinde bir gün
Bir taş dikecekler başıma: Hüvelbaki
Burada yatan
Gönlünde büyük bir sevgi yaşatan
Bir küçük adam.

Mehmet Şazi ZEREN

Dünya Şiirinden Yılbaşı Kokteyli

Derleyip çeviren:
L. Sami AKALIN

J a p o n

MAVİ DENİZDE

Mavi denizin kıyısında
Yatıp duruyordu öyle
Kaza artığı demir bir tekne
Paslı mı paslı, eski mi eski ama.
İstiridyenin biri
Yapışıp kalmıştı böğrüne.
Tepesinde martının biri
Dönüp duruyordu,
İkide bir
Göz atıp atıp tekneye
"Hımmm..." diyordu;
"Bu tekneyi görmüşlüğüm olacak..."
"Tamam tamam..., görmüştüm ben bunu."
(Bir Allahın kulu çıkıp ta hani
Evet evet, görmüştün, yahut
Hadi canım sen de
Nereden görecekmişsin, demedi.)
Neyse...,

Martı gene
Dön babam dön
Aklı-fikri hep
Görmüştüm..., görmemiştim...,
Derken küüüt edip seninki
Tekneye bir güzel toslamasın mı...;
Ne kafası kaldı, ne gagası,
Kendi de paaat denize.
(Bir Allahın kulu çıkıp ta hani
Başını çevirip buna bakmadı bile.)

Kitagawa FUYUHİKO
(1900 -)
(K. İ. - F. R.)

★

Çin

YALVARIRIM SANA

Yalvarırım sana Chung
Efendimsin, beyimsin
Dadanma böyle bizim köye
Kırma bizim söğüt ağaçlarını
Ben kim, seni sevmek kim
Ödüm kopuyor anamdan babamdan
Şey yani... aslını ararsan
Chung, seviyorum seni ama
Şu anamın babamın söyledikleri
Yenir yutulur söz değil ki...

Yalvarırım sana Chung
Efendimsin, beyimsin
Atlayıp durma bizim duvardan
Kırma bizim dut ağaçlarını
Ben kim, seni sevmek kim
Ödüm kopuyor bizim yeğenden
Şey yani... aslını ararsan
Chung, seviyorum seni ama
Şu bizim yeğenin söyledikleri
Yenir yutulur söz değil ki...

Yalvarırım sana Chung
Efendimsin, beyimsin
Dadanma böyle bizim koruya
Kırma bizim T'an fidelerini
Ben kim, seni sevmek kim
Ödüm kopuyor söz olur diye
Şey yani... aslını ararsan
Chung,seviyorum seni ama
Şu onun-bunun dedikodusu var ya
Yenir yutulur söz değil ki.

(Anonim)
(E. D. Edwars)

★

K o r e

DOST ÖZLEMİ

Hey kardeşler, hey bacılar,
Yıkılmış duvarlar dibinde
İki büklüm çöküp oturmuşken
Söylediğim türküyü siz de
Duyuyor musunuz, duyuyor musunuz?

Hey kardeşler, hey bacılar,
Şu kırık buhurdanda

Titrek ellerle yaktığım
Ödağacının kokusunu acaba
Alıyor musunuz, alıyor musunuz?

Hey kardeşler, hey bacılar,
Gözüyaşlı dikilmiş beklerken
Surların dışında böyle
Gönlünüzdeki yer için özlemle ben
Görüyor musunuz, görüyor musunuz?

Lee Kwang-Su
(P. P. Hyun)

★

H i n d (Sanskrit)

A K Ş A M

Bak nasıl sevgilim şimdi
Güneş suya vuran ışıklarıyla
Başladı batı ufuklarında yeni yeni
Altın bir köprü uzatmaya.

Eğik dallarda tünemiş tavuskuşları
Tutup tutup içiyorlar sanki
Günün o ölgün ışıklarını
Altın kesilinceye kadar yelpazeleri.

Artık nilüfer de kapanıyor.
Ama büyük bir isteksizlikle
Acaba arı gücendi mi diyor
Kapıyı örttüm diye teşrîfine.

Parlak güneş arabasını çeken atlar
Gergin boyunlar, sallanan yeleleri
Ve sorguçlarıyla uzakta görünüyorlar
Okyanus karanlığında günü boğar gibi.

Gün battı uykuya daldı gökler
İşte her ihtişamlı yol böyle son bulur
Ne kadar yüksekse çıkılan tepeler
Düşüş o kadar derin uçurumdur.

Batıda kanrengidir ışık lekeleri
Ve esmer bir kızıllıktır sönen uzaklarda
Buğusu üstünde bir pala sanki
Uzanmış kalmış savaş meydanında.

Görüş yanılıyor artık her yerde
Çevremizde, önümüzde, ardımızda
Gecenin sînesi örtüyor sessizce
Dünyayı büyük, siyah bir karanlıkla.

Başlıyor gülen ay yükselmeye
Işıkla irkiliyor dalmışken dünya
Ve ısrarla didikliyor didikliyor gece
Döküyor göğün sırlarını ortaya.

Ayın parmakları kımıldatıyor
Gecenin kuzgunî saçlarını yer yer
Tertemiz zambaklar gözlerini kapatıyor
Konsun diye aydan yüzüne öpücükler.

(Kalidasa'dan)
(A. W. Ryder)

A c e m

MECNUN VE ŞEMS

Sevdi Mecnun nice sevda ile Leylâ'yı
Ama Leylâ bırakıp gittiği gün tek kaldı,
Şems-i Tebrîz -ne garip- kendine âşıktır
Ama kendinde bulup gördüğü şey TANRI.

Şems-i Tebrîzî
(Puran Singh)

★

T ü r k

GEL BİZE BUYUR BİZE

Gel bize kim olursan
Kim olsan buyur bize
İster dinsiz imansız
Putperest ol isterse.

Ümitsizlik meclisi
Değil dergâhımız ki
Nice bozsan tövbeni
Gel gene buyur gene.

Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî
(1207-1273) (L. S. A.)

★

A r a p

TANRI'NIN YÜZÜ

Her varlığın nihâyeti hiçtir... çöker, ölür.
Tek saltanat nihâyetedek hep ömür süren
Yalnızca Tanrı'nınkidir. Ancak odur kalan.
Bir öyle şan-şeref ki ezelden değişmemiş,
Yalnız onun bu devce güzellikle ihtişam,
Bir öyle ihtişamla cömertlik ki şaşmamış.
Her varlığın nihâyeti hiçtir... çöker, ölür,
Yalnızca Tanrı'nın yüzüdür devrolup giden.

(Anonim)
(E. Arnold)

Yahudi

GECE, YILDIZLAR, ATEŞBÖCEKLERİ

Bir masal anlattım minicik oğluma
Uyudu kaldı.
Herkes bilir minicik çocukları
uyutmak için
Onun-bunun anlattığı masalları.
Bir varmış, bir yokmuş
Bir tane minicik kuzu varmış
Bu minicik kuzu sık ormanda
Yolunu kaybetmiş.
(Zavallı, zavallı kuzu.)
Sonracığıma, oraya bir tane kurt gelmiş,
Ama bir tane aç kurt ha...
Minicik kuzunun yolunu kaybetmesi,
Kurdun aç kurt olması da eldebir tabiî.
(Zavallı, zavallı kurt.)
Gece, yıldızlar, ateşböcekleri
Bir baba olarak, yıldızlar
Ateşböcekleri ve minicik çocuk arasında
Ne kalıyor artık bana yapacak?..
(Zavallı, zavallı kurt.)
Yavrucuğum, iyisi mi sen uyu da
Yıldızlar ve ateşböcekleri arasında
Görme bari benim yüzümü.
(Zavallı, zavallı minicik kuzu.)
Ne kadar da uzaklarda kaybettin yolunu
Ne kadar da içine daldın ormanın.
(Zavallı, zavallı çocuk.)
Uzaklaş kurt, uzaklaş
Yatağından

Oğlumun.
Bakma kurt, bakma öyle
Boğazına
Oğlumun.
(Zavallı
Zavallı
Kurt.)

H. Leivich
(1888 -)
(J. Sloan)

★

R u s

GÖZYAŞLARI

Vurdumduymaz dünyamızın
Sayıdan saygıdan uzakta
Keyfince döndüğü sıralarda
Vakitli-vakitsiz, geç-erken
Karanlıkta, gözlerden saklı
Anlatabilmeden öte dökülen
Gözyaşları... insan gözyaşları...
Ama dinmeksizin dökülen
Bu, sonbaharda gecenin geç saatleri
Ardı-arası kesilmiyen
Bitmiyen tükenmiyen
Uzun bir yağmur sanki...

Fiyodor Tiyuçev
(B. D. - A. Yarmolinsky)

L â t i n

ELEŞTİRMECİLER VE AŞÇILAR

Okuyan, dinleyen hoşlanıyor eserlerimden
E bazı yazarlar hazmedemiyorlarsa n'apalım yani
Eşe-dosta ziyafet çekince ben, aşçılar değil
Konuklar övsün diye beklerim yemeği.

Martial
(J. Harrington)

★

Y u n a n

CİMRİ İLE SIÇAN

Cimri Asklepiades bir sabah -tesadüf bu ya-
Evinde bir sıçanla karşılaştı
Ve şöyle nutuk attı sıçancığa:
"A iki gözüm sıçancığım, acaba senin
"Ne işin var ola ki buralarda?..."
Fıkır fıkır güldü sıçancık ve
Şu oturaklı cevabı kondurdu ona:
"Yiyecek-içecek umduğum yok senden,
"Topu topu yatacak bir yer, hadi hadi korkma."

Lucilius
(D. Fitts)

İspanyol

ÜÇ TEHLİKE

Hep okuyup-üflemeli adam
Gemiye binmeden önce
Asker olunca iki sefer
Evlendiği gün üç kere.

(Anonim)
(H. Ellis)

★

İtalyan

ASKERLER

Biz
Sonbaharda
A
ğaç
lar
da
ki
Yap
rak
lar
ka
dar
Ö...mür...lü...yüz...

G. Ungarettei
(G. Cambon)

Alman

SESSİZ SAAT

Kim ağlarsa dünyanın biryerinde
Kim ağlarsa -ama birşey yokken-
Bana ağlar bana.

Kim gülerse geceleyin biryerden
Kim gülerse geceleyin -ama birşey yokken-
Bana güler bana.

Kim dolaşır durursa dünyanın biryerinde
Kim dolaşır durursa dünyada -boşuboşuna ama-
Banadır yolculuğu.

Kim ölürse dünyanın biryerinde
Kim ölürse dünyada -ama birşey yokken-
Benim yüzüme bakar.

Rainer Maria Rilke
(J. Lemont)

★

Fransız

YABANCI
(Mensur Şiir)

— Ey anlaşılmaz adam, söyle bakalım, ananı mı daha çok seviyorsun, babanı mı, bacını mı, kardeşini mi?

— Ne anam var, ne babam, ne bacım, ne kardeşim.
— Arkadaşlarını mı?
— Öyle bir kelime kullanıyorsun ki bugünlerde artık benim için bir anlamı kalmamıştır.
— Peki vatanını mı?
— Ne enini-boyunu bilirim, ne de nerede olduğunu.
— Peki, güzelliğe ne diyorsun bakalım?
— Bayılıyorum ona... Tanrı gibi... ölümsüz...
— Hım..., altına ne buyrulur?
— Sen Tanrı'dan ne kadar hoşlanmıyorsan, ben de altından o kadar hoşlanmıyorum.
— E peki, neyi seviyorsun en çok öyleyse, ey yabancıların antikası?
— Bulutları seviyorum bulutları... bulutlar ki geçerler giderler... üstümüzden... o görülmedik güzellikteki bulutları...

Charles Baudelaire
(S. Merrill)

★

İngiliz

DIRDIR AVRAT VEYA SEN İŞİN SONUNA BAK

Dırdır bir karı almıştı benim ahbaplardan biri
Geldi anlattı bana bütün başına gelenleri;
Dedi "Karı değil a, kudurmuş delinin biri benim avrat."
"Vah vah, birader," dedim, "işte bu çok berbat."
"Yoook, pek öyle değil," dedi , "çünkü onun sayesindeydi,"
"Ev-bark sahibi oluşum, üstelik para, arâzi."
"**Yaaa**, bu iyi işte," dedim.
"Yoook, pek öyle değil," dedi.

"Çünkü ben mahkemeye verdim kayınbiraderi,"
"Kayınbirader de beni mahkemeye verdi,"
"Ben kaybettim davayı; bastık yani tongaya,"
"Paraların da gitti hepsi mahkeme masrafına."
"Yaaa, işte bu çok kötü," dedim.
"Yoook, pek öyle değil," dedi.
"Eh, karar gereğince ev ona kalıyordu,"
"Ama borçlanıyordu bana seksen Yorkshire koyunu,"
"Koyunlar da hep semiz, hep esaslı olacaktı haaa,"
"Oooo," dedim, "işte bu çok iyi senin hesabına."
"Yoook, pek öyle değil," dedi.
"Aldık almasına ya koyunların hepsini,"
"Teker teker kelebeğe tutulup gebermezler mi..."
"Yaaa, işte bu çok kötü,, dedim.
"Yoook, pek öyle değil," dedi.
"Eh," dedim, "bari yüzeyim şunları da,"
"Doldurup yağlarını meşeden bir fıçıya,"
"Kış için erzak olur, eritir eritir yerim."
"Eh bu öncekilerden daha iyi," dedim.
"Yoook, pek öyle değil," dedi.
"-Şükür-, beceriksiz bir arkadaşın yardımıyla,"
"-Koyunları yüzüp te yağını eriteceğiz hani ya-"
"Ateş sıçradığı gibi kızgın yağın üstüne"
"Kükürtlü kibrit gibi tutuştu bizim hâne,"
"Yandı bitti kül oldu..."
"Yaaa, işte bu çok kötü," dedim.
"Yoook, pek öyle değil," dedi;
"Sen işin sonuna bak, çünkü:"
"Yanan ev benim dırdır avradın tepesine çöktü."

(Anonim)

A m e r i k a n

RİCHARD CORY

Ne zaman inse Richard Cory kasabaya,
Gözlerimiz kaldırımdan ona dikilirdi:
Kibar adamdı vesselâm saçından tırnağına,
Övülmüş te yaratılmış, boy-bos aslan gibi.

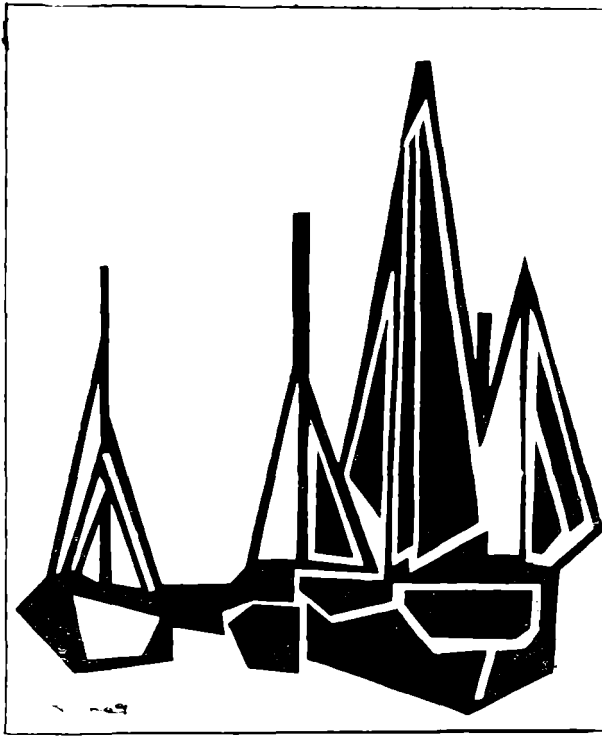
Kılık-kıyafet, çeki-düzen hep yerliyerinde,
İnsan adam, konuşsa ağzından bal akardı;
Gönüllere heyecan verirdi bir "günaydın" dese,
Yürürken gözler onda, millet ona bakardı.

Zengin adamdı, Kârun gibi mubarek,
Esaslı yetişmişti her türlü incelikte;
Ne varsa onda vardı bizi imrendirecek
Ah derdik, biz olsaydık ya onun yerinde.

Gelzaman, gitzaman; ışık için biz işte-güçte,
Gursakta et yok, lânetle ekmeği şunu-bunu;
Sessiz bir yaz gecesi Richard Cory de
Çekildi evine, dayadı beynine kurşunu.

E. A. Robinson
(1869 1935)

HİKÂYELER

Tanju Üner

ALPSAL, Aysel

KIZGIN KUMLAR

Düşüncelerim, plâjın güneşi emmiş kızgın kumlarında yitik.

Hiçbir organının sahibi değilim. Hücrelerimin bile. Her biri benden kopmuş olmanın özgürlüğü içinde mutlu.

Bense, ne mutluyum, ne de mutsuz.

Sıcak, duygusuz bir kum tanesiyim ben. Denizin asırlarca döğdüğü, kocaman sarp bir kayadan öğüttüğü, küçücük bir kum tanesi.

Asırların ötesinden, eteklerime vuran dalgaların serinliği doluyor içime.

Önümde sonsuzluğa dek uzanan simsiyah bir deniz çalkalanıyor. Ben, koca sarp kaya, taş gözlerimi saran derin bir kayıtsızlıkla ta uzaklara bakıyor, boyuma yaklaşan güçlü dalgalara meydan okuyorum.

Denizin uğultusuna yalnız martıların sesleri karışıyor. Martılar beyaz kanatlarını ıslak, yapış yapış bir hüzünde çırpıyorlar. Hüzün aralıksız kabaran dalgalarda, çığlık çığlığa esen rüzgârda.

Hüzün, sarp gövdeme yapışmış, yeşil yosunlardan damar damar yüreğime sızıyor. Hüzün dalgalardan da güçlü. Biliyorum. Dalgalar değil ama bir gün beni bu hüzün eritecek, yokedecek.

Ürperiyorum.

— Deniz ne oldu?

Ertuğrul'un sesi, denizin uğultusunu bastırıyor. Hücrelerimi kumlardan tek tek topluyorum. Başımı kaldırıyorum. Ertuğrul'un korku ve kaygıyla örülü yüzünü görüyorum.

— Ödüm patladı, diyor. Bir şey oldu sandım.

Saçlarımı karıştıran eli, omuzumdan kollarıma iniyor. Gülüyorum. Yüzümü elinin üstüne koyuyorum.

Selma yanıma uzanırken:

— Deniz öyle güzeldi ki, diyor. Hayli açıldık. Ertuğrul'la Kenan yarıştılar. Mehmet'le ben de hakem olduk. Görsen ne

yarış, ne yarış. Ertuğrul motör, Kenan tek kürekli kayık. Sonucu anla artık.

Cümlesinin sonunda, sesindeki kırıcılığı yumuşatmak için olacak, gülüyor. Ama sinirli gülüşünden bile küçümseme dökülüyor. Yan gözle Kenan'a bakıyorum. O da karısının gülmesine katılıyor. Kızıyorum. Höf! Ne anlayışsız. Selma yüzüne karşı alay ediyor da bana mısın demiyor! Ne adam be!

Zaten oldum olasıya Kenan'a kızarım. Çocukluğundanberi herkes işletirdi onu. Teyzemin oğlu olduğunu söylemeye utanırdım. Ne yapayım, derdi hep, insanların söylediklerinden başka türlü düşünebileceğini kavrıyamıyorum.

Kavrıyamazmış! Hıh! Kavrıyamaz ya! İşine gelmez de ondan. Böyle güvenli, kimsenin yıkamıyacağı bir mutluluk içinde sırıtıp yaşamak varken, her olayın ardındakini aramak da neymiş! Çevresine çekmiş bir mutluluk duvarı, şüphenin tozu bile geçmiyor kendi yanına. Belki de bilerek yapmıyor bunu. Yaradılışı böyledir.

Yaradılış, maradılış, aklını almaz benim bunu. Herşey bu derece ortada olsun da, sen serin serin otur. Olacak iş değil.

Benim bildiğim, hayat, rezilce aldatmalar ve aldatılmalar kördüğümü. Ya aldatacaksın, ya da buz gibi aldatılacaksın. Çıkar yolu yok bunun. Pis şey ama n'aparsın yaşamanın kuralı bu. Her mutluluk bir oyun ve düzen üstüne kurulu. Zavallı mutlu, beklemediği bir gün, önünde ardına dek açılan pencereden herşeyi görüp mutsuzluğun kara dibine tepetakla düşer. Enayi yerine konmuş olmanın utancı da caba.

Hem de ne utanç. Önümde açılan her pencereden sonra kendimi nasıl toplıyabildiğime hep şaşarım. Dayanıklı bir nesneden dokunmuşum anlaşılan. Kolay kolay yıkılmıyorum. Yıkılmıyorum da ne oluyor sanki!

Kulağımın dibinde Kenan'ın kalın, boğuk sesi:

— Uyudun kaldın mı kuzum? Biz denize gireceğiz, sen yine gelmiyor musun?

— Biraz daha güneşleneceğim.

Selma, boğuk sesiyle:

— Ben gidiyorum, diyor. Kimsenin nazım çekemem.

Aldırma, diye göz kırpıp karısının ardından koşan Kenan'a da kırıtarak yürüyen Selma'ya da bozuluyorum. Ertuğrul'a:

— Sende git, diyorum.

Arkalarından bakmıyorum bile.

Bir süre yanımda konuşan kızları dinliyor, anlattıkları kişilerden örülü bir hikâye kuruyorum kafamda. Canım sıkılıyor sonunda. Bir daha Selma'yla bir yere gitmiyeyim, diye düşünüyorum.

Kalkıyorum. Yürürken kumlar ayağımı yakıyor.

Deniz de kumların üstü gibi kalabalık. Top oynıyanlar, de-

niz şakaları yapanlar yüzenlerden fazla. Sular göğsüme gelene dek yürüyorum. Birden bırakıyorum kendimi. Vücuduma sarılan serinlikte hafifliyorum.

Biraz açıldıktan sonra, arka üstü uzanıveriyorum sulara. Oh kekâ! Gözlerim göğün, kollarım denizin mavisiyle sarılı. İki mavilik arasında kurulu mutluluk beşiğinde sallanıyorum. Dünya her şeye rağmen pek fena sayılmaz, diye düşünüyorum. Deniz ve aşk üstüne bir melodi mırıldanıyorum.

Birden sulara gömülüveriyorum. Çırpınırken, gözlerimi kırpıştırarak bana bu şakayı yapanı görmeğe çalışıyorum.

Nermin'miş. Bizim Leslie Caron Nermin. Çekik yeşil gözleri yaptığı şakayla bağdaşmıyan bir anlamla bakıyor.

— Seni burda göreceğimi hiç sanmıyordum, diyor. Yüzünü tam görene dek yanıldım sandım.

— Yanılmamışsın. Ben benim, diye gülüyorum. Kenan'lar ve Ertuğrul'la geldim.

— Ertuğrul'la nişanlandınız değil mi?

— Yok canım, nerden çıkardınız bunu. Onları kaybettim. Şöyle bir bakındım, bulamadım.

— Ben gördüm. Sağdaki kayığın arkasındalar.

Allahaısmarladık, deyip dalıyor. Yüzü tuhaf.

Gösterdiği yana yüzüp kayığa tutunuyorum. Basıyorum. Su göğsümde. Ön tarafa geçiyorum. Ertuğrul'la Selma'yı görüyorum. Kenan yok. Nermin'in yüzündeki anlamı hatırlıyorum. Nermin de Selma'nın yüzme bildiğini bildiği için bu öğretme pozundaki sarılmayı yutmamış.

Gökyüzüne bakıyorum. Atılmış pamuk gibi ak ak bulutcuklar duruyor başımızın üstünde. İki martı denize dalıp çıkıyorlar. Birinin ağzındaki küçük balık düşüyor.

Kenan görseydi bu manzarayı ne düşünürdü acaba? O ne düşünürse düşünsün. Düşüncesinin de, kendisinin de canı cehenneme. Benim gördüğüm.. Ne sersemim... İlk şaşkınlığını geçtikten sonra yüreğim atışını hızlandırdı. Ne var ki, ortada yeni bir şey yok ki. Hep eski hikâye. Ben aldatmadığıma göre... Olacağı buydu. Karşılarına geçip de ağzı bir karış açık onları seyretmenin ne anlamı var? Yoo, kıskançlık falan duyduğum yok. Hiçbir şey duyduğum yok. Yüreğimin atışı mı? Ona boş ver. Serserinin biri o. Öyle olmasa böyle delirmiş gibi çırpınıp durur mu? Hıh. Benim de aldırdığım var da sanki ona. Ne o, ne de başkası umurumda değil.

Sessizce çekip gitsem mi? Yoo! Düşünmekle caymam bir oluyor. Bir süre daha duruyorum kendimi belli etmeden. Mutlu, kıvançlı kahkahaları boynuma dolanıyor. Dolanıyor... Sıkıyor bayağı. Ama aldırmıyorum. Ben aldırmıyorum ben. Kanıksadım artık bunları. Olaylar beni etkilemiyor. Etkilemiyor biliyorum ama, yine de gülmeleri kalın bir halat gibi boynu-

ma sarılıyor. Şaşıyorum. Hele şu yüreğimin deliliğine de ne demeli? Boş ver. Tedirginliğimin nedeni belli. Şunlara baksana bir kez. Yetersiz oyuncularla sahneye konmuş bir güldürü seyrediyor gibiyim. Gülemediğim için de tedirginim. Hepsi bu işte. Başka bir nedeni yok bunun.

Biraz daha yaklaşıyorum yanlarına. "Merhaba çocuklar," diye sesleniyorum. Yüzlerindeki şaşkınlık öylesine belirli ki, ellmi uzatsam çizgi çizgi yakalıyacağım. Şaşkın, korkmuş, hareketsiz duran iki insana bakıp gülüyorum. "Devam edin, diyorum. Oyununuz çok eğlenceliydi, devam etmeye değer."

Yüzerek uzaklaşıyorum oradan. Yüreğim sessiz atışlarını denizin derinliklerine yolluyor. Kollarıma sarılan denize: "Tatasalanma adaşım, diyorum. Ben alışığım buna. Yaa! Ne sandın sen? Ağlıyacağım falan filan. Değil mi? Yok öyle şey. Biz bu hayat denilen haytanın ne mal olduğunu öğreneli epey oldu. Anladın ya. Onun için tınmam. Kazık atan ister sevgili olsun, ister arkadaş, isterse hiç tanımadığım bir yabancı olsun. Farketmez. Hepsi vız gelir bana. Ama madem böyle, sen niye aldatmıyorsun diye aklından geçer. Değil mi? Allah kahretsin, yapamıyorum adaşım. Kimseyi aldatmak gelmiyor elimden. Bir aldattığım var. O da kendim. Bak bir de demindenberi seni aldatmağa uğraşıyorum. Gülme. Biliyorum yutmuyorsun. Ben de yutmuyorum yaa... Ne yaparsın. kendi kendime yutuyormuşum gibi göstermem gerek. Yoksa senin kumlarına sarılıp bir daha yukarı çıkmamalıyım. Ya işte böyle adaşım. Şimdilik hoşça kal."

Elim kumlara değince sığa geldiğimi anlıyorum. Kalkıyorum. Su diz kapağımda bile değil. Dalgınlığıma gülüyorum.

Ayağıma batan kızgın kumların üstünde yürürken, aldatmanın da kendine göre bir tadı olmalı, diyorum. Bir daha sefere ben de deneyeceğim.

Plâj şemsiyemizin yanına gelince bir an gözlerim duş yapan ve kabineye koşa koşa gidip giyinen hayalimin peşine takılıyor. Yoo, hayır. Ben onun ardından gitmiyeceğim. Kaçmak bu. Şu saçmasapan günlerin geçmesini beklemekten bile kaçınıyorum da bundan mı kaçacağım. Haydi sende!

Oturuyorum. Avucuma aldığım kum tanelerinin parmaklarımın arasından dökülüşüne bakıyorum. İşte ömrüm de, bu kum taneleri kadar birbirinin eşi, bunlar kadar anlamsız günler yığını. Ömrümü de böyle avuçlamak, yerlere çalmak istiyorum. Ömür denilen şu nesnenin kum tanesince bile değeri yok gözümde.

Bütün oyunları birbirine benziyor. Aşkları bile. Hepsinin başlangıcında bir ömre yetecek mutluluk ve sevgi bulduğumu sanıyorum. Sanıyorum da ne oluyor. Hiç. Hep sanmakla ka-

lıyor. Şaştığım, umudun canıma yapışmış gibi bitmek için, onun çıkmasını beklemesi.

Hepsinin sonunda, beni zaman zaman tedirgin edecek, gittikçe anlamını yitiren bir sürü tatsız anı yığılıp kalıyor avucumun içinde. Hepsi de birbirine karışıyor. Hep aynı hikâyeyi yaşıyorum. Hep aynı pis hikâyeyi. Her son, ilk başlangıca bağlanıyor. Kişiler bile aynı sanki.

Bıktım artık bu hiç değişmiyen hikâyeden. Bıktım. Anladın mı BIK-TIM. Bıktım diyorum sana. Anlamıyor MUSUN?

— Deniz ne oluyorsun kuzum? Herkes sana bakıyor.

Başımı kaldırıyorum. Nermin. Kimseyi görmüyorum. Hiçbir ses kulağıma erişmiyor. Bağırdığımı biliyorum. Yanıma oturan Nermin'e:

— Hepsinin canı cehenneme. Hepsinden tiksiniyorum, diyorum. Kalk git burdan. Kalk git.

Nerminin, "Seni anlıyorum. Üzülmeye değmez. Kendini boşu boşuna harcıyacaktın. Zaten sana baştan da demiştim." diyen sesi kulaklarımdan girmiyor. Belki gözlerimle anlıyorum. "Git! Git! Nermin burdan, daha fena olacağım burda kalırsan." diyorum yavaş bir sesle.

Kalkıyor. Yüzüme bakan gözlerinde üzüntü diken diken.

Ardından bakıyorum. Benim için üzülüyor. Üzülecek bir şeyim yok ki benim. Yok bir şey. Yalnız... Geçti o da. Budala gibi ağlıyorum. Ne var ağlıyacak sanki. Kumların üstüne uzanıp yüzümü kollarımın üstüne koyuyorum.

Nerminin kendini harcıyacaktın, lâfı dolaşıp duruyor kafamın içinde. Bunu baştan da söylemişti. Harcıyacak mışım. Sanki kiminle ve neyle geçerse geçsin, günler harcanmış olmuyor mu? Ben pişman değilim. Zaten ne gelir elimizden, bize verilen günleri harcamaktan başka.

Hiçbir şey düşünmemeliyim. Hiçbir şey. Ertuğrul dönene kadar kendimi toparlamalıyım. toparlamalıyım.

Gözlerimi sıkı sıkı yumuyorum. Her şeyi atıyorum kafamın içinden. Her şeyi. Bir tek deniz kalıyor kafamın içinde. Adaşım.

Kocaman dalgalar sarp gövdeme aralıksız vuruyor. Vuruyor. Dalgalar yalnız. Dalgalar kimsesiz!

Martılar kanatlarını kapkara bir yalnızlıkta çırpıyorlar. Yalnızlık dalgalarda köpük köpük. Balıklar da pul pul.

Deniz yalnızlığı içinde kükrüyor.

ARDAĞI, Adnan

SİZ GİTTİKTEN SONRA

Sevgili anneciğim,

Tren ayrılana kadar arkanızdan elimi salladım. Sen ağlıyordun anneciğim. Kardeşimle göz göze geldiğim zaman içimden bir şeylerin aktığını ve boğazımın bilemediğim bir yerine gelip durduğunu duydum. O, gülümsemeye çalışıyordu. Hemen sana baktım. Dudaklarını ısırıyor ve seni yolcu etmeğe gelmiş arkadaşlarına teker teker elini sallıyordun. Babam arkamdaydı. Rengi o kadar solmuştu ki, gözlerini yalnız sana çevirmişti. Treniniz gözden kaybolana kadar elini salladı. Sonra dakikalarca treninizin uzaklaşmasını seyretti.

Arkadaşların babama, "Allah kavuştursun" dediler. Bana da söylediler.

Babam işine gitti. Arkadaşlariyle eve döndüm. Kapının altından gazeteler atılmıştı. Onları sen ancak yatağında okumaya vakit bulabilirdin. Gazeteleri aldım. Radyonun altındaki masaya koydum. Ev o kadar sessizdi ve her şey o kadar anlamını kaybetmişti ki, ne yapmam gerektiğini düşündüm. Senin terliklerin kapının kenarındaydı. Bir yıl onları kullanamıyacaktın. Elime aldım. Sıcaklığı daha gitmemiş gibi geldi bana. Usulca yerine yerleştirdim. Yatak odanıza girdim. Babam yatağını olduğu gibi bırakmıştı. Seninkinde ise bir kırışıklık yoktu. Ne kadar güzel yapmıştın yatağını. Babamınkini düzelttim. Seninki kadar olmadı. Artık ev işleri bana kalmıştı. Sandığın üzerinde kardeşimin şapkası duruyordu. Kardeşim onu çok severdi. Oradan mutfağa geçtim. Uzun bir yolculuğa çıkmak üzere hazırlanmana rağmen. bütün bulaşıkları yıkamıştın. Hepsi bir kenara dizilmişti.

Bir şeyler atıştırıp okula gitmeliydim. Canım hiçbir şey yemek istemedi. Önlüğümü giydim. Okula gittim.

Akşam, arkadaşlarımla eve döndüm. Kapıda bisiklet duruyordu. Kardeşim onu gitmeden önce iyice silmişti. Biliyorsun, bana beş dakika için vermezdi. Arkadaşlarımın bisikletleri vardı. Ben ona yalvarırdım. Sonunda, bak, derdi. beş dakika izin sana. Yolun kenarına otur, daha beş dakika olmadan, haydi in bakalım, derdi. Şimdi bisiklete istediğim kadar binebilmek elimde. Ama nedense canım istemiyor. Yarım saat sonra babam işinden döndü. Hiç yapmadığı, ya da ender yaptığı şeyi yaptı. Beni öptü, nasılsın kızım, dedi. İyiyim ba-

bacığım, dedim. Üşümüyorsun ya? diye sordu, hayır, dedim.

Elinden çantasını bıraktı. Sigarasını yaktı. Ve duvara iliştirdiğin kâğıdı okumaya başladı. O kâğıda sen, hava gazını yatarken kontrol etmemizi, en son yatanın bir diğerinin üzerini örtmesini, ütü yaptıktan sonra, fişi prizde unutmamamızı, iki günlük yemek yapıp bıraktığını ve onları ısıtarak yememizi, daima üşümiyecek şekilde giyinmemizi, dışarı çıktıktan sonra, kapının iyi kapanıp kapanmadığına bakmamızı yazmıştın. Babam o kâğıdı okuduktan sonra, gözü radyonun önünde duran resmine çevrildi. Öylece kaldı. Nefes bile alamıyordum. Sonra pencerenin önüne gitti, tıpkı trenin arkasından bakar gibi, uzaklara baktı.

Ortalığı süpürdüm. Bıraktığın yemekleri ısıttım. Sofrayı kurdum. Karşılıklı masaya oturduk. İkimiz de susuyorduk. Babam, şimdi Türkiye'yi terketmek üzereler, dedi. Sesimi çıkarmadım. Onun hep sizinle meşgul olması beni hem sevindiriyor hem de üzülüyordu. Sesinde bir titreme vardı. Onun için gözlerine bakamıyordum. Baksaydım, ya onun ıslanmış gözleriyle karşılaşacak, ya da o benim ağlamak üzere olduğumu anlıyacaktı. Lokmalar boğazımdan aşağıya gitmiyordu. Yemek bitince kalktık. Babam ilk defa tabakları mutfağa taşıdı. Sıcak su hazırdı. Hemen bulaşıkları yıkadım. Sen öyle yapardın, babama kahvesini getirdim. Biliyordum şekerli kahveyi severdi. Teşekkür etti. O gece erkenden yattı. Kardeşimin yatağı boştu. Gece daha karanlık geldi. Biliyorsun, yatmadan önce yataklarımızda babamdan gizli Pekosbil okurduk. Babam yattıktan ve bize uyumamızı söyledikten sonra, bir süre beklerdik. Kardeşim hemen kalkar, ışığı yakar ve geç vakitlere kadar kitap okurduk. Onun yatağı senin düzelttiğin gibi idi. Yalnızlığı çok yadırgadım. Uzun zaman gözlerime uyku girmedi.

Sevgili anneciğim, şuramda bir ağrı var, bir türlü gitmiyor. Ağlasam açılır mıyım acaba? Dışarıdan, arada bir geçen otomobillerin sesi geliyor. Çok zengin olursak alacağımız otomobilin Mersedes olmasını isterdin. Ama bu gece daha iyi anlıyorum ki, en büyük zenginlik birarada olmakmış.

.

Sabah kalktığım zaman babamı gitmiş buldum. Kendi kendine çay yapmış ve bir dilim ekmeğe yağ sürerek yemiş. Önlüğümü ütüledim. Aklımda yazdıkların. İşimi bitirdikten sonra fişi prizden çektim. Okula giderken kapıyı iyice kapadım.

Akşam eve döndüğüm zaman, babamı balkonda otururken gördüm. Evin önündeki çocukları seyrediyordu. Kardeşim de onların arasında olurdu. İyi biliyorum ki, kardeşini düşünüyordu. Sonra beni gördü, öyle güzel gülümsedi ki, onun memnun oluşuna sevindim. Kapıyı açtı. Beni öptü. Ben de

bütün gücümle ona sarıldım. Nasıl oldu, bilmiyorum, birden kendimi ağlar buldum. Sanki ağlamak içimden boşalıyor ve ben ağlamama engel olamıyordum.

Babam hiçbir şey söylemedi. Hemen yüzümü yıkadım. Üzerimi değiştim.

Yemekleri ısıtmak üzere mutfağa giderken, babam çağırdı. Bu akşam lokantaya gitmek ister misin, diye sordu. Olur dedim.

İlk kez büyük bir lokantada yemek yiyordum. Beyazlar giyinmiş garsonların babamın önünde eğilişlerini görünce, babamı daha yaşlı buldum. Hoşuma da gitmedi değil. Bana listeyi uzattı. Ne yemek istersin kızım, dedi. Listeye baktım. Neler yoktu. Bir türlü seçemiyordum. Şiş köfte olsun, diyebildim.

Babam da şiş köfte istedi. Masada sevdiğim hardal da vardı. Güzel bir salata geldi. Sonra pilâv yedim. Pilâvı bitirince garson elindeki listeyi bana tuttu, tatlı bir şey ister misiniz, diye sordu. Babama baktım. Başını salladı. Listeden burma tatlısını gösterdim. Babam sadece kavun yedi. Sonra yemeği bitirince hesabı istedi. Garson bir tabağın içinde hesap pusulasını getirdi. Babam cebinden bir yüz liralık çıkardı, garsona verdi. Ayrılırken, babam bozuk paralardan tabağa yüz elli kuruş bıraktı. Garson teşekkür etti.

Siz burada iken, birlikte geçtiğimiz caddelere gece soğukla gelmişti.

Üşüyordum. Babamın koluna girdim. Hatırlıyorsun değil mi anne, seninle olduğumuz zaman hep sana yapışırdık. İki tarafında bizler, öyle yürürdük. Şimdi babamlayım. Ama ona sana sarıldığımız gibi sarılamıyorum. Bunu çok kez düşündüm Nedendi bu? Seni daha çok mu seviyorduk? Ama, hayır, biricik babamın sevgisi daha başka.. Bir türlü çözemedim anne.. Belki bir gün, benim de çocuklarım olduğu zaman anlıyacağım.

Mektubun ertesi günü geldi. Postacıya kapıyı ben açmıştım. İngiltere damgalı mektubunun üzerindeki yazını hemen tanıdım. Babam odasında kitap okuyordu. Babacığım, anneme dan mektup var, dedim. Ona verdim. Birlikte okuduk. Ona canım diye hitap etmen o kadar hoşuma gitti ki.. Babam, otele yerleştikten sonra sokağa çıkışınıza ve vitrinlere yapışışınıza o kadar güldü ki.. Hele kardeşimin, bana bunu da al derken mağaza sahibinin İngilizce konuşması karşısında almaktan vazgeçmesine bayıldı. Rahatınızın iyi olmasına çok sevindik. İçimizin yumuşadığını duydum. Sesin evimizin içinde imiş gibiydi. Biraz sonra odaya tekrar girdiğimde mektubunu tekrar babamın elinde buldum. Yeniden okuyor ve gü-

lümsüyordu. Bana, baksana kardeşine, dedi. Mağaza sahibi İngilizce konuşunca alacağından vazgeçmiş.

Sevgili anneciğim, bu mektubumu babamdan gizli atıyorum.

Öyle sanıyorum ki, babamın ve benim mektubumu aynı zamanda alacaksın.

Bizi hiç merak etme. Boş kalan evde bütün gücümle babama yardım etmek, ona sizin uzakta oluşunuzu duyurmamak için çalışıyorum. Benim ağladığıma bakma. Dedim ya, elimde olmadan ağladım. Derslerime çalışıyorum. Bu yıl orta okulu pekiyi derece ile bitirmeye gayret edeceğim.

Senin ellerinden, kardeşimin gözlerinden öperim.

Biricik kızın
E. Ç.

N o t Siz gittikten sonra İngilizceye kalktım. Dokuz aldım.

Edward Hartwig: Fotoğraf

AŞÇI, Abdullah

MALIN GÖZÜ

Şu birinci, şu ikinci çizik; karıları, çoluk çocukları başlarında kışladıkça, bizim banka memurlarının iki yakası birarayа gelmez. Memur kısmı, bankada, yazar-çizer, gelenin-gidenin ağız kokusunu çeker, içtiği çayın-kahvenin parasını bir eksik vermek için, akşamüstü kahve ayakçısiyle kırk kere çekişir; karısıysa, gelsin yiyeyim, dikilsin giyineyim, ele-güne gösteriş yapayım sevdasıyla kocasını, kocasının aylığını hiç düşünmez. Bari çoluk-çocuk ayrı telden çalmasa. Memur evlerinde kırılan kırıldığı, dökülen döküldüğü yerde kalır. Bunca yılın odacısıyım, memur karıları arasında kadın kadıncık evinde oturanına, çocuklarını yetiştirenine, efendisinin emrini oynıyanına rastlamadım. Arzum, kursağımda kalacak bu gidişle. Tencere-kapak örneği, birbirine denk karıkoca eksik değildir ya, daha buralara düşmedi böylesi.

Bankada dışarı işine hep beni koşturduklarından, vakitli-vakitsiz, girip çıkmadığım memur evi kalmamıştır. Zili çalıp: "Hâfız" dedim mi, açıl susam hesabı, kapalı kapılar aralanır.

Neler görmüşümdür evlerde. Bereket sıkıdır ağzını. Bildiğimi başkası bilse, sır verip ser vermiyeyim, diye, erir, sızar, dal olur, ince hastalıktan hastanelere serer postu.

Bankada cinimdir, memur evlerinde salak. Kadınlar, göğüs-bağır açık, çıplacık bacakla azıcık daha karşımda konuşsun diye, anladığımı anlamazdan gelirim. "Hâfızın domuzu, domuzun hâfızı" denince de, çenemi ceketimin yakasına gömer, gülüveririm.

Memur evlerinin dışarda görülecek binbir işi çıkar; gazocağı bozulmuştur, ayakkabıların topuğu düşmüştür, çamaşırcı kadın bulunacaktır, çarşı fırınında kurabiye kızartılacak, yatağın-yorganın pamuğu atılacak, kış odunu yazılacak, reçele kavanoz, peynir kurmağa damacana aranacak, boş içki şişeleri, birikmiş gazeteler satılacak, sobalar, bozular temizlenecek, islenen yerler badana edilecektir. Bütün bu işlere ben bakarım. Yalnız bunlara mı? Evlerdeki eksiğe-gediğe, kadının titizliğine-pasaklılığına, sabah mahmurluğuna, öğle yorgunluğuna, ikindi diriliğine de ben bakarım.

Her adımda ak pembe dizkapaklar, uzun sabahlığın eteklerini sıyırmaz mı, soluğum sınk! öldüm! memur karısının ayaklarına atılasım, topuklarına, terliklerine, bastığı yerlere

burnumu süresim gelir. Güne isteksiz başladığı, dağınık saçından-başından, uykulu, sarı yüzünden bellidir. Öğle vakti masaya tabak, kaşık korken sinirinden mırıldanır durur memur karısı da, karnını doyurup kap-kacak yıkadı da, aynanın önünde allığını-pudrasını sürüyor mu, cap-canlı oluverir. Aynadaki yüzünde, saçlarının dökülüşünde yeni güzellikler bulunca, zevkten dört köşe olur. Komşu evlerinde tanıdık çekiştirilmez de, ne yapılır bu saatte, Allahaaşkına?

Karısındaki değişmeleri benden öğrenmeli memur kısmı. Ağzım da sıkıdır üstelik. Önemli şeyler bilirim ya, o değillikten dururum hep. Bilgim, meraktan, gördüklerimi unutmamaktan birikmiştir.

Sabahları, öğleleri, ikindileri, vakitli-vakitsiz, evlere gitmesem, sıkıntıdan patlarım, kıblemi şaşırırım. Küfür doğurur um sessizce. Ayak işlerine alıştım yıllardır.

Yerlimizden iki memurun ev halini bilmem. Yabancılarınkini kitap gibi okurum. Kitap-mitap hecelediğim yoktur ya, lâf olsun.

Evinin kenefini görmeden yeni gelen hiçbir memurun karısına iyi not vermem. Düşünceler hanesi açık kalmalı hani. Memur da, akşamüstü kahve ayakçısıyla çekişiyorsa: "İş yok bu herifte!" derim. "İnançsız, bencil, Rabbenâ Hep bana diyen takımından, açıkgöz enayinin biri. Kaptırmıştır yuları karısına, müdüre yaranmak için bankada kendisi yağcılık yaparken, karısı, evin demir parmaklıklı balkonunu süpürecek, yoldan gelene-geçene çıplak bacaklarını gösterecektir." dediğim şıp! çıkar. Memur, masasında, dağ deviriyormuşcasına pozlar takınıp kurumlanırken, ben, evde, kadına bakıp yutkunuyorumdur, şu memlekette kimler yiyecek bu karıyı diye düşüncelere varıyorumdur. Böyle lokmalar harcım değildir. Nasibim, çıplak bacaklara, etek gölgesi düşmüş ak pembe tenlere bakıp göğüs geçirmektir. Yangınlığımı, geceleri, evimde söndürürüm. Dil-ağız vermem ya, sezinler karım bir şeyler, sormaz. "Her Allahın günü bıktım senden Hâfız!" der. Hâfız falan değilimdir aslında. Bu adı, bana, müdürün yaşlı analığı takmıştır.

Yeni geldiklerinde kadının namazcı olduğunu bir görüşte anlamıştım. İkindi üstü kamyondan eşya indiriyordum. Ezan duyuldu o sıra. Baktım kadıncağız abdest alıp durur, bir kuru odaya mantosunu sermiş namaz kılıp durur. Boşalıp gider gitmez kamyon, terim-merim soğumadan, sıra bu sıra, dedim, abdest alıp namaza durdum. Sonra şapkamın sert güneşliğini hiç öne getirmeden denkleri çözüp odalara eşya taşıdım.

Şapka numarasını çarşı esnafından kapmıştım. Çoğu, namaz kıldığını, Tanrının yolunda olduğunu âleme göstermek

için, camiden çıktıktan yarım saat sonra bile, kasketinin güneşliğini, hep yanda tutardı.

Müdürün analığı, nasıl hâfız, dedi o gün, hâfız olup çıktım. Memur karıları, benden konuşurken, kocalarına: "Hâfız mahçup" falan derler ya, inanmam. Kadınlar da inanmaz söylediklerine. İnansalar, suçüstü yakaladıkları zaman, çapkınca: "Ah sen! Hâfızın domuzu, domuzun hâfızı!" derler mi bana? Demezler.

Aylığıma katlanıp yerime geçmek isteyen ne açıkgözler çıkar ya, çaktırmam dalgamı kimseye. Sorulduğunda, memur milleti gibi, işimden yakınırım.

Ayağına tez adamımdır bankada. Kulağım aynı anda bütün memurların dudak tıpırtısını, kalem tıkırtısını alır. Şu iş var bize git, densin diye, dört dönerim. Müşteriler bastırmadan memurların sabah çaylarını, kahvelerini söyler gelirim. Kimin, neyi, nasıl içtiğini, hiç unutmam. Memur kısmı, sabah sabah işe sarılamaz. Masadan masaya spor lâfı edilir. Şu takım, bu takımı yenmiştir, öbürüyle berabere kalmıştır. İlkokuldan başka okul yüzü görmediğimden boyunbağlı, ütülü pantalonlu efendiler gibi maç yârenliğine aklım yetmez. Yatsaydı karar kılar mıydım odacılıkta, efendi sırasına geçerdim. Memurlar gibi hızlı gazete okusam, spor yazılarını hep karnıma katacağım ya, beceremiyorum. Memur karılariyle o haftaki futbol maçlarından konuşsam! Bir dert ki...

Bugün evlere gönderilmezsem diye, her sabah kurdeşen çıkarırım. Kalem tıktıklarına hiç seğirtmek istemem. Öteki odacının koşmasını beklerim. Biri: "Hâfız, bizim evde şu iş var" demeli ki, içim ışısın. Bazı kere vakit öğleye iki saat kala hâlâ bir yere gönderilmemişsem, dalgam çakıldı mı acaba'ola diye kuşkulanırım. Yüzlerini araştırırım memurların. Kimi çalışmakta, kimi çalışıyor görünmektedir. Çalışıyor görünenlerin önlerindeki kâğıtlar, imzalarla, çizgilerle dolar, dürülüp bükülüp sepete atılır. Bankada bir kadın memur, yani liseden ayrılmış bir kız memur bulunduğundan erkek memurlar, birbirlerine, müşterilere, müdüre asık suratlı görünmek zorundadırlar. Liseden ayrılmış kız memur da, kara parlak satan göğüslüğüyle ciddî ciddî oturacak, aşk mektubu yazsa bile, kimseye sezdirmiyecektir. Arada bir Kredici Nazmi beyle iki çift lâf ederler. Onlar masadan masaya fısıldaşırken kolların bölmede, kız memurun ipek ince kara saçlarının örttüğü minik kulak memelerine dalar giderim. Yakışıklı bir bekâr memur gelse, şu kızı nikâhlayıp kurtarsa bankadan, gazocakları bozulsa, gitsem evlerine, seyretsem her yanını, derim.

Bir kalem tıktıkı piç eder düşümü, uyanırım, işime seğir-

tirim. Üstümde Nazmi beyin sert bakışı, benimle masaları dolanır.

Kredici Nazmi bey, kısa boylu, şişman, kırk yaşlarında, üç çocuk babası, kumara düşkün, spor toto hastası bir adamdır. Kendisi gibi şişman, iri göğüslü, güzel gözlü bir karısı vardır Nazmi beyin. Evine her gidişte bir hoş hallere uğrarım. Boğazımdan beynime doğru bir ateş yürür, iliklerim cıvıyıverir. Hele o önde, ben arkada, evlerinin merdivenini çıkarken kadının tombul baldırlarına yapışıvermek, tutuna tutuna ellerimi yukarılara çıkarıvermek, gücüm-kuvvetim kesilince, basamaklardan yuvarlanıp kafam çarpıla çarpıla en tatlı ölümle ölmek isterim. Başka memur evlerinde Nazmi beyin karısının havailiğinden söz açılır sık sık. Aylığının üç yüz-dört yüz lirasını kumara, totoya yatıran Nazmi beye hem kızılır, hem acınır. Nasıl olsa süsüne harcamıyacak mı kadın paraları, Nazmi bey de yatırım yapıyor, denir. Bu yatırım, arasıra kendi kocalarının cebine girdiği için, sevinirler bile öteki memur karıları.

Liseden ayrılmış kız memur, gerçekten acır Nazmi beye. Karılarını kötü yola iteliyen, kocalar değildir sanki. Böyle derin meseleleri ne bilir kız kısmı! O, acısın, masadan masaya Nazmi beyle konuşsun!

Kredici Nazmi beyle kız memur, fısıldaşıyorlardı. Kolarım bölmede, karşıdan, kızın çekme burnuna, yavru kuş ağzına, ayva tüyü yanaklarına, ipek ince kara saçlarının altından arada bir görünüveren kulak memelerine dalmıştım. Birden bankanın günlük gürültüsü sustu. Sağ elinin yalnız işaret parmağiyle değil, zangır zangır titriyen tüm koluyla beni gösteren Nazmi bey, şöyle haykırdı: "Bakın arkadaşlar!" dedi. "Şu namussuzun meymenesiz suratına bakın... Ne görüyoruz?.. Alçaklık, fitnelik, yalan, dolan... Neci bu herif?.. Bir odacı... Bankada en düşük ücretli adam... Ne iş görür?. Ortalık temizler, masaların tozunu alır, pencere camlarını parlatır... Bu adam, içerisi aydınlık bankamızda bir yüz karasıdır... Başka ne iş görür?... Bir kâğıdı, bu masadan şu masaya götürür... Daha başka?.. Evleı imizin ufak-tefek işlerine yardım eder... Bu Hâfız, evlerimizde karılarımıza yardımcı olacağına, kocalık işlerimizde bize yardımcı olmağı kurmaktadır... Mutfağında kocasına öğle yemeği hazırlıyan, akşama ne vurayım diye çıkmaz düşüncelere saplanan karılarımızı, çürük tahtaya bastırmak için dolaplar çevirmekte, orta okulda okuyan, on üç on dört yaşındaki kızlarımızın entari altında yeni tomurcuklanan göğüscüklerine, o çıkasıca, yeşil, yılan gözlerini dikip yutkunmaktadır... Bu sabah bizim

evde ne yapmıştır bu Hâfız, biliyor musunuz?.. Habersizce merdiven çıkan karıma saldırmıştır... Sonra mı?.. Yediği tekmeyle, çaputtan bir bebek gibi, aşağılara yuvarlanmıştır... Bana, şehirde, kumarcı deniyorsa, karımın günahına giriliyorsa, tek nedeni, bu Hâfızdır... Gündüzleri evlerimizde, yuvasına bağlı karılarımızda ayranını kabartan bir azgın bu adam... Kanısı, bu adamdan yakınmaktadır... İşte Hâfız... Masasında kendi halinde çalışan kız memur arkadaşımızı, az önce, çıkasıca, yeşil, yılan gözleriyle yedi bitirdi... Bu iiz düşmanı, bankadan, evinden, evinin bulunduğu sokaktan, sokağının bulunduğu mahalleden, mahallenin bulunduğu şehirden, bir kelimeyle memleketten atılmalıdır... Tâ ki, başka Hâfızlar türeyip..."

Bir kalem tıktıkıyla silkindim, vezneye seğirttim. Günlük uğultusu içinde banka, hâlâ, bir giren-çıkan tekkesi.

Kemal Gözek: Desen

BALABAN, Memduh

GÜCSÜZ ADAM

Dalgaların rıhtıma belirli aralar boyunca bütün gücleriyle çarpmalarından çıkan hırçın sesler, denizin bir sınıra vardığında bu sınırı sonunda aşamamanın doğurduğu kızgınlığının belirtisi gibi geldi adama. "Ne denli geniş de olsalar, sınırları vardı denizlerin de... Denizlerse, sınırlanmak istemezlerdi belki."

Yaradılışın denizlere bürünen biçimiyle, kendi çukurluklarının içinden kızgınlıkla köpürerek aşıp taşmak istemesinin sınırları vardı işte.. Rıhtımın taşlarına çarpan dalgalardan ileriye atılan suların, sokağın yarısına dek gelerek gücleri azalıp tükenecek, yeniden bu sular kendi çukurluklarına çekileceklerdi. Doğanın kızgınlığında bile, kendi sınırlarının belli bir ötesine geçememek gibi bir düzen vardı. Bu düzen yarın. öbür gün güneş açınca yeniden sağlamca kurulacaktı. Denizler sulardı, karalar da topraklar. Suların, toprakları binlerce yıl uğraşa uğraşa bir parça yemeleri, sınırlarını birazcık aşmaları çok önemli olay sayılıyor; kitaplara geçiyordu. Öylesine sağlam bir düzendi bu. Bu düzen binlerce yıllardan bu yana değişmiyordu, değişmiyecekti de.. İnsanlarsa bu sağlam düzendeki önemli anlama başçevirmiyorlar, kendi çukurluklarına kafalarını gömüyorlar, uyuşuyorlar, çevrelerini göremiyorlardı. Ya da, doğadaki bu belirli, sınırlı düzen içinde tıpkı. şimdi denizin şu kendi çukurluklarında duyduğu aşıp taşmak isteği gibi, insanlar kendi çukurluklarının içlerinde boşuna aşıp taşmak, bu düzeni zorlamak istiyorlardı. Oysa, içinde bulundukları düzenin belirliliğini, sınırlılığını unutuyorlardı hep; öleceklerini unutuyorlardı, öleceklerdi... "Biz insanlar yaşamayı, sevmeyi, birbirimize sokulmayı da böylece unutuyoruz; kendi çukurluklarımızın içinden aşıp taşmayı bir başka çukura kavuşmak için değil, o çukuru da boğmak için istiyoruz; kendimizin de tükeneceğini hiç düşünmeden.. Oysa şu deniziyle, şu yeliyle doğa hırçın da olsa, durgun da olsa bir gerçek."

Rıhtım boyunca yürüyen adam feylesofça bir üzgüntüyle bunları düşünüyordu. İçti mi feylesoflaşırdı. İçmeden de öyle bir görünüşü vardı ki, dairede ona, "Feylesof Ahmet Bey" diye takılırlardı. Belki de ona öyle takıla takıla feylesoflaşmıştı adam. "İnsanlar bir adamı anlıyamayınca alaya alırlar onu; tabak gibi kendisini ortaya koyacak kadar alık olmadı-

ğından ona kızdıkları için." diye feylesofça düşünür, yorumlardı Ahmet Bey, kendisine öyle takıldıklarında. Ses çıkarmazdı hiç. Çünkü alıklarla başaçıkılamıyacağını da "bilirdi" Soğuk ayaza kesmiş, adamın yüzünü yakıyor, dağlıyor; ensesine çarpan yel kulaklarını kavuruyordu. Paltosunun yakasını kaldırdı. İçinden vuran rakının sıcaklığı, dışarının soğuğuyla çarpışıyor; bu çarpışmada kafası iki yanlı mengeneye sıkıştırılmış gibi şakaklarından zonkluyordu.

Deniz inip kalkıyor, inip kalkıyordu. "Kusabilsem.. Kusamam ama.. Kusmak zorunda kalmaktan da iğreniyorum; kusmaktan da. Kusamam ama. Şimdiye dek hiç kusmadım. Eulantımı içimde yaşadım hep... Anasında o şimdi. Evet, evet; anası gene beni çekiştiriyordur sağlama. O sarhoş herif, diye başlamıştır çoktan. Arada sırada iki kadehçik; anaya göre ben sarhoş herif. Vah, yazık oldu sana kızım. Kızı, onun romatizmalı bacaklarını uğmalı hep.. Bu balkonların gerisinden saldırıyor ikimize. Kızını yenebildiği için beni de yenebiliyor. Herkes de beni yenmenin yolunu buluyor. Kaynanam için de bu yol kızından geçiyor. Benim oğlan da onların arasında bir büyükanasına, bir anasına bakıp: Anneannemle annem kimi konuşuyorlar acaba? diye içinden soruyordur. Kendi çukurundan taşan güçlü kaynanam, bizim çukurumuzu da dolduruyor. Annem diyor ki.. Evimizde karımın dilinden düşürmediği bu. Evimizi doldurup boğuyor bu: Annem diyor ki. Ziya ne dedi Barba'dayken: Ne yahu, bir sıkıntın mı var Ahmet? dedi. Yok yahu, dedim. Boşver, dedi. Boşveriyorum, dedim. Bak, ben boşveriyorum; dedi. Bak, dedim, ben de boşveriyorum. Boş şişeyi gösterdik, dolusunu getirdi Barba. Barba'dan çıktıktan sonra Ziya çıtıpıtı karısının koynuna girmek üzere ayrıldı. Ayrılırken, sen gelmiyor musun? dedi; yok dedim; ben biraz yürüyeceğim, dedim. Ne o, seninki yok mu? dedi. Yok, dedim; anasında o.. Haa, dedi. Hı, dedim. Benimki de anasından dün döndü, dedi. Haa, dedim, hı, dedim. İyi geceler, güle güle; sana da.. Üşürsün ama; üşümem sen bana bakma. Hadi eyvallah. Eyvallah... Açıklamak istemediğim şeyi bir daha sormıyacak denli anlayışlı adam şu Ziya.. Ben de sormam ona, anlatmak istemezse bana.. Belki bundan anlaşıyoruz onunla öyle çok konuşmadan. Sezgilerimizle birbirimizi anlıyoruz. En iyi anlaşma da böylesi belki.. Anlatsak ikimiz de küçüleceğiz."

Deniz yutamadığı rıhtımları kusuyordu boyuna.. Gök kapkaranlıktı. Yel, rıhtım boyunca bir engele uğramadan adamı yalayıp yalayıp geçiyordu. Denize inen sokakların birinden iki karaltı belirdi; birbirine yaslanmış iki karaltıydı bunlar. Ahmet'in gittiği yönün ilerisindeki bir başka sokağa sapıp silindiler. Yelin uğultusuna bir çocuk ağlaması karıştı. Ka-

rıştığı bu uğultuya, belki de karanlıkla dalgaların seslerine gömülen Ahmet'in dalgınlığına çabucak yenildi.

Ahmet'in, adım attığını bile sezemiyecek denli dizleri kesik kesikti. Sanki arkadan vuran yelin sürüklediği bir yaprak gibi, yelin uğultusuyla dalgaların seslerine uymuş, sürükleniyordu. "Sanki bütün yaşayışım boyunca sürüklenmedim mi? Tıpkı şimdiki gibi.. Boşuna, amaçsızcasına.. Karanlığa doğru, karanlıkta bir gidiş oldu bu.. Hay koca Ziya.. Bir sıkıntın mı var, diye sordu bana.. Sıkıntının kendisiyim ben be.. Şu dalgaların rıhtıma vuran boşuna ama hırçın sesleri var ya; onlar benim kafanın çukurluklarına vuran boşuna ama hırçın sesler işte.. Şef ne dedi bugün ben odasına girerken: Ceketini ilikle, dedi; sert sert. O şef müdürün adamı, diyorlar. Doğru şef diye geldi, başımıza oturdu. Oysa, sen şef olursun artık Ahmet Bey, diyorlardı bana; bizim eski şef Ankara'daki dayısının yanına gidince.. On bir yıl emek vermişsin bu işe sen, diyorlardı. Yeni şef müdürün adamı, müdür aldırmış onu buraya diyorlar ya, ben tüm ilgisiz görünüyorum söylenenlere.. Ceketinin düğmelerini iliklemeyi unutmuyor o benim gibi; unutanlara da kızıyor. Saygısızlık mı benimki? Hayır. Sabah, karısının asık suratından evden çarpılmış olarak çıkan bir insancığın dalgınlığı, dağınıklığı, toparlanamayışı.. Oysa ben şef olsaydım.. Karşımdaki memurlarımı insan olarak anlamıya.. Öff.. Kıskançlık mı benimki? Hayır. Şef olsaydım, aylığım biraz artacak, karıma yılda bir manto yerine iki.. Ben yalnız bunun için, karımın yüzünde bana ufacık bir gülümseme görebileyim diye istiyordum. Öff, öff.. İçim bulanıyor gücsüzlüğümden. Ceketinin düğmelerini ilikle.. Yok, hayır, hayır; şef de olsaydım, bende bunu başkasına söyliyebilecek güç yok; hayır. Ben kendimi güclendirmek için kimseyi küçültüp gücsüzleştiremezdim; hayır; gücsüzlüğün ne olduğunu ben biliyorum çünkü. Ceketinin düğmelerini ilikle. İlikleee.. Alık herif, unutma saygı göstermeyi, der gibi. İlikledim. Kafamın çukurluklarına vuran hırçın ama boşuna sesleri gene duydum. Yalnız ben duydum o sesleri. Çünkü o sesleri şefime duyuracak gücüm yok benim. Belki şefim sezip o sesleri duyabilir diye hemen, kurumakta olan bir derenin güç işitilir şırıltılı sesiyle: Özür dilerim efendim, çok özür dilerim, dedim, üstelik; ceketimi acele acele iliklerken. Sınırlarından taşmak isteyen denizin boşuna da olsa, hırçın gücü yok bende. Kendi çukurlukları içine çekilmek zorunda kalmış, başka sularla beslenip güclenebilmek şansı olmıyan, bu yüzden kurumakta olan, can çekişen bir derse gibiyim ben. Şefime güçlükle duyurduğum şırıltılı ses, can çekişen bir adamın son gücünü toparlayıp, son soluğunda, kendisinden sonra yaşıyacak olanlara tatlı gelecek sözler söylemesi gibi hoşa gidecek sözler.. Ölümün gücsüzlü-

günden doğan sözlerin güclülerin hep hoşlarına gittiğini, bu iki yüzlü, tiksindirici gerçeği kavramış bir adamım ben. Evet, evet, öyleyim. Kavradığım bu gerçeği sırası geldikçe kullanıyor, hoşa gitmeye çalışıyorum işte. Gene de beceriksiz olmalıyım ki, bir türlü kaynanasının hoşuna giden bir adam olamıyorum işte.. Evet, evet; ben hiç sevmediği kaynanasının hiç değilse o gün için belki gözüne girebileceğini düşünerek, yeni duyduğu romatizma ilâçlarını koşar adım kaynanasına yetiştiren bir damat, böylece kaynanasının gözünden karısının yüreciğine girmek isteyen zavallı bir kocayım. Sevgiyi bile dosdoğru yönetebilecek gücten yoksun bir erkeğim. Belki de sevgi yönetilmesi için en fazla güc isteyen konulardan biridir; bilmiyorum. Neyin daha fazla güc istediğini bilemiyecek denli bu güc konularının yabancısıyım ben. Bir sıkıntın mı var? Hay koca Ziya.. Sen benden başka türlü müsün?.. Boşver ha? Evet, boşveriyorum herkesler gibi; yaşamam da bomboş oluyor işte böylece. Ürkek, korkak, bomboş bir yaşama.. Buna da yaşamak denirse.."

Kendi dumanlı kafasında, yelin savruk, dalgaların inip kalkan hırçınlıklariyle arada bir ışıklanan ıhtımın koyu karanlığında kapalı bir denge kurmaya çalışan adam, arkadan gelen, nasıllığını birden anlıyamadığı birtakım sesler duydu. Bu sesler, yelin uğultulu anaforuna kapılarak benliklerini yitirip, tek bir ses dalgasına geçiyorlar, bu tek sesli dalga, o uğultunun içinde ufalanıp dağılıyordu. Anlıyamadı önce.. Anlıyamadı ama belirsiz bir sezgiyle başını geriye döndürdü.

Otuz, kırk metrelik bir derinliğin karanlığında bir şeylerin koşuştuğunu sökebildi. Durakaldı. Ne olduğunu kavrıyamadı önce.. Koşuşan bu şeylerin bir sokak lâmbasının altına yaklaşmalarını bekledi biraz. Yelin dağıttığı sesler arasında bir de köpek havlaması işitiyordu şimdi. Çok geçmeden, ışığa vuran bir çocuğu görebildi; koşuyordu çocuk. Bu kez, çocuğun neden koştuğunu anlıyamadı. Bunu anlamıya çalışırken çocuk gene ışıktan sonraki karanlığa daldı ama çocuk yaklaşıyor, karanlıkta da seçebiliyordu onu artık. Bu sırada ışık bölgesinde iri bir köpek belirdi; o da koşuyordu. Anladı ne olduğunu: Çocuk, kendisini kovalıyan köpekten kaçıyordu. Köpeğin sekiyor gibi koşması Ahmet'in dağınık dikkatinden kaçamıyacak denli belirliydi. Çocuk iyice yaklaşmıştı. On, on iki yaşlarında, üstü başı derli toplu bir çocuktu. Yanına geliyordu çocuk.

Ahmet bağırarak sordu: "Ne oldu? Ne diye koşuyorsun?"

Çocuk da Ahmet'i görmüştü. Koşmasını kesmeden soluk soluğa:

"Amca, amca," diye bağırdı; "köpek, köpek kovalıyor. Kuduz köpek o."

'Kuduz mu?" Ahmet şaşalamıştı.

"Kuduz, kuduz, evet."

Çocuk yanına geldi Ahmet'in; Ahmet'i geçti; koşuyordu gene; köpek de havlıyarak yaklaşıyordu.

Ahmet birden büyük bir ürküye kapıldı. Çocuğun korkusu, kuduz sözü, kuduz sözüyle gazetelerde okudukları arasında kuruverdiği köprü, havlıyarak gelmekte olan köpeğin iriliği; deminden beri yürüyerek bulanık kafasiyle kurmuş olduğu kapalı dengenin karanlığına birden giriveren bu yabancı ögeler, Ahmet'in düşünme yetisini o an için sıfıra indirivermiye yetti; o da çocuğun arkasından çılgın gibi koşmıya başladı. Her an, iri köpeğin elbette iri olacak köpek dişlerini bacaklarında duyacağını sanıyordu şimdi. O dişler üstelik pantalonunu da parçalıyabilirdi. Oysa, geçen ay yaptırmıştı bu giysisini: Ha bu ay yaptırırım, ha bu ay yaptırırım diye diye iki yıl bekledikten sonra.. Görecek olanı güldürmeden önce köpeği daha çok havlatan bir kaçış-kovalayıştır başlamıştı şimdi.

Yalpalıya yalpalıya olsa da, çocuğa göre çok daha iri olan adımlariyle doğrusu iyi koşuyordu Ahmet. Çocuğa yaklaşıyordu. Köpek de her ikisine gittikçe yaklaşıyordu. "Bir ayağı köpeğin topal mı ne? Sektiğini gördüm." diye düşündü Ahmet koşarken. Ama işte köpek de yaklaşıyordu. Kendisi de şimdi çocuğun yanına varmıştı. Yan yana koşuşuyorlardı. Çok geçmeden Ahmet arayı açmıya, çocuktan da uzaklaşmıya başladı. Çocuk nedense, belki de korkusundan dizleri kesiliyor, iyi koşamıyordu hiç. "Oysa, benden iyi koşabilmesi gerek çocuğun. Mahallebi çocuğu bu." Evet, çocuktan uzaklaşmak demek, köpekten kurtulmak demekti. "Ben şu ilerideki sokağa varınca köpeğe çocuk kalıyor. Köpek.. köpek çocukla uğraşır. Ben kurtuluyorum. Köpeğe çocuk kalınca.."

Bu sırada çocuğun bağırdığını işitti:

"Amca, amca; beni bırakmaaa..." Çocuk acı acı yardım istiyordu kendisinden.. Ahmet'in ayakları dolaştı; az kalsın düşüyordu. Dizleri kesildi onun da. Soluk soluğaydı üstelik. Handiyse tıkanacaktı. Durdu.

Kafasının çukurluklarında bir aşma, taşma duydu Ahmet. N'olursa olsun, çocuğu öyle bırakıp kaçamazdı. Hayır, hayır; kaçamazdı öyle.. Bekledi çocuğu. Hem bu arada biraz soluk alabilirdi, yoksa tıkanacaktı; göğsü körük gibi inip kalkıyordu. Çocuk çok geçmeden yanına geldi; elinden yakaladı çocuğu; birlikte koşmıya basladılar şimdi. "Köpek topal olmasaydı, çoktan yakalanmıştık ya.. Gene de nasıl kaçacağız, bilmem. Ben tıkanıyorum; çocuk da hanım evlâdı, belli üstünden başından, o da iyi koşamıyor. Bu çocuğun işi neydi geceyarısı sokakta?.. Ben de neler düşünüyorum şimdi?.."

diye kafasından bunları geçiren Ahmet'in babalık damarları kabararak gene de çocuğa sormaktan kendini alamadı; soluya soluya, sordu:

"Senin.. senin ne işin vardı bu saatte sokakta?"

Çocuk da soluya soluya: "Teyzemlerdeydim. Aynı.. aynı sokaktayız. Onlardan çıktım. Bizim eve giderken.."

"Rastladın köpeğe?"

"Evet."

Çocuğa, köpeğin kuduz olduğunu nerden biliyorsun? diye Ahmet'in sorması gerek değil mi? Hayır, daha sonra sormak zorunda kalacağı bu soruyu ya sarhoşluğundan, ya kafasının bulanıklığından, ya da düpedüz korkusundan sormayı düşünemedi. İnsanlar ayık kafalıyken, bile ne gerekli soruları sormayı unuturlar, bir bilseniz; sonra da döğünüp dururlar. Hayır, Ahmet bu soruyu değil, çocuğu, belki de kendisini güçlendirmek için: Şu sokağa varalım bir, diyeceği sırada, o sokağın başındaki ışıkta bir bekçi belirdi. Bekçi bunları gördü. Ahmet'le çocuk da bekçiyi gördüler. Biraz sonra da bekçinin yanına vardılar; durdular.

Bekçi: "Niçin koşuyorsunuz?" diye anlamamış anlamamış onlara sordu. Oysa bekçi görmüş, anlamıştı. Bunu anlıyan Ahmet, birden durumun gülünçlüğünü kavradı. Çocuk da iki adamın arkasına gizlenmiş, gene de korkuyordu; koşmaktan soluk soluğaydı. Ahmet'e de bir dokunsalar oracığa yığılıverecekti. Başı da dönüyor gibiydi.

Bekçi sorusuna karşılık beklemeden: "Gel Çomar, gel buraya." diye, artık yanlarına gelmiş köpeği yanına çağırdı.

"Bundan mı kaçıyorsunuz?" diye sordu bekçi. Kalın kalın gülüyordu. Köpek ise bekçinin bacaklarına sürtünerek şimdi gerçekten değil de, yalancıktan, yılışık yılışık havlıyordu Ahmet'e bakıp bakıp. Köpek kendisiyle alay ediyor gibi geldi Ahmet'e. Çocuğa dönerek:

"Hani kuduzdu?" diye başını iki yana sallıyarak sordu.

Çocuk süklüm püklüm duruyordu. "Öyle sanmıştım." diyebildi. Ama sonra şunları ekledi: "Ağabeyimi de ısırmıştı bir köpek, böyle iri. Serum yapmışlardı ona." Ağabeyinin kanlar akan bacakları gözlerinin önüne geldi gene.

Bekçi de gülüyordu boyuna. "Hah, siz bunu kuduz mu sanmıştınız da, öyle koşuyordunuz? Yahu, bu kelzim mahallenin topal Çomar'ı.. topal bir köpek.. Ne korkarsınız bir topal köpekten?" Ne korkarsınız bir topal köpekten, derken de özellikle başını Ahmet'e çevirmişti; sen hele, koskoca adam, dercesine. Ahmet gürültüyle çıkan soluklarından büsbütün utandı.

Çocuğun korkusu da geçmişti; araya girdi: "Ama kovalıyordu beni. Ben söyledim amcaya kuduz diye. Öyle sandım

beni kovalayınca. Ama da elimden tutup beni köpekten kaçırıyordu."

Ahmet kafasındaki çukurluklarda gene bir aşma, taşma duyuverdi. Çocuğun sırtını, yanağını okşadı.

Bekçi de gülmesini kesti. Anlamıştı adamla çocuğun korkularını: Kimse kendini kuduz köpeğe ısırtmak istemezdi elbette. Ama bir de kendisinin bekçilik gururu vardı. Yılların verdiği bu haklı gururla söylev verir gibi yüksek, ama ağır bir sesle:

"Her köpek kuduz olur mu? Kuduz köpek çok yaşamaz ki zaten: Ya kudurarak ölür, ya da öldürürler onu. Sonra benim mahallemde kuduz köpek yaşamaz; bekçisiyim ben buranın şu kadar yıllık. Burası bekçisiz mahalle değil. Sonram, köpek kuduz da olmasa, kovalar. Çünküm: Kaçınca kovalar köpek.. Kovalayınca da kaçar köpek. Kaçmamak gerek. Köpeklerin huylarıdır bu. Unutmayın bunu."

Ahmet bu yaşlı, babacan bekçiyi de seviverdi. "Sağolasın bekçi baba!" sözleri kendiliğinden dökülüverdi ağzımdan. Rakının sıcaklığını duydu içinde Ahmet.

"Kovalayınca kaçar köpek.. kovalayınca kaçar köpek... Kaçmamak gerek.. Kaçmamak gerek..." ,,

Ahmet şimdi tersyüzü geri dönmüş; yelin dikine dikine yürüyerek dalgaların seslerine, yelin uğultusuna karışan yarı sesli, yarı sessiz kahkahalarını ata ata uzaklaşıyordu. Ama sonra sonra bu kahkahaları boğazında düğümlenmiye başladılar. Çünkü kafasını şimdi bir şey kurcalamıya başlamıştı. "Çocuk beni çağırmasaydı da ben duracaktım oracıkta belki dinlenmek için. Çocuğa yardım için değildi o benim durmam. Yok, hayır, o hızla daha koşabilseydim boşverirdim çocuğa falan. Öyle mi? Yoksa gene durur, çocuğu bekler miydim?" Ahmet'in artık çözemiyeceği bu düğüm kahkahalarını da boğazında düğümleyiverdi sonunda.. Oysa, bu düğümü çözebilseydi de, koşacak durumda da olsa salt çocuğa yardım düşüncesiyle durabileceğini anlamış olsaydı... Hayır, işte bunu anlıyamıyacaktı bu düğümü çözemiyecekti. Oysa, bu düğümü çözebilseydi.. Geçen gün bir yerde okumuştu: Küçücük bir olay bazan bir insanın bütün gidişini başka bir yöne çevirebilir, diye.. Bu küçük olayda onun gidişini değiştirebilecek, başka yöne çevirebilecek hiçbir özellik, hiçbir nitelik yoktu; hayır. Koşarlarken çocuğa köpeğin kuduz olup olmadığını soramıyacak denli yoğun korkaklığı da handiyse inanacağı yalancı kahramanlığının cabası olmuştu üstelik. Sessiz sessiz boynu bükük yürüdü artık evine değin. Yalnız bekçinin sözleri kafasından çıkmadı: Kovalayınca kaçar köpek.. kaçmamak gerek.

O gece de düşünde, nedense hep köpekler kovalıyan bekçiler gördü Ahmet.

BENEKAY, Yahya

BÜYÜK OYUN

Rasime nine, demir bastonuna dayana dayana, az bir yokuşla tırmanılan tümseğin üstündeki kahvenin önüne çıktı. Durdu; ardına kaykılıp bir eliyle belini bastırdı. Bağıra bağıra:

"Ooof. Tangrı boynunu vursun harram kazak, gene kumara oturmuştur." dedi. Bakındı bir iki çevre yanına ama ortalıkta kimseler yoktu.

Bağırmasına devam etti:

"Herkesler düğünün güreşindedir de benim davar kapanmıştır kara kahveye."

Önünde boylama uzanan kahveye, penceresine doğru sokuldu. Solundan gelen ışığa elini tutup gözünün üstüne siper ederek camdan baktı. Bakmasiyle de:

"Menariiif, Menarif çık kâfir saldat, çık! diye daha bir bağırdı. Pencereye vurdu. Sonra ardına bakmadan çıktığı yerden tümseği indi, yürüdü

"Anne, anne!" diye seslenerek genç bir adam telâşla yetişti ardından.

"Anne, ne var? Dursana."

Rasime nine durmadı. Oğluna bakmadan:

"Ne bolacak, sen kumar oyna. Ne bolacak Abdarraham, topal dört buzağının dördünü de obur'ga (1) kapatmış." dedi.

Menarif ağıza alınmıyacak bir küfür bastı. Başını iki yanına sallıyarak, köyün ortasından geçen çok geniş yoldan, belediyeye doğru yürümeğe başladı. Bir karış kalınlığında varlı toz toprağı sürüye sürüye, yere bakarak gidiyordu. Uzaktan, köyün öbür ucundan, ardından doğru bir gürültüdür geliyordu. "Güreş dağıldı, allalem, bayrağı koç'u hangi köy aldı ki?" diye düşündü. Sonra, "Hey Yarabbi, eller düğünde biz kumarda, tuuu." dedi ve gene küfretti. Hem şu köy korucusu Abdurrahman akayın işi yok mu idi ki, tutup buzağıların dördünü de obur'a atmış. Bu bahar vakti her yer gök ekindi. Bir karışcık otlak yoktur ki. şimdi. Ne etsindi garip buzağılar?

---

(1) Obur: *Başkalarının ekinlerinde yakalanmış hayvanların kapatıldığı yer.*

O kadar bu düşüncelerde idi ki, arkasından gürültüyle gelen bir otomobile az daha çiğnenecekti.

Çocukların otomobilcilik oynarlarken, genizlerini kısarak kazır gibi çıkardıkları o çatlak ötüşleri andıran bir kornayla yana sıçradı. Üstü açılmış, körüğü arkaya toplanmış bu otomobil, içine kurulmuş birkaç adamı aynı hızla ileriye, Marin'in kırçıma'sının (2) önüne götürdü.

Türkçesi: "Haydin el ele verelim
Romenlik duyguları olanlar
Çevirelim kardeşlik horasını
Toprakları üzerinde Romanyanın"

Menarif bakakalmıştı. Günlerden pazar olduğu için Romenler kırçıma'nın önünde toplanmış hora tepiyorlardı.

Otomobil durunca oyun da durmuştu.

Menarif gene kendi derdine daldı.

Altı yedi yüz metre yürüdü yürümedi, belediye binasının yanına vardı. Buzağılar, belediyenin avlusunun yol kenarındaki bir köşesinde, üç yanı kerpiç duvar üstü açık ufacık bir çevirmede idiler. Dördüncü duvar yerine de aynı zamanda kapı gibi açılıp kapanan, aralıkla çakılmış beş altı kalın köknar direğinden yapılmış bir çit vardı. Menarif dolu dizgin gelip eğildi ve iki direk aralığından daldı. Bu oburca kapatılmalarına sebep olan, kimbilir hangi tarladan âlelacele kursaklarına doldurdukları ekinleri ağızlarına çıkarıp çıkarıp geverek yatan buzağıların dördü de birden fırladılar. Menarif koşup kovalayıp hırsla birisini tuttu, çekti yıktı ve sürüyüp kapıya getirdi. Kapıda kilitli kocaman bir kilit sallanıyordu. Hem açmayı da düşünmedi. Buzağıyı, kapının en alt aralığından sürükledi çıkardı. İkinciyi, üçüncüyü, dördüncüyü de öyle yaptı. Kara şayak urubası tozlanmıştı. Kapının önünde dineldi. Üstünü başını düzeltti. Tozlarını silkti.

Belediyenin önündeki, köyün içme suyunu veren, "Tatlı kuyu" dan su almağa gelmiş kadınlar, çocuklar, gülüşerek Menarifi seyrediyorlardı.

Herbiri bir ayrı yöne dönmüş, neye uğradıklarını anlıyamadan, az ötesinde, dikili duran buzağıları gürültüyle kovaladı Menarif. Buzağılar gitmek istemiyorlarmış gibi ağırdan aldılar. Bu seferi yerlerden taş aradı, toprakları avuçladı; taş bulamadı. Hırslandı. Daha bir gürültüyle buzağılara doğru koştu. Onlar da dağılıverdiler. Biri ters yönde kaçtı. Menarif küfrederek ardına düştü. Yetişti. Buzağı ansızın ters döndü ve öbürlerine doğru koştu.

Birden bir gürültü koptu. Menarif de herkesler gibi olm-

---

(2) Kırçıma: *(Romence) meyhane.*

de olmadan o yana döndü. Marin'in kırçıma'sının önü karışmıştı. Bir iki adam köyün dışına doğru kaçıyordu. Ardında da beş altı adam. Bir de bağrışıyorlardı. Kovalıyanlardan biri kaçanların sonuncusuna yetişti, vurdu. İkisi de düştüler. Bir kaynaşma oldu. Yetişen ikinci, üçüncü de çullandı. İçlerinden biri kalktı gene kaçmağa başladı.

Şimdi iyi seçiliyordu; kaçanlar üçtüler. İkisi çok ilerdeydi. Üçüncü de o yuvarlanıştan sıyrılmış, boyuna koşuyordu. O ara otomobilin de çalıştığı ve tozatarak kaçanlara doğru gittiği görüldü. "Sırba mare" (3) adını da verdikleri pazar oyunu için toplanmış halk da eilerine ne geçirdilerse, otomobilin ardından fırlattılar. Bir kısmı da koşuştu. Demeğe kalmadan otomobil o kaçanlara yetişti, duraladı; önce arkadakini, sonr öndekileri aldı ve o yoldan Karamurat köyüne doğru çıktı gitti.

Marin'in kırçıması Menarif'in bulunduğu yere bağırışmalar anlaşılamıyacak kadar uzakta idi. Ne olmuştu? O adamlar az önce otomobille yanından geçmemişler mi, gidip orada durmamışlar mı idi?

"Bu Moldovanlar iyice azıttılar." diye mırıldandı Menarif. Buzağılar da durmuş az ileride bakıyorlardı. Menarif gene kızdı, bağırdı. Koştu, kovaladı. O alabaş gene saptı, kaçtı. Öbürlerinin yanına getirinceye kadar bir hayli kovalaştılar. Sonra bir daha daldı buzağılar, bu seferi onlar da biraz ilerde bulunan eve doğru koşmağa başladılar.

Menarif kaldı. Çırçımaya doğru yöneldi. Yürümeğe başladı. Romenlerin tekrar sırba oynamağa başladıkları görülüyordu. Hiçbir şey olmamış gibiydi. Menarif belediyenin önüne gelince, Bulgar Yorgo Matos'un iki oğlu ile karşılaştı. Kırçımadan dönüyorlardı.

"Ne bu kaynaşma?" dedi Menarif.

Oğullardan büyüğü anlattı:

"Domnu Menarif (4) otomobille Köstence'den üç Bulgar geldi. Köyünüzde Türkiye'ye göçecek bir Türk aylesi varmış, evi tarlası satılıkmış, almak istiyoruz, o sebeple geldik dediler. Demeğe kalmadan Pani fırladı: "Pis Bulgarlar, defolun gidin. Bu köye hiçbir yabancı giremez daha. O pis Tatarlar da defolup gitsinler Türkiye'ye, bıraksınlar bizim topraklarımızı. Onların tarlasını evini bizlerden başka da hiç kimseler alamıyacak. Hem o mallara hiçbir alıcı da çıkmıyacak, çıkarmıyacaz." dedi. Bulgarlardan biri: "Ne oluyor, paramızla değil mi?" diyecek oldu. Demesiyle Pani, adama şırrak etti bir tokat yapıştırdı. Adamı da karşılamak istedi. Üşüşüverdi-

(3) Sırba mare: *Büyük sırba, büyük hora (Romence).*
(4) *Bay Menarif.*

ler çevrelerine. Zor kurtulup kaçtılar. Kovalıyanlar da Pani ile Toma'nın çocuklarıydı. Kaçabildiler bari adamcağızlar."

Menarif durdu kaldı. Başka da sormadı. Eli ayağı kesilmişti. Geri döndü, isteksiz isteksiz yürümeğe başladı. "Pani, pis kazak, pis sürgün daha dün geldi köyümüze sahiplik taslamağa başladı." diye geçirdi içinden.

Moldovan'ın güneyinde, Oltenya'ya kadar Baragan'da, Dobruca'nın kuzeylerinde bölgelerdeki ayaklanmalarda, boyarlara karşı ayaklanmalarda, çil yavrusu gibi, Romanya'nın çeşitli bölgelerine dağıtılan Romenlerden bir kısmı getirilmiş Karatay köyüne yerleştirilmişti. Bunlar, kendilerine "veteran" (5) adını vermişlerdi. Geldikleri günden beri köye bir gayrılık sokınuşlardı. Köyde Bulgarlar, Sırplar, Nemçeler de vardı. Bunlar Türklerle kardeşçe geçiniyorlardı. Ama bir ucu Romenlerin bir ucu da Türklerin mahallesinde bulunan ilgi telleri -Türklerin bütün iyi niyetlerine rağmen- boyuna geriliyordu. Akort etmek için değil, tek taraflı olarak bir çocuk aldırmazlığı ile mahsus gerilen bir telin de önceleri ölçüye sığmayan sesler çıkaracağı, sonra günü gelip kopacağı tabiî idi.

Bu duruma en çok içerliyenlerden biri olan Menarif, ayaklarını bir karış kalınlığındaki tozlara batıra batıra, araba izlerini boza dağıta, nereye baktığı belli olmadan yürürken, bunları düşünüyordu.

"Pani, domuz gâvur." dedi gene.

Gerçekten de o günlerde Ağaçayak İbram efendi, Türkiye'ye göçmek için hazırlanmağa başlamıştı. Evini, tarlasını satılığa çıkarmıştı. Kendi cemaati pek alıcı değildi. Bu, bir kaderin tabiî sonucu idi. Bir oluştu bu. Bütün sular aşağılara doğru akar, ve sıfır metreye varır, durur. Amacı odur. Doğa'nın kendisine çizdiği yönlerde akarak belirtilmiş yerde toplanmak. Bu kıpırdayış ilk değildi. Kırım'dan kalkmışlar Türkeli niyetine gelmişler. Dobruca'ya konmuşlardı. Ya Kırım'a? Bir itiliş değildi. Bir enerji akımı, bir oluşun kıpırdamadan güçlerini oradan oraya yürütüşü değildi. Bu, zerrelerin o büyük oluş'a doğru yuvarlanışı, kaderin çizdiği yolları durakları bir bir aşıp aynı kaynaktan çıkıp toplanmış o büyük sonuca doğru bir kayışın dış görünüşü idi.

"Ak Toprak" dedi Menarif. Hep duyuluyordu, Dobruca'nın birçok köylerinden Türkiye'ye göçler başlamıştı. Hep, en uygun bir zamanı kollayıp sıcacık yüreklerde yatan o çook eski tohum uyanıyordu.

★

(5) Veteran: *Gazi (Romence).*

Menarif tekrar Abdurrahim efendinin kahvesine geldiğinde büyük bir kalabalık buldu. Güreş dağılmış, Karataylılarla birlikte civar köylerden gelmiş delikanlılar ve pehlivanlar oturmuşlar, güreşenlerden, güreşçilerin aksayan yönlerinden söz ediyorlardı.

Menarif selâmsız sabahsız girdi kahveye. Masalardan birinde oturan kardeşi Yusuf ayağa kalktı. Otur anlamında işaret etti Menarif, o, gene oturmadı. Menarif öfke karışık bir üzüntü ile birden:

"Eyy akaylar" (6) dedi. "İşte gâvur değil mi? İşte! Olacağı bu idi. Bir zamanı geldi, derim ben. Derim ben ama bir başıma bir bok yiyemem. Sonra da Menarif konuşuyor, dersiniz. Konuşur ya. Konuşmasın mı?"

Ağzını burnunu köpürterek konuşuyordu. Damdan düşeı gibi başlamasıyla herkes ona dönmüştü. Dışardakiler de içeriye doluyordu.

Begali Necip: "Ne o Menarif akay, ne olmuş gâvura?" dedi.

"Ne olacak," dedi Menarif, "kendi kendilerine veteran diyen domuzlar var ya onlar. Demin olanları hangi müslüman görse benim gibi konuşurdu. Bulgarlar geldi Köstence'den bir otomobille. Hem de prima (7) marka Mersedes otomobille en zenginlerinden. Gittiler Marin'in kırçımasının önünde durdular. Kazaklar tam sırba oynuyorlardı. Pezevenkler tam Oltenya'dan en birinci kemanecilerden bir de kemaneci getirmişler, Bulgarlar, ağaçayak İbram efendinin satılık malını işitmişler, alacaz demişler onlara sormuşlar. Vay sen misin bunu diyen. O domuzların başı var ya, Pani kazak, o şırrak bir tokat. Bir daha bir daha Bulgara. Gözlerimle gördüm, taa vadrasat'a (8) kadar kovaladılar. Zor kaçtı Bulgarlar. Yorgo Matosun çocukları anlattı konuşulanları. Ama, dedim ya, olanları ben de gördüm."

Çıt yoktu.

Birden köy korucusu Abdurrahman akay girdi. Daha ayakta bulunan Menarif'e doğru hırsla yürüdü. Sapı kısa fakat sırımı çok uzun 'tobılgı" dedikleri kırbacını kaldırıp vurmağa da yöneldi. Yusuf atılıp tuttu.

"Kim oluyorsun ki sen o benim arpa tarlasından tutup kapattığım buzağıları amentasını (9) ödemeden obur'dan çıkarıp koyverdin?" diye de bağırdı korucu.

---

(6) Akaylar: *(Tatarca) beyler, efendiler, adamlar.*

(7) Prima: *Birinci (Romence).*

(8) Vadrasat: *Romence vedere de sat. köyün hemen dışı anlamında.*

(9) Amenta: Romence ceza.

Bir kavga başladı başlıyacaktı. Başlamıştı da; Yusuf, Menarif'in kardeşi önledi.

Herkes birden korucuya dönüp: "Dur bakalım, dur! Bırak şimdi bir yana buzağıları da, otur dinle." dediler.

Menarif titriyordu. Ağırına gitmişti bu saldırış. Çöküverdi. Haksızdı, bir nizama karşı gelmişti. Ama hesaplaşmanın yeri mi, zamanı mı idi şimdi? Sustu kaldı.

"Eee Menarif sonra ne oldu kardaşım?" dedi Abdullah akay.

Menarif konuşmak istermiş gibi doğruldu, konuşamadı. Dirseğini masaya, başını da avucuna dayayıp durdu kaldı.

Abdullah akay: "Menarif, haydi oğlum, söyle bakalım bir sonra ne oldu?" diye ısrar etti.

Herkes Menarif'e bakıyordu. Korucu da şaşırmış bir halde bir yere çömelivermişti. Menarif biraz yatışır gibi olduğunu anlayınca, kıpırdadı, başını doğrulttu:

"İşte," dedi. "İşte, iki Tatar biraraya gelip de bir meseleyi konuşamaz. Kazakların bir sürü domuzu daha geçen gün bayırın üstündeki mısır tarlama girdi. Korucu Abdurrahman efendi nerede idi? Bereket gördüm de elimde dirgen, koşa koşa gittim, birinin de leşini tarlanın içinde bıraktım. Yetişmeseydim domuz milletine tarla mı dayanırdı. Menarif'in dört buzağısı arpa tarlasına girmişmiş. Girer. Nerede otlasın? Bu vakitte bir karış boş otlak mı var? Mesele kazakların domuzlarının bile sürüsüyle liber (10) dolaşmasında. Bulgarlar, bizlerden birine ait satılık mallara alıcı çıkıyor. Hem de taa Köstence'den. Pani: "Pis Tatarlar, siktirip gitsinler Türkiye'ye, onların mallarına kimse müşteri çıkmıyacak, çıkarmıyacaz, bedavadan bizlere kalacak." demiş. Bulgarları taşla, tomarla kovalamış. Kıçına giyecek donu yok domuzların. Bu ne demektir ey cemaat? Ey müslümanlar?"

Olay bütün oradakileri aynı önemli ilgilendirdi. Düğün için civar köylerden gelen Türkler de sokuldular.

Abdullah akay ayağa kalkıp: "Gidin Akif efendiyi çağırın biriniz. Yusuf haydi oğlum sen var." dedi. Sonra: "Ben de Menarif gibi düşünüyorum. Bugün de sırasıdır diyorum. Tam da kırçımada topluca bulundukları gün." diye ilâve etti.

Köydeki Türk toplumunun başı Akif efendi de geldi. Konuşuldu. Kararlaştırıldı.

★

Güneş Mecdiye yolu üstünde bir sarı lira gibi sallanıyordu. Çocuklar toprak yolda yalınayaklarını hiç kaldırmadan beş

---

(10) Liber: *Serbest.*

on santim, beş on santim ilerleterek yürütüp trencilik oynuyorlardı. Birkaçı da evlerinden aşırdıkları -at arabalarının demirbaşı- kızılcık saplı kamçılarla atçılık oynuyorlardı. Sığırlar dönüyordu. Kendiliklerinden, ya da ardlarında çocuklar, kadınlar olduğu halde sokaklara sapıyorlar, evlere doğru dağılıyorlardı. Sallana sallana yürüyen ineklerden bazıları, durup, bütün üyelerini gevşeterek ıkına ıkına pisliyorlardı. O şey de toprak yola pattadak düşünce, küçük bir toz bulutu kaldırıyor, yarı yarıya gömülüp gidiyordu. Atçılık oynıyan çocuklardan biri hızla giderken bu taptaze sığır boklarından birine bastığı oluyor; o zaman birden duruyor, topuğu üzerinde toplar gibi birkaç adım yürüyor, sonra, yere toprağa çıplak ayağını sürte sürte temizliyor, bir koşuda uzaklaşıp gidiyordu. Kıbleden doğru, kanatlarını yorgun argın sallayıp gelen bir leylek, hepsi tek katlı kerpiç evlerin damlarına değerek geçti. Bir sığırcık sürüsü toplanıp dağılan yüzlerce kara nokta topluluğu gibi alçala yüksele görünüp kayboldu.

Sonra, güneş, köyün doğusuna doğru ince bir meyille yükselen yamacındaki evlerin badanalı duvarlarında, bir an için, daha bir beyazlık, tek tük camlarda da birer sarı leke koyup kayboldu gitti. O zaman, bütün görünüşler gerçek renklerini uçurup ak, ya da kara ikiye ayrıldı; sonra da gündoğusundan doğru hızla basan bir koyuluğun içinde yavaş yavaş erimeğe başladı.

Akşam olmuştu.

★

Abdullah akay. Marin'in kırçımasının kapısını usulca açtı, başını uzatıp içeriye baktı. Hemen girdi. Kapıyı kapatıp vardı tezgâhın önüne dikildi. Tezgâhtar Mitika: "Poftim domnu Abdullah" (11) dedi. Abdullah akay başını salladı. Oturanlara baktı. Hacıemin, Begali Necip, Yusuf bir masaya oturmuşlardı. Önlerinde litrelik ağaç maşrapalar vardı. İçiyorlardı.

İçerisi kızarmış et, sucuk kokuyordu. Kötü, sert bir duman genzi yakıyordu.

İğne atsan yere düşmiyecek gibiydi. Romenler, pazarlıklarını giymişler, gürültüyle içiyorlardı. Tavandan bir metre kadar sarkmış bir zincirin ucundaki çengele asılı ve gecede bir teneke gaz yakan, kocaman, karpuz şişeli bir lâmba ortalığı iyice aydınlatıyordu.

Sıkıştırıla sıkıştırıla pek küçülmüş, tezgâhın önündeki bir meydancığın ortasında dikilmiş, başında siyah fötr şapka-

---

(11) Buyurun bay Abdullah.

sı, üstünde işlemeli ve eteği dizlerine kadar düşmüş, beli kuşakla bağlı, gömleği, gene işlemeli, kısa yelekli ince, uzun boylu bir adam keman çalıyordu. Bir de güzel çalıyordu. Kalın, öküzler gibi böğüren bir ses de uymuş, çaldığına eşlik ediyordu. Bu Pani idi. Görünüşe göre kemancı, Pani'nin başında, Pani için çalıyordu.

Abdullah akay, "bir tsuyka" (12) dedi. Mitikaya. Yarım litrelik bir şişe ile bir kadeh kondu önüne. Hızla bir kadeh içti. Döndü, sırtını tezgâha dayadı. "Bizim ahbap çavuşlara kaldıysa iş ohooo." diye geçirdi içinden. Hacıeminin, Begali Necibin, Yusufun masasına baktı. Onlar da içmeyi kesmişler onu seyrediyorlardı. Ne işi var, gibilerden Abdullah akaya bakıyorlardı.

Oysa ki, onlar kırçımaya kavga çıkarmak için gelmişlerdi. Bir pundunu getirip ortalığı karıştıracaklardı. Karatay köyünün Türk erkekleri de dışarıda bekleşip kalmışlardı. Ara uzayınca Abdullah akay: "Ben gidip bir bakayım." demiş gelmişti.

Abdullah akay bir kadeh tsuyka daha içti. Güleç güleç kemancıya baktı. Kemancı durmuştu, yayını aşağıya sarkıtmış, yorgun ve bezgin çevresine bakınıyordu.

Abdullah akay birden, kemancıya: "Zi Osman Paşa." (13) dedi. Birden sustu ortalık. Kemancı Abdullah akaya baktı. Anlamamıştı. Abdullah akay daha bir yüksek tekrarladı: "Zi Osman Paşa."

Ortalık daha bir susmuştu.

Pani ayağa kalktı. İki adımda Abdullah akayın yanına geldi. Dev gibi idi. Ağzına burnuna karışmış bıyıklarını elinin tersiyle o yana, bu yana itip, dağıtıp, silip:

"Mai Turcule nu este aici Turçiya." (14) dedi. Ansızın da Abdullah akaya bir tokat vurdu Vurmasıyla da Begali Necip birden ayağa kalktı, gaz lâmbasına, daha baştan özel surette ceketinin koluna yerleştirdiği, sakladığı ucu topuzlu çokmar dedikleri kısa sopasını çıkarıp vurdu.

Şangırrr etti bir, ortalık ve birden kırçıma zindan kesildi. Kesilmesiyle de bir bağırtı koptu.

Önce içerdekiler başladı Abdullah akay daha o dakikada çokmarını Pani'nin başına oturtmuştu. Hacıemin, Yusuf, Begali Necip de öyle; çokmarlarını rastgele salıyorlardı. Bir bağırtıdır almıştı ortalığı.

---

(12) Tsuyka: *Romenlerin pek ünlü erik rakısı.*

(13) *Osman Paşayı söyle.*

(14) *Hey Türk burası Türkiye değil.*

İçerdekiler olanlardan şaşırmış, kapılara koştular. Ama çıkan, ya bir çokmar, ya dirgen, ya kürek, ya bakraç yiyor yuvarlanıyor, alelacele toparlanıp kalka kalkmaya kaçıyordu.

Zaten ırgırçmanın hemen çevresinde bulunan Türkler içerdeki şangırtıyla ışığın söndüğünü görür görmez, kapıları, pencereleri tutuvermiştiler.

Akif efendi: "Amman arkadaşlar, amman çocuklar, başlarına vurmayın." diye bağırıyordu boyuna.

★

Menarif, gece, sandığına taze ot doldurarak bağladığı arabadan atları çözmüş, sulamağa götürmüştü. Kocaman avlularının yol kenarına gelen bir yerindeki kuyudan, çıkrıkla su çekip tahta yalağa boşaltıyordu.

Başlarını burunlarına kadar yalağa sokan iki atın ikisi de, birden, kulaklarını sivriltip başlarını kaldırdılar, yola doğru baktılar. Menarif de baktı. Kuyunun hizasında üç atlı durmuştu. Bir gedikli çavuş ile iki jandarma idi.

"Heyy Türk." diye bağırdı çavuş.

Menarif:

"Buyurun domnu Major" (15) dedi. Sonra Romence bir konuşma oldu.

"Bir Allahın kuluna rastlamadık mahallenizde. Ne oldu bu akşam?"

"Ben bilmem domnu Major. Ben şimdi geldim. Atları otlatmağa götürdümdü gece."

Çavuş cevaba kızıp atını mahmuzladı, üçü de hızla uzaklaştılar.

Dobruca geceleri ıslaktır. Bir çayır çimen gibi yolların toprağını da ıslar. Ne kadar iz kalmışsa kalsın, toprağa ilk basanın izi taptaze çıkar. Kalıp gibi. Ayak, tekerlek.

Bugün yollarda, ilk, jandarmaların atlarının izi çıktı. Daha o kadar sabahtı.

Jandarmalar Marin'in kırçmasına doğru gittiler. Geri döndüler. Belediyenin az berisinde, büyük yola çıkan bir sokağın hemen başında bulunan, Akif efendinin evinin önünde durdular. Ev, köydeki pek çok evler gibi kocaman bir avlunun ortasında idi.

Çavuş atından inmeden iki kanatlı çok büyük avlu kapısına yanaştı, kapıyı tekmeledi.

Jandarmalar Nahiyeden gelmişlerdi. Karatay da onların görev bölgelerinde olduğu için köyü kapı kapı bilirlerdi.

"Domnu Akif." diye bağırdı çavuş.

---

(15) Major: *Başçavuş.*

Hep çekilen gemlerin acısından atlar boyuna oynuyorlardı yerlerinde.

Görünen kimse yoktu.

Çavuş bir daha bağırdı. Atlar habire oynayıp duruyorlardı. Sağ sağrılarında asılı kılıçlar sallanıp özengiye çarpıyor, şakırdıyordu.

Çook sonra Akif edendi dış kapıya yüz metre kadar uzaklıktaki, yeni badanalanmış gibi pıldır pıldır, evinden çıktı. Geldi. Kapıyı açıp:

"Hayırlı sabahlar domnu Major, hoş geldiniz." dedi. Dedi de sormalarına vakit bırakmadan:

"Sizleri gece yarısından yola düşürecek kadar değildi bu iş yahu. Ufak bir şey oldu. Meyhanede tabii. Biz topu topu iki kişi idik; Begali Neciple ben." diye ilâve etti.

Akif efendi öyle idi: Her çok usta güdücü gibi ilk çıkışı kendisi yapardı, yapmağa çalışırdı hep.

"O kadar kişinin başını gözünü tek ikiniz mi yardınız? Ya meyhanenin kapılarını kim kırdı?" dedi çavuş.

"Kendileri." dedi Akif efendi.

"Nasıl kırarlar?"

"Domnu Major, biz içerdeydik. İçiyorduk. Kavga çıktı. Koloniştleri bilmiyor musunuz? Çatacak birini arayıp duruyorlar. Önce maşrapaları attılar. Biz de okkalık şişeleri fırlattık. Sonra da dışardan hücum ettiler, kapıları da onlar kırdı."

Akif efendi, kaşla göz arasında uydurmuştu bunları. Kavga bildiğimiz gibi bitince, Akif efendi cemaati toplamış: "Sabah vakti bir müslüman görünmesin sokakta." diye tenbihlemişti. Sonra da içlerinden iki ihtiyarı Bükreş'ten gelecek gece ekspresiyle Köstence'ye, avukat Salim efendiye göndermişti. Durumu anlatacaklar, başsavcıyı göreceklerdi.

Kırçıma dedin mi, bu, idam cezası olmıyan memlekette, akan sular dururdu. Tsuyka derler şarap derler yapılanları onlara yüklerlerdi. Adam öldürenleri kaya tuzu ocaklarına çalışmaya gönderirlerdi. Sık sık çıkarılan genel aflarla da kurtulur gelirler, ölenler de öldükleriyle kalırlardı.

Olayı, Akif efendi ile kavgada başı yarılan Begali Necip akar üzerlerine alacaklardı.

Öyle de oldu.

Romenlerden on altı kişi yaralanmıştı. Sabahına erkenden dokuz on arabaya dolmuşlar, doğru Köstence'ye, Valiliğe gitmişlerdi.

İş birden büyütülüverdi. Romanya'nın en büyük sabah gazeteleri, DİMİNEATSA, CURENTUL, UNİVERSUL olayı; "Doğruca Türklerinin İsyanı" başlığıyla yazdılar.

Vali bizzat kalkmış gelmişti Karatay köyüne. Bu halini

selim, bu, yasalara, kurallara en büyük saygıyı gösteren Türkler de mi isyan ediyorlardı?

İşin bu kadara varacağı kimsenin aklına gelemezdi. Türk cemaati bilmezlikten geliyor ve yükü iki kişi kabullenmekte diretiyorlardı.

Bir başka olay da yardımcı oldu: Aynı gece Cuma Camiinin halıları çalınmıştı. Türkler bunu Romenlerin yaptığını ileri sürüverdiler.

"İşte, düşmanlıklarını nerelere vardırdılar." diyorlardı.

Sonra, çaresiz, Akif efendi ile Begali Necip akayı bir at arabasına koyup, jandarmaların eşliğinde Köstel köyündeki karakola götürdüler.

Necip, bançosunu da almayı unutmamış, işi biraz da deliliğe vurarak arabada ters oturmuş, hem çalmış, hem gitmişti. Babası Begali efendi de: "Bak bak, sen şu boksoya." deyip kendini tutamıyarak gülmüştü aıkasından.

İş Köstence'den halledilmişti zaten. Türkleri bilenler olayın gazetelerin şişirdikleri gibi olamıyacağını belirtiyorlardı. Senatör Alimaniştianu açıkça Türkleri tutmuş, onları savunmuştu:

"Ne yapmışlar sanki, bizimkiler gibi zenginlere mi saldırmışlar? Mallar mı yağma etmişler? Irzlara mı tecavüz etmişler? Ne olmuş yani? Kavga etmişler, şereflerini, varlıklarını korumuşlar.

Akif efendi:

"Onlar altmış kişi. Biz iki kişi olduk mu işi baştan kazandık demektir. Köstence'de kaybetsek bir dâva da Yaş'ta açarız. Orada da kaybetsek Bükreş'te. İki kişi dünyanın öbür ucuna da sürükleseler gideriz. Ama onlar altmış kişi birden pek gidemezler." demişti.

Kavgaya karışmış Romenlerin Köstence'deki mahkemeye gidenlerinin sayısı daha ikinci oturumda yarıya düşmüştü.

Akif efendi ile Begali Necip akayı iki gün Köstel karakolunda tutmuşlar, elleri kelepçeli, Köstence'ye götürülürlerken de gelen emir üzerine ilk durakta, Murfatlar'da serbest bırakmışlardı.

★

Dâva uzadı. Köyde işler, ilgiler oluruna döner gibi oldu. Hattâ Akif efendi bir başına gitti Marin'in kırçmasında oturdu. Tsuyka içti. Yaz ortasında tsuykanın en iyi mezesi lâhana turşusu da buldurdu Marine. Ama meyhane hep boş oldu. Vardan bir iki kişi de Akif efendi gidince çıkıp giderdi.

Ama bir gün bakıldı ki olmıyacak, bir pazar sabahı Marin'in kırçması önünden bir yürüyüş başladı. Veteranların

altmışı da topluca beriye, Türklerin mahallesine doğru geliyorlardı.

Türk mahallesinin bitip, Romen mahallesinin başladığı yerde evi bulunan Menarif, gene, kuyuya getirmiş atlarını, suluyordu. Baktı ki, bir buluttur geliyor kuzeyden doğru. Bir sürü ki ardında da adam boyu toz kalkmada.

"Habibeee! Atlara bak." diye bağırdı karısına Menarif, ardına bakmadan çıktı yola. Hazır kuyuya gelmişken, su götürmek niyetiyle getirdiği kovayı da bir eline aldı gelenlere doğru yürümeğe başladı; mahsustan, tatlı kuyuya gidiyormuş gibi usul usul.

Topluluk gelmiş gelmiş, belediyeyi, tatlı kuyuyu geçmiş, tam, Akif efendinin evine sapan sokağın hizasında durmuştu.

Menarif sadece duygulariyle onlara bakarak, kuyuya gidiyormuş gibi, yanlarından geçti. Görmezlikten geliyormuş gibi yaptı.

Tam o sıra birkaç ses:

"Buna dimineatsa domnu Menarif." dediler. (16)

Ossaat altmışı birden gürledi:

"Buna dimineatsa domnu Menarif."

Menarif zangadak durdu. Önce hep öne dönük dineldi. Yıllarca süren bir saniyelik bir duruştu bu. Sonra hemen döndü:

"Buna dimineatsa domnilor." (17) dedi.

Sonra bir söyleşidir başladı.

"Biz yurttaşız."

"Biz kardeşiz."

İş belli olmuştu. O ara içlerinden biri:

"Domnu Akif'le görüşmek istiyoruz." dedi.

Demesiyle de sesler:

"Domnu Akif'le görüşmek istiyoruz."

"Biz yurttaşız."

"Biz kardeşiz."

Menarif önlerine düştü. Az gittiler Akif efendinin evinin önüne geldiler.

Menarif:

"Akif efendi." diye bağırdı.

Sonra, çok az sonra da Akif efendi göründü kapıdan. Hiçbir şey yokmuş, hiçbir şey olmamış, hiçbir şeye merak etmiyormuş gibi geldi. Dış kapıya çıktı.

"Menarif, sen misin?" demeğe kalmadı:

"Buna dimineatsa domnu Akif." diyen bir patlama oldu. Ossaat:

---

(16) Hayırlı sabahlar bay Menarif.

(17) Hayırlı sabahlar baylar.

"Buna dimineatsa domnu Akif."
"Biz yurttaşız."
"Biz kardeşiz."

Akif efendi mavi gözlerini, içlerine sindirilmiş ve en küçük bir fırsatta, en küçük bir gücsüzlük karşısında dinsiz imansız saldıracağına hiç şüphe olmıyan, fakat şimdi bir yaramaz çocuk gibi zorla, dövülerek uyutulmuş, bir yenilgeyle bastırılmış hınçlarının gölgelediği yüzlerinde içten mi, dıştan mı olduğu pek belli değil gülümsemeleri, dostluk gösterisinde biribirleriyle yarışan bu altmış adama dikti. Ne demesi gerektiğini pek iyi bilen bir insan davranışıyla:

"Buna dimineatsa Domnilor." dedi.

Demesiyle de bir bağrışmadır oldu:

"Biz kardeşiz, meyhanede her şey olur."
"Biz yurttaşız."
"Biz kardeşiz."
"Meyhanede her şey olur."
"Her şey olur.

Ardından kovalarla ufak oyma fıçılarla şarap getirdiler. Maşrapalarla içtiler.

Alkol kana yürüyüp de, sinirleri gevşeterek, içlerde hapsedilmiş duyguların fırlayıp çıkabilecekleri gediklerin açılmasının mümkün olabileceği anın gelebileceğini sezinleyen bir ihtiyar Romen ortaya atıldı birden:

"Kardeşler, haydin kardeşlik hora'sına, büyük oyunumuza." diye bağırdı.

O pazar sabahı, Türk mahallesinin Romen mahallesiyle karıştığı yerde. sınırda, bir iki Türk kadınının uzaktan evlerinin kapılarından seyrettikleri ve sadece ikisi Türk, altmış iki kişilik kocaman bir halka, el ele tutuşmuş bir oyunu oynuyor, bir o bir o ayaklarını önlerine önlerine sallayıp az az gidip ağır bir hora'yı çeviriyor, bağıra bağıra türküsünü çağırıyordu:

"Hay sı dım mına şi mına
Çey ku inima Romını
Sınvırtim hora fıtsiyey
Pe pımıntul Romıniyey" (18)

(AK TOPRAK'tan)

(18) Okunduğu gibi yazılmıştır.

ÇELEN, Meral

ÖYLE DURAN KIZ

Hâlâ o şaşkınlığın, yıkılmışlığınla gözümün önündesin. Darmadağın saçların gözlerini örtüyordu, susuyordun. Betiklerin ellerinde, başın önüne düşmüş, kimseleri görmüyor, duymuyordun. Tek başınaydın acunda, korkunç bir yalnızlık içindeydin. Sırtın duvardan kireçleniyor, aynı yerde kıpırdamadan durmanın verdiği acı topuklarını sızlatıyordu. Bir aralansaydı dudakların, bir şeyler söyleseydin, erinçleşecektin. Bekliyordum. Yorulmuştum. Ama seni bırakıp gidemezdim ki! Tek şey vardı kafanda, burgu gibi oyuyordu beynini! NEDEN?

NEDEN mi? Kim bilir? Sen bilmezsen, onu dinlemeden kaçmışsan; susarsan, hep susarsan neden mi? Kimseler bilmez, susarak sorma durmadan.

Korkunç bir yıkılmaydı bu, biliyorum. Ayağının altından her şey kayıyor, tutunacak bir şey bulamıyordun. Onu, öyle bir yere koymuş, öylesine yüceltmiştin ki, görmek bile istemiyordun artık. Şimdi de, yıllar yılı mutlanmağa, güclenmeğe çalıştığın o duygunun, bir anda, dudaklar arasından çıkan bir tümceyle yıkılmasının bilincine varmak istemiyorsun. Ya bunu uzatmayı, ya da kendini kandırmada bir başka yol bulmayı deniyorsun!

Onu neden ille bir Tanrı gibi gördüğünü anlıyamıyorum. Tanrı tanımazlığın sende bıraktığı boşluğa koymuştun sanki. Bir haksızlık yaptığını bilmeden yaptın bunu. Bilse, belki de bağışlamazdı seni! O, acunda ne ilk, ne de son doğan kişiydi, yapamazdın. Senin-benim, bütün kişiler gibi, küçük-küçük, aradabir de büyük şeylerde çelişkiye düşerdi belki. Seni severken, sevdiğini sanırken, birden susabilirdi. Evlenirdi de... Sen de, nedensiz bir sususun, onu yitirmenin acısını sürdürürdün durmadan. Bir neden bulup oturtamazdın susmasına. Bulduklarını beğenmezdin... Kocaman, büyük, onun haklı olduğu nedenler gerekirdi! Yoksa susar mıydı, yazmaz mıydı, söylemez miydi?

Oysa onu yakından tanımıyordun... Tedirginliğiniz, yalnızlığınız, özlemleriniz bir kâğıdın üstünde gidip geliyordu! (Sen küçük yerlerin küçük kızı! Onu tüm yitirdikten sonra bile, her şeyi sürdürebildin bugüne dek!)

Arada unuttuğun, düşünmediğin oldu. Ama bir yerde bakıyordun, canlı... Yaşıyor... Bir bakıyorsun ölü. Bunlarla hep

kendini kandırıyordun, kendini yitirip yeniden kendini buluyordun. Sonra da ölüyordun...

İyice tanımıyordun. Birbirinizi yememiş, tüketmemiştiniz. Her şey, en güzel olduğu yerdeydi bıraktığınızda... Senin derinç olduğun yerde o tedirgin, senin üzgün olduğun yerde o mutlu; senin ağlamaklı olduğun yerde o aldırmaz olmanıştı ki... Hiçbir ortak yaşamınız yoktu. Kin duymamıştın, kapılar çarpılmamış, bağırmamış, bıkmamıştınız birbirinizden. Hep söyledim sana bunları. Aldırmadın...

"Susmasının nedeni olmalı, önemli bir nedeni..." dedin hep. (Onun sözünü ederken nasıl da dolardı gözlerin...)

Günlerinin onunla dolu olduğu geceler hiç uyuyamazdın. Arada, tedirgin dalışlarında hep onu görürdüm. Gidiyordun, çiçekler vardı ellerinde... Sonsuz yollar, sonsuz aralıklar, tükenmez kapılardan geçip ulaşacaktın... Son kapıda bir de bakıyordun hiç, çiçek kalmamış elinde, teker teker dökülmüş yollarda. Çiçeksiz gidemezdin, dönüyordun. Topluyordun bir bir, gözlerin yerde arıyordun hep. En son çiçeği aldığında tüm kapılar kapanıyor, en büyük kapının dışında kalıyordun. Sesini duymuyordu kimseler. Yumruklarının gürültüsü eriyip gidiyordu boşlukta, sağırdı herkes...

Uyandığında yıldızlar parlıyordu gökyüzünde, senin gözlerinde yaşlar... Sesin falan çıkmıyordu, ip gibi iniyordu, yastık ıslanıyordu, çeviriyordun. Varlığını anlamak için, karyolanın soğuk demirlerine ellerini sürüyor, dudaklarını ısırıyor, yeniden mutsuz düşlerin içine düşüyordun: Karşı karşıyaydın onunla, konuşmuyordunuz. Tek isteğin gözlerini bulmaktı. Buluyordun arada bir. O zaman büyük bir mutluluk, erişilmez bir erinçlik sarıyordu seni. Ama bir de bakıyordun o değildi, ya da oydu da duvarları delip uzaklaşıyordu gitgide. Sesin soluğun çıkmıyor, usun duruyor, kalbin yavaşlıyordu. Gidiyordu... Yitiriyordu bir sisin ardında... Sen kalıyordun olduğun yerde. Her şey bütün korkunçluğuyla başlıyordu yeniden...

(Onu aramıyorsun, dedim sana kaç kez... Mutluluğu, erinçliği, kendi kendini arıyorsun. Çiçekler düşmezdi elinden yoksa, o durup dururken başkası olmaz, yitmezdi sislerin arasında..)

Uyanıyor, saatini arıyordun karanlıkta. Görüyordun. Tıktaklarını dinliyor yaşadığını anlıyordun.

Yeni düşlerde, yeni çabalarla ona varmak istiyordun hep. Ama çıktığın merdivenlerin sonu gelmiyordu bir türlü. Yoruluyor, dinleniyor, atılıyordun... Çıkıyordun durmadan...

Uyanıyor, uzun basamakların yorgunluğunu kalbinde dinliyordun. Çarpıyordu deli deli, soluk alamıyordun.

Bikez şöyle dedin:

"Uzaktaydım ondan... Seviyordu, öyle yazıyordu... İnanı-

yordum... Yalan yazmasının hiçbir nedeni yoktu... Hiç zorlamadım, sormadım. Birden sustu, yazmadı artık. Yitirdim..."

(Daha neler söyledin!..)

Uzaktaydım ondan! Her şey burda başlayıp, burda bitiyor! Bunu anlamıyorsun işte! Susmasına belirli bir neden aradın durdun. Yakıştıramadın hiçbirini, boşlukta bıraktın. Belirli bir nedeni olmadan da susabilirdi... O son karşılaşmada senin sıkıldığın gibi sıkılıvermiştir birden. Oysa, vardı NEDENİ, tam o sırada evlendi... Çelişki?.. Evet çelişki... Tutarsızlık?.. Evet tutarsızlık... Şu anda hiçbir şeyin bilincine varamazsın, zorlama kendini... Belki yarın... Bir yarın olsa...

Beş yıl sonra onu ilk gördüğünde hiç şaşmamıştın. Tanımıştın birden. Durgun olduğun günlerden biriydi. Duyguların, bilinç altının karanlık diplerinde uyuşup kalmış mıydı neydi?.. "Sizi bir yerden tanıyorum!" dediğinde, hiç alınmadın. Eskiden bakmaktan korktuğun gözlere, dik dik bakıyordun. Üç-beş dakika konuştunuz. Çoluk çocuğa karıştığını öğrendin. Her şey önemsizdi artık... Yolunuza gittiniz.

Ama ikinci karşılaşma ne korkunç şeydi!.. Baktın, gördün, tanımadın. Otobüse bindi o, sen basamaktaydın. Birden aydınlandı her şey. Bilinç altı tüm baskılarından kurtulmuş, tüm eski duyguların canlanmış, sarmıştı benini... Bir adım daha atmanın sorumu kimin olacaktı? Konuşamazdın. (Konuşacak bir şeyin de yoktu üstelik...) Geriye dönmek çok acı olacaktı sonra... Birtakım karşılaşmaların hazırladığı bir oyuna düşemezdin. Atladın basamaktan, dolmuşlara koştun... Acıdan kaçtın...

(Bir babayla nasıl soluk alabilirdin aynı yerde?)

Bütün bütün yittiğini biliyordun. Kendini yitirmiş gibiydin, onu bulsan kendini bulacaktın, o ölse sen ölecektin biliyorum... (Neden sanki, o kadar yücelttin onu?) Şimdi de kendi kendini yargılıyorsun, korkunç bir inatla, kıpırdamadan, ağlamadan, kaskatı...

Günlerce sustun. hiç konuşmadın, anlatmadın bana. Utanıyordun, bir suçluluk kaplamıştı yüzünü, gözlerini, dudaklarının çevresindeki çizgileri... Dersler sıkıyordu seni... Küçük öğrencilerinle baştan savma konuşuyor, bir ödev duygusunun alışkanlıklarını yerine getiriyor, sivri topukların üstünde durmadan didiniyordun. (Onu düşünemiyecek kadar yorulmak istiyordun...) Onu, bir babayı görmenin suçu büyüktü... Duygulanmak, korkmak, kaçmak bağışlanamazdı. Eziyordun kendini... Sinirli, tedirgin, dalgındın... Gözlerinin altı mor mordu, uyuyamıyordun. Düşler, çiçekler, sisler bitmişti artık... En küçük gürültüde gözlerin açılıyor, uzun uzun çıtırdıları dinliyordun. Gecikmiş ayak seslerinde, onun tanımadığın ayak seslerini izliyor, sonra her şey uzaklaşıyordu. O büyük yalnız-

lığında tüm acılar büyüyor, çekilmez oluyor, kıvranıyordun...
(Yine de susabiliyordun!)

Bazı geceler yağmur yağıyordu. Camların buğuları ardından ip gibi iniyordu. O zaman sokaklara fırlayıp iyice ıslanmak, başını göğe kaldırarak yağmuru içmekten güçlükle alıkoyuyordun kendini. Damın bir yanından tıp tıp damlalar düşüyordu yüreğine. Sürekli seslerin, gök gürültülerinin, şimşeklerin büyük aydınlığından yorganın altına büzülüyor, kendi kendini ıslatıyordu...

Her şey gibi o da geçiyordu...

Küçük, kırık pencerenin basmalarını aralayıp bakıyordun. Karanlıkta yollar parlıyor, ulu çınar ağaçları mutlu mutlu soluklanıyor, canlı canlı kıpırdıyor, küçük küçük sallanıyordu. Çınarın karşısında, kendini değersiz, aptal buluyor, kızıyordun.

Saate bakıyordun dört... Az önce ikiydi oysa...

Bazen tek başına deniz kıyısına iniyordun. Yel uçuruyordu eteklerini, saçların yüzünü dövüyordu, geri geri gidiyordun... Soluğun kesiliyor, gözlerin, aralık göz kapaklarının arasından ne kadar az görebiliyordu! Dışarda ıslak bir iskemle bulup, kahvenin dışında oturuyordun. Şaşıyorlardı, aldırmıyordun. Yürüyüp denize gidebilirdin... (Gidebilirdin de...) Soğuk işlemezdi artık sana, üşümezdin, deniz sıcak geliyordu... Sonra ağır ağır evine yollanıyordun, odanın kapısını kapatabilmek için...

Söylemeliydin bana, anlatmalıydın. Anlıyordun, seziyordum ama tam olarak bilemiyordum ki... Sana "yaz" derdim, sonra istersen "yırt" Bir süre sonra okumak bile istemezsin belki, çok acı gelir... Belki de gülünç, çok gülünç gelecekleri için yırtmanı isterdim. Bana, kendine, kimselere diyemediklerini yazar, saçmalar, karalar, ne istersen yapardın. Boşalırdın biraz, erinçleşirdin. Onca yükle gördün onu oysa! Dopdoluydun.

Hiçbir şey bilmiyordun daha, öğrenmek de istemiyordun. Bir çizgiden öte, her şey değerini yitirmişti.. Ama kurtulman için o köşe başı gerekliydi. Yıkılacaktın, öyle duracaktın, topukların sızlıyacaktı, boşlukta kalacaktın.. Ama gitmen gerekti.. Sakınamazdın...

Seni kim tutup o yollara çekiyordu, onu kim getiriyordu, birden köşede karşılaşıyordunuz. Duruyor, bakıyordunuz. Susuyor, hep bakıyordun. Büyük, çetin, aşılmaz bir kapı vardı aranızda. Kapalıydı.

Gitmek istedin. (Karşındaydı oysa).

Bırakmadı.

Konuştu.

Uzun yılların acılarını deşmeyi gereksiz buluyordun sen, söyledin.

Duymadı.

Anlatıyordu. Dinlemiyordun, bilincine varamıyordun tümcelerin. Sıkılıverdin birden. Onu görmeğe, duymağa başladın. Bir kişiydi, adamdı, herkes gibiydi. Bir de yalanını yakaladın. İnsanca bir yalan söylemişti!

Kapı aralanınağa başladı. Büyük bir şaşkınlık içindeydin. Bütün bunlar düzenlenmiş, yapma bir oyun gibiydi, oynuyordunuz. Birdenbire ortaya çıkan ikinci bene bakıp, tanımağa çalışıyordun kendini.

Gitmek istedin yeniden, içtendin.

(Oysa yıkılmışlığını uzatmak istiyordun bilmeden. Ondan ayrılınca her şey yeniden başlıyacaktı, biliyorum. Son tümceyi söylemeliydi artık, sen de sormalıydın. Ne zaman evlendiğini sordun.)

Birden köşe falan kalmadı, kapı kalmadı aranızda. Tüm kapılar açık olsa neye yarardı? Yağmurlar boşuna yağmıştı... Çınar aptal bir mutluluğu tadıyordu.. Yastık boşuna ıslanmıştı... Boşuna susmuştun bana, suçlamıştın kendini.

Neden onu dinliyordun hâlâ?

Yürüyüverdin!

Seslendi. Bu ses onun sesi miydi ki? Görmek istiyordu, NEDEN?

Yürüdün geldin. Yaslandın bana, başını omuzuma dayadın. Gözlerin deli deli parlıyordu, ateşin vardı sanki. Dudakların kurumuş, sözcükleri unutmuştun. Gözlerini kırpıyor, diyeceklerini bir sıraya koymağa çalışıyordun.

"Tam o sıra evlenmiş anlıyor musun, dedin, bana yazmaz olduğu zaman işte..."

Sonra gittin duvara dayandın, gözlerini yere diktin. Saçların dağılmıştı. Betikler durmadan kayıyordu ellerinden. Sırtın kireç içinde kaldı. Tam üç kez zil çaldı, üç kez çocuklar girip çıktı sınıfa. Seni hep öyle gördüler.

Kıpırdadın bir ara, anlamsız anlamsız baktın yüzüme. (İnsanlara olan inancın yitmişti, bana oymuşum, seni ben kandırmışım gibi bakıyordun.)

"Ben anlıyabilirdim bunu, dedin, uzaktaydım, çok uzaktaydım... Yazabilirdi, söyliyebilirdi. NEDEN sustu?"

Yine kaldın.

(Islak iskemlelerin, düşlerin, uykusuzlukların içinde kendini çok gülünç, çok aptal buluyorsun, biliyorum. Yine haksızlık ettiğini anlatmalıyım sana... Gülünç değilsin, aptal değilsin, hiçbir şey bilmiyordun... Belki bunca acı gerekliydi! NEDEN mi?)

Seni durduğun yerden çekip çıkarmak istiyorum, yürüme-

lisin. Her şeyi bırakmalısın orda. Kıpırda; bana, kendine yardım et biraz. Otobüse binmeyiz istersen, çiçekçilerin önünden geçmeyiz... Babaları görmez, köşe başlarına giden yolları seçmeyiz... Elimi tut yeniden, koluma gir, omuzuma başını daya. Seni oradan sökmeliyim.

Bir yarın olsa...

Neden hâlâ orada kocaman bir NEDEN sözcüğü gibi duruyorsun, neden?

Muammer Vatansever: Desen

DAĞCI, Cengiz

YAMAÇTA ÜÇ ÖLÜ

Gökyüzü ağarırken kalktılar. Düşlerinde de yol yürümüşlerdi sanki; başları göğüslerine düşük, yola doğru yürüdüler. Yolu iyice kurutmuştu geceleyin tarlanın yüzünden esen kuru rüzgâr, rahat ve sakindi yol, ancak geceleyin geçmiş kamyonların izleri çirkin ve ölümsü bir sessizlikle duruyorlardı yolun sırtında ve onlar, ömürlerinin sonu bu izlerin sonundaki büyük bir bilinmeze bağlı olduğunu görüyormuşlar gibi, bakarlarken izlere, yüzleri dün de, dünden önceki günlerdeki gibi asık ve somurtkan oluyordu. Doğu ufku iyice kızarmıştı, gökyüzü açık ve berraktı ve güneyden ılıkça bir yel esiyordu.

İki er çukur kazıyordu yamaçta. İkisinin de kolları dirseklerine dek sıvalıydı, alınları terliydi, ak kollarında kan damarları beliriyordu yeşil yeşil, dağınık saçları yer yer terli, alınlarına yapışıktı, yüzlerine ise acı bir küskünlük tünemişti. Ama niçin? Bilmiyorlardı. Ötekiler de bilmiyorlardı, teğmen de bilmiyordu; hayata değildi elbet küskünlükleri, ölüme de değildi, ölü olan onlar değildi ki! Yaşıyorlardı ya hâlâ, dün akşam yemişlerdi ya yemeklerini, uyumuşlardı ya, ceplerinin köşelerinde birkaç çekimlik tütünleri de vardı üstelik ve savaş... Ah savaş! Tükür de geç savaşın, ölümün, kan ve gözyaşları üstünden! Yeter ki teğmen, tabanlar çatlayıp kanamağa başladığı sırada, bir Suvorov edasıyla: Kıta dur! İşeyin yamaca! Rakınızı için!.. Sonra gene yürürsünüz! demesini bilsindi.

Ama gene de bir küskünlük beliriyordu işte yüzlerinde. Çalışıyorlardı sessizce. Biri arada duruyordu, gözünün ucuyla ötekine bakıyordu, öteki ses soluk çıkarmayınca, burnunu sümkürüyordu, sonra elini arkada pantalonuna silip işine devam ediyordu. Çukurdan atılan toprak, kara ve ağırdı, yolun ortasınadek yuvarlanan kesekler çetin bir sessizlikle yoldaki kamyon izlerini örtüyorlardı.

★

Askerler ağır adımlarla yamaçtaki çukura yaklaştılar, çukurun az uzağında durup yola yuvarlanmış toprak kesekle-rine baktılar ve orda, hayatın gerçekten saçma bir şey olduğu-

nu görmüşler gibi, kimi başını eğdi, kimi sırtını çukura ve ölülere çevirerek sigaralarını sardılar.

Teğmen de yoldaydı şimdi. Yolun ortasında, kamyon izleri üstünde duruyordu. Sağlam bir duruşla duruyordu. Elleri arkasına bağlıydı, başı dikti ve açık, iri gözlerinde yılmaz bir güçle az ötede sigaralarını içen askerlerin başları üzerinden bakıyordu. Doğu göğü daha da ağarmıştı ve solda, gecenin yorgunluğunu sırtından henüz atamamış ekin tarlası güneşi bekliyordu. Ormansa, uyanıktı. Kalın, ihtiyar meşelerin tepelerinde hafif bir yel hışırdıyordu.

Uzun uzun durdu orda teğmen, sonra gözlerini yola indirdi, ayakları dibinden geçen kamyon izlerine baktı, sonra arkada kemere asılı çantadan askerî haritayı çıkardı, sağ dizine çöktü, sol dizi üstünde tuttuğu haritaya dikkatle bakarken, çavuş gelip teğmenin yanında dikildi:

— Çukur hazır, teğmenim! dedi çavuş.

Teğmen ses çıkarmadı, çavuşa da bakmadı, ancak çavuşun bu sözleri üzerine olacaktı ki, ayağa kalktığı gibi sağlam adımlariyle yamaçtaki çukura doğru yürüdü.

★

Çukur hazırdı. Derindi çukur. Çukur rütubet kokuyordu. Yamaçta yatan üç ölüyü bekliyordu çukur. Çukurdan atılmış toprak, onların bildikleri, bir zamanlar sevdikleri sıcacık, dost toprak değildi. Açtı, renksizdi, soğuktu. Hastaydı âdeta. Onlar da toprakla ilgisiz, yola, yoldaki kamyon izlerine bakıyorlardı ve kendi ömürleri bu izlerin sonundaki büyük bir bilinmeze bağlı olduğunu görüyormuşcasına, bakarlarken, izlere yüzleri dün de, dünden önceki günlerde gibi asık ve somurtkan oluyordu. Askerdiler ama! Çile de, söğme de, bilinmezlik de yabancı sayılmazdı onlara, öyle ki, geçerken teğmen yanlarından dudaklarında hafif tebessümler beliriyordu, biri ötekinin böğrünü dürtüyordu, ya da biri daha uykulu gözlerini uğuştururken, öteki burnu altından homurdanıyordu, ama neye homurdanıyordu? Kimbilir! Belki yola, belki de teğmene, kendi alınyazısına belki; yaşamak için doğmuştu çünkü, oysa hayat onu bağrından koparıp buraya atmıştı, burdaysa toprak soğuktu, açtı, yabandı, yol da yaşantısızdı, ancak kalbindeki sızı gene de o kadar acı sayılmazdı, çünkü yaşıyordu ya hâlâ, savaşabilirdi ya, savaşmak için iki eli vardı ya hâlâ ve geçerken teğmen yanlarından elleri güçleniyordu, tüfeklerini daha bir güçle sıkıyorlardı, sıkacaklardı elbet, daha bir güçle sıkacaklardı, çünkü güçsüz olurlarsa, teğmenin de, yolun da onlar için zâlim ve amansız olacağını biliyorlardı üstelik.

★

Ya, biliyorlardı üstelik! Ölüm de geçtikleri yollarda onlara yoldaş olunca, ama öylesine yakın, onlarla, onların yanıbaşlarında adım adım yürürken yamaca, çukura, kamyon izlerine tükürür de geçerlerdi, tükürür de geçerlerdi yola, çukura, kamyon izlerine, yeter ki iki el gücle sıkabilsindi tüfeği ve tabanlar çatlayıp kanamağa başladığı sırada, ilerde yürüyen şu teğmen bir Suvorov edasıyla: Kıta dur! İşeyin yamaça! Rakımızı için!.. diye bağırmasını bilsindi, onlarsa o zaman yorgunluklarını unutup, yürürlerdi gene adım adım sonsuz yollarda ve ilerde teğmen, yanıbaşlarında dost ölüm, yüzleri tasasız ve şen, bir zamanlar ataları, yere yıkılmış bir Tatarın kellesine nasıl tekme sallamışlarsa, onlar da kambur hayatın suratına silleler atarak yürürlerdi adım adım, yoldaki kamyon izlerinin ötesindeki apaydın sabahın kucağında uyuyan karanlık bilinmeze.

Gözleri sönüktü teğmenin, ama öylesine sönük, yamaçta yatan üç ölüden biri oydu sanki. Yürüyordu ağır ağır, kolları yanlarına sarkık, başı dik, gözleri kuru, yüzü ap-ak, ama öylesine ap-ak, arkada kalmış tüm yamaçlarda kalpleri durmuş, kanları akmış, elleri soğumuş, solukları tükenmiş ölülerin yüzleri gibi. Ufuk al aldı ama teğmen bakmıyordu ufka, bakmak istemiyordu belki, çünkü cesetleri gömünce yola koyulacaklardı gene, ve yürüyeceklerdi gene dün de, dünden önceki günler boyunca yürüdükleri gibi, ufka doğru umutsuz yolda.

★

Askerler yolun kıyısına çekilmişlerdi.

Teğmen, yamaçtaki çukura yaklaştığında başlarını kaldırıyorlardı askerler, gözlerini açıyorlardı ve daha demincek çukurla da, yamaçta yatan ölülerle de ilgisiz bakışları üzerinde bir ışıltı beliriyordu ve orda, teğmenin sönük ve donuk gözlerinin baktığı yerde, onlar için soğuk ve ölü bir hayat parçasının canlandığını görüyormuşlar gibi, içlerinden geçen hafif ürpertilerle birbirlerine sokuluyorlardı.

Güneş de doğuyordu ufukta. Zayıf ve soğukça ışınları çukur topraklarının üzerine uzanırken, uçak uğultuları çalındı kulaklara. Az daha sokuldular birbirlerine. Orman sessizdi, yol sağırdı, güneş doğuyordu doğuda ve askerler sorumlu bakışlarıyle birbirlerinin yüzlerine bakıyorlardı ve uçakların madeni uğultuları göğün gök göğsüne vurup, ormana yaklaştıkça önce biri, sonra öteki, daha sonra öbürleri başlarını kaldırıyor, garip ve ürkek gözleriyle uçakları arıyorlardı.

Teğmenin gözleri de gökyüzündeydi şimdi. Görünmüyorlardı uçaklar henüz, ama uğultular ormanı kuşatmıştı artık.

Teğmen: "Yaklaşıyorlar..." dedi içinden ve gözlerini askerlerden yana çevirdi. "Ölüm var yüzlerinde, ama ölü değiller." diye düşündü ve başını gene de kaldırdığı zaman uçakları gördü.

Gruplar halinde uçuyorlardı. Rahatça uçuyorlardı; askerlerse, uykularında olağanüstü bir rüya görüyormuşlar gibi, sessizce, şaşkın gözleriyle uçakları izliyorlardı.

★

— Tatara bak! dedi biri.

Öteki, sert ama biraz da korkuyla gölgeli gözlerini teğmenin omuzlarına dikti, uzun uzun baktı, sonra dişleri arasından konuştu:

— Hayvan Tatar!

— Ölüler ne umurunda onun!

Başlarını gökyüzüne kaldırdılar gene.

— Bunlar Messerschmidt'ler, dedi biri.

Öteki yavaş bir sesle cevap verdi:

— Sanmam. Bunlar Heinkal'ler...

★

. . Öyleydiler işte. Ama insandılar, her insan gibi saftılar, biraz da ahmaktılar, belki kötüydüler, olmasalardı ölümle boğaz boğaza geldikleri anda dahi tıpkı üzerlerinden şu geçenlerin karşılarına çıkana: *Sind Sie ein Pole? Busse? Yude?* dedikleri gibi, bunlar da bir Herrenvolk tavrı takınıp: *Polak li tii? Yevrey? Mojet buit Tatarin? Hohol ili Turok?* diye sormaz da ölürlerdi ekmeklerini paylaştıkları öteki yoldaşları gibi.

★

Teğmenin üç-beş adım uzağında üç ölü yatıyordu sırtüstü. Üçü de aynı boydaydı, üçü de zayıftı ve üçü, üç kardeşmiş gibi, cansız yüzlerine vuran güneşin soğukça ışınlarında, birbirlerine benziyorlardı. İkisinin gözleri yumuluydu, ancak üçüncüsü, şaşkınlığında donakalmış gibi, gözlerinde bir canı parıltısıyla göğe, gökyüzünde uçan uçaklara bakıyordu.

★

Hasan, kimsenin dikkatini üzerine çekmeksizin teğmene

doğru ilerledi, ama teğmene varmadan biri kolundan tuttu, onu durdurdu:

— Nereye? dedi adam, yavaş bir sesle.

Hasan başını teğmenden yana attı.

— Boş ver! dedi adam. Bırak dursun durduğu yerde. Uçaklara nasıl, merak ve ilgiyle baktığını görmüyor musun?

— Görüyorum, dedi Hasan.

— Âlâ. Sen de bak!

— Uçaklara mı?

— Uçaklara ya. Güzel ha! Güzel uçuyorlar.

— Ihı, dedi Hasan ve başını gökyüzüne kaldırdı.

— Güzel ve korkunç, dedi adam.

— Korkunç mu? diye sordu Hasan.

— Değil mi? dedi öteki.

— Korkunç tabii.

— Ama güzel.

— Güzel değil, korkunç! dedi Hasan.

— Ben bundan çok daha korkunç ölüm gördüm. Bu ölüm güzel ölüm!

— Güzel ölüm olur mu hiç?

— Olur ya. Bak hele! Kanatları ışıl ışıl.

— Ölümün güzeli yok!

— Ya açlıktan ölenler. Babamın ölümünü hatırlıyorum 931 de. Kafası öylesine şişmişti ki... Ya da sürgün! Bak hele, kanatları ışıl ışıl. Böylesi daha iyi. Sen Tatar mısın?

— Evet.

— Kırımlı mı?

— Kırımlı. Demircili.

Adam gözlerini uçaklardan ayırdı, bakışlarını Hasan'ın yüzüne doğrulttu:

— Şehir mi o? Köy mü?

— Köy, dedi Hasan.

— Bir daha söyle hele şu köyün ismini.

— Demirci. dedi Hasan.

★

Adamın dudaklarında hafif ama, candan bir gülümseme belirdi. Hasan'ın yüzüne bakarak:

— Putperest bir isim, dedi. Benim dilimin harcı değil.

Hasan da güldü.

— Sizin yurdun toprağı güzelmiş, dedi adam.

— Evet, dedi Hasan, hâlâ gülümsiyerek.

— Havası deniz kokuyormuş, vadilerde bahçeler uzuyor-

muş boy boy, dağların yamaçlarında zümrüt gibi bağlar varmış yeşil yeşil.

— Toprağı güzel bizim yurdun. Denizi güzel, bahçeleri güzel; insanları da güzel bizim yurdun. Savaş bitsin de gel gör... Demirci'ye gel, konuğum ol benim.

— Öyle mi?

— Elbette öyle.

— Tuhaf bir adamsın sen ama, dedi adam.

— Neden? diye sordu Hasan.

— İlktir görüyorsun beni. Tatarsın da üstelik!

— Tatarsam ne olacak?

— Hiç.

— Elbette hiç. Bak hele, sen uçaklara bakıyorsun değil mi? Ben de bakıyorum. Gözlerin gökyüzünde değil mi? Benimkiler de. Canın uçak uğultularında değil mi? Benimki de! Korkuyorsun değil mi? Ben de! Biliyor musun neden?

— Neden?

— Savaş insanları birbirine bağlıyor da ondan.

— Köylüyüm dedin demincek,

— Köylüyüm tabii.

— Oysa akıllıca konuşuyorsun. Senin şu Dem... Dem...

— Demirci.

Evet; orda insanların tümü senin gibi mi?

Hasan düşündü. Hayli düşündü. Sonra omuz silkti ve:

— Bilmiyorum, dedi.

— Bilmiyor musun?

— Hayır.

— Neden bilmiyorsun?

— İnsanoğlu Demirci'nin yamaçlarındaki kayalıklar arasında otlıyan bir keçi sürüsü değil ki! Belki benden biraz başkadırlar. Belki çok başkadırlar. Ama kötü değillerdir.

Ne zaman çıktın Demirji'den?

— Beş yıl oluyor nerdeyse.

— Savaşa girdin mi hiç?

— Girdim.

— Pervomaysk'ta mı?

— Pervomaysk'tan önce, Slutsk, Berdiçev, Pinsk, Krasnoye, Tarnopol... Aleksandriya.

— Yara falan?

— Yok.

— Hiç mi?

— Kurşun, kör. Mermi, kuduz. Uçak, çoğu zaman sarhoş.

Hasan sustu. Az sustuktan sonra başını yamaçta yatan ölülerden yana attı:

— Allah bilir ya, bize almışlardır belki nişan, ama onlar öldü.

— Belki, dedi adam. Ve gözlerini gökyüzüne kaldırdı.
— Güzel uçuyorlar.
— Korkunç, dedi Hasan.
— Savaştan sağ çıkmak istiyorsundur.
— Evet.
— Tatlı bir ömür sürdün Demirji'de herhalde, yaşamak istediğine göre.
— Hayır. Daha çok acı.
— Acı mı?
— Acı. Sen de biliyorsun bunu, ben de, ötekiler de. Demirci'ye dönüp karıma ve çocuğuma hayatın ne kadar tatlı ve sevimli olduğunu söylemeği isterdim ama.
— Bak hele, ne güzel uçuyorlar.
— Korkunç.
— Ama güzel.
— Güzel değil korkunç.
— Ben bundan çok daha korkunç ölüm gördüm. Bu güzel ölüm. Kanatları ışıl ışıl.

★

Sessizdi etraf. Ölü gibiydi. Ama ölü değildi. Yalnız çukur ölüleri bekliyordu. Askerler gökyüzüne bakıyorlardı, orman susuyordu, başaklar güneşin ışınlarında ısınıyorlardı, tarlanın öbür kıyısındaki saman damlı evin avlusunda ise köpek havlıyordu kopuk kopuk ve uçaklar ormanın üzerinden geçip ışıltılı kanatlarında ölümü başka yerlere götürürlerken, onların sürekli uğultuları altında süreğen hayat sürüp gidiyordu herzamanki gibi ve ölüm ne kadar yakınsa, hayat da yakındı onlara, çünkü uçaklar ormandan uzaklaşırlarken, gözlerini gökyüzünden ayırıyorlardı, gülümsüyorlardı, mutlu mutlu ve tüfeklerini omuzlarına alarak yola çıkıyor, teğmenin emrini bekliyorlardı.

Teğmense hâlâ gökyüzüne bakıyordu. Belki ölümü görüyordu orda, belki de Saniye'nin ışıltılı gözlerini, çünkü yamaçtan indiği zaman onun da gözleri içinde garip bir ışıltı vardı.

★

Hasan'ın üç adım uzağında durdu teğmen. Hasan'a, sonra, demincek Hasan'la konuşan adama baktı ve yüzünün ifadesini bozmaksızın başını yamaçta yatan ölülerden yana çevirdi:

— Gömünüz! dedi.

Yamaça doğru yürüdü Hasan, adımlarken de başını çevirip adama seslendi:

— Ne duruyorsun ya orda? Duymadın mı?
— Gömecek miyiz? diye sordu adam.
— Gömeceğiz tabii! dedi Hasan.
— Hoş. Gömelim! dedi adam.
— Ötekiler de gelsinler kürekleriyle!
İkisi küreklerinin üstüne oturmuş, sigara içiyorlardı.
— Kalkın haydi! Gömelim bitsin, güneş iyice kızdırmadan önce!
Uzun boylu, hantal, kalın kemikli adam tembelce ayağa kalktı, avuçlarının içine tükürdü, küreğin sapını sıktı.
— Haydi kalk!
— Biz açtık, ötekiler gömsünler! dedi, yerde oturan adam.
— Kalk, kalk! Tamamlıyalım işi! Yarıda bırakırsak sevabımızı ötekilere ulaştırır Tanrı! Hem çukuru kapatmak kazmak kadar zor bir iş değil!
Soldaki ekin tarlasının yüzünden esen rüzgâr, tamamen kesilmişti, sıcak artıyordu havada ve yoldaki rütubetli topraktan ölü bir koku çıkıyordu. Kürekli askerler de çukura yaklaştılar. Hasan, çukurun kıyısında durmuş, yamaçta birbirlerinin yanında yatan ölülere bakıyordu. Dalgın ve ciddi bir tavırla bakıyordu ve bakarken içinden: "Geceleyin onlarla, onların yanında yürüdüm..." diyordu. Sonra elini kalçasına vurdu ve hâlâ ölülere bakarak: "Yazık!" diye homurdandı. "Yazık!" dedi gene içinden. "Suçsuzdular... Nasıl olsunlardı suçlu? Yanıbaşımda yürümüşlerdi geceleyin. Elleri nasırlıydı onların da, nasıl olsunlardı suçlu? Çizmeleri delik deşikti, yolun çukurlarında su birikintilerine batıp çıkıyorlardı. Tütün kokuyordu bıyıkları, solukları soğan kokuyordu, nasıl olsunlardı suçlu? Nasıl! Ekmeklerini böle böle, baka baka yiyorlardı ekmeklerini..."
Ötekiler de çukurun kıyısında durup çukura baktılar.
— Toprak nemli ve ağır, dedi biri.
— Dipte azıcık su birikmiş, dedi öteki.
— Su onların umurunda değil ki!
— Benim cesedimi böylesine balçıklı toprağa yatırmayın çocuklar, ölürsem!
Hasan iki adım geri çekildi. Gözlerinde bir küskünlük vardı. Ama yüzü donuktu. Kımıldamıyordu. Taş kesilmiş gibiydi. Orman ağaçlarının tepeleriyle göğün arasında bir yere bakıyordu.
— Benim cesedimi böylesine balçıklı toprağa vermeyin çocuklar, diyordu adam gene.
— Ölürsek...
— Kışadek ölmiyelim çocuklar.
— Ölmiyelim toprak donmadan önce.
— Yamaçta bırakın böylece...

Dinlemiyordu onları. Donuktu Hasan. Yalnızdı. Kimsesizdi. Sonra... Ama niçin? Kimbilir niçin! Burnunun kanatları gerildi, gerildi de titredi yaban bir kurdun burnu gibi, çeneleri sıkıldı, dişleri gıcırdadı, yüzü buruştu acı br ağrıyla, gözlerinin içinden şimşekler çaktı; ama niçin? Kimbilir niçin? Belki ölüm korkusu vurmuştu burnuna, belki hayat ak yeleli yağız bir at gibi doludizgin geçip gitmişti gök boşluğuna bakan gözleri önünden, nedense titriyordu bütün bütün, karşısında duran ölümü hayattan, hayatı ölümden ayırmak için kapışacak bir adam gibi. Sonra döndü, yola indi, yolu hızla geçerek tarlaya atıldı.

★

Hasan, tarlanın kıyısında dizüstü çökmüş, iki eliyle çeke çeke topraktan sarı ekinleri çıkarıyor, çıkardığı ekinleri dizleri önünde yığıyordu.

Kucak dolusu çıkardı. Ekinleri kolları arasına alıp ayağa kalktığı zaman içi rahatlamış olacaktı ki, ağır ağır ama sağlam adımlariyle yolu geçerek çukurun kıyısında durdu.

Ötekiler sorumlu bakışlariyle Hasan'a baktılar. Hasan, onların bakışlarındaki tereddüdü dağıtmak istermiş gibi, yavaş bir sesle:

— Toprak ağır ve nemli. Ekin döşiyelim altlarına, dedi.

Ekinleri çukura bıraktı, ölülerden yana dönüp eliyle getirin işaretini verdi, sonra kendisi de çukura indi.

★

Çukur rütubetliydi, soğuktu, ama umurunda değildi Hasan'ın, çünkü dizleri ve elleri arasında sarı ekinler, ekinlerin köklerindeki taze, yumuşak, dostça toprak, çukurun rütubetini de unutturuyordu Hasan'a. Özenerek çalışıyordu ve, nedense, kendinden memnun, cesetleri yatırmak için çukurun dibine tarlada yolduğu ekinleri döşüyor değil de Demirci'nin tütün tarlasında devşirip güneşte kuruttuğu altın sarısı tütün yapraklarından demetler yaptığını hissediyordu. Çünkü, orda da böylesine mutluydu. Çünkü orda da tarhlarda, tütün saplarının köklerinde toprak böylesine sıcacıktı, böylesine dostcaydı. Rütubetli değildi çukur! Soğuk değildi çukur! Ooooff! Kendisi de şöyle sırtüstü uzanır, yüzünü ekinlerle örter, ciğerlerinde onların köklerinden gelen toprak kokusiyle uyurdu; uyurdu yıllar boyunca, uzun yıllar boyunca, süreğen hayat sürdükçe uyurdu burda sırtüstü.

Yukarda biri seslendi:

— Hey, Tatarin! Tıl gotov?

— Gotov! Gotov! dedi Hasan, hâlâ iki eliyle kuru ekinle-duvar diplerine sıkıştırarak.

Gotov? diye sordu yukardaki adam gene.

Gotov!.. Getirin hele!

★

Ötekiler çukurun kıyısında durunca Hasan ayağa kalktı. Yukarıda üç ölü yatıyordu. İkisinin üstündeki çamurları kuruyup kaskatı kesilmiş çizmeli bacakları görünüyordu yalnız, ama üçüncüsü, bir an önce çukurda yatmak istermiş gibi, başı çukura sarkıktı ve orda, çukurun içerisinde Hasan'ı görünce şaşkınlığından donakalmış gibi, iri ve açık gözlerinde bir cam parıltısıyla Hasan'a bakıyordu.

Hasan kollarını yukarıya doğru kaldırdı, ölünün omuzlarını kavradı!

— Dikkat edin be çocuklar, dikkat edin!

— Davran be! Davran! Ötekiler yolda... Teğmen bizi bekliyor!

— Âlâ. Ama ağır... Dur hele! İyice... Ha! Şimdi bırakın!..

Bilmiyordu sanki onun cansız olduğunu. Kolları arasındaydı. Başı omuzunun üstüne düşüktü. Kucak kucağa, tıpkı hayattaymış gibi, hayatın lûtfu olan garip bir sevgiyle, iki mutlu insanca, sarmaş dolaş çukurun dibine düştüler.

Ölünün yanıbaşında durdu Hasan. Ölünün yüzüne baktı. Bir yerde görmüştü onu. Daha önce, yıllar öncesi görmüştü onu bir yerlerde. Belki her yerde; geçtiği tüm yollarda, yatıp kalktığı tüm evlerde görmüştü onu. Köylerde, şehirlerde, trenlerde... her yerde! Lyov'da, kapı arasında durmuş, paltosunun yakası ensesine kalkık, asfalt sokaklara düşüp patlıyan iri iri yağmur damlalarını seyreden o değil miydi? Ya da Rumanda, kerpiç fabrikasının yanından geçen yolun kıyısındaki ahşap duvarın dibinde Ukrayna kızlarını nasıl da sıkıştırırdı duvara! Ukrayna'lı kızların yanakları al aldı, gözleri iri iriydi, dişleri porselen gibi ışıl ışıldı, kocaman memeleri vardı Ukrayna'lı kızların ve onları duvara sıkıştırıp ateşli dudaklarını öptüğünde ölüm ve ötesi nedir? Bilmiyordu, kendinden geçmek nedir? Bilmiyordu, varolmak nedir? Bilmiyordu.

★

Hasan, ölünün yüzüne bakarken gözlerinin rengi birdenbire değişti. Başını göğsüne eğdi, alt dudağını ısırdı, garip garip güldü.

— Haydi be, davran! diye bağırdılar yukardakiler.

— Kar yağsın göğsüme lâpa lâpa.

— Kar yağsın göğe bakan açık gözlerimin üstüne...

— Kara kirpiklerimin üstüne kar yağsın baharda badem çiçekleri gibi ak ak.

— Böylesine balçıklı toprağa vermeyin çocuklar...

— Yamaçta bırakın ak karlar içinde.

★

Hasan'ın gözleri uzak bir yerdeydi. Görmüyordu onları. Şakaklarından, alnından sızan terleri iri eliyle sile sile ayağa kalktı.

— Terledin. Ağır mı? diye sordu yukarda biri.

— Ağır, dedi Hasan.

Kolları üstünde çukura indirdiği cesetten daha ağırdı sesi. Terli alnından, taş gibi katı ve soğuk şakaklarından terleri sızıyordu damla damla. Yüzü sapsarı kesilmişti. Ağır, hamarat kollarının kara kılları diken dikendi. İçinde tuhaf bir boşluk vardı. Gözleri çukura kaçmıştı. Işıltısızdı gözleri. Soğuktu çukur. Rütubetliydi çukur. Korkunçtu. Ölüm vardı burda. Soğuk, renksiz, çirkin ölüm vardı burda. Korkunçtu, korkunçtu, korkunçtu ölüm! Çabucak çıksındı artık burdan. Üstü kapatılsındı ölümün. Soğuk, ağır, nemli toprakla kapatılsındı üstü ölümün, iyice bastırılsındı, gelen geçen görmesinde burda ölümün yattığını. Duymasmdı; geçsindi burdan göğe, ekin tarlasına, ormanın yeşiline baka baka, güle güle geçsindi, ıslık çala çala geçsindi burdan. Çirkindi ölüm! Korkunçtu ölüm! İnsanoğlu için değildi ölüm!

★

Çukurun dibinde üç ölü yatıyordu. Üçü de aynı boydaydı, üçü de zayıftı ve üçü, üç kardeşmiş gibi, çukurun loşluğunda birbirlerine benziyorlardı. İkisinin gözleri yumuluydu, ama üçüncüsü, şaşkınlığında donakalmış gibi, iri açık, cansız gözlerinde bir cam parıltısıyla çukur duvarına dayanmış bir halde duran Hasan'a bakıyordu.

Hayli durdu Hasan, orman ağaçlarının tepelerine baktı, gökyüzüne baktı, sonra eğildi ve ölülerin çamurlu bacakları arsından iki eline iki tutam ekin aldı. Susuyordu hep. Yüreği de susuyordu, canı da susuyordu, ekinleri niçin aldığını da bilmiyordu, çukurda niçin durduğunu da bilmiyordu; kendisi de bir ölüydü sanki. Neden sonra yukardakiler tekrar bağırıştılar ve kulağına genç teğmenin sesi çalındı. Teğmenin sesi hayli uzaktan geliyordu ama tüm seslerin içinden geçip Hasan'ın ta yüreğine sokuluyordu:

"— Dua et!" diyordu teğmen Hasan'a.

"— Dua mı?" diyordu Hasan.

"— Dua elbet!" diyordu teğmen.

"— Bilmiyorum ki!" diyordu Hasan.

"— Dua et, dua et!" diye zorluyordu teğmen.

"— Bilmiyorum ki teğmenim! Bilmiyorum ki!" diyordu Hasan.

"— Dua et diyorum sana, dua et, kalpazan! Bildiğin gibi!" diyordu genç teğmen.

"— Bildiğim gibi mi teğmenim?" diye soruyordu Hasan.

"— Bildiğin gibi... Dua et ve çukurdan çık!"

"— Tanrım, Tanrım, Tanrım... Sen yaratmışsın insanoğlunu, Tanrım. Görüyormuşsun onu her yerde, hissediyormuşsun onu her anda. Yardımını da esirgemiyormuşsun ondan, tasiratını da affediyormuşsun, Tanrım. Ömrü bize Sen verdiğin gibi ölümü de Sen vermişsin, Tanrım. Onlar ölü işte... Günahlı mıydılar, değil miydiler... Sen bilirsin Tanrım... Ama insanoğluna günahsız olmak zor. Günahlı iseler... Canlıyken onlarla yürüdüm. Duydum kaç kere bu toprağın, bu toprak üstüne ektikleri ekinlerin hasretini çektiklerini. Günahlıdırlar belki. Hoş... belki günahlıdırlar. Affet Tanrım.."

İki elinde tuttuğu ekinlerle onların yüzlerini örttü Hasan, çukurdan çıktı.

★

Uğultular işitilmiyorlardı artık, yel tamamen kesilmişti, ağaçlar donmuşlardı sanki, ekinler ise azıcık güneşten yana yatmışlardı ve etrafa çökmüş derin bir sessizlik içinde orman da tarla da yolu dinliyorlardı.

Asker yoldaydı. Taburun on adım kadar ilerisinde teğmen duruyordu, rengi gittikçe ağaran ufka bakıyordu. Uzun uzun baktı teğmen, sonra döndü ve elini kaldırdı:

— Marş! Marş!

Yürüdüler gene. Dün de, dünden önceki günler boyunca yürüdükleri gibi. Ağır ağır. Sessizce. Arkada, beli azıcık bükük, başı göğsüne düşük, etli ve canlı bir soru işareti gibi, yolun kenarında Hasan duruyor, yamaçta üstü nemli toprakla kapatılıp bastırılmış mezara bakıyordu. Güneş hayli yüksekteydi, tabur gittikçe uzaklaşıyordu ve askerlerin ayak sesleri uzaklaşıp işitilmez oldukça ormanın kıyısındaki ağaçların dalları arasında kuşlar cıvıldaşıyorlardı şen şen, cıvıl cıvıl.

Derken neredense uçarak bir ardıç kuşu geldi, Hasan'ın on adım kadar uzağında yola kondu, başçağızını sağa çevirdi, sola çevirdi. Hasan'a baktı ve gene uçarak yamaçtaki mezarın başı ucunda duran mihferin üstüne kondu, ötmiye başladı. Ancak o zaman Hasan'ın içi rahatlamış olacaktı ki, kuşa bakarken dudaklarının uçlarında hafif, ama hoş ve tatlı bir gülümseme belirdi ve dönerek kendisinden bir hayli uzaklaşmış bulunan askerlere doğru yürüdü.

DİKMEN, Nebahat

MUTLULUKLARI

O küçücük ahşap evdekiler sevinç içindeydiler o sabah. Hani o pencerelerinin önünde renk renk sardunye saksıları dizili, daracık yüzlü, cumbalı, sefertası gibi evdekiler. Kapıların açılıp kapanışından, evin hanımı Zekiye hanımın telâşla gidip gelen topuklu terliklerinin tıkırtılarına, büyük oğlanın ıslığına, kızın çaçaça'larına kadar belli oluyordu bu. Hattâ o huysuz, yaramaz küçük oğlan Memet'le çatık kaşlı beybaba Nuri beyin bile gülüyordu yüzleri. Sabahın o erken saatinde tıka basa karnı doyan Pamuk bile bu sevince katılmak ister gibi keyifle oynatıyordu kuyruğunu. Her günkü sıkıntılarından, üzüntülerinden kurtuluvermişlerdi birden bütün bir aile. Piyangodan çıkan bir küçücük ikramiye renk verivermişti hayatlarına. Topu topu beş yüz liracıktı oysa ellerine geçen ve o beş yüz lira ana baba, büyük oğul, küçük oğulla kızın keyiflerini yerine getirmeğe yetmişti. Yetmişti de artmıştı bile.

Sonuna kadar açmışlar radyoyu işte. Kız ayna karşısında süsleniyor. Küçük oğlan Memet paralarını sayıyor. Hem traş oluyor, hem de gevezelik ediyor büyük oğlan. Pencere önündeki köşesine kurulmuş kahvesini içiyor beybaba Nuri bey. En keyifli anlarındaki gibi arada bir şöyle bir tek attığı zamanlarındaki gibi filân "karıcığım" dedi karısına tatlı tatlı. Zekiye hanımı filân bıraktı da "eline sağlık karıcığım" dedi, "pek güzel olmuş kahven," dedi. Ta sabah sabah başına bağladığı o eski çatkıyı elinin tersiyle düzeltiverdi şöyle bir, anne Zekiye hanım; bir on beşlik taze gibi fıkırdayıp civeleşiverdi: "Bey" dedi, "beyciğim âfiyet olsun, bal şeker olsun beyciğim." dedi. Kimbilir hangi artiste benzetti de ayna karşısında kendini hatırına geldi kızın. "Sinemadaki filim değişmiş." dedi. Ooh nar gibi kızartmıştı anacığı ekmeklerini, şap diye öptü anasının yanağından büyük oğlan. Ve hepsi de piyangodan ellerine geçen o paranın sevinciyle mutlu bir güne başladılar böylece. Ana, baba, büyük oğulla kıza yüz yirmibeşer lira düşmüştü. Küçük oğul da hepsinden aldığı o bol harçlığı ceplerine koyup hoplaya zıplaya tuttu okulunun yolunu. Büyük oğlan fakülteye, kız çalıştığı bankaya, baba dairesine gittiler arkadan da. Hem sefertasısı dolsun diye bekle-

memişti bile hiçbiri. Bu öğlen de dışarda yiyiverin yemeğinizi demişti çünkü anne.

Anne Zekiye hanım arkalarından bir bir topladı ortalığı. Temizlik yapacaktı baştan başa bütün evde. Pencereleri açtı önce, yerdeki bir iki ufak kilimi silkeledi. Bir güçlüydü, bir keyifli dağları devirirdi nerdeyse. Başladı süpürmeğe. Ne iyi olmuştu piyangodan çıkmıştı da şu para. İlk işi yarın bir berbere gidip boyatmak olacaktı saçlarını. Erkenden ağarmıştı da saçları, olduğundan daha yaşlı görünüyordu. Bitişik Emine hanımla karşıki Hatçe hanım bile bir tutuyorlardı kendi yaşlariyle yaşını. Oysa o daha yeni gelin geldiğinde mahalleye koca çocukları vardı ikisinin de. "Kulakları çınlasın Fatma hanımın" dedi. "Tevekkeli yaşlandım der dururdu boyaları gidince saçının" Lime limeydi pabuçları da. Tamir edilecek yeri kalmamıştı artık. Bir de pabuç almalıydı. Faraşın içine aldı çöpleri. Su koydu leğene; tahtaları ovacaktı. Aklına geliverdi. Arkasına giyecek bir paltosu yoktu Memedin. O eski paltosunu bozup pantalon yapmıştı geçenlerde. Yarın, öbürgün kış bastırıverince paltosuz n'apardı Memet? Aybaşını zor ediyorlardı baba kız çalıştıkları halde. Daha odun parasını yeni vermişlerdi nasıl alabilirlerdi palto? Adaam sende! Oğlu, Memedi, bir tanesi soğuktan üşürken masraf etmeğe kendine ne lüzum vardı? Pek âlâ tamir ettirip idare ederdi daha bir zaman o pabuçla. Saçını da berbere boyatacağına kendi boyardı kına alıp. O parayla palto alacaktı Memede. Ne de yaraşırdı. Kurban olsundu uğruna anası. Vurdu tahtaya fırçayı vurdu vurdu. Ağarmıştı orası.

Bankada câri hesaplar kısmında çalışırdı kız. Bütün gün içi içine sığmadı bir an önce geçse zaman diye. Bir yandan çalıştı, fırsat buldukça konuştu arada bir de duvardaki o koca saatle kolundaki arasında mekik dokudu durdu gözleri. Öğle yemeğinde bir ara "şu karşıki lokantaya kurulayım" diye düşündü ama vaz geçti; ne lüzum vardı masraf etmeğe? Sandüviçle ayranla da pek âlâ doyurdu karnını. Akşam tatilde herkesten önce fırladı sokağa. "Ayten hanım pek aceleci bugün" diyordu arkasından veznedar Ahmet bey. Doğruca çarşıya koştu. Bayılırdı mağazaların vitrinlerine bakmaya. Hele cebinde parası olunca daha tatlı oluyordu bu. Tekrar tekrar dolaştı bütün çarşıyı. Çok şık olmak istiyordu arkadaşı İnci'nin nişanında. Bir kaç kumaş peyledi önce. Sonra kararını verdi. Köşedeki büyük mağazanın vitrinindeki mavi kumaş en güzeliydi. Girdi mağazaya. Yakından bakınca vitrinde göründüğünden daha bile güzeldi kumaş. Üç metre kestirdi. Kırk liradan yüz yirmi lira ediyordu üç metresi. Paketini aldı. Keyfine diyecek yoktu. Umduğundan da şık olacaktı İnci'nin nişanında.

Büyük oğlan dersten sonra kantine gitti Nuran'ı aradı.

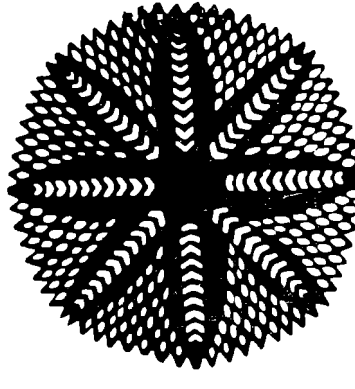
Nuran orada arkadaşlariyle beraberdi ama bakmıyordu bile ona. "Kendini beğenmiş, şımarık" dedi. Oysa "birlikte gezelim" diyecekti. "Mari'yi ararım ben de" dedi. Telefon etti Mari'ye. "Buluşalım" dedi, "akşama". "Buluşalım da paralı tarafından eğlenelim kırkda bir de biz." Ufacık tefecik cana yakın bir Rum dilberiydi Mari. Terzilik yapıyordu. Bayılırdı Çetin'e "pasam" diye diye. Ama gelemiyecekti akşama. Dikişleri vardı yetişecek ertesi güne. Tâ ne zamandan müşterilere söz vermişti. "Yarın aksam" dedi "yarın aksam pasam". "Olur" dedi Çetin "yarın akşam". Kapadı telefonu. Arkadaşlariyle çıkıp bira içerdi o da o akşam. Mari'le buluşup eğleneceklerdi ya nasıl olsa yarın akşam.

Öbür dersleri o kadar iyi değildi ama matematiği pekiyiydi Memedin. O gün, o, matematik dersinde de gene sınıfta herkesten önce o yapmıştı problemleri. Tam aferin alıyordu öğretmeninden, sıra arkadaşı Altan parmağını kaldırdı. "Öğretmenim Memet şeker yiyor" dedi. Memet hem defterini gösterimiyordu Altan'a hem de yediği şekerlerden vermiyordu. Kızdırmıştı Altan'ı. Açtırdı Memedin ağzını öğretmen. Sahiden şeker vardı ağzında. Tarçınlı, baharlı, kırmızı kıpkırmızı kocaman bir akide şekeri hem de. Akıllı çocuktu Memet ama ne şekeri yutacak zaman bulmuştu, ne de çıkarıp atacak. Kızdı, söylendi öğretmen. İlk okulun üçüncü sınıfına gelmiş çocuklardı onlar şeker yenilir miydi derste? Ayıp değil miydi? Ve iki ders cezaya kaldı ayakta Memet. Okul tatil olunca ancak ceplerindeki, çantasındaki şekerlere, fıstıklara, çikolatalara kavuşabilirdi. Oysa bütün paralarını onlara vermişti daha sabahtan.

Beybaba Nuri bey o gün o koca defterlere geçirirken hesapları her günkünden farklıydı. "Bir şeyler var beyamcada bu gün pek keyifli" dedi karşısındaki daktilo kız. Servis arkadaşı Murtaza bey kıs kıs güldü. "Yoksa bir hayırlı kısmet mi vardı kıza?" Sivri sakallı Fahri bey "bir mirâs mes'elesidir belki" dedi. Muhasebeci Şevki bey "adamakıllı traş da olmuş" diye takıldı. Ve hepsi o gün şakalaşıp durdular Nuri beyle. Ama Nuri bey, öğle yemeğinde yıllardır süregelen alışkanlığın aksine o küçücük sefertasını çıkarmayıp "dışarda yiyeceğim yemeğimi" diyince şaşıra kaldılar hepsi de. Gerçekten bir şeyler vardı Nuri beyde. Önce karşıdaki büyük lokantanın yolunu tuttu Nuri bey. Ama pek pahalı olduğunu söylerlerdi oranın vaz geçti. Köşedeki küçük muhallebici de daha az çekici değildi oradan. Girdi muhallebiciye. Mis gibi kokuyordu içerisi. Garsona "bir çorba" dedi "yağlı tarafından". Bir de tavuklu pilâv istiyordu canı ne zamandır. Üzerine de kaymaklı ekmek kadayıfı yedi. Ne iyi oluyordu güzel yemek yemek. Adamın ağ-

zında tadı kalıyordu bir zaman da. "Bir efelik yaptık tam olsun" dedi. Bir elli kuruş da bahşiş bıraktı hesabı görürken garsona. Ama vazgeçiverdi hemen. Yazık değil miydi elli kuruşa birden. Yavaşça çekti yirmibeşlni. Yok yok canım ne lüzum vardı bahşişe. Öbür yirmibeşi de çekti aldı arkadan. Bir kürdan aldı kürdanlıktan. Çıktı muhallebiciden, daldı kalabalığın içine. Piyangodan çıkan o parayla akan kısmını yaptıracaktı damın. Yarın öbürgün bastırıverirdi yağmurlar. Hele bir de kar yağarsaydı.

Ve akşam evlerine döndüler hepsi de gene. O bağırış çağırışları, o kahkahaları, o fakir küçük evin incecik duvarlarından sokaklara taştı durdu gene. Piyangodan çıkan o parayla neler yaptıklarını, neler yapacaklarını anlattılar durdular birbirlerine. Başka başka yollarda, başka başka gayeler uğruna yerini buluvermişti bütün o para. Rüyaları bile o kadar başkaydı ki birbirinden hattâ. Gece rüyasında kürkler, mücevherler içinde görürken kendini kız, deniz kıyısındaki o güzel beyaz eve sahip olmuş görüyordu kendini belki de rüyasında beybaba Nuri bey.

DEMİRSEREN, Bedii

KÖYÜN ÖCÜ

Eve suçlu bir çocuk gibi girdim. Elim boş, kafam boş, gözlerim boş. O sıra İhsaniye'de ezan okunuyordu. O sıra Toros'lardan yavaş yavaş Mersin'e akşam iniyordu.

Sedirin üstünde yorgun bir el dolaşıyor. Çay fincanına biraz rakı döktü; bir tabağa da vitası donmuş patates yemeğinden koydu, getirdi.

"Başlamalı ufaktan," diye düşünüyorum. Yaşamamız yıllar boyu bu deyimin içinde dönüp duruyor. Becerebildiğim tek konu beklemek. Her şeye boşvereceğim: Aç, üşümeli, yalnız geçmişe; son sözü söylenmiş, bitmiş geleceğe. Yeter ki gürültü olmasa... gürültü. Karıma:

"Çocukları ağlatma," dedim. Onun da karnı burnunda. Kişiyi döğer gibi yürüyor. İki çocuğu bir yana kıvırıverdi uyudular; ama yemek yediler mi bilmem?

"Otur karşıma" dedim. "İki lâf edelim, beni çekiştirelim örneğin."

Karım döndü baktı. Onun bu susan gözleri adamı çileden çıkarır.

Bütün umudum kapıda. Loş odadan sonra, koridorun bitiminde, karşımda duruyor. Cam kanadına karımın üç kere daralmış basma entarisini gerdik. Karagöz perdesine benziyor. Gece oldumu, içinde sayısız gölgeler oynaşıp durur. Çoktandır sinemaya gitmiyorum artık. "Bir de ses olsa,.. diyorum. Havanuzı değiştirecek. Elimde çay fincanı, gözüm orada. Bekliyorum. Perdeye sanki eli sopalı bir gölge yapıştı, duruyor. Okadar iri ki: "Böylece kapıdan geçemez," diyorum. "Zili çalsa ya artık." Ama oralı değil.

"Kapıyı it, açıktır."

Kanadı araladı, eşikte yan duruyor. Elinde saz oyuncak gibi yoksun. Bu kapı ona göre yapılmamış bir kere.

"Abbas," diye bağırdım. Buyur bakalım, geç şöyle, geç koca oğlan."

Elindeki sazı yanına bıraktı, karşıma sedire oturdu. Zift karası iki güzel göz çocukların kıvrılıverdiği köşede, susuyor. Karım belini tuta tuta bir çay fincanı daha getirdi, önüne koydu. Abbas:

"Zahmet ettin yenge," dedi.

"Boşver zahmeti. Sen anlat bakalım."

"Geleyim diye köye haber salmışsın abi."

"Ha! sana bir iş buldum."

Neş'esi kaçtı, alnı kırışıverdi hemen. "gecede elli kâğıt," dedim. "Alaturka seanstan sonra bir saatçık saz çalacaksın."

Anlamadı, yüzüme bakakaldı.

"Burada Akdeniz pavyonu yok mu canım. Ali beyin hani. Herifler yenilik diye akıllarını yitirecekler, yeni numaralar istiyorlar. Yarın akşam için hemen başlasın dediler." Sustum çaresiz. Anlattıklarım ilgilendirmiyordu onu. "Çalarsın değil mi?"

Çay fincanını elinde evirip çeviriyor, gözleri salçası donmuş patates yemeğinde: "Çalarım abi, çalarım; ama yıl var ki köyde elimi saza sürmedim."

"Heriflere senin için (Yastıman) la çalarmış dedim."

Çay fincanını aceleyle kafasına dikti, kılı kıpırdamadı.

"Abi, çocuklar uyanmaz ya?" diye sordu.

"Niye uyansınlar be, karınları tok, sırtları pek."

Bir yavuklu gibi sazı kucağında aldı. Mızrap, tellerde şöylece bir dolaştı. Karanlık yüzlü odaya seslerin en güzeli, uzun havalara yakın, yol gösteren deyişler, gezinişler yayıldı. Hafiften bir türküye başlamıştı: "Neyleyim ney-le-yim ben böyle yâ-ri."

Karım bir yanda, ben bir yanda dalıp gittik. Unuttuk geçmişi olanları. O, üç yılda üçüncü çocuğuna gebe değildi; bense bir bunak. Tellerin o seslenişi boyunca daha çok, çok şeyi unuttuk..

Bakıyorum kapıdaki karagöz perdesine sayısız gölge birikmiş, sazı dinliyorlar. Kanadı ardına kadar açtım; ürküp dağılıverdiler. Abbas çalıyor boyuna çalıyor. Karını başını göğsüyle bir olmuş karnına dayamış yavaş yavaş ağlıyor. Çay fincanında kalan rakıyı hırsla içtim. Sonra fincan elimden tabağın içine düştü. "Allah kahretsin şu dünyayı. Ne biçim yaşama bu be! Namussuz boyuna döner salt." Gözlerimi görmesinler diye kapıya çıktım. Kıyıda köşede unutulan Abbaslar için karanlığa küfretmem bir yana elâleme rezil olacağız bu gözlerle...

Toros'lardan yavaş yavaş Mersin'e akşam iniyordu. İhsaniye'de ezan okundu. Yorgun bir el sedirde herzamanki soframı hazırlıyor. İçim kabardı, taştı taşacak. Bütün umudum kapıda. "Abbas bir haftadır görünmedi;" diye düşünüyorum. O sıra kapıyı itti ve içeriye girdi. Elinde sazı yok, sedire ilişti. Nedense gözlerini bizden kaçırıyor. Karım, nefesi daralmış orta-

larda dolaşıyor. Bir çay fincanı getirdi Abbas'ın önüne koydu.

"Sağol yenge, bu akşam içmem yolcuyum."

"Yolcu mu? hayrola?"

"Ne bilem işte." Gözleri tasasız, elleri dudakları tasasız hep gülümsüyordu:

"Köye iki günlüğüne varıp gelecem. Herifler zor koyuverdiler zati. Halk sana alıştı ister diyorlar."

"Köyde ne yapacaksın?"

"Dört beş çuval ıskam vardı abi, onları bir okutayım. Memişe yüz kâğıt borcumu vereyim üstüne yattı demesin."

"Bir de köyü göresin, seninkileri..."

Başını utançla eğdi.

"Görmesen edemezsin," dedim.

"Edemem abi, bilirsin." dedi. "Halil'in evi boş, rakı desen bol, tavuk, yumurta çok." Ve kalktı gitti.

Sedire uzanmıştım. Bütün gece boyunca Abbas çalmıyordu; ama ne kadar kendimize yeterliyiz işte. Yeterlik mutluluktan da güzel. Karım gözlerime gülüyor; dayanılmaz bir çağrı bu. Başımın gelmişiz yaşamanın daha genç, daha güçlü.

"Yok Abbas, sazı rehin aldılar," diyorum. "Dönmen için."

★

Gene Toros'lardan Mersin'e akşam iniyordu. Karanlıklar görebildiğim dünyayı alıp götürmüştü. O sıra İhsaniye'de ezan okundu. İçime boğası bir sıkıntı çökmüş, bütün umudum kapıda:

"Abbas köyden daha dönmedi. Ama döner, dönerse de uğrar" diyorum.

Kaç gündür onun geldi gittisiyle kaygılarımı, tasalarımı unutmuştum. Baktım bizim karagöz perdesine sığmıyan gölgesi orada beliriverdi.

"Abbas." diye seslenmeme kalmadı kanadı ayağıyle araladı. Zor yürüyordu. Oda kapısına dayanmak istedi, kötü sallanıyordu, sarhoştan beter.

Tozlu bağ yoluna yatırmışlar, sonra da üstüne bir inek sürüsünü salmışlardı sanki. Okadar perişandı. Yüzüne baktım: Karasarı rengin üzerinden bir de korku geçmişti. Ama görünür en ufak bir yara izi taşımıyordu. Salt ağzına, biçimli dudaklarına kıyasıya vurmuşlardı. Dişler, patlak dudak etleri arasına karışmıştı, pembe pembe duruyordu. Artık konuşmuyordu. Birinci istekleri buydu. İkincisi: Bana titriyen iri esmer ellerini uzattı. İki elin ilk üç parmağı önce sert bir şey altında ezilmiş, sonra da burulmuştu. Şişmiş kütük gibi olmuştu...

Dudaklarımı ısırıp sustum. Onun konuşabilen tek yeri o zift karası gözleri gözlerimde. Bakışlarında çektiği acı hâlâ duruyor. Herifler işlerini iyi görmüşler: Sessiz, ama acı. Şiş parmakları yanına sarktı, kapıya öylece yaslandı.

"Yengeni gördün mü?" dedim. "Ağabeyin vurulduktan sonra, bu ara?"

Gözleri kıvılcım kıvılcım yandı; bakmaya korktum.

"Onu alasın diye teklif ettiler, değil mi?" Başını acıyla sanki "Sus" der gibi silkti.

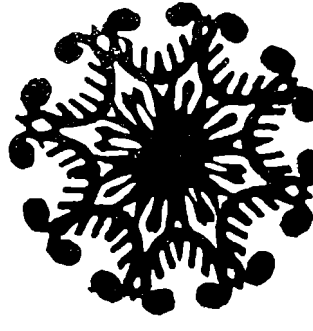
"O zengin, O güzel, kişi bakmaya kıyamaz; ama kötü olmuş... Gel aile namusunu kurtar" dediler. "Yoksa biz... Cevap veremezsin, saz da çalamazsın. Köye döneceksin Onlara."

Önce, konuştuğum gözleri gülmek istedi; sonra iki damla yaş karasarı yanaklarına süzüldü. Yaşları silmek için elleri kalkmadı ve geldiği gibi sessizce çıktı gitti. Onu bekliyorlardı...

Gece bitti, gün ağırıyor.

Önümde boşalmış bir çay fincanı ve bir tabaka nohut yahnisi... Yüzüm ıslak cama dayalı, bekliyorum...

İhsaniye'de sabah ezanı okunuyor.

DURSUN K., Tarık

Ö L Ü G Ü Z

"Üşüyor musun?" dedim.

"Üşümüyorum hiç.." dedi.

Yalan söylüyordu, ikimiz de biliyorduk bunu. Elini tuttum; o canlı, o atar sıcaklık, almış başını ağır ağır gidiyordu. ellerimden kaçırdı.

"Üşüyorsan..." dedim.

"Üşümüyorum, hiç üşümüyorum" diye dayattı, ellerini Sustuk. Başucumuzda ince uzun bir ağaç vardı, karanlıkta koyul koyul ağarıyordu. Her yanımız sonbahardı. Toprak çürümüş yaprak kokuyordu. Yağmur uzak uzak bir yerlere düşüyordu, görüyordum. Serinliği -soğukluğu değil ama-, yapışkanlığı; usullacık ayaklarımızın dibinde geziniyordu; ellerimize oturuyordu.

"Hiç yıldız yok, ne kötü.." dedi.

"Yağmur yağıyor da ondan.." dedim.

"Ama buraya yağmıyor ki.."

"Ötelerde bir yerlere yağıyor.."

Nereye yağıyor, diye sormadı.

Ağaçtan bir yaprak döne döne düştü. Alacakaranlıkta ikimiz de gördük, baktık. Başını çevirdi, gözlerimi arandı. Yalnız, akçıl bir parıltı -içlerinde- iki de bir çakıyordu. İnce soluğu bana kadar ulaşıyordu. Gülümsedim, gülümsedi. Dudakları ayrıldı, gözlerindeki çakan akçıllık kesildi, yayıldı. Kolumu omuzuna attım yavaşça, kendime doğru çektim. Karşı koymadı Saçlarını tuttum, uzak yağmurun doyumsuz kokusu, ayrım ayrım nemi saçlarındaydı. İçini çekti. Daha çok sokuldu.

"Beni seviyor musun sahiden?" dedi.

Oysa bunun hiç yeri yoktu, biliyordu.

"Evet.." dedim.

Başını hafifçe kaldırdı.

"Sahi söylüyorum" dedim, eğilmi, ağzından öptüm. Islaktı, yumuşacıktı, sıcacıktı.

Çabuk kaçındı. Alt dudağını dişleri arasında sıkarak:

"Birileri görür.." dedi. "Görüverirler.."
"Görmezler.."
Durdu. Gözleri düşen yapraktaydı.
"Ne düşünüyorsun öyle " dedim.
"Düşünmüyorum" dedi. "Bakıyorum.."
"Neye bakıyorsun "
"Şu demin düşen yaprağa. Ne güzel bir yaprakmış.."
"Ama artık dalında değil.."
"Öldü diyorsun yani "
"İnsanlar da ölüyorlar, n'olacak?" dedim.
"Ama bu yaprak.."
Çocuktu. Yine güldüm.
"Niye böyle şeyleri düşünüyorsun ki? Anlamıyorum hiç.."
"Bana çok dokundu da.."
"Ne? Yaprak mı?"
"Yaprak.."

Ne diyeceğimi bilemeden yüzüne baktım. Çevremizdeki karanlık hızla artıyordu. Artık gözleri yoktu, gözlerindeki o çakmak akçıllık yoktu.

"Hadi kalk.." dedim. "Gidelim artık.."
"Sevdim burasını.." dedi.
"Öyle ama saat kaç oldu baksana.."
"Kaç oldu?"
Eğildim, baktım ama göremedim.
"Epeyi olmuştur."
Mantosunun önünü dizleri üzerinde birleştirdi.
Ayağa kalktım, bekledim.
Oturuyordu.
"Ben daha oturacağım.." dedi.
"Üşürsün sonra. Hava serin.."
"Ben hiç üşümüyorum.."
Öksürdü.
Yanına oturdum.
"Bak gördün mü, üşüyorsun işte.." dedim.
Sinirlendi. Sesinden anladım bunu.
"Gıcıktı e.." dedi. "Niye inanmıyorsun bana? Üşümüyorum dedim, üşümüyorum işte.."
Üstelemedim. Bir cigara arandım, buldum. Gördü.
"Bana da ver bir tane.." dedi, elini uzattı, bekledi. Verdim.
Yakarken:
"Kaçta gitmen lâzım?" diye sordum.
"Hiç gitmiyeceğim artık.." dedi. Cigaradan arka arkaya büyük soluklar çekti. Başını döndürdü.
"Neyin var senin bu gece?"

"Birşeyim yok.." dedi.

"Var. Niye sinirlisin peki birşey yok da?"

Omuzlarını kaldırıp indirdi. Parkın ağzındaki lâmba ansızın yandı.

"Hiç.." dedi.

Ayakkaplarının burunları sivri sivriydi. Üç dört parmak yukarısında deri bitiyor, ayak parmaklarının dokuncalı, yürek kaldıran araları başlıyordu.

"Söylemeyecek misin?"

"Neyi?" dedi.

Hiç yoktan sıkılıverdim. Kötü, tatsız bir oyundu oynadığımız. İç buran bir yanı, dokunduğu yeri dağlıyordu. Acemi acemi oynuyorduk. Cigarayı fırlattım, attım. Yaprağın az yanına düştü. Dumanı uzadı.

Pardesümün yakalarını kaldırdım, gitmeye hazırlandım.

Anladı. Cigarası elindeydi. İçmiyordu artık.

"Sen gitmek istiyorsan git.." dedi.

"Peki ama.."

Sözümü kesti hemen.

"Beni düşünme. Çocuk değilim.."

"Değilsin tabii ama.."

"Madem gitmek istiyorsun.." dedi.

İçimi çektim.

"Bunu da nereden çıkarıyorsun şimdi?"

Döndü. Işık yüzüne gelip gelip vuruyordu uzaktan. Bir yanı aydın beyaz, bir yanı esmer karanlıktı.

"Biz birbirimizi sevmiyoruz.." dedi.

Şaşırdım. Sıkıntım, bunaltım, tedirginliğim uçamadı, kaldı.

"Sevmiyor muyuz?"

"Sevmiyoruz tabii. Sen beni bile sevmiyorsun. Bunu biliyorum iyice artık.."

Ağzımın kıyısı seyirmeye başladı. Gülmek istedim, gülemedim.

"Öyle bile olsa.. Hay Allah, neler de söylüyorsun? Şaka ediyorsun herhalde.."

Cigarasını yere attı, çabuk çabuk ayakkabısının sivri burnuyla ezdi, ayağa kalktı. Ellerini mantosunun cebine soktu.

Hiç birşey demeden oturduğum yerden onu seyrettim.

"Gitmiyor muyuz?" diye sordu.

"Gitmiyoruz.." dedim.

"Neden gitmiyor muşuz?"

"Nereye gideceğiz ki?"

"Bilmem.." dedi. "Şöyle biraz yürürüz köprü üzerinden. Sonra..."

"Yapma, görürler sonra.." dedi.

"Kim görecekmiş?" dedim, güldüm.

"Sonra?"

"Sonra ayrılırız.." dedi.

"Burda otursak olmuyor mu yani?"

"Sıkıldım ben oturmaktan. Yürümek istiyorum.."

Kalktım. Sonbaharı da yanınıza kattık, yürüdük. Çürümüş yaprak kokusu da -eksilmeden- ardımız sıra geliyordu. Kapıya doğru gelirken ilerdik top ağaçlardan yapraklar dökülmeye başladılar. Görmezliğe geldim, ama gördü bunu. Önden gidiyordu, durdu. Yanına gelmemi bekledi. Ben de durdum. Öyle çıplak ağaçlara bakıyordu. Kolunu tuttum, yavaşça:

Gidelim mi?" dedim.

Hiç sesini çıkarmadı, yürüdü.

Parktan çıktık. İlk yağmur damlası, düştü düşecek bekliyordu.

"Yürüyelim mi? Yağmur yağacak galiba.." dedim.

"Çok mu yağar yağarsa?"

"Bilmem.." dedim.

"Yağsın.." dedi.

Kolundan çıkmadım. Ağır ağır yolu indik, koruyu tuttuk. Denizin üstü kırış kırıştı. Yağmur küçükten atıyordu. Kendi haline bıraktım. Biz köprüye vardığımızda yağmur daha da arttı. Yalnız yağmur yağıyordu, bütün dünyaya yağıyordu. Karanlığa sarınmış, acılı, sessiz soluksuz yağıyordu. Saçları ıslanıyordu. Yüzü gözü yağmur taneleriyle doluydu. Duymuyordu.

Köprüyü bitirdiğimizde büyük saatin altında durduk.

"Yağmur başlamış.." dedi.

"Evet.." dedim.

"Islanır mıyız?"

"Bilmem. Islanmayız belki.."

Neonlar kıpkırmızıydı, cam göbeyi maviydi; tanıdık, ama yoz bir renk maviyle kırmızı arasına giriyor, bıçak gibi bölüşüyordu renkleri.

Elini uzattı. Tuttum.

"Daha yürüyelim" dedi. "Olmaz mı?"

"Yürüyelim.."

Başka hiç konuşmadık. Yağmur dinmedi. Neonlar değiştiler, kırmızılar, maviler, kötü, anlamsız renklere girdiler çıktılar. Bir köşeye geldik, yeşil neonla karşılaştık. Bulanık, gövermiş, keskin bir yeşildi. İçim ezildi.

Tam o kötü yeşilin altına geldi durdu. Direğe sırtını verdi, yaslandı. Sokuldum. Yağmur hep yağıyordu.

"Gidecek misin hemen?" dedim.

Bakmadı.

"Gidecek misin?" dedim.

"Ha?" dedi, gözlerini çevirdi, tanımamış tanımamış baktı.

"Saat kaç oldu?"

"Ona geliyor.." dedim.

"Geç olmuş.." dedi. "Sen ne yapacaksın bu saatten sonra?"

"Bilmiyorum. Belki bir yerlere uğrarım, bir iki kadeh birşey içerim.."

"Sonra?"

"Sonra yatarım herhalde."

Güldü. Islak saçlarını düzeltti.

"Yarın n'apacağız?" dedim.

"Yarın mı?"

Kelimenin anlamına bir türlü varamamıştı.

"Yarın.." dedim.

"Hiç.."

"Yine..."

Sözümü kesti:

"Hayır. Gelmeyeceğim.." dedi.

"Gelmeyecek misin?"

"Gelmeyeceğim.."

Dikine dikine bakıyordu.

Ayni sıkıntıyı duydum içimde. Baş kaldırmış, ellerime, ellerimden yüzüme yürüyordu. Karıncalanmayı duyuyordum.

"Peki.." dedim.

Sustuk. Gitmedi. Gitmedim.

"Bana kızmıyorsun ya?"

"Kızmıyorum.." dedim.

"Darılmadın da de'mi?"

"Hayır. Darılmadım.."

"Hiç mi?"

"Hiç!.."

Yeniden saçlarını düzeltti, ellerinin ıslaklığına, yağmurlaşmışlığına baktı. Kısık kısık:

"Çok iyisin.." dedi.

Yarım güldüm.

"Sana öyle geliyor.." dedim. "Değilim aslında.."

Karşı koydu.

"Yok. İyisin, iyisin" dedi. "Biliyorum bunu.."

"Peki" dedim..

Yine sustuk. Yağmur hızını çoğaltti. Yeşil ışıkta hiç bitmeyecekmiş gibi uzun çizgili yolun asfaltına yağıyordu.

Uzandı, pardesümün ceplerine sokulu iki elimi de çıkardı, avuçladı. Artık soğuk değildi, üşümesi dinmişti. Küçük, çocuksu, ateşli ellerdi. Parmak uçları atıyordu.

"Bana sakın kızına, n'olursun ama.." dedi.

Ellerimi çekmedim, bıraktım. Eziklik, sabanını derin derin sürüyordu. İçim iki yana devriliyor, sabanın yırlak ağzından kurtulamıyordu.

"Kızmam.." dedim.

Ellerimi sıktı. Parmaklarının yumuşak eti üstüste bindi, kavuştu.

"Aramazsın de'mi beni hiç?"

Mahsustan:

"Aramam.." dedim.

"İstemiyorum zaten.."

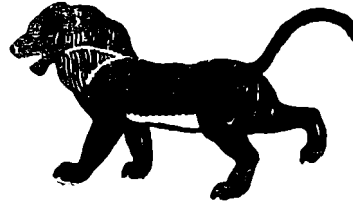
Durdu. İnadına yüzüne bakmıyordum.

"Arayacaksın da n'olacak hem.." dedi.

"Aramam, aramam.." dedim.

Ellerini çekti. Çekerken ağırdan ağırdan soğumaya başladığını duydumdu.

Başka birşey konuşmadı. Bu kez iki eliyle topladı saçlarını. Yürüdü. Asfaltı geçti, köşeyi döndü, yokuşu ince ince inmeye başladı. Ardından öyle baktım. Kıpırdamadım hiç. Canım korkunç cigara içmek istiyordu. İçsem içerdim. Benim için çocuk oyuncağı birşeydi. Ama içmedim. Hiç içmedim.

DUYGULU, Behiç

ÇAĞIMIZIN ÇOCUKLARI

Selim aradı dediler hemen çıktım evden. Yalnızdım. Kocaman bir YALNIZ. Yalnızlık masal geliyordu bu güne dek. O kadar ki konuşmalardan, oyalanmalardan kaçıyordum. "Konuşulacak bir kişi yok bilemezsin bu ne zor, her şeye katlanacağım ama bu yokluk dayanma gücümü alıyor, yok buna katlanamıyacağım" diye yazanlara kızardım. Arkadaşlarım birer birer çekip gidince konuşmaların, gece uzun uzun gezinmelerin yalnız boş bir oyalanma değil, boşalma, sigorta olduğunu anlayacaktım.

Akşam üzeri bunları düşünerek Selim'e giderken kimseyi görecek halde değildim. İçime girmiş söyleniyordum. homurdanıyordum, küfrediyordum. Hiç bir kızı, kadını karşınıza alıp konuşamazdınız ki. Acılarınızı, sevinçlerinizi dökemezdiniz ki. İlgi tuzakları çıkardı karşınıza olsa olsa. O düzmece sanat, kitap, ileri olma ilgileri. Altından pis pis evlenme istekleri sırıtan bu ilgilerin daha iyisini göremediğinizden ister istemez tuzağına düşerdiniz. Ya da düşmez homurdanırdınız böyle. Erkeğinden girer kadınından çıkardınız.

Dayısına gelmiş Selim. Ben de oraya gidiyorum. Kapı önüne oturmuş kadınlar beni görünce yol açtılar. Dar uzun koridoru geçince avluya çıktım. Avluda bir mutfak, iki oda. Selimle sarıldık hemen, dayısı, "nasıl oldu bu?" diye gelmeme şaştı, sitem etti.

"Demek böyle Selim Bey!" dedi oturduğumuzda dayı alayla.

"Öyle dayı" dedi Selim, "çok ciddiye alıyorsun hayatı. Çekiver kuyruğunu bir dürüst sen mi kaldın dünyada. Arkadaşlar edin, kadınlara, kızlara bak."

"Ee daha var mı, bak hele şuna. Sen ben olmayacağız da kim dürüst olacak?"

"Ama yoruyorsun kendini, hastalanıyorsun bak! İçine kapanmak sana yaramıyor, eğrileri düzeltmeye çalışman yaramıyor, isteklerini gemlemen yaramıyor. Herkes kalleş. Birbirine kazık atmak için yarışıyor, sen de bunlara uy, kalleşe karşı kalleş ol hiç olmazsa, kahırlanma. Kadın denince de bu komşumdur, bunun babasıyla konuşuyoruz, şu mahallemizden deyip birtakım gereksiz yasaklar yaratma. Biraz sorumsuz ol."

"Ol! Ol! Gel de ol bakalım. Ben kendimi daha düzeltmeye çalışıyorum sen bozmamı öğütlüyorsun. Hem seninle tartışmaya girecek değilim şimdi." Gülmeye başladı, ayağa kalktı gülmesine devam ederek, "biz nasıldık eskiden ha?" Selim'e benim başımı avuçlayıp birbirine yaklaştırdı, kendisi de eğildi üç baş birleşti, "böyleydik değil mi?"

"Evet, evet ama otur" dedi Selim.

Sözü başka tarafa çevirmek için Selim de ben de olan gücümüzü harcıyorduk. Bu güç de ahım şahım değildi ya. O bana durmaz,

"E ne var ne yok bakalım?" diyor, bense dayısına:

"Hatırlıyor musunuz İstanbula geldiğimde ben size gelirdim, siz hep evde olurdunuz. Selim ırkçıydı o zamanlar, onunla uzun uzun tartışırdık. Sonunda dışarı çıkar geç zamanlara dek dolaşır dururduk?"

"Hatırlamıyorum. Hiç bir şey hatırlamıyorum. Şu hastalığın en kötü tarafı unutkanlık. İlim adamları aciz, bir şeyin yok oğlum diyorlar. Oysa var. Var ya anlamıyorlar. Hocalara gidiyorum onların da faydası yok. Ama Tanrı, Tanrı, onun varlığını kabul etmek gerek, onun büyüklüğü bu hastalıkta daha iyi anlaşılıyor."

Bir ara kapı önündeki kadınlar, çocuklar, dayıyla, Selimle, yakınlıkları olanlar doluyor odaya. Dayının annesi de var onu yakalıyor ayağa kalkıp, bize yaklaştırıyor, "biz nasıldık eskiden, böyleydik değil mi, söyle böyleydik?" Dört baş birbirine değiyor, kolları üçümüzü sarıyor.

"İyi ama dayı buna ne lûzum var şimdi, ikide bir bunu tekrarlıyorsun?"

Seslenmiyor, oturuyor. Konuyu gene değiştiriyoruz. Biraz sonra gezinmeye çıkıyoruz Selimle.

"Görüyorsun ya" diyor, "yalnızlığın ettiklerini. Hayatında eğlence yok, kadın yok, arkadaş yok, düşlerini gerçekleştirememiş. Başlangıçtanberi çepeçevre imkânsızlıklar hiç değişmemiş bu güne dek."

"Anlıyorum, yalnız böyle olumlu kişilerin, şimdi sevgi çocukluğumuzda hayranlık duyduğumuz, gıpta ettiğimiz kişilerin bilimde aradıkları faydayı bulamasalar da hocaya gitmeleri, orada bulacakların sanmaları canımı sıkıyor. İlerlemekte olan bir kafa için bu tehlikeli bir çıkmaz."

"Hangi ilerleyen kafa? Bu kafa bozuk plâk gibi tekrarlıyor. İlerleme düşlerde kaldı. O şimdi bazı bilim adamlarına göre vesveselerini ama gerçekte sıkıntılarını dinleyecek, söyledikleriyle onu tatmin edicek birine arıyor. Bilim adamları dediği de ün yapmış doktorlar. Bu adamların o kadar işleri var

ki bunu ele alıp uğraşamazlar. Ya para kazanmaktalar, ya da bir sürü işler içinde oradan oraya koşmaktalar. Freud ya da çağdaşları gibi sabırlı deneyciler gerek."

O böylelerini bulamadığı gibi olmadığına da inanıyor. Arıyor, arıyor, arıyor. Hocalara düşmüş yolu, bir de onları deneyeyim demiş olsa gerek. İmkânlarına onlar daha uygun olduğu için daha çok onların üstünde şimdi."

Konuşa konuşa parka gelmişiz. Oturup çay söyledik. Hava rüzgârlı. Bizim gibi daha birkaç kişi var koca parkta. Rüzgâr masa örtülerini yere attıkça uykulu bir garson koşup toparlıyor.

"Yoruluyoruz dostum" diyor Selim. "Dürüst bir maddi hayat, dürüst bir manevi hayat, sonra da namussuzların hangi alanda olursa olsun bizi germemesi için savaşmak, kafamızı doldurmaya çalışmak, günlerimizi boş geçirmemek yoruyor bizi. Bir de umutlar... Umutlar..."

Çayımı karıştırırken, "biliyor musun" diyorum umutların birer birer yitmesi yorgun bir yolcunun yola devam edebilmesi için kıymetli yüklerini birer birer atmasını hatırlatıyor bana. Ama biz yorgun da olsak bu yükleri atamıyacak kadar inatçı mıyız ne?.."

"Taşıyacağımız yükü bilmeliyiz. Bundan fazlası, insan gücünü aşan, zararlı bir ihtiras, bizi nereye götüreceği belli olmayan bir ihtiras! Madem bilinçle gidiyoruz tesadüfleri kaldırmalıyız."

"Belki haklısın. Kafanın; yaratılışın, alışkanlıkların, ihtirasların üstünde olması. Ama hangi eğitim, hangi önderler kafalarımıza bu gücü verdi? Biz önce öndersiz bir toplumda bocalıyoruz. Öndersiz, desteksiz olamaz mıyız, yollarımızı kendimiz bulmak! İyi ama duruk bir toplumda, ortamda, çölde biz Amerikayı bin kez keşfedip bin kez kaybediyoruz. Kafamıza yumruk yemiş gibi bin parça oluyoruz her gün. İlgilerimiz darmadağın. Hayvanlar gibi zorunluyuz buna. Akrabalar, tanıdıklar para kazanırken içinde bulunduğun çevre. Herkesle ilgileneceksin. Oysa ilgilerimiz, ilgilenmek istediklerimiz ne kadar başka. Yedek oksijen tüpleri ceplerimizde oksijensiz gezegenlerdeyiz sanki. İstediğinde bir yere kapanıp, bir yere kaçıp sarmaş-dolaş yaşamak zorunda olduklarından kurtulabiliyor musun? Ama istiyorsun. Biz dünyamızdan, gerçeklerden kaçıp havalarda dolaşmak istemiyoruz fakat bu basit, tekdüzen, gayretleri çarkta eriten, değirmen taşları altında kalmış buğday taneleri gibi un-ufak eden topluma da dayanamıyoruz. Bunun için esen rüzgâra sinirleniyoruz, fazla bir kelimeye kükrüyoruz. Bunun için sinirlerimiz...

Selim hak verir gibi tasalı tasalı başını salladı. "kalkalım" dedi.

Parktan caddeye çıktık. Kimseye görünmemek için kuytulardayız. Biz böyle, bir caddeyi aynı gecede kaç kezler geçtik, aynı köşeleri kaç kezler döndük. Köşebaşlarında ayrılmak niyetiyle durur, konuşmayı bitiremez, ihtiraslarımızı bitiremez, yeniden caddelere, oradan sokaklara dalarız.

Biz dağbaşlarında ilkel usullerle yakılan birer odunuz. Yanıyoruz, yanıyoruz, kıymetli gazlar uçup gidiyor, geriye kalan bir parça odun kömürü.

Ya da biz hep tedirgin olmak. hep aramak, verilenleri,. görülenleri beğenmemek için daha ana rahminde lânetlenmişiz.

Sabah! O büyük taş. Beş altı saat sonra bizi dişleri arasına alıp yeniden öğütmeye başlayacak.

Eyvah sabah! Pis çiğ ışıklar. Kuytulara sığınamadan yakalayıp bizi yeniden çarmıha gerecek.

Titiano Fragman

ESKİN, Nesim

ÖLÜLERLE DİRİLER

Mezarlıktaki sıralardan birine oturmuş, kimi ağlaşıp sızlayan, kimi dertli dertli düşünen insanlara bakıyorum. Usumdan türlü şeyler geçiyor, ölüm geçiyor, babam geçiyor. Ölmüş. İpte asılı, gözleri dışarıya fırlamış, dili sarkık. Yüzündeki sert çizgiler daha da karanlıklaşmış gibi. Buna inanamıyorum. Babamın intihar etmesine usum yatmıyor. Olabilir mi? Olmuş işte... Ölmüş. Biraz sonra getirecekler. Saate bakıyorum; oniki. Demek bir saattir bekliyorum burada. İçimde tuhaf bir duygu var. Sabırsızım. İş çabucak bir bitiverse diyorum. Bu ölüler ülkesinden bir gidiversem. Sol yanımda oturan kızkardeşime çeviriyorum başımı. Başında son model şapkası, dudaklarında ruj. Yüzü solmuş. Gözlüklerinin ardından bakan gözleri bulanık. İçim acıyla burkuluyor birden.

Karşımdan bir cenaze geçiyor, omuzlar üzerinde sallana sallana. Arkada, ölenin ailesi, akrabası, eşleri, dostları. Karşıdaki binaya götürüldü, namazı okundu, sonra yine omuzlar üzerine alınıp son mekânına bırakılmak üzere yola çıkıldı ağır ağır. Bilmem kaç tanesi geçti bunun gibi, Yanımızdaki sıralar dolup dolup boşaldı. Giden ağlıyanların yerine başka ağlıyanlar geldi. Ama babamı getirecek kara otomobil gelmedi.

— Merhaba! Başınız sağ olsun! dedi bir ses. Baktım; Yoel, teyzemin oğlu. Bizimle el sıkışıp yanımıza oturdu.

— Ne zamandan beri bekliyorsunuz? diye sordu.

— Bir saat oluyor, dedim. Geciktiler.

Esefle başını salladı:

Nasıl yapabildi bu işi.. Eceline kalsaydı daha ölmezdi o.

— Ölmezdi, dedim, bünyesi sağlamdı.

— Kader, dedi Yoel. Elden ne gelir. Ölümün böylesi yazılmış onun da alnına.

Burnundan konuşuyormuş gibi sesi bir tuhaf çıkıyordu. Yüzü biraz sararmıştı.

— Neyin var? Hastasın galiba?.

— Evet. Bademciklerim yine şişmiş. Üç gündür yatıyordum.

Birden, kalabalık içinde annemi gördüm. Bizi arıyor olmalı. Kızkardeşim gidip onu çağırdı. Yanımıza yaklaşırken,

baktım gözleri kızarmış, dudakları titreyip duruyor. Yüzündeki kırışıklar artmış gibi. Sıraya otururken:

— Ne vakit getirilecek? diye sordu.

— Bilmem. Bekliyoruz, dedim.

Kızkardeşim:

— Bana onbirde demişlerdi, saat bir oldu, dedi.

Yoel:

— Gidip sorayım, dedi, hahamlar elbette bilir.

Gitti. Biraz sonra döndü:

— Saat üçte getirilecekmiş, dedi. İki saat daha beklememiz lâzım.

Cebimden sigara paketini çıkardım; birer tane yaktık. Annem dalgın:

— Kendisini bir gün asacağını bana söyler dururdu hep, diye mırıldandı. "Saçmalama", derdim, "maşallam gül gibi geçinip gidiyorsun. Unutma ki, daha kötü durumda olanlar da var." Bir gün, artık nasihatlerimden bıkmış olacak ki, kızdı: "Hanım, hanım," dedi, "görüyorum, halimden hiç te anlamıyorsun. Sen yalnızlığın ne demek olduğunu bilmez misin? Küçücük odamda sürünüp duruyorum tek başıma. Hasta olup yatsam, bir kaşık su koyan olmaz ağzıma. Yemeğimi pişiren, çamaşırımı yıkayan yok. Dizlerimde ağrı, belimde ağrı. Bir gözüme de perde indi. Hayat mı bu? Ölüp kurtulmaktan başka çıkar yolu yok. Karar verdim artık; kendimi asacağım. Zaten geç bile kaldım. Yirmi yıl önce yuvamız yıkıldığı zaman yapmalıydım bunu." Sustu, gözlerinde biriken yaşları mendiliyle sildi:

— Bize geldiği zaman eski günleri anar, dertleşirdik. O giderken de bir tuhaf olur, ağlardım. Acırdım çünkü.

Bu sırada otobüs geldi. Bir anda hısım akraba kadınlarla doldu her yanımız. Beni görür görmez kaşlarını çattılar. Sonra söz birliği etmişler gibi bana bağırıp çağırmaya başladılar. Benim gibi evlât olur muymuş. Babam sayrılar yurdunda yatmış da ziyaretine gitmemişim. Hiç olmazsa, sayrılar yurdundan çıktıktan sonra kardeşimin evine gidip onu görseymişim. Beni büyütmüş, emek vermiş. Kardeşimin kahvesine gidip onu sormak bir şeye yaramazmış. Bilmem daha neler de neler. Kafam kazan gibi, ne söyleyeceğimi şaşırmış bir durumda aralarında kalmıştım. Bir kurşun yağmurudur gidiyordu. Bir değil, beş değil, on değil, belki yirmi kadın demediklerini komuyorlardı bana. Şakaklarım zonklamağa, yüreğim çarpmağa başlamıştı deli deli. Üzerine benzin dökülmüş ateş gibi parlardım birden;

Yetişir yahu! Sizi mi dinliyeceğim hep?! diye bağırdım. Buraya kafamı ağrıtmaya geldiniz her halde. Yoksa hepiniz birden üzerime çullanmazdınız. Kendi derdim kendime yetmiyormuş gibi bir de sizin dırıltılarınıza mı kulak asayım.

Annem beni susturacak oldu:

— Ayıptır, oğlum. Onlar senden büyük. Bırak konuşsunlar.

Ben yine aynı sertlikle:

— Asıl onlara ayıp. Suçsuz, günahsız yere bana bir sürü, olmayacak lâflar yağdırmaları yakışık alır mı? Yengem, kafalarını iyice doldurmuş.

Kadınlar mırıldana mırıldana dağıldılar. Bir sigara yakıp sırtımı duvara yasladım. "Oh olsun" diyordum içimden. "Sizlere böylesi yaraşır. Beni ısırılır ceviz sandınızdı." Ağabeyimin evine gitmiyordum. Yengeme kızgındım çünkü. Ağabeyimle boyuna, yoktan yere kavga çıkarır, zindan ederdi dünyasını. Bağırır, çağırır, küfür, beddua eder, paylar, ağabeyimse sesini çıkarmaz, her dediğine boyun eğer, onun her arzusunu yerine getirmek için epey uğraşıp didinirdi. Kısa boylu, zayıf olan kardeşim, iri kıyım karısının karşısında pek gülünç kalırdı. Hele yatakta falanca işi yaptıkları aklıma geldikçe midem allak bullak olurdu. Gülmem de tutardı bir yandan.

Bir kara otomobil gelip ölü yıkama odasının kapısına dayandı. Pencerenin kenarında kardeşimi görünce seğirttim. Babamın, üzerinde upuzun yattığı sedye otomobilden indirilip ölü yıkama odasına sokuldu. Babamı son bir defa görmek isteği uyandı içimde. Onu sarıp sarmaladıkları beyaz örtüyü araladım. Ağzı az aralık, gözleri kapalı, sapsarı bir yüzle uyuyor gibiydi. O uyuduğu zamanlarda kaç kez onu seyretmiş, horultularını dinlemiştim. Fakat şimdi ne soluk alıp vermek, ne horultu. Kardeşim, bu sararmış, bu cansız, bu soğuk yüzü eğilip öpmek için çırpındı. Ağlıyordu. Onu kollarından tutup zorla dışarı çıkardık. Orada bulunan bir çeşmeden su içti, yüzünü yıkadı. Yoel, böyle anlarda söylenile söylenile asırlık bir resim gibi eskimiş, yıpranmış, tatsız bir sözü tekrarladı:

— Ne yaparsın, ölüm Allahın emri; ölenle ölünmez.

Kardeşimin bacanağı Şelomo:

— Bir de erkek olacaksın be! Ne ağlıyorsun? Ağlamayı karılara bırak, dedi.

Sıraların bulunduğu yere geldik. Kadınlar da ağlaşmaya başlamışlardı. Teyzem Batya'nın kocası:

— Onlara bakma sen, dedi. Babana mı ağlıyorlar sanıyorsnu; herkes kendi kerdine ağlıyor.

Kardeşim:

— Niçin, niçin yaptı bunu, dedi. Eceliyle ölmüş olsaydı neyse...

Bir başka cenaze geçiyordu. Şelomo cenazeye bakarak:

— Ben hayattayken rahat yaşıyayım da ölünce beni nereye isteseler, nasıl isteseler gömsünler, dedi. Yaşamak dediğin yeryüzünde; ötesi fasafiso.

Teyzem Batya'nın kocası:

— Dünya yıkılsa umurunda olmaz, dedi.

Gerçekten öyleydi. Yaşı elliden fazlaydı ama hiç te o kadar göstermiyordu. Tellim gülümser, iri vücuduyla heybetli heybetli yürürdü. Gözleri fıldır fıldır döner, etrafına ilgiyle dikkatle bakardı. Hele kızları, genç kadınları öyle bir süzmesi vardı ki... Ben bile onun yanında solda sıfır kalırdım.

Şelomo, teyzemin kocasına döndü, tatlı tatlı gülümseyerek:

— Senin gibi ağlayıp sızlayarak zehir mi edeyim hayatı kendime, dedi. Sonumuzu görüyorsun işte: Bir avuç toprak.

Teyzemin kocası sesini çıkarmadı. Uzun boylu, zayıf, hastalıklı bir ihtiyardı. Güçlükle ayakta durduğunu görüyordum.

Yoel:

— Ne çok ölü var, dedi. Ardı arası kesilmiyor.

Kardeşimin komşusu:

— Yarısı cumartesiden kalmıştır, dedi.

Sıra babama gelmişti. Ölü yıkama odasının kapısı yanında toplandık hepimiz. Çok geçmemişti ki kapı açıldı ve babam seydenin üzerinde dışarı çıkarıldı. Onu, dört kişi omuzlarımızda taşıyarak namazı okunmak için musalla taşının bulunduğu binaya götürdük. Giriş kapısının karşısına düşen duvarda iri harflerle "Allah verdi, Allah aldı" ibaresi yazılıydı. Babam, kefenine sarılıp sarmalanmış, sessiz sedasız yatıyor. "Şimdi birden dirilip te yattığı yerde doğruluverse ne olurdu acaba?" diye usumdan geçiriyorum. Belki de kendisinden geçerek yanık sesiyle Tevrattan âyetler okuyan şu irikıyım haham bile kara cübbesinin etekleri uçuşa uçuşa tüymeye bakacaktı. Hattâ korkusundan düşüp ölebilirdi de. Kimbilir kaç ölünün namazını kılmıştır şimdiye dek. Bin mi? İki bin mi? Beş bin mi? Olabilir ki daha çok. Muhakkak sayılarını kendisi de bilmiyordur. Mezarlıktaki bu işinden memnun mudur bilmem. Ya mezar kazıcılar? Bir arkadaşım vardı, mezar kazardı bütün gün. İşi buydu. Günün birinde işinden erken döndü. Hastaydı, titriyordu. Önce beş ay kadar evde yattı. İyileşmeyince sayrılar yurduna götürüldü. Orada bir kaç ay kaldı. Bir umut yolu görülmeyince de yine eve getirildi. Mezarlarını kazdığı ölüler gibi sapsarı bir yüzle, upuzun yatardı yatağında. Geçimlerini sağlamak için karısı giderdi işe. Arkadaşım, iyileşip işe başladığından üç yıl geçmişti ki çalışmakta olduğu kâğıt fabrikasında kolunu omuzuna kadar makinenin dişlerine kaptırdı. Onbeş gün ölümle pençeleşti, sonra öldü.

Namaz bitmişti. Babamın cenazesini kaldırıp tozlu yola çıktık. Babamın ağırlığını sağ omuzumda duyuyordum. Yürüdükçe sedye gıcırdıyordu. İrili ufaklı bir sürü mezarların arasından geçiyorduk. Birden arkamda bir ses:

— Aceleniz ne? Biraz daha yavaş! diye bağırdı.

Babam söylemiş gibi irkildim, içim bir tuhaf oldu. Yürüyüşümüzü yavaşlattık. Sağ omuzum ağrımaya başlamıştı. Bütün kuvvetimi o yana verdim. Sedyeyi önden taşıyan kardeşime baktım; cılız ve kısa vücuduyla zorlukla yürüyordu. Ona acıdım birden. Sedye boyuna gıcırdıyordu. Bu gıcırtıyı bir bebe ağlamasına benzettim nedense. En önde haham yürüyordu, kendinden emin adımlarla ağır ağır. Yol bir türlü bitmiyordu. Gıcırtı gitgide artıyor, bebenin ağlaması yükseliyordu.

Yol kaç dakika sürdü bilmem. Haham, nihayet yeni kazılmış bir mezarın yanına yaklaşıp fatihaya başladı. Mezarın içinde bir adam vardı. Üstü başı toz toprak. Babamın cesedini aşağı kaydırıp yatırdı. İki yanına tuğla dizdi. Bu sırada ağabeyimle annem yırtınırcasına ağlıyarak yere kapandılar. Kızkardeşim de sessizce ağlıyordu. Bense orada put kesilmiş, mezarcının yaptığı işi gözlerimle izliyordum. Kendimi ne kadar zorladıysam bir türlü ağlıyamıyordum. İçimden gelmiyordu. Ben de kapanıp mezarına, haykırarak desem ki: "Babacığım! Bizi bırakıp ta nereye gidiyorsun?." Hayır; pek tatsız bir lâf. Hem gülünç. Gidiyor işte... Bir daha dönmemek üzere gidiyor. Ne diye sorayım öyleyse. Hoş, sorsam da yanıtlamaz ki. İşitmez çünkü, soluk almaz. Soluk alsa burada işi ne onun. Peki ne diyeyim? Bir şey demek lâzım. Halbuki ben ağzımı açamıyordum. Ağlıyamıyordum da. Baktım, mezarına toprak konuyor. Herkes bir iki kürek atıyor üzerine. Bu kolay şeydi. Ben de öyle yaptım. Bakışlarım gitgide büyüyen tümsekte. Babam işte burada yatıyor. Dipdiriyken şimdi cansız. O da çürüyecek diğerleri gibi, böceklere yem olacak. Sade bir iskelet kalacak bir zaman sonra. Ne korkunç bir gelecek..

Babamı, gözleri dışarıya fırlamış, yüzü mosmor, dili sarkık, boynuna geçirdiği ipte asılı görür gibi oluyordum. Başım dönüyor, ürperiyordum. Artık göremiyeceğim onu. Yalnız resimlerinden dertli dertli bakacak bana cansız cansız. İçimde bir yer sızlıyacak acı acı. O vakit belki de ağlıyacağım.

HACIHASANOĞLU, Muzaffer

GÜNAH

"Yeğin at yorulur gönül yorulmaz,
El kızı bulunur, kardeş bulunmaz"

"Ben adam mıyım? İnsan mıyım ben?" diyordu Şükrü. Bastığı yerin farkında değildi o gündenberi. O gece uyuyamamıştı. Her dalışında ağabeysi boğazına sarılıyordu; iki eliyle sıkıyor, sıkıyor, nefessiz bırakıyordu kendisini; tam boğulacağı anda uyanıveriyordu. Boğsa da kurtulsam diyordu kendi kendine. Sağdan sola, soldan sağa dönüyor, tam dalacağı sırada Galip:

— Sen, gardaşım, sen yaptın bu işi... İl, ilden ummazken. Seninle gardaş olacağıma yılanlarla gardaş olsaydım... Kurtulamazsın elimden.

Tekrar çöküyordu boğazına. Bir defasında ağlayarak uyanmıştı. Kendisini pencereden atıvermeyi düşünmüştü. Sağ kalmazdı aşağı düşünce.

Galip bırakıyor, Şerife geçiyordu karşısına; her zamanki haliyle öyle gülerek... Soyunuveriyordu karşısında. Bir şey yapmıyordu ona ilkin. O satışıyordu:

— Korkak! Korkak! Hani ne oldu Şerifen? diyordu.

Odunluktan kaptığı meşe sopasıyla döğmeye başlıyordu. O bembeyaz, kar gibi vücudu mosmor ediyordu. Vururken:

— Kahpe, hep senin yüzünden oldu. Ağama ben bu işi yapacak mıydım? diyor, ağlıyordu. Şerife cansız düşüyordu önüne; bu defa öpüyor, öpüyordu...

Horoz sesleri duyulurken evden fırlamıştı. Karşılaşmak istememişti kimse ile. Akşama kadar orada burada dolaşmıştı. Zihninden çıkaramamıştı bir türlü. Kabahat kendisinde miydi? Şerifede miydi? Eğer o yüz vermeseydi, eğer karşısında şıllıklık etmeseydi bu iş olmazdı. Birdenbire vazgeçiyordu: "Hayır, hayır... Suç benim. Haberi bile yoktu kızın. Gidip sarılıverdim. Bile, bile, isteye, isteye gittim. Bulamadım. Aradım.." diyordu. Tökezliyor, durakliyordu. "Ama o da istiyordu. İstemeseydi bırakıvermezdi kendini. Debelenirdi; kurtulurdu elimden." Bu düşüncelerle o gün de, başka günler de tenha yerlerde dolaşmış durmuştu.

Şerife bir şey olmamış gibi davranmıştı kendisine. Ötekilerin birisinin de haberi yoktu. Yalnız içinden bir ses: "Sen insan değilsin! Namussuz! Sen bir canavarsın! Sen öl!" diyordu.

Galibin yüzüne bakmaktan çekiniyordu. O, buna başka mânâlar veriyordu.

— Lan oğlum, sende bir haller olmaya başladı. Aşıklık mı çekiyon ne? Derdini demiyen derman bulamaz...

— Yok ağa...

— Di oğlum, varsa benden başkasına mı diyecen?

Ona diyecek başka bir şey vardı: Diyemezdi... Anası da aynı şekilde halini beğenmiyordu:

— Oğlum yimeden içmeden kesildin? Ne oluyon? Diyiver bi zorun mu var?

— Yok ana...

Hepsi de bir şey olduğuna, Şükrü'nün söyliyemediği bir şey olduğuna kani idiler. Bereket ki onlar bu suallerini her şeyi bilen Şerifenin yanında sormuyorlardı.

Yakup bile:

— Ağa, efkârlısın bu günlere. Eğer bi gız neyi gaçırılacaksa Yakubu da unutma demişti.

Yakup kendisini çok severdi. Başka kız mı yoktu dünyada? Niye bu işi yapmıştı. Nalbantoğluydu koskoca... Kimin kızını istese verirlerdi. Öyleyken kardeşinin karısını...

— Ne o lan? Gelinini uydurmuş ermeni gibi ne düşünüp duruyon?

— Hiç Tevfik ağa...

— Delirenlerin çoğu hiç yüzünden delirdi, ölenlerin çoğu hiç yüzünden.

— Ne olsun istiyon?

— Ne isteyim. Hani bi zorun varsa hallediverelim.

— Eksik olma Tevfik ağbi.

Günlerden Cuma idi. Vaiz dinlemişti. Hâfız Mustafa günahkâr kulları yeniden birer birer cehennemin kapısından içeri yollamıştı. Bütün camidekiler kendisini merakla, korkuyla dinlemişlerdi. Hâfız Mustafanın suratı günahlardan bahsederken en korkunç şeklini alıyordu. Sesi bu dünyadan değil, öteki dünyadan geliyordu sanki; öylesine derinden, öylesine boğuk çıkıyordu.

Zinadan bahsediyordu. "Değil bir başkasının karısına, kızına bir şey yapmak, kem gözle bakmak haramdır, günahtır; böylelerinin yeri cehennemdir." "Bu işin düşüncesi bile günah-

tır. Bir hatun kişi, erkeğinden başka bir er kişiye saçının telini gösterse o kadın cehennemliktir.."

Şükrü etrafına şöyle bir bakmıştı; çoğu cehennemlikti. Fakat hepsi de derin bir hürmetle dinliyorlardı hocayı.

"Hoca efendi, bi dakka beni dinle. Ben cehennemliğim, cehennemlik olmasına. Ya içimdeki kurt cezaını cehennemde çekmek için beni bırakmıyorsa. Ya şimdi cezalanacaksın, cezalan diyorsa. Bırakıyor musun beni, gendi gendimi öldürmeye... Günah! O da günah!" deyivermek geçmişti Şükrünün içinden.

"Böyle kadınlar taşla gömülürlerdi, reçmedilirlerdi eskiden..." demişti Hâfız Mustafa.

"Reçmet, taşla evvelâ kızını, kim bilir belki karını da. Ondan sonra..." demişti Şükrü.

Kalabalık camiden çıktığı zaman hepsinin de suratında cehennem zebanilerinin elleri dolaştığı belliydi. Fakat biraz sonra aydınlanmışlar, günlük işlere dönmüşler, suratları değişivermişti.

— Düzeni tamamladın mı Nafiz ağa?

— Yooo amcanın ne gezer. Kereste nerde?

— Hasan ağa oğlanı sünnet ettiriyormuş. Gayri bi düğün isteriz.

— Başımıznan beraber ağa. Gaçılır mı...

Hâfız Mustafanın taşları yalnız Şükrünün bağrına birikmişti sanki. "Değil bir şey yapmak, kem gözle baksa bile..." Ya kardeşinin karısı olursa... Cehennem, orada, çok uzaktaydı. Fakat kendi cehennemi kendisini kavuruyordu.

Ağabeysiydi... Ağabeysinin nâmusuyla oynamıştı. Belki çok iyi bir adam değildi ama ağabeysiydi. Çocukluğunda kendisine haksızlık ettiği zamanlar olmuştu. Büyük olduğu için elinden parasını, çakısını aldığı, eşeğe kendi binip yaya yürüttüğü olmuştu. Fakat başka birisi kendisini ağlatacak olsa, yetişir kurtarırdı ellerinden. Gücü yetmezse o da ağlardı beraber. En son kavgada herkes kenardan seyrederken gelmesiyle beraber atılmıştı yardım için; halbuki kavgadan korkardı; kardeşini ağzı burnu kan içinde görmeye dayanamamıştı. Bu adamın namusuyla oynamıştı. "Ölmeliyim ben..." dedi.

Belki kendisinden başkasıyla da yapıyordu bu işi. "Ben ilk yabancı mıyım? Şimdi de iftira ediyom. Zorla yoldan çıkardım. Öylece geçip gidecekti belki... Ya mayasında varsa..." dedi.

"Mayasında varsa.." düşüncesi zihnini çeldi. Bundan sonra olsun ihanet etmemeliydi ağabeysine. Ölürken bildirmeliydi

onun namussuz olduğunu. "Başkasını da ortak ediyosun suçuna zorla..." dedi.

"Ya mayasında varsa... Hayır, hayır onu ele vermeyecekti. Peşinden gitmişti; aramıştı, kendisini. Sonra güzeldi. Daha bir müddet rahat yaşamalıydı. "Ya mayasında varsa..."

Evlerine geldi. Nasıl geldiğinin farkında değildi. Avluya girdi. Güneş batmak üzereydi. Ahıra girdi.

Tanju Üner

HÜNALP, Ayhan

VAPUR DÜDÜKLERİ

En güzel dünya çocukluğumuzda kalmıştı. Artık onu bir daha bulamaz, o dünyayı yeni baştan kurup yaşayamazdık. Bir küçücük şey sevinmemize yetişebilirdi. Bir siyah göğüslüklü sevgiliye, kalabalık bir otobüse bilet almak, eve dönülen geç saatlerde pencereden sokağa bakan bir küçük kızın başı, bir dörtyol ağzında bir küçük gülümseyiş, üç santimetre karelik yüreğimizi fethedebilirdi. Annemizin tabağa iki patates kızartmasını açıktan caba olarak koyduğu, babanızın aylık harçlığımıza bir ikibuçukluğu eklediği vakit dünyalar bizimdi. Arrivederci Roma'yı, Adie Lizbon'u her duyuşumda bir kibrit fazla çakmazdım. Van Gogh'un sandalyasında açık bırakılmış bir kitabı, sönmüş bir piponun yanına oturttuğum resme her dalışımda böylesine unutkan olmazdım. Bir gün çakmağımı, bir gün beremi, bir gün pipo karıştıracağımı kaybetmezdim. Yeni çıkmış bir dergi, güzel bir film, iskeleye gelen bir gemi, mahalleye taşınan bir komşu, camide namazı kılınan bir ölü, ayağı kayıp yere düşen bir adam, iyi dönen bir topaç, bulutlara kafa atan deli bir uçurtma, dominoda bir bağlama, tavlada bir mars, yetişebilirdi bize. Çok istemesini öğrenmediğimiz o günlerde elimizdekilerle yetinebilirdik. Raphael'den Corgio'ya, Watthau'ya, Orhan Veli'ye, Sait Faik'e, Cahit Sıtkı'ya, Ziya Osman'a kadar bir yığın sanatçının otuz yaşını güç belâ aşabilerek öleceklerini bilemezdik.

Kuruluşundan bu yana yer yer yüzünde değişen hiç bir şey yoktu. Her akşam zil çalan bir iskeleden kalkmak üzere olan bir vapura koşuyordum. Pencere kenarında bir yere ilişip, insanlara arkanı dönerek, demirli gemilere baka-baka, köprüden kalkan esas vapurumun aktarmasına yetişip-yetişemiyeceğimi hesaplaya-hesaplaya, biletçi Ruşen Hakkı efendi ile iki çift söz ederek Üsküdar'a geliyordum. İskeleden "Basın" deyip bilet vermeden çıkarken, bazı insanların, çilekeş ve yetim mesleğimize bu küçük hakkı bile çok gördüklerini, yağ içindeki trençkotuma bir tüccar hasutluğu ile baktıklarını görüyordum. Oysaki kıskanacak neyimiz vardı? Nakil araçlarına para vermeyen gazetecilerdik. Hapishaneye giderken de araçlara para vermiyorduk. Bizi kıskananlar evlerinde oturmaktan netice kan-

serine tutulurken, mahpushane çeşmeleri de gazetecilerle dolup taşıyordu. Kuzguncuk yollarına düşerken bütün ışıklar, bütün aydınlık günler arkamda, karşı sahilde seninle birlikte kalıyordu. Hilton renkli ışıklar içinde yüzerken, Ruff parfüm kokularına yumulurken denizi tarayan Boğaziçi vapurlarının projektörleri arasında pipomu yakıyordum. Daima yorgun bir gün daima çekişmeli ve kalleşçesine bir savaşmadan dönmenin bezginliği ve kırgınlığı içindeydim. Akşam üstlerini dolduran konuşmalarımız, kavgalarımız, evine bırakışlarım da olmasaydı, liman ağzındaki şamandıralar, iskelelere yapışmış deniz anaları ve yosunlar kadar yalnız ve garip olurdum. Benim olmayışının, arkadaşlığımızın ne olduğunu bile anlayamayışımızın güzelliği ve büyüklüğü içindeydim. Kuzguncuk vapurunda, eve dönülen akşam üstlerinin yolcuları içinde, arkaya fırlatılan bir saçın, bir magazine kapaklanmış esrarlı bir genç kızın çekingen ve kaçamak bakışları arasında en güzel ışıklarına bürünen yalılara baka-baka eve dönerdim. Param olduğu zamanlar annemle babama iki-üç mandalina, yarım kilo elma almak yetiyordu. Hiç bir akşam yalnız yemekten kurtulamadan, konuşarak, gülüşüp-eğlenerek bir yemek yiyebilmekten daima mahrum olarak tek başıma sofraya çöküyordum. Yalnızca ana-baba tarafından beklenilmenin, bir küçük kadınla ekmeğini paylaşamayışın kasıklarım ağrırken, baba demesini beceremeyen bir küçük çocuk gülümseyişinin saadetini duymadan, bir yastığı uzun saçlı bir başla bölüşmenin mutluluğuna ermeden, radyoda güçlükle bulunabilen kaybolmuş bir şarkı ile yalnızca okuyup-yazma ile hayat geçmiyordu. Geceler bitmiyordu. Yürümüyordu. Sökmüyordu. Karşı sahillerdeki insanların yaşamağa başladığı saatlerde, soğukluğundan korkulan bir odaya kapanmaktan, yorganı başıma çekip saatlerce uyuyamamaktan acaba bugün atladığım haber oldu mu diye huzursuzlanmaktan usanıyorum.

Bütün didinmeler, talebeliğin ümit dolu günleri, bilinmeyen ve hiç bir zaman varılıp kavuşulamayan büyük dağların ardındaki çiçekler gibi bizim olmadan, avuçlarımızın arasından kaybolup gidiyordu. Yaşadığımız hayat hiç bir şeyin farkına varmadan, hiç bir şeyi gönlümüze demirlemeden, dizgine vurulamayan bir atın hırçınlığı, deliliği içinde alıp başını gidiyordu.

Dileklerimizin dışında kalan, bizi dört yönümüzden kıskıvrak bağlayıp tutsak eden, bildiğimiz ve düşünebildiğimiz gerçeklerin dışında kalan bir şey vardı. Arzulasak da, bir çok şeyi eski güzelliği ile, eski büyüklüğü ile bulamayacağınızı, eski zevklerimizi alamıyacağımızı biliyordum. Deniz kenarındaki

o kahveye artık gidemezdik. Çaylarınızı arap garsondan isteyemezdik. Bir tahta iskemlede bir kocaman duvara baka-baka birdenbire akşamın oluverdiğini görerek şaşıracak günlerimiz öylesine arkada kalmıştı ki. Ayaklarımız istese de artık o kahvenin yolunu tutamazdık. Ve öylesine yorulduk ki, onu yeni baştan sarıp, yeni baştan düzenlemeğe gücümüz kalmadı. Üstümüzden silindirler geçermişcesine yorgun ve bitikiz.

Nevhâl Gürışık

İŞLEK, Nevin

İKİNDİ GÜNEŞİ

Somyasının kuşkulu gıcırtıları en sonunda kesildikten, bütün-bütüne kesildikten sonra - ne bitmez-tükenmez bekleyişti o... -, ikisi de soluklarını tutup - onun soluklarını duyabilmek için kendi soluklarını tutup -, kulak-kabarttılar. Oraya, köşeye. Onun somyasının öldüğü köşeye. Neyse, artık konuşabilirlerdi; soluklar uzun, düzgün sürelerle yol alıyordu somyanın üzerinde.

"E-ee, demek kararını verdin," diye başladı Öteki, yatakta Arkadaş'ından yana dönerek.

Arkadaş'ına daha şimdiden herşey olup-bitmiş gibi geldi. Herşey olup-bitmiş, çekip-gitmiş... Birden, ayakları buz-kesti.

"Evet ama..." dedi, titrek bir fısıltıyla aynı yataktan.

"Ama'sı ne?"

Ayaklarını ısıtmak amacıyla üstüste koydu, kendine doğru çekti ve dirseklerinin üzerinde doğrulup oraya baktı. Köşeye. Sokağın lâmbası, o çok kalın perdelerin ardından bile aydınlatabiliyordu orayı.

"Ne olurdu, şu lâmba sönmüş olsaydı bu gece," dedi. "Hiç olmazsa bu gece, bir gecelik için olsun sönmüş olsaydı."

"Ama sen nasıl olsa kararını verdin," dedi Öteki. "Öyle değil mi? Gündüzün, bahçenin arka tarafında uzun-uzun konuştuk biliyorsun, senin için o tek çıkar-yoldan başka çıkar-yol bulamadık ve sen de "evet" dedin o tek çıkar-yola. Öyle dememiş miydin?"

"Arka bahçede ne hoş konuştuk sâhi... uzun-uzun... Tıpkı senelerce önceki gibi... uzun-uzun..."

"Evet, senelerce önceki gibi uzun-uzun... Yalnız, senelerce önceki gibi boşuna değil; gerçeğe, pekâlâ olanaklı mutlu bir gerçeğe bağlayabilmek için sürdürdük konuşmamızı bugün orda."

"Biz konuşurken güneş sırtımızı tatlı-tatlı ısıtıyordu bir yandan... Ne hoştu... Tıpkı senelerce önceki gibi... Zaten, hergün ikindiyle güneş orada, arka bahçede çok hoştur."

"İyi ama, o güneş burada kalacak," diye hatırlattı Öteki, Arkadaş'ına "Burada, bu evin arkasındaki bahçede. Uzaklar-

daki güneş daha parlak, daha kızgın! Buradaki gibi ihtiyar sırtlara yaraşır ikindi güneşlerinden değil!.."

Dirseklerinin acısını belli-belirsiz duyarak, kararsızlığı hâlâ orada, lâmbanın aydınlattığı köşeye dikili gözlerinde:

"Görüyorsun ya," dedi, "karanlıkta bile görebiliyorum onu."

"Uyuyor..." dedi Öteki. "Yoksa uykudayken bile korkuyor musun ondan?"

"Uykudayken bile," dedi. "Geceyarıları güzelim bir düş ya da imgelerimin arasında gözümü açacak olsam, ilkin onu görürüm orada. Köşede. Onu bütün-bütün unutmuşken ilkin onu. O vakit, gözlerimi çarçabuk gene kapatırım."

Dirseklerini indirdi, kollarını başının altında kenetleyip, tekrar uzandı yatağa.

"Hep şu lâmba yüzünden," diye mırıldandı dalgın-dalgın. "Hattâ bana öyle geliyor ki, o lâmba oraya salt onun köşesini aydınlatmak için konmuş, sokağın köşesini değil."

"Haydi ama, uzun-boylu konuşmanın sırası değil şimdi. Uzun-boylu çok konuştuk seninle, senelerdir... durmadan konuştuk."

"Hem de böyle yanyana, aynı yatakta, aynı köşeden tedirgin. Tıpkı şimdiki gibi."

"Tıpkı mı? Tıpkı mı?" diye bağırdı Öteki - solukları, nasıl da somyanın üzerinde unutup! "O vakit onbeş yaşındaydık! Ve uzun konuşmaya ne uzun vaktimiz vardı! Oysaki..."

"Ah, niçin hatırlatıyorsun?"

"Karanlığa saklanmadan "evet" diyebilmen için. Gözlerini kapatmadan. Aydınlıkta."

"Anlıyorum... Sokak lâmbasının aydınlığında."

"O kadar güç mü?"

"Çok güç... güç... Ne de olsa ann..."

"Sus, söyleme o sözcüğü... İkindide bayağı umutluydum. Sevindirmiştin beni."

"Ne kadar iyisin... Benim için, hiçbir çıkarın olmadan..."

"Öylemi sanıyorsun? O uzun konuşmalar ikimize hiçbir kalıntı bırakmadı mı sanıyorsun? En kötüsü - dikkat et! en yücesi demiyorum! -, birbirimize karşı ölünceye kadar sürüp-gidecek bir sorumluluk payı. Hâlâ o uzun konuşmaları tatlı-tatlı sürdürebileceğimizi sandığın yerde. Fakat o uzun konuşmalar çoktan bitti! Şimdi yirmiyedi yaşındasın!"

Uzun bir sessizlik oldu. Hani nerdeyse yirmiyedi yıl kadar uzun bir sessizlikti bu. Ve, öyle de derin ki, somyanın kaçamak bir-iki gıcırtısını bile duymadılar. Bittiğinde, telâşla solukları aradılar. Soluklar, daha bir telâşla yetişti somyanın üzerinden; uzun, düzgün, süreli aralıklarla.

"Doğru konuşuyorsun," dedi, içini çekip Ötekine. "İyiliği-

mi istiyorsun, anlıyorum. Ama çok güç, bana hak ver, annem ne de ol..."

"İşte bu olmadı, o sözcüğü söylemeyecektin. O sözcüğü yaşamından silmediğin sürece, kurtaramayacaksın kendini. Orada, yâni burada takılıp kalacaksın. Yoksa... bilmem ki, çok geç mi kaldım?.."

"Ne olur, bana hak ver!"

"Evet, galiba geç kaldım. Bugün, gündüzün, arka bahçede korkuyla sezinler gibi olmuştum hafiften, şimdi daha iyi anlıyabiliyorum... demin, "anne" dediğinde..."

Soluklar, "anne" sözcüğüne elinde olmaksızın kulak-kesildi. Somya tekrar, elinde olmaksızın gıcırdadı.

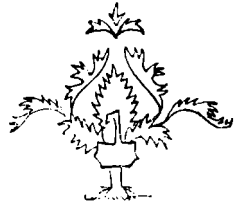
"Evet, ben geç kaldım. Bugün orda, henüz hazırladığın, kurduğun, sıraladığın - kimbilir bu evcil işleri de ne kadar özenle, mut veren bir alışkanlıkla eylemişsindir kavanozların hemen yanıbaşında dertleştiğimiz sıra, senin de en az o kavanozların içinde tatlı-tatlı ısınan turşular, reçeller kadar hoşlandığını sezinledim ikindi güneşinden. Ne yazık, geç kaldım... Yoksa koyup bırakamadığın bir "anne" değil, hayır! Koyup bırakamadığın, ikindi güneşi. Fakat ne olur, yanılt beni! Yalvarırım, senden beklediğim o tek sözü son defa, kesin olarak ver bana! Haydi, gerisini sen hiç düşünmeyeceksin, haydi, bu sana son gelişim ve son uyarımım!"

Soluklar - ki solukların yerine soluklardan başkası da olsa dayanamazdı artık -,

"Kuzum," diye patlak-verdi ordan. Köşeden. Somyanın üzerinden. Yolculuk nereye? Bana da anlatsanıza!"

Öteki - Arkadaş'ının yerine yalansız, Öteki -, hıçkırdı, yatağa, Arkadaş'ının şaşkın, korkmuş varlığının yanında yüzükoyun kapandı,

"Hiçbir yere," dedi. "Hiçbir yere."

KEMAL, Edip

AYŞE

Trenin penceresi yarı açıktı. Dışarıda Mayıs güneşi yeni yeşeren otları, ta uzaklarda gözüken tek-tük ağaçları, çıplak tepeleri ısıtıyor, bir hoşluk veriyordu dağıldığı her yere.

Bir yükselen, bir alçalan telefon tellerine, bu görünüşleri seyreder gibi, kır kuşları konmuş ötüşüyorlar, sonra birinin uçmasıyla ötekiler hemen onun peşi sıra giderek bir anda kayboluyorlardı gözden.

Başımı içeri çevirdim: Hemen karşımda, genç olduğu belli, fakat zamanından evvel çöktüğü anlaşılan bir kadın vardı. Köylü idi. Eteğine soluk bir eteklik, üst tarafına, bir çok yeri yamalı, yırtık, ceket giymişti. Omuzlarına aldığı kalınca bir örtüyü sarınıyordu boyuna. Havanın soğuk olmamasına rağmen üşüyor olacaktı.

Yanında dokuz, on yaşlarında bir kız çocuğu vardı. Annesinin bir kolunu tutmuş, hiç ayrılmayacakmış gibi sokuluyordu yanına. Arada annesine çevirdiği gözlerinde iki damla yaş, düşmek için sebep arıyor gibi, parlıyordu.

Kızla konuşmak isteği doldurdu içimi. Ona doğru eğildim:

— Nereye gidiyorsunuz kızım?

Onunla konuşacağını sanmadığı için bir an konuşmadı. Sonra, gözlerimin üzerinde durduğunu görerek, ince boynunu yana doğru eğdi. Ve:

— İstanbul'a der anam.

Gözlerini annesine doğru kaldırdı. Bu kere tutamamıştı gözlerinde tomurcuklanan ıslaklığı. Onlar güneş yanığı yanaklarından aşağı süzülürken, annesine daha çok sokuldu.

— İstanbul'a gitmek istemiyor musun?

Benim konuşmak istediğimi anlamıştı kendisiyle. Bir anda kurudu gözlerindeki ıslaklıklar. Annesine yeni bir göz atarak:

— Ben anamsız duramam. Sonra Zeynep de yok.

— Kim Zeynep, kardeşin mi?

— Bacım benim.

Siz neden gidiyorsunuz? Dursa idin köyünde.

— Beni isterlermiş zengin birileri. Bubam mapusta, yok bize bakacak kimsemiz. Ama bubam çıkınca geleceğim hemen.

Zaten muhtar anama: yakında gelir, af var orman yakanlara, dimiş.

— Orman mı yaktı baban?

— Hı... Orman yaktıydı. Sonra bizim düşmanlar söylemişler jandarmaya. Tuttular ossaat bubamı. Ne olur yakınca? Dolu bizde orman. Bubam didiydi: Bizim köyde Memet Aga diyl birilerl var, hep tarlaları ormanmış. Orman olmasaymış o kadar zengin olamazlarmış zaten. Köyün yarısı onların.

Orman yaktı diye, babasının hapsedilmesini bir türlü anlıyamıyordu. Hiç ağaç için insana kıyılır mı idi?

İyice alışmıştı bana. Boyuna konuşuyordu: İsmi Ayşe imiş. Onların köyünden çok kız gönderirlermiş İstanbul'a. Bir çoğu gelmezmiş geri. Ama o gelecekmiş. (Bunu tekrardan bir çeşit haz duyuyordu). Zeynep'siz duramazmış.

Annesini gösterdim:

— Nesi var annenin?

Hasta. Dermanım yok, der bubam gittiğinden beri.

— Çok oldu mu gideli baban?

Sekiz ay.

O sırada kadında bir kıpırdama oldu. Zor açtığı gözlerini kızına çevirerek:

— Canım Ayşe, acıkmışsındır. Sabah da yemedin pek. Aç çıkını, bir şeyler ye.

Ayşe, yanında duran bir çıkını açtı. İçinden çıkardığı bazlamaçların birini dürerek uzattı annesine. Zayıf elini uzatarak aldı kadın. Kız, birini daha hazırlayarak, şöyle bir baktı yüzüme. Ne söyleyeceğini anladım, ve:

— Ben yedim Ayşe, sen ye.

Kırılmadan başını salladı ve yemeğe başladı elinde bazlamacı keyifsizce.

Biraz ilerimizdeki köylülerin telâşla, ceplerini, cüzdanlarını karıştırarak bir şeyler aradıkları görülüyordu. Biletçi geliyor, demişti, dışarıdan gelen biri.

Biletçi kapıdan girerken, hepsinin ellerinde biletleri onu bekliyorlardı.

Adam bizim önümüze gelince bir durdu. Biletlerimizi uzatırken bakmıyordu bile yüzümüze. Gözlerini biletini uzatan Ayşe'ye dikmiş kızgın kızgın:

— Bana bakın, siz burayı lokanta mı, yoksa çöplük mü sandınız? Ne o yerdeki paçavra?

Yere düşmüş bir bez parçasıydı gösterdiği. Dövecekmiş gibi bir adım attı ileriye doğru.

Ayşe, bir yardım ister gibi baktı yüzüme. O alışmamıştı böyle sert konuşana. Gözlerinin titrediğini gördüm. Zavallı Ayşe, alışmalıydı artık böyle bağırmalara.

Biletçiye döndüm:

— Neden bağırıyorsun çocuğa, nedir ki yaptığı? Herkes yiyor yemek, görmüyor musun?

Yedikleri yemeğin artanlarını toplayan köylüleri gösterdim. Anlaşılan yalnız kimsesizlere kabarıyordu öfkesi.

— Beyim, diye konuştu alçak sesle. Görseniz, tren boşalınca yerlere pislikten bakılmıyor. Söylemesem bırakır giderler her pisliği.

Biletlerimizi zımbalıyarak, köylülere doğru yürüdü. Bizim yanımızda iyice gösteremediği sertliğini, köylülere gösterdiği duyuluyordu.

Ayşe'ye baktım: Tamamını yiyemediği bazlamacı sarıyordu çıkına. Gözleri yaşlı idi. Arada başını kaldırarak minnetle baktığını görüyordum. Yerdeki ufak bezi alarak yemek çıkınının kenarına sıkıştırdı. Çıkını gene eski yerine bırakarak annesine sokuldu. Uyuklar gibiydi kadın; duymamıştı belki biletçi ile olanları.

— Ayşe, dedim, gideceğiniz yeri biliyor musunuz? İstanbul büyük yerdir.

— Anam bilir. Anam her şeyi bilir. Hem bizi bekleyecekler trenin durduğu yerde.

Akşam iniyordu yollara. Bıraktığımız tarafta kızıllık sarmıştı göğü.

Ayşe buğulu gözlerle anlatıyordu:

— Çok güzeldir köyümüz. Epey ev vardır. Hemen köyün alt tarafından bir su geçer. Çeltik eker bu suyla, köylü. Bir güzeldir ki o sularda oynamak. Altı ay tarlalardan eksilmez su. Herkesin tarlası yoktur. Çoğu ortakçıdır köylünün.

Bizim iki ineğimiz vardı. Bubam mapusa düşünce sattık birini. Çok lâzım oldu o zaman para. Evdeki ineğin bir danası var. Zeynep bana: (Sen gelmeden büyütürüm onu) dedi. Zaten, o sattığımıza benziyor biraz.

Annesi, yan tarafa doğru yaslanarak, uyumağa başlamıştı. Ayşe, onun üstündeki örtüyü iyice sardı her yanına. Sonra eski lâstik pabuçlarını yukarı aldı. İki elini koltuklarına sıkıştırarak, büzüldü annesinin yanına.

Hava kararmış, pencereden giren rüzgâr dolduruyordu içeriyi. Çocuğun üşüdüğünü düşünerek pencereyi kapattım.

. . .

Erken saatte girdi tren gara

Herkesin hazırlığına Ayşe de katılmıştı. Giyeceklerinin sarılı olduğu bir bohçayı düzelterek hemen önüne koydu. Yemek çıkınını annesine verdi. Sonra beklemeğe başladı...

Tren durunca beraber indik Ayşe ile. Sonra annesinin inmesine yardım ettik.

Kalabalıktan, önce şaşıran kadın, topladı kendini biraz sonra. Koynundan bir kâğıt çıkararak bana uzattı:

— Bey, şuna bakıver. Bizi bekliyecekleri yer bunda yazarmış.

Kâğıdı okudum... Bohça elinde, beni dikkatle inceleyen Ayşe'ye:

— Haydi Ayşe, tut annenin elinden gidelim. Sizi dışarıda beliyorlarmış.

Yavaş yavaş çıktık gardan.

Ayşe, sanki yabancı değil, her gün gelip geçtiği yerlermiş gibi, rahat, yanımsıra yürüyordu. Her davranışında olgun bir kişi hâli göze çarpıyordu. Başı yerde, gülmüyor, somurtmuyor, sanki: kaderime razıyım, diyordu.

Garın kapısında bekleyen biri vardı. O da, yaşadığı büyük şehire uymağa çalışan, giyimiyle gene de belli olan, bir köylü idi. Genç değildi, ama yaşlı da değildi. Ayşe ve annesini görünce yanımıza yaklaştı. Onlara:

Siz misiniz den gelen?

— Hı, dedi kadın, biziz.

Adam, Ayşe'nin elindeki bohçayı aldı, ve:

— Haydi gelin ardımdan.

Koşareasına, kalkmak üzere olan vapura, yürümeğe başladı. Ayşe ve annesi de yürüyüşlerini ona uydurmağa çalıştılar.

Yanımdan ayrılırlarken hiç konuşmamışlardı benimle. Yalnız Ayşe, hemen ağlıyacağa benzeyen gözleriyle baktı gözlerime. Her şey vardı o siyah gözlerde. Umutsuzluk, acı, yalnızlık... Adamın arkasından koşar gibi giden Ayşe'ye baktım.

Şimdi aynı yaşlarda bir kız çocuğu hem oynuyor, hem de yolu gözleyerek, babasının gelişini görüp, annesine müjdelemek için sabırsızlanıyordu.

KEMAL, Orhan

F İ L İ Z

Önceleri hiç de içkici değildi babası. Çift atlı bir arabası vardı. Unkapanı deposundan kömür taşırdı uzak uzak. Ter ter, toz toz, kara kara ama taşırdı, kazanırdı. Ter, toz, karalar içinde dönerdi evine, yorgun. Dokuz yüz kırk üçlerde bir bekçiden düşürdüğü kocaman Rozvelt'lerini çıkarırdı sokak kapısının eşiğinde oturup. Pamuk pamuktu parmak araları, terden vıcık vıcık. Bir de kokardı ki... Aldırmazdı annesi. Kocaman leğende soğuk su getirir, erkeğinin turşumuş ayaklarını yıkarken öğürmezdi şimdiki gibi. Öğürmezdi, çünkü adam ekmek parası, et, domates, patlıcan parasından başka altın bilezik getirirdi karısına, küpe getirirdi, Beyoğlu fotoğrafçılarında resimlerini çektirirdi Rita gibi, Marilin gibi; Tepebaşı bahçesinde, Kazablânka, Cumhuriyet, tâ Beyaz Park'lara götürürdü; Beykoza paça, Emirgâna keten helvası yemeğe, çay içmeğe götürürdü.

Filiz o zaman boynunda Fani gibi irice bağlı kırmızı mendil, ağız kenarında hiçbir zaman yanınıyan cigara, bacağında beyaz dikişli daracık mavi pantolon, mavi pantolonun cebinde Atom'un verdiği, demiri paslı sustalı... Sahi, Atom vardı o zaman'ar! Bu mendil, bu cigara, bu beyaz dikişli mavi pantolonu bir Fatih sinemasında küçük balıkçı kızı Fani'den görüp imrenmişti de, Atom satın alıvermişti ona sattığı gazetelerden kazandığı paralarla!

"Atom âbi"ydi ilk zamanlar, sonraları "Sevgili Atom", daha sonra da "Atomcuğum!"

Ne oğlandı be!

Okula Orta ikiden bir tekme. Sabahları erkenden fırlardı evden, bâyiden deste deste gazete, çın çın öttürürdü cigaradan kalınlaşmış sesiyle İstanbul sokaklarını. Filiz el yüz yıkarken pencereden görürdü gelişini. Yüzünü çabucak kurular, babasına, annesine, küçük kardeşine çaktırmadan merdiveni gölge gibi inerdi. Atom ordadır, avuçları para dolu:

"— Var mısın?"

"— Nereye?"

"— Sinemaya!"

"— Varım ulan!"

"— Doğru konuşsana, hergele.."
"— Sensin!"

Mahallede hiçbir kız böyle konuşamazdı Atom'la. Ne hiçbir kızı? Oğlanlar da. Sıkı mı? Atomdu o be, Atom! Baba, ana hak getire, amca, dayı, hala, teyze... Bir kocakarısı vardı ama, haminne filân değil. Kocakarı. Yatağını serer, toplar, yiyeceğini önüne kor o kadar.

Atom'a hiç kimse yan bakamazdı mahallede. Bir, Filiz! Filiz "Hıyar!" derdi, "Aptal!" derdi, "Enayi!" derdi, "Taş arabası!" demişti bir gün. Geceleri Vatan caddesi asfaltı kıyısında ağız mızıkasıyla Samba çalar, Ça ça ça çalar, Tin tin tini mini hanım çalar, asfalttan fırtına gibi gelip geçen pırıl pırıl taksilere bakıp basardı ardılarından gamatoyu. Ne diye onun da bunlardan bir tane olmasın? Olmuyordu işte, olmuyordu. Olsundu, olsundu da Filizi içine, haydi volta volta! Nereye? Ne bilsindi Filiz nereye gideceklerini? Amma da hıyardı. Olsun, kolaydı. Giderlerdi işte bir yerlere. Deniz deniz, gemi gemi, duman duman bir yerlere. Güneş kan kırmızı devrilirdi apartmanların ardında, deniz kıyısındaki kocaman fıçıların arasınra sarhoş denizciler tavlarlardı. Fani gibi. Sarhoş denizciler, ağızlarında pipo, bilmedikleri dille tütün tütün kokarak asılırlardı Filiz'e. Ne bilecekler Atom'un sıkılı yumruklarını. Uzun uzun, kalın kalın, sakal sakal olsunlar isterse. Atom'du o be, Atom!

Ama şimdi çok uzaklarda kalmıştı bütün bunlar. On üç yaşın buzlu cam ardında. On yedisindeydi şimdi. Ne boynunda Fani'ninki gibi kocaman mendil, ne ağzında hiçbir zaman yanmıyan cigara, ne de bacağında beyaz dikişli daracık mavi pantolon, demiri paslı sustalı. Artık babası da o eski günlerin eve yorgun dönen, ter kokan, annesine bilezik, küpeyle dönen babası değil. Annesi haftalığı yetmiş liraya terzi yanında çalışan işçi. Ne Kazablânka, ne Cumhuriyet, ne Beyaz, ne Emirgân. Keten helvasının bile tadını unuttular. Sokakta kocaman kocaman adamlar "Yavrum" diyorlar Filiz'e, "Evlâdım" diyorlar, "Yeyim, ıssırıyım şekerim!" diyorlar. Yanından hızla geçen dolmuş ya da kamyonet şoförleri pencereden yarı bellerine kadar sarkıp, hızla geçişin rüzgârına karışan, anlaşılmaz küfürler savuruyorlar. Birinde koskocaman, pırıl pırıl mavi bir hususi yanında yavaşladı, inceltilmiş bıyığıyla genç bir beyefendi "Buyurun" dedi, "Gideceğiniz yere kadar götüreyim küçük hanım!"

Bir baktı, öyle bir baktı ki...

Pırıl pırıl hususilerin, inceltilmiş bıyıklı beyefendilerinden korkuyordu. Tepebaşı bahçelerinde şarkı okuyan, Beyoğlu bar-

larında dans eden, o biçim, ağzı cigaralı kadınlardan olmak istemiyor. Babası da istemiyor bunu, annesi de. Haminnesiyle dedesi, teyzesi, dayı, amcalarının da istemiyeceklerini biliyor. Olmıyacak. Çalışacak ama. Babası çalışamıyor. Arabasıyla atlarını sattı, yediler. Şimdi annesi çalışıyor. Yetmiş lira haftada. Yetmiyor. Ayda iki yüz lira ev kirası. Taa beşinci katta, daracık, bir oda bir mutfak. Terkosu yok, banyosu yok, yakın günlere kadar elektriği bile yoktu. Annesinin kazandığına babasının atlarıyla arabasından aldığı paraları ekliye ekliye bugünlere geldiler. Bundan sonra? Bundan sonrası kış, kıyamet. Odun yok, kömür yok, soba yok...

"— Ben de çalışırım babacığım, büyüdüm artık!

Adam bakmıyor. Köşesinde dalgın gibi oturuyor. Sakalı uzamış, sarı bıyığı sarkmış yanlara.

"— Ha babacığım? Çalışırım değil mi?"

Adamın öfkeli bakışı:

"— Nerde çalışırsın?"

"— Gazetede ilân var. On yedi yaşında bir sekreter arıyormuş bir kitapçı. Bakın, işte gazete!"

Adam gazeteye bakmıyor bile. Elinin tersiyle itiyor:

"— İstanbul'da on yedi yaşında o kadar çok kız var ki!"

Ama dinlemiyor. Var yok. Ertesi gün gizlice bir mektup. Postaya gizlice. Kimbilir, belki de... Çünkü Emel abla da çalışıyor. Haftadan haftaya elli lira kazanıyor. Ekose eteklik almış taksitçiden, yün ceket almış, çaçaça pabuçlar almış. O da belki girer kitapçının yanına, haftada elli lira. Otuzunu eve, yirmisiyle... Ama o çaçaça pabuçları sevmiyor. Ekose eteklik, kan kırmızısı yün bir ceket, bir de... Utanıyor, öyle utanıyor ki! Ama kim ne bilecek? Mahalleye girerken siler dudaklarını, tırnaklarının ojesini kazır. Bir gün teyzesinin rujuyla... Annesinin değil de babasının haberi olsaydı!

Üç gün sonra bir postacı:

"— Bayan Filiz!"

En alt kattaydı. Yanında Emel abla.

"— Efendim?"

Postacı, kaşlarında yorgunluk, kasketinin siperinde fiyaka:

"— Siz misiniz?"

"— Evet."

"— Buyurun."

Aldı. Yanakları al al oldu birden. Bir mektup. Kimden? Emel abla güldü, çapkınca:

"— Seni senli.."

Büsbütün şaşırdı:

"— Ay vallahi değil."

Yırttı mektubu, anladı. Hımm. Unutmuştu, vallahi de, billâhi de unutmuştu. Demek çağırılıyordu? Demek haftada elli lira, ekose eteklik, kan kırmızısı yün ceket?

Elinde mektup, merdivenleri deli gibi çıkmağa başladı:

"— Anneee, anneciğiiiim!!!"

Günlerden pazardı. Anne çamaşır yıkıyordu. Leğenin başında öfkeli.

"— Anneeee, anneciğiiiiim!!!"

Soracaktı ona bas bas bağırmayı. Ne var, ne oluyordu?

Filiz içeri alev alev girdi:

"— İşim oldu anne, bak mektuba!"

Mektup okundu. Akşam baba eve ağzı hafifçe şarap kokulu dönünceye kadar belki yüz kerre okundu. Baba kayıtsızdı gene:

"— Çayı görmeden paçaları sıvama!"

"— Niye babacığım?"

"— Alındığın belli mi? Senin gibi bakalım kaç tane Filiz'le karşılaşacaksın yarın!"

Gerçekten de. İrili ufaklı o kadar çok Filiz gelmişti ki. Az kalsın ağlıyacaktı. Teker teker, sert sert süzdü. Boyalı, boyasız dudaklar, siyah, mavi, elâ gözler de onu süzüyorlardı sert sert. Ağlıyacaktı az kalsın, kaçacaktı hattâ birinde. Tam kaçacaktı, yanakları pençe pençe kırmızı, genç irisi mal sahibi geldi. Yanında bir arkadaşı. İnceltilmiş sarı bıyığıyla hususilerinin direksiyonlarındakiler kadar şık, çapkın. Gözlerinin Filiz'e takıldığını sandı. Ürktü. Ne diye bakıyorlardı? Anlamıyor değildi ama, gene de anlamak istemiyordu. Haftada elli liranın hatırı için gelmişti buraya. Çalışacak, bir hafta sonunda elli lirasını alıp...

"— İsimlerinizi, adreslerinizi yazdırdınız mı kâtibe?"

Bütün kızlar yazdırmışlardı. Filiz çevresine bakındı.

"— Peki" dedi mal sahibi. "Gidin evlerinize. Durum size sonra mektupla bildirilecek!"

Filiz de kızlar kalabalığına karışmıştı ki:

"— Sen gel küçük!"

Gitti:

"— Ben mi?"

"— Evet."

Adını, soy adını, mahallesinin adını, evinin numarasını sordu, inceden inceye, uzun uzun yazdı, sonunda:

"— Sen hemen işe başla!"

dedi.

O günden sonra:
"— Küçük!"
"— Efendim?"
"— Şu kitapları rafa koy!"
"— Küçük!"
"Küçük, küçük, küçük..." Bir gün birden tepesi attı:
"— Ben küçük değilim!"
"— Ya?"
Büyüküm ben!"
"— Nerden belli büyük olduğun?"
"— Kimlik cüzdanımdan!"
Kimlik cüzdanından belli olmaaaz..."
Ya?"
"— Bak daha bunu bile bilmiyorsun..."
Yapayalnızdılar dükkânda. Pençe pençe yanakları daha da kızarmıştı, soluyordu. Bir zamanların Atom'u gibi ama, Atom'un ağzı şarap kokmuyordu ki!
"— Bırakın beni!"
"— Hani büyüktün?"
"— Büyüküm tabii. Bırakın!"
—
."
."

Bir kurtulup kaçma, bir kovalama Kitaplar, kitapların araları. Kapı da açık değil Allah belâsını versin. Yolu kesmiş. Geliyor, üstüne geliyor, ağır ağır. Bağırsa, kim duyar? Depo. Yığın yığın kitaplar. Bağırmasa. Peki ama...
"— Ne istiyorsun benden?"
"— Hiç."
Vallahi bağırırım!"
"— Duymazlar ki!"
"— İstemiyorum, istemiyorum.."
Ayağının önünden kocaman bir fer geçti. Unuttu adamı bir an, bir çığlık. Yakalandı. Peki ama, sonra? Dekolteleri içinde arsız, ağzı cigaralı kadınlar geçti kafasından, Atom geçti. pırıl pırıl hususiler geçti, denizler, denizlerde duman duman vapurlar geçti.
Sonra günler,
haftalar,
aylar geçti!

KORAY, Yaman

KÖMÜR TOZU

Katar istasyona hızla girdi. Önünde ittiği koca hava kütlesi ray boyunca kâğıtları uçuşturan, tozları savuran ufak bir fırtına yarattı. Frenler sıkıldı, bütün tekerlekler hep bir ağızdan bağırdılar. Daha gidecekmiş sanılırken, tren birden durdu. Vagonlar birbirlerini dirsekleldiler. Lokomotif ohlamaya başladı.

Ateşçi ocağa bol bol kömür attı, karıştırdı. Akşamın alaca karanlığında, kızıl kızıl yanan, irili ufaklı bir çok kömür parçası, iki rayın arasına dökülüp, parlamağa başladı.

Lokomotif, katardan ayrıldı, yüz metre kadar ileri, o acaip, kocaman bir devekuşunu hatırlatan, uzun boyunlu tulumbanın altına gitti: su almağa. Arkasında, yerde, ateşten bir iz, yanan bir köpük kaldı.

Su deposunun altında, korlar, ufak bir tepecik yaptılar. Sonra lokomotif, geri geldi. Katara bağlandı. Kasketli adamın biri, ışıklı bir işaret salladı. Koca kara makine, beyaz, keskin bir çığlık atıp ileri doğru bir hamle yaptı. En sondakinin kışkırtmasile, bütün vagonlar direnip, gerilediler. Lokomotif bir hamle daha yaptı. Vagonlar, baştan sona doğru, yavaş yavaş pes dediler. Kaderlerine uyup, kara makinenin kendilerini. istediği gibi sürüklemesine, bir kere daha razı oldular.

Yer yer pencerelerden vuran sarı ışıkla delinmiş bu koca siyah şerit, gitgide hızlanarak, takırdıyarak. söylenerek, gıcırdayarak. küfrede ede çekilip gitti. Sesler azaldı, azaldı, kayboldu.

Sade yerde, iki rayın arasında, gittikçe solan, hafifleyen ölen bir ateş, sönen bir ışık, silinen bir iz kaldı...

★

Su deposunun dibindeki, artık iyice sönmüş, kömür yığınının yanında karşılaştılar. İkisinin de ellerinde, delik bir gaz tenekesi, sırtlarında eski bir torba vardı. İkisi de ayrı istikametlerden, aynı izi takip ederek, birbirlerine doğru gelmişlerdi. Kurulu bir makine gibi, aynı hareketleri yapa yapa, eğile doğrula, parmakları elleri yana, yana, sönmemiş korları, gaz te-

nekesine, soğumuşları torbaya atarak, her büyük parçada sevinçten içleri titreye titreye ilerlemişlerdi.

Sırtlarındaki yükün artmasile, kalplerindeki hafiflemişti. Karşı karşıyaydılar şimdi.

İkisi de aynı koca parçayı nişanladıktan sonra birbirlerini farketmişlerdi.

İkisinin de, karanlıkta büsbütün büyümüş görünen, kocaman kara gözleri vardı. Bir çok fakir çocukların, ince, sarı yüzlerinin tek ziyneti, o kara, hülyalı gözlerden...

Onbir yaşlarında görünüyordu, yapağılaşmış, kıvırcık saçlı oğlan. Kız, daha ufaktı, on yaşında ya var, ya yoktu. İki örgü halinde, arkasına sarkan siyah saçlarının ucu, kömür torbasına girmişti.

— Hey, dur bakalım be... dedi oğlan, büyük parçaya uzanan kıza. Hadi bas buradan. Burası benim yerim...

Kız başını kaldırdı, oğlana baktı. Hâlâ, kömüre uzanmış, duruyordu. Sonra, yavaş yavaş elini çekti.

Hareketsizdi ama, sanki her tarafı titriyordu. Ağzını açar gibi oldu. Gözleri daha kocamanlaşmıştı.

— Defol, dedi oğlan. Amma da yapışkansın be. Burası benim.

Durdu. Kıza baktı. Övünmek ister gibi:

— Ben, dedi... ben üç nüfus geçindiriyorum. Git bakalım buradan.

Kız, yavaş yavaş çekildi. Zorlukla kaldırdığı tenekesinin üstüne eğile eğile, biraz ileri gitti, rayın kenarına oturdu. İnce ince, ağlamağa başladı.

Oğlan, bir müddet, onu farketmiyormuş gibi, keyifle iğildi kalktı, kömür topladı. Hafif bir de türkü tutturdu. Duymuyordu bile, kızın ağlamasını. Ama yavaş yavaş, sevinci, keyfi azaldı. Türküyü kesti. İğilip kalkmaları ağırlaştı. Kıza bakmıyordu ama, biliyordu. Oradaydı, saçları torbanın içinde, oracıkta oturmuş, ağlıyordu. Bir ara durdu. Dinledi. Sonra kendine kızıp, hızla işe sarıldı. Üç parça topladı. Gene durdu. İğildi, bir parça daha aldı. Ağır ağır, kızın oturduğu yere doğru gidiyordu. Tam önüne gelince, kömür tenekesini, bir hışımla yere koydu. Kömürler, birbirlerine ve tenekeye çarpıp şakırdadılar.

— Kız, dedi oğlan, ne ağlıyorsun kız? Ağlama be.

Kız başını kaldırmadı, daha sesli, daha kuvvetli bir ağlamadır tutturdu.

— Bak, dedi oğlan. Bak sana ne vericem!

En büyük kömür parçasını çıkardı. Uzattı.

— Bak, buna bak bir. Ağlama artık. Al bu senin olsun. Hadi al. Ağlama be.

Kız başını kaldırdı, baktı. Sonra gene iki büklüm, yüzü dizlerinin üstünde, iki yandan ellerile örtülü, her hıçkırıkta çifte saç örgüsü, kömür torbasının ağzında oynaya oynaya, ağlamağa koyuldu.

— Nasıl istersen, dedi oğlan.

Kalktı, kömürü, tenekeye, tak diye attı. Düşündü. Gene iğildi.

— Ben, dedi; ben çok kömür topladım. Ağlama artık, gel onları bölüşelim ha.Susucân mı ha? Hadi bölüşelim onları.

Kız başını kaldırdı. Hâlâ kocamandı gözleri. Bu kara gözlerin pırıltısı, iki sıra, bütün yüzde akıyor gibiydi.

— Git, dedi oğlana, titrek dudaklarile. Ben senin kömürünü istemem.

Elinin tersile, yüzünün yaşını sildi. Burnunu çekti. Kalkmak ister gibi bir hareket yaptı. Sonra birden, yüzükoyun, rayın üstüne kapanıp, bütün gücüyle, bütün hırsile, dünyadan intikam alırcasına, sarsıla sarsıla ağlamaya başladı.

Oğlan titriyordu. Mıhlanmış gibiydi yerine. Dayanamadı, eğildi. Siyah saçları hafifçe tutup, kömür torbasından çıkardı. Kızın birden, sarsılması kesildi, öylece kaldı.

Ne olur, dedi çocuk; arkadaş olalım seninle. Kardeş olalım. Ne olur, ağlama. Gel, kardeş olalım seninle. Her zaman için, ha? Gel hadi.

Kız yavaş yavaş doğruldu. Ağlamıyordu. Gülüyordu, ıslak ıslak.

— İsmin ne senin? dedi oğlana. Benim, Ayşe.

Yıldızlar tepelerinde parıldadı. Saatler geçti. Onlar, oracıkta, rayın bir kaç metre gerisinde, her tren geçişinde bağıra bağıra, konuştular. Sonra kalktılar. Kömürleri bölüştüler. Elele tutuştular, ilerlere doğru, gittikçe daralan rayların yanında, gittikçe küçülen, birbirine bağlı iki karaltı halinde, uzaklaşıp gittiler.

Bir köşe başında ayrıldılar. Eve varınca, oğlan hemen yattı. "Varsın nüfus dört olsun!" diye düşündü. "Ben ona da bakarım. Ben erkeğim!"

Garip bir titreyiş vardı içinde. Sonra uyudu.

Kız yatınca, başına yamalı örtüyü iyice çekti. "Yalnız değilim!" Diyordu. "Artık, yalnız değilim. Beni bir koruyan, bir seven var. Yalnız değilim, Allahım!"

Allah? Hakkında fazla bir fikri olmamasına rağmen, Ona "şükretmek" lâzım geldiğini hissediyordu.

Gülüyordu, örtünün altında. Hıçkıra hıçkıra. Sonra teşekkür ediyordu Allaha, boyuna kımıldıyor, küçük, ince sesler çıkarıyordu. Yalnız, yapayalnız, zayıf, zavallı bir varlık değildi o. "Şükür Allahım, şükür sana!"

— Uyusana artık kız, dedi; anası. Ne oluyorsun? Yatağı birbirine kattın.

Yamalı örtü kımıldamayı kesti. Altındaki küçük vücut ise, sabaha kadar saadetinin büyüklüğüne kendini kaptırmış, ses çıkarmamak için parmaklarını ısıra ısıra, Aliş'ini düşündü. güldü, ağladı, şükretti.

★

Aliş, sabahleyin, sapanını alıp kuş vurmağa çıktı. Akşamı hatırladıkça, içindeki o ne olduğunu anlamadığı titreyişi duyuyordu. Kendine sokulan, yardım bekliyen, o zavallı, zayıf varlığı düşünmek, hele o iki oynak, siyah saç örgüsünü, kocaman, ıs'ak gözleri görür gibi olmak, ona tuhaf bir zevk, gittikçe artan bir neş'e veriyordu. Islık çalıyordu. Sıçrıyordu. Şarkı söylüyordu.

Aliş, kuş vuramıyordu. Her nişan alışta, nedense taşı atmayı uzatıyor, gülüyor, kuşun gagasını daha öfkeli öfkeli vurup temizlemesini seyrediyor, bir ıslık çalıyor, kuş uçunca da omuzunu silkip, taşı cebine koyuyordu.

Yavaş yavaş, farkına varmadan, dere kenarına geldi. Ufak bir serçe, kovalıyordu... belki de Ayşenin "Ben sabah, dere boyunda, çamaşır yıkayacam" dediğini hatırlamıştı...

Biraz ilerde, kızı görünce, sapanı cebine soktuğu gibi, "Ayşe!" diye bağıra bağıra, çalıları kırıp, dalları çiğneyerek o tarafa koştu.

Kız güldü. Çamaşırları sudan çıkarıp, silkti.

Gerideki kamışların dibinde oturdular. İkisi de konuşamıyorlardı. Bir kurbağa, cop diye suya atladı. Bir yusufçuk, havayı kese kese, sigzaglar çizerek geçti.

— Bak, dedi Aliş, sapanıma!

İleriye bir ardıç konmuştu. Taşı çıkardı oğlan.

— Yapma, ne olur... diye yalvardı kız, vurma onu. Kanayacak. Ağam da hep kuş vuruyor, bıldırcın! Koca çifte ile... hem kan oluyorlar. Ne olur, at o elindeki şeyi, kır at.

Oğlanın kolunu tutuyordu.

Aliş kıza baktı. Kocaman gözlerine. Kız, Aliş'in kıvırcık saçlarına baktı. Aliş sapanı kırıp, suya attı. Suyun üstünde, sapa, yavaş yavaş gitti. Ardıç uçtu.

Ayşe, çocuğun, zayıf, ince kollarındaki küçük adele yumacıklarının oynayışını seyrediyordu.

— Ne kuvvetlisin sen, dedi. Nasıl agaçları kırıyorsun! Sen her şeyi yaparsın!

Aliş utandı, yere baktı. Bir iki yutkunduktan sonra:

— Senin de saçların ne güzel!.. dedi. Ne olur... açar mısın onları?

On yaşındaki kızın, kansız yanakları pembeleşti.

Titrek ellerle saçlarını çözdü. Onbir yaşındaki oğlan, ona bakıyordu. Birbirlerinin ellerini tuttular. Yemin ettiler. Her zaman birbirlerinin olmağa, her zaman birbirlerinin kalmağa, hep.. daima.. beraber yaşamağa.

Güneş yükseldi. Derenin dibindeki sarı köpükler, balonlar kopup, suyun üstüne çıktı. Çekirgelerle, karşı kayalardaki cırcır böcekleri, bütün güçleriyle cızırdadılar.

Onlar; minnet ve acıların, vaktinden evvel olgunlaştırdığı bu iki küçük insan, bu iki kavruk cüce, hep öyle elele oturup, birbirlerini seyrettiler. Koca, kara gözlerden, ruhlar birbirlerine aktılar, karıştılar, birleştiler.

Öğleyin dönerlerken, oğlan kızın, pek de iyi yıkanmamış çamaşırlarını taşıdı. Bir domates tarlasından geçtiler. Oğlan, domates topladı. Güneşin ısıttığı domates çekirdeklerini pırtlata pırtlata, yediler. Gülüştüler.

Köşe başına yaklaşınca:

– Dinle, dedi Aliş. Benim bildiğim bir yer var, kömür için! İstasyondan üç çeyrek uzak. Ateşçi alışmış, hep oraya gelince, ocağı karıştırıyor, tarla orası, anlıyor musun tarla! Benden başka da kimse bilmiyor. Akşama gelir misin benimle oraya ha? Bol bol toplarız, olur mu. Yorulursan, oturur, dinleniriz.

— Olur! Dedi Ayşe.

Köşe başında ayrıldılar.

Kız ayaklarını sürüye sürüye, eve döndü.

Oğlan, koşa koşa gitti evine. Kapıya bir tekme vurdu açtı.

— Hadi ana, hadi, yemek be... açlıktan ölüyoruz! Diye bağırdı.

★

Akşam, köşe başında buluştular.

— Al, bu sana! Dedi oğlan.

Epey zaman evvel, yolda bulup sakladığı, bir camı çatlak, güneş gözlüğünü, kıza uzattı.

Kız utandı, kızardı, sevindi. Gözlüğü alıp, göğsüne soktu.

Biraz yürüdüler.

— Ben de bunu senin için almıştım; dedi kız. Acaba hoşuna gidecek mi? Ağamındı.

Paslı, kocaman, bir oyuncak-tabancayı uzattı.

— Yuf be! Dedi Aliş. Ne güzel bu be. Amma da kızsın. Bak ne güzel oldu.

Tabancayı beline soktu.

— Teşekkür ederim Ayşe.

İkisi de yere bakıyorlardı. İkisi de sevinçten taşıyorlardı. İkisini de, bir düşünen, seven vardı.

Üç çeyrek saatlik yola doğru yürüdüler. Kız, kendisini koruyacak birini bulunca, sanki daha zayıflamıştı. Bırakıyordu kendini.

— Yoruldum Aliş! Dedi, yarım saat sonra.

Aliş. iki gaz tenekesine, sonra kıza baktı. Hepsini taşıması imkânsızdı.

— Sen, dedi; otur sen burda. Ben, bak şu karşı ağaçların yanına gidiyorum. Sen dinlen... o zamana kadar, tenekeleri doldurur gelirim...

Oğlan gitti. Kız bir taşın üstüne oturdu, baktı. Oğlan, arkasına dönmeden, yavaş yavaş gidiyordu. Kollarını her sallayışında, tenekenin birini tabancasının uzun namlusunun ucuna, biraz da gururla, fiyakayla vuruyor, her adımda, karşıki ağaçların karaltısına biraz daha karışıyordu.

Yıldızlar vardı tepede. Kız gene şükretmek istiyordu. Ama saadetten, sevinçten, yorgundu âdeta. Gözlüğünü çıkardı. Sevdi, okşadı onu. Takıp, yıldızlara baktı. Hepsi, sönmüş gibiydi. Gözlüğünü eline aldı. Çatlak camın üstünde parmaklarını gezdirdi. Yalnız değildi! Evet, hiçbir zaman yalnız kalmıyacaktı artık. İleriyi düşündü. Neler yapacaklardı, ikisi! Belki ufak bir sandal alır, balıkçılık yaparlardı... Aliş... Kahraman, kuvvetli Aliş. "Her şeyi yapardı o!"

Gene şükretmek istedi. Bir şey vardı içinde. Şükredemiyordu. "Allah anlar!" diyordu. "Ben şükretmesem de, Allah anlar!"

Bir çığlık duydu.

O da, bir çığlık atarak, ayağa fırladı.

Gözlük elinden düştü, ikinci camı da kırıldı. Ekspres geçiyordu: Bacasından, küçük cinler gibi kıvılcımlar fırlata fırlata, homurdana homurdana, bütün gücüyle haykırarak... Vagonlar birbiri ardına, Ayşe'ye göz kırparak gittiler...

Ayşe gözlüğe baktı. Kırık camlar dökülmüş, boş bir çerçeve kalmıştı. Ağlamadı Ayşe, çerçeveyi aldı, göğsüne soktu. Gene o taşın üstüne oturdu. "Aliş şimdi, tenekeleri doldurmuştur..." diye düşündü; "geliyordur..."

Bekledi. Vakit çok ağır geçiyordu. Dinlenmişti ama, gene de yorgun gibiydi. Kalktı. "Onu yolda karşılarım." diye.

Ağaçlar ne uzaktı. Aliş gelmiyordu. Nerde kalmıştı Aliş? Her taraf sessizdi. Ayşe koşmağa başladı. Koştu, nefes nefese kaldı. Gelmişti işte ağaçlara. Aliş yoktu. "Şimdi bir yerden çıkar, beni korkutur!" diye düşündü.

Aliş, onun Aliş'i! Na işte, şu çalının arkasındaydı muhakkak. Yavaş yavaş sokuldu. Birden çalının arkasına geçti. Yoktu Aliş. Korktu. Avazı çıktığı kadar bağırdı: "Aliş, nerdesin Aliş, Aliş?.."

Kimse yoktu. Hiç ses yoktu. Sade raylar arasında, ağır ağır sönen, ateşten iz vardı. Ayşe, nereye gittiğini bilmeden, hat boyunca yürüdü.

Birden durdu.

Garip bir şey vardı yerde.

Yıldızlarla, rayın arasındaki ateşin ölgün ışığında, zorlukla seçilebilen bir şey!

Kara bir parmak, göğü gösteriyordu sanki.

Ayşe eğildi. Ortasından kıvrılıp bükülmüş, namlusu göğe dönmüş, koca kara tabancayı tanıdı. Ayşe anlamamıştı. Tabancayı almak için uzandı. Eli garip bir şeye değdi. Yumuşacık bir şey. Sıcacık bir şey. Bıraktı tabancayı, onu aldı Ayşe... Kaldırıp yıldızların ışığında baktı.

Şeklisiz, yuvarlak bir şeydi bu. Avucundan taşıyordu. Birden Ayşe, Ağasının tavşan saçmasile vurduğu çullukları, o delik deşik olmuş etleri düşündü.

Anlamıştı Ayşe.

Taze et, kanlı et. Aliş'in eti!

Attı elinden eti, Ayşe. Bağıramadı. Haykırıp ağlıyamadı. Koştu. Düşe kalka, eve doğru koştu... Koştu.

Kulübesine gelince, kendini yatağa atıp, çekti çulunu başına Ayşe.

Yapayalnızdı gene, iyi biliyordu. Yapayalnızdı, zayıf ve zavallıydı. Evet, kimsesi yoktu onun. Hiç kimsesi. Minicik, küçücüktü o bu dünyada.

Birden boşandı. Küçük yumruklarını yere vurdu, vurdu. Yazmalı çul oynadı, kımıldadı, sıçradı.

— Ne kıkırdıyorsun gene kız? dedi anası. Hem nerde kömürler, ha?

Yamalı örtünün altından sadece iki göz göründü.

— Yok! dedi Ayşe. Bugün kömür yok ana... Yarın iki tenekeyle gidip, dolu getireceğim!..

Çulunu gene başına çekti. Kıvrıldı.

Sözünü tutup, tenekeleri dolduracaktı yarın.

Aliş'in tarlasının yerini biliyordu ya...

LEVENT, Numan Ali

KÖR HASAN'IN OĞLU

Önce gözlerim karardı. Arkadaşlar alıp bir zeytin ağacının altına götürdüler. Birtakım gölgeler gözlerimin önünde uçuşuyordu. Sonra yavaş yavaş bu gölgeler kayboldu. Kalktım, dağarcığımı sırtlıyarak arkadaşlarla davarın peşinden gitmeye hazırlandım. Güneşin batmasına az kalmıştı. Bu vakitlerde hayvanlar, yeni olgunlaşmıya başlıyan haruplara koşarlar. Sağ bacağımda ve kolumda bir karıncalanma hissettim. Sonra birdenbire yere yıkılı-yıkılıverdim. Arkadaşlar tekrar koşuştular. Eve getirdiler, yatırdılar. Zeamet köyündeki hükûmet doktoruna haber iilettiler. Doktor geldi, iğne yaptı, ilâç verdi, bazı tavsiyelerde bulundu ve gitti.

Hafifçe sağa çarpılmış bir yüz, tutmıyan bir el ve sağ yanımı taşımak gücünden yoksun bir bacak. Bu kadar olsaydı öpüp başıma koyacaktım, minnetle. Ama değildi. Katiyen konuşamıyordum. Hayvan seslerini andıran birtakım sesler çıkarıyor, ne olduğunu ben de anlıyamıyordum. Pencereden dışarısını gözlüyordum. Uzanıp giden, şu karşıki tepenin ardında kaybolan boş, çırılçıplak tarlaları... Kırk beş yıl bu tarlalarda çelik-çomak oynamış, çift sürmüş, davar gütmüştüm. Kırk beş yıllık düşüncelerimi ve hayallerimi bu topraklarda bıraktım. Ve ben, o halimle, onları pencereden gözlemek zorunda kaldım.

Zordu. Fakat en çok, ziyaretime gelen arkadaşların ve tanıdıkların ağlamaklı bir sesle: "Geçmiş olsun, bugün daha iyisin ya?" demeleri gücüme gidiyordu. Bana acıdıklarını, fakat bir şey yapamadıklarını her halleriyle belirtmek istiyorlardı. Eskidenberi, bana acındığını görmek beni deli ederdi. Fakat şimdi bu çarpık yüzlü, sağ tarafı tamamiyle tatile girmiş adam, ne diyebilirdi, dili ağzında dolaşıp dururken. Kadere boyun eğmek şarttı. Her şeye evet demek kolaydı ama bir şeye asla!

Hastalığım evin gelirini de kesmişti. İyiliğimde davarını güttüğüm topal Ali, hastalığımdan bir hafta sonra günlüğümü kesmişti. Evimin bir kuruşluk geliri dahi olmadığını düşündükçe içim parçalanıyordu. Eş dost, ziyaretlerinde sigara, biraz un, zeytin, yağ, tarhana, bulgur... getiriyordu. Bu değirmenin öylece dönmiyeceğini biliyordum. Dönmesini de is-

tediğim yoktu zaten. Çünkü ele el açacak bir duruma düştüğümü görmek ağrıma gidiyordu.

El çekilip gittikten sonra, tuhaf duygular sarıyordu beni. Bu halin daha uzun müddet devamını istemiyordum. Hükûmet doktorunun ilâçlariyle tavsiyelerinin beni eski halime getiremiyeceğini biliyordum. Ama yine de içimde bir ışık parıldamakta inat ediyordu. Bu ışığın zayıfladığı anlarda kafama korkunç düşünceler üşüşüyordu. En çok masada duran bıçağa saplanıyordu gözlerim, böyle anlarda. Çocuğumun okulda, karımın dışarda. işte olduğu anlarda bıçak benim dünyamı pekâlâ değiştirebilirdi. Sivri uçlu bıçağı kalbime saplamak, bilek damarlarımı kesmekle bu işi kolaylaştırırdı. Öylesine düşüncelere sekiz yıl önce Londra'ya, çalışmağa gittiğim zaman saplanıyordum.

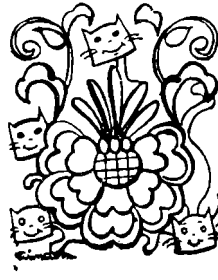
Bir büyük lokantada bulaşık yıkıyordum Londra'da. Sigaramı yakmak için kimseden ateş istiyemiyordum. İngilizce "su" demesini bile bilmiyordum. Bir büyük kalabalığın içinde tek başımaydım. Konuşacak birini bulmak için geceyi beklemem gerekiyordu. En mühimi, İngilizlere bulaşık yıkayıcılığı yapmak iyi bir şey gibi gelmiyordu bana. Arkadaşlarım: "Zamanla alışırsın" diyorlardı. Benim içinse Kıbrıs'a dönmekten başka bir yol yoktu. Bir gün bu havaya alışacağıma, kazandığımın yarıdan fazlasını ev kirasına. türlü vergilere vererek Londra'da mutlu bir hayat süreceğime katiyen inanamıyordum. Fakat karıma ve çocuğuma bıraktığım üç dört kuruş parayı da dönüş masrafı olarak kullanmak da istemiyordum. El benimle eğlenirdi sonra, "Londra'ya gitti de on para kazanmadan, elde olanı biteni de yiyerek geldi." derdi. Boşa koyuyorum dolmuyor, doluya koyuyorum almıyordu. Bu düşünceler altında en çıkar yol olarak, ciletle bilek damarlarımı keserek kendimi öldürmek çıkıyordu karşıma. Ama hayatını bana adamış olan karım ve Allahın bana emanet ettiği çocuğum bunu nasıl karşılardı? Buraya geldim miydi, duruyordum. "Kör Hasan'ın oğlu dayanamadı. kendi kendini öldürdü" demez miydi el? Başka ne diyebilirdi ki? Dolandırıcı değildim, bundan ötürü birinin beni temizlediğini söylesinler. Kumarcı değildim. kumarda her şeyimi yitirdikten sonra hayatıma kıydığımı söylesinler. Kadın peşinden koşmazdım. bir kıskanç tarafından öldürüldüğümü söylesinler. Bu, düpedüz hayata dayanamamaktı. Vazgeçtim.

Hastalığımın ilk günlerinde yine aynı düşünceler üşüştü üstüme. Yine de bazen, böyle düşündüğüm oluyor. Ama düşünmek de kâfi gelmiyordu. Bakınız şu sağ bacağım katiyen katlanmıyor. Sağ elimse ancak deyneğimi kavrıyacak bir gücü taşıyor. Konuştuklarımın çok az bir kısmı anlaşılıyor. Yi-

ne de geçmiş günlere bakıyorum da bugüne şükrediyorum. Bir gün Çatoz'lu Abdülkerim Hoca, camide, ölümle bizim her şeyi yitirdiğimizi, arkadakilerinse sadece bizi yitirdiğini söylemişti. Düşünüyorum da hak veriyorum. Bunun için bana göre ölüm, iflâs borusunun çalması gibi bir şeydir. Ama kişioğlunun elinden bir şey gelmemek; bazen, birisi acısa da bir sigara verse, ya da bir kahve ısmarlasa diye düşünmek... Beni için için yiyen budur.

Biliyor musunuz, bunun en kestirme yolu, dediğim gibi, kafayı kesip atmak. Ama bunun için de şu güneşe, şu toprağa, her şeye "Allahaısmarladık" demek lâzım. Ancak bir nokta ürkütüyor beni. Bunu yapmak hastalığa dayanamamak demek değildir. Bu, hayata dayanamamak demektir. Benim, bir vatandaşın kendi kendini öldürdüğünü haber alacak gazeteler, buna mutlaka bir kulp arıyacaklardır. Bakın geçen gün adamın biri vuruluyor. Bu haberi veren gazete, haberin sonunda şu cümleyi ekliyor: "Maktulün meşhur kumarcılardan olduğu haber verilmektedir." Bu, bu adamın ölümüne üzülmeyin, kumarbazdı, varını yoğunu kumara yatırıyordu, karısına ve çocuklarına bakmıyordu; öldüğü iyi oldu, bir mikrop temizlendi; demektir. Oysa, benim için olsa olsa, "adı geçenin şu kadar yıldanberi hasta olduğu bildirilmektedir." diyecekler. Buysa yukarıda dediğime geliyor. Hayata dayanamadı, kafasını kesti, gitti demeğe geliyor. Şu katlanmıyan bacak, şu ancak deyneğimi kavrıyacak güce sahip el, çıkardığı seslerin çoğu anlaşılmıyan ağız bu yenilgiyi kabullenmiyorlar.

Daha yaşıyacağım.

NOYAN, Berkuk

REHİN

Ali Güngör, elleri pantalonunun cebinde, pencerenin önüne dikilmiş gelen geçeni seyrediyor, bir taraftan da kötü kötü düşünüyordu. Vaziyet hakikaten düşünülmiyecek gibi değildi. Bir aydır, hasta yatan karısı bugün yarın doğurmak üzere idi. Doktor, ilâç, otomobil masrafı elinde avucunda bir şey bırakmamış, ayın daha on beşi olmadan sağa sola borçlanmıya başlamıştı.

Gece vakti yatağından kaldırılan doktor on kâğıttan aşağı adım atmıyor, şoförler, gece zammı, bekleme zammı, uzaktı yakındı, filân derken tekerleklerin her dönüşünü nerdeyse bir kuruşa getiriyorlardı. Eskiden, doktorların daha az para düşkünü olduklarını, öyle yakın yerlere vesait istemeden yürüyüverdiklerini düşündü, içini çekti. Çekti ama şimdi bunları hatırlamanın ve bu iç çekmenin parasızlığa bir faydası olmadığı da muhakkaktı.

Ali kafasını zorluyor, nereden para bulabileceğini araştırıyordu. Nihayet, bütün tanıdıklarını gözönünden geçirerek sonunda Hüsnü'de karar kıldı. Onun evi vardı. bir katını kiraya veriyordu, üstelik bekârdı da.. "Babam da nereden bulmuş bu soyadını," diye aklından geçirdi, "hani halime bakınca alay eder gibi bir şey, görüp göreceğimiz bu işte.. sefâlet." Sonra şapkasını kaptığı gibi Hüsnü'yü bulmaya gitti.

Vâka Hüsnü fena çocuk değildi ama para lâfı olunca, canı sıkıldı, başını kaşıyarak:

"Vallahi kardaşım, dedi, vaziyet bildiğin gibi değil, elimdeki üç beş kuruşla evin yanındaki arsayı aldım, üstelik evi de tamire kalkıştım, para değil ya, borcum bile var." gibilerden susuz derelerden su getiren sözlerden sonra:

"Ama, dedi, sana bir akıl verebilirim, yani para bulacak bir akıl" ve ona az bir faizle ödünç para veren zahireci Hafız Ömer efendinin dükkânını tarif etti.

Ali, ümit kapılarından birinin kapanmasına mukabil bir diğerinin açılmasından memnun, Hafızın dükkânına yollandı.

Burası, zahire pazarında büyücek bir dükkândı, yazıhane arka taraftaydı, katlanmış kepenklerin yanında, mısır ve fasulya dolu birkaç çuval, çivilere asılmış çul, yular, yem torbası gibi şeyler, tahta, büyük bir ambarda kepek ve un var-

dı. Anlaşılan Hafız Ömer esas mesleğini maskelemek için kendini zahirecî gibi gösteriyor, mamafih bunda muvaffak da oluyordu.

Ali çekinerek yazıhaneye girdi.

Ağına bir av düşmesini bekliyen bir örümcek gibi yazıhanenin bir köşesindeki masa arkasında büzülmüş uyuklıyan Hafız, canlandı, kalın camlı, kulaktan atma gözlükleriyle Ali'yi dikkatle bir süzdü, sonra, tetkikatından memnun, ona yer gösterdi.

Seneler senesi o böyle nicelerini görmüş, bu işin kurdu olmuştu. Bir bakışta karşısındakinin ne kıratta bir adam olduğunu anlar, yürüyüşünden, sesinin ahenginden, yüzünün ifadelerinden ihtiyacının derecesi hakkında bir hüküm çıkarır ve konuşmayı buna göre idare eder, faizi ona göre isterdi. Adamına göre mütehakkim, adamına göre mütebasbıs bir hâl alır, mamafih avını mutlaka ağına düşürürdü. Dedik ya, insan sarrafı idi Hâfız.

Karşılıklı oturunca Ali Güngör para istiyeceği adamı şöyle bir tetkik etti: Görünüşe göre, Hafız, uzun boylu bir adamdı, zayıftı, haddinden fazla uzun, kuru bir yüzü, çipil mavi gözleri vardı. Keçi sakalına benzer seyrek, kırlaşmış bir sakal çenesinin ucunda sallanıp duruyordu. Kıyafeti pek babayani idi, hattâ buna eskice denilebilirdi. Başında, herhalde evde bile çıkarmadığına Ali'nin bahse girişebileceği, şapka ile külâh arası siyah bir İnadiye vardı.

Ali baktıkça, bu yüzü hatırlar gibi oluyor: "Acaba nerede gördüm?" diye düşünüyor, bir türlü bulamıyordu. Sonra, birdenbire kitaplarda, mecmualarda rastladığı Şeytan'ın karikatürlerini hatırladı ve bu benzeyişe son derece hayret etti. Hakikaten şapkanın ve sakalın daha da uzattığı Hafızın yüzü, o kadar Şeytan'a, daha doğrusu görmeye alıştığımız resimlerine benziyordu ki...

Sükûtun uzamakta olduğunu görünce, konuşmak lüzumunu hissetti:

"Efendim, dedi, sizi rahatsız ettim, isimim Ali, Ali Güngör, (....) de memurum. Sizi rahatsız etmekten maksadım.."

Hafız elini kaldırarak Ali'nin sözünü kesti:

"Sebebi ziyaretiniz malûm, zati ihtiyacı olmıyanlar bizi arayıp sormazlar. Eh.. Allaha şükür, biz de elimizden geldiği kadar herkesin derdine derman olmaya çalışıyoruz."

Hafızın sesi de bir tuhaftı, âdeta bir kuyudan gelir gibi, derin bir sesti bu.. Hafızın bu nazik bahsi kendiliğinden açmış olması, tereddüt içinde bunalan Ali Güngör'ü büyük bir sıkıntıdan kurtarmıştı:

"Eksik olma Hafız efendi, Allah sizden razı olsun." Filân gibi bir iki beylik cümle sıraladı.

"Sana kaç para lâzım, evlât?"

Ali'nin aklından yüz elli lira geçiyordu ama, nedense diyemedi:

"Yüz lira kadar bir şey.."

"Peki." Hafızın yüzünün kılı bile oynamadan, yüz lira vermeye razı olduğunu görünce Ali, yüz elli lira istemediğine pişman oldu, ama artık iş işten geçmişti.

"Ne zaman iade edeceksin?"

"Vallahi Hafız amca, toptan veririm dersem yalan olur. Malûm ya, biz memur adamız, bütün gelirimiz maaştan ibaret, onun için taksite bağlarsak, aydan aya öderim. Tabiî senet..."

Hafız, ikinci defa Ali'nin sözünü kesti:

"Yooo.." dedi, "benim senede, sepete aklım ermez, buz gibi liraları ver, yerine kâğıt al.." Ve. birdenbire bütün ümitleri kırılmış olan Ali'ye bakarak:

"Rehin verebilir misin?" diye sordu. Ali, para edecek eşyaları. taksitini daha yeni tamamladığı radyoyu, karısının baba yadigârı bir iki parça mücevherini aklından geçirdi:

"Veririm," dedi, "bir çift elmas küpe, ama yanımda değil. Getireyim." Eve gidip vaziyeti karısına anlattı. O ay başı değilse bile gelecek ay rehinden kurtarıp getireceği vadiyle küpeleri alıp geldi.

"Buyur Hafız efendi.."

Hafız maldan anlar bir halle küpeleri ışığa doğru tuttu, evirdi, çevirdi, sonra yüzünü ekşitti ve hareketlerini endişe ile takip eden Ali'ye:

"Biçimi eski, ancak alacağın para kadar eder." dedi.

"Amma yaptın Hafız efendi, paranın bol zamanında üç yüz liraya alınmıştır."

"O eski hikâye.. sen şimdiki değerine bk. Bu zamanda para nerde para? Haydi bilmedin yüz yirmi diyelim. taş çatlasa on para fazla veren olmaz."

Ali içinden: (Adam sende, küpeleri satmıyorum ya!" diye düşündü, Hafızla münakaşa etmeyi tehlikeli bularak, hattâ:

"Belki... Tabî sen daha iyi anlarsın." diye bir de Hafızı koltukladı.

Anlaştılar: Bu ay hariç, iki ayda ödenmek şartiyle Hafız yüz lira verecek, faiziyle birlikte yüz yirmi lira alacaktı. Tabii paralar ödenince küpeler sahibine iade edilecekti.

Aslına bakarsanız yirmi lira faizi Ali de çok bulmamıştı. İhtimal daha fazla isteneceğinden korktuğu için... Velhasıl, iki taraf da yaptığı işten memnundu.

Hafız kalktı, cebinden bir deste anahtar çıkardı, yan tarafına gelen büyük bir kasanın kapağını ihtiyatla bir karış kadar açtı, emniyetsiz bakışlarla etrafı kollıyarak, elini kasaya daldırdı, ve bir tomar para çıkardı, kasayı yine acele acele dikkatle kilitliyerek paraları Ali'ye uzattı.

Ali nedense, paradan çok, Hafızın uzun parmaklı, zayıf, mavi damarları görünen titrek ellerine dikkat etti.

★

Gelgelelim, evdeki hesap çarşıya uymamıştı. Sağa sola olan ufak tefek borçlarını, bakkalın, kasabın, ev sahibinin hesabını gördükten sonra, Ali, elinde avucunda kalanın Hafıza verilecek taksite kâfi gelmiyeceğini anladı. Zahire pazarının yolunu tuttu, ezile büzüle Hafızın karşısına dikildi. Borçlulara has, o mahviyetten ziyade riyaya kaçan hallerle, küçülmüş ve şahsiyetini kaybetmiş sesiyle vaziyeti anlattı.

Hafız, kaşlarını çattı, seyrek sakallarını uzun uzun karıştırdı, ama nedense bir şey demedi:

"Pekâlâ, insan hali bu... Olur, ama gelecek ay tamamını getirirsin."

Ali, içinde büyük bir ferahlık ve bir aylık mühletle Hafızın yanından ayrıldı, hem yürüyor, hem de: (Yahu kime bahsini etsem şu Hafızı kötülüyor, halbuki ne mübarek adam. Zati dünya böyledir, insanlar birbirini çekemezler. Kimse, kendinden daha iyi bir insanın mevcut olabileceğine inanmaz. Ama o Hafızı kötüleyenlerden, aleyhinde şöyle böyle diyen, gaddarlığından, ev ocak yıktığından bahsedenlerin hiçbiri de adama on para vermez) diye düşünüyordu.

Mamafih işler aksi gitmekte devam ediyordu. Doğum olmuş, bir kızı dünyaya gelmişti. Anası kurtulmuştu ama bu sefer çocuk hasta idi. Memeyi zorla alıyor, gece sabahlara kadar ağlayıp bağırıyordu. Çocuğun feryadına uyuyamıyan Ali Güngör, yatakta bir yandan bir yana dönerken bile hep Hafıza borcunu nasıl ödiyeceğini düşünüyordu.

Masraf kapısı kapanmıyordu ki... Yine doktor, yine ilâç, kışlık odun, kömür falan derken Ali'nin iki yakası bir türlü bir araya gelmiyordu. Tabii o ay başı da Hafızın dükkânının yolunu tuttuğu zaman pis pis düşünüyordu.

Hafız, vaziyeti öğrenince geçen seferki gibi uysallık göstermedi:

"Bana bak, evlât," diye başladı. "Sonra bana şöyledir, böyledir derler. Ama sen borcunu ödemezsen, ben ne yapayım? Bu yaştan sonra elimizle verip ayağımızla arıyacak, alacak peşinde koşacak halimiz de yok.." Sonra, ültimatomu verdi:

"Bak, nereden bulursan bul, buluştur. Akşama parayı tamamla getir." dedi.

Ali, sağa baş vurdu, sola baş vurdu, yok.. yok. Girdiği çıkmazdan bir kurtuluş yolu bulamayınca, dönüp dolaşıp yine Hafıza geldi:

"Etme, eyleme Hafız efendi, ben borcunu bilen adamım, ama memurluk... Zaten elimize ne geçiyor ki? Karı hasta, çocuk hasta, her şey ateş pahası... Vallahi geçimden âciz kaldım, sen halden anlar adamsın." diye yalvardı.

Kurnaz herif önce inad etti, Ali'yi iyice üzdükten sonra, her dediğini yapacak kıvama geldiğini, ona parmaklarının arasındaki bir balmumu gibi, istediği şekli verebileceğini kestirdiği anda, yeni şartlarını söyledi:

"Bana bak, aslını ararsan rehin yandı demektir. Ama ben, bu namussuzluğu yapacak adam değilim, bana helâl para lâzım, Allahtan korkarım, faizi tazeleyiveririz olur biter. Ne kalmıştı borcun? Yetmiş lira mı? Eh... İki ayda ellişer liradan ödemek üzere yüz lira borcun olur, tabiî parayı öder rehini kurtarırsın."

Kazaya rızadan başka çare kalmadığını gören Ali, buna da eyvallah. dedi.

★

Ne ise, uzatmıyalım, bu hâl böylece bir sene sürdü. Bir türlü borcunu ödeyemiyen Ali, yeniden tazelenen faizlerle ağır bir yük altında gibi eziliyordu. Bu işe çok canı sıkılıyor, yavaş yavaş o iyi sandığı Hafızın tatlı diline nasıl aldandığını, nasıl bir oyuna düştüğünü anlıyordu. Herif, düpedüz soyguncunun biri idi. İnsanın, taksitle canını alır gibi yavaş, yavaş ve bir sülük gibi kanını emiyor, ağına düşürdükleri, elinden bir daha yakasını kurtaramıyordu. Demek, söylenenler doğru idi de o aptallık etmiş, anlıyamamıştı.

Üstelik bir de karısının, küpeler için ara sıra sızlanması onu büsbütün zıvanadan çıkarıyordu. Karı: "Hani, diyordu, iki ayda küpelerimi getirecektin? Nerdeyse yıl olacak. Komşular arasıra kulaklarıma doğru bakmıyorlar mı, vallahi içime fenalık geliyor."

Hele bir gün büsbütün yelkenleri açtı: "Muhakkak sen bu küpeleri sattın" diye tutturdu, yemin şart hiçbiri para etmedi. Kadın: "Ah, babacığım, mezarından kalk da bir bak, verdiğin yadigârları bile bana lâyık görmediler, senden kalanları satarak beni soyup soğana çevirdiler." diye feryada, bay-

günlüklar geçirmeye başlayınca Ali, evden öyle bir fırlayış fırladı ki...

Üç beş arkadaşını dolaştı, yalvara yakara beşer onar lira topladı. Gümüş cep saatini sattı, parayı tamamlıyarak o an için dünyanın en mesut insanı halinde Hafızın yazıhanesinin kapısından bir gülle gibi içeri girdi:

"Ne kadar benim borcum?.."

Hafız, bu gelişi hiç beğenmemişti. Ama renk vermedi, bir defter açtı, hesabı pekâlâ aklından bildiği halde, güya araırmış gibi yaparak biraz vakit geçirdi.

Ne hin oğlu hindi o... Böyle ne badireler atlatmış, Ali gibi nicelerini görmüştü. Böyle zamanlarda yumuşak davranmak, oyalamak, fırtınanın geçmesini beklemek lâzımdı. Ve öyle de yaptı, önündeki defterin yapraklarını birkaç defa ileri geri çevirdikten sonra, kendince münasip zaman gelince:

"Altmış lira." dedi.

"Yaaa... Hâlâ altmış lira ha... Halbuki bir senedir her ay otuz kırk lira para veriyoruz. Ne bitmez borçmuş bu?" Bu sözler biraz dikçe söylenmişti. Ama Hafız altta kalmadı. Şöyle bir toparlandı, değişik bir sesle:

"Yani?.." diye sordu. "Bir şüphen mi var? İşte oğlum defter, al, bak."

Ali, elinin tersiyle istemez der gibi bir işaret yaptı, cebinden çıkardığı paralardan altmış lira sayarak adamın önüne attı:

"Al paranı."

Hafız önce parayı aldı, dikkatle cebine yerleştirdi, sonra birdenbire celâllendi:

"Ne o? Köpeğe kemik mi atıyorsun? Yazık be... Biz de güya iyilik yapıyoruz, âlemin derdine koşuyoruz, insan olan bunun kıymetini anlar..." Sesini biraz daha yükseltti: "Hem iyilik yap, hem hakaret gör. Dünyada insanlık kalmamış be... Vallahi insanın, töbe edeceği geliyor, bir şey değil ne olursa muhtaç, iyiliğe lâyık birkaç zavallıya olacak."

Hızla kalktı, kasayı açtı, yine o şüpheli bakışlarını Ali'den ayırmıyarak küpeleri çıkardı:

"Al emanetini... Haydi, uğurlar olsun."

Ali küpeleri aldı, bir müddet tereddüt içinde kaldı. Şu herifin söylediklerine karşı bir cevap vermeden giderse, mağlûp olduğunu kabul etmiş olacaktı. Ve muhakkak ki Hafız peşinden uzun uzun bakacak, sinsi bir gülüşle: "Hay enayi hay, yolduk kazı." diyecekti. Onun için:

"Hafız efendi," diye söze başladı, "senin deftere aklım ermez ama, ben hesabımı bilirim. Aldığım yüz lira için bugüne kadar verdiğim faiz yüz otuz liradır. Dikkat et, yüz lira ana

paraya yüz otuz lira faiz... Bu ne insafa sığar, ne insanlığa. Bizi yolduğun yetmiyor gibi, bir de iyilikten, yardımdan bahsetme." diye, kendince çok ağır saydığı, efendice sözler söyledi.

Derken efendim, Hafız bir kabardı, bir kabardı ki, Ali bile şaşırdı. Boynunun damarları parmak gibi şişmiş, mavi gözlerini fıldır fıldır döndürerek, elini kolunu sallıyarak:

"Vay utanmaz vay," dedi. "Ulan ben sana en dar zamanında yardım ettim be... İmdadına koştum. Ben vermeseydim kimden on para alabilirdin? Ha?.. Söyle, kimden alabilirdin? Bu zamanda insanın eline tırınk diye yüz lirayı sayacak adamın alnını karışlarım."

Sesi öyle kuvvetli çıkıyordu ki, Ali, gelen geçen duyacak, dükkânın önüne birikecek sandı, başını çevirip dışarı baktı. Çok şükür herkes kendi âleminde idi.

"Sonra sıkılmadan bir de hakaret ha?.. Bana bak, ben parayı yerden toplamıyorum, üç beş kuruş alıyorsak bu benim hakkımdır."

Bu âni feverandan şaşırmış, afallamış olan Ali, ne yapmak lâzımgeldiğini hâlâ kestirememişti. Yumuşak bir sesle:

"Anladık.. hakkındır." dedi.

Karşısındakinin yumuşadığını gören herif, büsbütün azıttı. Yumruğunu masaya vurarak, âdeta avaz avaz:

"Elbette hakkımdır." diye tekrarladı.

O zaman nasıl oldu, Allah bilir, önce Hafızın gazabından, bağırıp çağırmasından fena halde yılmış, şaşırmış olan Ali, yavaş yavaş kendine geldi, sağ elinde tuttuğu küpeleri sol eline geçirdi, ve:

"Bağırma be.." diye seslendi. "Anladık işte, hakkındır..." Sonra, elinin geniş bir hareketiyle ve bütün kuvvetiyle Hafızın suratına bir tokat indirdi. Yazıhanenin boşluğunda top gibi çınlayan bir sesten sonra, boş bir çuval gibi olduğu yere yıkılan Hafızın üstüne doğru eğildi:

"Al.. bu da hakkındır. Anamın ak südü gibi helâl olsun."

Ve arkasına bakmadan çekip gitti.

SABİT, Selim

ÇOCUKLUK ARKADAŞI

"Tarcan, beyin bavulunu 39 numaraya çıkar..."

Sarışın bir baş, mavi gözler, yamalı pantalonlu ufak tefek bir delikanlı vardı karşımda.

"Verin bavulu bey abi, üçüncü katta odanız."

Bu ses değil ama ad, saç, gözler yabancı değildi bana. O mu, değil mi? diye arkasından merdivenleri çıkarken düşündüm.

Küçük küçük kareli güzel bir pantalonlu, siyah önlüğüyle sarışın bir ilkokul öğrencisi doldurdu kafamı. Çok sevilen, çalışkan, neşeli bir çocuk. Adı da Tarcan yine... Hattâ bu adın ona neden verildiğini de biliyordum. Babası onun doğumu sırasında sinemadaymış. Tarzan filmi oynuyormuş. Dönüşünde oğlu olduğunu öğrenince filimdeki "Tarzan gibi" kuvvetli olması dileğiyle ona "Tarcan" adını koymuş. Adının tam ona uygun olduğunu, biz bütün arkadaşları kabul ediyorduk. O can katıyordu arkadaşlarına. Tarzan gibi kuvvetli olacağını da, birçok olaylarla belirtmişti bize. Çok sevdiğim ilk arkadaşımdı. Hattâ belki de ondon sonra, sarışın, mavi gözlü insanları sever oldum.

Merdivenler bitmek bilmiyordu. Soluk alışının gittikçe hızlandığını, yorulduğunu anlıyordum. Ağırdı bavulum, o ise gücsüzdü belli ki. İlk katlarda yer olmayışına, onu yorduğuma üzüldüm. Üç kat çıkmıştık ki, salonun ucunda 39 numarayı gördüm. İkimizden aynı anda:

"Tamam." dedik ve sözümüzün beraber çıkışı bizi güldürdü.

Bavulu kapının önüne bıraktığı zaman, yorgunluğu kalmamıştı sanki. Elimden anahtarı aldı, kapıyı açıp kenara çekildi. Benim içeri girmemi bekliyordu.

Pembe boyalı küçük bir odaydı. Kapıda fazla bekletmiyecek kadar sevimliydi. Küçücük masa, dolap, sandalye, ayna gibi eşyalariyle diğer otel odalarına benziyordu belki, ama açık pencerelerde görünen bir ova, yeşil bahçeler arasına sıkışmış, sevimli evciklerin manzarası ayırtıyordu burayı. Bu şehir, Tarcan'ı tanıdığım şehir değildi. Çok uzaktı orası şim-

di. Yine de bana oradaymışım gibi geliyordu. Hem de kendimi Tarcan'ın yanından ayrılmak istemiyen, geçmişteki çekingen çocuk sanıyordum. Aynı mahallede oturur, ailece de tanışırdık onlarla. Hep Tarcan'a benzemek isterdim. Hattâ, babama Tarcan'ın kareli gri pantalonundan bana da yaptırması için yılvarmıştım. Bulamamıştık aynısını, ben ısrar edip diretince epeyce azar işitmiştim. Çocukluğumun Tarcan'la beraber geçen yılını çok iyi hatırlıyorum. Birbirine benziyen diğer yıllar arasında bir yıldız gibiydi. O şehirden ayrıldıktan sonra Tarcan'dan hiç haber alamamış, bugüne dek de o adı taşıyan kimse görmemiştim. Ona burada, bu şekilde rastlamağı ummuyordum hiç. Oydu, çocukluk arkadaşımdı ama, konuşmalı mıydı acaba?

Bavulu odaya aldı, durakladı. Bahşiş bekliyordu benden. Tam böyle bir sırada konuşabilir miydim onunla? Aşağıdayken kendimi tanıtmadığıma pişman oldum. Ben kâtibe oda sorarken o yanımızdaydı. Burada bir işçiydi belli ki. Eğer kâtip kimlik cüzdanımı almayıp da, adımı sormuş olsaydı, bütün işler kendiliğinden düzelecek, o da beni tanıyacaktı. Ne olursa olsun, şimdi de konuşmalıydım onunla.

"Adınız Tarcan'dı galiba? Sizi tanıyor gibiyim..."

Şaşırdı birden. Hattâ heyecanlandı. Gitmek ister gibi kapıya baktı.

"... Kütahya'lısınız değil mi? Halil beyin oğlusunuz."

"Şey, ben mi? Ben oralı değilim. Yanlışınız var ben, ben buralıyım. Babam yok benim."

Kapıya doğru yürüdü. Şimdi ben şaşırmıştım. O sanmıştım. Yine de anlıyamadım hareketini. Benim çocukluk arkadaşımdı, sevgili Tarcan'dı o, gidiyordu, "değilim" diyordu.

"Durun." diye seslendim.

Sesim sertti. Durdu, baktı bana. Ne diyeceğimi şaşırdım. Elimi cebime soktum, para çıkarıp uzattım:

"Şunu alın bari..."

Döndü, yaklaşıp aldı parayı. Alışmadığı bir bahşişti. Belki de birkaç günlük ücreti kadardı. Sevinmedi de, kekeledi:

"Tanıdınız beni bey abi, ama n'olur Kütahya'ya gidincek babama beni gördüğünüzü söylemeyin. Tanışıyorsunuz madem, onu seviyorsanız beni söylemeyin, çok üzülür burda çalıştığımı öğrenirse. Evden, Kütahya'dan kimse burada olduğumu bilmesin. Dönemem artık oraya, n'olur..."

Koştu sonra, merdivenlerde kayboldu. "Tarcan dur." deyişim cevapsız kaldı. Arkasından aşağı indim, bulamadım.

Diğer günler de bu ufacık şehirde onu boşu boşuna aradım. Otele işine dönmesini bekledim durdum...

SEYDA, Mehmet

DEVREK'Lİ EMİNE

Zonguldak Devrek şosesinin üzerinde, 30. kilometredeki çukur içinde gömülü bucağa resmî yazışma "Beycuma" der, yerlisiyle köylüler, "Çukurcuma". Sıtmalık, havası ağır, hele sabahları yıvış yıvıştır. Esinti yalnız tepelerde. Öyle ki, kışın azıtan yel, yukarılarda ağaçları ta kökünden sökecek olur, fundalar korkuyla ürperir. Bucakta yaprak kımıldamaz.

Şosenin sağına soluna ufak köyler serpilmiştir ayrıca; en kabası 15 evlik. Direk kamyonlariyle otobüsler geçerken, uzaktan uzağa havlıyan köpekler, duyurur oralarda insanların barındığını. Kimi peşine takılır arabaların, ürer, köy sınırına değin kovalar. İl'in çarşamba ve cumartesileri kurulan pazar yerine birkaç tavuk, mevsimine göre; odun, meyva, torba yoğurdu, yumurta taşıyan köylüler daha alacakaranlıkta boşanırlar yola. Beycuma'dan öncesi Zonguldak'a, ötesi Devrek'e.

Mısır-buğday ekili toprakların kuşattığı 30 evlik Çağlar köyü ise, bir küçük yamaca yaslamıştır sırtını; şoseye bir saat bir çeyrek içerde, Devrek'e iki saat. Karşı meşelikten durup bakıldı mı, olduğundan çok daha geniş görünür, hem de büyük. Evler, birbirinden avlular, bahçe çitleriyle ayrılarak oldukça geniş bir alan üstünde gelişigüzel yayılmıştır çünkü.

Hasan'ın maden ocağındaki ölümünü, herkesten önce, Devrek'e bir iş için inip Jandarma Komutanlığı'na uğrıyan muhtar, "Yandımların Mehmedağa" duydu. Çağlar'a da o duyurdu zaten. Köyünden bir asker kaçağını yakalatmak için uğramıştı. Urfa gibi yerden kaçıp gelmiş, "buba" sının evinde gizleniyor. Komutan eski. muhtar eski. Tanırlar birbirlerini. Biraz hoş-beşten sonra:

"İyi ki geldin Memetağa.." dedi komutan. "O dürzü artık avucumuzda, sağol. Bir de kötü haberim var; ocakta kaza olmuş gene, sizden biri ölmüş."

Kaynı da ocaktaydı. "Kim?" diye sorarken yüreği ağzına geldi muhtarın.

Masanın üstüne karıştırdı komutan. "Dur hele. arıyoruz!" O kâğıdı bırakıp ötekini aldı:

"Hah, işte burdaymış.." deyip okudu: "Ramazan oğlu Hasan. Tanır mısın?"

"Hıı, bildim bildim.." dedi Muhtar. Başını salladı: "Yazıh olmuş. Çıkanda, Nüfus'a da uğrasam mı biyol?"

"Uğra. Bak. Belki evrakı gelmiştir."

Gelmişti, evet. Köye vardığında Hasan'ın küçük kardeşi Topal Hüseyin'i, kaynatası Kâmil Dayı'yı buldu. Durumu anlattı, baş sağlığı diledi Muhtar.

"Ecel," dedi, "geliyom der mi?"

Başta Emine, Topal Hüseyin'le Kâmil Dayının anlamsız bir kuşku sardı yüreklerini, gün yitirmeden (Asma Ocağı) na gidip, Başmühendise çıktılar. Doğru mu? Doğruymuş. Ölünün öteberisini geri alındı. Kendisi gömülmüş, çoktan. Kanları kurumuş, bir çıkından Hasan'ın 86 lirası çıktı. Bitişikte, eşyayı, bu makbuzla eksiksiz veren genç memur, sıkı sıkıya öğütledi bunlara:

"Benden duymuş olmayın; kim ki ocakta ölür, Şirket, onun yakınlarına para öder. Zonguldak'ta, iskele başındaki Merkez Yazıhanesine gideceksiniz. Biz burdan yazıyı yazalı iki hafta oldu. Orada Personel Şefi Yaşar Beyi bulun.. Kendinizi tanıtın, anlaşıldı mı? Size para verirler."

"Allah razı ossun senden efendi.." dedi Kâmil dayı yol gösterene. "Tuttuğunu altın etsin. Âmin!" Topal'a döndü: "Duydun ya, hadi gidek!"

Kolundan çekeledi. Ama Topal Hüseyin pek bir şey anlamamıştı bundan. Kulak ardını kaşıyıp durdu:

"He? Neymiş, ne diyo o efendi?"

Kâmil Dayı dışarıda açıkladı:

"Diyo ki oğlum, ocakta biri öldü müydü, hısım ve de akrabasına para virirlermiş. Onu diyo.. Bu hesap, kadınlar, Gülsüm ebeyle bizim Emine para alacak. Tez varalım ki, nerde kaldınız, biz parayı dağıttık dimesinler."

Bir duvar dibine çömelen Emine, önüne baka baka onları gözlüyordu. Kavuştular.

Kâmil Dayı, avucundaki çıkını kızına verip vermemeği düşündü epeyce. Verse, kaynanasına, Gülsüm ebeye kaptırır. Belli bir şey. Vermese, Hüseyin gördü, yarın öbürsü gün, (Bak sen şu işe. Doğru bir adam belliyorduk, ölmüş hakkı yedi!) denir. Neden sonra, yolda giderlerken, uzattı çıkını:

"Al gızım. Bu senin. Say da öyle al!"

Babasının eline doğru ürkek, ister-istemez, bir göz attı kadın. Çekiniyordu. Hüseyin'e karşı utancı vardı, gizliden.

Sesi titredi:

"Ney ki buba?"

"Hasan'ın parası. Senin didik. Biriktirmiş fukara.."

Bir şey demeden çıkını çözdü, dürülü paraları koynuna soktu Emine. Çaputu usulca, yol kıyısına bıraktı. Böylece, Ha-

san'dan başka konular üstünde, o da tek-tük, konuşarak yürüdüler. Taş kapıdan içeri daldıklarında, odaların birinden çıkıp ötekine giren koltuğu dosyalı dosyasız bir alay memurun durumu serseme çevirdi onları. Topal Hüseyin'le Emine, hem şaşırmış, hem sıkılmış, Kâmil Dayının ardına sinmişlerdi. Oradan, kaçamak kaçamak bakıp duruyorlardı. Emine'yi ter bastı. Güvençleri Kâmil Dayı, gençliğinde Devrek'te mahalle bekçiliği yapmış, aklı bu çeşit işlere tümünden çok yatar elbet.

"Şöyle kıyıda durun, çekilin, ben gonuşurum.." deyip yaşlıca bir memurun önünde dikildi hem de. Kasketini eline almış, danışıyordu: "Başkâtip efendim, beğim... Ocakta ölen oğlumuzun tanzimatını almağa geldik emme, nirden alacağız? Diyiver bağa. Sevabından.."

Dik dik baktı adam. Kafasiyle, koridor ucundaki kapıyı gösterdi:

"Tazminat değil mi? Şurdan.."

Yürüdü geçti.

"Bizim aradığımız Başkâtip o mu ki Dayı?"

Hüseyin anlamağa çalışıyordu.

"Sus ol, aklın ermez, garışın.." diye tersledi Kâmil Dayı. "O ossun olmasın, değişmez. Eskerde onbaşıya çavuşum deyincek angaryaya gitmezsin emme, ne bilecen sen. Ne bilin!"

İlerledi. Ceketini paçasını, düzelttikten sonra, vurdu kapıya. Tokmağı döndürdü, iteledi, baktı. Balkmasiyle çekmesi bir oldu. "Fesuphanallah!" diye mırıldandı. "Herif eğleşti biziyle.." Eğleşmese asit fenik kokulu, oturaklı kenef kapısı açacak değil ya. Onun yanıbaşındaki odaya yürüdü. (İster min bu da..) Üstü camlı bir masanın gerisinde gözlüklü, yumurta gibi cascavlak birisi. Daha ufarak masalarda çalışan üç memurun en yaşlısıyla konuşuyor:

"Demin Muhasebecinin yanındaydım Nizamettin bey. Oradan Muhaberata uğradım. Bir haber işittim, kimse duymasın, aramızda.. Bizim Şirket, sizlere ömür, gidiyor. Etibank satın alacakmış, ocakları bundan sonra devlet işletecekmiş."

Nizamettin bey çok şaştı:

"Yok canım, nasıl olur?"

Ötekiler de kulak kesildiler.

"Neden olmasın efendim!" dedi gözlüklü. "Ankara'dan iki bey geldi bu sabah, şimdi Misafirhanedeler, yarın da ocakları gezeceklermiş. Kompresörlere, lâvvarlara bakacaklar; turşusu çıkmış mı, çıkmamış mı? Birisini tanırım.." -içini çekti- "kadrolarda birtakım değişmeler olacak, yüzde yüz. Ama biz, ne de olsa, bu işlerin içinde pişmiş tecrübeli memurlarız. Hiç

zannetmem ki.." -mendiline gürültüyle sümkürdü- "zannetmem ki.. bize de yol görünsün. Hayır!.."

Büyük adamlar konuşurken araya girmenin yakışıksızlığını birçok örneklerle bilen Kâmil Dayı, durup bekledi bir süre. Sonra, usul usul, masanın ucuna doğru sokuldu, hafif yollu öksürdü. Öksürmesiyle adam sıçrayıp ona döndü:

"Ne istiyorsun? Sizden rahat yok mu?"

Diyeceklerini unutuveren Kâmil Dayı, yitirdiği sözleri sanki tavanda görecekti. Gözleri tavanda, dudaklarını oynattı. Daha çok kızdırdı:

"Ne istiyorsun be adam, dilsiz misin? Çabuk söylesene!"

Kâmil Dayı son bir çabayla derlenip toparlandı:

"Müdür beyfendi.." dedi, adamın yüzüne bakıyordu. "Asma'da ölen Ramazan oğlu Hasan'ın bendeniz kayın pederiyim. Gızımla rahmetlinin bilâderi dışarıda eğleşiyorlar, zâtınızdan, müsadenniz olursa, tanzimat isteyorlar. Bendenniz Devrek'te bekçiykene..."

Servis şefi, çıplak başını kaşıdı bir süre. Demin konuştuğu memura baktı:

"Evet Yaşar bey, ocaktan kâğıdı geldi. Kartablın içinde bugün imzaya götürdünüz!"

"Ha.. şu!" dedi Yaşar bey. "Hemen gelecek ne vardı?" diye çıkıştı Kâmil Dayıya. "İnsanın iki ayağını bir pabuca sokarsınız. Boyacı küpü değil ki bu! Dur bakalım, daha Hukuk Müşavirimizin mütalâası alınacak, bekle. Size verilecek parayı ancak ondan sonra tesbit edebiliriz. Hem, kaza sebebi de doğrudan doğruya damadının dikkatsizliği. Böyle odun herifler yüzünden Şirket boyuna zarara giriyor. İşin yoksa tazminat öde.. Bakalım Etibank ne yapacak gelince? Yabancı sermayeli şirketiz diye ses çıkartamıyoruz. Neyse.. On beş gün sonra gelin!"

Akşamın ileri saatlerinde köye vardılar. On beş gün sonra, dördü birlik -bu kez aralarına Hasan'ın anası Gülsüm ebe de karıştı- yeniden şehre indiler. Kâmil Dayı elindeki yağlı kasketi düre büke kapıdan görünür görünmez Personel şefi tanıdı onu. Yumurta biçimi kafasına bakan aldanır. Bir gördüğünü seksen yıl geçse unutmazdı. Bıyığını çiğniyerek:

"Geldin mi?"

"Geldik Müdür beyfendi, sayende.."

Şef, elindeki bir tomar kâğıdı çekmecesinin içine özenerek yerleştirdi. Çekmeceyi kilitledi. Anahtarını yelek cebine attı. Gözlüğünü gözlerinden çıkardı. -Çıkarınca maymuna döndü.- Göz kapak uçları kırmızı kırmızı. Camlarına hohlayıp bir güderi parçasiyle onları ağır ağır sildi, adamakıllı parlattı.

Sonra yeniden taktı. Oh! Kâmil Dayıya, yeni parlatılmış camların ardından değil, üstünden bakıp:

"Erken geldiniz," dedi. "Evrakınız tamam, bir (İhmal-i fenni raporu" noksan. Yarın gelin!"

Kâmil Dayı, kasketini eliyle göğsüne bastırıp yalvardı:

"Amanın.. Kulun kölen olayım Müdür beyfendi. Bizim köy çoh ırak. Gün doğmaya çıhtık, aha hinci gelebildik. Sen bilin!"

Personel şefi, düşünceli düşünceli çattı kaşlarını. Biraz daha düşündü:

"Pekâlâ, pekâlâ.." dedi. "Öğleden sonra gelin."

Kâmil Dayı buna razıydı. (Sen bilin, sağol!) diye mırıldandı. Bir asker selâmı çaktı, geri geri gidip çıktı dışarı. Kasketini başına geçirirken, bekleşen kadınlara:

"Gidek.." dedi. "Öğleden sonra vireceklermiş."

Gülsüm ebe meraklanmıştı bayağı:

"Ne vireceklerini söylediler mi, ne virirler?"

Kâmil Dayı, kafasını sallayıp:

"Orası bilinmez gayrı.." dedi. "Üç mü olu, beş mi olu? Damadının hakkı neyse onu virirler. Heç tasa etme. Burada hak yimezler. Bura da bir çeşit hökümat kapısı."

Çarşıyı geçtiler. "O tomofiller, o trenler, o galabalık." Gülsüm ebe, "Yağcılar" dan pullu bir yemeni aldı gelinine. Kendisine kına. Karınları acıkmıştı. Demiryolu serilip işletmeye yeni açılacak İstasyonun bir yanında, kıl torbadan saman yiyen eşekle heybelere gözcülük eden Topal Hüseyin'in bulunduğu yere vardılar. Oncağız da usanmıştı beklemekten.

"Aldınız mı?" diye sordu.

Kâmil Dayı bet bet baktı:

"Adama himen para virmezler. Para bu!"

Gülsüm ebe dünden bazlama yapmıştı. Soğanı katık edip karınlarını doyurdular. Saat alafranga iki buçuk sularında yeniden iskele başına döndüler ki, "Müdür beyfendi" daha gelmemiş. Gelişi gidişi, kapıcısı söyledi, yukardaki büyük müdürlere görcymiş.

"İyi, pek gözel. Aha şuraya girek.." diye parkı gösterdi Kâmil Dayı. Girdiler. Emine sıraya ilişir ilişmez (Vışşş..) deyip ayağa fırladı. Gülsüm ebe, (Şona bak hele, n'oluyun gız?) diye payladı. Emine sıkıldı. Yanıbaşında Hüseyin. (Bişey yok ana) dedi ya, sıra ucundaki çivi kötü batmıştı bir yerine. Oturmaktan cayıp çömeldi. Gülsüm ebe:

"Hasan'ın parasıyla bi eşek alırız.." diye konuştu. "Hüseyin Devreğe odun götürür."

"Ne diye eşek alacağnız?" dedi Kâmil Dayı. "Bi inek almalı bence. Süt virir, yoğurt yaparsın. Hem de buzağılar.."

"Hangi buğaya çektirecen? On gayime istiyormuş Mıhtar."

"Buğası da bataydı, kendi de."

Emine dinliyordu. Şubatta bu hava zor bulunur. Tatlı bir güneş, ılık ılık. Önlerinde deniz, yel yok, kendiliğinden köpüklenip duruyor. Emine denizden yana bakıyordu, dalmıştı.

Kâmil Dayı, "öteden ağrı" Personel şefinin gelişini gördü. "Davranın, geliyo.." dedi bunlara. Adam öfkeliye benziyordu. Hışımla koltuğuna oturdu. Zile basıp kahve söyledi. Ardı sıra Kâmil Dayı da içeri damladı.

"Sana yarın gel dedik be herif!" diye parladı Şef. "Bıktım usandım seni burnumun dibinde görmekten. Yapışkan at sineği! Dur biraz, hemen çekilme.. Ben bağırır çağırırım, sen ne bakıyorsun. Nizamettin bey, Nizamettin bey! Şunun evrakını ver bana." -Uzatılan kâğıtları aldı, tek tek açtı. Baktı. Durdu. Düşündü.- "Hım, evet evet.. Benim sana söylediğim gibiymiş; kabahat damadında. Hani, Amele Birliği Cüzdanı nerde? Hani, Aile Cüzdanı nerde? Evlenme Cüzdanı nerde? Hani anasının, karısının cüzdanları?"

Ömründe hiç bu kerte ters birisine çatmamış Kâmil Dayı iyice şaşırdı, bunaldı. Eliyle öteberisini yoklayıp istenilenleri uzattı. Ter içinde kalmıştı.

"Sen nesi oluyorsun?"

"Kimin beğim?"

"Elinin körü. Hasan'ın.. Hasan'ın nesi oluyorsun?"

"Gayın pederiyin beğ!"

"Öyleyse senin burda ne işin var! Sen çekil başımdan, kadınları çağır bana."

Kâmil Dayı, Gülsüm ebeyle Emine'yi getirdi. Masanın önünde dizildiler. Personel şefi gözlüğü ile oynayıp bir zaman da onları inceledi. Emine utancından kızardı. Nasıl bakıyordu bu er kişi böyle kendine? Kara kıvırcık kirpikleri titriye titriye aşağıya düştü. Şefse, Gülsüm ebenin üstünde karar kılarak yüksek perdeden konuştu:

"Kadın!" dedi. "Oğlunun ölümünde Şirketimizin bir suçu, ya da kusuru yoktur. Şimdi sizlere, Hukuk Müşavirimizden gelen mütalâayı okurdum ama, hem vakit alır, hem siz bir şey anlamazsınız. Buna hacet görmüyorum. Aklı başında bir insana benziyorsun. Ölüm, Ramazan oğlu Hasan'ın kendi ihmal ve dikkatsizliğinden hâsıl olduğu cihetle, mevzuatımız, bu gibi ahvâlde murisin yakınlarına tazminat itasına müsait değildir." -Öksürdü.- "Ancak, sizin de vaziyetinizi gözönünde tutan Şirketimiz, başka bir talep ve iddiada bulunmıyacağınıza dair.." -Öhhö, öhhö..- "Şu ibranameyi imzalamanız şartıyla, size bir yardımda bulunmağı kabul ediyor. Sana otuz lira, gelilinde altmış lira veriyoruz. Şu kâğıdın altını imzalayın bakalım!"

Alacak-verecek kalmadığını anlatır belgeyi ters çevirip kodu önlerine. Sürdü. Bu okkalı sözlerden Gülsüm ebeyle Emine, yalnız, kendilerine verilecek para tutarını kavrıyabildiler. Kâmil Dayı, aklı sıra, kadınların hakkını koruyacak oldu:

"Az değil mi beyfendi? Bize dimişlerdi ki.."

Gelgelelim işte bu söz, zaten ağzınadek dolu su kabını taşırmağa yetti. "Müdür beyfendi" köpürdü, yumruklarını sıktı, küt küt masaya indirdi:

"Daha konuşuyor musun?" diye gürledi. "Hiç vermeseydik ne yapacaktınız? Çıldırmak işten değil.. Hepiniz nankör adamlarsınız, nankör! Şirket olmasa hepiniz açlıktan ölürsünüz be.. Buraya oluk oluk para akıtıldı. Gene de sizlere yaranamadık. Giderayak başımızın derde girmesini istemiyoruz, yoksa, para yerine hava alırdınız. Bana kalsa size on para vermem!"

Gülsüm ebenin ödü koptu. Arkadan yavaşça Kâmil Dayının ceketini çekti. Belli olmaz, cayıverirlerdi.

"Şimdi bu parayı alıyor musunuz, almıyor musunuz?"

Kâmil Dayı, işi biraz sezinler gibi olmuştu. Gülsüm ebenin çekiştirmesine bakmadan dayattı:

"Emrin başımız üzerine.. Velâkin az. Abokat tutsaydık herhal daha çoğunu alırdık. Emme gene de izin ver, para galsın, biz gidip bi danışalım."

Bunu beklemiyen Şef, burnundan soludu, ağzından pofladı.

"Ya.." dedi. "Maaşallah, katır gibi inadın var. Ben şimdi gideyim, yukarda Teknik Direktörle konuşayım, inadınızı anlatayım da görün gününüzü. Bakın bakalım bunu da alabilecek misiniz?"

Kâğıtları topladığı gibi fırladı gitti. Kadınlar afallamıştı. Gülsüm ebe:

"N'ettin, n'ettin?" yollu çıkıştı Kâmil Dayıya.

O da, masalardakilere duyurmamağa çalışarak:

"Hele dur, hele dur.." diye mırıldandı.

Beklediler. Personel Şefi yukarıda Teknik Direktörün odasına değil, Muhaberat Servisine girmişti. Mendiliyle alnını, başını, ensesini siliyordu. Orada, dosya memurunun yanında bir süre oturdu. Cigaralar içildi, dereden tepeden konuşuldu. Yaşar bey, Şirketi nasıl koruduğunun duyulmasını, anlaşılmasını, bilinmesini isterdi. Her pazarlıkta yukarı çıkar, Hukuk Müşavirinin biçtiği fiyatla kendi verdiğini açıklar, gösterirdi. Gene öyle yaptı. Biraz sonra aşağıya indi. Yol açtılar, oturdu.

"Kaza sırasında lâmbası yanında yokmuş.." dedi. "Lâmbası. Lâmba olmayınca her şey olur ocakta. Şimdi anladınız mı?" -Yaptığı açıklama tüm pürüzleri silmişcesine rahatladı. Gevrek gevrek güldü.- "Şansınızdan, Teknik Direktörümüzün

eşref saatine rastladınız. Karısına yetmiş beş, anasına elli lira vermeğe razı oldu." Balmumu gibi yumuşayıp: "Haydi, şuraları imzalayın da gidin vezneden paranızı alın!" dedi.

Kâğıttaki pulların üstünü gösteriyordu. Gülsüm ebe mühür kazdırmıştı. Kâmil Dayı, Emine'ye istampayı gösterdi:

"Barnağını şoraya bulaştır, beyefendinin didiği yere bas.." dedi.

Topal Hüseyinle Kâmil Dayının mısır tarlaları bitişikti. Her ikisi de köyün kuzeyine düşüyordu Üç yıldır aradaki çiti kaldırmışlardı. Birlikte ekiyor, ürünü birlikte alıyorlardı. Kâmil Dayının kocamış boz eşeğini de birlikte kullanmaktaydılar. Hasan'ın ölümü bu ortaklığı bozmadı. Topal Hüseyin sakatlığına sakat ya, çalışkan çocuk. Artık kocayan Kâmil Dayıya da odun yaracak, tarla sürecek, hem de parasız çalışacak biri gerek. Anasının kumasıyla oldum bittim geçinemiyen Emine, gene kocasının evinde kaldı. Tut ki, ölmemiş. Kızı bir kez gelin ettikten kelli başından bir boğaz eksilen babası da razı. Ağız açıp bir şey demedi. (Varsın kalsın Gülsüm ebe..) diyordu. (Gız, yanınızda, bizdekinden irahat.)

Hasan elden gidince, evin idaresi büsbütün Hüseyin'e geçti. Sakatlığından ötürü, askerden bir yılda tezkere almıştı. Bu bile yeter. İçki bilmez, kumar oynamaz, cigara kullanmaz. Emine'yse, eh, taze gelin'ken şimdi dul. Söylemez etmez, ama canı da erkek çeker. Gülsüm ebe becerikli. Ayrı ayrı işleyip gönüllerini denk düşürdü birbirine. Ağustos ayının sıcağında, mısırlar toplanırken oldu bu iş.

Kâmil dayı üç gündür sıtmadan yatıyordu. Millet dışarıda terler, o yorgan altında titrer. Hüseyin'e yardıma gelmişti Emine. Tarlanın ortasında, boylarını aşan yaprakların arasında, Hüseyin Emine'ye yaklaştı geriden. Şalvarı çekiverdi. Kadının gırtlağından boğuk bir gülüş çıktı. (N'ediyon Üseen?) diye kaçınağa yeltendiyse de, Hüseyin onu zorlu tutmuştu. Koyvermeden, gözlerine baka baka: "Gaçma. Bu iş olacak Emine?" dedi.

Kadın debelendi. "Etme. Tabanını öpem, vallaa gorecehler. İrezil olacağız koye. Etme!"

"Bana varacan mı?"

"Varacam emme burda olmaz, gorecehler."

Topal Hüseyin dinlemedi gerisini. Dalları hışırdatarak çekti, yengesini sırtüstü yıkıverdi yere. Gayrı Emine'de de ses soluk kesildi, sustu. Yapraklar pıtırdıyordu. Saplarıyla birlik sallandılar, açıldılar, düzeldiler.

Dört yıl geçti aradan.

Hasan'dan çocuğu olmamıştı Emine'nin, Hüseyin'den de

olmadı. Kısırlığı yüzünden daha yıpranmamıştı. Daha köyde adı geçiyordu. "Yandımların Memetağa" nın oğlu Niyazi haber salmakta, görüşmelerini istemekteydi el altından. Nedir ki, Emine ona da, başkalarına da karşı-kodu. Yollanılan beşi birliği, bir çift pabucu, yün çorapları geri çevirdi. "Irazı ossam bu beşibirlik bende kalır mı ki? Kalsa da ırazı değilim. Üseene söylersem hır çıkar, kan dökülür. Susuyom emme, bi daha bana bişey yollamasın, istemem!" dedi.

O zaman, ileri geri konuşmağa başladı Niyazi. "Namıs kim, o kim? Yutturup duruyo herkeşe. Gahpenin çocuğu olu mu? Olmaz. Döl dutar mı? Dutmaz. Var anla. Gözü şunun bunun erkeğinde. Aha dün gece tuzcu Rüştünün damından çıkarkene gördüm." Birçok uçkuru gevşekleri de inandırdı bunlara. Babası Devrek'ten marangozla duvarcı ustası getirtmiş, yeni bir ev yaptırtıyordu. Emine su taşırken, yapının önünden geçiyordu. Fitili onlara soktu. "Koydekiler az geldi, size gırıtıyor. Su mu taşımazdı, hamaratlığı duttu gahpenin!"

Emine'nin oduna gittiği bir kuşluk zamanı, meşelikte kadına pusu kurdular. Emine adamların niyetlerini anlayınca bastı çığlığı. Neylesin ki, batıya doğru esen yel, sesi köyün öte yönüne götürdü. Adamın biri, sesini kessin diye başına sopayla vurdu. Öte yandan, suç ortağını yüreklendirmek için, (Hadi ülen, hadi!) diye homurdandı. (Bağırıp çığıran garı tez yola gelü.. dut, sıkı dut. Goyverme. Vay anasını avradını..)

Kadının kesik kesik feryatlara ara vermediğini görünce, saçlarından çeke çeke meşeliğin içine sürüdüler. Emine'nin karşı koyuşundaki inat, onları korkutup kızdırıyordu. Madem o yolun yolcusu, bu çığlıklar nesi? Birisi ağzını tıkarken, öteki şalvarını çekiştirdi. Herifin elini ısırdı Emine, ötekini de tekmeledi. Hem incinir yerinden. Adam can acısıyla içi yanarak, başına bir sopa daha indirdi. Ve artık Emine hiç kıpırdamadı.

Kadını öldürdüklerini anlayınca, akılları başlarına geldi. Savuştular oradan. Savuşmadan önce, duvarcı ustası, kendilerini ele verecek izleri sözüm ona yoketti. Büyük bir dal keserek yerleri süpürdü. İlk bakışta, kavganın nerede başlayıp nerede sona erdiği belli olmuyordu böylece.

Gövde sıcaklığını yitirip soğumağa yüz tutunca, koltukaltlarındaki kılların arasından, gömleğin kıvrımlarından bir iki bit ortaya çıkarak ölüyü bıraktı. Çıplak ayaklarına, iki tutamı kopmuş saçlarının kökündeki artık akmıyan pıhtılaşmış kana, kara sinekler konup kalkmağa başlamıştı yalnız. Sol yanı çürük yüzünde, ağız alabildiğine açıktı. Sırtüstü yattığı yerde, sağ omuza doğru büyülü hafiften. Entarisi yukarı doğru sıyrılmıştı. Hırpalanmış, yırtılmış şalvarının şurasın-

dan burasından, donuk bir beyazlıkta, bacakları görünmekteydi. Ara sıra sırtı şöylece yalayıp geçen sıcak yel, bodur bir çalıya takılı, Ebesinin Zonguldak'tan alıp getirdiği kıyıları oyalı ak yemenisini sallandırıyordu.

. Saat yirmi üçe beş kala, yoğun, hemen hemen akıcı bir su kitlesi gibi soğuk, ağır bir sisin içerisinde, Devrek'ten Beycuma'ya dik bükümlülerle inen yolun başından ilk kamyonun gürültüsü duyuldu. Bir ışık huzmesi sırtın ta tepesinde donuk donuk parladı. Yolun kıvrıntılarına uyan kamyon, Bucağa paralel geldi mi, bu ışık, enli bir kama gibi boşlukta uzamakta; dikine geldiği zaman, da ortası daha açık renk iki beyaz yuvarlak gibi görünmekteydi. Sanki bir kalınca buz parçasının ardından, karanlıkta, elektrik feneri sıkılıyordu. Ortalığı bir sistir basmış, iki üç adım yaklaşmadıkça kimse kimseyi görmez olmuştu. Yirmiye yakın direk, kamyonunun peşi peşine. ağır ağır inişleri bucağın tek sokağını sıyırdı uykusundan. (Kamyonlar göründü!) dediler.

İlk gelen araba "Çardaklı Kahve" nin önünde durdu. Jandarma Karakol Onbaşısı, üstü tahtasız, kilimle örtülü tabutu kahveden çıkarmalarını söyledi. İki kişi, onu uçlarından kolayca yakalayıp yol kıyısına koydu. Topal Hüseyin şoförün yanına sokuldu. Çekingendi:

"Ağaç! Bir mevta var. Zonguldağa, hastaneye gitcek.."

"Varsa n'apalım!" diye terslendi şoför. Evine geç kalmış ve canı sıkılıp duruyor.

"Hanı, tabıtı direklerin üstüne kosaydık götürür mün diyeceğdim?"

"Sevaptır koçum.." diye söze karıştı Gülsüm ebe. "Otobos almadı da, zabahtanberi kamyonları gözledik."

Adam, başını çıkartıp (Tabut nerde?) diye sordu, isteksizce baktı. Dinlemek gerekmez, cinayeti hepsi daha Devrektelerken duymuşlar. Dorukhan'dan geçen yolcu anlatmış onlara. Jandarma herifleri ta Ereğli'de enselemiş. İnkâr etmişler başta, suçu birbirlerine yüklemişler, sopayı yiyince bülbül kesilmişler. Sözde, Muhtarın oğlu azdırasıymış kendilerini.

"Şimdi öbür arabalarla Kolbaşı gelir. Ben kendi başıma cenazeyi alamam anacığım. O al derse alırım.." dedi.

Biraz sonra öteki arabalar da geldiler. Yol boyu dizildiler. Lâmbalarını söndürdüler. Kolbaşı, şoförler, ördekler -kaçak bindirilen yolcular- aşağıya atlayınca esneyip gerindiler. Dizleri, burunları donmuştu çoğunun. Havanın pisliğine ana avrat dümdüz gittiler. Kolbaşı:

"Bööle, saat ikide güç varırız şehre.." dedi. "Birer çay içelim de aklımız başımıza gelsin. Kolum kanadım tutmuyor soğuktan!"

"Bir cenaze var Emin efendi.." diye duyurdu onbaşı. "Otopsiye gidecek."

"Çağlarda öldürünüşler hani, o mu?"

"O!"

(Tuzcu Rüstü'nün...) yollu başlıyacakken, gözü Topal Hüseyin'e ilişip sustu Kolbaşı. Kocası topal, kıskançmış üstelik. Şu kısaca boylu, soluk yüzlü, bıyıkları düşük çocuk olacak. Yürürken sağa sola yatıyor. Kadını da övmüşlerdi gayet. Yedi köyün güzeli, tüm köyün ortak malıymış.

"Kilimi kaldırın da görelim!" dedi.

İkinci kamyon lâmbalarını yaktı. Hüseyin karısının yüzünü açtı. Bir koku bir koku. Geriye çekildiler. Kadının suratı korkunç. Mosmor. Ağır kahkahadan katılmış gibi. Kolbaşı daha çok bakamadı. Az öteye seslendi:

"Osman, senin arabana al bunu!"

Gülsüm ebe, Kâmil Dayı, Topal Hüseyin, bir iki yardımcı, tabutu 17 numaralı kamyona, direklerin üstüne çıkardılar. Yardımcılar çekilince kendileri de kıyıya iliştiler. Şoför arabanın çevresini dolandı, lâstiklere baktı.

"Sıkı durun, düşmeyin!" dedi. "Ölüm, kaşın gözün arası bu yol'arda."

Kâmil Dayı: "Yo.. düşmeyiz!" dedi. "Allah senden razı ossun!"

Gülsüm ebe: "Bismillâhirrahmanirrahim.." diye mırıldandı. "Hayırlısı senden." Çatkısını kaşlarına dek indirip bir duaya başladı. Topal Hüseyin azıcık hafifler gibi olmuştu. İçini çekip tabutun ucuna yapıştı. Kâmil Dayı elinden düşürmediği tesbihi hızlı hızlı çekmeğe koyuldu.

Kamyonlar yeniden yola çıktılar. Yirminci kilometrede arabalardan birisinin freni bozuldu. Yarım saat onu beklediler.

Ereğli Kömürleri İşletmesi'nin "Merkez Atelyesi" ne daha gelmeden, beton köprünün dibinde Emine'yi aşağı indirdiler. Uykuya dalmış, ıssız şehrin sokaklarında, Kâmil Dayı; sabahçı kahvelerine uğrayıp, onu Memleket Hastanesine taşıyacak iki hamal aramağa gitti.

ŞARLI, Türkân

BİR GÜN

Önce o korkunç gürültü... Tir tir titreyerek sokuldum dedeme. Nasıl da görmüştük yıldırımı? Birdenbire, denize tıpkı resimlerdeki gibi düşmüştü. Öyle parlak, kırık kırık ucu, tıpkı ok! Deniz bir aydınlandı, bir kısa, kısacık süre. Sapsarı ışıklar ucunda kaldı deniz. Ve bitti.

Dudakları arasında bir şeyler mırıldandı dedem, bana döndü:

— Bu yıldırım işte, dedi, korkma, geçti artık...

Sonra o büyük yağmur. Pencere camlarından akan küçük derecikler. Karşılar görünmez olmuştu...

Şimdi yıldırım düşmez ki... Dışarda kar yağıyor sabahtanberi. Yaşlı kadın gitmeden nasıl söyledi. Çirkin, dişsiz, kara ağzından bir bir döküldü sözler.

— Senin yattığın bu yatakta üç gün önce bir kadın öldü. Tam bir hafta can veremedi.

Benim yatağımda ölmüş... O da bu zili kullanmış, bu düğmeye dokunmuş, bu demirlere tutunarak doğrulmuş.

Ne olmuş ölmüşse?!. Hepimiz öleceğiz... Hiç ölüden korkulur mu?..

Işığı söndürmemeliydim.

Bu ses ne? Pat pat pat. Kiremitlere çinko gibi bir şey vuruyor. Biraz uyuyabilseydim. Böyle kıpırdamamak, hep aynı yana yatmak da ne yorucu. Ama kımıldayamam sancım tutar.

Sonra kadın, bana, baktı baktı.

— Sen iyileşirsin, gençsin, üzülme, dedi.

Kızını çekiştirdi, oğluna kötü dualar etti. Şiş, şiş, mosmor bacakları on misli büyümüştü. Çenesine doğru kıvrılmış burnunun altındaki ağzı... Of ne korkunç kadındı...

Gözlerim yoruldu böyle kapalı tutmaktan. Açamam. Karanlığı, yalnızlığımı görmek istemiyorum. Odama bir damla ışık sızmıyor. Kadife gibi elliyebilirim karanlığı.

Pat pat pat... Ne olur bu ses dursa...

Ne var korkacak? Burası hastane, her yatakta birileri ölmüştür.

— Sen iyileşirsin. İğrenç, derisi patlıyacak gibi gerilmiş

bacaklarını karyoladan sarkıtmış bana bakıyordu. Ya kokusu!..

Bütün gece uyumadı. Portakal yedi, oturağa oturdu, pis bir hasta. Acımıyorum ona. O da bana acımadı. Yoksa ölen o muydu?

Karıştırıyorum ikisini. Yarın olsa bir soracağım. Yok, yok deli derler bana. O bu sabah taburcu oldu.

— Bir hafta can verememişti.

Yarın hiç olmıyacak mı? Korkuyor muyum yoksa?

Elimi bir parça uzatsam aydınlık olacak. Uzatamam, sancım tutar. Dostlarının, arabasına bindiğim şoförlerin, doktorların, hastabakıcıların acıdığı sancı. Bıktım artık. Bana acıyan gözlerden, kımıldıyamamaktan bıktım.

Sancı yüzümde resim gibi. Görüyorlar, bakıyorlar sancıma.

Odamda biri var. Rüzgârdır... Rüzgâr giremez odama. Her yan sımsıkı kapalı. Birisi ağır ağır dolaşıyor odamda. Gece yüzüme yapışıyor, korkuyorum.

— Sen iyileşirsin, sen iyileşirsin...

Yastık sırılsıklam. Başım sular içinde, boğuluyorum. Sulara gömülü başım. Pat pat pat... Bir de bu ses, deli edecek beni. Kolumu uzatsam, aydınlık hemen yanımda. Ya dokunursa, kemikten elleriyle elimi tutarsa!.. Uzatamam elimi, sancı saatlerce sürer. Odada dolaşıyor. Ak başörtüsü, upuzun boyuyla odada dolaşıyor. Gözlerini kapamış. Bakmıyorum, ama görüyorum.

"Yaklaşma bana, yaklaşma bana!" Sesim boğazımda düğümlü.

— Kalk yatağımdan.

O mu söyledi bunu, ben mi düşündüm!

Yok yok odamda kimseler yok. Başımın yarısı yorganın dışındaydı. Saçlarıma dokunursa? Belki tutuyor. Ölülerin dokunması duyulmaz ki...

Dedem:

Korkma kızım, bu yıldırım, demişti.

Deniz ışıl ışık olmuştu. Çok yıllar geçti aradan.

Korkmuyorum, hiç korkmuyorum. Biraz elimi uzatsam, zili çalabilirim, ışık yanar. Ama yatağımın önünde şimdi. Diz çökmüş. Kemik elleri yorganımın üstünde, uçurum ağzından fısıldıyor:

— Sen iyileşirsin, sen iyileşirsin.

Boğazım ateş, terler yapış yapış.

— Anneciğim!..

Ben bağırmadım, benim sesimle bağırdı birisi. Kolumu nasıl uzattım, nasıl aydınlandı ortalık!

Ama sancı yüzümde resim gibi. Ak odamda yapyalnızım. Yanıbaşımda küçük, kırmızı güller bana şaşkın şaşkın

bakıyorlar. Sabahleyin getirmişti. Küçük, kırmızı güllerin beni hep koruyacak biliyorum, hep yanımda olduğunu biliyorum, mutluyum. Gözlerimden yaşlar boşanıyor. Tıpkı yıldırımdan sonraki o büyük yağmur gibi. Yıllarca önce deniz bir aydınlanmıştı...

★

Gece bitmeden sabah olur hastanede. Önce bir kapı açılır aşağılarda birde. Sonra sesler çoğalır, koridorlarda gidip gelmeler başlar. Bu saat sağlam kişilerin sabaha karşı en tatlı uykusudur. Hastalar umutla açarlar gözlerini. Ya da acıların kapatmadığı gözlerin sabahıdır bu. Umudunu yitirmedikçe yaşar hasta. Ak başlıklı hemşireden umut, doktorlardan umut, ilâçlardan umut, kapıdan her gidenden umut..

On yedi yaşındaki kalp hastası güzel Oya:

Siz ameliyat olup iyileşeceksiniz, ben bir çember içinde yaşıyacağım. Koşamam. biraz sesle gülemem, azıcık yerim, o da hiç tuzsuz. İnanın böyle bir çember içinde, bütün ömrümce...

Bütün ömrünce mi?

Böyle bir şey yokmuş küçük Oya. Seni sevdikleri için, acıdıkları için çıkarmıyorlar hastaneden. Öyle genç, öyle güzelsin ki.

— Hayır, diyorum, daha ne iyileştirme yolları vardır. Sen de iyileşirsin.

Fethiye'li Zeynep, Çanakkale'li Feriha, hepiniz iyileşeceksiniz.

— Lösemiden kurtuluş yok mu? Yok yok, Allah isterse.., İstemiyor.

— Öyle konuşmayın.

— İstemiyor işte, baksana. gün günden kötüleşmiyor muyuz?

— Bir gün... Hiç belli olmaz.

— Susun, susun diyorlar ikisi bir ağızdan, bize aldırmayın. Üzmeyin bizim için kendinizi.

Şaşıyorum, ikisi de yiğit bu kızların... Şimdi nerelerdesiniz? Soramam ne oldular diye. Ben o kadar yiğit değilim.

Arada bir kırmızı renkli küçük paketler götürüyor adamlar kollarının altında. Penceremden görüyorum. Karşıda, Karacaahmet yoluna doğru. Küçücük bebekler toprağa nasıl koyarlar sizi! Tıpkı yere düşmüş oyuncak gibisinizdir. Ağzınızda belli belirsiz bir gülüş, aralık kalmış gözlerinizle tıpkı yere düşmüş taşbebekler gibi. Kıyamıyorum size. Sizi, toprağa değil, yıldızlara yollamak istiyorum..

★

Yarın sancım dinecek, aylardır çektiğim acılar yarın bitecek. On beş gün sonra evimde olacağım.

Beni bağışlayın, küçük Oya, Zeynep, Feriha, beni bağışlayın. Siz de iyileşeceksiniz. Hele en büyük bomba bulunsun, siz de iyileşeceksiniz.

★

Gözlerim aralandı, annem kapıda sisler içinde. Sonra her şey yok oldu. Yanıyorum, üstümde yüzlerce kilo. Birileri elimi tutuyor. Bakıyorum, yitiyorlar.

— Gözünüz aydın.

Neden aydın? Yanıyorum ben.

— Bir damla su!

— Yarına.

Yine sesler uzaklaştı. Uzaklarda biri ağlıyor. Ağzımı lak pamukla siliyorlar.

Gözlerimin arasında, doktor:

— İşte, diyor, her şey bitti artık, sapasağlamsınız.

— Sağol doktor, öyle iyisiniz ki... Kalbim öyle dolu ki hepinizle..

★

Evim ne kadar renkli. Bu köşeyi, bu divanda oturmayı. yoldan geçenleri, satıcıları, mahallenin yaramaz çocuklarını ne kadar özlemiştim. Öyle mutluyum ki... Yanımda uyuyan kedimin, ipek tüylerini okşuyorum. Kırmızı güllerimi, vazoya kendi ellerimle koydum.

Beni bağışlayın Fethiye'li Zeynep, Çanakkale'li Feriha, küçük güzel Oya. En büyük bomba bir gün yapılacak...

TECİRLİ, Mustafa

YAKI

Yanar günün bunaltıcı sıcağı çökmüştü ovaya. Bir yandan ateşlemişler de yanıyor gibi ortalık. Topraktan ak bir alaf çıkararak yanıyor gibi pul pul. Ova durgun. Arada bir duyulur duyulmaz, gün doğu yanından hafif bir yel fisiltisi yekiniyor. Yeşil ot, suda ezilmiş ot kokusuna benzer bir koku. Toprak yeşil ot kokusuyla karışık sıcak bir hava yalayıp geçiyor adamın yüzünü.

Üç buçuk dönüm, ya var ya yok. Sarı bir tarla. Sarı tarlanın her yanı biçilmiş ekin firezleri dolu. Biçer çekerin geveleyip attığı buğday sapları dolu. Saplar top top, sıra sıra uzayıp gidiyor ötelere. Sarı tarlanın sağ yanında, altı yüz adım ilerden bir yeşillik başlıyor. Yeşillik gerilere uzayıp yayılıyor. Çeltiktir bu. Gözünü sevdiğim bereketli Çukurova toprağının yeşil denizi. Bereket denizi. Arada bir yeşil fisilti ile gelip geçen koku bu yandan, buradan olsa gerek.

Sarı tarla buğday ekili. İki buçuk dönümlük buğdayın azı kalmış. Gerisi biçilmiş. Deste yapılmış. Bir kısmı da orta yerdeki dört direkli haymanın yanı başına bilezik yapılmış. Avşar Ali'nin sarı tarlası bu. İki buçuk dönümlük sarı tarlası. Tarla komşuları birlik olup tarlalarını biçer dövere verdiler. Ali'ye de dediler: "Biz biçer döver getiriciyik kardaş. Gel sen de gir içimize."

Ali'nin aklına yatmadı bu:

"Ben tarlamın betini bereketini biçer döver sokup da kaçırmam." dedi.

Şimdi ne oldu. Ötekiler silip süpürdü tarlalarını. Ali çalışıyor. Elliklerini geçirmiş ellerine, orak sallıyor. Boyuna biçiyor. Karısı da yardım ediyor. Ha bugün, ha yarın doğuracak. Olsun. Gene de işten kalmıyor. Şelek çekmekten geri durmuyor.

Sarı tarlanın ortasında, ak bir gerdanda kara bir ben misali duruyor haymanın gölgesi. Üstüne kellesi koparılmış ekin sapları atılmış. Saplar seyrek seyrek. Bundan ötürü öğleyin güneş tepedeyken ala bir gölge düşürüyor altına.

Haymanın direğine sırtını dayayıp oturmuş kadın var gücüyle vurdu bacağına. Parmaklarının arasında bir şeyler öfeledi. Eline baktı, kızıl, kıpkızıl kan parmakları.

"Tanrı canını alasıca, dedi, göz göre göre adam alacak.

Körolası. Buldun şurda iki lokma kanım kalmış. Onu da sen em ölek, kurtulak."

Sinekler dönüyordu. Gene birisi bacağında ezilen sivrisineğin kan bulaşığına kondu. Kadın seslenmedi. Durdu, baktı sineğe. Birden can havliyle elini öyle bir indiriş indirdi ki, şırrak etti. Sivrisinek elinin altında ezilmişti. Orayı ovuşturdu. Bu sese yanıbaşında şapkasını yüzüne örtmüş yorgun yorgun uyuyan Ahşar Ali uyandı.

"Ne o, dedi, ne o kız?"

Kadın ovuşturduğu yeri gösterdi.

"Canavar, dedi, can düşmanı. Gündüz gözüynen adam alıyor. Yarsalar haberin olmaz seni."

Avşar Ali:

"N'edek, neyleyek avrat, ölek mi?"

"Var mı neylemesi. Görmüyon mu ettiğini çeltiğin. Buna can dayanır mı? Gâvur askeri gibi sinek yapıyor. Öldürür bu bizi. Arpa ek, dedim şu tarlayı sana. Şimdiyedek ardını önünü alır yaylaya çıkardık. El yaylasına göçtü."

Avşar Ali yerden aldığı bir buğday sapını geviyordu.

"Öyle, dedi, el yaylada."

"Ağ sulu pınar başlarında."

"Yeni yıla ölmezsem."

"Gene mi?"

"Öldürmezse."

Usuldan yekindi. Bacaklarını açıp yavaş yavaş gerindi, esnedi. Beli kütür kütür etti.

"Kalk, dedi, başlıyak. Çoğu gitti, bir gayret edek."

Kadın kalktı. Birden:

"Uyy... Uyyy..." diye yere yığıldı. "Öldüm anamınnı.."

Yere çömelmiş, eliyle karnını kavramıştı.

Avşar yetişti, başına dikildi:

"N'oldu sana bre kız." dedi.

Kadın çömeldiği yerde bir eliyle karnını tutmuş, bir elini yere destek yapmıştı.

"Sancı," dedi. "sabahtan beri içimi kemirip duruyordu. Demedim sana. Dişimi sıktım. Dayanamaz oldum kalan."

"Niye ilkin demedin ocağı yanasıcanın kızı?"

"Geçer sandım."

"Kurtulacak mısın yoğsa?"

"Bilmem."

Yüzü sararmış. Gün yanığı, esmer, yamalı yüzü sararmış. Kehribar sarısına dönmüş tümden. Gözler ak ak dönüyor. Kersizleşmiş.

Dayanılmaz bir acı içinde gene:

"Uyyy..." dedi. "Uyy Allah."

Yere kapaklandı.

Ali:

"N'edek şimdi kız?"

Kadın yattığı yerden:

"Git, Döndü dezzeme git. Halimi anlat. Uyy... Uyyyy..."

Ali:

"Sık dişini."

"Döndü dezzeye git. Böyle böyle de. Bizim avrat de. Sancılandı de, gelsin. Yörü."

Kadın kıvranıyordu yerde. Debeleniyordu, firezlerin, sapların içinde. Elini attığı firezler topraklı topraklı kopup geliyordu. Can havliyle tutam tutam yoluyordu.

Ali:

"Avrat," dedi, "ben seğirtir giderim şimdi Döndü dezzeciğe. Dayan sen. Al bir çabutta ağzına gev. Ben gelenedek gevedur. Acı duymazsın o kadar."

Ali koşuyordu. Biçilmiş ekin tarlalarının içinden koşuyordu. Uçuyor gibi. Gözlerinin önünde sarı bir dünya dönüyordu...

★

Döndü karı:

"Vay körolmuyasın Ali, kurtulmuş taman."

Eğilip baktı. Bebek usuldan bağırıyordu. Ali getirdiği leğeni haymanın direğine dayarken başını çevirdi. Kıpkızın kana bulanmıştı kadının kuşaktan aşağısı.

Döndü karı:

"Git," dedi Ali'ye, "sen öte git. Ben şunun eşini düşüreyinı."

Kadın bir bez gevip duruyordu ağzında. Solup gitmişti. Yüz göz tere batmış. Toprak yapışıp çamurlaşmış yüzünde. Kınalı gür saçları saman çöplerine belenmiş. Yattığı yerden ıhlıyarak doğruldu. Ölüce:

"Ben düşürdüm eşini dezzem."

"Hele kalk, kalk ayağa bir."

Kadın sınadı kendini, cansızdı.

"Kalkamam," dedi, "can yok bende Döndü dezzem."

"Hele kalk sarım."

"Yok dezzem, kan can yok bende Döndü dezzem."

Döndü karı, yan tarafta kadının baş örtüsünün arasında vengildiyen bebeği eline aldı. Kara saplı bir bıçakla göbeğini kesip düğümledi.

"Ali," dedi, "gâvur Ali. oğlun oluk, oğlun."

Bebeği, kıpkızıl et parçasını o yana bu yana sallıyordu.

"Oğluma da maşallah, kuzuma da maşallah, vezir olur inşallah. Gülüme de maşallah..."

Ali sarı dişlerini göstererek gülüyor.

Döndü karı türkü çağırır gibi bir gaydayla söylüyor:

"Gülüme de maşallah, yavruya da maşallah, çüççülü çüççülü maşallah."

Yerde yarı doğrulmuş kadına baktı.

"Benim büyüyesice ergenim," dedi, "sarı gelinceğizimi ne hallere soktun böyle."

Ali leğeni getirdi. Su koydu içine. Döndü karı kesik kesik vengildiyen bebeği dizinin üstüne yatırdı. Cebinden çıkarttığı bir bez çıkını açıp leğene boşalttı. Ali'ye:

"Karıştır şu tuzu." dedi.

Bebeği eviri çeviri çimdiriyordu. Çimdirirken de:

"Hı, benim ergenim, ananı ne hallere soktun, hı, ergen kuzu." diyordu.

Ali:

"Döndü dezze?"

"Hıı."

"N'edek şimdi?"

"Hele sakalı ağarasıcaya, n'edeği var mı? Oyna, yuvarlan, şapkanı göve at. Oğlun oldu."

Gülüyordu Ali. Dişlerini ışıldatarak gülüyor. Ağzı kulaklarına varıyor.

"Sarı gelinimi çalıştırma artık."

"Olur."

"Eve götürürsün yatar iki üç gün."

Bebeği türlü bezlere sardı. Kadını haymanın gölgesine çektiler. Türlü beze sarılı bebeği yanıbaşına koydular.

"Yatsın bu burada," dedi Döndü karı. "Ben geleneck ayrılma başından sarımın. Verme su isterse."

Yatan kadının başucuna geldi. Baktı, güldü, eğildi.

"Ebesi sevsin iccik," dedi. Bebeği aldı. Haymanın altında dönmiye başladı.

"Kuzuma da maşallah, delağnnı olur inşallah..."

Getirip, usuldan yerine koydu. Ali'ye:

"Ayrılma başından avradın ha, ekinini batırırım. Can bu. Taze gelin çalınır sonra." dedi.

Yatan kadına döndü:

"Şimdi, şimdi bir yakı yaparım hatın kızım sana. Aha şimdicik. Yaparım bir yakı, içirirım. Arı sili eder içerini. Berkiştirir. Tazelenir canın. Aha şimdi gider yaparım."

Yürüdü. Seke seke, bir çocuk gibi yürüdü. Kendi kendine bir gayda tutturmuş, duyulur duyulmaz bir türkü söylüyordu.

İvo ANDRİÇ

NOBEL 1961

OLUYAK'TA YANGIN

Bir zamanlar, ermiş yüzlü bir yolcunun, Oluyak köylüleri için' "Tanrı onlara zenginliği verdi ama her çeşit belâyı da birlikte." dediği rivayet edilir. Eskiden böyle olunca, sonrasını varın siz düşünün! O gün bu gün, ermişin sözlerini çürütebilecek en küçük bir kanıt yok ortada.

Oluyak, yücelere tünemiş bir köydür. Bir uçurumun kıyısında kurulmasaydı, yüksek bir yaylada bulunduğu söylenebilirdi: Tıpatıp, yüksek bir ovanın üstündeki bir tepeyi andırır. Çoğunlukla tek katlı, öbür köy evlerinden daha az dağınık evler, bir eksen gibi köyü ikiye bölen Kara Dere'nin boyunca toplaşmışlardır daha çok. Köylüler, evlerini, yerin sarplığı yüzünden üst üste kurmuşlardır; köy, derenin iki kıyısına, uçurumun aşağısiyle doruğuna doğru daraldığı için, uzaktan bakılınca, çok eski bir tufanın bir dev dalgasının bu tepeye fırlatıp batırdığı bir kadırgaya benzer.

Yol, köyün ortasından dik iner aşağı; kocaman kayalarla sarp tepelerden aşıp kayalıklar arasına sıkışmış Drina'ya doğru yılan gibi kıvrılır gider. Köyden inmek iki, çıkmak da üç saat çeker. Kara Dere, paralel iner yola; daha doğrusu, kayalardan öylesine derin çağlıyanlar yaparak dökülür ki, tekrar toprağa ulaşmadan yağmur olur, çiğ olur, kaybolur yer yer. Suyun etkisiyle taşlar, kaya yosunu gibi kara bir kabukla örtülüdür. Suyu içilmez bu derenin; çocuklar, bunu, daha yürümeye başlar başlamaz öğrenirler. Yalnız uzakta bulunuşu, kenarda köşede kalışiyle değil, daha başka özellikleriyle de öbürlerinden ayrılır; önce, çevresindeki topraklar verimlidir. Yükseltiden ötürü, yulaf bir yana, tahıl pek yetişmez, ama daha iyi cinste yetişir. Hele meyvesine diyecek yoktur, meyveler içinde de çeviz. Oluyak, genç, yaşlı ceviz ağaçlariyle çevrilidir. Bazı yıllar köylüler, Višgrad pazarına, öbür köylerin topundan daha çok ceviz getirirler.

Her şey Oluyak'ta iyi biter, insaniar bir yana. Yerlisi kısa boylu, eğri bacaklı, geniş ama biçimsiz sırtlı olur; upuzun elleri, ezik burunları, yassı yüzleri, küçük kara gözleri, anlam-

sız ama ısrarlı bakışları vardır Oluyak köylülerinin. Boyunları uzundur, tabana doğru, gövdeyle ayrılmaz bir bütün halinde birleşmek üzere genişler. Pazarda, başka köylerden gelmiş yüzlerce köylü arasında, Oluyak'lınkiler kolayca seçilir. Köylerinin durumu, onları, sık sık çıkıp inmek zorunda bıraktığı için apayrı yürüyüşleri vardır. Vücutlarının ön kısmı arkaya kaykıktır.

Katı yürekli, kuşkulu, az konuşan, binde bir şarkı söyliyen, durmadan çalışıp para biriktiren kimseler olarak tanınırlar. Eski bir inanca göre, Oluyak'ta kim doğarsa, kusurlu doğar. Bu köyden olup da, boynunda uru, elinde, ayağında bir sakatlığı bulunmıyan, kısaca Tanrı'nın ters yanına rastlamıyan yoktur.

Ama bu kartal yuvasının kısa boylu, sağlam adamları; öbür ülkelerin insanlarından, başvurdukları hileleri, işe dayanıklıkları, o yabanıl, sessiz gücleriyle kesenkes ayrılırlar. Bu köydeki tarla çalışmaları, öbür köylerdekinden hem daha çeşitli, hem daha ustacadır; meyveleri, yalnız doğal nitelikleriyle değil, aynı zamanda hazırlanış şekliyle de üstündür, pazarda pazarlık etmezler, mahkemelere düşmezler. Fiatları indirmedikleri gibi, ne derlerse onu zorla kabul ettirirler. Tutalım ki, mahkemeye düştüler, o zaman, dâvalarını sonuna dek savunur, her ne pahasına olursa olsun kazanırlar. Özellikle, aralarında evlenmeye dikkat ederler. İşte bu yüzden, iki kişi arasındaki akrabalık derecesi belirtilemedi mi, "Oluyak soyundan geliyor" demek âdet olmuştur.

Yaşlılar, Alman'ların, İkinci Dünya Savaşında, Oluyak bir yana, bütün Bosna'yı işgal ettiklerini söylerlerdi. Bu şakada bir gerçek payı da var, çünkü köy, o sırada, hemen hemen yok gibiydi: Avusturya'lıların gelmesinden az önce yanmıştı. Eakın nasıl.

İçlerinden biri, Sarajevo'ya gidip okullarda öğrenimini yapmış, sonra da bir papaz okulunun müdürü olmuştu.* Oluyak'lılar için binde bir rastlanan, olağanüstü bir olaydı bu. Babası gibi okumuş, öğrenimini bitirmiş oğlu, Mostar'a yargıç olarak verildi. Oğlu, uzak köyde kalan yakınlariyle bağları. babasından daha iyi sürdürdü. Mostar yargıcı, sıcak bir yaz günü, çoluk çocuğiyle, doğduğu köyü ziyarete geldi. Karısiyle kendisi, bu vesileyle, Muderizoviç'lerin en zengin delikanlısını; Mostar yöresinin en güzel, varlıklı bir kiziyle evlendirmeyi akıllarına koydular. Köyün ihtiyarları, hattâ delikanlının ailesi, uzak, yabancı bir dünyanın insaniyle bu birleşmeyi uygun bulmadılar; ama kararlı yargıç, tasarısını, sonbahar gelir gelmez uyguladı.

Mostar'lı güzel kız Oluyak'a getirildi. Evlenecek delikanlının küçük erkek kardeşiyle, gelinin yakınlarından biri de

bu yolculuğa katılmışlardı. Yol, kızı çok yormuştu. Öğleden sonra, Drina'nın kayalık, yalçın yatağı boyunca giderlerken, nehrin yeşil, derin, korkunç sularının yıkadığı bir atın beyaz iskeleti tıpkı masallardaki gibi- olağanüstü ülkelere varmadan, göksel kıvançları tatmadan önce görmek zorunda kalınan tüyler ürpertici sahnelerden biri gibi geldi ona. Ama Drina'dan Oluyak'a doğru, güneşin sıcaklığiyle tuğla rengini alnuş dik patikayı tırmanmaya başlarken, bu çetin yolculuğun sonunun, başlangıçtaki gibi korkunç olmıyacağını ummak istiyordu. Aldanıyordu. Daha ertesi gün, Drina'nın safra yeşilliğindeki sularını, kayalık yatağını, bir gün önce geçtiği sarp yolu aramaya başladı. Ev, kocası, çevresindeki insanlar, her şey, herkes korkunçtu; anlatılamıyacak, tanımlanamıyacak kadar korkunçtu.

Mostar'a dönecek olan yakınını uğurlarken, gözlerinde yaş yoktu ama, umutsuzca inliyordu:

"Selâm... Evdekllerin hepsine selâm!"

Delikanlının atiyle birlikte, Oluyak'ı dünyadan ayıran koyu karanlıklara gömülüşünü seyretti uzun uzun.

Çevresine şöyle bir bakması, burada yaşıyamıyacağını anlamasına yetiyordu. Ölüm tepesine dikilmiş değildi elbette, ama nasıl yaşıyacağını da bilemiyordu. Acıdan çökmüş, ezim ezim ezilmişti, başına geleceği ne bilsindi, felâket uzak değildi, iyice hissediyordu bunu.

Mostar yargıcı, böyle genç bir kızı evlendirmeyi aklından geçirdiği zaman, kendi köyüne hangi gözlerle bakmıştı acaba? Yeni gelin, kocasından iki, Oluyak'ın en uzun boylu kadınından da üç baş uzundu. Dal gibiydi, güclüydü, Oluyak'lılar bodurdu, hantaldı. O çevikti, güleç yüzlüydü, Oluyak köylüleri asık suratlıydı, hiç mi hiç konuşmazlardı. O dansı seviyordu, türküleri seviyordu, öbürleriyse yalnız işi, onulmaz bir karamsarlığa gömülmekten hoşnuttular. O, giyime kuşama düşkündü, kendine dikkat ediyordu. Neylersiniz ki, evin öbür gelinleriyle baldızları, kötü gözle bakıyorlardı onun bu alışkanlıklarına, şaşıp kalıyorlardı.

Adım başında karşılaştığı bu anlaşmazlıklar, genç kocasının kalabalık ailesiyle bütün köy halkından gittikçe uzaklaştırıyordu onu. Eve akşamları geliyordu kocası. Gücü yerinde bir adamdı, esmer yüzü erken belirmiş kırışıklıklarla doluydu. Boynu aşağı doğru genişliyor, omuzlarında kayboluyordu. Kuşkulu, üzgün bakışları vardı. Uzaktan, ne zaman kocasının kokusunun yaklaştığını duysa, içi ürperiyordu. Toprak kokuyordu, ağıl kokuyordu, kesilmiş süt kokuyordu. Tek bir söz söylemeden, bir düşman gibi sokuluyordu yanına... Yine bir düşman gibi ayrılıyordu yanından. Aralarında olup biten-

leri bir karanlık gece biliyordu, bir de ağzı kilitli kadıncağızın alnının kara yazısı.

Evin pencereleri dağa bakıyordu. Avlu, Oluyak'taki, çevresindeki her şey gibi iniş aşağıydı. Genç kadın başını kaldırıp da sonbaharın mavi göğüne, yaban güvercinlerinin ağır aksak uçuşuna ne zaman bakacak olsa, Mostar yakınındaki bereketli ovayı anımsıyor, tek bir sözcük söylemeden, gözyaşlarını içine akıta akıta hemen ağlamıya başlıyordu.

Meyveler dallarında olgunlaşmıştı, köylüler var gücleriyle çalışıyorlardı. Yılın bu mevsiminde Oluyak, kaynaşan bir arı kovanına benzerdi. Bütün köy halkı, çocuklardan tutun da ihtiyarlara kadar herkes, hemen hiç konuşmadan, küçüklükte öğrendiği bir düzene göre çalışıyordu. Bu çirkin, bu ufak tefek insan soyu, zamanı unuturcasına, canına kıyarcasına, en kabasından en incesine her türlü işe eyvallah diyordu. Meşalelerin ışığında, gecenin geç saatlerine dek çalışıyorlardı. Dar gömleklerinin önü, küçük şiş karınlarından ötürü daha bir kısalan iki yaşındaki çocuklar, yerdeki ezik elmaları toplayıp tıpış tıpış geliyor, hayvan yavrularının içgüdüsüyle, yitirmekten korkarak, cendereye atıyorlardı. Sanki görünmez meyve bahçelerinden, at sırtından, öküz arabaları, ya da sadece insan sırtında, yük yük meyveler geliyordu. Reçel yapmak için küçük elmaların içinde ezildiği kayın ağacından büyük bir cendere bekliyordu onları. Avlularda, bakır kazanlarda erik reçelleri hazırlanıyordu; meyve kurutma yerlerinden buhar tütüyordu buram buram. Kaldırılan ürünlerden hiçbiri ziyan olmamalıydı. Her ürün titizlikle toplanmıştı, her şeyden ustaca faydalanılmalı, her şey değerine gitmeliydi.

Bütün köyden, bir meyve kokusu, sımsıcak bir meyve özü kokusu dağılıyordu yana yöreye. Özellikle çok ceviz vardı. Köyün gelirinin büyük kısmı bu cevizlerden geliyordu; en büyük titizlik de onlara gösteriliyordu. Kadınların işiydi bu. Onlar kurutuyor, kırıyor, harman yapıyor, keçi tüyünden geniş yorganlar üstüne cevizleri koyup ayırıyorlardı. Ustaca eziyor, Oluyak'ın o ünlü "çengel" lerini dikkatle hazırlıyorlardı: Kabuksuz, ama bütün bütün cevizlerle kuru eriklerin yan yana, daha doğrusu bir erik bir ceviz olmak üzere dizilmesinden meydana gelen uzun halkalardı bunlar.

Bu dayanıklı, sessiz kadınların arasında Mostar'lı genç kadın, hep iki büklüm duruyordu. Öbür kadınların, uçları dörtköşe parmaklı, cevizlerle, meyve özleriyle yarılmış, çatlamış geniş, kısa elleri, onun daha yeni kesilmiş yuvarlak tırnaklı güzel ellerine dokunuyordu yanlışlıkla. Bir şey söylemeden de -Oluyak'ta kadınlar bile az konuşurlar- köylülerin elleri kin kusuyordu, Oluyak kadınlarının canlılığı tükenmiş gözleriyle onun o kocaman kehlibar renkli gözleri karşılaşıyordu arada

bir. Mostar'lı beceriksizdi, dalgındı, işe veremiyordu kendini. Bu yüzden, kıskançlıklarından, kinlerinden başka horgörülerini de çekiyordu üstüne. Bütün gün, bu hışır hışır hışırdıyan serili ceviz denizinde, mutsuz alınyazısını, kaçınılmaz felâketini görüyordu. Geceleyin, Mostar'ın yemyeşil, otlarının kıvançla fışkırdığı ovasını değil de, felâket habercisi, uçsuz bucaksız çölü, kum yerine cevizlerin hışırdadığı, oynaştığı çölü görüyordu düşünde.

★

Sonbahar böyle geçti, ardından da o çekilmez kış. Ve ilkbahar geldi.

Oluyak'lılar, gelini, anası evine birkaç günlüğüne de olsa göndermeyi akıllarından bile geçirmiyorlardı, oysa ki, oralarda âdetti bu; genç kadının ailesi, Bosna'da ticaret için kentten kente dolaşan küçük erkek kardeşi, ablasını görmek, halini hatırını sormak için Oluyak'a yollamaya karar verdi. Mostar'lı, kardeşlerinin içinde en çok bu kardeşini severdi, hık demiş sanki burnundan düşmüştü: Uzun boylu, yakışıklı, gür sarı saçlı, koyu mavi gözlü bir delikanlıydı bu. Eskiden de onu severdi, ama şimdi, hiç beklemediği bir anda, bir kurtarıcı melek gibi çıkıp gelince; orada, Mostar'da yitirdiği, burada, Oluyak'da bulamadığı ne varsa, kardeşi sanki getirip veriyordu ona.

Oluyak yokuşunda, alacakaranlıkta beliren atlının kardeşi olduğunu anlar anlamaz, kıvançtan nerdeyse bayılacaktı, gözleri doldu. Oluyak'ta hiç görülmiyen o kırmızı koşumu farkına varmadan okşuyor, okşuyordu. Akşam yemeğinden sonra bile kardeşinin yanından ayrılmak istemiyordu. Kocası yanıbaşındaydı, bir cellât gibi sabırla bekliyordu...

Gece ilerleyip de, kocasının uyuduğunu sandığı bir anda, kardeşinin yattığı öndeki odaya usulca kaydı gitti. Kardeşi, odasına dönüp tekrar yatmasını çok üstelediyse de, genç kadın yatağın ucuna, yorganın yanına oturdu, yavaş bir sesle uzun uzun döktü içini. Bu çölde, bu katı, kötü yürekli kaba adamların, bu cücelerin, bu dağ ayılarının arasında yaşıyamıyacağını söyledi. Kocasının iş yaparken aklı başında, zeki bir insan göründüğünü, ama aslında delinin biri olduğunu, geceleri sanrılar bastığını, kendini, yakınlarını öldürecekler, bütün mallarını alacaklarmış gibi bir saplantıdan kurtulamadığını anlattı. Adam, bile isteye, öbürlerinden ayrılmıştı, Muderizoviç'lerin ortak büyük evinde değil de, bu ağaçtan kulübede onunla birlikte yatıyordu. Daha ilk gece, yatağın başucuna, dolu bir küçük tüfek asmış, karısiyle arasına kocaman bir saldırma yerleştirmişti. Kıskançtı, ilk bakışta an-

laşılıyordu, bir nedene dayanmıyan, hastalığa varan bir kıskançlık. Aşktan gelmiyen bir kıskançlık. İşkence etmenin, yoketmenin o marazlı gereksinmesi. Kocasının kafasından bu yanlış düşünceleri kovmak için elinden geleni yapmıştı, olmamıştı, silâhları gizlemeyi denemişti, ama bu davranışı adamda daha çok kuşku, daha çok korku uyandırmıştı. Bir daha aynı şeyi yapmaya kalkarsa, diri diri yakmakla tehdit etmişti kocası onu. İşte böyle bütün gün çalıştıktan sonra, geceleri yanıbaşında kocaman bir bıçakla, görünüşte akıllı, aslında bir deliyle yatıyordu. Gece gündüz ağlıyordu. Gözyaşlarını tutamayınca adamı anası, babası, yeni evliler arasında böylesi üzüntülerin görülegelen bir şey olduğunu kılları bile kıpırdamadan, budalaca söylüyorlardı: Çocuğu oluncaya dek ağlıyacaktı böyle, çocuğu da, kendi sırası gelince ağlıyacaktı.

Bu uzun, heyecanlı hikâyeyi dinlerken delikanlı, sık sık ürperdi. Gürültüler, şakırtılar geliyordu kulağına, ama o, kardeşinin saçlarını okşıyarak, tıpatıp kendi ellerine benziyen büyük, ak ellerini yanaklarında sıkarak yatıştırdı.

"Sevgili kardeşim, biricik kardeşim," diye fısıldıyordu, "beni ya götür, ya da öldür. Kurtar beni buradan!"

Delikanlı bu sel gibi taşan sözlere, okşamalara karşı direniyordu. Bir karar verebilmek için kendine gelmek, düşünmek istiyordu.

"Bekle, bırak konuşmayı, canım, düşünelim, hele bir yarın olsun. Onunla konuşurum ben. Bekle! Ağlama, korkma!"

Ama o bırakmıyordu onu. Boğulan bir insan gibi sarılıyordu ona.

"Sevgili kardeşim, biricik kardeşim!"

Bununla birlikte, bir duman, bir yanık kokusunu ilk duyan o oldu. Hemen uzaklaştı, ayaklarının ucuna basa basa yöneldi odaya. Sakına sakına, hiç gürültü çıkarmadan tokmağı çevirdi, ama kapı açılmadı. Sessiz sessiz. bütün gücüyle dayandı. Boşuna. Oda içerden kilitlenmişti. Dizleri titremeye başladı. Kardeşinin yanına güc halle dönüp, kapının kilitli olduğunu titriye titriye fısıldadı kulağına. Bir sıçrayışta ayağa kalktı delikanlı. El ele, bir aralık karanlıkta öylece kaldılar. Her ikisi de burunlarına kan kokusunun geldiğini duyuyordu.

★

Dışarda bir gürültü vardı: Sanki biri pancurun çevresinde dolanıyordu. Delikanlı bu tek pencereye gitti. O da kapalıydı; ağır bir şey dayatılmıştı üstüne. İtmeye çalıştı, olmadı. Pencereden yana şiddetli bir duman kokusu geliyordu. Odadan hızla geçip aşağıdaki bir taraçaya açılan kapıya koştu. Ama bu kapının da arkasına ağır bir cisim dayalıydı, kapı

ancak aralanıyordu, açılmıyordu. Yanık kuru otla gaz kokusunun keskin, boğucu dumanı, dalga dalga içeri akıyordu kapının aralığından. Delikanlı, geçebilecek kadar bir genişlik açmak için, bütün vücudiyle, deli gibi, yüklendi kapıya. Bu sırada, karanlıkta biri; şivri, ağır bir âleti, sessiz, hain bir şimşek gibi vurdu kafasına. Delikanlı, sendeliye sendeliye geri geldi, odanın ortasına yığıldı. Kadın keskin bir çığlık koparıp diz çöktü. Mostar'lı delikanlının boş yere sığmaya uğraştığı aralıktan, arkasında sakladığı kocaman bıçağiyle ufak tefek, dayanıklı Muderizoviç geçti geldi. Gittikçe artan bir hızla odayı dolduran dumanı durdurmak için kapıyı kapadı, anahtarı geniş kemerinin ta dibine soktu, kolları cansız yatan kardeşinin üstünde, korkudan dili tutulmuş karısına doğru ilerledi.

Aradan bir saat geçmemişti ki, uyku uyuyamıyan ihtiyar bir kadın, alevleri görüp tehlike işaretini verdi. Zengin Muderizoviç'in gecelerini Mostar'lı karısiyle geçirdiği ağaç kulübe, birçok yerinden aynı zamanda yanıyordu. Köy halkı, ellerinde kazıklar, su kovaları, koşuşurken, küçük ev baştan başa alevler içine gömüldü. Kapı ile pencereler içerden kilitliydi. Kilitleri zorlamıya, pancurları kırmaya yeltenenler, alevlerin karşısında çekilmek zorunda kaldılar, çünkü evin içiyle çevresine, küçük aralarla konmuş kuru ot demetleri de yanıyordu. Miderizoviç'i, karısiyle karısının kardeşini adlariyle çağırdılar. Cevap veren olmadı. Ev çatırdıyor, gittikçe alevlere gömülüyordu. Korkudan tüyleri diken diken olan köylüler geri çekildiler.

★

Ağır, ılık bir lodos çıktı, her an daha bir hızlı esmeye başladı. Yanan kulübe çatıdan kopmaktaydı; rüzgârın önüne katılan tahta parçaları, kıvılcımlarla birlikte, kanat takmış gibi köye uçuyordu. Herkes kendi evine koştu o zaman. Adamlar çatılara tırmanırken, kadınlarla çocuklar, aşağıdan, el kol işaretleriyle, umutsuz çığlıklarla ateş alan yerleri gösteriyorlardı. Ne var ki, kösküler hızla uçuşuyordu, hem de çoktular. Rüzgâr daha kuvvetle esiyordu, güneşin doğması yakındı çünkü.

O akşam köyün büyük bir bölüğü, Kara Dere'nin sağ kıyısındaki bölüğü yandı. Kurtarma işinde, yangınla savaş sırasında yaralananlar oldu ama ölen olmadı. Kadınları, çocukları, ihtiyarlarla sakatları kurtarıp derenin karşı kıyısına geçirdiler. Değerli eşya da kurtarıldı. Bakır kaplar, halılar, mobilyalar, âletlerle silâhlar karmakarışık çamurlu çamurlu, büyük bir bahçeye yığıldı. Küçük evde kalan üç kişiyi boşuna bek-

ledi köylüler. Kömürleşmiş kirişlerin arasında yananların kalıntıları bulundu. Kara, ufak tefek, yanmış olanı, Muderizoviç'in cesediydi; kızkardeşle erkek kardeşten geriye dağılmış, şekilsiz, kömürleşmiş parçalar kalmıştı yalnız.

Bu felâketten hemen sonra, olayın ayrıntılarına, derinliğine inmek gereğini duymıyan Oluyak'lılar, köyü yeniden inşa için yıkıntıları temizlediler. Savaş patlamayıp da Avusturya birlikleri gelmeseydi, o yaz, hiç olmazsa evlerin bir kısmını yeniden yaparlardı, ama savaş, Oluyak'lılr da dahil, herkesi tedirgin etti, işler altüst oldu. Ertesi ilkbahar gelip de, Bosna biraz huzura kavuşunca, çığnenmiş yuvalarını yeniden yapan karıncalar gibi, onlar da köylerini yeniden inşa ettiler.

Evlerin hepsini, ahırları, ambarları eski yerlerinde kurdular. Yalnız, o açıklanamıyan felâketin çöktüğü Muderizoviç'in kulübesi tekrar yapılmadı. Üstünde evin yükseldiği yayla (Oluyak'ta yaylanın sözü edilebildiği ölçüde) sahipsiz, bırakılmış bir yer gibi, bomboş kaldı. Orada, güneşli günlerde, Oluyak'ın kadınları çamaşır serer, ceviz kuruturlar.

(Çeviren: Orhan GÜRSEL)

KISA BİYOGRAFYALAR

Bu yıllığımızda yazıları bulunan yazar ve sanatçılardan bir kısmının daha biyografyasını sunuyoruz. Gelecek yıllıklarımızda başka arkadaşları tanıtmağa devam edeceğiz.

Nuri Abaç

AKALIN, Lûtfullah Sami

2.11.1924 de İstanbul'da doğdu. Babası Abdülhamit, annesi Fatma Şinas'tır. 1953 de evlenmiştir, iki çocuğu vardır. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi mezunudur. Hâlen Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenliği yapmaktadır. İlk şiiri 1943 de yayınlanmıştır. Yazıları Yedigün, Varlık, İstanbul, Yeditepe, Hisar, Başkent, Damla, Mavi-Yeşil'de çıkmıştır. Başlıca eserleri *Halit Ziya*, *Mehmet Rauf*, *Erzurum Bilmeceleri*'dir. İki bine yakın çeviri şiiri vardır. *"Erzurum Bilmeceleri"* adlı folklorik eseri Amerika'da Prof. Archer Taylor tarafından İngilizceye çevrilmiş şekliyle, yazarın *"Türk Bilmeceleri"* adı altında Kaliforniya Üniversitesi tarafından basılacak kitabında yer alacaktır.

AKSAN, Doğan Naci

1929 da, İzmir'de doğdu. Babası Naci, annesi Sabiha'dır. Ankara Mimar Kemal İlkokulu, Elâzığ Ortaokulu, Ankara Atatürk Lisesini bitirmiştir. Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türkoloji Bölümünü 1952 yılında bitirmiş, aynı fakültede 1958 de doktorasını yapmıştır. 1954 yılındanberi Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türkoloji Bölümünde asistandır. Yazı hayatına 1949 da başlamıştır. Türk Dili, Varlık, Arayış, Dağarcık dergilerinde yazıları çıkmıştır.

ALPSAL, Aysel

26 Ağustos 1934 de doğdu. Babası Nuri, annesi Zübeyde'dir. Derbesiye İlkokulu, Adana Kız Lisesi, İstanbul Hukuk Fakültesini bitirmiştir. Hâlen TCDD 7. İşletme Müdürlüğünde avukattır. 1946 da sanat hayatına başlamıştır. Vatan, Varlık ve Yelpaze'de yazıları çıkmıştır. Başlıca eserleri; *Sıkıntı* ve *Odası*'dır.

AŞAR, M. Sami

2 Mayıs 1932 de Tarsus'ta doğdu. Babası Mehmet, annesi İsmet'tir. 1959 da evlenmiştir, bir çocuğu vardır. Hâlen pamuk tüccarıdır. Sanat hayatına 1952 de başlamıştır. Yazıları Cumhuriyet ve Tercüman gazeteleriyle, otuza yakın sanat dergilerinde çıkmıştır.

AŞÇI, Abdullah

6 Haziran 1921 de Burdur'da doğdu. Babası Ethem, annesi Nimet'tir. Evlidir, iki çocuğu vardır. Haydarpaşa Lisesini bitirmiştir. Hâlen şeker fabrikasında muhasebe memurudur. Sanat hayatına 1935 de başlamıştır. Yazıları Vatan, İstanbul, Yenilik ve Varlık'ta çıkmıştır. *Bekâr Adam* adlı bir hikâye kitabı vardır.

ATMACA, Cevdet

23 Şubat 1927 de Silistre'de doğdu. Babası Abdurrahman, annesi Huriye'dir. İlk, Orta ve Öğretmen okulunun iki yılını Balıkesir'de, son yılını da Adana'da okudu. 1950 de Gazi Eğitim Enstitüsü Resim-İş Bölümünü bitirmiştir. 1953 de evlenmiştir, iki çocuğu vardır. Hâlen Balıkesir Eğitim Enstitüsü ve Öğretmen Okulunda Resim-İş öğretmeni olarak çalışmaktadır. 1945 de şiir yazmıya başlamıştır. Yaratış, İstanbul, Ülkü, Kaynak, Salkım, Türk Dili, Yeditepe ve Varlık'ta şiirleri yayınlanmıştır. 1950 yılında Mevlût Koca ile birlikte, *Umut* veya *Ahval Üzre* adlı bir şiir kitabı yayınlanmıştır.

AY, Behzat

1936 da Mersin'de doğdu. Babası Hakkı, annesi Fatma'dır. 1956 da evlenmiştir, iki çocuğu vardır. Yazı hayatına 1953 de başlamıştır. Varlık, Köy ve Eğitim, Bekçi, Demet, İmece, Elek, Ülke Yeni dergileriyle, Bugün, Yeni Ses, Öncü gazetelerinde yazıları çıkmıştır. Hâlen Emirullah Efendi Okulunda öğretmenlik yapmaktadır. Başlıca eserleri; ***Köyden Geliyorum, Başkanım Ankara Dönüşü***'dür.

BENİCE, Macit

1926 da İzmir'de doğdu. Babası Hâzım, annesi Fatma'dır. 1956 yılında evlenmiş, bir çocuğu vardır. İstanbul Üniversitesi Elektrik Fakültesi mezunudur. Sanat hayatına 1945 de başlamıştır. Yazıları Hisar, Türk Dili, Türk Düşüncesi, Devrim Gençliği dergilerinde çıkmıştır. Radyofonik oyunları vardır. Seçilmiş Şiir Dergisi'ni çıkarmıştır. *Kandelen* adlı bir şiir kitabı çıkmıştır. *Kandelen ve Ötesi* adlı kitabı da bu yıl başında çıkacaktır.

BOZDOĞAN, Erdoğan Sezai

29 Ekim 1935 de Adana'da doğdu. İlk şiiri 1948 de Çocuk dergisinde yayınlanmıştır. Sporcudur. Sikletinde Silâhlı Kuvvetler Boks Şampiyonu olmuştur. Hâlen Ankara'da D.T.C. Fakültesi İngiliz Filolojisi son sınıf öğrencisidir. Varlık, Türk Dili, Hisar, Yücel gibi dergilerde yazıları çıkmıştır.

CANDIR, Şahin

1931 de İzmir'de doğdu. Babası Hasan, annesi Emine'dir. 1956 da evlenmiştir, üç kızı vardır. İzmir Misak-ı Millî İlkokulunu, İzmir Tilkilik Ortaokulunu, İzmir İnönü Lisesini bitirmiştir. Yazı hayatına 1952 de başlamıştır. Hâlen Raybank'ta çalışmaktadır. Şiirleri, Şairler Yaprağı, Galeri, Duruluk, Mülkiye, Ak Işık, Durum, Beşgen, Varlık ve İmbat dergilerinde yayınlanmıştır. *Mutlu Dönence* adında bir şiir kitabı vardır.

CEYLAN, Faik Sabri

1 Ocak 1937 de Giresun'da doğdu. Babası Mustafa, annesi Ayşe'dir. İstanbul Sultanahmet Erkek Sanat Enstitüsü'nü bitirmiştir. Hâlen askerliğini yapmaktadır. Yazı hayatına 1954 de başlamıştır. Yazıları Vatan, Yenilik, Güleri, Varlık, Çağrı, Su, Türk Yurdu, Yelken ve Elek'te çıkmıştır.

ÇAPA, Şükran

1925 de Kadıköy'de doğdu. Erenköy Kız Lisesinin ikinci sınıfından ayrılmıştır. Hâlen Özel Yeni-Kolej'de büro şefidir.

ÇELEN, Meral

2 Ocak 1934 de Diyarbakır'da doğdu. Babası Abdullah Zeki, annesi Süeda Emine'dir. 1956 da Aziz Nesin'le evlenmiştir, iki çocuğu vardır. Taşköprü ilkokulu, Kastamonu orta, Çorum lisesini bitirmiş, felsefe de öğrencidir. Hâlen Karikatür Yayınevinde çalışmaktadır. Sanat hayatına 1955 de başlamıştır. Varlık ve Türk Dili dergilerinde yazıları çıkmaktadır. Başlıca eseri *Gülü Güzel*'dir.

ÇİTÇİ, Abdullah Edip

7 Mart 1932 de Gaziantep'te doğdu. Babası Ali Zeynel, annesi Emine'dir. 1953 de evlenmiştir, bir oğlu vardır. İlk öğrenimini Gaziantep'te Dayı Ahmet Ağa İlkokulunda yapmış, Orta ve Liseyi, Galatasaray ve Gaziantep Ticaret Lisesinde tamamlamıştır. Hâlen manifaturacılık yapmaktadır. 23 Kasım 1957 de 65 yağlıboya tablo ile bir sergi açmıştır. 1948 senesinden sonra yazı hayatına atılmıştır. İlkin çevresindeki gazete ve dergilerde yazmış, 1957 senesinde şiirleri Dost, Yelken, Başkent Ankara'da yayınlanmış 1958 den sonra Varlık'ta görülmeğe başlanmıştır.

DEMİRSEREN, Bedii

1924 de Beyrut'ta doğdu. İlkokulu Mersin'de, Ortaokulu Mardin'de ve Liseyi de Adana'da bitirmiştir. Evlidir, bir çocuğu vardır. Hâlen İş Bankası'nda servis şefidir. İlk hikâyeleri Yeni Mersin, Toros gazetelerinde ve haftalık Ürün dergisinde yayınlanmıştır. Varlık'ta ilk hikâyesi 1958 yılında yayınlanmıştır.

DUYGULU, Behiç

1933 de Ödemiş'te doğdu. Kendini bildi bileli ticarî hayatın içindedir. 1950 denberi Ödemiş'te kitapçıdır. Orta ve Liseyi hariçten imtihanla bitirdi. En büyük derdi, kendini tamamen sanata veremeyişidir.

ERÇİN, Melih

20 Ağustos 1919 da İstanbul'da doğdu. Babası Cavid, annesi Saadet'tir. Berna Erçin ile 1957 de evlenmiştir, çocukları yoktur. Öğrenimini Ankara Gazi, Beyrut Fransız İlkokulu, Saint Benoît Lisesi ve Siyasal Bilgiler Okulunda yapmıştır. Hâlen Dışişleri Bakanlığı Enformasyon Dairesi Reis Muavinidir. 1939 denberi yazıları çıkmaktadır.

ERMAN, Mehmet Nüzhet

1926 da İstanbul'da doğdu. Babası Ahmet Hamdi, annesi Zeliha'dır. 1947 de evlenmiştir, iki çocuğu vardır. Siirt Gazi İlkokulunu, Afyon Lisesini, Siyasal Bilgiler Fakültesini ve Ankara Hukuk Fakültesini bitirmiştir. Yazı hayatına 1942 de başlamıştır. Şiirleri Yedigün, Ülkü, İnkılapçı, Gençlik, Millet, Kaynak, Erciyeş, Taşpınar, Servet-ifünun, Dost ve Varlık dergilerinde çıkmıştır. *Yeşil* (1945), ve *A Benim Canım* (1959), isimli iki şiir kitabı çıkmıştır.

ENATA, Muhtar Fehmi

14 Mart 1913 de İstanbul'da doğdu. Fevziye (şimdiki Işık) Lisesinde ve Robert Kolej'de okudu, İstanbul Hukuk Fakültesinden 1936 da mezun oldu. Yazı hayatına 1933 de Robert Kolej öğrencilerinin çıkardıkları "İzlerimiz" dergisindeki yazılariyle başladı. Sanat ve fikir hayatımıza uzun zaman yararlı hizmetlerde bulunmuş olan Yücel dergisini ve yayınlarını kurmuştur. Halen Milli Türk Seyahat Acentesi Müdürüdür. Yücel dergisi ile çeşitli gazete ve dergilerde yazıları çıkmıştır. Evlidir, bir oğlu vardır.

ERTUĞAY, M. Celâl

1933 de Aşkale'nin bir dağ köyünde doğdu. Köy okulunda ilk tahsilini bitirdi. Bursa'da Işıklar Askerî Lisesinde orta öğrenimini tamamladı. Harb ve Ateş Okulunu bitirdi. Hâlen Orduda Üsteğmendir.

EVREN, Ergun

30 Ağustos 1936 da Akhisar'da doğdu. Talas Amerikan Orta Okulunu, Mersin Lisesini bitirdi. İki sene hukuk tahsilinden sonra İngiliz Filolojisinde tahsiline devam etmektedir. Hâlen Yedeksubaylık görevini ifa etmektedir. Yazı hayatına 1952 de başlamıştır. İlk şiiri 1954 de Varlık'ta çıkmıştır. Türkiye'nin bellibaşlı dergilerinde şiirleri yayınlanmıştır.

İŞLEK, Nevin

28 Kasım 1936 da Tekirdağ'da doğdu. Babası Osman, annesi Emine'dir. İlk öğrenimini 44 ncü İlkokulda yaptı. İstanbul Kız Lisesi orta bölümünü bitirdi. Lise 1 den ayrıldı. Yazı hayatına 1938 de başladı. Şiir ve hikâyeleri Varlık, Yeditepe, Dost dergilerinde çıktı.

KESKİN, Yıldırım

28 Mart 1932 de Erzincan'da doğdu. Babası Sait, annesi Fıtnat'tır. Galatasaray Lisesini, Hukuk Fakültesini bitirmiştir. Yazı hayatına 1944 de başlamıştır. Tan, Dikkat, Edebiyat Dünyası, Yeditepe, Seçilmiş Hikâyeler, Yenilik ve Varlık'ta yazıları yayınlanmıştır. Başlıca eseri; *Bir Gecenin Beyliği*'dir.

KÖKLÜGİLLER, Ahmet

1936 da Adana'nın Bahçe kazasının bir köyünde doğdu. Babası Mehmet, annesi Fatma'dır. İlk öğrenimini köyde, orta öğrenimini Düziçi İlköğretmen Okulunda, yüksek öğrenimini de N. Eğitim Enstitüsünde yapmıştır. Şimdi Tuzla-Piyade Yedeksubay Okulundadır. Evlidir, çocuğu yoktur. Sanat hayatına 1957 de başlamıştır. Yazıları Varlık, Türk Dili, Çağrı, Ak ve Damla'da çıkmıştır. *Ağrılı Üçgen* adlı bir şiir kitabı yayınlanmıştır.

KURU, Mahmut

1928 de Antakya'da doğdu. İlkokul mezunudur. Çeşitli iş kollarında çalışmıştır. Evlidir, çocukları vardır. Hâlen Hatay Defne Hidroelektrik Birliğinde Merkez Büro Kâtibi olarak çalışmaktadır. *İklimden İklime* ve *Taşlı Tarla* adlı iki şiir kitabı yayınlanmıştır.

MİNNETOĞLU, İbrahim

20 Ocak 1920 de Malatya'da doğdu. Babası Muharrem, annesi Hanife'dir. Yedinci İlkokulu ve İstanbul Erkek Lisesini bitirmiştir. 1943 de evlenmiştir, iki çocuğu vardır. 1941 de Yeni Sabah gazetesinde basın hayatına atılmış, bilâhare Her Gün gazetesine ve Dünya gazetesine geçmiştir. Hâlen Yataklı Vagonlar Şirketinde Müfettiş ve Dünya gazetesinde yazardır. Yazı ve şiirleri birçok gazete ve dergilerde yayınlanmıştır. Başlıca eserleri; *İstanbul'un Fethi* destan denemesi, *Kıbrıs Destanı*, *Vagon Penceresinden* ve *Ağaçlar*'dır.

NADİ, Nadir

Cumhuriyet gazetesinin kurucusu rahmetli Yunus Nadi'nin oğlu ve Doğan Nadi'nin ağabeysidir. 23 Haziran 1908 de Fethiye'de doğdu. Galatasaray Lisesini 1929 da bitirdikten sonra, Lozan Üniversitesinde tahsilini tamamladı. Döndükten sonra bir süre Galatasaray Lisesinde sosyoloji öğretmenliği yaptı. Şimdi kendi gazetesi olan Cumhuriyet'te başyazardır. 1936 da Cumhuriyet'te çıkan fıkralarla yazı hayatına başladı. Keman çaldığı ve müzikten iyi anladığı için müzik eleştirmeleri de yapar. Bugün de başyazıları yanı sıra N. imzasiyle müzik eleştirmeleri zaman zaman Cumhuriyet'te görülmektedir. Evlidir, çocukları yoktur. Ötedenberi Cumhuriyet'te çıkan ve ilgi ile izlenen yazılarından bazılarını *"Sokakta Gürültü Var"* ve *"Uyarmalar"* adı altında iki kitapta toplamıştır.

OĞUZCAN, Ümit Yaşar

22 Ağustos 1926 da Tarsus'ta doğdu. Babası Lütfi, annesi Güzide'dir. Eskişehir İnkılâp İlkokulunu, Konya Askerî Ortaokulunu, Eskişehir Ticaret Lisesini bitirmiştir. 1948 de evlenmiştir, iki oğlu vardır. 15 yıl bankacılık yaptıktan sonra, hâlen editörlük yapmaktadır. Sanat hayatına 1941 de başlamıştır. Yazılarının bellibaşlı çıkmış olduğu dergiler Varlık, Hisar, Çağrı, Edebiyat Dünyası, Türke Doğru ve Fikirler'dir. Başlıca eserleri; *İnsanoğlu, Deniz Musikisi, Dillere Destan, Dolmuş, Aşkımızın Son Çarşambası, Bir Daha Ölmek, Kör Ayna, Beni Unutma, İki Kişiye Bir Dünya, Karanlığın Gözleri, Garip Şiirler Antolojisi, Akıllı Maymunlar, Seninle Ölmek İstiyorum, Üstüme Varma İstanbul, Sahibini Arayan Mektuplar, Yeni Dünya Rekoru, Şiirimizde Aşk ve Kadın, Şiirimizde Ölüm, Şiirimizde İstanbul* (Tarık Dursun K. ile) dur.

ÖZBİR, Kâmuran

1927 de Eskişehir'de doğdu. İlk, orta ve yüksek öğrenimini Ankara'da yapmıştır. 1953 denberi Yeni Sabah gazetesinin Ankara Muhabirliğini yapmaktadır.

ÖZTURANLI, Osman Zeki

1926 da Söke'de doğdu. İlkokulu Söke'de, orta ve liseyi İzmir'de bitirdi. 1951 senesinde İstanbul Hukuk Fakültesinden mezun oldu. Yedeksubaylığını Ankara'da Askerî Hâkim olarak yaptıktan sonra 1953 senesindenberi Söke'de avukatlık yapmaktadır.

RAMOK, Mustafa Nahit

1914 de Trabzon'da doğdu. İlk ve orta tahsilini Samsun'da yapmış, bilâhare Ankara Ticaret Lisesine devam ederek 1936 da devlet memuru olmuştur. Edebiyatla ilgisi 1930 yıllarında başlar. 1933 ortalarından itibaren takriben bir sene kadar, bir İstanbul gazetesinin Samsun ve havalisi fahri muhabirliğini yapmış, ardından merhum İlhami Safa'nın Magazin'ine Samsun'dan röportajlar göndermeğe başlamıştır. 1934 - 1951 yılları arasında, takma adlarla çeşitli dergi ve gazetelerde şiir ve hikâyeleri yayınlanmıştır. 1956 da Yenipınar adlı küçük bir dergiye ilk defa Nesrin Mâvi takma adiyle şiirler göndermiş, ardından aynı adla Varlık'ta şiirler yayınlamağa başlamıştır. Arada öz adı ile de şiirler yayınlar. Evlidir, bir kızı bir oğlu vardır. Hâlen İstanbul'da ticaretle uğraşmaktadır.

SALİHOĞLU, Mehmet

25 Aralık 1922 de Çayeli'nde doğdu. Çayeli İlkokulunu, Eyübsultan Ortaokulunu, İstanbul Erkek Lisesini, İ. T. Ü. İnşaat Fakültesini bitirmiştir. Karayolları Genel Müdürlüğünde yüksek mühendistir. 1937 de evlenmiştir. Şiirleri Türk Dili, Varlık, Yeditepe, Salkım, Dost dergilerinde yayınlanmıştır. *Ağacın Derdi* ve *Duman Duman Üstüne* adlı iki şiir kitabı vardır. Ayrıca bazı dergilerde şiir üzerine, öztürkçe üzerine deneme ve eleştirmeleri çıkmıştır. 1955 yılında T. D. Kurumu'nun, öztürkçe üzerine açtığı bir deneme yarışmasında, birincilik kazanarak armağan almıştır. 1957 yılındanberi T. D. Kurumu Denetme Kurulu üyesi bulunmaktadır.

SARAR, İsmail Ali

27 Haziran 1925 de Eskişehir'de doğdu. Babası Mehmet Ali, annesi Şerife'dir. Eskişehir İsmetpaşa Okulunu, İstanbul Haydarpaşa Lisesini, İstanbul Edebiyat Fakültesini bitirmiştir. İlkönceleri İstanbul'da Edebiyat Öğretmenliği, sonra Bankacılık, şimdi Ticaret ve Taahhüt işleri yapmaktadır. Sanat hayatına 1939 da başlamıştır. Yazıları; Varlık, Türk Dili, Yazı, İstanbul, Edebiyat Dünyası, Yücel, Çağrı, Zeytin Dalı, Beşparmak, Uyarı, Kaynak, Çığır, Fikirler dergilerinde yayınlanmıştır. Başlıca eserleri *İlk Adım, Yaşamak, Yaşamak İsteği, Yeni Şiir Antolojisi, İnsanlar Konuşuyor, Yurt Sevgisiyle Söylenmiş Destan, Kendi Kaleminden Cemal Gürsel'in Hayatı, Başarıları*'dır.

SARIKÂHYA, Teoman

1933 yılında İstanbul'da doğdu. Babası Halit Rifat, annesi Zekiye'dir. İlk, orta, liseyi bitirdikten sonra, İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi Yüksek Matematik Bölümünde okumuştur. Sonra İstanbul Güzel Sanatlar Akademisi Yüksek Mimarlık Bölümünü bitirmiştir. Hâlen kendi kurmuş olduğu Proje Bürosunda Serbest Yüksek Mimar olarak çalışmaktadır. İlk iki şiiri 1955 yılında aynı ay içinde Varlık ve Kaynak dergilerinde yayınlanmıştır. Sonra, arka arkaya Varlık, Kaynak, Uyanış, Hisar, Şairler Yaprağı, Seçilmiş Hikâyeler, Yenilik, Yeditepe, Pazar Postası, v.s. dergilerde, *Yeni Şairler Antolojisi, Bahar Şiirleri Antolojisi, Genç Şairler Antolojisi, Şiir Defteri* gibi çeşitli kitaplarda yayınlanmıştır. *Kaçmak Gülleri* adlı bir şiir kitabı vardır. *Islak Tay* adlı ikinci şiir kitabı yakında yayınlanacaktır.

SOLAK, Mehmet Âdem

1938 de Kırklareli'nin Kızılcıkdere köyünde doğdu. Babası Enver, annesi Ayşe'dir. Hâlen Pedagoji son sınıfı öğrencisidir. Yazı hayatına 1953 de başlamıştır. Yazıları Varlık, Yelken, Türk Sanatı, Türk Yurdu, Onüç, Pınar, Öğrenciler Sesi, İstikamet, Özveri, Damla, Köy ve Eğitim, Evrim, İmece'de çıkmıştır. *"İçimde Yeşeren Bahar"* isimli bir şiir kitabı vardır.

SÜMER, Dinçer

19 Mart 1938 de İzmir'de doğdu. Babası Şükrü, annesi Sabriye'dir. İzmir Kahramanlar İlkokulu, Namık Kemal Lisesi, Ankara Devlet Konservatuvarını bitirmiştir. Ankara Devlet Tiyatrosu Dram Bölümü sanatçısıdır. *Güne Bakan* ve *Denize Çıkan Cadde* adlı iki şiir kitabı yayınlanmıştır. Ege Üniversitesinin açılış yılında tertiplediği şiir yarışmasında birincilik armağanını kazanmıştır. Tiyatroya 1945 de, şiir ve hikâyeye 1954 yılında başlamıştır. Şiir ve hikâyelerinden başka, senaryolariyle, radyofonik piyesleri vardır. *Winthrop Palmer* adlı çağdaş Amerikan şairinin bazı şiirleriyle, Agathe Christie'den polisiye uzun iki hikâyesi yayınlanmıştır.

ŞAMİLGİL, Mete

1 Ocak 1934 de Mersin'de doğdu. Elbistan Ortaokulunu, Haydarpaşa Lisesini ve Eczacılık Okulunu bitirmiştir. Hâlen TEGE ilâç fabrikasında çalışmaktadır.

TAMER, Ülkü

20 Şubat 1937 de Gaziantep'de doğdu. Babası Tahsin, annesi Fatma'dır. 1961 de evlenmiştir. Robert Koleji bitirmiş, İstanbul Üniversitesi Gazetecilik Enstitüsüne girmiştir. Yazı hayatına 1948 de başlamıştır. Yazıları Varlık, Türk Dili, Pazar Postası, Yeditepe'de çıkmıştır. *Soğuk Otlarm Altında*, *Gök Onları Yanıltmaz*, *Teşekkürler Allah Baba* adlı eserleri çıkmıştır. İngilizceden yaptığı birçok çevirileri vardır.

TEKELİOĞLU, İbrahim

6 Mart 1930 da Antalya'da doğdu. Babası Mehmet, annesi İsmet Hanımdır. 1960 da evlenmiş, bir kızı vardır. Mersin Kurtuluş İlkokulu ile Alanya Hayati İlkokulunda ilk öğrenimini yapmıştır. Antalya Ortaokulunu ve Haydarpaşa Lisesini bitirip 1952 de Harbokulundan, 1954 de İzmir Ulaştırma Okulundan mezun olmuştur. Hâlen Antalya'da Çalışma Bakanlığı İş Müfettişidir. Yazıları Varlık, Türk Dili, Yeditepe, Yeni Edebiyat Dünyası, Hisar, Meşale, Pazar Postası, Kaynak, Nilüfer, Mavi, Devrim Gençleri dergileriyle, Ay Yıldız, Hakikat, Medeniyet ve mahalli gazetelerde yayınlanmıştır. Başlıca eserleri; *İlki, Çocuk Şiirleri Antolojisi* ve *Bum*'dur. Birkaç çeviri şiiri de vardır.

TUNCER, Oktay

1936 da İstanbul'da doğdu. Babası Mustafa annnesi Nesrin'dir. Hâlen İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyat Bölümü son sınıf öğrencisidir. Yazıları Varlık, Türk Dili, Yenilik, Yücel, Pazar Postası, Yeditepe'de çıkmıştır. Şiirlerini; *Deniz Kapısı* isimli kitapta toplamıştır.

UYSAL, Halil

1939 da Anamur'un Gürlevik köyünde doğdu. Babası İbrahim, annesi Emine'dir. Gürlevik köyü ilkokulunu, Anamur ortaokulunu, Mersin Lisesini bitirdi. Ankara Üniversitesi Askeri Hukuk son sınıf öğrencisidir. Şiirleri Varlık'ta çıkmıştır.

UYSAL, Hayrettin

1928 de İzmit'in Gündoğdu köyünde doğdu. Arifiye Köy Enstitüsünü bitirmiştir. Beş yıl köylerde öğretmenlik yaptıktan sonra, yüksek öğrenimini İstanbul Eğitim Enstitüsü Edebiyat Bölümünde tamamlamıştır. Hâlen Sapanca Ortaokulu Müdür Yardımcısı ve Türkçe Öğretmenidir. Çeşitli dergilerde yazıları çıkmıştır. *Sapanca* adlı bir kitabı vardır.

UZ, Mustafa

1936 da Kadirli'nin Harkaçtığı köyünde doğdu. Babası İsmail, annesi Emine'dir. Düziçi İlköğretmen Okulunu ve Necati Eğitim Enstitüsünü bitirmiştir. Hâlen Kilis Kız İlköğretmen Okulunda Edebiyat Öğretmenliği yapmaktadır. Yazı hayatına **1954** de başlamıştır. Yazıları Püren, Yamaç, Başkent Ankara, Çağrı, Hisar, Türk Sanatı, Türk Dili ve Varlık'ta çıkmıştır. İki arkadaşiyle beraber *"Ağrılı Üçgen"* adlı bir şiir kitabı yayınlamıştır.

ÜNER, Tanju

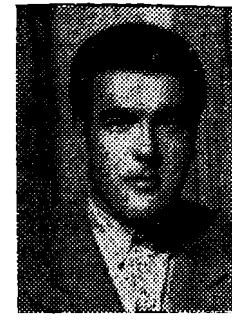
1938 de Üsküdar'da doğdu. Babası Necdet, annesi Nezahat'tir. Üsküdar'da 19 ncu İlkokulu, Gelibolu Ortaokulunu, Haydarpaşa Lisesini bitirdi. Şimdi Stuttgart'da yüksek inşaat mühendisliği öğreniminde bulunup, Akademi'ye de devam etmektedir. Sanat hayatına 1954 de başlamış olup, resimleri ve hikâyeleri Varlık ve Yaprak'ta çıkmıştır. Stuttgart'da birçok kereler "Genç Sanatçılar" sergilerine katılmıştır.

ÜNLÜ, Şemsettin

1928 de Elâzığ'da doğdu. İlk şiirini 1951 de yayınladı. 1953 de Kore'de, 1955 de Amerika'da bulundu. Yüzbaşıdır.

ÜSTEK, İsmet

1931 de İstanbul'da doğdu. Orta ve lise öğrenimini Ankara'da, yüksek öğrenimini İstanbul Üniversitesinde yaptı. Askerlik görevini yaptıktan sonra, Ankara'da 1 yıl gazetelerde çalıştı. 1956 yılında yine Ankara'da Başkent Ankara isimli fikir ve sanat dergisini çıkarmıya başladı. Üç yıllık devamlı çalışma, kendisini çok yorgun düşürdü, bu yüzden dergisini kapatmak mecburiyetinde kaldı. Yazıları Varlık'ta çıktı.

YALNIZ, Mahir

1908 de İstanbul'da doğdu. Babası Tahir, annesi Şerife'dir. 1946 da evlenmiştir, iki çocuğu vardır. Yazı hayatına 1927 de başlamıştır. Yazıları Yeni Asır Ahenk gazetelerinde, Milli Mecmua, Yayla, Taşan, Dikmen, Hayat, Türk Sanatı, Çınar, Hisar, Ülkü, Türk Dili, Çağrı, Sanat Yaprağı, Kaynak ve Varlık dergilerinde yayınlanmıştır. Hâlen Gazi Eğitim Enstitüsü ve Tıp Fakültesi Almanca Öğretmenidir. Başlıca eserleri; *Bu Gece Rüyalarımı*, *Zahariyas Topelius*, *Selma Lagerlöff* (çeviri), *Alman Şiiri Antolojisi* (çeviri) *Şeytan Çekici* (çocuklar için adapte) dir,

YİĞİTLER, H. Zekâi

20 Ağustos 1940 da Mersin'de doğdu. Babası Halil İbrahim, annesi Ayşe'dir. 23 Nisan İlkokulunu, Tarsus Ortaokulunu, Akşehir Öğretmen Okulunu bitirmiştir. Hâlen Çapa Eğitim Enstitüsünde öğrencidir. Yazı hayatına 1955 de başlamıştır. Yazıları; Özgörü, Özlem, Anahtar, Yelken, Bugün Gazetesi, Konya Gazetesi, Alan, Beşgen, Türk Dili ve Varlık'ta çıkmıştır. *Mavi Güvercin* adlı bir şiir kitabı vardır.

ZENGİN, Coşkun

1934 yılında Tekirdağ'da doğdu. İlk şiirleri Şairler Yaprağı'nda yayınlanmıştır.

TÜRK EDEBİYATI KRONOLOJİSİ

EDEBİYATIMIZDA BELLİBAŞLI TARİHLER

Hazırlayan: Behçet NECATİGİL

VIII. yüzyıl

732-735 Kül Tigin ve Bilge Kağan adlarına *Köktürk Yazıtları* dikildi.

XI. yüzyıl

1069/70 Yusuf Has Hacib, *Kutadgu Bilig*'i yazdı.
1073/77 Kaşgarlı Mahmut, *Divanü Lûgati't-Türk*'ü yazdı.

XII. yüzyıl

? Edib Ahmed, *Atebetü'l-Hakayık*'ı yazdı.
1166 *Divan-ı Hikmet* şairi Ahmed Yesevi öldü.

XIII. yüzyıl

1207 Mevlâna Celâleddin Rumi doğdu (30 Eylûl).
1226 Sultan Veled doğdu.
1247 Hacı Bektaş Veli doğdu.
1250 (?) Yunus Emre doğdu.
1272 Âşık Paşa doğdu.
1273 Mevlâna Celâleddin Rumi öldü (17 Aralık).
1291 Sultan Veled, *İbtidâ-nâme*'yi yazdı.

XIV. yüzyıl

1301 Gülşehrî, *Felek-nâme* adlı farsça mesnevisini yazdı.
★ Sultan Veled, *Rübab-nâme*'yi yazdı.
1307/8 Yunus Emre, *Risalet-ün-Nushiyye*'yi yazdı.
1312 Sultan Veled öldü (11 Kasım).
1317 Gülşehrî, *Mantıku't-Tayr* mesnevisini tamamladı.
1320/1(?) Yunus Emre öldü.
1329 Âşık Paşa, *Garib-nâme*'yi yazdı.
1333 Âşık Paşa öldü.
1337 Hacı Bektaş Veli öldü.

1344 Kadı Burhaneddin doğdu.
? *Nehcü'l-Feradis* yazıldı (1358 den önce).
1390 Ahmedî, *İskender-nâme*'yi yazdı.
1398 Kadı Burhaneddin öldü.
1400 Âşıkpaşazade doğdu.

XV. yüzyıl

1403 Ahmedî, *Cemşîd-ü Hurşîd* mesnevisini yazdı.
1404 Nesimî öldü.
1409 Süleyman Çelebi, *Mevlid*'i tamamladı.
1422 Süleyman Çelebi öldü.
1429 Hacı Bayram Veli öldü.
1431 (?) Şeyhî öldü.
1437 Sinan Paşa doğdu.
1441 Ali Şîr Nevâî doğdu (9 Şubat).
1449 Yazıcıoğlu Mehmed, *Muhammediye*'yi yazdı.
1451 Yazıcıoğlu Ahmed Bîcan, *Envar-ül-Âşıkîn*'i yazdı ★ Yazıcıoğlu Mehmed öldü.
1453 Ahmed Bîcan, *Acâib-ül-Mahlûkat*'ı ve *Müntehâ*'yı yazdı.
1459 Cem Sultan doğdu.
1466 Ahmed Bîcan, *Şemsiyye*'yi yazdı.
1469 Eşrefoğlu Rumî öldü.
1471 Zâtî doğdu.
1472 Lâmiî doğdu.
1483 Babur Şah doğdu (14 Şubat).
1484 Ali Şîr Nevâî, *Hamse*'sini yazdı ★ Âşıkpaşazade, *Tarih*'ini yazmaya başladı.
1486 Sinan Paşa doğdu ★ Hatayî öldü.
1491 Lâtifî doğdu ★ Ali Şîr Nevâî, *Mecalis-ün-Nefais*'i yazdı.
1493 Tâcî-zade Cafer Çelebi, *Heves-nâme*'yi yazdı.
1495 (?) Fuzulî doğdu ★ Cem Sultan öldü (25 şubat)
1497 Ahmed Paşa öldü.
1498 Ali Şîr Nevâî, *Muhakemet-ül-Lügateyn*'i yazdı.

XVI. yüzyıl

1501 Ali Şîr Nevâî öldü (3 Ocak).
1506 Mihrî Hatun öldü.
1508 Necatî öldü.
1512 Mesihî öldü.
1515 Tâcî-zade Cefer Çelebi idam edildi (18 Ağustos).

1520 **Âşık** Çelebi doğdu.
1524 **Hatâyî** öldü.
1526 Baki doğdu.
1530 Babur Şah öldü (26 Ocak).
1532 Lâmiî öldü.
1538 Sehî Bey, şairler tezkiresi *Heşt Behişt*'i yazdı.
1540 **Âşık** Çelebi, Bursa *Şehrengiz*'ini yazdı.
1541 Tarihçi Âli doğdu.
1543 Hüdâyî doğdu.
1546 Kınalı-zade Hasan Çelebi doğdu ★ Zâti öldü ★ Lâtifî, *Tezkire*'sini tamamladı.
1548 Sehî Bey öldü.
1552 Şeyhülislâm Yahya doğdu.
1553 Kara Fazlî, *Gül ve Bülbül* mesnevisini yazdı.
1554 Seydi Ali Reis, *Muhit*'i yazdı.
1556 Fuzulî öldü.
1557 (?) Seydi Ali Reis, *Mir'ât-ül-Memâlik*'i yazdı.
1557 Hayalî öldü.
1561 Taşköprüzade öldü ★ Veysî doğdu.
1562 Seydi Ali Reis öldü.
1566 Baki, *Kanuni Mersiyesi*'ni yazdı.
1568 Âşık Çelebi, *Meşâir-üş-Şuarâ* adlı tezkiresini tamamladı.
1570 Haletî doğdu.
1572 Âşık Çelebi öldü.
1574 Peçevi doğdu.
1575 Feridun Bey, *Münşeat*'ını yazdı.
1582 Lâtifî öldü (23 Ekim) ★ Taşlıcalı Yahya Bey öldü.
1583 Feridun Bey öldü (16 Mart) ★ Nev'î-zade Atayi doğdu.
1586 Âlî, *Menakıb-ı Hünerveran* adlı eserini yazdı ★ Kınalı-zade Hasan Çelebi, *Tezkire*'sini tamamladı.
1596 Şeyhülislâm Bahayî doğdu.
1598 Hakanî, *Hilye* adlı mesnevisini yazdı.
1599 Tarihçi Hoca Sadeddin öldü.
1600 Baki öldü (7 Nisan) ★ Tarihçi Âlî öldü.

XVII. yüzyıl

1603 Ebülgazi Bahadır Han doğdu.
1605 Bağdatlı Ruhi öldü.
1606 Hakanî Mehmed Bey öldü.
1607 Kınalı-zade Hasan Çelebi öldü (14 Mart).

1608 **Veysî, *Hâb-nâme*'yi yazdı.**
1609 **Kâtip Çelebi doğdu.**
1611 **Evliya Çelebi doğdu (25 Mart).**
1627 **Fehîm doğdu.**
1628 **Veysî öldü ★ Hüdâyî öldü.**
1631 **Hâletî öldü ★ Koçi Bey, *Risale*'sini IV. Murad'a sundu.**
1634 **Nev'i-zade Atayi, *Şakayık-i Numaniye Zeyli*'ni tamamladı.**
1635 **Nev'i-zade Atayi öldü (10 Ocak) ★ Nef'î öldürüldü (27 Ocak) ★ Nergisî öldü.**
1642 **Nabi doğdu.**
1644 **Şeyhülislâm Yahya öldü (27 Şubat).**
1648 **Fehîm öldü.**
1648 **Kâtip Çelebi, *Cihan-nümâ*'yı yazmıya başladı.**
1650 **Sabit doğdu.**
1651 **Peçevî öldü.**
1654 **Şeyhülislâm Bahayî öldü.**
1655 **Namia doğdu.**
1656 **Kâtip Çelebi, *Tuhfet-iil-Kibâr fi Esfâr-il-Bihâr*-ı ve *Mizan-iil-Hakk*'ı yazdı.**
1657 **Kâtip Çelebi öldü (6 Ekim).**
1658 **Silâhtar Mehmed Ağa doğdu ★ Kayıkçı Kul Mustafa öldü (1658 den sonra).**
1659 **Ebülgazi Bahadır Han, *Secere-i Terakime*'yi yazdı.**
1663(?) **Ebülgazi Bahadır Han, *Secere-i Türk*'ü yazdı ★ Ebülgazi Bahadır Han öldü.**
1666 **Nailî öldü.**
1670 **Nedim-i Kâdim öldü.**
1673 **Nabi, *Sûr-nâme*'yi yazdı.**
1674 **Neşatî öldü.**
1683 **Nabi, *Tuhfet'iil-Haremeyn*'i yazdı.**
1699 **Ragıb Paşa doğdu.**
1700 **Resmî Ahmed Efendi doğdu.**

XVIII. yüzyıl

1701 **Nabi, *Hayriyye*'yi yazdı.**
1705 **Nabi, *Hayrâbâd*'ı yazdı.**
1707 **Âşık Ömer öldü.**
1712 **Nabi öldü (11 Nisan) ★ Nahifî, *Mesnevî*'yi çevirmiye başladı, 1730 da bitirdi ★ Sabit öldü (5 Eylûl),**
1716 **Naimâ öldü.**

1723 **Silâhtar** Mehmed Ağa öldü.
1724 Osman-zade Tâlb öldü (25 Mayıs).
1729 Türkiye'de ilk matbaayı kuran İbrahim Müteferrika, ilk kitap olarak *Vankulu Lûgati*'ni bastı (31 Ocak).
1730 Nedim öldü.
1732 Yirmisekiz Mehmed Çelebi öldü.
1736 Seyyid Vehbi öldü.
1737 Gevherî öldü (1737 den sonra).
1738 Nahifî öldü.
1757 Şeyh Galib doğdu.
1763 Ragıb Paşa öldü (8 Nisan).
1768 Haşmet öldü.
1772 Dertli doğdu.
1780 Fıtnat Hanım öldü.
1782 Şeyh Galib, *Hüsn-ü Aşk*'ı yazdı.
1783 Resmî Ahmed Efendi öldü (31 Ağustos).
1785 İzzet Molla doğdu ★ Dadaloğlu doğdu (?).
1796 Esrar Dede öldü ★ Aziz Efendi, *Muhayyelât*'ı yazdı.
1799 Şeyh Galib öldü (3 Ocak) ★ Mütercim Âsım'ın *Burhan-ı Kaati* çevirisi basıldı.

XIX. yüzyıl

1807 Seyrani doğdu.
1810 Enderunlu Fâzıl öldü.
1814 Sûrurî öldü.
1815 Mütercim Âsım'ın *Kamus*'u basıldı.
1819 Mütercim Âsım Efendi öldü.
1822 Ahmet Cevdet Paşa doğdu.
1825 Ziya Paşa doğdu.
1826 Şinasi doğdu.
1829 İzzet Molla öldü.
1831 Türkçe ile ve resmî gazete, haftalık *Takvim-i Vekayi* çıkmıya başladı 11 Kasım).
1839 Tanzimat Fermanı ilân edildi (3 Kasım).
1840 William Churchill, *Ceride-i Havadis* gazetesini çıkarmıya başladı (1 Ağustos) ★ Namık Kemal doğdu (21 Aralık).
1844 Ahmet Mithat Efendi doğdu ★ Âlî Bey doğdu.
1844/5 Hayrullah Efendi, *İbrahim Paşa ile İbrahim Gülşeni'nin Hikâyesi* adlı, Türkçe ilk opera livresini yazdı.
1845 Dertli öldü.

1846 Eşref doğdu.
1848 Ebüzzlya Tevfik doğdu.
1849 Şinasi'nin Paris'e birinci gidişi (4 yıl kadar Paris'te kaldı).
1850 Muallim Naci doğdu ★ Şemsettin Sami doğdu ★ Cevdet Paşa, Fuat Paşa ile birlikte, Türkçenin ilk grameri, *Kavâid-i Osmaniye*'yi yazdı.
1847 Recai-zade Ekrem doğdu.
1852 Abdülhak Hâmit doğdu (2 Ocak).
1854 Cevdet Paşa, 12 ciltlik *Tarih-i Cevdet*'i yazmıya başladı, eserini 1885 de tamamladı ★ Fatin Efendi'nin *Hâtime-tüş-Şuarâ* adlı son şairler tezkiresi basıldı.
1856 Deliktaş'lı Ruhsati doğdu.
1857 Aktör Ahmet Fehim doğdu.
1858 Şinasi, *Tercüme-i Manzume*'yi çıkardı ★ Abdülmecid, Dolmabahçe Sarayının yanında Saray Tiyatrosu'nu yaptırmıya başladı ★ Beyoğlu'nda Naum Tiyatrosu'nda Ermeni gençleri *Riyakâr* ve *Müseyyip* adında, İtalyanca'dan çeviri Türkçe bir komedi oynadılar (20 ve 25 Mayıs).
1859 Şinasi, ilk tiyatro eserimiz, *Şair Evlenmesi*'ni yazdı ★ Yusuf Kâmil Paşa, Fenelon'un *Télémaque*'ını çevirdi ★ Bayburt'lu Zihni öldü.
1860 Şinasi ve Âgâh Efendi, *Tercüman-ı Ahval* gazetesini çıkarmıya başladılar (21 Ekim); 25 nci sayıya kadar haftada bir, sonra haftada üç kere çıkan bu gazete 792 nci sayısında kapandı (11 Mart 1866) ★ Şinasi'nin *Şair Evlenmesi*, Tercüman-ı Ahval gazetesinde tefrika edildikten sonra kitap halinde çıktı (Aralık) ★ Erzurum'lu Emrah öldü ★ Samipaşazade Sezai doğdu.
1861 Dolmabahçe Sarayı Tiyatrosu'nda Türkçe oyunlar oynanmıya başladı (Haziran).
1862 Şinasi, *Tasvir-i Efkâr* gazetesini çıkarmıya başladı (27 Haziran) ★ Münif Paşa, ilk dergimiz *Mecmua-i Fünun*'u çıkarmıya başladı (Temmuz) ★ Şinasi, şiir kitabı *Müntahabât-ı Eş'arım*'ı çıkardı (Temmuz) ★ Nâbi-zade Nâzım doğdu ★ Nigâr Hanım doğdu.
1863 Beyoğlu'nda Şark Tiyatrosu'nda Ermeni gençleri Türkçe bir temsil verdiler (6 Mart) ★ Şinasi, *Durûb-i Emsâl-i Osmaniye*'yi çıkardı.

1864 Hüseyin Rahmi Gürpınar doğdu ★ Ahmet Rasim doğdu.

1865 Şinasi'nin Paris'e ikinci gidişi (1869 da döndü).

1866 Halit Ziya Uşaklıgil doğdu ★ Seyrani öldü.

1867 Tevfik Fikret doğdu İsmail Safa doğdu ★ Ali Ekrem Bolayır doğdu ★ Namık Kemal ve Ziya Paşa, Avrupa'ya gittiler (17 Mayıs).

1868 Yıktırılıp yeniden yaptırılan Gedikpaşa Tiyatrosu'nda Güllü Agop idaresinde Türkçe temsiller verilmiye başlandı (Ocak) ★ Namık Kemal ve Ziya Paşa, Londra'da haftalık *Hürriyet* gazetesi'ni çıkardılar (Haziran). Bu gazete önce Londra'da, sonra Ziya Paşa tarafından yüzüncü sayıya kadar Cenevre'de çıkarıldı ★ Ziya Paşa, *Zafer-nâme*'yi yazdı ★ Dadaloğlu öldü (?).

1869 Ahmet Vefik Paşa'nın Molière'den *Zor Nikâh*'ı ve *Zoraki Tabip* adlarında iki adaptesi ve *Yorgaki Dandini* çevirisi çıktı (Kasım). Zor Nikâhı, Gedikpaşa Tiyatrosu'nda oynandı ★ Mehmet Emin Yurdakul doğdu ★ Rıza Tevfik Bölükbaşı doğdu ★ Ahmet Mithat Efendi, Mithat Paşa ile Bağdat'a gitti, ilk eserlerini orada yazdı, 1871 baharına kadar Bağdat'ta kaldı.

1870 *Pinti Hamit* komedisi yazarı Teodor Kasab, Namık Kemal ve Âlî Bey'in de yazdıkları mizah gazetesi, *Diyojen*'i çıkardı ★ Süleyman Nazif doğdu ★ Ahmet Hikmet Müftüoğlu doğdu ★ Cenap Şahabettin doğdu.

1871 Şinasi öldü (13 Eylûl) ★ Âlî Bey'in *Ayıyar Hamza* adaptesi, Gedikpaşa Tiyatrosu'nda ilk defa oynandı (20 Kasım).

1872 Âlî Bey'in, *Kokona Yatıyor* (13 Ocak) ve *Geveze Berber* (Kasım) komedileri, Gedikpaşa Tiyatrosu'nda oynandı ★ *İbret* gazetesi, Namık Kemal ve arkadaşları tarafından çıkarılmıya başlandı (13 Haziran 1872 - 5 Nisan 1873, 132 sayı) ★ Ebüzziya Tevfik'in *Eceli Kaza* dramı oynandı (29 Kasım ★ Şemsettin Sami, *Taaşşuk-i Talât ve Fitnat* romanını çıkardı ★ Hüseyin Siret Özsever doğdu.

1873 Namık Kemal, Gelibolu mutasarrıflığından ayrılarak İstanbul'a döndü (5 Ocak) ★ Ahmet Mithat'ın *Eyvah* piyesi (Mart), Namık Kemal'in *Vatan Yahut Silistre*'si (1 Nisan) oynandı ★ Ahmet Mithat ve Ebüzziya

Tevfik, Rodos'a, Namık Kemal de Kıbrıs'a sürüldüler (Nisan) ★ Cevdet Paşa, *Kavâid-i Türkiyye*'yi yazdı ★ Mehmet Âkif Ersoy doğdu.

1873/4 Abdülhak Hâmit ilk piyeslerini çıkardı, *(Macera-yi Aşk, Sabr-ü Sebat, İçli Kız).*

1874 Ziya Paşa, *Harâbât*'ı; Süleyman Paşa, *Mebâni-ül-İnşa*'yı ve *Tarih-i Âlem*'i çıkardı ★ Dikran Çuhacıyan'ın Opera Tiyatrosu, *Ârif'in Hilesi* ile temsillerine başladı (Ekim) ★ Hüseyin Cahit Yalçın doğdu.

1875 Ahmet Mithat ilk romanlarını Rodos'ta kaleme aldı, *(Hasan Mellâh, Hüseyin Fellâh.)* ★ Namık Kemal'in, *Âkif Bey* piyesi basıldı ★ Çuhacıyan, *Leblebici Horhor* operetini sahneye koydu (17 Kasım) ★ Ziya Gökalp, Mehmet Rauf, Faik Âli Ozansoy doğdular.

1876 Ebüzziya Tevfik'in *Nümune-i Edebiyat-ı Osmaniye*'sinin ilk baskısı çıktı ★ Namık Kemal, ilk romanı, *İntibah*'ı çıkardı.

1877 Ahmet Vefik Paşa, *Lehçe-i Osmânî*'yi yazdı.

1878 Ahmet Mithat, *Tercüman-ı Hakikat* gazetesini çıkarmıya başladı ★ Ziya Paşa, Adana Valiliğine tâyin edildi, Adana Tiyatrosu'nu kurdu.

1879 Recai-zade Ekrem, *Talim-i Edebiyat*'ını bastırdı ★ Ahmet Vefik Paşa, Bursa'ya Vali oldu (Ocak); yaptırdığı tiyatroda Eylûl başlarında temsillere başlandı. Tiyatronun çalışmaları, rejisör Fasulyacıyan Efendi'nin yönetiminde, Paşa'nın Bursa'dan ayrılmasına (1882, Kasım) kadar üç yıl sürdü.

1880 Şemsettin Sami'nin *Sefiller* çevirisi çıktı ★ Ziya Paşa, Adana'da Vali iken öldü (17 Mayıs).

1881 Cevdet Paşa, *Belâgat-i Osmaniye*'yi yazdı ★ Ziya Paşa'nın Molière'den, hece vezniyle manzum Tartuffe çevirisi: *Riyanın Encâmı* basıldı (2. baskı 1886).

1883 Recai-zade Ekrem, *Zemzeme*'leri çıkardı (1883-1885) ★ Celâl Cahir Erozan doğdu ★ Memduh Şevket Esendal doğdu.

1884 Namık Kemal'in, *Celâleddin Hârzemşah* piyesi yayınlandı ★ Halit Ziya Uşaklıgil İzmir'de *Nevruz*. sonra da *Hizmet* (1886) gazetelerini çıkardı ★ Gedikpaşa Tiyatrosu, II. Abdülhamid'in emriyle yıktırıldı ★ Şemsettin Sami'nin, *Robinson* çevirisi çıktı ★ Ahmet Haşim doğdu ★ Halide Edib Adıvar doğdu ★ Ömer

Seyfettin doğdu ★ Fazıl Ahmet Aykaç doğdu ★ Yahya Kemal Beyatlı doğdu (2 Aralık).

1885 Abdülhak Hâmit, karısı Fatma Hanım'ın ölümü (21 Nisan üzerine *Makber, Ölü, Hacle* adlı şiir kitaplarını yazdı ★ Mithat Cemal Kuntay doğdu.

1886 Nigâr Hanım'ın ilk şiir kitabı çıktı *(Efsus, I)* ★ Recai-zade Ekrem, *Takdir-i Elhan* adlı tenkid eserini bastırdı ★ Süleyman Nesip doğdu ★ Cemil Süleyman doğdu ★ Emin Bülent doğdu ★ Hamdullah Suphi doğdu ★ Hallkarnas Balıkçısı doğdu.

1887 Hüseyin Rahmi Gürpınar, *Tercüman-ı Hakikat* gazetesinde yazarlığa başladı ★ Muallim Naci, *Demdeme*'yi çıkardı.

1888 Mehmet Murat Bey, haftalık *Mizan* gazetesini çıkardı (Ocak) ★ Hüseyin Rahmi ilk romanı *Şık*'ı çıkardı ★ Namık Kemal öldü (2 Aralık) ★ Refik Halit Karay doğdu ★ Abdülhak Şinasi Hisar doğdu.

1889 Şemsettin Sami'nin, *Kamus-ül-A'lâm*'ı çıktı (1889 1898) ★ Samipaşa-zade Sezai *Sergüzeşt* romanını çıkardı ★ Muallim Naci, *Ömer'in Çocukluğu*'nu çıkardı ★ Halit Ziya'nın ilk iki romanı, *(Nemide, Bir Ölünün Defteri)* çıktı ★ Reşat Nuri Güntekin doğdu ★ Yakup Kadri Karaosmanoğlu doğdu.

1890 Nabi-zade Nâzım'ın *Karabibik*'i çıktı ★ Fuad Köprülü doğdu ★ Orhon Seyfi Orhon doğdu.

1891 Ahmet İhsan Tokgöz, *Servet-i Fünun* dergisini çıkarmıya başladı (27 Mart, Perşembeleri çıkıyordu, haftalık) ★ Mehmet Murat Bey'in, *Turfanda mı, yoksa Turfa mı?* romanı çıktı ★ Ahmet Vefik Paşa öldü (21 Nisan) ★ Halit Fahri Ozansoy doğdu.

1892 Samipaşa-zade Sezai Bey'in hikâye kitabı, *Küçük Şeyler* çıktı ★ Süleyman Paşa öldü ★ Ruşen Eşref Ünaydın doğdu (18 Mart) ★ Enis Behiç Koryürek doğdu.

1893 Muallim Naci öldü (13 Nisan) ★ Nabi-zade Nâzım öldü (6 Ağustos).

1894 Falih Rıfkı Atay doğdu ★ Âşık Veysel doğdu.

1895 *Malûmat* dergisi, Baba Tahir tarafından çıkarılmıya başlandı (23 Mayıs) ★ Cevdet Paşa öldü (25 Mayıs)

★ Mahmut Yesarî doğdu (5 Mayıs) ★ F. Celâlettin doğdu.

1896 *Servet-i Fünun* dergisi, Tevfik Fikret'in yönetiminde Edebiyat-ı Cedideciler'in dergisi oldu (7 Şubat) ★ Nabi-zade Nâzım'ın, *Zehra* romanı çıktı ★ Âlî Bey, *Letâfet* operetini yazdı ★ Âlî Bey, *Lehçe-tül-Hakayık*'ı yazdı ★ Recai-zade Ekrem, *Araba Sevdası* romanını çıkardı ★ Yusuf Ziya Ortaç doğdu ★ Salih Zeki Aktay doğdu ★ Eflâtun Cem Güney doğdu.

1897 Mehmet Emin Yurdakul, *Cenge Giderken* şiirini yazdı ★ Halit Ziya'nın *Mai ve Siyah* romanı çıktı ★ Ali Mümtaz Arolat doğdu.

1898 İlk Türk aktörü Ahmet Necip Efendi öldü ★ Nurullah Ataç doğdu ★ Faruk Nafiz Çamlıbel doğdu.

1899 Hüseyin Cahit Yalçın, *Hayat-ı Muhayyel*'i çıkardı ★ Mehmet Emin Yurdakul, *Türkçe Şiirler*'i çıkardı ★ Âlî Bey öldü ★ Deliktaşlı Ruhsati öldü ★ Peyami Safa doğdu.

XX. yüzyıl :

1900 Tevfik Fikret, *Rübab-ı Şikeste*'yi çıkardı ★ Halit Ziya'nın, *Aşk-ı Memnu* romanı çıktı ★ Faik Âlî ilk şiir kitabını çıkardı, *(Fani Tesellîler)* ★ Saffet Nezihî'nin, *Zavallı Necdet* romanı çıktı ★ Sadri Ertem doğdu.

1901 Tevfik Fikret, *Sis* şiirini yazdı ★ Mehmet Rauf'un, *Eylül* romanı çıktı ★ Ahmet Hikmet Müftüoğlu'nun, *Hâristan ve Gülistan*'ı çıktı ★ Ahmet Şuayip, *Hayat Ve Kitaplar*'ı çıkardı ★ İsmail Safa öldü (24 Mart) ★ Kemalettin Kamu doğdu ★ Ahmet Kutsi Tecer doğdu ★ Ahmet Hamdi Tanpınar doğdu.

1902 Necmettin Halil Onan doğdu.

1903 Suut Kemal Yetkin doğdu ★ Ercüment Behzet Lâv doğdu.

1904 Şair Eşref, *Deccal*'ın ilk cildini çıkardı ★ Şemsettin Sami öldü (1 Temmuz ★ Mehcure (1895) ve Hikmet 1898) yazarı romancı Vecihî öldü.

1905 Güzide Sabri, *Ölmüş Bir Kadının Evrak-ı Metrukesi* romanını çıkardı ★ Selânik'te, *Çocuk Bahçesi* dergisi çıktı (Haftalık, 43 sayı) ★ Necip Fazıl Kısakürek doğdu ★ Cevat Fehmi Başkut doğdu ★ Selâhattin Batu doğdu.

1906 Süleyman Nazif, ilk şiir kitabını çıkardı, *(Gizli Fi-*

şanlar) ★ Sait Faik Abasıyanık doğdu ★ Behçet Kemal Çağlar doğdu.

1907 Âsaf Halet Çelebi doğdu ★ Cevdet Kudret doğdu.

1908 Hüseyin Kâzım, Hüseyin Cahit, Tevfik Fikret; *Tanin* gazetesini çıkarmıya başladılar (1 Ağustos) ★ Sabahattin Eyüboğlu doğdu ★ Yaşar Nabi Nayır doğdu.

1909 Fecr-i Âti'ciler, *Servet-i Fünun* dergisinde birleştiler (11 Şubat) ★ Cenap Şahabettin *Hac Yolunda*'yı çıkardı ★ Celâl Sahir'in ilk şiir kitabı, *Beyaz Gölgeler* çıktı ★ Ali Ekrem ilk şiir kitabı, *Ruh-i Kemal*'i çıkardı ★ Ahmet Muhip Dranas doğdu.

1910 Ebubekir Hâzım Tepeyran'ın, *Küçük Paşa* romanı çıktı ★ Ahmet Rasim'in, *Şehir Mektupları* çıktı (4 cilt, 1910 - 1911) ★ Hüseyin Siret, şiir kitabını çıkardı, *(Leyal-i Girizan)* ★ Tahsin Nahid'in şiir kitabı çıktı, *(Ruh-i Bikayd)* ★ Cemil Süleyman'ın ilk kitabı, hikâyeler, *Timsal-i Aşk* çıktı ★ Ahmet Şuayip öldü ★ Cahit Sıtkı Tarancı doğdu ★ Ziya Osman Saba doğdu ★ Kemal Tahir doğdu.

1911 Selânik'te *Genç Kalemler* dergisi çıkmıya başladı (11 Nisan) ★ Tevfik Fikret, *Halûk'un Defteri*'ni çıkardı ★ Mehmet Âkif, *Safahat*'ın ilk kitabını çıkardı ★ Halide Edib'in ilk eseri, *Harap Mabetler* çıktı ★ Mehmet Behçet Yazar, ilk şiir kitabını çıkardı, *(Erganun)* ★ İbrahim Alâettin Gövsa'nın, *Çocuk Şiirleri* çıktı.

1912 Halit Fahri Ozansoy, ilk şiir kitabını çıkardı, *(Rüya)* ★ Şair Eşref öldü (22 Mayıs) ★ Ahmet Mithat Efendi öldü (28 Aralık).

1913 Aka Gündüz'ün ilk şiir kitabı, *Bozgun* ile ilk hikâye kitabı, *Türk Kalbi* çıktı ★ Yakup Kadri ilk kitabını çıkardı, *(Bir Serencam)* ★ Ebüzziya Tevfik öldü (27 Ocak) ★ Bedri Rahmi Eyüboğlu doğdu.

1914 Orhan Veli Kanık doğdu ★ Oktay Rifat doğdu ★ Fazıl Hüsnü Dağlarca doğdu ★ Orhan Kemal doğdu.

1915 Ziya Gökalp ilk şiir kitabı *Kızıl Elma'yı* çıkardı ★ Tevfik Fikret öldü (19 Ağustos) ★ Melih Cevdet Anday doğdu ★ Aziz Nesin doğdu.

1916 Darülbedayi (İstanbul Şehir Tiyatrosu), Hüseyin Suat Yalçın'ın adapte ettiği *Çürük Temel* oyuniyle açıl-

dı. (20 Ocak) ★ Yusuf Ziya Ortaç, ilk şiir kitabını çıkardı, *(Akından Akına)* ★ Samim Kocagöz, Haldun Taner, Orhan Hançerlioğlu, İlhan Berk, Behçet Necatigil doğdular.

1917 Halit Fahri'nin *Baykuş* piyesi oynandı (2 Mart) ★ Ziya Gökalp, haftalık *Yeni Mecmua'yı* çıkardı (12 Temmuz 1917 20 Aralık 1923, 90 sayı) ★ Süleyman Nesip öldü (28 Eylûl) ★ Tarihçi Mehmet Murat Bey öldü ★ Cahit Külebi, Kerime Nadir doğdular.

1918 Yahya Kemal'in ilk şiirleri *Yeni Mecmua*'da yayınlandı (Mart Haziran, 8 şiir) ★ Ali Canib'in şiir kitabı, *Geçtiğim Yol* çıktı ★ Falih Rıfkı ilk kitabını çıkardı; *Ateş ve Güneş* ★ Ruşen Eşref'in, *Diyorlar Ki* adlı kitabı çıktı ★ Hâmit, *Finten*'i çıkardı ★ Faruk Nafiz ilk şiir kitabını yayınladı: *Şarkın Sultanları* ★ *Hâdisat* gazetesinde Süleyman Nazif'in, *Kara Bir Gün* makalesi çıktı (24 Kasım) ★ Yusuf Ziya Ortaç, *Şair* dergisini çıkardı (12 Aralık 1918 - 20 Mart 1919, 15 sayı) ★ Nigâr Hanım öldü (1 Nisan).

1919 Halit Fahri Ozansoy, *Nedim* dergisini çıkardı (16 Ocak - 29 Mayıs 1919, 17 sayı) ★ Yusuf Ziya, *Binnaz* piyesini yazdı (İlk oynanışı: 7 Nisan) ★ Orhan Seyfi ilk şiir kitabını çıkardı: *Fırtına ve Kar* ★ Şükûfe Nihal ilk şiir kitabını çıkardı: *Yıldızlar ve Gölgeler* ★ Refik Halit, *Memleket Hikâyeleri*'ni çıkardı ★ Tahsin Nahit öldü (12 Mayıs) ★ Salâh Birsel ve Ceyhun Atuf Kansu doğdular.

1920 Ömer Seyfettin öldü (6 Mart) ★ Sabahattin Kudret Aksal doğdu.

1921 *Dergâh* dergisi çıktı (15 Nisan 1921 - 5 Ocak 1923, 42 sayı) ★ *Yarın* dergisi çıktı (13 Ekim 1921 - 1 Ekim 1922, 44 sayı) ★ Mehmet Âkif, *İstiklâl Marşı*'nı yazdı ★ Ahmet Haşim, ilk şiir kitabı, *Göl Saatleri*'ni çıkardı ★ Şahabettin Süleyman öldü ★ Necati Cumalı doğdu.

1922 Halide Edib'in, *Ateşten Gömlek* romanı çıktı ★ Yakup Kadri, *Kiralık Konak* ve *Nur Baba* romanlarını çıkardı ★ Reşat Nuri'nin *Çalıkuşu*, Vakit gazetesinde tefrika edildi, kitap halinde çıktı ★ Ziya Gökalp, Malta dönüşü, Diyarbakır'da haftalık *Küçük Mecmua*'-

yı çıkardı (5 Haziran 1922 - 5 Mart 1923, 33 sayı) ★ Yaşar Kemal Göğceli doğdu.

1923 Ziya Gökalp, *Türkçülüğün Esasları*'nı çıkardı ★ F. Celâlettin ilk hikâye kitabını çıkardı: *Talâk-ı Selâse* ★ *Millî Mecmua* çıktı (1 Kasım 1923 - 15 Haziren 1928, 112 sayı) ★ Oktay Akbal doğdu.

1924 *Türkiyat Mecmuası* çıkmıya başladı ★ Selâhattin Enis, *Zaniyeler* romanını çıkardı ★ Ziya Gökalp öldü (24 Ekim).

1925 Necip Fazıl Kısakürek, ilk şiir kitabını çıkardı: *Örümcek Ağı* ★ Mahmut Yesari'nin ilk romanı çıktı: *Çoban Yıldızı* ★ Attilâ İlhan, Arif Damar doğdular.

1926 Ahmet Haşim'in ikinci şiir kitabı, *Piyale* çıktı ★ Faruk Nafiz Çamlıbel, *Çoban Çeşmesi*'ni çıkardı ★ Ali Mümtaz Arolat'ın şiir kitabı çıktı: *Bir Gemi Yelken Açtı* ★ Ömer Bedrettin Uşaklı, ilk şiir kitabını çıkardı: *Deniz Sarhoşları* ★ Esat Mahmut Karakurt'un ilk romanı çıktı: *Vahşi Bir Kız Sevdim* ★ Ankara'da haftalık *Hayat* dergisi çıkmıya başladı (2 Aralık; 1929 sonlarına kadar çıktı) ★ Talip Apaydın doğdu.

1927 Enis Behiç Koryürek'in şiir kitabı, *Miras* çıktı ★ Necmettin Halil Onan, ilk şiir kitabını çıkardı: *Çakıl Taşları* ★ Süleyman Nazif öldü (4 Ocak) ★ Ahmet Hikmet Müftüoğlu öldü (19 Mayıs) ★ Orhan Seyfi Orhon, *Güneş* dergisini çıkardı (1 Ocak - 1 Ekim 1927, 17 sayı).

1928 Yedi Meşalc'ciler, önce *Yedi Meşale* adında bir seçme şiirler kitabı çıkardılar, sonra Yusuf Ziya Ortaç'ın yayınladığı, *Meşale* dergisinde birleştiler; *Meşale* dergisi ancak 8 sayı çıkabildi (1 Temmuz 15 Ekim) ★ Hamdullah Suphi Tanrıöver, hitabelerini, *Dağ Yolu*'nda topladı (2. cilt, 1931) ★ Edip Cansever, Muzaffer Buyrukçu doğdular.

1929 Cevdet Kudret şiir kitabını çıkardı: *Birinci Perde* ★ Yaşar Nabi Nayır, ilk şiir kitabını çıkardı: *Kahramanlar* ★ Kenan Hulusi Koray ilk kitabını çıkardı: *Bir Yudum Su* ★ Aka Gündüz'ün, *İki Sınıf Arasında* romanı çıktı ★ Saffetî Ziya öldü (25 Temmuz) ★ Fakir Baykurt doğdu.

1930 **Peyami Safa,** *Dokuzuncu Hariciye Koğuşu* romanını

çıkardı ★ Reşat Enis ilk kitabını, hikâyeler, çıkardı: *Kılıcımı Sürüyorum* ★ Halide Nusret Zorlutuna'nın ilk şiir kitabı çıktı: *Geceden Taşan Dertler* ★ Salih Zeki Aktay'ın ilk şiir kitabı çıktı: *Persefon* ★ Aktör Ahmet Fehim Efendi öldü (2 Ağustos).

1931 Falih Rıfkı Atay, *Deniz Aşırı*'yı çıkardı ★ Sadri Ertem'in ilk romanı çıktı: *Çıkrıklar Durunca* ★ Ercüment Behzat Lâv ilk kitabını çıkardı: *S.O.S.* ★ Mehmet Rauf öldü (23 Aralık) ★ Tarık Dursun K., Cemal Süreya doğdular.

1932 Ankara'da aylık *Ülkü* dergisi çıkmıya başladı (Şubat) ★ Ahmet Kutsi Tecer, şiir kitabını çıkardı: *Şiirler* ★ Behçet Kemal Çağlar, ilk şiir kitabını çıkardı: *Erciyas'tan Kopan Çığ* ★ Ahmet Rasim öldü (21 Eylül).

1933 Hıfzı Oğuz, Ankara'da aylık *Çığır* dergisini çıkardı (Ocak 1933 Aralık 1939, 85 sayı) ★ Hüseyin Cahit Yalçın, *Fikir Hareketleri* dergisini çıkardı (1933 1940) ★ *Yeni Türk* dergisi çıkmıya başladı ★ *Varlık* dergisi çıkmıya başladı (15 Temmuz) ★ Sabri Esat Siyavuşgil şiir kitabını çıkardı: *Odalar ve Sofalar* ★ Cahit Sıtkı Tarancı, ilk şiir kitabını çıkardı: *Ömrümde Sükût* ★ Bekir Sıtkı Kunt, ilk hikâye kitabını çıkardı: *Memleket Hikâyeleri* ★ Vedat Nedim Tör, *Kadro* dergisini çıkardı ★ Ahmet Haşim öldü (4 Haziran) ★ Mahmut Makal doğdu.

1934 Memduh Şevket Esendal'ın, *Ayaşlı ve Kiracıları* romanı çıktı ☆ Mümtaz Zeki Taşkın, ilk şiir kitabını çıkardı: *Allo Allo* ★ Rıza Tevfik Bölükbaşı, şiirlerini *Serab-ı Ömrüm*'de topladı ☆ Cenap Şahabettin öldü (13 Şubat) ★ *Yücel* dergisi çıkmaya başladı. (Şubat - Ağustos 1956 da 163 sayıda kapandı.)

1935 Sabahattin Ali, ilk hikâye kitabını çıkardı: *Değirmen* ★ Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın ilk kitabı çıktı: *Havaya Çizilen Dilnya* ★ Orhan Seyfi, *Aydabir* dergisini çıkarmıya başladı (9 Ağustos) ★ İbnürrefik Ahmet Nuri Sekizinci öldü (8 Mart) ★ Celâl Sahir öldü (16 Kasım).

1936 Sait Faik, ilk kitabı, *Semaver*'i çıkardı ★ Halide Edib'in, *Sinekli Bakkal* romanı çıktı ★ Peyami Safa, haftalık, *Kültür Haftası* dergisini çıkardı (15 Ocak -

3 Haziran, 21 sayı) ★ Necip Fazıl Kısakürek, haftalık *Ağaç* dergisini çıkardı (14 Mart - 29 Ağustos, 17 sayı) ★ Aylık *Gündüz* dergisi çıktı (Nisan 1936 - Haziran 1937, 15 sayı) ★ Samipaşa-zade Sezai öldü (26 Nisan) ★ Mehmet Âkif Ersoy öldü (27 Aralık).

1937 Abdülhak Hâmit Tarhan öldü (12 Nisan) ★ Ali Ekrem Bolayır öldü (27 Ağustos).

1938 Hilmi Ziya Ülken, aylık *İnsan* dergisini çıkardı (15 Nisan 1938 Ağustos 1943, 25 sayı) ★ Onbeş günde bir *Gençlik* gazetesi çıkmıya başladı (19 Mayıs, 56 sayı lle *İnkılâpçı Gençlik* adını alarak 1 Mayıs 1943 e kadar çıktı) ★ İlhan Tarus, ilk hikâye kitabını çıkardı: *Doktor Honro'nun Mektubu* ★ Samim Kocagöz, ilk romanını çıkardı: *İkinci Dünya* ★ Kerime Nadir'in ilk romanı çıktı: *Hıçkırık*.

1939 Ankara'da haftalık *Olus* dergisi çıktı (1 Ocak - 3 Eylûl, 36 sayı) ★ Halikarnas Balıkçısı, ilk hikâye kitabını çıkardı: *Ege Kıyılarından* ★ Kemal Bilbaşar, ilk kitabı, *Anadolu'dan Hikâyeler*'i çıkardı. ★ Osman Cemal Kaygılı, *Çingeneler* romanını çıkardı ★ *Zavallı Necdet* yazarı Saffet Nezihi öldü.

1940 Celâhettin Ezine, *Hamle* dergisini çıkardı Ağustos Aralık, 5 sayı) ★ Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın, *Çocuk ve Allah*'ı çıktı ★ Fethi Giray'ın ilk şiir kitabı çıktı: *Sulha Selâm* ★ Orhon Arıburnu şiir kitabını çıkardı: *Kovan* ★ Cemil Süleyman öldü.

1941 Ankara'da aylık *Yurt ve Dünya* dergisi çıktı (1 Ocak 1941 15 Mart 1944, 42 sayı) ★ Millî Eğitim Bakanlığı dünya klâsiklerini çevirtip yayınlatmıya, *Tercüme* dergisini çıkarmıya başladı ★ Abdülhak Şinasi Hisar'ın ilk romanı çıktı: *Fahim Bey ve Biz* ★ Orhan Veli; Melih Cevdet ve Oktay Rifat'la birlikte, *Garip* kitabını çıkardı ★ Bedri Rahmi, ilk şiir kitabını çıkardı: *Yanardana Mektuplar* ★ Orhan Seyfi Orhon, haftalık *Çınaraltı* dergisini çıkarmıya başladı (9 Ağustos) ★ Ceyhun Atuf Kansu, ilk kitabını çıkardı: *Bir Çocuk Bahçesinde* ★ Ankara'da onbeş günde bir *Dikmen* dergisi çıkmıya başladı.

1942 Cevat Fehmi Başkut'un ilk piyesi, *Büyük Şehir* oynandı ★ C.H.P. Roman Mükâfatı'nda Halide Edib'in

Sinekli Bakkal'ı birincilik, Yakup Kadri'nin *Yaban*'ı ikincilik, Abdülhak Şinasi'nin *Fahim Bey ve Biz* romanı üçüncülük kazandı ★ Değirmen dergisi çıktı (Ekim 1942 - Nisan 1944, 12 sayı) ★ Remzi Oğuz Arık, Ankara'da aylık *Millet* dergisini çıkardı (Mayıs 1942 Nisan 1944, 24 sayı) ★ Hüseyin Suat Yalçın öldü (21 Mart) ★ Selâhattin Enis öldü (11 Haziran) ★ Emin Bülent öldü (29 Kasım) ★ Rüştü Onur öldü (2 Aralık).

1943 Ankara'da aylık *Adımlar* dergisi çıktı (Mayıs 1943 Mart 1944, 11 sayı) ★ Besim Akımsar, İzmir'de *Kovan* dergisini çıkardı (Ağustos 1943 - Ekim 1947, 36 sayı) ★ Ahmet Hamdi Tanpınar, ilk hikâye kitabını çıkardı: *Abdullah Efendinin Rüyaları* ★ Cevdet Kudret'in romanı çıktı: *Sınıf Arkadaşları* ★ Ziya Osman Saba, ilk şiir kitabını çıkardı: *Sebil ve Güvercinler* ★ Necati Cumalı, *(Kızılçullu Yolu)*, Rıfat Ilgaz. *(Yarenlik)*, Ömer Faruk Toprak, *İnsanlar)* ilk şiir kitaplarını çıkardılar ★ Kenan Hulusi Koray öldü (23 Mayıs) ★ Sadri Ertem öldü (12 Kasım) ★ İstanbul Halkevleri dergisi, onbeş günde bir, *İstanbul* çıktı (1 Aralık 1943 31 Aralık 1946, 75 sayı).

1944 Suut Kemal Yetkin, ilk deneme kitabını çıkardı: *Edebiyat Konuşmaları* ★ Sabahattin Kudret Aksal'ın ilk şiir kitabı, *Şarkılı Kahve* çıktı ★ Faik Baysal, *Serduvan* romanın yayınladı ★ Âşık Veysel'in *Deyişler*'i çıktı ★ *Yaratış* dergisi çıktı (23 Aralık 1944 - 1 Mart 1946, 9 sayı) ★ Mehmet Emin Yurdakul öldü (14 Ocak ★ Hüseyin Rahmi Gürpınar öldü (8 Mart).

1945 Samet Ağaoğlu'nun *Strassburg Hâtıraları* çıktı ★ Behçet Necatigil, *(Kapalı Çarşı)*, İbrahim Zeki Burdurlu, *Toprak İnsanları)* ilk şiir kitaplarını çıkardılar ★ Muzaffer Tayyip Uslu, şiir kitabını çıkardı: *Şimdilik* ★ Osman Cemal Kaygılı (9 Ocak), Halit Ziya Uşaklıgil (27 Mart), Mahmut Yesari (16 Ağustos) öldüler.

1946 C.H.P. Şiir Yarışması'nda Cahit Sıtkı Tarancı birincilik *(Otuz Beş Yaş)*, Attilâ İlhan ikincilik, Fazıl Hüsnü Dağlarca üçüncülük kazandı ★ Nurullah Ataç, ilk kitabı, *Günlerin Getirdiği*'ni çıkardı ★ Cahit Külebi

(Adamın Biri), Melih Cevdet Anday *(Rahatı Kaçan Ağaç)*, Oktay Akbal *(Önce Ekmekler Bozuldu)* ilk kitaplarını çıkardılar ★ Cahit Sıtkı, ikinci şiir kitabını çıkardı: *Otuz Beş Yaş* ★ Ömer Bedrettin Uşaklı (24 Şubat), Muzaffer Tayyip Uslu (3 Temmuz) öldüler.

1947 Salim Şengil, *Seçilmiş Hikâyeler* dergisini çıkarmıya başladı (Temmuz 1957 ye kadar on yıl 66 sayı çıktı) ★ İzmir Halkevi dergisi, *Fikirler* tekrar çıktı (Temmuz 1947 - Haziran 1950, yeni seri, sayı 1-36) ★ Ahmet Kutsi Tecer, *Köşebaşı* piyesini çıkardı ★ Suut Kemal Yetkin ile Selâhattin Batu, Ankara'da haftalık *Sanat ve Edebiyat Gazetesi*'ni çıkardılar (4 Ocak - 16 Aralık 1947, 50 sayı) ★ Salâh Birsel *(Dünya İşleri)*, Edip Cansever *(İkindi Üstü)* ilk şiir; Naim Tirali *(Park)* ilk hikâye kitaplarını çıkardılar ★ C.H.P. Piyes Yarışması'nda Necip Fazıl Kısakürek'in *Sabırtaşı* birincilik, Ahmet Muhip Dranas'ın *Gölgeler*'i ikincilik kazandı ★ Ebubekir Hâzim Tepeyran öldü (6 Haziran).

1948 Avni Dökmeci, Ankara'da aylık şiir dergisi, *Kaynak*'ı çıkarmıya başladı (1 Ocak. Bu dergi Haziran 1956 ya kadar 113 sayı çıktı) ★ İstanbul'da onbeş günde bir *Edebiyat Dünyası* dergisi çıktı (15 Ocak 1948 15 Şubat 1950, 26 sayı) ★ Cevat Fehmi Başkut'un *Paydos* piyesi oynandı ★ Cevat Fehmi Başkut'un *Küçük Şehir* oyununa İnönü Tiyatro Armağanı verildi ★ Attilâ İlhan, ilk şiir kitabı, *Duvar*'ı çıkardı ★ Kemalettin Kamu (6 Mart), Sabahattin Ali (2 Nisan) öldüler.

1949 Orhan Veli Kanık. Ankara'da onbeş günde bir *Yaprak* dergisini çıkardı (1 Ocak 1949 - 15 Haziran 1950, 28 sayı) ★ Behçet Kemal Çağlar, İstanbul'da haftalık *Şadırvan* dergisini çıkardı (1 Nisan - 25 Kasım, 35 sayı) ★ Orhan Kemal *(Baba Evi)*, Tarık Buğra *(Oğlumuz)*, Haldun Taner *(Yaşasın Demokrasi)*, Turgut Uyar *(Arz-ı Hal)* ilk kitaplarını çıkardılar ★ Enis Behiç Koryürek (18 Ekim), İbrahim Alâettin Gövsa (29 Ekim), Rıza Tevfik Bölükbaşı (31 Aralık) öldüler.

1950 Ankara'da aylık *Hisar* dergisi çıkmıya başladı (16

Mart 1950 Ocak 1957, 75 sayı) ★ Hüsamettin Bozok, *Yeditepe* dergisini çıkarmıya başladı (1 Nisan) ★ İstanbul'da *Barış* dergisi çıktı (15 Nisan - 1 Ağustos, 6 sayı) ★ Mahmut Makal, *Bizim Köy*'ü yayınladı ★ Faik Âlî Ozansoy (1 Ekim), Orhan Veli Kanık (14 Kasım) öldüler.

1951 Aylık *Nokta* dergisi çıktı (15 Ocak 15 Kasım, 6 sayı) ★ Metin Eloğlu, ilk şiir *(Dildüklü Tencere)* kitabını, Orhan Hançerlioğlu, ilk romanın *(Karanlık Dünya)* çıkardı ★ *Yeryüzü* dergisi çıktı (15 Eylûl 1951 15 Mart 1952, 11 sayı) ★ Türk Dil Kurumu, *Türk Dili* dergisini çıkarmıya başladı (Ekim).

1952 Ankara'da *Mavi* dergisi çıktı (1 Kasım 1952 - 1956, 32 sayı) ★ Cemil Sait Barlas, Ankara'da *Pazar Postası*'nı çıkarmaya başladı ★ Vedat Günyol, İstanbul'da *Ufuklar* (sonradan: *Yeni Ufuklar)* dergisini çıkarmıya başladı (Şubat) ★ Salâh Birsel, ilk deneme-eleştiri kitabı, *Şiirin İlkeleri*'ni, Yaşar Kemal ilk hikâye) kitabını *(Sarı Sıcak)*, Talip Apaydın ilk kitabını *(Bozkırda Günler)* çıkardılar ★ İstanbul'da aylık *Küçük* Dergi çıktı (Nisan 1952 Nisan 1953, 12 sayı) ★ İstanbul'da *Beraber* dergisi çıktı (1 Eylûl 1952 - 1 Ocak 1953, 9 sayı) ★ Naim Tirali, *Yenilik* dergisini çıkarmıya başladı (15 Aralık 1952 Aralık 1957, 62 sayı çıktı) ★ Memduh Şevket Esendal öldü (16 Mayıs).

1953 İstanbul'da aylık *Türk Sanatı* dergisi çıktı (1 Ocak 1953 Mart 1959, 69 sayı) ★ *İstanbul* dergisi, ikinci defa çıkmıya başladı (Kasım 1953 - Şubat 1957, 39 sayı) ★ Başaran *(Ahlat Ağacı)*, Nezihe Meriç *(Bozbulanık)* ilk kitaplarını çıkardılar ★ Peyami Safa, aylık *Türk Düşüncesi* dergisini çıkarmıya başladı (1 Aralık 1953 - Nisan 1960, 63 sayı çıktı) ★ Neyzen Tevfik öldü (28 Ocak).

1954 Unesco Türkiye Millî Komisyonu tarafından Ankara'da aylık *Kültür Dünyası* dergisi çıkarıldı (15 Ocak 1954 Haziran 1955, 18 sayı) ★ Nedret Gürcan, Dinar'da aylık *Şairler Yaprağı* dergisini çıkardı (1 Mayıs 1954 Haziran 1957, 34 sayı) ★ Tahsin Yücel, ilk kitabı, *Uçan Daireler*'i çıkardı ★ İzmir'de aylık *Varan* dergisi çıktı (Aralık 1954 - 14 Kasım 1955, 12 sayı) ★

Sait Faik Abasıyanık öldü (11 Mayıs).

1955 Oktay Rifat'ın *Karga ile Tilki* kitabı, ilk bu yıl verilen Yeditepe Şiir Armağanı'nı kazandı ★ Sabahattin Kudret Aksal'ın *Gazoz Ağacı* ile Haldun Taner'in *On İkiye Bir Var* kitabı, ilk bu yıl verilen Sait Faik Hikâye Armağanı'nı birlikte kazandılar ★ Yaşar Kemal'in *İnce Memed* romanı, bir bu yıl verilen Varlık Roman Armağanı'nın kazandı ★ Necati Cumalı'nın *Boş Beşik* (1949) oyunu, Almanya'da Erlangen Tiyatro Festivali'nde de oynandı ★ Cahit Külebi'nin şiir kitabı, *Yeşeren Otlar*, Türk Dil Kurumu Edebiyat Ödülü'nü kazandı ★ Kemal Tahir *(Sağırdere)*, Özdemir Asaf *(Dünya Kaçtı Gözüme)*, Tarık Dursun K. *(Hasangiller)*, Fakir Baykurt) *(Çilli)* ilk kitaplarını çıkardılar.

1956 İstanbul'da aylık *Esi* dergisi çıktı (Ocak 1956 - Mart 1957, 15 sayı) ★ İstanbul'da aylık *a* dergisi çıktı (15 Ocak 1956 Haziran 1960, 29 sayı) ★ Yeditepe Şiir Armağanı, Fazıl Hüsnü Dağlarca'mn *Âsâ* kitabına verildi ★ Sait Faik Hikâye Armağanı, Tahsin Yücel'in, *Haney Yaşamalı* kitabına verildi ★ Muzaffer Buyrukçu *(Katran)*, Fethi Naci *(İnsan Tükenmez)*, Arif Damar *(Günden Güne)* ilk kitaplarını çıkardılar ★ Türk Dil Kurumu Edebiyat Ödülü'nü *Ali* romaniyle Orhan Hançerlioğlu kazandı ★ Eflâtun Cem Güney, *Acıl Kilidim Açıl* kitabındaki masallariyle milletlerarası bir armağan aldı ★ Mithat Cemal Kuntay (30 Mart), Cahit Sıtkı Tarancı (13 Ekim), Reşat Nuri Güntekin (7 Aralık), Ercüment Ekrem Talu (16 Aralık) öldüler.

1957 Yeditepe Şiir Armağanı. Behçet Necatigil'in *Eski Toprak* kitabına verildi ★ Sait Faik Hikâye Armağanı'nı Necati Cumalı'nın *Değişik Gözle* kitabı aldı ★ Türk Dil Kurumu Sanat Armağanı'nı Sabahattin Kudret Aksal'ın *Yaralı Hayvan* kitabı kazandı ★ Salim Şengil, Ankara'da *Seçilmiş Hikâyeler* dergisi yerine *Dost* dergisini çıkarmıya başladı (Ekim) ★ Feyzi Halıcı, Konya'da aylık *Çağrı* dergisini çıkarmıya başladı (Ekim) ★ Ziya Osman Saba (29 Ocak), Nurullah Ataç (17 Mayıs), Hüseyin Cahit Yalçın (18 Ekim) öldüler.

1958 Yeditepe Şiir Armağanı, Edip Cansever'in *Yerçekimli Karanfil* kitabına verildi ★ Salt Faik Hikâye Armağanı'nı Orhan Kemal'in *Kardeş Payı* kitabı aldı ★ 1957/58 Yunus Nadi Roman Mükâfatı'nda birinciliği Fakir Baykurt'un *Yılanların Öcü*, ikinciliği Yusuf Atılgan'ın *Aylak Adam*, üçüncülüğü Mehmet Seyda'nın *Ne Ekersen* romanları kazandı ★ Türk Dil Kurumu Şiir Ödülü, Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın *Delice Böcek* kitabına; Roman Ödülü, Oktay Akbal'ın *Suçumuz İnsan Olmak* romanına verildi ★ İlhan Berk'in *Galile Denizi* çıktı ★ Asaf Halet Çelebi (15 Ekim), Yahya Kemal Beyatlı (1 Kasım), Aka Gündüz (7 Kasım) öldüler.

1959 Yeditepe Şiir Armağanı; Cemal Süreya'nın *Üvercinka* kitabıyla Arif Damar'ın *İstanbul Bulutu* kitabına verildi ★ Sait Faik Hikâye Armağanı'nı Oktay Akbal'ın *Berber Aynası* kitabı aldı ★ Ataç Eleştirme-Deneme Armağanı, ilk bu yıl, Memet Fuat'a verildi ★ Türk Dil Kurumu Hikâye Ödülü'nü *Düşlerin Ölümü* kitabıyla Tahsin Yücel, Çeviri Ödülü'nü de Eflâtun'dan *Devlet* çevirisiyle Sabahatti Eyüboğlu ve M. Ali Cimcoz kazandılar ★ *Türk Yurdu* dergisi çıkmıya başladı (Mart) ★ Adana'da *Kimsecik* dergisi çıktı (Mart - Ekim, 8 sayı) ★ Ece Ayhan *(Kınar Hanımın Denizleri)*, Kemal Özer *(Gül Yordamı)*, Ferit Edgü *(Kaçkınlar)*, Orhan Duru *(Bırakılmış Biri)*; ilk kitaplarını çıkardılar ★ Selâhattin Batu'nun *Güzel Helena* dramının Almancası, Bregenz Tiyatro ve Müzik Festivalleri'nin açılışında oynandı (Temmuz) ★ Hüseyin Siret Özsever (27 Şubat), Bekir Sıtkı Kunt (8 Mart), Müsahipzade Celâl (20 Temmuz), Ruşen Eşref Ünaydın (21 Eylül) öldüler.

1960 Fazıl Hüsnü Dağlarca, aylık *Türkçe* dergisini çıkarmıya başladı (Ocak) ★ Ataç Armağanı, Sabahattin Eyüboğlu'na verildi ★ Türk Dil Kurumu Hikâye Ödülü'nü *İshak* kitabıyla Onat Kutlar, Tiyatro Ödülü'nü *Tanrılar ve İnsanlar* piyesiyle Orhan Asena, Çeviri Armağanı'nı Philippe Soupault'dan *Şarlo* çevirisiyle Teoman Aktürel kazandılar ★ Ahmet Hamdi Tanpınar'ın kitabı *Şürler* çıktı ★ Nahit Sırrı Örik öldü (18 Ocak).

1961'İN KİTAPLARI

Derleyen Türker ACAROĞLU

(Biten yılın ilk 11 ayı içinde çıkan kitaplardan seçilmiş bibliyografya. 1960'ın son ayında çıkmış kitaplar da - yıl kaydı ile birlikte işaret edilmiştir.)

EDEBİYAT (100 kitap)

AKINCI (Doç. Dr. Gündüz). - *Türk Romanında Köye Doğru.* - Ankara, Dil ve Tarih-Coğrafya Fak. 39 s., 250 krş. (Türk edebiyatı serisi: 17).

ALANGU (Tahir). - *Billûr Köşk Masalları.* - İstanbul Remzi Kitabevi, 227 s., ciltli, 10 lira.

ANDAY (Melih Cevdet). *Doğu-Batı*, denemeler. İstanbul, Ataç Kitabevi, 96 s., 3 lira. (Bilgi dizisi: 6).

ATATÜRK (Kemal). *Atatürk'ün Özel Mektupları.* Derleme ve notlar: Sadi Borak. İstanbul, Varlık Yayınları, 87 s., 2 lira. (Varlık büyük cep kitapları: 185).

ATATÜRK (Kemal). - *Ey Türk Gençliği*, söylev ve demeçlerden parçalar. Haz., ve sadeleştiren: Hüseyin Karakan. İstanbul Fatih, P. K. 20. 79 s., 2 lira. (Şiir yayınları No. :9).

BALZAC (Honoré de). *Eugénie Grandet*. roman. Çev.: Tahsin Yücel. İst., Varlık Yay. 164 s., 4 lira. (Büyük eserler kitaplığı: 32).

BAŞÇILLAR (Seyfettin). *Altın Çağı Ölümün*. şiirler. İst., Yeditepe Yay. 48 s., 2 lira. (Yeditepe yayınları: 102).

BATU (Selâhattin). *Oğuzata*., beş perdelik manzum dram. - Ankara, M. Eğ. Bak. 96 s., resimli, 250 krş. (M. Eğ. Bak. Devlet Tiyatrosu repertuvarı: 6).

BAYKURT (Fakir), *Karın Ağrısı*, hikâyeler. Ankara, Dün-Bugün Yay. 184 s., 4 lira. (Bugünün yazarları: 2).

BAYKURT (Fakir). - *Onuncu Köy*, roman. Remzi Kit. 352 s., 10 lira (Yeni Türk yazarları serisi: 16).

BEYATLI (Yahya Kemal). - *Kendi Gök Kubbemiz*, şiir-

ler. İst., Yahya Kemal Enstitüsü. 171-IV s., 15 lira. (Yahya Kemal külliyatı: 1).

BEZİRCİ (Asım). *Çok Kapılı Oda;* deneme, eleştirme, araştırma. İst., Ataç Kit. 136 s., 3 lira. (Bilgi dizisi: 4).

BİLBAŞAR (Kemal). *Ay Tutulduğu* Gece, roman. Kovan Kit. 207 s., 6 lira.

BİLBAŞAR (Kemal). *Üç Buutlu Hikâyeler.* İzmir, Kovan Kit. 96 s., 250 krş.

BİRSEL (Salâh). *Dört Köşeli Üçgen,* roman. Ankara. Dün-Bugün Yay. 163 s., 4 lira. (Bugünün yazarları: 1).

BİRSEL (Salâh). *Kikirikınâme,* şiirler İst., Yeditepe Yay. 32 s., 200 krş. (Yeditepe yayınları: 104).

Büyük Romanlar, en ünlü 75 romanın özetleri. Haz.: ve Çev.: Azize Erten Bergin. Türk romanları: Zahir Güvemli. İst., Varlık Yay. 327 s., 5 lira. (Faydalı kitaplar: 11).

CALDWELL (Erksine). *Penceredeki Işık,* roman, Çev.: Melih Cevdet Anday. İst., Varlık Yay. 168 s., 4 lira. (Büyük eserler kitaplığı: 28).

CAMUS (Albert). *Düşüş,* La Chute. Çev.: Ferit Edgü. İst., Ataç Kit. 80 s., 3 lira. (Ataç kitabevi yayınları: 26).

COCTEAU (Jean). *Müthiş Çocuklar.* roman. Çev.: Vedat G. Üretürk. - İst., Ataç Kit. 80 s., 2 lira.

CORNEILLE (Pierre). *Le Cid,* 5 perdelik manzum trajedi. Çev.: Prof. Nedim Mazhar Yüzak. İst., İktisadî ve Ticarî İlimler Akademisi Talebe Neşriyat ve Yardım Bürosu. 112 s., 3 lira.

DAĞLARCA (Fazıl Hüsnü). *Cezayir Türküsü.* destan. İst., Kitap Yay. 32 s., 200 krş. (Fransızca, İngilizce ve Arapça çevirileriyle birlikte).

DİL (Şahinkaya, Haz.). - *Çağdaş Türk Şiirinden Örnekler.* antoloji. Ankara, P. K. 36. 375 s., portreli. 10 lira. (Başkent yayınları: 1).

DOSTOYEVSKİ (Fiyodor). *Karamazov Kardeşler.* roman. 3 cilt. Çev.: Nihal Yalaza Taluy. İst., M. Eğ. Bak. 236 s., 560 krş. (Rus klâsikleri: 74).

DOSTOYEVSKİ (Fiyodor). - *Ölüler Evinden Hâtıralar,* roman. Çev.: A. Bekir Sıtkı. - İst., Ak Kit. 288 s., 10 lira.

DUYGULU (Behiç). *Ağlama N'olur,* hikâyeler. İst., Yeditepe Yay. 64 s., 2 lira. (Yeditepe yayınları: 110).

ELİOT (T. S.). - *Denemeler.* Çev.: Akşit Göktürk. İst., De Yay. 80 s., 3 lira. (Eleştiri kitapları: 4).

ELIOT (T. S.). - *Sweeney Agonistes,* oyun. Türkçesi: Ülkü Tamer. - İst., De Yay. 28 s., 1 lira. (Tiyatro kitapları: 8).

ERBİL (Leylâ). *Halkaç,* hikâyeler. Ankara, Dost Yay. 104 s., 250 krş. (Dost yayınları: 25. Hikâye bölümü: 12).

ERSAVAŞ (Fahri, Haz.). *Hamasi Türk Şiiri Antolojisi.* 1. cilt. - İst., Matbaacılık Okulu. 204 s., 5 lira.

EYÜBOĞLU (Sabahattin). *Mavi ve Kara,* denemeler. İst., Ataç Kit. 112 s., 3 lira. (Bilgi dizisi: 3).

FORSTER (E. M.). - *Hindistan'da Bir Geçit,* roman. Çev.: Filiz Karabey. İst., Varlık Yay. 212 s., 4 lira. (Büyük eserler kitaplığı: 29).

GARCIA LORCA (Federico). *Don Cristobita ile Dona Rosita'nın Acıklı Güldürüsü,* kukla oyunu. Türkçesi: Memet Fuat. İst., De Yay. 1960. 63 s., 2 lira.

GERALDY (Paul). *Sevmek,* piyes, 3 perde. Çev.: Dr. Ayşe Sarıgöllü. İst., M. Eğ. Bas. 80 s., 210 krş. (M. Eğ. Bak. modern tiyatro eserleri serisi: 84).

GIDE (André). *Günce'den Seçmeler,* 1889-1949. Çev.: Necip Alsan. İst., Varlık Yay. 108 s., 2 lira. (Varlık büyük cep kitapları: 194).

GOGOL (N.). *Ölü Canlar,* roman. Çev.: Vedat Gülşen Üretürk. - İst., Ak Kit., 1960 343 s., fiyatı yazılı değil.

GREENE (Graham). *Oturma Odası.* The Living room, oyun. Çev.: Sevgi Sanlı. Ankara, M. Eğ. Bak., 1960. 96 s., 150 krş. (M. Eğ. Bak. modern tiyatro eserleri serisi: 86).

GREGORY (Lady Augusta). *Kulaktan Kulağa,* oyun. Çev.: Memet Fuat. - İst., De Yay. 36 s., 100 krş. (Tiyatro kitapları: 4).

GÜNTEKİN (Reşat Nuri). *Kavak Yelleri.* roman. İst., İnkılâp Kit. 280 s., 750 krş. (R. N. Güntekin külliyatından: 22).

GÜRMAN (Oktay Rıza). *Güldürge,* mizahi hikâyeleri. İst., Yankı Yay. 96 s., 250 krş. (Yankı yayınları: 5. Türk yazarları serisi: 1).

HALİKARNAS BALIKÇISI. Mavi Sürgün. İst., Remzi Kit. 192 s., 5 lira. (Yeni Türk yazarları serisi: 19).

HAYYAM (Ömer). - *Dörtlükler.* Türkçesi: Sabahattin Eyüboğlu. - İst., Çan Yay. 96 s., 5 lira.

HOROZCU (Oktay Rifat). *Birtakım İnsanlar,* oyun, 2 perde. İst. Varlık Yay. 63 s., 2 lira.

HUGHES (Languston). *Memleket Özlemi,* şiirler. Türkçesi: Necati Cumalı. İst., Ataç Kit., 48 sah., 2 lira.

IONESCO (Eugene). *Kel Şarkıcı*, oyun. Türkçesi: Ülkü Tamer ile Genco Erkal. İst., De Yay. 52 s., 2 lira. (Tiyatro kitapları: 2).

IONESCO (Eugene). *Tiyatro Deneyi*. Çev.: Teoman Aktürel. - İst., De Yay. 40 s., 2 lira. (Eleştiri kitapları: 5).

KAFKA (Franz). *Milena'ya Mektuplar*. Çev.: Adalet Cimcoz. İst., Ataç Kit. 112 s., 3 lira.

KARATAY (Atâ). - *Çağdaş İskandinav Şiiri Örnekleri*... - İst., Merkez han No. 28, Sirkeci. 104 s., 4 lira.

KARAY (Refik Halid). - *Nilgün*, roman. 3 cilt birarada. - İst., Nebioğlu Yay., 1960. 895 s., ciltli, 20 lira. (Nebioğlu en güzel dünya romanları serisi: 2, 3, 4).

KAYNARDAĞ (Arslan). *Shakespeare'de Türkiye, Türkiye'de Shakespeare*, inceleme. İst., T.M.T.F., 1960. 18 s., 100 krş. (T.M.T.F. yayınları: 4).

KEMAL BEKİR. - *Kaçaklar*, roman. - İst., Remzi Kit. 288 750 krş. (Yeni Türk yazarları serisi: 21).

KIRDAR (Ayhan). - *Lo*, şiirler. - İst., Baha Mat. 43 s., 250 krş.

KOCAGÖZ (Halil). - *Yitik Duman*, şiirler. İst., Yeditepe Yay. 48 s., 2 lira. (Yeditepe yayınları: 108).

LESSING. *Philotas*, trajedi. Türkçesi: Zahide Gökberk. Açıklamalar, sahneye koyuş bilgileri: Max Meinecke. - İst., De Yay. 68 s., 3 lira. (Tiyatro kitapları: 10).

LEVI (Carlo). - *İsa Bu Köye Uğramadı*, roman. Çev.: Sabahattin Eyüboğlu. İst., Remzi Kit. 205 s., 5 lira. (Dünya muharrirlerinden tercümeler serisi: 112).

MAETERLINCK (Maurice). *Çağrılmadan Gelen*, oyun. Türkçesi: Memet Fuat. İst., De Yay. 32 s., 1 lira. (Tiyatro kitapları: 9).

MAUGHAM (Somerset). - *İspanyol Havası*, hikâyeler. Çev.: Âlim Şerif Onaran. - İst., Varlık Yay. 78 s., 2 lira. (Varlık büyük cep kitapları: 195).

MAURIAC (François). *Genitrix*, roman. Çev.: İlhami Üzel. İst., M. Eğ. Bas. 89 s., 2 lira. (Dünya edebiyatından tercümeler. Modern Fransız edebiyatı: 4).

MAUROIS (André). *İklimler*, roman. Çev.: Samih Tiryakioğlu. İst., Güven Yay. 266 s., ciltli, 12.5 lira. (Şaheser romanlar).

MEMET FUAT (Haz.). - *Başlangıcından Bugüne, Türk ve*

Dünya Tiyatro Tarihi. - İst., Varlık Yay. 360 s., resimli, 8 lira. (Faydalı kitaplar: 17).

MEMİK (Naili). - ***Neslimizin Masalı,*** şiirler. - Çanakkale, İl Bas. 63 s., 5 lira.

MOLİÈRE. - ***Cimri,*** 5 perdelik komedya. Çev.: Sabahattin Eyüboğlu. İst., Remzi Kit. 88 s., 2 lira. (Dünya muharrirlerinden piyesler serisi: 7).

MOLİÈRE - ***Cimri,*** 5 perdelik komedya. Çev.: Yaşar Nabi Nayır. İst. Varlık Yayınevi. Açıklamalı. 96 sayfa, 2 lira.

NESİN (Aziz). - ***Bir Koltuk Nasıl Devrilir?,*** hikâyeler. İst., Karikatür Yay. 96 s., 3 lira.

NUTKU (Özdemir). ***Tiyatro ve Yazar.*** Ankara, Gim Yay., 1960. IV-209 s., resimli, 15 lira. (Gim yayınları No. 1).

OĞUZCAN (Ümit Yaşar). ***Yeni Dünya Rekoru,*** şiirler. İst., Ümit Yaşar Yay., sayfalar numaralanmamış, 5 lira.

O'NEILL (Eugene). ***Elektra'ya Yas Yaraşır.*** Mourning becomes Electra, oyun. Çev.: Müçteba Dorukan ile Nüzhet Şenbey. - Ankara. M. Eğ. Bak., 1960. 271 s., 530 krş. (Modern tiyatro eserleri serisi: 83).

ORHAN KEMAL. - ***Hanımın Çiftliği,*** roman. - İst., Remzi Kit. 344 s., 750 krş. (Yeni Türk yazarları serisi: 17).

OZANKAN (Cenab). - ***Mustafa Kemal'in İstiklâl Destanı.*** İst., İnkılâp Kit. 95 s., 250 krş.

ÖZALP (İlhan). - ***Hassas Gençlere Şiirle Manevi Yardım.*** Önsöz: İbrahim K. Özgür. - İst., Hüsnütabiat Mat. 51 s., 2 lira

ÖZDEMİR ASAF. - ***Yuvarlağın Köşeleri,*** deyişler-etika. İst., Yuvarlak Masa Yay. 12 s., 750 krş.

ÖZERDİM (Doç. Dr. Muhaddere Nabi). ***Çin Şiirleri.*** Ankara, T. İş Bankası. 84 s., 300 krş. (Kültür cep kitapları).

Paul Verlaine. Çev.: Erdoğan Alkan. Samsun, Yüceer Mat. 192 s., 5 lira. (Lânetlenmiş şairler).

PROUST (Marcel). ***Swann'ın Aşkı.*** roman. Çev.: Tahsin Yücel. - İst., Varlık Yay. 216 s., 4 lira. (Büyük eserler kitaplığı: 27).

Rabindranath Tagore. Haz.: ve Çev.: Ülkü Tamer. İst., Varlık Yay. 79 s., 2 lira. (Dünya klâsikleri: 18).

REMARQUE (Erich-Maria). ***Tanrı'nın Gövdesi Yok,*** roman. Çev.: Semih Yazıcıoğlu. İst., Akay Yay. 304 s., ciltli, 12.5 lira. (Akay dünya şaheserleri).

ROMAINS (Jules). ***Dirilen Şehir,*** roman. Çev.: Sabahat-

tin Eyüboğlu. Resim: Ferruh Doğan. - İst., Ataç Kit. 64 s., 2 lira. (Ataç Kitabevi Yayınları 24).

SAINTE-BEUVE. Pazartesi Konuşmaları, seçmeler. 3. cilt. Çev.: Fehmi Baldaş. - Ankara, M. Eğ. Bak. 339 s., 550 krş. (Fransız klâsikleri: 196).

SAROYAN (William). *İstiridye ile İnci*, televizyon oyunu. Çev.: Mehmet Fuat. İst., De Yay. 36 s., 1 lira. (Tiyatro kitapları: 7).

SAROYAN (William). *Yoksul İnsanlar*, hikâyeler. Çev.: Memet Fuat. - İst., Varlık Yay. 96 s., 2 lira. (Varlık büyük cep kitapları: 182).

SARTRE (Jean-Paul). *Bulantı*, roman. Çev.: Selâhattin Hilâv. İst., Ataç Kit. 207 s., 6 lira. (Ataç kitabevi yayınları: 28. Çağdaş romanlar: 1).

SARTRE (Jean-Paul). *Çağımızın Gerçekleri*, denemeler. Çev.: Sabahattin Eyüboğlu ile Vedat Günyol. İst., Çan Yay. 127 s., 5 lira.

SAVORY (Theodore). *Tercüme Sanatı*. Çev.: Prof. Hâmit Dereli. Ankara, M. Eğ. Bak. 112 s., 350 krş. (İngiliz klâsikleri için yardımcı eserler serisi: 1).

STEINBECK (John). - *Aşk Otobüsü*, roman. Çev.: Vahdet Gültekin. İst., Güven Yay. 320 s., ciltli, 12.5 lira. (Şaheser romanlar).

STENDHAL. Kırmızı ve Siyah. roman. Çev.: Vedat Gülşen Üretürk. İst., Ak Kit. 450 s., 12.5 lira.

SÜSOY (Mehmet Hüdâi). - *Hoş*, şiirler. - İst., P. K. 1074, Galata. 64 s., 3 lira. (Yapıcı eserler yayınları: 2).

Şiirimizde Aşk ve Kadın, antoloji. Haz.: Ümit Yaşar Oğuzcan ile Tarık Dursun K. İst., Ümit Yaşar Yay. 80 s., 3 lira. (Büyük Türk şiiri antolojisi: 1).

Şiirimizde Ölüm, antoloji. Haz.: Ümit Yaşar Oğuzcan ile Tarık Dursun K. İst., P. K. 1275. 80 s., 3 lira. (Büyük Türk şiiri antolojisi: 2).

ŞİNASİ. Makaleler. Tenkidli basım: Fevziye Abdullah Tansel. - Ankara, Dün-Bugün Yay. 1960. XII-110 s., 3 lira. (Külliyat IV).

TANPINAR (Ahmet Hamdi). *Şiirler*. İst., Yeditepe Yay. 80 s., 5 lira.

TAŞER (Suat). - *Aşk ve Barış*, oyun, 3 perde, 7 tablo. İst., - Varlık Yay. 75 s., 2 lira. (Varlık tiyatro serisi: 4).

TİMURTAŞ (Faruk K.). *İran Edebiyatında Husrev ü Şirin ve Ferhad ü Şirin Yazan Şairler.* - İst., Edebiyat Fak. 14 s., fiyatı yazılı değil. (Şarkiyat mecmuası IV) (1961) den ayrı basım).

UYGUNER (Muzaffer). *Taranci'nin şiir üzerine düşünceleri.* - Ankara, Mars Mat., 1960. 56 s., 250 krş.

UZUN (Fahri). - *Fikret ne demişti?* İst., Tan Mat. XIV-128 s., 5 lira.

WILDE (Oscar). *Lady Windermere'in Yelpazesi,* oyun. Çev.: Hadiye Sayron. Ankara, M. Eğ. Bak., 1960. 116 s., 250 krş. (İngiliz klâsikleri: 68).

WILDER (Thornton). *Trenton ile Camden'e Mutlu Yolculuk,* oyun. Çev.: Memet Fuat. İst., De Yay. 32 s., 100 krş. (Tiyatro kitapları: 5).

YÜCEL (Tahsin, Haz.) *Balzac* İst., Varlık Yay. 95 s., 2 lira. (Dünya klâsikleri: 17).

YÜCEL (Tahsin, Haz.) *Büyük Şairler ve Şiirleri.* 50 şair. Resimleyen: İbrahim Ersaraç - İst., Varlık Yay. 304 s., 5 lira. (Faydalı kitaplar: 14).

YÜCEL (Turgut). *Son Güvercin,* şiirler. - Balıkesir, Türkdili Bas. 80 s., 2 lira.

YÜZBAŞIOĞLU (Muammer). *Edebiyatımız.* İst., Yeni Mat. 143 s., 4 lira.

BİLİM VE KÜLTÜR YAYINLARI

(40 kitap)

ALPAN (Necip) ile *GÜN* (İsmail). - *Halk Eğitimi Kalkınmamızın Temeli Olmalıdır.* - İzmir, Kovan Kit. 95 s., 3 lira.

ARPAD (Burhan). *Son Perde, yahut "Komik-i Şehir".* İst., Düşün Yay. 80 s., 3 lira.

ASLANAPA (Oktay). *Turkish Arts.* İst., Doğan Kardeş Yay. 147 s., resimli.

ATAY (Falih Rıfkı). - *Çankaya, Atatürk Devri Hâtıraları.*

2 cilt. İst., Dünya Yay. 688 s., 20 lira. (Dünya yayınları No. 5).

AYDIN (Mustafa, Derl.). *Atatürk'ün Çocukluk ve Tahsil Hayatı, Cumhuriyet Öncesi Harb Hâtıralarına Ait Tarihi Vesikalar.* - İzmir, İstiklâl Mat. 32 s.. 125 krş.

BİLGE (Prof. Dr. A. Suat). - *Le Conflit de Chypre et les chypriotes turcs.* étude documentaire. Ankara, Siyasal Bilgiler Fak. 272 s., 12.75 lira. (Fakülte yayınları No. 134-116).

BURAK (Ratip Tahir). *Hapishane Hâtıraları.* İst., Güven Yay. 192 s., 6 lira.

ÇETİNÇELİK (Y. Müh. Dr. Muammer). *Alfred Nobel ve Armağanları.* İst., Evren Yay. 80 s., resimli, 4 lira. (Evren yayınları: 1).

DÂNİŞMEND (İsmâil Hâmi). *Garp Medeniyetinin Menbaı Olan İslâm Medeniyeti.* İst., Bâbıâli Yay. 92 s., 4 lira.

DÂNİŞMEND (İsmâil Hâmi). *Mart Vakası.* İst., İstanbul Kit. 248 s.. 1 portre, 10 lira.

DELİORMAN (Altan). - *Atatürk'ün Hayatındaki Kadınlar.* İst., Burhan Yay. 224 s., 10 lira.

DENİZ (Hasan). *Herkes İçin Amatör Fotoğrafçılık.* İst., Aka Kit. 141 s., resimli, 5 lira.

EREL (Şerafeddin) *Dağıstan ve Dağıstanlılar.* İst., İstanbul Mat. VII-265 s., resimli, 15 lira.

Eski Türk halılarından ve kilimlerinden örnekler. İst., Güzel Sanatlar Mat. Büyük boy, renkli 39 plânştan ibarettir, ciltli, fiyatı yazılı değil. (Sümerbank yayınlarından.)

GAZİMİHAL (Mahmut Ragıp). *Musiki Sözlüğü.* İst., Millî Eğitim Bas. VII-288 s., 15 lira.

GÖKBERG (Macit). *Felsefe Tarihi.* İst., Edebiyat Fak. VII-482 s., 23 lira 10 krş. (İst. Ün. Ed. Fak. yayınları: 927). İsteme yeri: Elif Kit., Sahaflar çarşısı İst.

GÖKÇE (Ali Rıza). *İlim ve İnsan.* Erzincan, Yazar: Ağır Ceza Mah. Bşk. 168 s., 750 krş.

GÖKMAN (Muzaffer). *İmam Şâmil,* Kafkasya'nın büyük harb ve ihtilâl kahramanı. İst., İnkılâp Kit. 292 s., resimli, ciltli, 12.5 lira.

GÜNDÜZALP (Fuat). *Öğretmen Meslek Kitapları Kılavuzu.* 4. cilt: 1954-1958. - Ankara, Millî Eğitim Bakanlığı. XIII. 368 s., 750 krş. (Öğretmen kitapları: 79).

JEFFERSON (Thomas). - *Seçme Parçalar.* Çev.: Dr. Mete

Tunçay. - İst., Türk Siyasî İlimler Derneği. XVII-111 s., 5 lira. (Siyasî ilimler serisi: 2).

KONYALI (İbrahim Hakkı). - *Âbideleri ve Kitabeleri ile Erzurum Tarihi.* İst., Ercap Mat., 1960. 594 s., resimli, 25 lira. (Erzurum Tarihini Araştırma ve Tanıtma Derneği yayınları, sayı: 2).

MİMAROĞLU (İlhan K.). *Musikî Tarihi.* İst., Varlık Yay. 318 s., 5 lira. (Faydalı kitaplar: 13).

NEVİNS (Allan) ile *COMMAGER* (Henry Steele). *Amerika Birleşik Devletleri Tarihi.* Çev.: Prof. Halil İnalcık. İst., Varlık Yay. 463 s., 8 lira. (Faydalı kitaplar: 19).

PUŞKİN (A.). *Erzurum Yolculuğu.* Rusçadan Çev.: Z. Baştımar. - İst., Yenigün Yay. 111 s., 250 krş. (Yenigün yayınları, sayı: 5).

RAMSAY (Prof. W. M.). - *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası.* Çev.: Mihri Pektaş. İst., Milli Eğitim Bas., 1960-61. VII-560 s., 15 lira.

REVNAKOĞLU (Cemaleddin Server). *Erzurumlu İbrahim Hakkı ve Marifetname'si.* 1. cilt. Erzurum, Erzurum Tarihini Araştırma ve Tanıtma Derneği. XXIII-224 s., portreli, 15 lira.

SAFA (Peyami). *Nasyonalizm (Milliyetçilik).* İst., Bâbıâli Yay. 96 s., 4 lira. (Büyük fikir cereyanları: 3).

SENA (Cemil). *Ahuramazda Böyle Dedi.* İst., Çeltüt Mat. 320 s., 15 lira.

SEVENGİL (Refik Ahmet). *Tanzimat Tiyatrosu.* İst., Millî Eğitim Bas. VI-323 s., 10 lira. (Devlet Konservatuvarı yayınları serisi. Türk tiyatrosu tarihi: III).

SIEGFRIED (André). *Milletlerin Karakterleri.* Çev.: Samih Tiryakioğlu. İst., Varlık Yay. 230 s., 5 lira. Faydalı kitaplar: 12).

Tiyatro Bibliyografyası. 1928-1959. Haz.: Semahat Turan ile Behire Abacıoğlu. - Ankara, Tiyatro Enstitüsü. V-177 s., fiyatı yazılı değil. (Ank. Ün. Dil ve Tarih-Coğrafya Fak. Tiyatro Enst. yayınları, No. 1).

Tonguç'a Kitap. İst., Ekin Bas. 368 s., 10 lira. (İmece kitapları: 1).

TOPRAK (Burhan) *Sanat Tarihi.* 1. cilt. İst., Güzel Sanatlar Akademisi, 1960. IV-239 s., 21.5 lira.

TÜTENGİL (Doç. Dr. Cevat Orhan). - *İçtimaî ve İktisadî*

Bakımdan Türkiye'nin Karayolları. - İst., Elif Kit. XIII-190 s., 12.5 lira. (Doktora tezidir).

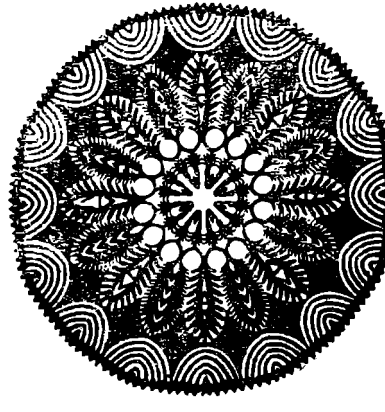
ÜNAYDIN (Ruşen Eşref). - *Çanakkale'de Savaşanlar Dediler Ki...* - Ankara, Türk Tarih Kurumu. IX-57 s., 4 lira. (T. T. K. yayınlarından XVI. seri, No. 3).

ÜNAYDIN (Ruşen Eşref). *İstiklâl Yolunda.* Ankara, Türk Tarih Kurumu, 1960. XV-126 s., 9 lira. (T. T. K. yayınlarından XVI. seri, No. 2).

ÜNVER (Dr. A. Süheyl) ile *ŞEHSUVAROĞLU* (Dr. Bedii N.) - *Türkiye'de Cüzam Tarihi Üzerine Araştırmalar.* - İst., Tıp Tarihi Enstitüsü. 38 s., resimli, 5 lira.

WİLSON (Woodrow). *Seçme Parçalar.* Çev.: Doç. Dr. Nermin Abadan. İst., Türk Siyasî İlimler Derneği. XIX-103 s., 5 lira. (Siyasî ilimler serisi: 1).

YUND (Avni Kerim). *İstiklâl Marşı Bilgisi.* İst., Türkiye Harsî ve İçtimaî Araştırmalar Derneği. 48 s., resimli ve notalı, 250 krş.

GEÇEN SAYIDAKİ YARIŞMAMIZIN SONUÇLARI

Geçen yılki sayımızda okurlar arasında açtığımız yarışmada; 1) şiirler, 2) hikâyeler bölümlerinde en beğendikleri yazıların imzalarını bildirmelerini ve 3) Türk edebiyatının en beğenilen 6 şairini belirtmelerini okurlarımızdan istemiştik. Bu yarışmamıza süresi içinde katılan okurlarımızın sayısı 188 olmuştur. (Geçen yıl 231 kişi katılmıştı).

Aldığımız cevapları dikkatle inceliyerek her yazar ve şaire verilen oyları topladık. Varılan sonuç şu oldu:

Şiirde Selâhattin Batu 29 oyla birinci, Fazıl Hüsnü Dağlarca 28 oyla ikinci, Ümit Yaşar Oğuzcan 16 oyla üçüncü gelmiştir. Onlardan sonraki oylar şairler arasında çok dağılmıştır. 3, 2 ve 1 oy alan şair pek çoktur.

Hikâyede: Tahsin Yücel 57 oyla birinci, Ayhan Hünalp 28 oyla ikinci, Mehmet Seyda 16 oyla üçüncü gelmiştir. Onlardan sonra en çok oy alanlar sırasiyle: Yahya Benekay (14), Cengiz Burak (13), Cengiz Dağcı (12), Erhan Bener (7) dir.

Edebiyat tarihimizin en beğenilen 6 şairi için kullanılan oyların 149 unu Yahya Kemal, 147 sini Cahit Sıtkı Tarancı, 138 ini Orhan Veli, 135 ini Yunus Emre, 123 ünü Fuzuli, 69 unu Karacaoğlan almışlardır. Onlardan sonra gelen şairler şunlardır: Tevfik Fikret (58), Nedim (56), Ahmet Haşim (46), Mehmet Âkif (39), Ziya Osman Saba (22), Baki (18).

Yarışmaya katılacak okurlarımıza verilecek armağanlar, geçen Yıllığımızda şöyle belirtilmişti: En çok oy toplıyanlara oy vermiş okurlarımız arasında kura çekilerek birinciye 1000 lira para armağanı, ikinciye yayınlarımız arasından seçeceği 300 liralık kitap, 3 üncüye yayınlarımız arasından seçeceği 100 liralık kitap. Dördüncüden onuncuya kadar ellişer liralık kitap, onuncudan yirminciye kadar da 15 er liralık kitap. Sonuçları bu Yıllığımızda yayınlıyacağımızı bildirmiştik.

Verilen oyları dikkatle sıralayınca gördük ki, hiç kuraya gereklik kalmadan dereceler kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. İki birinci ile 6 şairi tam kadro ile tutturan yalnız bir

okurumuz çıkmıştır: Erzurum vilâyet maiyet memuru Turan Tan. Kendisi birinci armağan olan 1000 lirayı kazanmıştır. İki birinci ile 6 şairi tutturan, fakat cevabında 6 yerine yedi şair yazmış olan Konya Mevlâna Müzesinden Fuat Önder ikinci armağan olan 300 liralık kitaba hak kazanmıştır. Üçüncülüğü Bursa Yiğitler köyü ilkokul öğretmeni Mehmet Önalp kazanmıştır. İki birinciyi ve 5 şairi tutturmuş yalnız, altıncı şair olarak Ahmet Haşim'e oy kullandığı için 3 üncülüğe kalmıştır.

Hikâye ve şiir birincilerini bildikleri halde, üçüncü soruda bir şairde yanılıp 4. ilâ 10. sıraya giren okurlarımız şunlardır: 4. Ayhan Can (Namazgâh), 972. Sok. No. 15-A İzmir), 5. Sıtkı Şahin (Saray Mah. Spor Cad. 35, Kütahya, 6. Mehmet Koçan (Mustavra köyü, Nazilli), 7. Abidin Kaya (6. Hv. Üs. Bakım K., Bandırma), 8. Gülsen Aydıntaşbaş (Kasapsinan Mah. 33. Konya), 9. Nizamettin Güner (Samsun Sivas hattı Çamlıbel Sivas), Yaşar Köksal (İstanbul)..

15 liralık kitap kazanan 10 okurumuz da şunlardır: Rasim Bakırcı (Irmaklar), Sabri Çayhan (Suadiye - Lstanbul), Refik Uthgil (Ankara), Serdar R. Özşahin (Malkara), Turan Toprak (Yenidoğan), Yılmaz Üner (Bandırma), Nevzat Ceylân (Çivril), Orhan Ünsal (Elâzığ), Ali Çulfaz (Ankara), Yüksel Vural (Bolu).

Armağanlar okurlarımızın adreslerine gönderilmiştir.

İÇİNDEKİLER

Önsöz

1961 e toplu bir bakış (Yaşar Nabi) 9

1961 DE SANAT HAYATI

1961 de Şiirimiz (Memet Fuat) 21

1961 de roman ve hikâyemiz (Tahir Alangu) 43

1961 de dil çalışmaları (S. N. Özerdim) 62

1961 de resim ve heykel (Nurullah Berk) . 69

1961 de dünya sineması (İhsan Akay) 81

1961 de Türk sineması (T. Dursun K.) 93

1961 de tiyatro (Yıldırım Keskin) 100

1961 de şiir çevirileri (Behçet Necatigil) 108

1961 de musiki çalışmaları (Faruk Güvenç) 116

SORUŞTURMAMIZ

Acaroğlu, Türker 124

Akay, İhsan 125

Akalın, L. Sami 128

Akgün, Nahit Ulvi 130

Apak, Rıza 131

Apaydın, Talip . 132

Ardağı, Adnan 133

Asher, Mustafa 136

Balaban, Memduh 137

Baydar, Mustafa 141

Benekay, Yahya 143

Berk, İlhan 146

Berk, Nurullah 148

Cumalı, Necati 150

Çağlar, Behçet Kemal 152

Dizdaroğlu, Hikmet 153

Enata, Muhtar 155

Erçin, Melih 157

Hacıhasanoğlu, Muzaffer 159

Halıcı, Feyzi 162

Hançerlioğlu, Orhan 164

Kansu, Ceyhun Atuf 165

Karpat, Prof. Dr. Kemal H. 167

Keskin, Yıldırım 177

Kocagöz, Samim 177

Körükçü, Muhtar 179

Makal, Mahmut 183

Menemencioğlu, Muazzez 184

Nadi, Nadir 185

Oğuzcan, Ümit Yaşar 186

Özerdim, Sami N. 186

Seyda, Mehmet 188

Tarcan, Mesut 193

Tarus, İlhan 195

Teoman, Sabahattin 198

Tolguç, Engin 199

Tör, Vedat Nedim 201

Tütengil, Cavit Orhan 204

Uygüner, Muzaffer 205
Yaşın, Özker 208
Yücel, Tahsin 209

ŞİİRLER

Acar, Doğan 213
Aslan, Mehmet 213
Akay, Sadiye 214
Akça, Faruk 214
Akgün, Nahit Ulvi 215
Akın, Cemal 216
Akıncı, Turgut 216
Akıntürk, Cahide 217
Aksan, Akil 217
Akselki, Rahmi 217
Aktar, Özdoğan 218
Alptekin, M. 220
Altınel, Recai 221
Altıntaş, Günel 222
Altüimsek, Ahmet 223
Apak, Rıza 224
Ardağ, Adnan 225
Armağan, Çetin, 226
Arslan, Mithat 226
Aruk, Hüseyin 227
Asal, Sevgi 228
Asna, M. Alâeddin 228
Asar, M. Sami 229
Atlıhan, İbrahim 230
Atmaca, Cevdet 230
Aybar, Yılmaz 231
Aygüven, Nevzat Nami 231
Aytemiz, Fafuk 232

Bahar, Beki L. 232
Bakan, Muhittin 233
Batu, Çınar 233
Batu, Şelâhattin 234
Behramoğlu, Ataol 235
Benice, Macit 235
Berkkam, Fatma M. 237
Bilâl, Ahmet 237
Ellen, Rüstem 238
Bodıroğlu, Ünver 241
Bolulu, Osman 238
Bozdoğan, E. Sezai 240
Böriüteçine, Osman Kaya 242
Bulut, Abdülkadir 243
Burdurlu, İbrahim Zeki 243
Büyüktunçay, Attilâ 245

Candaş, Fethi S. 246
Candır, Şahin 246
Canpolat, Kaya Müşür 247
Cantürk, Fikri 148
Cem, C. 148
Ceylân, Faik Sabri 249
Coşkun, Arif 251

Çakır, Turgut 250
Çapa, Şükran 250
Çınar, Mediha 251
Çınar, Nermin Demir 252
Çitçi, Abdullah Edip 252

Dağlarca, Fazıl Hüsnü 253
Defne, Zeki Ömer 254
Demir, Öksel 255
Dil, Sabri 255
Dil, Sevim 256
Dil, Şahinkaya 257
Divitçi, V. Nezih 258
Doğan, Maksut 259
Doğrusöz, Özcan 260
Dönmez, Edip 262
Duru, Nezhun 262

Ediboğlu, Baki Süha 263
Elçi, İhsan Nuri 264
Elmalı, Giray 265

Erbay, Ayseren 266
Erçin, Melih 267
Erdem, Kerim Aydın 268
Erdivanlı, Orhan 269
Erginsoy, Halûk Faruk 269
Ergün, Yavuz 271
Ergüven, Abdullah Rıza 272
Erkekli, Yüksel 273
Erman, Nüzhet 274
Ermumcu, Oğuz 275
Ersöz, Coşkun 276
Ertuğay, M. Celâl 276
Eryaşar, Süreyya 276
Etikan, Cahit 278
Etiker, Erhan 278
Evren, Ergun 279
Eyüboğlu, Ercan 280

Gökçay, Namık 282
Gökyer, Ali 282
Güçlü, *Tülin* 282
Güçlüler, Suna 283
Güçlüol, Kemâl 284
Gül, Nadir 285
Günçe, Ali Ersin 286
Güntürkün, Nâzan 287
Gürler, A. 287
Gürüs, Ataol 288
Güven, Ahmet 289

Hakkı, Ituşen 290
Haşmet, Mehmet 290
Haydar, Atâ 291
Hızal, Osman Cevat 291

Ilhan, Attilâ 293
İnal, A. 294
İncebayraktar, Özbek 295
İncioğlu, Erol 295
İşlek, Nevin 296
İzat, Üstün 297
İzmirli, Mübeccel 297

Kalaycıoğlu, Turan 298
Kalınçınar, Avni 299
Karabuğa, Tamer 300
Karabulut, Timur 302
Karakan, Hüseyin 303
Karakoç, Ertuğrul 304
Karas, Nursen 304
Kayaoğlu, Ömer 305
Kemal, Edip 306
Kemal, Kâmil 307
Kılınç, Eşref 307
Kırdar, Ayhan 308
Kıyat, Mehmet 309
Koca, Mevlût 310
Koç, Kemalettin 311
Kökligiller, Ahmet 311
Köseoğlu, M. Eşref 312
Kuru, Mahmut 313
Kuruca, Zeki 314
Kurumlu, Erdal 315
Kürçer, Ahmet Nesim 315

Mâvi, Nesrin 316
Menemencioğlu, Muazzez 317
Mimnetoğlu, İbrahim 318

Nefes, Abdullah 320

Okay, Haşim Nezihi 321
Ortaç, Tülây 322
Ölmez, Ş. Avni 322
Önem, Yüksel 323
Öneş, Mustafa 324
Örnek, Esen 324
Örnek M. Rasim 326
Özbek, Orhan 327
Özbilgen, Tarık 329

Özdal, Yavuz 330
Özdemir, Hâdi 330
Özdemir, Nureddin 331
Özgür, Birim 331
Özkoray, Doğrul 332
Özmen, Güner 333
Özsayar, Türker 333
Özsoy, N. Rasim 334
Özyürek, Nurettin 334
Poyraz, Mehrizat 335
Püsküllüoğlu, Ali 336

Salihoğlu, Mehmet 337
Saltık, Tahsin 339
Sander, Ergin 340
Sankur, Alpaslan 340
Sarar, İsmail Ali 341
Sarıkâhya, Teoman 342
Sert, Ali 343
Sezer, İsmet 343
Sezen, Sennur 344
Solak, M. Âdem 344
Sönter, Muhteşem 345
Şamilgil, Mete 346
Şavlı, Burhan Garip 347
Şendil, Sabih 349
Şentürk, Ahmet Tufan 350
Şimşek, Hasan 351

Taflıoğlu, Çetin 352
Tamer, Ülkü 353
Tarhan, Nuri 355
Tekeltoğlu, İbrahim 356
Teoman, Ali 357
Timur, İ. Hakkı 358
Toptaş, Ahmet 358
Tözen, Mustafa 359
Tunalıgil, Baha Galip 360
Tuncer Oktay 361
Tunçer, Cahit 362
Tuncer, Sülün 363
Tünay, Erhan 364
Tümerkan, Cavidan 364
Türegün, Erol 365
Türkay, Osman 366
Türkuğur, Müdevvet 367

Uçarı, Ercüment 367
Uçkan, A. Hamdi 368
Uçkan, Nevzat 369
Uçkan, Vasfi 369
Umran, S. 370
Uysal, Ahmet 370
Uysal, Halil 371
Uysal, Sermet Sami 372
Uz, Mustafa 373

Ünal, Ayten 373
Ünlü, Şemsettin 375
Ünsal, Abdüllatif M. 376
Üstek, İsmet 377
Üstün, Hilmi 378
Üstün, E. Faik 379

Volkan, Kemal 379

Yağcıoğlu, Halim 380
Yalçın, Hayri 380
Yaşar, Ümit 382
Yaşın, Özker 383
Yavuz, Ahmet 384
Yelken, Yahya 385
Yiğitler, H. Zekâi 385

Zengin, Coşkun 387
Zeren, Mehmet Şazi 388

DÜNYA ŞİİRİNDEN

Japon, Kitagawa Fuyuhiko 389
Çin, Anonim 390

Kore, Lee Kwang-Su 391
Hint, Kalidasa 392
İran, Şems-i Tebrizi 394
Mevlânâ 394
Arap, Anonim 394
Yahudi, H. Leivich 395
Rus, Fiyodor Tyuçev 396
Latin, Martial 397
Yunan, Lucilius 397
İspanyol, Anonim 398
İtalyan, Ungaretti 398
Alman, Rainer Maria Rilke 399
Fransız, Baudelaire 399
İngiliz, Anonim 400
Amerikan, E. A. Robinson 400

HİKÂYELER

Alpsal, Aysel 405
Ardağı, Adnan 410
Aşçı, Abdullah 414
Balaban, Memduh 419
Benekay, Yahya 426
Çelen, Meral 439
Dağcı, Cengiz 445
Dikmen, Nebahat 457
Demirseren, Bedii 461
Dursun K., Tarık 465
Duygulu, Behiç 471
Eskin, Nesim 475
Hacıhasanoğlu, Muzaffer 480
Hürsalp, Ayhan 484
İşlek, Nevin 487
Kemal, Edip 491
Kemal, Orhan 494
Koray, Yaman 499
Levent, Nuri an Ali 506
Noyan, Berkuk 509
Sabit, Selim 516
Seyda, Mehmet 518
Şarlı, Türkân 529
Tecirli, Mustafa 533

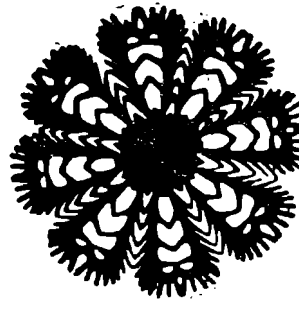
NOBEL 1961

İvo, Andriç 537

KISA BİBLİYOĞRAFYALAR

Akalın, Lûtfullah Sami 547
Aksan, Doğan Naci 547
Alpsal, Aysel 548
Aşar, M. Sami 548
Aşçı, Abdullah 548
Atmaca, Cevdet 549
Ay, Behzat 549
Bentice, Macit 550
Bozdoğan, Erdoğan Sezai 550
Candır, Şahin 551
Ceylan, Faik Sabri 551
Çapa, Şükran 551
Çelen, Meral 552
Çitçi, Abdullah Edip 552
Demirseren, Bedii 553
Duygulu, Behiç 553
Erçin, Melih 553
Erman, Nüzhet 554
Enata, Muhtar Fehmi 554
Ertuğay, M. Celâl 555
Evren, Ergun 555
İşlek, Nevin 555
Keskin, Yıldırım 556
Köklügiller, Ahmet 556
Kuru, Mahmut 557
Minnetoğlu, İbrahim 557
Nadi, Nadir 558
Oğuzcan, Ümit Yaşar 558
Özbir, Kâmuran 559
Özturanlı, Osman Zeki 559
Ramok, Mustafa Nahit 560
Salihoğlu, Mehmet 560
Sarar, İsmail Ali 561

Sarıkâhya, Teoman 561
Solak, Mehmet Âdem 562
Sümer, Dinçer 562
Şamilgil, Mete 563
Tamer, Ülkü 563
Tekelioğlu, İbrahim 564
Tuncer, Oktay 564
Uysal, Halil 565
Uysal, Hayrettin 565
Uz, Mustafa 566
Üner, Tanju 566
Ünlü, Şemsettin 566
Üstek, İsmet 567
Yalnız, Ebet Mahir 567
Yiğitler, H. Zekâi 568
Zengin, Coşkun 568
Türk Edebiyatı Kronolojisi (Behçet Necatigil) 569
1961 in kitapları (Türker Acaroğlu) 589
Geçen yarışmamızın sonucu 599

Her yıl başında yayınlanacak olan bu yıllıklarımızın üçüncü sayısı da işte elinizde. Yıllığımızın bu sefer geçen yıldan da iyi olması için elden geleni yaptığımızı sanıyoruz.

1950 den 1959 a kadar her yıl çıkmış olan Yeni Şiirler ve Yeni Hikâyeler kitaplarımızı, daha geniş ölçüde, içine alan bu Yıllığımızda birçok yenilikler ve faydalı bilgiler de yer almaktadır. Toplu soruşturmamızda, yurt yönetimi, sanat ve dil tutumumuz bakımından çok önemli 4 soruya verilen ilinç karşılıkları okuyacaksınız.

Bundan başka bu sayıda yazıları olanların biyografyalarını, Türk edebiyatı kronolojisini, birçok desen ve resimleri bulacaksınız. Geçen yılki yarışmamızın sonuçları sayfalarımızdadır. Bu sayımızın da yüzümüzü kara çıkarmıyacağını umuyoruz.

Teşekkür ederiz.

8 Lira